LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 · 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI 1 Novembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4184

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԴԷՊՔԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԸ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Պատերազմին 59րդ օրն էր երէկ: Տակաւին ոչ մէկ վճռական գործողութիւն արեւմտեան ճակատին վրայ, այլ միայն հետազօտութիւններ եւ փոխադարձ հրետաձգութիւն: Գերմանացիները կը շարունակեն ասպատակութիւններ կատարել ծովու վրայ եւ օդին մէջ: Առջի օր ահազանգը չորս անգամ հնչեց Անգլիոյ մէջ:

Դիւանագիտական ճակատին վրայ՝ ամէնուն ուշադրութիւնը ուղղուած է դէպի Մոսկուա, ուր երէկ իր ճառը պիտի խօսէր Պ. Մոլոթով, Գերագոյն Խորհուրդին գումարման առթիւ, պարզելով Խ. Միութեան արտաքին քաղաքականութիւնը: Ֆինլանտայի պատուիրակութիւնը Մոսկուա վերադարձաւ, ներկայացնելու համար իր վերջնական պատասխանը: Զրոյց կը շրջի թէ Խ. Միութիւնը Մոսկուա հրաւիրած է նաեւ Շուէտի կառավարութիւնը, «բանակցելու համար»: Աւելորդ է բացատրել թէ ի՛նչպէս կը սկսին եւ ո՛ւր կը յանգին այս կարգի բանակցութիւնները:

Իտալիոյ դիրքը միշտ կը մնայ անորոշ, կապուած՝ դէպքերու ընթացքին հետ:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արեւմտեան ճակատին վրայ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 113, Հոկտեմբեր 30, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ: Եւ մղեցինք թշնամի զօրամասերու քանի մը արշաւները:

Զեկոյց թիւ 114, իրիկուն.— Գործունէութիւն յառաջապահ զօրախումբերու ընդհանուր ճակատին վրայ: Տեղական հրետաձգութիւն: Բուռն գործունէութիւն հետազօտիչ եւ հետապնդիչ օդանաւերու:— Պատերազմի առաջին երկու ամիսներու ընթացքին կորսուած են վեց ֆրանսական առեւտրական նաւեր, համագումար 41,000 թոն տարողութեամբ: Միեւնոյն ժամանակաշրջանին, մենք բռնած ենք չորս նաւեր, որոնց մէկը, գերմանական Հալլէ փոխադրանաւը, ինքն իրեն ընկղմեցաւ: Միւս երեք նաւերը, համագումար 19,000 թոն, կը գործածուին մեր կողմէ: Ուրեմն պատերազմին սկիզբէն ի վեր մեր առեւտրական տորմիղը կրած է 22,000 թոնի կորուստ մը, այսինքն իբրպէս գործածուած նաւերուն տարողութեան իբր մէկ առ հարիւրը:

*** Տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները կը հաստատեն թէ կացութիւնը անփոփոխ կը մնայ արեւմտեան ճակատին վրայ, թէեւ օդը բաւական մեղմացած է: Կիրակի ամբողջ օրը անձրեւեց, խափանելով գործողութիւնները: Օդանաւային գործունէութիւնն ալ մեծ դժուարութեանց կը հանդիպի: Անձրեւները դադրելէ վերջը, գիշերուան պայծառութենէն օգտուելով, Գերմանացիները երկու - երեք անգամ կարեւոր արշաւներ կատարեցին, որոնք դիւրաւ ետ մղուեցան (Պլիսի շրջանին մէջ): Նոր տեղեկութիւններ կը պակսին գերմանական զօրքի կեդրոնացման մասին: Ֆրանսական հրամանատարութիւնը կը սպասէ, միշտ կազմ եւ պատրաստ ամէն պատահականութեան հանդէպ:

«Մաթէն»ի զինուորական աշխատակիցը, զնդ. Ֆապրի, վերլուծելով կացութիւնը, կ'ըսէ թէ կարելի է որ թշնամին խուսափելով տաժանելի ճակատամարտներէ, դիւրին գործողութիւններ փնտռէ ֆրանքեւանգլիական ճակատէն դուրս,— Պելժիոյ, Հոլանտայի եւ Տանիմարքայի մէջ, դէպի Հիւսիսային ծով, Ռումանիա, Պալքաններու, Միջերկրականի կողմը: «Ամէն բան կարելի է: Բայց ցամաքային ռազմաճակատին ընդարձակումը մեծապէս պիտի աւելցնէ հողերը եւ այն ատեն կը շահի այն որ ամէնէն աւելի կորով ունի: Ապաւինած՝ ազատ ծովերուն եւ աշխարհի հինգ մասերու հարստութեանց, Ֆրանսա եւ Անգլիա աւելի նպաստաւոր դիրքի մէջ պիտի գտնուին, որքան ընդարձակուի ճակատը»:

*** Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը ուժգին բողոքագիր մը ուղղեց Խ. Միութեան, «Սիթի ավ Ֆլինթ» շոգենաւին բռնագրաւման առթիւ, զայն հակառակ համարելով 1933ին տրուած խոստումներու: Տակաւին չէ ստուգուած թէ ո՛ւր կը գտնուի նաւը, թէեւ ճամբայ ելած է Մուրմանսքի նաւահանգիստէն:

Չորս անգլիական նաւեր եւս ընկղմեցան

Անգլիոյ ծովապետութիւնը զեկոյցով մը կը հաստատէ թէ չորս նաւեր ընկղմած են վերջին 24 ժամուան ընթացքին, իբրեւ հետեւանք թշնամի սուզանաւերու յարձակման: Առաջին շոգենաւը, «Պրօքլպէնք», որ ունէր 8000 թոն տարողութիւն, ընկղմեցաւ Ատլանտեանի մէջ: Մարդկային կորուստ՝ 5 հոգի: Միւս երկուքը փոքր նաւեր են, 565 եւ 250 թոն տարողութեամբ, իսկ չորրորդի մասին լրացուցիչ տեղեկութիւններ կը պակսին: Նոյն զեկոյցին համաձայն, Գերմանացիները կորսնցուցած են առ նուազն մէկ սուզանաւ:

Անգլիա անցեալ շաբթու կորսնցուցած է 21,000 թոն տարողութեամբ նաւեր, բայց նոյն ժամանակաշրջանին գրաւած է 19.500 թոն: Ուրեմն անգլիական կորուստն ալ հարիւրին մէկ է, հաշուելով երթեւեկող նաւերուն վրայ: Պատերազմի առաջին երկու ամիսներու ընթացքին Անգլիա կորսնցուցած է 221,000 թոն: Արդ, 1917 ապրիլին, մէկ շաբթուան ընթացքին կորսուած էր այդքան տարողութեամբ նաւ, երբ Գերմանիոյ սուզանաւային գործունէութիւնը իր գագաթնակէտին հասած էր: Հոկտեմբերի ընթացքին կորսուած նաւերու տարողութիւնն եղած է 65,000, մինչդեռ 156,000 թոն էր պատերազմի առաջին ամսուան ընթացքին:

*** Երկուշաբթի օր անգլիական եւ գերմանական օդանաւերը բուռն ընդհարումներ ունեցան հիւսիսային Անգլիոյ մէջ: Ահազանգը չորս անգամ հնչեց նոյն օրը այդ շրջանին մէջ, մէկ անգամ ալ կեդրոնական Լոնտոնի մէջ եւ հազարաւորներ պատսպարանները ապաստանեցան, երբ դեռ նոր գործի պիտի սկսէին: Գերմանական սաւառնակ մը ետ մղուեցաւ Սկովտիոյ ափերուն վրայ:

Ահազանգը Լոնտոնի մէջ հնչած ատեն, մայրաքաղաքի ութ միլիոն բնակիչներէն հազարաւորներ փողոցը կը գտնուէին, գործի երթալու համար: Կառավարական պաշտօնեաներն ալ հրաման ստացան անմիջապէս պատսպարաններ քաշուելու: Պըքինկէմի պալատին դուռներն ալ փակուեցան, մինչեւ որ վտանգը փարատեցաւ:

Ի՞նչ պիտի առաջարկէ Մոլոթով

Խ. Միութեան արտաքին գործավարը երէկ խօսած պիտի ըլլար իր քաղաքական ճառը, որուն անհամբերութեամբ կը սպասեն դիւանագիտական շրջանակները: Լոնտոնի եւ Փարիզի թերթերը զանազան ենթադրութիւններ կ'ընեն, այս առթիւ, ճառը մասնաւորապէս ուղղուած ըլլալով Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ: Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ Խ. Միութիւնը հաշտութիւն պիտի առաջարկէ երկու Դաշնակիցներուն, հաւկցնելով թէ հակառակ պարագային պատերազմը կրնայ սաստկանալ եւ տարածուիլ: Կը կարծուի թէ Խ. Միութիւնը վերջացնելով իր «բանակցութիւնները» Ֆինլանտայի եւ Շուէտի հետ, ուշադրութիւնը պիտի կեդրոնացնէ դէպի հարաւային - արեւելեան Եւրոպա, ճնշելով պալքանեան պետութեանց վրայ: Այս առթիւ կարգ մը թերթեր կը հաւաստեն թէ կարեւոր ռազմափորձեր տեղի կ'ունենան Բագուի շրջանին մէջ:

Կարգը Շուէտի՞ եկաւ

Իտալական թերթերը կ'իմանան թէ Մոսկուա հետեւեալ պահանջները ներկայացուցած է Ֆինլանտայի,— 1. Խ. Միութեան ձգել Վիպորկի շրջանը եւ Տէնոյի բերդը.— 2. Անոր հսկողութեան տակ դնել Ալանտ կղզիները.— 3. Խորհրդային զինուորական կայաններ հաստատել երկու ռազմագիտական կէտերու վրայ,— 4. Խ. Միութեան յանձնել հարաւային Քարելիոյ մէկ մասը, փոխարէն ստանալով հիւսիսային Քարելիոյ մէկ մասը: Եթէ այս պահանջները ընդունուին, Ռուսաստան առեւտրական ամէնէն նպաստաւոր դաշնագիրը պիտի առաջարկէ Ֆինլանտայի:

Միւս կողմէ Լոնտոնի թերթերը կ'իմանան թէ Սթոքհոլմի խորհրդային դեսպանը, Տիկին Քոլոնթայ, որ վերջերս Մոսկուա հրաւիրուած էր, Շուէտի կառավարութեան ուղղած է Սթալինի մէկ հրաւէրը, որպէսզի պատուիրակութիւն մը ղրկէ Մոսկուա, բանակցութիւններ կատարելու համար: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Խ. Միութիւնը պիտի պահանջէ իրեն յանձնել կարգ մը նաւակայաններ Կէօթլանտ կղզիին մէջ, (Պալթիկ ծով):

Իտալիոյ դիրքը եւ օրուան դէպքերը

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի խմբագրապետը մանրամասնօրէն քննելով Իտալիոյ քաղաքական դիրքը, կ'եզրակացնէ թէ թէեւ Մուսոլինի միշտ կուսակից եղած է Վերսայլի դաշնագրին վերաքննութեան եւ փորձած է ընդարձակել իր ազդեցութեան շրջանակները, բայց ընդհանրապէս չափաւոր եղած է, առանց միանալու Գերմանիոյ խելագար փառասիրութեանց: «Այսպէս, հակառակ կարգ մը փաշական վարիչներու տեսակէտին, Մուսոլինի երբեք Հռոմ-Պերլին առանցքը նկատած չէ շահակցական ընկերութիւն մը որուն շնորհիւ 2 ազգեր կրնան իրենց կամքը պարտադրել ամբողջ աշխարհի: Մուսոլինի միշտ ջանացած է խուսափիլ ընդհարումէ մը Եւրոպայի մէջ: Անցեալ մայիսին բացորոշ էր թէ Մուսոլինի իմացած էր որ Գերմանիա վճռած է արմատապէս լուծել լեհական հարցը, տարուան ընթացքին իսկ, պատերազմի դիմելով: Ես վստահ եմ թէ այդ բանը գիտնալուն համար էր որ Մուսոլինի ստիպուեցաւ կնքել իտալեւգերման զինուորական դաշինքը, Հիթլէրէն հաւաստիք ստանալով թէ պիտի չառնուի որ եւ է քայլ որ կրնայ պատերազմի մղել երկու երկիրները: Բայց, շատ մը պարագաներու մէջ, Հիթլէր խորհուրդ չհարցուց Մուսոլինիի կամ շատ ուշ հարցուց: Անկէ ի վեր Մուսոլինի կը ջանայ պահպանել խաղաղութիւնը Միջերկրականի մէջ, բարձրացնելով իր դիրքը ոչ միայն իբրեւ առաջնորդը Իտալիոյ ժողովուրդին, այլեւ իբրեւ պետական մարդ մը, միջազգային տարողութեամբ»:

Անգլիացի հրապարակագիրը խօսելով նաեւ Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ յարաբերութեանց վրայ, յոյս կը յայտնէ թէ Մուսոլինիի չափաւորութիւնը պիտի օգնէ գործակցութիւն մը հաստատելու Միջերկրականի երկու պետութեանց, Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ, խրախուսելու համար պալքանեան միութեան շարժումը:

*** Հռոմի գերմանական դեսպանը Պերլին գնաց, իր կառավարութեան հաղորդելու համար Իտալիոյ տեսակէտները ներկայ կացութեան մասին:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ կառավարութիւնը Սպիտակ տետրակ մը հրատարակեց, որ կը պարզէ Գերմանիոյ կեդրոնացման կայաններուն մէջ կատարուած բարբարոսութիւնները: Այսպէս, կայանի մը մէջ միայն 400 փսիաթ է տրամադրուած տասը հազար դժբախտ կալանաւորներու համար, վայրենի պատիժներ կը սահմանուին — մէկ ոտքի վրայ կեցնել, թեւերէն կախել, թեւերը ետին կապել եւն.:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կեդր. դրամատան նոր տեղեկագրին համաձայն, կառավարութիւնը Անգլիոյ պարտք ունի 11,800,000 թրքական ոսկի, Գերմանիոյ՝ 6 միլիոն, Ֆրանսայի՝ 3 միլիոն, Շուէտի՝ նոյնքան: Ուրեմն ամէնէն մեծ պահանջատէրը Անգլիան է:

ՆՈՐ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐ մը կը սահմանափակէ Ֆրանսացիներու ամուսնութիւնը օտարազգիներու հետ, համաձայն 1833ին հրատարակուած արքայական հրովարտակի մը, բացի Աֆղանիստանէն, Արաբիայէն, Չինաստանէն, Ճափոնէն, Իրաքէն, Իրանէն, Եէմէնէն եւ ուրիշ կարգ մը երկիրներէ:— Ուրիշ հրամանագիր մը կը տրամադրէ ի հարկին ջնջել տօնական օրերը, պատերազմի ընթացքին, պետական հաստատութեանց մէջ, իսկ անհատական գործերու մէջ ալ՝ համաձայն աշխատանքի նախարարին որոշման:

80 ՏԱՐԵԿԱՆ ձախ ընկերվարական մը, Լինտհակէն, անդամ Շուէտի խորհրդարանին, հեռագիր մը ուղղելով Սթալինի, առաջարկեց զինադադար կնքել, խորհրդաժողով մը գումարելու համար: Այս ժողովին պիտի հրաւիրուին նաեւ Չեխոսլովաքիա եւ Լեհաստան:

ՊԵՐԼԻՆԻ հիթլէրական գլխաւոր օրկանը, «Ֆալքիշէր Պէօպախթէր», կարգ մը մեղադրանքներ ուղղելով Անգլիոյ դէմ, կ'ազդարարէ թէ փոխադարձաբար պիտի դիմեն ծայրայեղ միջոցներու: Անգլիացիները կը պատասխանեն թէ պատրաստ են պատասխանելու նոյն խստութեամբ: Կը նշանակէ թէ Գերմանացիները պիտի սաստկացնեն սուզանաւային պատերազմը:

ՎՐԻՊԱԿ.— Արձակելի զօրագասերու (1910) զինուորներուն տարիքը 39 նշանակած էինք երէկ: Պիտի ըլլայ 49:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԵՆԹՈՒԹԻՒՆ

Վալ տը Կրասի փրոֆէսէօրներէն Ֆրիպուր - Պլան եւ Վիլ - Էժրարի յիմարանոցին բժշկապետը, Ա. Ռոտիէ արժէքաւոր եւ պատկերազարդ աշխատութեամբ մը կ'ուսումնասիրեն 1914 — 1918ի պատերազմին դերը խենթութեան ծագման մէջ:

Նորութիւն մը չեն նման աշխատութիւնները: Ալպունօ թէ Քաթանէ, աւելի կանուխ 1912ին, աշխատած է ներկայացնել իտալեւթրքական պատերազմին տուած խենթերը: Վերջապէս ծանօթ են Տիւմայի, Պէնոնի եւ այլ մասնագէտներու գործերը: Նոյն գծին վրայ, նորընծայ բժիշկ մը, Հորովից, երկու տարի առաջ, կը փորձէր ցոյց տալ քաղաքական դէպքերու հոգեախտաբանական ազդակները, թերեւս ներշնչուելով Փ. Ժանէէն: Իսկ Մորիս Լըքոնթ կը բացատրէր ընկերային պայքարներու ազդեցութիւնը հոգեկան ախտերու ծագման մէջ, — օրինակ 1936ի գործադուլներուն դերը յիմարներու թիւին յաւելման վրայ, (այս վերջին գործը այնքան կարեւոր է, որ կը խոստանամ անդրադառնալ ուրիշ անգամ):

Այս օրերուն, երբ պատերազմը միակ մտահոգութիւնն է դարձեր մարդոց, կ'արժէ ճշդել կարեւոր հարց մը.—

Պատերազմը խենթութիւն կը պատճառէ՞:

Ի՞նչ աւելի շահեկան եւ այժմէական հարց քան այս: Հարցումին պատասխանը կը հետաքրքրէ մեզ բոլորս, քանի որ խնամի ենք պատերազմին,— եղբայր մը կամ տղայ մը փեսայ տուած ենք անոր: Եւ յետոյ պատերազմին խնձորները ամէն օր կը սպառնան կախուիլ մեր գլխուն վերեւ: Եթէ, իբրեւ հետեւանք բոլոր այս պարագաներուն, վտանգ կայ... խենթենալու, գիտնանք եւ դարման մը խորհինք:

Փրոֆ. Ֆրիպուր - Պլանի տեսակէտները յայտնելէ առաջ, հարկ կը համարիմ ներկայացնել Տոքթ. Ռոզէնպէրկի մէկ ուսումնասիրութեան եզրակացութիւնը: Այս բժիշկը, հազուագիւտ գիրքով մը, կ'ուսումնասիրէ Լեհաստանի Հրեաներուն խենթութեան պատճառները: Ընդունուած է որ Հրեաները աւելի դիւրին կը խենթենան քան ուրիշ ցեղեր, այլ խօսքով՝ խենթերը աւելի շատ են Հրեաներուն քան ուրիշ ժողովուրդներու մէջ,— եւ այս պարագան ապացոյց մը կը համարուի Հրեաներու խենթենալու նախատրամադրութեան: Ընդհակառակն, Տոքթ. Ռոզէնպէրկ կը պնդէ թէ Հրեաները շատ կը խենթենան ոչ թէ որովհետեւ ցեղային գետինը յարմարութիւն կը ներկայացնէ, այլ անոր համար որ շատ տանջուած են: Եւ վկայութեան կը կանչէ ռուսեւլեհական պատերազմին դէպքերը, մասնաւորաբար 1920-ին, երբ Լեհաստանի Հրեաներուն մէջ համաճարակ դարձած էր խենթութիւնը:

Մեր տեսակէտով, Տոքթ. Ռոզէնպէրկ, ծագումով Հրեայ, այս ուսումնասիրութեամբ կը ներկայացնէ պատճառաբանութիւն մը որ գիտական չէ, մանաւանդ երբեք հաշտ չէ արդի բժշկագիտութեան սկզբունքներուն հետ: Այժմ բժշկութիւնը կը քալէ ոչ թէ դէպի Փասթէօր, այլ դէպի Քլօտ Պէռնար, որ ախտածնութիւնը (pathogénie) կը կապէ գետնի (terrain) կենսա-բնախօսական պայմաններուն հետ:

Այդ եզրակացութեան կը հասնին նաեւ Փրոֆ. Ֆրիպուր Պլան եւ բժշկապետ Ա. Ռոտիէ: Անոնք քննութեան առած են բազմաթիւ դժբախտներ, որոնք խենթեցած են ռազմաճակատին վրայ, ռումբերու տեղատարափին տակ,— այդ հիւանդները 1914—1918-ին սխալ բառով մը կը կոչուէին obusiteի ենթակայ, հոգեկան հիւանդութիւն մը որ իբր թէ յառաջ կուգար իբրեւ հետեւանք ռումբերու պայթումին:

Այս հիւանդները զինուորներ են, որոնք կը կորսնցնեն իրենց միտքի հաւասարակշռութիւնը՝ երբ առաջին ռումբը կ'իյնայ իրենց մօտ եւ կը պայթի ու կը ցնցէ իրենց հոգին:

Բայց խոր քննութիւն մը երեւան կը հանէ շուտով, որ այս դժբախտներուն վերնատունը խախուտ էր արդէն տակաւին ռազմաճակատ չգացած: Հետեւաբար հիւանդ էր «գետինը», ռումբը պայթելով՝ սարսած, տակն ու վրայ ըրած այդ գետինը:

Եզրակացութիւն,— պատերազմը խենթ չի շիներ՝ եթէ խենթութեան թեկնածու չէ ենթական:

Թոյլ տուէք ըսել, սակայն, որ եթէ պատերազմը չի կրնար պատճառ դառնալ խենթութեան, խենթը կրնայ պատճառ դառնալ պատերազմի: Ներկայ պատերազմը ձեզի ապացոյց:

Բայց ներողութի՛ւն, — գոյութիւն ունի սրբազան խենթութիւն մը, որ կրնայ պատերազմի մղել փոքր ժողովուրդները յանուն ազատութեան եւ յանուն հայրենիքի, որպէս զի աժեմ - չաժեմը «օտարական» չկոչէ քեզ արիւնդ սառեցնող արհամարհանքով մը, որպէսզի արդար աշխատանքդ իբրեւ գողութիւն չդատապարտուի:

Ես ատանկ ազատագրական պատերազմի մը համար պիտի ուզէի խենթենալ հարիւր անգամ, հազար անգամ:

Բայց, եթէ հասկցաք միտ բանին, զոր դրի այս տողերին մէջ, չըսէք թէ խենթ եմ, խելքս գլուխս է:

ԱՐԱԶ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ 750,000 Գերմաններն ալ Գերմանիա փոխադրելու որոշում տրուած է Պերլինի մէջ. բայց լրագիրներ կը հաւաստեն թէ անոնք չեն ուզեր շարժիլ իրենց տեղէն: Գերմանները տիրական դիրքեր գրաւած են մասնաւորապէս Թրանսիլվանիոյ, ուրիշ կարեւոր կեդրոններու եւ Պուքրէշի մէջ:

ՖԱՇԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ տարեդարձին առթիւ Մուսոլինի ճառ մը խօսելով, յայտարարեց.— «Այսօր, ինչպէս յեղափոխութեան տաժանելի եւ արիւնալի օրերուն, փաշականութիւնը իրեն համար կը պահանջէ միայն մէկ առանձնաշնորհ,— կառուցանել եւ յառաջ խաղալ, միշտ ժողովուրդին հետ եւ ժողովուրդին համար»:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ իշխանութիւնները ոչնչացուցին կարգ մը հակաբոլշեւիկեան գիրքեր, որոնց մէկուն անունն է «Սթալինի եաւը կեցած են Հրեաները»:

ԿԱՐՈԼՈՍ ԿԱՅՍԵՐ մարմինը Էքս լա Շափէլէն փոխադրուեցաւ արեւմտեան Գերմանիա, անծանօթ վայր մը: Առաջին անգամ է որ այսպիսի տեղափոխութիւն մը կը կատարուի:

ԳՈՒՆԴ ՄԸ ԼՐՏԵՍՆԵՐ պիտի փոխադրուին Անգլիա, գիշերանց, անկարգելներու միջոցաւ, հաղորդակցութեան գիծերը խզելու եւ ուրիշ խափանումներ կատարելու համար, համաձայն անգլիական թերթի մը քաղած տեղեկութեանց: Անգլիոյ օդանաւային նախարարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած է, թէեւ խելքի մօտ չերեւար այսպիսի ձեռնարկ մը:

250 ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ցերեկը, 74 հատ ալ գիշերը կատարուած են Զիկֆրիտի գծին վրայ, պատերազմին սկիզբէն ի վեր, համաձայն տեղական թերթերու ստացած տեղեկութեանց: Ֆրանսացիները կորսնցուցած են միայն ութ թեթեւ օդանաւ:

«ԿԵՌ ԽԱԶ, ՄՈՒՐՃ ԵՒ ՄԱՆԳԱՂ» անունով թերթ մը սկսած է հրատարակուիլ գերմանական մեծ մետաղագործարանի մը մէջ: Թերթը խաչակրութիւն կը քարոզէ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի սեղանաւորներուն դէմ:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

»»» · «««

ԽՈՒՄԲ ՄԸ ԱՆԳԼԻԱՑԻ երեսփոխաններ Փարիզ եկան, նախագահու-թեամբ Զօր· Սփիրսի եւ ջերմապէս դիմաւորուեցան իրենց Ֆրանսացի պաշտօնակիցներուն կողմէ: Հաւանական է որ ռազմաճակատ այցելեն:

400 ՔԱՀԱՆԱՆԵՐ, որոնք Փարիզի թեմին կը պատկանին, գործօն ծառայութիւն կը կատարեն խրամներու մէջ: Նախորդ պատերազմին ատեն քահանաները կը ծառայէին իբրեւ հիւանդապահ եւ պատգարակ կրող· բայց այս անգամ իրենց աշխատանքը արմատապէս փոխուած է: Անոնք զօրակոչի են-թարկուած են իբրեւ սպաներ, համաձայն սպարապետութեան հրահանգին, որովհետեւ կրնան բարոյական կորով ներշնչել բանակի զինուորներուն: Դպրանոցներու մէջ մասնաւոր դասընթացքներ բացուած են, զանոնք մարզելու համար իբրեւ սպաներ: Փարիզի թեմերուն քահանաներու աւելի քան մէկ երրորդը զինուոր են այժմ: Ասոնց մէջ կան մէկ օդանաւային գնդապետ, երեք հազարապետ, 12 հարիւրապետ, 104 տեղակալ, 99 յիսնապետ, 34 տասնապետ, 131 հետեւակ զինուոր եւայլն, բոլորն ալ առաջին գիծերուն վրայ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ լեհական Ուկրայնայի ազգ· խորհուրդը որոշած է ազգայնացնել Սպիտակ Ռուսաստանի բոլոր սեղանաւորական եւ ճարտարարուեստական հաստատութիւնները, կալուածները եւ հողերը:

500,000,000 ՄԱՐՔԻ ներքին փոխառութիւն մը պիտի կնքուի Գերմանիոյ մէջ, երկաթուղիներու վերակազմութեան համար:

ՊԵԼՃԻԱԿԱՆ կառավարութիւնը փակեց Պրիւսէլի «Փուքուա՞ փա» շաբաթաթերթը, որ անուանարկիչ գրութիւն մը հրատարակած էր գերմանական դեսպանին դէմ:

ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ միջկառավարական յանձնաժողովին նախագահը յայտարարեց թէ 1933էն ի վեր 240,000 Հրեաներ տեղաւորուած են տեւականապէս, իսկ 160,000 հոգի ալ առժամապէս: Պաղեստին ընդունած է 215,000 հրեայ տարագիրներ, որոնց 70,000ը Գերմանիայէն: Հարաւ· Ամերիկայի երկիրները ընդունած են 50,000, Անգլիա նոյնպէս 50,000:

Մ· ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ 70,000 օդաչու պիտի ունենան մինչեւ 1941: Այժմ ունին 25,640 քաջավարժ օդաչուներ: Բնականաբար օդանաւերուն թիւն ալ պիտի բազմապատկուի:

ՀԻԹԼԷՐԻ հիացողներէն Օր· Եունայթի Միտֆորտ, անգլիացի լորտի մը աղջիկը, որ չարունակ անոր շուրջը կը յածէր եւ գործօն պայքար կը մղէր անոր համար, փորձեց անձնասպան ըլլալ թոյն առնելով եւ փոխադրուեցաւ Միւնիխի հիւանդանոցը: Թերթերը կը գրեն թէ օրիորդը Հիթլէրի կողմէ ընդունուելէ վերջ, պանդոկ վերադարձած է չափազանց ընկճուած: Ցաջորդ օրը գտնին փռուած էր, վերոնալ կլլած ըլլալով: Կ'ըսուի թէ բուռն բանավէճ մը ունեցած Հիթլէրի հետ, որ նախատած էր Անգլիան:

ԺՈԶԷՖԻՆ ՊԷՅՔԸՐ եւ Մորիս Շըվալիէ մօտերս ճակատ պիտի երթան, իրենց երգերով խանդավառելու համար զինուորները:

Պ· ԹԵԽՈՍԵԱՆ, Խ· Միութեան նաւային շինութեանց գործավարը, Պերլին հասնելով ընդունուեցաւ Հիթլէրի կողմէ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ թագաւորը ճառ մը խօսելով սպաներուն առջեւ, յայտարարեց թէ երկիրը ի հարկին պիտի պաշտպանէ իր անկախութիւնը: «Եթէ պէտք ըլլայ, պիտի կռուինք թէ ցամաքի, թէ ծովու վրայ եւ թէ օդին մէջ»:

Բերա փալասն ալ գոցուեցաւ

Գրած էինք թէ Պոլսոյ երկու պանդոկները՝ Թօքաթլեան եւ Բերա Փալաս գոցուելու վրայ են: «Ճիմհուրիյէթ» կը գրէ այս առթիւ·

— «Բերա Փալաս պանդոկը գոցուեցաւ հոկտեմբեր 7ին, որովհետեւ եւրոպական պատերազմին պատճառով այլեւս զբօսաշրջիկ չի գար: Կասկած չկայ թէ անոր պիտի հետեւին նաեւ կարգ մը ուրիշ մեծ պանդոկներ:

Թօքաթլեանի անօրէնը՝ Մեսովիչ, յայտարարած է թէ չի խորհիր գոցել պանդոկը, հակառակ անոր որ առանց յաճախորդի մնացած է· միայն յանկարծակի եկած է հրամանը՝ 1934էն ի վեր բարդուած 16,000 ոսկիի տուրքի վճարման մասին: Մեսովիչ բսած է թէ մեծ պանդոկները անկարելի է որ կարենան պահել իրենց գոյութիւնը, եթէ շարունակուի ներկայ կացութիւնը: Բայց եւ այնպէս, աւելցուցած է, փոքր պանդոկներուն վիճակն ալ աղէկ չէ:

*** «Սօն Փոսթա»յի քրոնիկագիրը գիտել կուտայ· «Թերթերը գրեցին թէ Բերա Փալաս գոցուած է առժամապէս՝ ներկայ տագնապին պատճառով: Լուրը ճիշդ է, բայց ցոյց տուած պատճառը՝ սխալ:

Որքան գիտենք, Բերա Փալաս նեղութեան մէջ էր երեք տարիէ ի վեր եւ կը խորհէր օգնութիւն ուզել կառավարութենէն: Նոյնիսկ դիմեց:

Կը նշանակէ թէ ներկայ տագնապը աւելցուց արդէն գոյութիւն ունեցող նեղութիւն մը: Ցեսոյ, դժուարութեան մատնուածը միայն Բերա Փալասը չէ: Դեռ երեք օր առաջ, պատելու վրայ փակցուած յայտարարութեան մէջ կարդացինք.— Բերայի երկրորդ մեծ պանդոկն (Թօքաթլեան) ալ չէ կրցած վճարել տուրքի պարտքը եւ կարասիներէն մէկ մասը ծախու հանուած է:

Պոլիսը Միջին Արեւելքի ամենամեծ քաղաքն է: Ունի 800,000 բնակիչ: Հակառակ ասոր, միայն երկու մեծ պանդոկ ունի: Բայց այդ երկուքն ալ չի կրնար ապրեցնել եփակման վտանգին առջեւ կը գնէ: Իսկ մենք անդադար կը խօսինք փէքթիվալի (նուագատօն) եւ թուրիզմի մասին: Կ'ուզես հաւատա, կ'ուզես մի հաւատար»:

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ ԿԸ ՊՆԴԷ ԻՐ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Չինու ռական նաւ… խմբում բրf. սանմանին վրայ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Պոլսէն (28 հոկտ·).—

Անգլեւֆրանսական դիւանագիտութիւնը պէտք է աւելի գործունէութիւն ցոյց տայ Պալքաններու մէջ, յառաջիկայ քանի մը շաբաթներու ընթացքին, եթէ կ'ուզենք որ պատերազմը չտարածուի հարաւային-արեւելեան Եւրոպայի մէջ: Պալքանեան ամուր խմբակցութեան մը կազմութեան յոյսերը — խմբակցութիւն մը որուն մէջ ըլլան նախկին պարտեալ պետութիւնները, Հունգարիա եւ Պուլկարիա, ինչպէս և Թուրքիա, Ռումանիա, Եուկոսլավիա եւ Յունաստան — որոնք վառ էին քանի մը շաբաթ առաջ, այժմ արագօրէն տեղի կուտան: Անհրաժեշտ է խիզախ նախաձեռնութիւն մը, թէ կ'ուզենք որ վերակենդանանան այդ յոյսերը:

Այս եզրակացութեանց հասայ, շատ մը խօսակցութիւններ ունենալով, վերջին եօթը շաբաթներու ընթացքին, առաջնակարգ քաղաքագէտներու եւ չէզոք երագէկներու հետ, Պուքրէշի, Սոֆիայի եւ Պոլսոյ մէջ:

Այն օրէն ի վեր որ, իբրեւ հետեւանք Եուկոսլավիոյ բարեխօսութեան, Ռումանիոյ եւ Հունգարիոյ յարաբերութիւնները մեծապէս բարւոքեցան, Պուլկարիոյ հողային պահանջները գլխաւոր խոչընդոտը կը կազմեն Պալքանեան Համաձայնութեան մը:

Վերջերս Պուլկարիա մերժեց Թուրքիոյ առաջարկները որ կը տրամադրէին պալք·խմբակցութեան մէջ մտնել, այն համոզումով թէ իր պահանջները «նկատի պիտի առնուին» չահակից պետութեանց կողմէ: Պուլկարիա աւելի շօշափելի բան մը կը պահանջէ:

Թուր-քիա համոզուած է որ եթէ զիջումներ ըլլան Պուլկարիոյ, այդ քայլը յառաջբանը պիտի կազմէ նոր պահանջներու:

Բայց եւ այնպէս, ես այս շաբթու հանդիսաւոր հաւաստիք ստացայ Սոֆիայի մէջ, հանրածանօթ պուլկար քաղաքագէտէ մը, թէ Պուլկարիա այլեւս պահանջներ պիտի չդնէ Յունաստանի դէմ, դէպի ծով ելք պահանջելով Եգէականի վրայ, եթէ Ռումանիա հաւանի վերադարձնել հարաւային Տոպրուճան: Նոյն քաղաքագէտին յայտարարութեան համաձայն, Պուլկարիա շատ շատ կրնայ բանակցութիւններ առաջարկել Յունաստանի, ազատ նաւահանգիստի մը դիւրութիւններն ստանալու համար:

Շատ մը պատճառներ կան թէ Ռումանիա ինչու մինչեւ հիմա մերժած է նկատի առնել հարաւային Տոպրուճան Պուլկարիոյ վերադարձնելու խնդիրը: Բացի ազգային հպարտութեան տեսակէտէն եւ այն իրողութենէն որ բազմաթիւ ոչ-Պուլկարներ տեղաւորուած են այդ շրջանին մէջ, Ռումանիա կը վարանի նախընթաց մը ստեղծել, որպէսզի Հունգարիան ալ պահանջներ չդնէ Թրանսիլվանիոյ մասին, ինչպէս Ռուսիան՝ Պեսարապիոյ մասին:

Շատ մը չէզոք դիտողներ կը կարծեն, սակայն, թէ Ռումանիա իմաստութեամբ չարժած պիտի ըլլայ, կոռուստներ աչք առնելով ի սէր խաղաղութեան· բայց ստոյգ է որ ան այդպէս պիտի չընէ իր սեփական նախաձեռնութեամբ: Եթէ կ'ուզենք որ Պուլկարիա հաշտուի պալքանեան խմբակցութեան հետ, անհրաժեշտ է արագօրէն լուծել այս խնդիրը: Համայնավարութիւնը արագօրէն կը տարածուի Պուլկարիոյ մէջ, եւ որովհետեւ աշխարհակալ Ռուսաստանը իր դիմացն է Սեւ ծովուն վրայ, իշխանութիւնները կը վարանին այս վտանգը խորտակել այն զէնքերով ինչ որ գործածեց Ռումանիա Երկաթեայ Պահակներուն դէմ: Եթէ գործերը շարունակեն զարգանալ այս ընթացքով, Պուլկարիոյ յաջորդ կառավարութիւնը կրնայ կազմուիլ Մոսկուայի նշանակած թեկնածուներով:

Եթէ Պուլկարիա քաղաքականապէս կապուած է Ռուսիոյ, տնտեսապէս կախում ունի Գերմանիայէն, որ շուտով պիտի առնէ անոր արտածումներուն 90 առ հարիւրը: Այստեղ ալ բրիտանական նախաձեռնութիւնը կրնայ կրճատել իր կախումը, եթէ արդէն կորսուած չէ պատեհութիւնը:

Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած դաշինքը միեւնոյն աչքով չի դիտուիր Պալքաններուն մէջ, իբրեւ խաղաղութեան երաշխիք մը հարաւային-արեւելեան Եւրոպայի մէջ: Շատ մը իրազեկներու կարծիքով, Ռումանիա վտանգաւոր կերպով ենթարկուած է Ռուսիոյ յարձակման: Այդ պարագային Խ· Միութիւնը հասարակաց սահմանագլուխ մը պիտի ունենայ Պուլկարիոյ հետ, տիրապետելով Դանուբի գետաբերանին:

Թէեւ կացութիւնը վրդովիչ է, բայց Թուրքիոյ մէջ, որ ամէնէն աւելի ի վիճակի է գիտնալու Խ· Միութեան դիտումները, ընդհանրապէս կը կարծեն թէ հանգստի շրջան մը հաւանական է ձմրան ամիսներուն, որ ատեն Պալքանները ազատ պիտի ըլլան յարձակումէ: Այս պարագան պատեհութիւն մը կը ներկայացնէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի համար, քանի որ Իտալիոյ նախաձեռնութիւնը թէեւ կը քննուի Պուքրէշի մէջ, բայց հաճութեամբ չի դիտուիր Անգարայի մէջ:

Ֆ· Կ· ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութեան անդամները ժողովի կը հրաւիրուին 4 նոյեմբեր, շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Օր· Պետրոսեանի բնակարանը, 6, Rue de Trétaigne, Paris (18):

ՄԱՐՍԷՅԼ· — «Շահրիկեան» Գրադարանի վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ Գրադարանը բաց է երկուշաբթի, չորեքշաբթի, ուրբաթ երեկոները ժամը 6.30էն մինչեւ 8, իսկ կիրակի առտու 10էն 12: Կը խնդրուի ընթերցողներէն վերադարձնել իրենց ստացած գիրքերը: Անոնք որ կը փափաքին կրնան նորէն գիրք ստանալ:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԱՄԻԷՆ, 26 Հոկտ·— Սիրելի «Յառաջ», քանի մը խօսք Ամիէնի հայ զինուորներու մասին:

Անոնց թիւը կը մօտենայ 100ի: Եկած են ընդհանրապէս Շավիլէն, Առնուվիլէն, Սարսէլէն, Սէվրանէն, Օլնէյէն եւն·: Կան, նաեւ Ֆրանսացիներ, 20ի մօտ Ռուսեր, ինչպէս նաեւ զանազան ուրիշ ազգեր, բայց մեր վաշտին մեծամասնութիւնը կը բաղկանայ Հայերէ: Ամէնքն ալ միատեղ կը պառկինք երեք ննջասենեակներու մէջ:

Կազմուած են զուտ հայկական երեք «Section»ներ ֆրանսացի սպաներու հրամանատարութեան տակ: Զինուորական կրթութիւնը մեծ թափով առաջ կը տարուի եւ Հայերը արդէն վարժ զինուորներու պէս մարզանք կը կատարեն, արժանանալով սպաներու շնորհաւորութեան: Հայ տղաքը խըմբովին քալած ատեն յաճախ կը թընդացնեն, ֆրանսականներու հետ, նաեւ հայկական երգեր: Ափսո՜ս որ երբեմն կը լսուին նաեւ·.· թրքական նաղաքաներ, թէեւ այս վերջինները հետզհետէ անհետանալու վրայ են:

Ընդհանրապէս տղաքը ազնիւ են եւ ազգասէր: Մինչեւ հիմա ոչ մէկ միջադէպի տեղի չեն տուած:

Տասնեակ մը տղաքներ կը հետեւին աստնապետութեան մասնաւոր մարզանքներու, այնպէս որ մօտ ատենէն հայկական խումբերը կ'ունենան իրենց հայ շէֆերը:

Սպաները շատ լաւ կը վարուին մեզի հետ, եւ կը հետաքրքրուին հայկական պատմութեամբ: Այս առթիւ լաւ կ'ըլլար որ պատկան մարմին մը մի քանի գիրքեր ղրկէր (Ֆրանսերէն), որպէսզի սպաները տեղեկանան մեր պատմութեան:

Նոյնպէս պիտի փափաքէինք «Յառաջ» ստանալ: Պ· Ք·

ԽՄԲ·— Շատոնց կը ղրկուի, բայց տարբեր հասցէով:

«Յուսաբեր»ն ալ երկու էջ

Եգիպտոսի մեր պաշտօնակիցը, «Յուսաբեր» եւս հոկտեմբեր 12էն ի վեր կը հրատարակուի միայն երկու էջ, համաձայն հետեւեալ յայտարարութեան.—

«Առժամեայ կարգադրութեամբ մը, այսօրուընէ սկսած ՅՈՒՍԱԲԵՐ երկու էջով կը հրատարակուի, նկատի ունենալով օրուան կացութիւնը և թուղթի տագնապը: Պիտի գոհանանք գլխաւոր բաժիններով եւ արտասահմանը հետաքրքրող հեռագրական ամենակարեւոր տեղեկութիւններով միայն:

Յոյս ունինք, մեր ընթերցողները եւ բարեկամները, այս ծանր օրերուն, պիտի ըմբռնեն մեզ եւ պիտի պահեն իրենց համակրանքը մեր եւ իրենց թերթին հանդէպ»:

Շուները ռազմաճակատին վրայ

Անցեալները քանի մը տեղեկութիւն տուինք զինուոր-շուներու մասին: Հաղորդեր էինք նաեւ թէ Գերմանիա զօրակոչի ենթարկած է բոլոր շուները, 1—5 տարեկան, որոնց հասակը (ուսէն գետին) 50 — 70 սանթիմեթր բարձրութիւն ունի:

Գերմանիա զինուոր-շուներու դպրոց մը ունի Քումմէնտորֆի մէջ, ուր կը մարզուին հովիւ շուներու զանազան ցեղեր: Այս դպրոցէն շրջանաւարտ շուները յետոյ կը ղրկուին իրենց զօրաբաժինները:

Հիթլէրի իշխանութեան առաջին օրէն սկսեալ, շուներու զինուորական պատրաստութիւնը յանձնուած է Քոնրատ Մոսթի, նախկին ոստիկանապետ, որ այժմ ծանօթ է «Շուներու Ֆիւհրէրը» անունով: Քոնրատ Մոսթ գիրք մը եւս գրած է զինուոր-շուներու մասին, ցոյց տալով շուները մարզելու եղանակները:

Իտալիա եւս ունի պատերազմական շուներու զօրակայան մը, որու մարզիչներն են 4 սպաներ, 15 ենթասպաներ եւ 170 շնապահներ:

Զուիցերիա եւս ունի շուներու զօրակայան մը, Պէքսի մէջ, որու վարիչն է Զօր· Կիզան:

Ֆրանսա ունի շուներու երկու զօրակայան, Սաթորիի եւ Սապլ տ'Օլոնի մէջ: Պատերազմական նախարարութիւնը ծրագրած էր կազմել նաեւ «պատերազմական շուներու սպասարկութիւն» մը: Ներկայիս Փարիզի շրջակայքը կը կազմակերպուի շուներու մարզական կեդրոն մը, դէպի ուր պիտի ղրկուին բոլոր այն շուները, որոնք պիտի ընտրուին գաւառական շուներու զօրակոչի մարմիններուն կողմէ: Այսպէս, այս շուները մարզուելէ վերջ, իւրաքանչիւր զօրաբանակ պիտի ունենայ շուներու իր ջոկատը:

Շունը պահապան մը չէ միայն, այս կենդանինկը ծառայէ մարդոց՝ իր տեսնելու, հոտ առնելու եւ վազելու արտակարգ կարողութեամբ: Իբրեւ սուրհանդակ, շուները անփոխարինելի ծառայութիւններ մատուցած են պատերազմի ժամանակ: Անոնք կը փոխադրեն նաեւ ռազմանիւթ, դեղ եւ ուտելիք: Վերջապէս այս շուներն են որ տաք ապուր եւգինի կը հասցնեն զինուորներուն, կրակի ամէնէն վտանգաւոր գիծերուն վրայ: Գնդապետ մը, որ կռուած է 1914 — 1918ին, կը վկայէ թէ առանց այդ՝շուներուն՝ պիտի բնաջնջուէին իր զինուորները, որոնք պարպած էին այլեւսիրենց վերջին փամփուշտը:

ՄԻԱՊԵՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ կը զօրանայ Կեդր· Եւրոպայի մէջ: Լոնտոնի թերթերը կ'իմանան թէ Հապսպուրկեան գերդաստանին անդամները կը գործեն բացէ ի բաց, իսկ Հոհէնցոլէրնները՝ գաղտնօրէն, Լոնտոնի, Փարիզի եւ Հռոմի մէջ:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԾԱԳԵՑԱՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Եւ այս փաստաթղթութիւնը կը յանգէր այն եզրակացութեան թէ կարելի չէ Լեհաստանը դնել խաղաղ լուծման ճամբուն վրայ: Հետեւաբար հարցը լուծելու միակ միջոցը կը տեսնէր պատերազմի մէջ: Կ'ընդունէր որ ծանր հետեւանքներ կրնար ունենալ այդպիսի լուծում մը, բայց այլեւս «համբերութիւնը սպառած էր»:

Ֆոն Ռիպպէնթրոփ կը յանձնէ այս վաւերաթուղթը շատ կարճ մեկնութիւն մը աւելցնելով իր կողմէ: Եւ երբ ֆրանսական դեսպանը ոտքի կ'ելլէ մեկնելու համար, Գերմանիոյ արտաքին նախարարը հարկ կը համարի փարատել ամէն կասկած,— թէ Գերմանիա վճռած է յարձակիլ:

— Գրգռիչ նոր փորձ մը եւս, կը պարծենք, կը յայտարարէ Քուլոնտրի:

Այն պահուն՝ երբ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ կը յանձնէր Հիթլէրի նամակը, կարգադրուած էր որ գերմանական կառավարութիւնը տրամադրէր օդանաւ մը, յատկապէս Տալատիէի տանելու համար նամակը: Ֆրանսայի դեսպանէն խնդրուած էր որ լուր տրուի ֆրանսական իշխանութիւններուն՝ չփոթութեան տեղի չտալու համար, երբ գերմանական օդանաւը անցնի սահմանէն:

Ցետոյ թերեւս Գերմանացիները մտածեցին թէ օդանաւը հաշտութեան յոյս եւ տրամադրութիւն կը ստեղծէ ժողովուրդին մէջ, մինչ կառավարութիւնը աշխատեր էր միտքերը պատրաստել պատերազմի մը համար, որու մէջ պիտի նետուէր ինչ ալ պատահէր: Իրողութիւն է, սակայն, որ գերմանական կառավարութիւնը, խնդրելէ վերջ որ ժողովուրդէն գաղտնի պահուի մասնաւոր օդանաւին մեկնումը, յանկարծ փոխեց եղած այս կարգադրութիւնը: Եւ որոշուեցաւ Հիթլէրի նամակը Տալատիէի տանիլ սովորական սուրհանդակի մը միջոցով:

Գերմանացիներուն ովդումով միաժամանակ լուր ղրկուեցաւ Փարիզ, որ Տալատիէի եւ Հիթլէրի նամակները չհրատարակուին: Բայց Գերմանացիները այստեղ եւս չյարգեցին իրենց պայմանը,— յաջորդ առաւօտ, Օգոստոս 28ին, երկուշաբթի, Պերլինի բոլոր թերթերը կը հրատարակէին Տալատիէի եւ Հիթլէրի նամակները, ամբողջական:

Այս նամակներուն հրատարակութեամբ, գերման կառավարութիւնը ուրեմն պաշտօնական եւ հրապարակային ձեւով, առաջին անգամ ըլլալով, կը ներկայացնէր իր պահանջները,—Ան «կ'ուզէր» Տանցիկը եւ «կ'ուզէր» Նրբանցքը, առանց ճշդելու այդ բացատրութեան իմաստը: «Կ'ուզէր» որ վերջ դրուի արեւելեան սահմանին վրայ տիրող կացութեան, զոր կը նմանցնէր «մակեդոնական» հարցին:

Այդ օրուընէ սկսեալ, Հիթլէր պաշտօնապէս դիրք կը բռնէր այլեւս: Շատ քիչ յոյս կար որ նահանջէր:

Խաղաղութիւնը անյոյս էր: Այս տպաւորութիւնը այնքան արմատ արձակած էր ֆրանսական դեսպանատան պաշտօնէութեան միտքին մէջ, որ հարկ տեսնուեցաւ խրամ փորել դեսպանատան պարտէզին մէջ, ապաստանի վերածելու համար օդանաւային անակնկալ յարձակումի մը պարագային: Զին· կցորդը նշանակեց յարմար տեղը: Քարտուղարները պարտէզ իջնելով փոխն ի փոխ, սկսան գրիչի տեղ բահ ու բրիչ շարժել: Դեսպանը ինք եւս աշխատանքի իր բաժինը բերաւ:Երբ այցելութիւն մը չունենար, կ'իջնէր պարտէզ ու կը փորէր քարտուղարներուն հետ: Դրացի պատուհաններէն ու տանիքներէն տեսնողները սկիզբները սկեպտիկ ժպիտով մը կը դիտէին այս տեսարանը, միշտ այն յոյսով թէ չի կրնար պատերազմ տեղի ունենալ: Բայց շուտով մտահոգութիւնը պաշարեց այդ վերջին սկեպտիկներուն ալ հոգին:

Դեսպանատունը այլեւս կը պատրաստուէր «ճամբորդութեան»: Գիշեր ցերեկ սկսաւ դեսպանատան ծխանէն բարձրանալ սեւ ծուխի սիւն մը: Նոյն ծուխը յետոյ կ'երկարէր ու կը միանար ծուխի ուրիշ թեւի մը, որ կը բարձրանար անգլիական դեսպանատան ծխնելոյզէն: Դիւանաթուղթերը կ'այրուէին ու մոխիրի կը վերածուէին անընդհատ: Թմբիններուն տակ եւ Պանտըլպուրկի դրան առջեւ կանգնած՝ անցորդները կը դիտէին այս սեւ ծուխը, աղէտին նախանշանը, որ մութ ամպի մը պէս պիտի մեծնար ու տարածուէր շուտով բովանդակ Եւրոպայի վրայ:

Պատերազմը անխուսափելի կը համարէին այժմ ոչ միայն Փարիզէրվլացի բնակչութիւնը, այլեւ Պերլինի ամբողջ բնակչութիւնը:

Ու մինչ խրամ կը փորուէր «Ֆրանսայի Տան» պարտէզին մէջ, լուր հասաւ թէ պատերազմական վիճակ յայտարարուած է Արեւելեան Փրուսիոյ մէջ, ամէն իշխանութիւն յանձնուած՝ զինուորականութեան:

Լեհաստանի եւ Գերմանիոյ միջեւ ոչ մէկ շոգեկառք կ'երթեւեկէ այլեւս: Գերմանական զօրքը կը համախմբուի տակաւին լեհական սահմանագլուխին վրայ, բռնաբարելով լեհական հողը տեղ տեղ: Վարշաւայի ձայնասփիւռի կայանը կը հաղորդէ թէ գերմանական յառաջապահ ջոկատներ տասը կէտերէ անցած են լեհական սահմանը: Միւս կողմէ, գերմանական բանակը մտած է նաեւ Սլովաքիա, եռանկիւնի մը մէջ սեղմելով եւ վտանգելով Լեհաստանի ապահովութիւնը: Լեհական կառավարութիւնը բողոք կը ներկայացնէ Պրաթիսլաւայի խրտուիլակ կառավարութեան մօտ:

Եթէ կացութեան ծանրութիւնը նկատի առնելով՝ Օգոստոս 22ին հրահանգ տրուած էր որ Ֆրանսական գաղութը հեռանայ Գերմանիայէն, այժմ կացութիւնը այնքան անյոյս էր, որ հրահանգ տրուեցաւ նաեւ Ֆրանսայի հիւպատոսներուն, որ երկիր վերադառնան: Պիտի մնային ամէնէն կարեւոր վայրերու հիւպատոսները միայն, մինչեւ վերջին վայրկեանը:

(4) (Շար·)

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme .. Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameme, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Եգիպտոս եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Օտար երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI 2 Novembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4185

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄՈԼՈԹՈՎ ԿԸ ՄԵՂԱԴՐԷ ԱՆԳԼԻԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՆ

«Նախկին Լեհաստանը չի կրնար վերահաստատուիլ»

Պ. Մոլոթով, վարչապետ եւ արտաքին գործավար Խ. Միութեան, երեքշաբթի օր յայտարարութիւն մը կարդաց Գերագոյն խորհուրդին առջեւ, արտաքին քաղաքականութեան մասին: Ահաւասիկ անոր հիմնական մասերը, համաձայն Մոսկուայի գործակալութեան հաղորդած զեկոյցին.

— Վերջին երկու ամիսներու ընթացքին կարեւոր փոփոխութիւններ տեղի ունեցան միջազգային կացութեան մէջ.— 1. Հարկ է արձանագրել Խ. Միութեան եւ Գերմանիոյ յարաբերութեանց միջեւ յառաջ եկած փոփոխութիւնը: Օգոստոս 23ին Խ. Միութեան եւ Գերմանիոյ միջեւ կնքուած ոչ-յարձակման դաշինքը վերջ դրաւ այն անբնական յարաբերութեանց որ տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունէին երկու երկիրներուն միջեւ: Թշնամութիւնը, որ ամէն կերպով կը մեղադրուէր կարգ մը պետութեանց կողմէ, տեղի տուաւ մերձեցումի եւ բարեկամական յարաբերութեանց Խ. Միութեան եւ Գերմանիոյ միջեւ: Եւրոպայի երկու ամենամեծ պետութեանց յարաբերութեանց միջեւ կատարուած այս յանկարծական անկիւնադարձը չի կրնար չազդել միջազգային ընդհանուր կացութեան վրայ:

2.— Հարկ է արձանագրել Լեհաստանի զինուորական փլուզումը եւ այդ պետութեան կազմալուծումը:

3.— Հարկ է ընդունիլ թէ այն մեծ պատերազմը որ պայթեցաւ Եւրոպայի մէջ, արմատապէս փոխած է ամբողջ միջազգային կացութիւնը: Այս պատերազմը սկսելով Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ, վերածուեցաւ մէկ կողմէ Գերմանիոյ, միւս կողմէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ մղուած պատերազմի մը:

Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի պատերազմը վերջացաւ արագօրէն: Գերմանիոյ եւ անգլեւֆրանսական խմբակցութեան միջեւ սկսած պատերազմը դեռ իր առաջին շրջանին մէջ կը գտնուի: «Տարակոյս չկայ թէ այս պատերազմը փոփոխութիւններ յառաջ պիտի բերէր Եւրոպայի կացութեան մէջ: Կարգ մը հին բանաձեւեր մաշած են այլեւս: Հարկ է ընդունիլ այս պարագան, որպէսզի կոպիտ սխալներ չգործուին Եւրոպայի քաղաքական նոր կացութիւնը դատած ատեն: Ամէնքս ալ գիտենք, օրինակի համար, թէ վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին, նոր եւ աւելի որոշ բովանդակութիւն մը ստացած են հետեւեալ ըմբռնումները,— նախայարձակում, նախայարձակ: Դիւրին է ըմբռնել թէ մենք այսօր չենք կրնար այդ գաղափարները գործածել այն իմաստով ինչ որ երեք - չորս ամիս առաջ»:

Մոլոթովի կարծիքով, Գերմանիա կը գտնուի այն պետութեան վիճակին մէջ որ կ՚ուզէ օր առաջ վերջացած տեսնել պատերազմը, «մինչդեռ Անգլիա եւ Ֆրանսա հակառակ են հաշտութիւն կնքելու»: Խ. Միութեան արտաքին գործավարին համար, այլեւս կարելի չէ խորհիլ նախկին Լեհաստանը վերահաստատելու մասին: «Անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւններն ալ կ՚ըմբռնեն այս պարագան, սակայն չեն ուզեր դադրեցնել պատերազմը եւ վերահաստատել խաղաղութիւնը: Անոնք նոր արդարացում մը կը փնտռեն, շարունակելու համար պատերազմը Գերմանիոյ դէմ»:

Պ. Մոլոթով յետոյ կ՚ամբաստանէ Անգլիան եւ Ֆրանսան թէ կ՚ուզեն վարդապետական պատերազմ մը մղել Գերմանիոյ դէմ:

— «Այսպիսի պատերազմ մը չի կրնար արդարանալ որ եւ է ձեւով: Հիթլերական վարդապետութիւնը կարելի է պահել կամ մերժել, քաղաքական տեսակէտի խնդիր մըն է այդ: Բայց ամէն մարդ պիտի հասկնայ թէ կարելի չէ վարդապետութիւն մը (գաղափարաբանութիւն) ոչնչացնել բանի ուժով»:

Հետեւաբար, Մոլոթովի կարծիքով, անիմաստ է այդպիսի պատերազմ մը մղել, «Հիթլերականութիւնը ոչնչացնելու համար», գայն պարտկելով հետեւեալ դրօշին տակ.— «Պայքար ժողովրդապետութեան համար»:

— «Կարելի չէ պայքար յանուն ժողովրդապետութեան կոչել այսպիսի արարքներ,— Համայնավար կուսակցութեան արգելումը Ֆրանսայի մէջ, Ֆրանսայի երեսփ. ժողովին համայնավար երեսփոխաններուն ձերբակալութիւնը կամ քաղաքական ազատութեանց սահմանափակումը Անգլիոյ մէջ: Պարզ չէ՞ որ ներկայ պատերազմին նպատակը այն չէ ինչ որ կը յայտարարեն: Գերմանիոյ դէմ մղուած անգլեւֆրանսական պատերազմին իրական շարժառիթը այն չէ որ Անգլիա եւ Ֆրանսա ուխտած են վերահաստատել նախկին Լեհաստանը, ոչ ալ այն որ անոնք վճռած են պայքարիլ ժողովրդապետութեան համար: Ուրիշ աւելի իրական շարժառիթներ կան պատերազմելու Գերմանիոյ դէմ: Այդ շարժառիթները չունին որ եւ է գաղափարական հանգամանք, այլ կը բխին իրենց գաղթային մեծ կայսրութեանց իսկ եւ իսկ նիւթական շահերէն»:

Պ. Մոլոթով այս տեսակէտին վրայ ծանրացաւ երկարօրէն, ապացուցանելու համար թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա «Գերմանիոյ դէմ պատերազմ կը վարեն», պարզապէս վախնալով անոր տենչերէն՝ իրենց գաղթային ստացուածքներու մասին:

*** «Նիւ Եորք Հէրըլտ» հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հրատարակէ Մոլոթովի ճառի մասին, քաղելով ամերիկեան գործակալութենէն.— Արտաքին գործավարը մեղադրեց Պ. Ռուզվելթը որ կը խառնուի Եւրոպայի գործերուն, եւ մանաւորապէս միջամտեց Ֆինլանտայի հարցին, «խնդիր մը որ բոլորովին դուրս կը մնայ Մ. Նահանգներու արդար շահերու շրջանակէն»: Եւ շարունակեց.— «Ֆինլանտա մերժեց ընդունիլ Խ. Միութեան պահանջները, թէեւ մեր ուզածը ուրիշ բան չէր եթէ ոչ համաձայնութիւն մը կնքել անոր հետ, յարենման միւս պալթեան պետութեանց հետ կնքուած դաշնագիրներուն»:

Մոլոթով բացատրեց թէ Խ. Միութիւնը կ՚ուզէ չէզոք մնալ ներկայ պատերազմին մէջ եւ վճռած է ամէն միջոց ձեռք առնել, ապահովելու համար իր շահերը Պալթիկի ինչպէս ամբողջ աշխարհի մէջ:

*** Մոլոթովի ճառին կարեւոր մէկ մասը յատկացուած էր Թուրքիոյ հետ կատարուած բանակցութեանց, բայց հեռագիրները մանրամասնութիւն չեն հաղորդեր այս մասին:

*** Կարգ մը թերթեր հետեւեալ կերպով կը ներկայացնեն Մոլոթովի յայտարարութիւնը Թուրքիոյ մասին.

— «Մենք կ՚ուզէինք Թուրքիոյ հետ կնքել փոխադարձ աջակցութեան դաշինք մը որ պիտի սահմանափակուէր Սեւ ծովու մէջ, որպէսզի պատերազմին ատեն թշնամի մարտանաւերը չկարենան հոն մտնել: Թուրքիա չընդունեցաւ այս դաշինքը եւ նախընտրեց անոր փոխարէն դաշնագիր մը կնքել Ֆրանսայի եւ Մեծն Բրիտանիոյ հետ»:

Ի՞ՆՉ Կ՚ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Երէկ՝ պատերազմին 60րդ օրը, նշանակելի դարձաւ զինուորական գործողութեանց սաստկացումով, որ նախանշանը կը համարուի ընդհ. յարձակողականի մը: Գերմանական սպայակոյտը շարժման մէջ դրած է ամէնէն ծանր թնդանօթները, որոնք ռումբեր արձակած են ֆրանսական գլխաւոր դիրքերէն 10 քիլոմեթր դէպի ներս:

Ինչպէս կը սպասուէր, Խ. Միութեան արտաքին գործավարին ճառը մասնաւորապէս ուղղուած էր Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ, որոնք երկուքն ալ կ՚ամբաստանուին իբրեւ կուսակից պատերազմին շարունակութեան, հակառակ Գերմանիոյ «խաղաղասիրութեան»: Ինչպէս Պերլին, Մոսկուա եւս վերջացած կը նկատէ լեհական հարցը:

Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ ուշադրութիւն գրաւեցին Իտալիոյ նախարարներուն եւ կուսակցական վարիչներուն փոփոխութիւնները: Կը կարծուի թէ Մուսոլինի ուզած է ոչ միայն երիտասարդացնել, այլեւ աւելի չափաւոր տարրերով զօրացնել կառավարութիւնը, որուն բուն ղեկավարը միշտ ինքն է:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՆ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 115, Հոկտեմբեր 31, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ:

Զեկոյց թիւ 116, իրիկուն.— Նշանակելի գործունէութիւն Մոզէլի եւ Սարի միջեւ. անակնկալ արշաւներ, դարանակալ գործողութիւններ, պահակախումբերու շարժումներ: Հոկտեմբեր 30ի ցերեկը կատարուած բազմաթիւ թռիչքներու ընթացքին, գերմանական հետազօտիչ օդանաւ մը ինկաւ մեր գիծերուն մէջ: Երկու թշնամի օդանաւեր անգործածելի դառնալով ինկան գերմանական գիծերուն մէջ, Սարի ճակատին վրայ: Ֆրանսական բոլոր օդանաւերը վերադարձան իրենց կայանները:

*** Տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները կը հաստատեն թէ գերմանական ծանր հրետանին բուռն կրակ մը բացաւ Մաժինոյի գծին եւ ֆրանսական յառաջացեալ դիրքերուն դէմ: Գերմանացիները չփորձեցին ետ առնել այն հողաշերտը զոր կորսնցուցեր էին պատերազմի առաջին շաբաթներուն, այլ ուղեցին քանդիչ գործողութիւններ կատարել ֆրանսական ամրութեանց եւ հաղորդակցութեան գիծերուն վրայ, գործածելով իրենց ամէնէն ծանր թնդանօթները: Որոշ կ՚երեւար թէ թշնամին կը գործածէ Զիկֆրիտի գծին հեռաձիգ թնդանօթները, որոնց ռումբերը մինչեւ 12 մղոն հեռու հասնելով, զարկին կարգ մը գիւղեր սահմանագլուխին եւ Մաժինոյի գծին միջեւ: («Մաթէն»ի աշխատակիցը կը գրէ թէ գերմանական ծանր թնդանօթներ, հաւանաբար 150նոց, զարկին ֆրանսական գիւղ մը, բուն դիրքերէն 10 քիլոմեթր դէպի ներս):

Օդանաւային գործունէութիւնն ալ սաստկացած է, երկու կողմէն: Ֆրանսական օդանաւերը յաջող թռիչք մը եւս կատարեցին, լուսանկարելու համար թշնամի դիրքերը եւ զինուորական շարժումները: Անոնք հարիւրաւոր մղոն թռան Գերմանիոյ վրայ, Հռենոսէն անդին, մինչդեռ գերմանական հետազօտիչ սաւառնակները կրցան հասնիլ մինչեւ Մեց:

1,500,000 ԶԻՆՈՒՈՐ ԿԱԶՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏ

Ֆրանսական բանակը այժմ կը սպասէ Մաժինոյի գծին վրայ, իսկ աւելի քան 500,000 զինուորներ դիրք բռնած են այդ վիթխարի ամրութեան եւ սահմանագլուխին միջեւ: Ֆրանսական բանակին գլխաւոր մասը պատերազմի մասն չէ տակաւին, եւ զօրքին 3/4ը դեռ ոչ իսկ գնդակ մը պարպած է, թէեւ թնդանօթաձիգները դիրք բռնած են շարք-շարք, իբրեւ թէ յարձակումը մօտալուտ ըլլար: Գերմանական բանակին եւ անոր հետազօտիչ օդանաւերուն տեսողութենէն հեռու, 1,500,000 զինուորներ կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն իրենց ստորերկրեայ դիրքերուն մէջ, իւրաքանչիւր թնդանօթ եւ հրացան լարած: Այն օրէն ի վեր որ Ֆրանսացիները իրենց կամքով քաշուեցան սահմանագլուխի ամրութեանց գլխաւոր գծին վրայ, Մաժինոյի բերդերը այժմ կը վերստանան իրենց ամբողջ արժէքը՝ իբրեւ պաշտպանողական միջոց: Եթէ Գերմանացիները զանգուածային յարձակում մը փորձեն, Մաժինոյի գծին թնդանօթները այնպիսի մահացու կրակ մը պիտի տեղան որ թշնամի զօրքը պիտի չկրնայ անցնիլ: Դաշտային դիրքերը պարզապէս հաստատուած են դանդաղեցնելու համար յարձակումը, որպէսզի Մաժինոյի թնդանօթները կարենան ամէնէն ազդու կրակը տեղալ:

*** Անգլիական զեկոյցը կը տեղեկացնէ թէ շոգենաւ մը եւս ընկղմած է:
— Ամերիկեան կառավարութիւնը Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հաղորդեց իր մտահոգութիւնները «Սիթի ավ Ֆլինթ» շոգենաւի մասին: Կ՚ըսուի թէ Համպուրկ ղրկուած է ամերիկեան այս շոգենաւը:

Եզրակացնելով, Մոլոթով շեշտեց թէ Խ. Միութեան քաղաքականութիւնն է.— 1. Իր ձեռքերը ազատ պահել միջազգային գործերու մէջ.— 2. Շարունակել չէզոքութեան քաղաքականութիւնը.— 3. Զրնել որ եւ է բան պատերազմը տարածելու համար, այլ ընդհակառակն ամէն բան փորձել անոր վերջ տալու համար:

*** Մոլոթովի ճառը անախորժ տպաւորութիւն գործեց Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ, ուր գիտել կու տան թէ Պերլինի համար ալ գործնական արժէք մը չի ներկայացներ այդ զեկուցումը: «Բառերու անարժէք քաղաքականութիւն մը պարզապէս»:

*** Գերագոյն Խորհուրդի նիստին ներկայ էին Լեհաստանի գրաւեալ շրջաններու 131 պատգամաւորները, որոնք յատկապէս հրաւիրուած էին վաւերացնելու համար այդ հողերուն կցումը:

ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ եւ մասնաւորապէս 15 առ հարիւրի գանձումը դիւրացնելու համար նոր հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ, գործադրելի՝ 1940 յունուար 1էն: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Եօթը նախարարներ եւ սպարապետր փոխուեցան Իտալիոյ մէջ

Իտալական դահլիճը վեր ի վայր շրջուեցաւ առջի օր, երբ արքայական հրամանագիր մը կը ծանուցանէր թէ հրաժարած են եօթը նախարարներ, կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, խորհրդականներ, ինչպէս եւ բանակին եւ օդատորմիղին վարիչները: Մուսոլինի ընդունելով այս խմբական հրաժարումները, շնորհակալութիւն յայտնեց հեռացողներուն եւ անմիջապէս նշանակեց անոնց յաջորդները:

Իտալական մամուլը այս փոփոխութիւնները կը վերագրէ ֆաշական աւանդութեան մը, որուն համաձայն կառավարական եւ կուսակցական վարիչները պէտք է պարբերաբար փոխուին, նոր տարրեր եւ ընդհանրապէս երիտասարդներ յառաջ քաշելու համար: Թերթերը կը շեշտեն թէ նոր նախարարները եւ կուսակցական վարիչները պատրաստ են երկիրը վարելու նիւթապէս եւ բարոյապէս, որպէսզի պատրաստ ըլլայ «որ եւ է պատահականութեան հանդէպ»:

Նոր փոփոխութիւններէն ազատ մնացին երեք գլխաւոր նախարարութիւններ,— արտաքին (կոմս Չիանօ), ելմտական եւ կրթական: Նոր նախարարներն են,— Ռիքարտօ Ռիչի՝ արհեստապետութեանց, Ալեսսանտրօ Փավոլինի՝ ժողովրդական լուսաւորութեան, Ռաֆայէլօ Ռիքարտի՝ առեւտուրի եւ միջազգային փոխարժեքներու, Ճիուզէփփէ Թասինարի՝ հողագործական, Վանթուրի՝ հաղորդակցութեանց, Սէրէնա՝ հանրօգուտ շինութեանց:

Մարաջախտ Կրացիանի, Եթովպիոյ պատերազմին հերոսը եւ առաջին փոխարքան, նշանակուեցաւ նախագահ ընդհ. սպայակոյտին, Զօր. Փրիքօլօ՝ նախագահ օդանաւային սպայակոյտին: Նախարարական խորհրդականներն ալ փոխուեցան: Պատերազմական նախարարութիւնը պիտի վարէ Զօր. Թէրուծծի, Մուսոլինիի առաջնորդութեամբ: Կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար նշանակուեցաւ Էթթորէ Մութի, յաջորդելով Սթարաչէի, որ ութ տարիէ ի վեր կը վարէր այդ պաշտօնը: Քաղաքական տեսակէտով մեծ արժէք ունի այս պաշտօնը: Նոր վարիչը կամաւոր էր մեծ պատերազմին ատեն եւ Կապրիէլէ տ՚Անունցիոյի հետ մասնակցեցաւ Ֆիումէի արշաւանքին: Եթովպիոյ պատերազմին ատեն ճակատ մեկնեցաւ իբրեւ օդաչու եւ յետոյ ծառայեց Սպանիոյ մէջ եւ մասնակցեցաւ Ալպանիոյ արշաւանքին: Անցեալ օգոստոսին քննիչ նշանակուեցաւ արտասահմանի ֆաշական կազմակերպութեանց:

*** Լոնտոնի մէջ ընդհանրապէս այն կարծիքն ունին թէ Իտալիոյ նոր նախարարները շատ չափաւոր են եւ կը պատկանին ֆաշական հին պահակախումբին, որ մասնաւորապէս պայքարած է մարքսեան շարժումին դէմ:

*** Անգլիական կառավարութիւնը ընդհ. հիւպատոս մը նշանակեց Թիրանայի համար (Ալպանիա):

Ֆինլանտա կ՚ընդդիմանայ Մոսկուայի պահանջներուն

Վերջին լուրերու համաձայն, նորէն յուսահատութիւն կը տիրէ Ֆինլանտայի մէջ, Մոսկուայի հետ կատարուած բանակցութեանց մասին: Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ բանակցութիւնները անելի մը պիտի յանգին, եթէ Խ. Միութիւնը զիջումներ չկատարէ: Ֆինլանտական պատուիրակութիւնը Մոսկուա վերադարձաւ, տանելով իր վերջնական պատասխանը որ վճռապէս կը մերժէ խորհրդային նաւակայաններու հաստատումը իրենց երկրին մէջ:

Ֆինլանտայի կառավարութիւնը կը շարունակէ իր պատրաստութիւնները: Յուսահատութիւնը աւելի խոր է Շուէտի եւ Տանըմարքայի մէջ: Անգլիա լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի դէպքերու ընթացքին:

ԵՐԿԱՐԱՏԵՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՄԸ նախատեսելով, կառավարութիւնը անոր համեմատ կը պատրաստուի, յայտարարեց ելմտական նախարարը, Պ. Ռէնօ, բանախօսութեան մը ընթացքին: «Մեր դերը աւելի մեծ է այսօր քան ուրիշ որ եւ է պատերազմի ատեն: Մեծ է, որովհետեւ այսօրուան պատերազմը նոյնքան հոգեբանական է որքան զինուորական»:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, Էսթոնիա փոխադրուած խորհրդային զօրքը իրաւունք չունի ժողովուրդին հետ շփուելու: Կարմիր զինուորները գիշերը պէտք չէ Էսթոնիացիներուն տուները իջեւանին, այլ իրենց վրաններուն տակ: Այս առթիւ կը յիշուի թէ Անգլիոյ թագաւորին թագադրութեան առթիւ, կարմիր նաւազները երբ Լիպաւ եւ Ռէվալ իջան, իրենց աչքերուն չէին հաւատար եւ ամէն տեսակ ապրանքներ կը գնէին: Երբ իրենց նաւահանգիստը վերադարձան, ռուսական մարտանաւին հրամանատարը հրացանի բռնուեցաւ, իսկ Պալթիկի տորմիղին հրամանատարը, ծովակալ Օրլով պաշտօնանկ եղաւ: Ռէվալի հիւպատոսն ալ ետ կանչուած ըլլալով, անձնասպան եղաւ:— Մոսկուա 21,000 զինուոր ղրկած է Էսթոնիա, որ ունի մէկ միլիոն բնակիչ, իսկ Լեթոնիոյ մէջ, որ ունի 2,300,000 բնակիչ, խորհրդային զօրքին թիւը կը հաշուեն 26,000:

30,000 ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ պատրաստուած է Լոնտոնի մէջ, ղրկուելու համար Ֆրանսա եկած զինուորներուն: Իւրաքանչիւր գիրքի մէջ թագաւորին մէկ պատգամը զետեղուած է:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ արտաքին նախարարը, Սարաճօղլու, հացկերոյթ մը տուաւ Անգարայի մէջ, ի պատիւ դեսպան. մարմինին, Հանրապետութեան տարեդարձին առթիւ: Աչքի կը զարնէր գերմանական դեսպանին՝ Ֆոն Փափէնի բացակայութիւնը:

50 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ (Չուկէս միլիառ ֆրանք) վճարելու դատապարտուեցաւ գերմանական կառավարութիւնը, 1916—1917ին Քինկսլէնտի մէջ (Մ. Նահանգներ) պատահած պայթումի մը հետեւանքով, որ քանդած էր ռազմանիւթի գործարանները: Գերմանիա նախապէս մերժած էր ճանչնալ խառն յանձնաժողովին իրաւասութիւնը, բայց այժմ վճիռը վերջնական կը համարուի: Գերմանիա 23—26 միլիոն տոլարի մասնաւոր հաշիւ մը ունի ամերիկեան գանձին հետ, ինչպէս եւ 500 միլիոն տոլարի արժեթուղթ. այնպէս որ Ամերիկա կրնայ գանձել իր առնելիքը:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՌՈԶՎԷԼԹԻ վերընտրութեան դէմ պայքարելու համար, Գերմանիոյ քարոզչութեանց նախարարութիւնը կարեւոր գումար մը տրամադրած է, համաձայն զանազան աղբիւրներէ հասած տեղեկութեանց:

ԻՐԱՆԻ նոր դահլիճը կազմուեցաւ նախագահութեամբ Տօքթ. Մոթին Տաֆթարի: Արտաքին նախարարն է Մոզաֆֆէր Ալամ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԵՑԱՒ ԱՆԳԼԵՒՖՐԱՆՔԵՒԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Թան»ի թղթակիցը կը գրէ Անգարայէն.—

Հոկտեմբեր 19ին երեկոյեան ժամը 6,35ին, անգլեւֆրանքեւթրքական դաշնագիրը ստորագրուեցաւ արտաքին գործավարութեան մեծ դահլիճին մէջ։

Ինչպէս կը յիշուի, Պալքաններու եւ արեւելեան Միջերկրականի ապահովութեան համար Անգլիա, Ֆրանսա եւ Թուրքիա գործակցեցան եւ համաձայնութիւն կնքեցին 1939 Մայիս 12ին, իսկ Ֆրանսա եւ Թուրքիա յունիս 23ին։ Այդ դաշնագիրները կը նախատեսէին շուտով կնքել նոր համաձայնութիւններ երկար ժամանակով։

Թէեւ տակաւին երէկ էր այդ, բայց ո՛րքան հեռու կը թուին այդ ժամանակները,— պատերազմէն առաջ էր, անշուշտ 1939ի պատերազմէն առաջ, թէեւ այդ շրջանին իսկ գերմանական վտանգը կը սպառնար արդէն, այնպէս որ բարեացակամութեամբ տոգորուած երեք երկիրները միացան լսելի դարձնելու համար բանականութեան ձայնը։

Գերմանիա աճապարեց 1939 Մայիսի սկիզբը Անգարա ղրկել Ֆոն Փափէնը իբրեւ դեսպան, բայց ճարպիկ դիւանագէտին բոլոր ճիգերը ապարդիւն անցան։ Թուրքիան Աւստրիա չէ որ խաբուի, ոչ ալ Չեխոսլովաքիա որ դրչի մէկ հարուածով սրբուի քարտէսէն։

Յետոյ եկան օգոստոսի մռայլ օրերը, երբ, հիթլերական սպառնալիքին առջեւ, որ օրէ օր կ՚աճէր, Ֆրանսա սկսաւ աստիճանաբար զօրաշարժ կատարել, ու վերջապէս Լեհաստան յարձակումի ենթարկուեցաւ, ընդհ. զօրաշարժ յայտարարուեցաւ, ու պատերազմը սկսաւ։

Թուրքը, որ արդարութեան բնածին զգացում մը ունի, ըմբոստացաւ Գերմանիոյ բիրտ մեթոտներէն, ու թրքական մամուլը չվարանեցաւ դատապարտել գերմանական բռնութիւնները։

Յիշե՞նք որ Սուլթաններու օրով, Լեհաստան երրորդ անգամ ըլլալով բաժնուելէ շատ ժամանակներ վերջ տակաւին, միշտ պարապ թիկնաթոռ մը կը դրուէր պալատին մէջ դեսպաններու ընդունելութեանց ժամանակ,— այդ թիկնաթոռը կը դրուէր լեհ դեսպանին համար, իբրեւ ապացոյց թէ սուլթանը կը մերժէր ճանչնալ Լեհաստանի անդամատումը։

Մինչ Գերմանիա իր բանակները կ՚արձակէր դէպի Արեւելք, ֆրանսական եւ անգլիական դեսպանները կը շարունակէին իրենց բանակցութիւնները Անգարայի արտաքին գործավարութեան հետ։ Տակաւ առ տակաւ բանակցութիւնները կը մօտենային իրենց վախճանին։ Դաշնակից դիւանագէտները ամէն օր կը տեսակցէին արտաքին նախարար գործավարին՝ Սարաճօղլուի, եւ գործավարութեան արժէքաւոր խորհրդակցին՝ Նուման Մէնէմէնճիօղլուի հետ։

Այն պահուն երբ այսպէս տեսակէտի փոխանակութիւն կը կատարուէր, միջազգային կացութիւնը կը մտնէր նոր շրջանի մը մէջ, Լեհաստանի ռուսական գրաւումով։ Պալքանները այլեւս վախնալու պատճառ մը չունէին գերմանական տիրապետութենէն, բայց Ռուսիոյ հարեւան պետութիւնները ապահո՞վ էին Ռումանիոյ ճակատագրին մասին։

Թրքական հանրապետութիւնը, որ երախտագիտական յիշատակներով կապուած է Խ. Միութեան, Քէմալին ընծայած օժանդակութեան համար, կը փափաքէր իմանալ Հիւսիսի իր զօրաւոր դրացիին տեսակէտները։ Արտաքին գործավար Սարաճօղլու մեկնեցաւ Մոսկուա, Սեպտեմբեր 21ին, երբ սպաննուեցաւ Ռումանիոյ վարչապետը, Գալինէսքօ։ Ամբողջ դեսպանական մարմինը, ինչպէս եւ Ֆոն Փափէն, կը գտնուէր կայարան ողջերթի համար։ Գերման դեսպանը մտած էր ռումանական դեսպանին թեւը։

Նախարարին մեկնումէն առաջ, զրոյց շրջեր էր թէ թուրքեւռուսական փոխադարձ աջակցութեան դաշինք մը կնքուած է։ Օրերը կ՚անցնէին սակայն։ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ, որ դիւանագէտներու դէպի Մոսկուա արշաւին մէջ երկրորդ հանդիսացած էր, առաջ կ՚անցնի թուրք դիւանագէտէն, որ յետոյ նոյնպէս Պալթեան երկիրներու ներկայացուցիչներուն ու Մոսկուայի վարիչներուն միջեւ կատարուող բանակցութեանց պատճառով չի կրնար սկսիլ իր խօսակցութիւնները խորհրդային կառավարութեան հետ։

Անգարա ժլատ էր լուրերու մասին, այդ օրերուն։ Սարաճօղլու, իր մեկնումէն առաջ, Հավաս հեռագրական գործակալութեան թղթակիցին հետ տեսակցութեան մը մէջ, մատնանշած էր թէ Թուրքիա ինչ մեծ արժէք կու տայ խորհրդային բարեկամութեան։ Ան միաժամանակ կը յիշէր Թուրքիոյ յարաբերութիւնները Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ, աւելցնելով թէ այդ ճամբուն մէջ «Թուրքիա կը հետեւէր իր նախընտրած քաղաքականութեան»։ Լուրի միակ աղբիւրը, ուրկէ տեղեկութիւն կ՚առնէին նաեւ թրքական թերթերը եւ կը հրատարակէին առանց մեկնութեան, օտար հեռագրական գործակալութիւններն էին, այդ օրերուն։

Այսուհանդերձ Փարիզ եւ Լոնտոն շատ յուզուած չէին թուեր, ընդհակառակն ապահով էին արտաքին գործավարին խօսքին վրայ։ Ճիշդն ըսելով, Անգարայի անգլիական եւ ֆրանսական դեսպանները կանոնաւորաբար եւ անկեղծօրէն տեղեակ կը պահուէին բանակցութեանց ընթացքին։ Նոյնիսկ անգլեւֆրանքեւթրքական դաշնագրի մը կնքումը անհաւանական չէր նկատուեր։

Հոկտեմբեր 17ին երեքշաբթի,— Հալք կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակին մէկ նիստին մէջ,— ուրեմն Մոսկուայի բանակցութիւններէն 23 օր վերջ, վարչապետը տեղեկութիւններ տուաւ կացութեան մասին եւ պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակուեցաւ անմիջապէս։ Ամենայն ուղղամտութեամբ, կը հաղորդուէր թէ Սարաճօղլու դէմ յանդիման գտնուած է այնպիսի առաջարկներու, որոնք բոլորովին տարբեր էին իր մեկնումէն առաջ հաղորդուած առաջարկներէն, միւս կողմէ ապահովութիւնը որ կը տրուէր՝ չէր երաշխաւորեր այն պարտաւորութիւնները, որ Թուրքիայէն կը պահանջուէին, եւ վերջապէս, ռուսական պահանջները համերաշխ չէին Նեղուցներու թրքական քաղաքականութեան հետ։ Այսպէս առանց համաձայնութեան գալու, իրարմէ կը բաժնուէին, միշտ բարեկամ, ինչպէս անցեալին։ Ռուսական պաշտօնական զեկոյցը եւս, թէեւ նուազ պայծառ, կը խօսէր բարեկամութեան մասին։

Հոկտեմբեր 18ին, Զօր. Վէկան եւ Զօր. Ուէյվըլ Էնկիւրի հասան օդանաւով։ Եւ 19ին կնքուեցաւ անգլեւֆրանքեւթրքական դաշնագիրը։

ԽՄԲ.— Թղթակիցը այս առթիւ կը վերլուծէ դաշնագրին տրամադրութիւնները, որոնք ծանօթ են արդէն)։

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

»»» · «««

ՍԵՒ ԾՈՎԻ ռուսական նաւահանգիստներուն առջեւ ական ցանուած է, ինչպէս հաղորդած էինք։ Քոնսթանցայի նաւահանգստին հրամանատարը այս առթիւ ազդարարութիւն մը ուղղեց ռումանական նաւերուն, աւելցնելով թէ ծփուն ական մը Սեւաստափոլի կայանէն խզուելով Վոսփորի բերանը հասած է։

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ վճարման մասին նոր հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ երեքշաբթի օր։ Այս կարգադրութեամբ, Նոյեմբեր 1էն սկսեալ իւրաքանչիւր արհեստի համար օրինական տեւողութենէն աւելի եղած աշխատանքին վճարումը պիտի ըլլայ սովորական վճարքին 60 առ հարիւրը։ Մնացեալը, 40 առ հարիւր, գործատիրոջ կողմէ պիտի յանձնուի պետական գանձին, յատկացուելու համար ազգ. համերաշխութեան ծախքերուն։

ԳԵՐՄԱՆԵՒՌՈՒՍ յանձնաժողովը, որ կը բանակցէր Գերմանիոյ յանձնելի ապրանքներու մասին, վերջացուց իր առաջին տեղեկագիր։ Եթէ Խ. Միութիւնը վաւերացնէ այս տեղեկագիրը, Գերմանիա առաջին առթիւ պիտի ստանայ 200,000 թոն քարիւղ, 50,000 թոն մանկանէզ, 300 հազար թոն արմտիք, 2500 թոն հազուագիւտ մետաղ, 4000 թոն տաղձ՝ օդանաւերու համար եւ որոշ քանակութեամբ հանքածուխ։ Այս առթիւ կ՚ըսուի թէ Գերմանիա իր առեւտրական նաւատորմին 35 առ հարիւրը Ռուսիոյ տրամադրութեան տակ պիտի դնէ, քանի որ խորհրդային նաւերը չեն բաւեր, իսկ չէզոք նաւեր վարձել անկարելի է։ Փոխադրութիւնը պիտի կատարուի Սեւ ծովու եւ Դանուբի միջոցաւ։ Բանակցութիւնները կը վարէ Պ. Թեւոսեան։ (Միջանկեալ ըսենք որ «Լ՚Էօվր» ջերմապէս կը գովէ արտաքին առեւտուրի գործավարին՝ Միկոյեանի դիւանագիտական ճարտարութիւնը)։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ կառավարութիւնը Հոկտեմբեր 30էն ջնջեց թերթերու, գիրքերու, քարտէսներու եւն. ներածման եւ արտածման արգելքը (արտօնուած էր միայն թղթատարական փոքր ծրարներով ղրկել)։ Այլեւս մասնաւոր արտօնութիւն ստանալու պէտք չկայ անգլիական կայսրութեան եւ բարեկամ երկիրներու համար։

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ոչ-յարձակման եւ բարեկամութեան դաշինք մը պիտի կնքեն, նախաձեռնութեամբ Հռոմի, համաձայն «Թայմզ»ի տեղեկութեանց։ Յունաստանի թագաւորը ունկնդրութեան ընդունելով Աթէնքի իտալական դեսպանը, խօսակցեցաւ մօտ մէկ ժամ։

ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՄԲ ամբաստանուած երկու այրերու եւ երկու կիներու դատավարութիւնը սկսաւ Ժընեւի մէջ։ Նիստը գոնփակ է։ Կիներէն մէկը, Վերժինիա Ռօթա եւ իր արուեստագէտ բարեկամը, Նօէլ ամբաստանուած են իբրեւ գաւաճան եւ լրտես, թէեւ կ՚ուրանան։ (Այս յանցանքին պատիժն է 3 տարիէն 30 տարի բանտարկութիւն)։ Միւս երկուքը, Փօլ Ռօշա եւ իր կինը ամբաստանուած են թէ քաղաքական տեղեկութիւններ կը հաղորդէին օտար պետութեան մը։ Երեսուն վկաներ լսուեցան այս դատին առթիւ։ Պէռնի մէջ ալ ուրիշ չորս հոգի պիտի դատուին Նոյեմբեր 20ին, ամբաստանուած ըլլալով թէ լրտեսութիւն կ՚ընէին ի հաշիւ Գերմանիոյ։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՒ վարժարանը կը վերաբացուի նոյեմբեր 13ին, բայց պէտք է արձանագրուիլ մինչեւ նոյեմբեր 7, ամէն օր ժամը 2ուկէս,— 4ուկէս։ Հայերէնի Ա. ուսուցիչը, Պ. Տիմէզիլ զինուոր գացած ըլլալով, հայերէն լեզուի (աշխարհաբար եւ գրաբար), գրականութեան եւ պատմութեան բոլոր դասաւանդութիւնները պիտի կատարէ Պ. Հրանտ Թորոսեան — Մասնաւորապէս կը յանձնարարենք հայ երիտասարդներու եւ երիտասարդուհիներու օգտուիլ այս պատեհութենէն։ Տարեկան 100 ֆրանքի փոքր վճարում մը նշանակուած է անոնց համար որ քննութիւն անցնել եւ վկայական ստանալ կ՚ուզեն։ Պարզ ունկնդիրները ազատ են այս վճարումէն։ Պարտաւորիչ չէ ներկայ ըլլալ ամէն դասաւանդութեան։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆԱՀԻՏ, հանդէս մտածման եւ արուեստի, թիւ 4, 5 (Յունիս-սեպտեմբեր) եւ թիւ 6 (հոկտ., նոյեմբեր, դեկտեմբեր) երկու թիւերը միացեալ։ Հասցէ՝ Ա. Չօպանեան, 9, Rue Say, Paris:

ՄԻ ԿԱԹԻԼ ՄԵՂՐ, Յովհ. Թումանեանի։ Նկարազարդուած Վահէի կողմէ։ Հրատ. Պարսամեան գրատան, 46, Rue Richer, Paris (9)։ Գին 3 ֆր., արտասահման 4 ֆրանք։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութեան անդամները ժողովի կը հրաւիրուին 4 նոյեմբեր, շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Օր. Պետրոսեանի բնակարանը, 6, Rue de Trétaigne, Paris (18)։

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԹՈՒԼՈՒԶ, 28 Հոկտեմբեր.— «Սիրելի «Յառաջ», այս դժնդակ պահերուն, իսկապէս մեծ մխիթարութիւն է մեզի համար, որ քու միջոցաւդ հաղորդակցութեան մէջ կը գտնուինք զանազան վայրերու մէջ գտնուող մեր բախտակից հայրենակիցներու հետ։

Այսօր ուղիղ 8 շաբաթ կ՚ընէ որ 12 զինուորներ Վալանսէն եւ նոյնքան ալ զանազան կողմերէ Ն...ի զօրանոցին մէջ ենք։ Հոս տասնեակ մը զօրանոցներ կան եւ թերեւս բոլորին մէջ ալ գտնուին մեր հայրենակիցներէն։ Բոլորն ալ գոհ են իրենց վիճակէն։ Ուտելիքն ու խմելիքը կարծուածէն աւելի առատ ու սննդարար են։

Մեր հոս հասնելու առաջին օրէն իսկ, մեր գլխաւոր հոգը զինուորական տետրակներու մէջ եղած արձանագրութիւնը եղաւ,— «ne possède pas la nationalité Française»։ Առաջին առթիւ մեր ֆրանսացի ընկերներուն ցոյց տուինք, բոլորն ալ զարմանք յայտնեցին, անարդար գտնելով։ Ֆրանսացի մը որ ծանօթ է Փարիզի հայկական կեանքին, ըսաւ.— Մինչեւ որ պաշտօնապէս չամուսնանաս, քեզի հետ ապրող կինը օրինաւոր չի համարուիր։ Ձեր կացութիւնը մինչեւ հիմա նոյնն էր. հիմա որ օրինական սահմանի մէջ կը գտնուիք, արդար չէ որ այս կարմիր տողերը ձեր ճակատին փակցուած մնան։ Այս ուղղութեամբ մեծ պատասխանատուութիւն կ՚իյնայ Փարիզի ձեր Օֆիսներուն վրայ»։ Դժբախտաբար անգամ մըն ալ չհանդիպեցայ այս բարի մարդուն։

Անցած էր արդէն 15 օր, որոշեցինք հարիւրապետը տեսնել եւ անոր յայտնել մեր ցաւը։ Նախ սկսայ խօսիլ անձնագիրներու մասին. բարի սպան ըսաւ.

— «Կարծեմ անհրաժեշտ չէ զբաղիլ ատով. հոգ չէ թէ ժամանակը լրացած ըլլայ, քանի որ զինուորական ծառայութեան մէջ էք»։

Յետոյ զինուորական տետրակիս մէջ գրուած կարմիր տողերը ցոյց տուի, ու ըսի.— Քանի որ Ֆրանսացիի մը պէս ծառայութիւն կը մատուցանենք մեր երկրորդ հայրենիքին, կը խնդրենք որ Ֆրանսացիներու պէս տետրակներ տան մեզի։ Նախ զարմանք յայտնեց, որ մեր տետրներուն մէջ այդպէս նշանակուած է եւ շարունակեց.— Կը յուսամ թէ պատերազմէն վերջ առանց այլեւայլի մեքենաբար դուք ֆրանսացի էք»։

— Եթէ յարմար կը գտնէք հաւաքաբար դիմում մը այս ուղղութեամբ, մենք Հայերս պատրաստ ենք։

— Պէտք չեմ տեսներ։ Ձեր մասին կարգ մը բաներ խօսած եմ հրամանատարին եւ գնդապետին։ Այս ալ կը յայտնեմ, բայց այնքան զբաղած ենք որ, այսպիսի հարցերու անմիջապէս ընթացք չենք կրնար տալ։

— Կը կասկածիմ որ, պատերազմէն վերջ նորէն մեզի գործ չտան, «օտարական» կոչելով։

— Եթէ ձեզի այդպիսի բաներ ըսողներ ըլլան, մեզի լուր տուէք, կամ ոստիկանատուն գացէք։ Ամէն ազգի մէջ ալ այդ կարգի բաներ կ՚ըլլան, պէտք չէ կարեւորութիւն տալ։

Ճիշդ երկու օր առաջ Հայերուս եւ մեզ նմաններուս անունները, մականունները եւ իրաւական կացութիւնը արձանագրեցին։ Կը կարծուի թէ տետրակները կանոնաւորելու եւ մեզ քաղաքացի դարձնելու համար է։— Մ. Դ.

ՓԱՄԻԷ (Արիէժ), 28 Հոկտ.— Սիրելի «Յառաջ», ընդհ. զօրակոչին երկրորդ օրը Վալանսէն 26 ընկերներով, բոլորս ալ Հայ, մեկնեցանք որոշուած տեղը։ Յետոյ երկու բախտակիցներ եւս միացան մեզի, գումար 30։ Բոլորս ալ շատ հանգիստ ենք։ Ինչպէս ուրիշ շրջաններու մէջ, մեր սպաներն ալ շատ ազնիւ են մեզի հանդէպ։ Հայերս մէկ խումբ ենք, երբ մարզանքի կ՚երթանք, մեզի կը թելադրեն որ հայերէն երգենք, եւ մենք ալ բոլորս միասին կը սկսինք երգել մեր ազգային երգերը։ Սիրով կը կատարենք մեր պարտականութիւնը մեր երկրորդ հայրենիքին հանդէպ։ Կը խնդրենք մեզի ալ Յառաջ ղրկել։— Ն. Թ.

S. P. 124, Հոկտ. 26.— Սիրելի «Յառաջ», ընդհ. զօրակոչին պատասխանելով մեկնեցանք զօրանոց։ Տասներկու տարի կարդալէ վերջ «Յառաջ»ի գեղեցիկ եւ անմոռանալի էջերը, այսօր երկու ամիս է որ բաժնուած ենք մեր պաշտելի թերթէն։ Հոս ինը հայ զինուորներ ենք, կը խնդրենք մեզի ալ բաժին հանել ինչպէս մեր միւս զինուոր ընկերներուն։ (Նամակին կցուած է ցանկը)։— Մ.

S. P. 554, Հոկտ. 23.— Փոն տ՚Օպնայի հայրենակիցներէս Ս. Թ. հասցէիս ղրկած էր «Յառաջ»ի 11—12—13 համարները, որոնք շատ հաճոյք պատճառեցին ինծի։ Ամենահաճելին այն էր որ տեղեկութիւններ կուտայիք հայ զինուորներու մասին, հրատարակելով անոնց տպաւորութիւնները։ Ուրախ եմ որ հայ զինուորները բախտաւորութիւնն ունին 40—50 հոգի միասին գտնուելու։ Դժբախտաբար Միջերկրականի այս ափերուն վրայ միակ Հայն եմ եւ հայերէնը չմոռնալու համար առանձնանալով, նամակներս բարձրաձայն կը կարդամ... Շատ շնորհակալ կ՚ըլլամ եթէ ինծի ալ թերթ ղրկէք։ Երբ առանց կուսակցական խտրութեան ձեզի կը դիմեմ, կը յուսամ որ այս դժնդակ օրերուն խտրութիւն չէք դներ։ Յ. Հ.

ԽՄԲ.— Սկսանք ղրկել, ինչպէս ամէն անգամ որ նոր հասցէ մը կըստանանք։ Միայն կը խնդրենք ճշգրիտ հասցէներ տալ։

ԼՈՔԹԱՍ (Մորպիհան), 28 Հոկտեմբեր.— Սիրելի «Յառաջ», անսահման ուրախութեամբ ստացանք «Յառաջ»ի Հոկտեմբեր 27 թիւը եւ շարունակաբար կը ստանանք ամէն օր։ Մեր սպան երբ նամակներու հասցէները կը կարդար, եւ ալ քանի մը օրէ ի վեր նամակ ստացած չըլլալով, անհամբեր կը սպասէի։ Երբ անունս կարդալով «Յառաջ»ը երկարեց, չափէն աւելի ուրախացայ եւ մեր ազգը անմիջապէս շրջապատեցին զիս։ Ամէնքն ալ գոհ մնացին որ հայկական կեանքէն կտրուած չեն։

Սիրելի «Յառաջ», ինչպէս ուրիշ վայրերու մէջ, մեր սպաներն ալ շատ գոհ են մեզմէ, մանաւանդ որ շուտ կը սորվինք զինուորական գիտելիքները։ Հարիւրապետը Կիլիկիոյ եւ Սուրիոյ մէջ պաշտօնավարած ըլլալով, տեղեակ է հայկական տառապանքին եւ լաւ աչքով կը նայի մեզի։— Յ. Ա. (Նամակին կցուած է հայ զինուորներու ցանկը, 43 հոգի)։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԾԱԳԵՑԱՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Այսուհանդերձ խօսակցութիւնը կը շարունակուէր Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ։ Սըր Հէնտէրսըն կը գտնուէր Լոնտոն երկու օրէ ի վեր։ Պէտք էր Պերլին վերադառնար՝ Հիթլէրի յանձնելու համար բրիտանական կառավարութեան պատասխանը,— Օգոստոս 23ին Հիթլէր կը տեղեկացնէր բրիտանական կառավարութեան որ եթէ Անգլիա եւ Ֆրանսա շարունակէին իրենց զինուորական պատրաստութիւնները, Գերմանիա եւս ստիպուած պիտի ըլլայ զօրաշարժ կատարել, բան մը որ կը շարունակէր կատարել յունիսէն ի վեր։ Ճիշդ է որ նոյն նամակին մէջ Հիթլէր փափաք կը յայտնէր նաեւ որ Գերմանիոյ եւ Անգլիոյ միջեւ հաստատուի տեւական բարեկամութիւն մը, անմիջապէս որ լեհական հարցը կարգադրուի համաձայն գերմանական կառավարութեան ցանկութիւններուն։

Սըր Հէնտէրսըն Պերլին կը հասնի, այս նամակին պատասխանը դրպանը, Օգոստոս 28ին գիշերը։ Ժամը 22.30ին կ՚ընդունուի Հիթլէրի կողմէ, որու կը յանձնէ երկար յուշագիր մը։ Տեսակցութիւնը տեւեց աւելի քան մէկ ժամ։

Հիթլէր խաղաղ կը ձեւանայ։ Խօրքին մէջ կը մնայ պահանջկոտ։ Ոչ միայն չի հրաժարիր իր պահանջներէն, այլեւ Տանցիկէն ու Նրբանցքէն զատ կը պահանջէ Վերին Շլէզիան։

Հէնտէրսըն զինք կը դնէ երկու հարցի առջեւ.— Գերմանիա տրամադի՞ր է, թէ ոչ, չփման մէջ մտնելու Վարշաւայի հետ, կամ բռնի ուժի դիմելէ զատ ուրիշ որ եւ է լուծում չի՞ տեսներ այլեւս։ Յետոյ, երբ խաղաղ համաձայնութիւն մը գոյանայ Լեհաստանի եւ Գերմանիոյ միջեւ, Հիթլէր կ՚ընդունի՞ երաշխաւորել կնքուած համաձայնութիւնը միջազգային գետնի վրայ։

Նախ պատասխանելով երկրորդ հարցումին, Հիթլէր կը հասկցնէ թէ չի կրնար որ եւ է երաշխաւորութիւն ընծայել առանց Ռուսիոյ համաձայնութեան։ (Հիթլէր, առանց կարմրելու, արդէն սկսեր էր եղբայրանալ Ստալինով, կամ գէթ անոր հետ կնքած քանի մը շաբթուան բարեկամութեամբ)։ Գալով Վարշաւայի հետ խօսակցութեան պահանջին, այս անգամ նուազ անհաշտ թուեցաւ քան Քուլոնտրի հետ տեսակցութեան ժամանակ, Օգոստոս 26ին։ Այնպէս կը հասկցնէ թէ թերեւս յօժարի Վարշաւայի հետ ուղղակի բանակցութիւն կատարելու անգլիական պահանջին, բայց վերապահութեամբ մէկ քանի պայմաններու, զորս պիտի ճշդէր յաջորդ օր, գրաւոր պատասխանով մը։

Այդ պահուն, ֆրանսական դեսպանատան մէջ անձկագին կը սպասէ պաշտօնէութիւնը։ Ո՛չ ոք քնանալու գացած է։ Ի՞նչ արդիւնք պիտի տայ արդեօք անգլիական դեսպանին տեսակցութիւնը Հիթլէրի հետ։ Կէս գիշերը անցած էր արդէն։ Ժամը 1ին անգլիական դեսպանատունէն քարտուղար մը կը հասնի ֆրանսական դեսպանատուն եւ մանրամասն կը ներկայացնէ կատարուած խօսակցութիւնը։ Այլեւս ոչ մէկ պատրանք կարելի էր սնուցանել Հիթլէրի դիտաւորութիւններուն մասին, հակառակ իր ցոյց տուած խաղաղ երեւոյթին կամ նուազ ժխտական պատասխաններուն, որոնք դիմակ էին պարզապէս։

Այսուհանդերձ անգլիական եւ ֆրանսական դեսպանները կը խորհին յամառօրէն շարունակել իրենց ճիգերը փրկելու համար խաղաղութիւնը մինչեւ վերջին վայրկեանը, սպառելով ամէն միջոց, առանց սակայն զոհելու իրենց երկրին շահերը եւ պատիւը։

Իսկ անդին, Գերմանիոյ արտաքին նախարարութեան մէջ, Ֆոն Ռիպպէնթրոփ կը պատրաստէր դիւանագիտական աւազակութիւն մը, թորփիլահար ընելու համար խաղաղութեան յոյսերը, բախտորոշ վայրկեանին։

Օգոստոս 29, Երեքշաբթի.— Գերմանական մամուլը կը սկսի արդէն թորփիլ նետել առաւօտուն կանուխ,— այսպէս յերիւրածոյ պատմութիւններ կը հրատարակէ Լեհաստանի մէջ ապրող Գերմանացիներու մասին, երբ թէ վեց Գերմանացիներ ջարդուած են։ Ու վառօդի հոտ փնտռող ախտաւոր տրամադրութեամբ մը կը գրէ թէ Վարշաւա ընդհ. զօրաշարժ յայտարարած է։ Վերջապէս բան չի մոռցուիր անշնչելի դարձնելու համար քաղաքական մթնոլորտը։

Երկուշաբթի գիշեր, Սըր Հէնտէրսընի հետ խօսակցութեան ընթացքին, Հիթլէր յայտարարած էր թէ կ՚աճապարէ, թէ չունէր ժամանակ կորսնցնել։ Կը նշանակէր թէ ընդհ. սպայակոյտը կը քալէր Հիթլէրի կրունկին վրայ կոխելով, հասկցնելով որ եթէ այս տագնապը պիտի յանգի պատերազմի՝ անհրաժեշտ էր շուտ քալել։ Կորսուած մէկ օրն իսկ մեծ վնաս է, նոյնիսկ այդ կորուստը կրնայ վտանգել զէնքի յաջողութիւնը։ Զինուորական գործողութիւնները կարելի չէ յետաձգել մինչեւ անձրեւի եղանակին սկիզբը,— Լեհաստանի մէջ, անձրեւները կը սկսին Սեպտեմբերի կիսուն։

Այսպէս, Օգոստոս 29, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 7ին, պատրաստ է արդէն գերմանական կառավարութեան պատասխանը։ Հէնտէրսըն կը հրաւիրուի Հիթլէրի մօտ։

Անգլիական դեսպանը Առաջնորդը կը գտնէ ջղագրգիռ, բորբոքած եւ ամէն բան փշրելու տրամադրութեան մէջ, անհաշտ ու խրոխտ։ Դեսպանը վերէն վար կը կարդայ իրեն ներկայացուած պաշտօնական պատասխանը։ Գերմանիա ոչ թէ զիջում կ՚ընէր, այլ ընդհակառակն նոր պահանջներ կը դնէր։ Այլեւս միայն Տանցիկ ու Նրբանցք չէր ուզեր, այլ շատ աւելի՝ քան կը սպասուէր։ Որոշ էր թէ Գերմանիա ծրագրած էր անդամատել Լեհաստանը։ Արդարեւ, այդպէս կը հասկցուէր գերմանական կառավարութեան պատասխանէն, որ կը բովանդակէր սա ակնարկը. «Ինչ որ մնայ լեհական պետութենէն, համաձայնութենէ մը վերջ»։

(5) (Շար.)

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A.JER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme.. Paris (13)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԽՐԹԻՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
[illegible]	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
[illegible]	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 3 Novembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4186 Մահ
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Մոլոթովի յայտարարութեան մասին

Մեծ տպաւորութիւն Ֆինլանտայի մէջ

Տեղական թերթերը կարգ մը լրացուցիչ տեղեկութիւններ կը հաղորդեն Խ. Միութեան արտաքին գործավարին յայտարարութեան մասին։ Այսպէս, Պ. Մոլոթով արդարացնելով կարմիր բանակին մուտքը Լեհաստանի մէջ, բացատրեց թէ «Խ. Միութեան դիրքերը եւ միջազգային դերը մեծապէս զօրացան, շնորհիւ իր արտաքին խաղաղասիրական քաղաքականութեան հետեւողական գործադրութեան»։ Նախ եւ առաջ «բարւոքեցան յարաբերութիւնները Գերմանիոյ հետ»։

— «Խ. Միութիւնը չէզոք մնաց։ Խորհրդային զօրքին մուտքը Լեհաստանի մէջ, երբեք չի հակասեր իր խաղաղասիրական քաղաքականութեան սկըզբունքին։ Խորհրդային զօրքին յառաջխաղացութիւնը կ'արդարանայ Խ. Միութեան ապահովութիւնը ամրապնդելու, ինչպէս եւ Ուքրայնայի եւ Սպիտակ Ռուսիոյ քոյր բնակչութեան օգնելու մտահոգութեամբ։ Գերմանիոյ հետ յարաբերութիւնները աւելի ամրապնդուեցան սեպտեմբերի համաձայնութեամբ։ Մենք միշտ այն կարծիքն ունեցած ենք թէ զօրաւոր Գերմանիա մը անհրաժեշտ պայման է ամուր խաղաղութեան մը Եւրոպայի մէջ։ Գերմանեւ-խորհրդային յարաբերութեանց նոր զարգացումը նպաստաւոր պայմաններ ստեղծեց տնտեսական յարաբերութեանց զարգացման համար»։

Պ. Մոլոթով յետոյ նկարագրեց խորհրդային բանակին մուտքը Լեհաստանի մէջ. «մուտք մը որ ընդունուեցաւ իր անցած շրջաններու բնակչութեանց ընդհանուր խանդավառութեամբ»։ Այս առթիւ հաստատեց թէ կարմիր բանակը «լուրջ ընդհարումներ» ունեցաւ լեհական զօրքին հետ, թէ իր կորուստներն եղան 737 սպաննուած եւ 1862 վիրաւոր եւ թէ զինուորական կարեւոր աւար մը ձեռք ձգեց։ Խ. Միութեան գրաւած հողերուն տարածութիւնն է 196,000 քառ. քիլոմեթր, 13 միլիոն բնակչութեամբ։

ՊԱԼԹԵԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ, ՖԻՆԼԱՆՏԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Արտաքին գործավարը յետոյ խօսեցաւ պալթեան երկիրներու հետ հաստատուած նոր յարաբերութեանց մասին։ Այս առթիւ յիշեց Էսթոնիոյ, Լեթոնիոյ եւ Լիթուանիոյ հետ կնքուած փոխադարձ օգնութեան եւ զինուորական աջակցութեան դաշնագիրները, ինչպէս եւ Վիլնայի յանձնումը Լիթուանիոյ «փայլուն ապացոյց մը խորհրդային քաղաքականութեան սկզբունքներուն գործադրութեան՝ փոքր երկիրներու հանդէպ»։ Յետոյ խոստովանեցաւ թէ Ֆինլանտայի հետ կատարուած բանակցութիւնները «մասնաւոր վիճակ մը» կը ներկայացնեն, իբրեւ հետեւանք արտաքին ազդեցութեանց։ Ինչպէս պալթեան երկիրներուն համար, Խ. Միութեան բաղձանքն է ամրապնդել իր ապահովութիւնը, «որ կախում ունի Ֆինլանտայի թշնամական կամ բարեկամական դիրքէն։ Կը յուսանք թէ Ֆինլանտա պիտի ապացուցանէ անհրաժեշտ հասկացողութիւնը։ Պէտք է յայտարարել թէ Ռուսաստանի մէջ ոչ մէկ կառավարութիւն, բացի խորհրդայինէն, պիտի հանդուրժէր անկախ Ֆինլանտայի մը գոյութեան՝ բուն իսկ Լէնինկրատի դուռներուն առջեւ»։ Այստեղ Պ. Մոլոթով ջանաց հաստատել թէ Խ. Միութեան պահանջները «վերին աստիճանի չափաւոր են»։ Ֆինլանտա մերժած ըլլալով փոխադարձ օգնութեան դաշինքը, Խ. Միութիւնը չպնդեց, եւ սկսան քննել «որոշ խնդիրներ»։ Առաջարկուեցաւ սահմանագլուխը ետ քաշել քանի մը տասնեակ քիլոմեթր, դէպի Լէնինկրատի հիւսիսակողմը, Քարելիոյ պարանոցին վրայ, որուն փոխարէն Ֆինլանտա պիտի ստանար խորհրդային Քարելիոյ մէկ մասը։ Յետոյ, առաջարկուեցաւ Ֆինլանտայի ծոցին առջեւ հողաշերտ մը վարձու տալ Խ. Միութեան, նաւակայան մը հաստատելու համար։ Բայց Ֆինլանտա կ'ընդդիմանայ։ Խ. Միութիւնը հաւանեցաւ ետ առնել իր առարկութիւնները Ալանտ կղզիներու զինաւորման մասին, եթէ Ֆինլանտա ընդունէր իր պահանջները։ Խ. Միութիւնը յանձն առաւ ապազինել սահմանամերձ շրջանները Քարելիոյ պարանոցին մէջ, զօրացնել ոչ-յարձակման դաշինքը եւ ամրապնդել երկու երկիրներուն քաղաքական յարաբերութիւնները։ Ֆինլանտա պէտք չէ ենթարկուի որ եւ է արտաքին ազդեցութեան։

Այս բացատրութիւններէն վերջը, Պ. Մոլոթով զարմանք յայտնեց որ նախագահ Ռուզվէլթ միջամտեց այս գործին, «ինչ որ հակառակ է ամերիկեան չէզոքութեան»։ Յետոյ անցաւ Թուրքիոյ հետ կատարուած բանակցութեանց.

— «Մենք կ'ուզէինք փոխադարձ աջակցութեան դաշնագիր մը կնքել, սահմանափակելով Սեւ ծովու եւ Նեղուցներու շրջանին մէջ։ Խ. Միութիւնը ամէն բանէ առաջ այն տեսակէտն ունէր թէ այս դաշինքին կնքումը չէր կրնար զայն մղել այնպիսի գործողութեանց որ զինեալ ընդհարում ծագէր Գերմանիոյ հետ. յետոյ, կ'ուզէր երաշխաւորութիւն ստանալ թէ Թուրքիա թոյլ պիտի չտայ որ Վոսփորէն Սեւ ծով անցնին ոչ-ծովեզերեայ պետութեանց պատկանող մարտանաւեր։ Թուրքիա մերժեց այս երկու վերապահումները եւ առով իսկ անկարելի դարձուց դաշինքին կնքումը»։

Ապա յիշելով Անգարայի մէջ կնքուած դաշնագիրը, Պ. Մոլոթով շեշտեց թէ անոր շնորհիւ այժմ կարելի է աւելի բացորոշապէս տեսնել Թուրքիոյ քաղաքականութիւնը։ «Թուրքիոյ այս քաղաքականութեան դիմաց, որով Անգարա ոչ առանց վտանգի կ'ընդունի ուժ տալ պատերազմիկ կողմերէն մէկուն, մենք պիտի հետեւինք մեր քաղաքականութեան, — նախընտրելով մեր ձեռքերը ազատ պահել եւ հետեւողականօրէն գործադրել մեր չէզոքութիւնը»։

Պ. Մոլոթով յիշելով նաեւ զէնքի արտածման արգելքին բարձումը Մ. Նահանգներուն մէջ, յայտարարեց թէ մինչ Խ. Միութիւնը կը ջանայ «փութացնել պատերազմին վախճանը ի շահ խաղաղութեան, ամերիկեան որոշումը կը ծանրացնէ եւ կ'երկարաձգէ պատերազմը»։

ՇՈՒՆԵՐՆ ՈՒ ԿԱՏՈՒՆԵՐՆ ԱԼ սահմանափակումներ պիտի կրեն ուտելիքի տեսակէտով (վէսիգա), ինչպէս կը գրեն գերմանական թերթերը։ «Շուները եւ կատուներն ալ պէտք է մեզի պէս յարմարին կացութեան։ Այս անասունները յաճախ կը մեռնին շատ, եւ ոչ թէ քիչ ուտելէն։ Կատուները մասնաւորապէս ճարպիկ են եւ երբ ուտելիք չգտնեն, մուկ կը բռնեն։ Գալով շուներուն, շատ ալ պէտք չէ մեղքնալ, եթէ միշտ համով միս չեն գտներ»։ Միս անասուններուն համար, խոզ, ձի եւն. «խոտի տոմսեր» հաստատուած են նոյեմբեր 1էն սկսեալ։ Կը խորհուի պարենատոմսեր հաստատել նաեւ նապաստակներու, ճագարներու, այծերու եւն. համար։

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

61րդ օր պատերազմի (երէկ)։ Կացութիւնը անորոշ է տակաւին, արեւմտեան ճակատին վրայ։ Եթէ հաւատանք զանազան աղբիւրներէ հաղորդուած լուրերու, Հիթլեր անսալով իր ապայակոյտի խորհուրդներուն, ընդհ. յարձակողականը յետաձգած է գարնան։ Միւս կողմէ կարծողներ կան թէ Գերմանիոյ Առաջնորդը նորէն հաշտութեան փորձ մը պիտի կատարէ։ Ազգերու Դաշնակցութեան շրջանակներուն մէջ ալ կը կարծեն թէ Մոսկուա ձեռնարկ մը պիտի կատարէ հաշտութեան համար, երբ Ազգաժողովը գումարուի դեկտեմբեր 4ին։

Մոլոթովի ճառը կը շարունակէ զբաղեցնել քաղաքական շրջանակները։ Ինչպէս պիտի տեսնէք այսօր հրատարակուած լրացուցիչ տեղեկութիւններէն, Մոսկուա իր չէզոքութիւնը անխախտ պահելով հանդերձ, կը պաշտպանէ ճիշդ այն տեսակէտները ինչ որ Պերլին։ Թէեւ զինակցութեան խօսք չկայ, բայց անժխտելի է սերտ գործակցութիւնը, ինչ որ որոշ գոհունակութիւն պատճառած է Գերմանիոյ մէջ։ Մանաւանդ որ, Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդը «միաձայնութեամբ» վաւերացուց լեհական հողերուն գրաւումը՝ կարմիր զօրքին կողմէ։

Իտալական անթէլը, որ ամէն իրիկուն ժամը 8ին Թուրքերէն զեկուցումներ կուտայ օրուան կացութեան մասին, առջի օր կը հաղորդէր թէ Մոլոթովի յայտարարութիւնը ծանր տպաւորութիւն գործած է Թուրքիոյ մէջ, ուր այդ ճառին բովանդակութիւնը համապատասխան չեն գտներ ռուսեւթուրք բանակցութեանց ընդհատումէն անմիջապէս վերջը տպուած խորհրդ. զեկոյցին։

Իտալիոյ նախարարական փոփոխութիւններուն առթիւ, կարգ մը թերթեր գրել կուտան թէ Մուսոլինի մասնաւորապէս ուզած է ասպարէզէն հեռացնել այն նախարարները եւ կուսակցական վարիչները որոնք շատ սերտ կապեր հաստատեր էին Գերմանիոյ վարիչներուն հետ, պետական թէ կուսակցական։ Իսկ իտալական մամուլը կը շարունակէ պնդել թէ ոչինչ փոխուած է Իտալիոյ քաղաքականութեան մէջ։ Անգլիական եւ ֆրանսական թերթերը ջերմապէս կը գնահատեն Իտալիոյ ընթացքը։

Ֆինլանտայի պատուիրակութիւնը քիչ մնաց որ վերադառնար կէս ճամբէն, երբ իմացաւ Մոլոթովի յայտարարութիւնը։ Ի վերջոյ որոշուեցաւ շարունակել բանակցութիւնները, բայց մտահոգութիւնը երթալով կ'աճի։

Խ. Միութեան նոր քաղաքականութիւնը մտահոգութիւն կը պատճառէ նաեւ Մ. Նահանգներուն մէջ։ Երեսփոխան մը առաջարկեց ետ կանչել Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանը։

Հոլանտա պաշարման վիճակ յայտարարեց կարգ մը շրջաններու մէջ։ Միեւնոյն ատեն որոշեց բանալ կարգ մը թումբեր, փորձելու համար անոնց արժէքը։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆՈՐՈՇ Է ՏԱԿԱՒԻՆ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան. —

Զեկոյց թիւ **117**, նոյեմբեր **1**, առաւօտ. — Կրճատեալ գործունէութիւն գիշերուան ընթացքին։

Զեկոյց թիւ **118**, իրիկուն. — Ցերեկուան ընթացքին սովորական գործունէութիւն հետեւակազօրքի թեթեւ խումբերու, երկու կողմէն ալ, ճակատի զանազան մասերուն վրայ։

*** «Մաթէն»ի զինուորական աշխատակիցը կը գրէ թէ կացութիւնը անփոփոխ է ճակատին վրայ, եթէ չհաշուենք պահակախումբերու գործունէութիւնը։ Մոզէլի շրջանին մէջ, 60ի մօտ գերման զինուորներ յարձակում կատարած են ֆրանսական դիրքերէն մէկուն վրայ։ Ուրիշ աւելի կարեւոր զօրամաս մը յարձակեցաւ ֆրանսական գիւղի մը վրայ, Սարլուիի արեւելեան կողմը։ Բուռն թնդանօթաձգութենէ մը վերջ, որ տեւեց մէկ ժամ, թշնամին յաջողեցաւ այդ գիւղը հասնիլ եւ փորձեց պաշարել պահակազօրքը։ Այս վերջինը քաջարար կռուեցաւ. յետոյ Ֆրանսացիները ուժգին հակայարձակումի մը դիմելով, կարճ այլ կատաղի կռիւէ մը վերջը ազատեցին գիւղը, իր դիծերուն վրայ նետելով թշնամի զօրամասը։ Միեւնոյն օրը, Ֆորպախի շրջանին մէջ Ֆրանսացիները գերի բռնեցին վեց գերման զինուորներ եւ գրաւեցին դնդացիր մը։

«Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցն ալ բացատրելով թէ առաջին անգամ էր որ Գերմանացիները յարձակում կը կատարէին ֆրանսական գիւղի մը վրայ, կ'արձանագրէ նոր զրոյցներ, որոնց համաձայն Հիթլեր մինչեւ գարուն յետաձգած է ընդհ. յարձակողականը Մաժինոյի գծին դէմ, լսելով ապայակոյտին տեսակէտները։ Չէզոք մայրաքաղաքներէ հասած զրոյցներու համաձայն, Հիթլեր կրնայ հաշտութեան նոր ձեռնարկ մը կատարել մինչեւ Ծնունդ եւ անշարժ պահել իր զօրքը, մինչեւ որ պատասխան մը ստանայ։ Այս առթիւ կ'ըսուի թէ գերմանական ընդհ. ապայակոյտը հոկտեմբեր 16ի յարձակողականին արդիւնքէն դատելով, անհրաժեշտ կը գտնէ նախ ծանր թնդանօթներով հարթել ճամբան, որպէսզի գերմանական բանակը ծանր կորուստներ չկրէ, գրոհ տուած ատեն։ Այս առթիւ չէզոք մասնագէտներ ջերմապէս կը գնահատեն Զօր. Կամըլէնի ռազմավարութիւնը, որով հրամայեց պարպել յած դիրքերը՝ գերմանական հողին վրայ եւ քաշուիլ աւելի բարձր դիրքերու վրայ։ Զմեռնային անձրեւները ողողած ըլլալով յած խրամները, ֆրանսական զօրքը այժմ քաշուած է աւելի պատսպարեալ դիրքերու մէջ։

Հակասական լուրեր կը շրջին Վարնթի անտառի մասին։ Գերմանական զեկոյցը պաշտօնապէս կը տեղեկացնէ թէ Ֆրանսացիները նոր դիրքեր ալ պարպած են անտառին մէջ, քանի մը շրջակայ գիւղերով, իսկ Ֆրանսացիները կը պնդեն թէ չեն շարժած այս դիրքերէն, 15 օր առաջուան կամաւոր նահանջէն ի վեր։

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ նախահաշիւը, որ 32,234,012 զուիցերիական ֆրանք էր, 33 առ հարիւր կրճատուելով իջած է 21,615,484 ֆրանքի (210 միլիոն ֆր. ֆրանք)։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Իսմէթ Ինէօնիւ, Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահը, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ, Ազգ. Մեծ Ժողովին 6րդ նստաշրջանին բացման առթիւ, պարզելով Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը։ Նախագահը նախ յիշեց անցեալ սեպտեմբերի դէպքերը եւ խորապէս ողբաց որ եղերական կացութիւնը յանգեցաւ պատերազմի։

— «Այդ ամբողջ տագնապի ընթացքին կառավարութիւնը ճակատ պարտականութիւն սեպեց իր ջանքերը նուիրել խաղաղութիւնը պահպանելու։ Այն փոխադարձ յայտարարութիւնը զոր կառավարութիւնը որոշեց Մայիս 12ին, Անգլիոյ հետ, իսկ յունիս 23ին ալ Ֆրանսայի հետ, արդիւնքն են այս ջանքերուն։ Հոկտեմբեր 19ին ստորագրուած դաշնագիրը, որ ձեր վաւերացման պիտի յանձնուի այս շաբթու, նոյնպէս կը ձգտի — առանց ո եւ է պետութեան դէմ ուղղուած ըլլալու — ամրապնդել մեր ապահովութիւնը, ծառայելով խաղաղութեան եւ միջազգային ապահովութեան, գոնէ այն շրջանին մէջ ուր կրնանք ի գործ դնել մեր ազդեցութիւնը։ Այս դաշնագրով մենք կը շարունակենք մեր նպատակը — թոյլ չտալ որ պատերազմին ողբերգութիւնը ծաւալի, ստեղծելով ապահովութեան շրջան մը Եւրոպայի մը մէջ որ կը գալարուի պատերազմի արհաւիրքներուն մէջ։ Դաշնագիրը պիտի գործադրուի միայն այն ատեն երբ ո եւ է մէկը ուզէ ոտնակոխ ընել այս օրինաւոր տենչերը։ Այս պատահականութենէն զատ, մեր կապերը դաշնակիցներուն հետ եւ մեր գործակցութիւնը յայտարարուած խէչալին շուրջը չեն կրնար վնասել մեր բնական եւ բարեկամական յարաբերութեանց ուրիշ պետութեանց հետ։ Մենք անկեղծօրէն կ'ուզենք որ մեր երկիրը վաղը ինչպէս այսօր դուրս մնայ պատերազմի շրջանէն, պայմանաւ որ չխախտեն մեր ապահովութիւնը եւ չբռնաբարեն մեր յանձնառութիւնները։

«Ինչպէս գիտէք, մեր արտաքին նախարարը երեք շաբաթ բանակցութիւններ կատարեց Մոսկուայի մէջ, ուր հիւրն էր խորհրդային կառավարութեան։ Մենք կը յուսայինք թէ այդ բանակցութիւններէն յառաջ պիտի գայ համաձայնութիւն մը որ համապատասխանէր աւելի յառաջացեալ հանգրուանի մը՝ մեր յարաբերութեանց մէջ մեր վաղեմի բարեկամին՝ Խ. Միութեան հետ։ Այս նպատակին հասնելու համար, մենք մեր կարելի ջանքերը թափեցինք, եւ պահ մը այն համոզման եկանք թէ յաջողութիւնը ապահովուած է։ Սակայն, այս անգամ կարելի չեղաւ յանգիլ արդիւնքի մը զոր մենք համապատասխան կը գտնէինք թէ մեր եւ թէ Խ. Միութեան շահերուն։ Բայց եւ այնպէս, դուք շատ լաւ գիտէք որ երկու հարեւան երկիրներուն բարեկամութիւնը հաստատուած է ամուր հիմերու վրայ։ Ներկայ ժամանակաշրջանի առժամեայ անհրաժեշտութիւններէն յառաջ եկած հանգամանքները եւ անկարելութիւնները պէտք չէ վնասեն այդ բարեկամութեան։ Ինչպէս անցեալին մէջ, մենք ապագային ալ անկեղծօրէն պիտի հետեւինք Թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան ընթացքին»։

Իսմէթ Ինէօնիւ այս առթիւ յիշեց մանաւանդ չէզոք երկիրներու վկայութիւնները «Թուրք ժողովուրդին երկու բարձր յատկութեանց մասին, — Թուրքերը անձնուէր են իրենց բարեկամութեանց եւ հաւատարիմ՝ իրենց խօսքին։ Այս յատկութիւնները մաս կը կազմեն կառավարութեան ընդհանուր քաղաքականութեան։ Ապագային ալ, ինչպէս մինչեւ հիմա, այն բարեկամները որ հաւատարիմ են մեզի, մեր կողմէ պիտի գտնեն միայն շիտակութիւն, բարեացակամութիւն եւ նման գործեր»։

Նախագահը իր ճառը վերջացուց ամբողջ Թուրք ժողովուրդին վստահութիւնը յայտնելով հանրապետութեան բանակին վրայ «որ, երբ հրամանը արձակուի, պիտի կրնայ իր պարտականութիւնը կատարել հայրենիքին հանդէպ»։

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՀԱՅՐԵՆԱԶՈՒՐԿ երիտասարդներու զինուորագրութեան եւ իրաւական վիճակի մասին նոր օրէնք մը հրատարակուեցաւ։ Նոյնպէս ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որուն համաձայն օտար կամաւորներն ալ պիտի կրնան զինուորական նպաստ ստանալ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ բազմանդամ պատուիրակութիւն մը ղրկուեցաւ Սոֆիա, բանակցութիւններ վարելու համար։ Այս կարեւոր ձեռնարկը մեծ զարմանք պատճառեց քաղաքական շրջանակներու մէջ։

ԳԱՒԱՌ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ քաղաքացիներու հոգատարութեան համար մասնաւոր նախարար նշանակուեցաւ փոխ-վարչապետը, Պ. Շոթան։ Մինչեւ հիմա տեղափոխուած են մէկ միլիոն քաղաքացիներ, կէսը Փարիզէն, բայց զանգուածային վերադարձ մը սկսած է արդէն, ինչ որ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻՈՅ 450,000 Գերմանները Գերմանիա փոխադրելու համար բանակցութիւններ կը կատարուին երկու կառավարութեանց միջեւ։ Ասոնց փոխարէն, բացի Գերմանիա հաստատուած Սլաւներէն, Եուկոսլավիա պիտի փոխադրուին նաեւ Քարընթիոյ 80,000 Սլովէնները եւ Պուկէնլանտի 60,000 Խրուաթները։ Այս կարգադրութեամբ կը յուսացուի ամրապնդել երկու երկիրներուն բարեկամութիւնը։

ԱՒՍՏՐԻԱՅԷՆ Լոնտոն հասած լուրերու համաձայն, Հայրենասէրներու նախկին Միութեան անդամներէն հազարաւորներ կը ձերբակալուին գերմանական ոստիկանութեան կողմէ։ Այս խստութիւնը վրէժխնդրական միջոց մը կը համարուի, քանի որ Միութեան նախագահը, իշխան Շթարէնպէրկ ձեռնարկած է աւստրիական լեգէոն մը կազմելու Ֆրանսայի մէջ։

43 ՀՐԵԱՆԵՐ բռնուեցան, երբ կը փորձէին զէնք փախցնել Անդրյորդանանէն Պաղեստին։ Զինուորական ատեանը ամէնէն ծանր պատիժները սահմանեց, մէկը դատապարտելով ցկեանս բանտարկութեան, միւսը՝ տասը տարուան։

ՆՈՊԷԼԻ բնախօսութեան եւ բժշկութեան 1939ի մրցանակը յատկացուեցաւ գերման ուսուցչապետ Կէրհարտ Տոմաքի։ Վերջին երեք տարիներու ընթացքին Հիթլեր գերման գիտնականներուն արգիլած է ընդունիլ Նոպէլի մրցանակը, իր կարգին մրցանակներ հաստատելով։ Դեռ յայտնի չէ թէ այս անգամ ալ պիտի արգիլէ՞։ 1935ի խաղաղութեան մրցանակն ալ յատկացուած էր Գերմանացիի մը, Քարլ Ֆոն Օսիցքի, որ ոչ միայն զրկուեցաւ, այլեւ մեռաւ կեդրոնացման կայանի մը մէջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Հիթլէր

ԿԱՄ ԳԱՂՏՆԻՔ ՄՈԳՈՒԹԵԱՆ

Հիթլէրի անձը ներկայիս առարկայ է բազմաթիւ ու զանազան ուսումնասիրութիւններու:

Ի՞նչպէս բացատրել իր այս վերելքը, արտակարգ յաջողութիւնը, բազմամիլիոն ժողովուրդ մը իր ափին մէջ առնելու եւ տորելու ուժը:

Ֆիզիքական կազմով կամ արտաքին արտայայտութեամբ՝ բան չի խօսիր Հիթլէրի անձը, կը գրէ Ժան Տորսէն, թէեւ ուրիշներ կը հաւաստեն թէ գեղակազմ մարմին մը ունի, այնքան որ՝ ինչպէս ժամանակին գրած ենք մեր «Միտք եւ Արուեստ»ի բաժնին մէջ՝ «գեղեցիկ Ատոլֆ» կը կոչուէր իր քաղաքական պայքարի առաջին օրերուն, եւ իր լուսանկարը կը տեսնուէր ամէն տունէ ներս, ուր ծաղիկի մը պէս կ'ապրէր երազուն ու մատաղատի աղջիկ մը:

Ձայնին գալով, կ'ըսեն թէ խռպոտ է, բայց այդ դրոշմով ձայն մը կը մատնէ առնականութիւն:

Լեզուն, կ'ըսեն Գերմանացիները, մաքուր գերմաներէն չէ, բայց եւ այնպէս Հիթլէր գիտէ խօսիլ բառերուն տալով ամբոխային շեշտ՝ երբ կ'ուզէ փոթորիկ ստեղծել:

Այս ամէնը, սակայն, բաւական չեն որ Հիթլէր մէկ օրէն միւսը դառնայ տիրական, միահեծան եւ այնքան ամբարտաւան որ ասպարէզ կարդայ աշխարհին:

Արդ, այս Աւստրիացին, ծագումով շատ խոնարհ ընտանիքի զաւակ, որ ոչ հարստութիւն ունէր եւ ոչ ալ բարեկամութիւն երկրին ազդեցիկ մարդոց հետ, վերջապէս «ձեռունը ցած» քաղաքական այս գործիչը որ ժամանակ եւ առիթ չունեցաւ բարձրագոյն կրթութիւն ստանալու, ինչպէս կրցաւ դառնալ «առաջնորդ» Մեծագոյն Գերմանիոյ:

Այդ յաջողութիւնը բացատրելու համար, տրուեցան զանազան մեկնութիւններ եւ հիւսուեցան զարմանազան զրոյցներ,— այսպէս Նիւ Եորքի մէջ, անցեալ տարի, հրատարակուեցաւ գիրք մը, Հիթլէրի տարօրինակ մահը խորագրով, ուր կ'ըսուի թէ Հիթլէր մեռած է 1938 Սեպտեմբերին, եւ այժմ իր տեղ կը գործէ նոյն դէմքը ունեցող (sosie) ուրիշ մէկը, Մաքսիմիլիան Պաուէր անուն, Կէօպէլսի թելադրանքներով:

Ստոյգ է որ միսթիք մըն է Հիթլէր, — ինք եւս կը պատմէ Իմ պայքարս գրքին մէջ թէ 1918ին, երբ պառկեր էր հիւանդանոցի իր անկողնին վրայ, կը լսէ խորհրդաւոր ձայն մը, որ զինք կը հրաւիրէ փրկել Գերմանիան: Իր մտերիմներուն եւս խոստովանած է որ մեծ որոշումներ տալու ժամանակ քնաշրջիկի մը երեւոյթն ունի, մինչ իր ներքին ձայնին ունկնդիր: Ֆրանսայի նախկին դեսպանը, Անտրէ Ֆրանսուա-Փոնսէ, կը պատմէ թէ Հիթլէր անցեալ տարի իրեն հաղորդած է որ երկար պիտի չապրի, որովհետեւ այդպէս ըսած է իր ներքին ձայնը:

Ապրելու իր եղանակը եւս կը թելադրէ խորհիլ զինքը ուսումնասիրողներուն թէ Հիթլէր, գերբնական ուժերու հաւատացեալ մը, կը զբաղի... մոգութեամբ: Արդարեւ, ինքզինքը զրկած է միսէ եւ ոգելից ըմպելիներէ, նոյնիսկ սեռային հաճոյքներէ, ճիշդ ինչպէս անապատի հին ճգնաւորները կամ Միջին Դարու կախարդները: Բնակարանը եւս ձեզ կը մղէ այդպիսի կարծիք մը կազմելու: Ամերիկացի օրագրողի մը նկարագրութեան համաձայն, Ֆիւհրէր սեփական բնակարան մը շինել տուած է պավարիական լերան մը կատարին վրայ, որ Քէհլշթայն կը կոչուի: Այս բնակարանը, Ատլէրհօրսթ (արծիւի բոյն), երբեք չի նմանիր Պերխթէսկատէնի շէնքին: «Արծիւի բոյն»ը բարձրանալու համար, միակ ճամբան է փապուղի մը որ կը խրի կը մտնէ լերան կողին մէջ, եւ անկէ գագաթը հասնելու համար պէտք է գործածել վերելակ մը, որ կը բարձրանայ լերան ստորոտէն մինչեւ կատարը բացուած ծխնելոյզի պէս նեղ անցքէ մը: Վերելակը կանգ կ'առնէ լերան կատարը ընդարձակ դահլիճի մը մէջ, որուն երեք պատերը շինուած են ապակիէ: Աքանչելի համայնապատկեր մը կը պարզուի պատուհաններուն առջեւ, բայց բնութեան այդ գեղեցկութիւնը չէ որ Հիթլէրը կանչած է այդտեղ: Դահլիճին մէկ անկիւնը կը բացուի Հիթլէրի սենեակին դուռը,— ոչ ոք իրաւունք ունի մտնելու այդտեղ: Ամերիկացի օրագրողը — եթէ ոչ իր երեւակայութիւնը — կը յաւակնի մտած ըլլալ այդ սենեակէն ներս, որ պատուհան չունի: Պատերը ծածկուած են սեւ վարագոյրներով, բուրվառի մը մէջ կ'այրին անուշահոտ խէժեր՝ քաղցր ու գինովցնող մթնոլորտ մը ստեղծելով:

Ամէն անգամ որ Հիթլէր մեծ որոշում մը կ'ուզէ տալ, կուգայ կը մտնէ այդ սենեակէն ներս, ուր կը ճգնի մինակը:

Ի՞նչ կ'ընէ այդ սենեակին մէջ: Կախարդութեա՞մբ կը զբաղի, վհուկի փորձե՞ր կը կատարէ: Ոչ ոք գիտէ: Գերմանական հրատարակութիւնները, որոնք իր կեանքին մասին կը խօսին, ոչինչ կը մատնեն որ հաստատէր նման նախասիրութիւն մը իրենց Առաջնորդին մօտ: Միայն կը վկայեն թէ Հիթլէր շատ կը սիրէ գոզոշները եւ օձերը: Պերխթէսկատէնի իր ննջասենեակին մէջ եւս, տեսարժելի մը ետեւ, եռոտանիի մը վրայ, տեսնուած են այդ կենդանիները, ապակեայ ամաններու մէջ բանտարկուած:

Ով որ քիչ թէ շատ ծանօթ է մոգութեան արուեստին, գիտէ թէ, վհուկներուն կարծիքով, օձն ու գոզոշը ուժը ունին խափանելու ամէն դաւադրական փորձ որ պիտի կատարուէր կախարդութեամբ եւ սատանայական հնարքներու զօրութեամբ:

Կախարդները, յաջողելու համար, պայման է որ ի ձեռին ունենան զոհին պատկանած առարկայ մը,— մազ, եղունգի կտոր, արիւն: Երկու կախարդներ փորձած են իրենց արուեստը ի գործ դնել, մեռցնելու համար Հիթլէրը: Մէկը Չեխոսլովաքիոյ մէջ բնակող Հրէուհի մը, միւսը Աւստրիացի մը: Երկուքն ալ ձախողեցան: Հիթլէր հրամայած է որ այրուին ինչ որ կը պատկանի իրեն: Այսպէս իր վարսավիրան կ'այրէ մազերը ամէն անգամ որ կը յարդարէ Առաջնորդին մազերը: Այսուհանդերձ, կախարդները ձեռք ձգած էին Հիթլէրի մէկ բազկապանը, յետոյ մեղրամոմէ Հիթլէր մը շինեցին եւ ասեղներով սկսան ծակծկել սիրտը: Ձախողեցան այս փորձերը:

Որովհետեւ, կ'ըսեն, Հիթլէր պաշտպանուած է ոչ միայն կապարեայ կեռ խաչով մը զոր գիշեր ցերեկ կը կրէ իր կուրծքին վրայ, այլեւ գոզոշներով եւ օձերով, որոնց ապակեայ ամանին վրայ կը դնէ իր ձեռքը, ամէն առաւօտ, մէկ վայրկեան կեդրոնացնելով իր կամքը, որպէսզի յաղթէ չար ոգիներուն:

Կախարդները կը կարծեն սակայն թէ մոգութեան արուեստը որոշ չափով կը տկարացնէ զայն երբեմն, մանաւանդ երբ լալու տագնապներ կ'անցընէ, ծայր աստիճան ջղագրգռութեան նոպաներու մէջ կ'իյնայ:

Քոլոմպիոյ համալսարանին տեսուչը, Տոքթ. Մըրրի Պըթլէր, անցեալ Յուլիս 11ին, «Նիւ Եորք Թայմզ» թերթին մէջ կը գրէր թէ Հիթլէր հինգ աստղագէտ ունի իր տրամադրութեան տակ, որոնց կարծիքը կը հարցնէ ժամանակ առ ժամանակ: Ասոնք են, որ կը յայտնեն Հիթլէրի ձեռնարկներուն յաջողութեան յարմար թուականները: Ասոնց կարծիքով՝ Հիթլէրի հեղինակութեան եւ զօրութեան ամէնէն բարձրագոյն աստիճանին հասած ամիսն եղած է անցեալ Սեպտեմբերը: Հիթլէր, իր քաղաքական գործունէութեան սկիզբը, խորհուրդ կը հարցնէր նաեւ աստղագէտ Հանուսսէնի, որ գուշակութիւններ կ'ընէր թէ Հիթլէր որ օրերուն պէտք է կատարէ բախտորոշ ձեռնարկներ՝ յաջողելու համար: Ընդհանրապէս ճիշդ գուշակութիւններ ըրած է Հանուսսէն, բայց յետոյ սպաննուած:

Բոլոր այս տեղեկութիւնները քաղուած են «Կրէնկուար»ի աշխատակիցին՝ Ժան Տորսէնի մէկ յօդուածէն (Հոկտեմբեր 12), հետաքրքրութեան համար:

ԲԱՆՔ ՀԵԳՆԱԿԱՆՔ

Չի՞ խնդրել ..

Պոլիս Պատրիարքարան մը ունէինք առենով՝ իր վճարուած պատրիարքով ու պաշտօնեաներով որ, հայ գաւառին յոյսի կեդրոնը կը կազմէր:

Քիւրտին յափշտակած եզին, ոչխարին համար անգամ կը դիմէինք հոն:

Իսկ Պատրիարքարանը թագրիր մը կը խմբագրէր: Այդ երջանկայիշատակ օրերուն, ամէն ցաւի դեղն ու դարմանը թագրիրն էր, հռչակաւոր Տիգրանեան եպիսկոպոսի օրհնուած ջուրին պէս — եւ Պատրիարքը լծել կուտար Պատրիարքարանի լանտօն, կը բազմէր անոր մէջ ընկերակցութեամբ գործակատարին եւ բարեւնխոս բարապանին ու ձեռք կ'առնէր Ըլտըզի ճամբան, գահակալին ոտքերուն առջեւ դնելու համար հայ ժողովուրդին ցաւագիրը:

Մինչ անդին Քիւրտը, իր յափշտակած եզին ոսկորն իսկ դանակի կոթի վերածած կ'ըլլար...

Յոգնեցաւ ու սթափեցաւ Գաւառը եւ սկսաւ իր եղունգովը քերել իր գլուխը:

Այսօր, կէս դար ետքը, կրկին վերադարձած ենք այդ հին սովորութեան, մեր ցաւերուն դարմանը սպասելով Փարիզի ջոջերէն. Թէեւ ոչ Պատրիարքարան ունինք հոս եւ ոչ ալ Քաղաքական Ժողովի պէս բան մը:

Հոգեբանները այս երեւոյթը պիտի վերլուծեն թերեւս առհաւութեան օրէնքով, բայց ես, բոլորովին տարբեր կողմէն կ'ուզեմ դիտել զայն:

Իմ գաղափարովս, այս երեւոյթը պէտք է վերագրել Հայուն ժողովրդավար եւ սահմանադրապաշտ ոգիին որով, ամէն հանրային գործ պէտք է ընթանայ սահմանադրական կարգ ու սարքով:

Այս առիթով կրնանք հերքել եւ այն վարկածն ալ, որուն համաձայն, իբր թէ Հայը ինքնագլուխ գործող ազգ մըն է:

Ասոր հակափաստն ալ կուգայ կրկին շրջակայ գաւառներէն որոնք, իրենց առօրեայ գործերը չեն ուզեր ինքնագլուխ կարգադրել եւ յարատեւօրէն Փարիզի դուռը կը թակեն, հոգ չէ թէ տունը մարդ չկայ, մանաւանդ հիմա որ ազգասիրութենէ աւելի անձնասիրութեան շրջան է հայ մեծատուններու համար:

Թէեւ մեր կարգ մը «Տիար»ներ միայն անձնասիրութենէ մղուած չէ որ, կծիկը դրած են կեդրոնէն: Անոնք ուզած են մեզի նախ ձեռներէցութեան վարժեցնել եւ երկրորդ պատերազմէն ետքը, ազգը տաղանդաւոր եւ կարող աթոռակալներէ չզրկել:

Սակայն Հայը յուսահատող չէ, ան կը շարունակէ իր դիմումները:

Յոյսին գէշը չըլլար: Պէտք է յուսալ, հոգ չէ թէ այդ յոյսը դրուած ըլլայ պարապ աթոռներու կամ ջուրը քաշած մարդոց վրայ...:

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ.— Սիրելի «Յառաջ», գրած էի թէ մեր շրջանին ազգ. կազմակերպութիւնները կազմալոյծ վիճակ մը կը ներկայացնեն: Թղթակցութիւնս հազիւ հրատարակուած, Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը գործի վրայ էր: Իր սնտուկին ամբողջ գումարով բուրդ գնեց եւ հայ զինուորներուն ձեռագործ հիւսելով, անմիջապէս ղրկեց տասը կարօտ երիտասարդներու: Այժմ խաչուհիները կ'աշխատին օգնել նաեւ Փարիզի մէջ կազմուած կեդր. յանձնախումբին օգնութեան գործին:

*** Կիրակի եւ շաբաթ օրերը անպակաս են հայ զինուորներ որոնք տուն կը վերադառնան 48 ժամուան արտօնութեամբ, ուրախացնելով իրենց ծնողները եւ ազգականները: Ամէն մէկը ունի իր զօրանոցի կեանքէն դրուագ մը, երբեմն ուրախ, երբեմն տխուր: Անցեալ օր եկած էր հայ երիտասարդ մը որ պատմեց հետեւեալ դրուագը.— Ընդհանուր զօրակոչին երկրորդ օրը մեկնեցայ զինուորական տետրակիս մէջ նշանակուած զօրանոցը: Երբ զօրանոց հասայ, անմիջապէս ինծի տուին նոր հագուստ եւ պատերազմիկի յատուկ ամէն տեսակ առարկայ: Շաբաթ մը հանգիստ մնալէ վերջ, երբ մեր գունդին զինուորները բոլորը հասան զօրանոց, մեզ առաջին անգամ մեր բոլոր գոյքերով 15 քիլոմեթր ճամբայ քալեցուցին: Երբ վերադարձանք, մեր սպան ըրաւ հետեւեալ յայտարարութիւնը.— Վաղն իսկ պիտի մեկնինք ճակատ, այժմ ժամանակ չունինք ձեզի նոր բաներ սորվեցնելու, ինչ որ ասկէ առաջ սորված էիք, պիտի վերյիշէք: Երբ յայտարարութիւնը վերջացաւ, ես խնդրագիր ներկայացուցի եւ զիս ուրիշ վաշտի մը մէջ դրին, ուր մարզանքի շրջան մը կ'անցընեմ, իսկ միւսները ճակատ մեկնեցան:— Թղթակից

ԽՄԲ.— Խմբագրութեան ուղղուած նոր նամակներէ կ'իմանանք թէ կարգ մը զօրանոցներու հայ զինուորները հետզհետէ կը փոխադրուին բուն զինուորական շրջանները: Քանի մը հասցէներ փոխեցինք արդէն, խմբական թէ անհատական:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի բոլոր անդամները ժողովի կը հրաւիրուին 4 նոյեմբեր, շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Օր. Պետրոսեանի բնակարանը, 6, Rue de Trétaigne, Paris (18):

Ի՞նչպէս պիտի վճարուին Թոշակներու եւ աշխատավարձի տուրքը

»»» · «««

Ելմտական նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց.—

Կառավարութիւնը ուզեց որ 15 առ հարիւրի տուրքը նոր բարդութիւն մը չպատճառէ գործատէրերուն, ճիշդ այն պահուն երբ այդ հաստատութիւնները զրկուած են իրենց հաշուակալ պաշտօնեաներուն մեծ մասէն: Միւս կողմէ, այս տուրքին գործադրութեան առթիւ, որ նկատի պիտի առնէ ընտանեկան հոգերը, ան ուզեց պարզ ձեւի մը վերածել Թոշակներու եւ աշխատավարձքի տուրքին գանձումը: Այս առաջադրութեամբ հրամանագիր մը մշակուած է համախորհուրդ վարչապետութեան եւ աշխատանքի նախարարութեան հետ: Հրամանագիրը պիտի հրատարակուի պաշտօնաթերթի յառաջիկայ թիւերէն մէկուն մէջ: Ահաւասիկ անոր տրամադրութիւնները.—

Ա. 15 ԱՌ ՀԱՐԻՒՐԻ ՏՈՒՐՔԸ.— Այս տուրքը պէտք է հաշուել 1939 Նոյեմբեր 1էն, բայց գործատէրերու կողմէ վար դրուելու եղանակով պիտի գանձուի 1940 յունուար 1էն սկսեալ: Այս առթիւ երկու տարբեր ժամանակաշրջաններ նշանակուած են.—

1.— Փոխանցման շրջան, 1939 Նոյեմ.- Դեկտ.: Ոչ մէկ պարտաւորութիւն գործատէրերուն, մինչեւ այս տարուան վերջը: 1939 Նոյեմ. 1էն մինչեւ 31 դեկտեմբեր ստացուած թոշակներու եւ աշխատավարձքերու համար գործատէրերը պիտի բաւականանան վար դնելով 2 առ հարիւր, համաձայն այժմ գործադրուած սակացոյցին: Այս երկու ամիսներուն համար պարտական մնացած գումարները (անոնք որ ենթակայ են 15 առ հարիւրի տուրքին) յետագային պիտի գանձուին տուրքի ցուցակներով (rôle): Պարտականները ազդարարութիւն պիտի ստանան 1940ի ընթացքին:

2.— 1940 յունուար 1էն սկսեալ.— 4 առ հարիւրի ազգ. տուրքը կամ 15 առ հարիւրի հարկը գործատէրին կողմէ վար պիտի դրուին իւրաքանչիւր վճարման առեն, եւ անոր կողմէ պիտի յանձնուին պետական գանձին, համաձայն միակ եւ պարզ ձեւի մը վերածուած սակացոյցի մը (barème), որուն շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ գանձել նաեւ մինչեւ հիմա ցուցակներով գանձուած տուրքը:

Բ. ՋՆՋՈՒՄ ՏՈՒՐՔԻ ՑՈՒՑԱԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑ.— Կառավարութեան որոշումով, յառաջիկայ 1940 յունուար 1էն սկսեալ 4 առ հարիւրի եւ 15 առ հարիւրի, ինչպէս եւ Թոշակներու եւ աշխատավարձքի տուրքին գանձումը պիտի կատարուի վար դրուելով գործատիրոջ կողմէ, համաձայն միակ սակացոյցի մը, որ խտացեալ ձեւով մը կը ներկայացնէ արդէն գործադրուած օրէնքը, առանց փոփոխելու անոր բովանդակութիւնը: Այդ սակացոյցին շնորհիւ գործատէրերը պիտի կրնան առանց դժուարութեան հաշուել վար դրուելիքը, իսկ ենթակաները պիտի կրնան առանց դժուարութեան ստուգել իրենց վճարելիք տուրքերուն գումարը: Հետեւաբար, 1940 յունուար 1էն սկսեալ հարկատուները ազդարարութիւններ պիտի չստանան Թոշակներու եւ աշխատավարձքի տուրքին համար:

Նոր օրէնք մըն ալ՝ աշխատանքի ժամերու մասին

Աշխատանքի նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց.— Աշխատանքի նախարար Պ. Փոմառէի առաջարկութեամբ, կարգ մը փոփոխութիւններ կատարուեցան աշխատանքի կանոնագրին մէջ, զարկ տալու համար ազգային արտադրութեան: Ահաւասիկ նոր կարգաւորքը, որ աւելի պարզ է եւ արդար.—

1. Ջնջուած է աշխատանքի ձրիութիւնը 41րդ եւ 45րդ ժամերուն միջեւ: 41րդ ժամէն սկսեալ, յաւելուածական աշխատանքը պիտի վճարուի սովորական ժամու սակով, բայց 40 առ հարիւրը վար պիտի դրուի, ազգ. համերաշխութեան սնտուկին յանձնուելու (զինուորական նպաստներու ծախքերը գոցելու) համար: Այս տուրքը տեղը պիտի բռնէ նախկին տուրքին որ կը սկսէր 46րդ ժամէն, բայց միայն 33 առ հարիւր էր:

2.— Այն պաշտօնեաներուն համար որ ամսականով կը վճարուին առեւտրական հաստատութեանց մէջ, ինչպէս եւ այն պաշտօնեաներուն համար որ ամսէ ամիս կը վճարուին ճարտարարուեստական ձեռնարկներու մէջ, աշխատանքի տեւողութիւնը բարձրացած է 43 ժամուան: 40 առ հարիւրի տուրքը պիտի գանձուի 44րդ ժամէն սկսեալ:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԾԱԳԵՑԱՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Իսկ այն տրամադրութիւնը, զոր յայտնեց էր Հիթլէր՝ յօժարութիւն ցոյց տալով Վարշաւայի հետ ուղղակի եւ խաղաղ բանակցութեան մէջ մտնելու մասին, ստացեր էր նոր պահանջի մը ձեւը: Արդարեւ Հիթլէր կը պահանջէր որ, Վարշաւայի կառավարութեան հետ բանակցելու համար, լեհ լիազօր մը ղրկուի Պերլին, յաջորդ օրը, ամէն իրաւունք ունենալու պայմանով ընդունելու կամ մերժելու այն տրականեան պահանջը, որոնք պիտի դրուէին իր առջեւ, առանց այլեւս այդ մասին իր կառավարութեան հաւանութիւնը հարցնելու:

— Այդ պահանջը բոլորովին վերջնագրի ձեւ ունի, դիտել կուտայ Հէնտերսն:

Հիթլէր եւ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ կ'արդարացնեն իրենց պահանջը: Կը պատճառաբանեն թէ կացութիւնը, որ կը տիրէ Լեհաստանի մէջ՝ սարսափի տակ պահելով Գերմանացիները, թոյլատրելի չէ ժամանակ կորսնցնելու:

— Այսօր ալ Գերմանացիներ սպաննած են Լեհաստանի մէջ, կ'աւելցնէ Հիթլէր: Անշուշտ այս սպանութիւններով չի հետաքրքրուիր բրիտանական կառավարութիւնը:

Սըր Հէնտէրսըն խստիւ կը բողոքէ եւ խօսակցութիւնը վերջ կը գտնէ փոթորկոտ մթնոլորտի մը մէջ:

Վերադառնալով դեսպանատուն, Սըր Հէնտէրսըն այլեւս ոչ մէկ յոյս ունէր որ խաղաղութիւնը կը փրկուի: Այսուհանդերձ սխալ կը համարի մերժել գերմանական առաջարկին քննութիւնը: Ուստի կը հաղորդէ իր կառավարութեան, խնդրելով որ Վարշաւայի թելադրուի ընդունիլ բանակցութեան առաջարկուած ձեւը: Նոյն ձեւով խնդրանք մը կը ներկայացնէ նաեւ ֆրանսական դեսպանը հեռաձայնով կապուելով Փարիզի հետ: Երկու դեսպաններն ալ կ'աւելցնէին սակայն թէ կարելի չէր ընդունիլ գերմանական կառավարութեան դրած պայմանաժամը, սկսելու համար խօսակցութիւնները: Ժամանակը քիչ էր, եթէ լեհական լիազօրը Շուշնիկ մը կամ Հաշա մը չէր:

Օգոստոս 30, Չորեքշաբթի.— Օրը անցաւ սպասումով: Գերմանիոյ քաղաքական վարիչներն ու բանակին պետերը իրարու հետ համաձայն չէին այս բանակցութեանց մասին, ու սաստիկ կը վիճէին: Զինուորականները կ'ըսէին թէ ապագային ամէն պատասխանատուութիւն կը մերժեն, եթէ շարունակուին այս ձգձգումները: Քանի մը օր եւս անցնելէ վերջ, բոլորովին պիտի կորսուի նպաստաւոր առիթը: Ոմանք նոյնիսկ կը պնդէին թէ սպասումը չափէն աւելի տեւեց, այնպէս որ Օգոստոս 26ին սկսած չըլլալուն համար յարձակողականը՝ պէտք էր սպասել այլեւս գալ գարնան: Գալով Ֆոն Ռիպպէնթրոփի, ճնշում կը բանեցնէ Հիթլէրի վրայ ստիպելով որ որոշում մը տայ: Եւ սակայն Հիթլէր կը վարանի, ինչպէս վարանեցաւ Օգոստոս 25ի գիշերը: Երկու օրէ ի վեր, սաստիկ ջղագրգռութեան մը մատնուած, ոչ քուն ունի գիշերը, ոչ ալ կանգ կ'առնէ որոշումի մը վրայ: Որոշում մը կուտայ, քիչ վերջ ետ կ'առնէ որոշումը: Մերթ կը թուի թէ տրամադիր է ընդունելու Ֆոն Ռիպպէնթրոփի տեսակէտը եւ կը պատրաստուի յարձակողականի հրաման տալ բանակին, այդ պահուն կը յայտարարէ թէ իր արտաքին նախարարը Գերմանիոյ ամենամեծ իմացականութիւնն է, կը մատնէ գինովութիւն մը այն մտածումով թէ իր բանակը ինչ մեծ յաղթանակներ պիտի տանի Լեհաստանի մէջ, Մեծագոյն Գերմանիոյ սահմանները երկարելով մինչեւ Ռուսիոյ տափաստանները, բայց յանկարծ կը վարանի...

Կէսօրէ վերջ: Հիթլէր արագ քայլերով կը չափէ իր ընդարձակ գրասենեակին տախտակամածը: Այս այն գրասենեակն է, որ յատկապէս շինել տուած է Նոր վարչապետարանին մէջ: Պատերը զարդարուած են Պիզմարքի եւ Հինտէնպուրկի դիմանկարներով:

Առանց ուշադրութիւն դարձնելու զինք շրջապատողներուն, կը խորհրդածէ բարձրաձայն.

— Ֆոն Ռիպպէնթրոփին շնորհիւ էր որ գրաւեցի Աւստրիան, Չեխոսլովաքիան, Մէմէլը: Ի՞նչ պիտի ըլլար կացութիւնը, եթէ մտիկ ըրած ըլլայի այդ անկարող դիւանագէտներուն եւ վախկոտ զօրավարներուն, որոնք կը սոսկային պզտիկ ձեռնարկ մը իսկ կատարելէ: Մեծագոյն Գերմանիան իր գոյութիւնը կը պարտի Ֆոն Ռիպպէնթրոփի: Անոր կը պարտիմ նաեւ ռուսեւգերմանական դաշինքը, որ որոտումի մը պէս պայթեցաւ արեւմտեան պետութեանց գլխուն: Այդ դաշինքին շնորհիւ է որ Լեհաստան կը յանձնուի մեր գթութեան: Ի՞նչպէս կասկածիլ քաղաքական հանճարին մասին մարդու մը որ այսպիսի յաջողութիւններ ունեցաւ:

Երբեմն, սակայն, Հիթլէր ինք եւս կը սարսափի այն ճամբէն, ուր կ'առաջնորդէ զինք իր արտաքին նախարարը: Ֆոն Ռիպպէնթրոփ իրեն այնպէս հաւատացուցած էր թէ երբ բեմ գայ Ռուսիան իրենց կողքին, Անգլիա եւ Ֆրանսա պիտի լքեն Լեհաստանը, պիտի չհետաքրքրուին լեհական ճակատագրով: Եւ սակայն ոչ Լոնտոն, ոչ ալ Փարիզ դիրք չփոխեցին տակաւին, ընդհակառակն կը դիմադրեն նոյն յամառութեամբ: Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դեսպանները նոյն վճռականութեամբ կը յայտարարեն թէ պիտի պատերազմին՝ պաշտպանելու համար Լեհաստանը, երբ գերմանական յարձակումի մը ենթարկուի այս վերջինը: Ֆոն Ռիպպէնթրոփ դիտել կուտայ թէ շատ կարեւորութիւն պէտք չէ ընծայել այդ կարգի յայտարարութիւններու, թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա տեղի պիտի տան՝ կատարուած իրողութեան անխորտակելի պատին առջեւ:

(6) (Շար.)

Le Gerant : H. STEPHAN — Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme .. Paris (13)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.2?6

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 · 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԾՐԹՆԵՐԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 փրանք	140 փրանք	
Այլ երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ՇԱԲԱԹ 4 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 4 Novembre 1939

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4187

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Թուրքիոյ Գերմանացիները հրաման ստացան հեռանալու

Պոլսէն կը հեռագրեն նոյեմբեր 2 թուականով (Նիւ Եորք Հէրըլտ). — Գերմանական կառավարութիւնը հրամայեց Թուրքիա հաստատուած հպատակներուն հեռանալ կարելի եղածին չափ շուտ։ Մեկնելու համար պատրաստութիւններ կը տեսնեն Գերմանացիները որոնցմէ շատերը Թուրքիա կը բնակէին Մեծ Պատերազմին վերջանալէն ի վեր։ Շատ մը Գերմանացիներ մեկնած են արդէն, իսկ ուրիշներ առաջուց ղրկած են իրենց բեռները։ Գերմանացիներուն անմիջական մեկնումը, զուգադիպելով ռուսեւթուրք բանակցութիւններու ձախողման հետ, մեծ անձկութիւն կը պատճառէ քաղաքական շրջանակներու մէջ։

Միւս կողմէ, ռատիօ Ռոմայի վերջին բարեկամական արտայայտութիւնը, որ կը շնորհաւորէր Թուրքիան, Հանրապետութեան տարեդարձին առթիւ, Թրքական քայլերգը հնչեցնելով եւ Թուրքերէն խօսելով, շատ նպաստաւոր տպաւորութիւն գործեց քաղաքական շրջանակներու մէջ։ Տարիներէ ի վեր առաջին անգամ է որ Իտալիա այսպիսի բարեկամական ցոյց մը կ'ընէ։

Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ յարաբերութիւնները պաղած

Հռոմէն Հավասի ուղղուած հեռագրի մը համաձայն, Իսմէթ Ինէօնիւի վերջին ճառը, որ կը շեշտէր թէ անգլեւֆրանքեւթուրք դաշնագիրը ո եւ է պետութեան դէմ ուղղուած չէ եւ պարզապէս կը ձգտի պահպանել խաղաղութիւնը արեւելեան Միջերկրականի մէջ, յայտնապէս նպաստաւոր տպաւորութիւն գործած է Իտալիոյ քաղաքական շրջանակներուն մէջ։ Իտալիա կ'ուզէ որ ամբողջ Միջերկրականը հեռու մնայ եւրոպական պատերազմէն։ Թուրքիոյ նախագահին չափաւոր շեշտը Թուրքեւռուս բանակցութեանց մասին այն տպաւորութիւնը ձգած է թէ Թուրքիա կ'ուզէ վերսկսիլ բանակցութիւնները Մոսկուայի հետ։

Իտալական թերթերը այս առթիւ նորէն կը պնդեն թէ բան փոխուած չէ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան կամ Առանցքին յարաբերութեանց մէջ։ «Մէսաճէրօ» կը գրէ այս առթիւ.

— «Մինչեւ հիմա ոչինչ փոխուած է Առանցքին, հետեւաբար եւ իտալեւգերման զինակցութեան մէջ։ Մուսոլինի «փոխելով պահակները», բան մը փոխած չըլլար մեր արտաքին քաղաքականութեան մէջ, այլ աւելի որոշ, բացարձակ եւ հանդիսաւոր եղանակով մը կը հաստատէ ֆաշականութեան հանրածանօթ քաղաքականութիւնը։ Օտար թերթերը երբ խորհրդածութիւններ կը կատարեն, պէտք է զգուշանան առնչութիւն մը տեսնել այս դէպքին եւ իտալեւգերման յարաբերութեանց միջեւ»։

*** Իտալական թերթերը դաղջ դիրք մը բռնեցին Մոլոթովի ճառին եւ ռուսեւգերման յարաբերութեանց մասին։ Միւս կողմէ, թերթերը նշանակալից խորագիրներով կը ծանուցանեն Մոլոթովի ճառին տպաւորութիւնը Գերմանիոյ մէջ,— «Ռուսեւգերման բարեկամութիւնը կը փառաբանուի Պերլինի մէջ», «Գերման մամուլը կը փառաբանէ Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ գործակցութիւնը» եւն.։

*** Մոսկուայէն կը հեռագրեն (Թան).— Այստեղի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ ընդհանրապէս այն կարծիքն ունին թէ Մոլոթովի ճառը բան մը չի փոխեր, գոնէ Եւրոպայի կացութեան եւ պատերազմի ընթացքի մասին։ Այստեղ չէին սպասեր որ խորհրդային կառավարութիւնը նոր յանձնառութիւններ ստանձնէր Գերմանիոյ հանդէպ։ Արդարեւ, Պ. Մոլոթով գոհացաւ անգամ մը եւս հաստատելով գերմանեւխորհրդային բարեկամութիւնը։

Պ. Մոլոթով շատ ալ տաք չարտայայտուեցաւ Թուրքիոյ հանդէպ, անոր վրայ ձգելով թուրքեւխորհրդային ոչ-յարձակման դաշինքի մը ձախողման պատասխանատուութիւնը։ Բացորոշ է թէ երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները այլեւս պիտի չըլլան այն ինչ որ էին առաջ։

Երկար ատենէ ի վեր յայտնի էր որ Խ. Միութիւնը պիտի ընդդիմանար Լեհաստանի վերահաստատման, այս կամ այն ձեւով, բայց Պ. Մոլոթով այս պարագան յայտարարեց կատարեալ բացորոշութեամբ։

Նոյն շրջանակներուն մէջ ուշադրութիւն գրաւած է նաեւ սա պարագան որ Պ. Մոլոթով բառ չարտասանեց Ռումանիոյ եւ Պեսարապիոյ մասին։

*** Պուքրէշէն կը հեռագրեն.— Պալքանեան երկիրները խորհրդաժողով մը պիտի գումարեն այս ամսու, իբրեւ հետեւանք Անգարայի եւ Պելկրատի ռումանական դեսպաններուն միջեւ կատարուած խորհրդակցութեան մը։ Երկու դեսպանները Պուքրէշ հրաւիրուած էին վերջերս, ներդաշնակելու համար պալքանեան զանազան երկիրներու դիրքը։ Կ'ըսուի թէ այդ երկիրները կ'ընդունին որ անգլեւֆրանքեւթուրք դաշնագիրը կը համապատասխանէ Թուրքիոյ յանձնառութեանց Պալքանեան Համաձայնութեան պետութիւններուն հանդէպ։ (Ռումանիա, Յունաստան, Թուրքիա եւ Եուկոսլաւիա)։ Պելկրատի ռումանական դեսպանին զեկուցման համաձայն, Եուկոսլաւիա կ'ուզէ որ Պուլկարիան ալ մտնէ Պալքանեան Համաձայնութեան մէջ։ Պուլկարիոյ պահանջները օրակարգի կարեւոր հարցերէն մէկը պիտի կազմեն, երբ գումարուի Պալքանեան Համաձայնութեան խորհուրդը։ Մինչ այս մինչ այն, ռումանական թերթերը կը ջատագովեն պալքանեան երկիրներու չէզոք խմբակցութեան մը կազմութիւնը։ Կիսապաշտօնական թերթ մը, «Ռումանիա», կ'ըսէ թէ պալքանեան երկիրները կը կազմեն զանգուած մը աւելի քան հարիւր միլիոն բնակիչներու որոնք ժուժկալ են, ժրաջան, կարգապահ եւ վճռած՝ ապրիլ իրենց շահերու շրջանակին մէջ, պատրաստ ի հարկին զէնքով պաշտպանելու զայն»։

ԻՏԱԼԻՈՅ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ միջեւ ծանուցագիրներ փոխանակուեցան, ոչ-յարձակման դաշինքի մը ստորագրութեան համար, որով պիտի ամրապնդուի 1928 սեպտեմբեր 23ին կնքուած բարեկամութեան դաշնագիրը։ Այս ձեռնարկը մեծ գոհունակութիւն պատճառեց Լոնտոնի մէջ։ Մօտերս առեւտրական դաշնագիր մը պիտի ստորագրուի Իտալիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՍԱՒԱՌՆԱԿՆԵՐ վար առին գերմանական ռմբաձիգ օդանաւ մը, Հազէպրուքի մօտ։ Չորս գերման օդաչուներէն մէկը սպաննուեցաւ արձակուած գնդակներէն, սպայ մը վիրաւորուեցաւ, իսկ միւս երկուքը գերի բռնուեցան։ Գերմանական օդանաւը ֆրանսական հողին վրայ թռած ըլլալով, ահազանգը հնչած էր Լիլի մէջ։

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Պատերազմի 62րդ օրը (երէկ) նպաստաւոր լուր մը եւս դաշնակիցներուն համար.— Մ. Նահանգներու Ծերակոյտէն վերջը, երեսփ. ժողովն ալ քուէարկեց զէնքի եւ ռազմանիւթի արգելքին բարձումը։

Բուն ճակատին վրայ, պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով գերմանական ծանր հրետանին երկու օրէ ի վեր ռումբ կը տեղայ ֆրանսական կարեւոր քաղաքի մը, Ֆորպախի վրայ։

Մոլոթովի ճառին առթիւ, Պ. Չէմպըրլէն իր շաբաթական զեկուցման մէջ հեգնական ակնարկներ ուղղեց, միեւնոյն ատեն տեղեկացնելով թէ կառավարութիւնը ուշադրութեամբ կը քննէ անոր բովանդակութիւնը։

Ֆինլանտայի պատուիրակութիւնը Մոսկուա վերադառնալով, կը սպասէ խորհրդային կառավարութեան վերջնական առաջարկներուն։ Հեռագիրները կ'ըսեն թէ Մոսկուա շատ պաղ դիրք մը բռնած է։

Իտալիա ուշադրութեամբ կը հետեւի Թուրքիոյ քաղաքականութեան եւ առհասարակ պալքանեան անցուդարձին։

Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ յարաբերութիւնները պաղած կը թուին, իբրեւ հետեւանք Մոլոթովի ճառին։ Թուրքիա հաստատուած Գերմանացիները իրենց կառավարութենէն հրաման ստացան հեռանալու, շատ կարճ պայմանաժամ մը ստանալով։ Նորէն կը խօսուի պալքանեան խորհրդաժողովի մը մասին։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԾԱՆՐ ՀՐԵՏԱՆԻՆ ՌՈՒՄԲ ԿԸ ՏԵՂԱՅ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 119, նոյեմբեր 2, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ։

Զեկոյց թիւ 120, իրիկուն.— Պահակախումբերու գործունէութիւն ցերեկուան ընթացքին, Պլիսի եւ Հառնոսի միջեւ։

*** «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցը կը գրէ.— Գերմանական ծանր թնդանօթները կը գործեն երկու օրէ ի վեր ֆրանսական ճակատի ամէնէն վտանգաւոր պատնէշին՝ Ֆորպախի դէմ, ուր ֆրանսական ամէնէն յառաջացեալ գիծերը միայն երկու մղոն հեռու են Սարպրուքէնէն եւ անոր ինը կամուրջներէն (Սար գետին վրայ)։ Գերմանական հրետանին, որ ծածկուած է Վարնտի անտառին մէջ եւ ուրիշ հեռաձիգ թնդանօթներ՝ Սարի արեւելեան ափին վրայ, ամէնէն ծանր կրակը տեղացին Ֆորպախի վրայ։ Պատերազմի սկիզբէն ի վեր առաջին ֆրանսական քաղաքն էր որ այսքան ծանր ռմբակոծութեան մը կ'ենթարկուէր։ Քաղաքացի բնակչութիւնը պարպուած է Ֆորպախէն, որ հռչակաւոր միջնաբերդ մըն է։ Մինչ գերմանական թնդանօթները կը ռմբակոծէին Ֆորպախը հինգշաբթի օրն ի բուն, անմիջական յարձակումի նշան չկար, որովհետեւ այդ քաղաքն ալ, ինչպէս ուրիշներ, հիւսուածք մը կը կազմէ Մաժինոյի ցանցին մէջ եւ ամրացուած է հզօրապէս։

Ֆրանսացիները կ'օգտուին հետեւակազօրքի ճակատամարտի ընդհանուր դադարէն, զօրացնելու համար իրենց պաշտպանութեան գիծերը խորութեամբ։ Շատ մը խրամներ — ֆրանսական եւ անգլիական, ինչպէս գերմանական— այժմ մինչեւ բերանը լեցուած են ջուրերով, իբրեւ հետեւանք վերջին անձրեւներու։ Ուր որ անհրաժեշտ է, այս լքուած խրամները կը պաշտպանուին գնդացիրներու խաչաձեւ կրակով։ Գնդացիրները տեղաւորուած են աւելի բարձր գետնի մը վրայ, որ պէտք է ամրացուի խրամային նոր դիրքերով։ Զինուորները պարապ չեն կենար, այլ օրը 8—10 ժամ կը բանին, խրամներ փորելու, փշաթելեր եւ ականներ տեղաւորելու համար։

Հիւանդութիւնները պակաս են զարմանք պատճառելու աստիճան։ Պատերազմի սկիզբէն ի վեր զինուորական հիւանդանոցները պատրաստ են կէս միլիոն հիւանդներ խնամելու, բայց ներկայիս քանի մը հազարէն աւելի չեն խնամուած հիւանդները։

Թէեւ օդը պայծառացած է, բայց Գերմանացիները շատ քիչ օդանաւային գործունէութիւն կը ցուցնեն, բաց ի քանի մը հետազօտութիւններէ։ Գերմանական հրասայլերը, որոնք կը տեսնուէին ծառերուն տակ, ճիշդ իրենց ճակատի գիծերուն մէջ եւ ետին, չեն շարժած տակաւին, այդ դիրքերուն մէջ փոխադրուելէ ի վեր։ Կը թուի թէ գերման սպարապետութիւնը վառելանիւթի պաշար կ'ամբարէ։ Միայն քանի մը ցուցական արշաւներ արտօնուած են եւ գերմանական օդանաւերը կը մնան իրենց կայաններուն մէջ։

*** Գերմանական աղբիւրէ բխած լուրի մը համաձայն, հոկտեմբեր 16ի մեծ յարձակողականին ատեն Գերմանացիները կորսնցուցած են 196 մեռեալ, 355 վիրաւոր, 114 անհետացած եւ 11 օդանաւեր վար առնուած։ «Մաթէն» արտատպելով այս լուրը, կը պնդէ թէ այդ յարձակումը գերմանական բանակին արժած է աւելի քան 4000 զինուոր։

40 ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՇԱՐ 200.000 ԱՆԳԼ. ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի մասնաւոր թղթակիցը նկարագրելով արեւմտեան ճակատի անգլիական բանակին պատրաստութիւնները, կ'ըսէ թէ զօրքին թիւը կը հասնի 200,000ի, 30,000 կառքերով։ Այս բանակին համար առնուազն 46 օրուան պաշար եւ ռազմամթերք պատրաստուած է։ Թղթակիցը միեւնոյն ատեն հիացումով կը նկարագրէ Մաժինոյի գծին ֆրանսական զինուորներուն «սքանչելի ինքնավստահութիւնը»։ Յետոյ կը շարունակէ.

— «Ամէն օր երբ 200,000 անգլիացի զինուորներ պէտք է կերակրել եւ 650 թոն քարիւղ ճարել, բանեցնելու համար փոխադրութեան միջոցները։ Ուտելիքէն, ռազմանիւթէն եւ հանդերձեղէններէն զատ, հարկ է շինել ստորերկրեայ ընդարձակ շտեմարաններ, ապահովելու համար պաշարը, եթէ օդանաւային յարձակումներ կատարուին Անգլիոյ նաւահանգիստներուն, Մանշի խարիսխներուն կամ Ֆրանսայի երկաթուղիներու ռազմագիտական կէտերուն վրայ։ Բանակի մատակարարութեան ճիւղին գլխաւոր հոգն է զինուորին ճարել ինչ որ կ'ուզէ, գլանիկէն մինչեւ թէյին շաքարը։ Բայց բանակը պէտք է շարժուն մնայ։ Վերջին քսան տարիներու ընթացքին զինուորական իշխանութիւնը կը փորձէ թեթեւցնել զինուորին բեռը, կառքերու մէջ դնելով զանոնք, սակայն այդ ալ սահման մը ունի։ Ներկայիս բանակի մը կցուած մեքենաշարժ բեռնակառքերը եթէ շղթայինդ լարուին, կրնան կարել 40 մղոն։ Այժմ մենք ունինք 20 — 30,000 կառքեր։ Յաւելուածական վերմակներ ալ ճամբայ հանուած են։ Զինուորը օրական երեք, նոյնիսկ չորս ճաշ կ'առնէ։ Ամէն օր թարմ միս կը տրուի, ինչպէս եւ աղած ձուկ։ Հացը, թէյը, շաքարը, կարագը, պանիրը, անուշեղէնը եւ բանջարեղէնը միշտ առատ են։

ՉԷՅՄՊՐԼԷՆ ԿԸ ՀԵԳՆԷ ՄՈԼՈԹՈՎԻ ՃԱՌԸ

»»» · «««

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին հինգշաբթի օրուան նիստին մէջ, Պ. Չէմպըրլէն իր շաբաթական զեկուցումը տալով, հինգ վայրկեան ալ խօսեցաւ Մոլոթովի ճառին վրայ։ Այս առթիւ «երեւակայական քմայքներ» կոչեց Խ. Միութեան արտաքին գործավարին յայտնած կարծիքները՝ Դաշնակիցներու պատերազմի նպատակներու մասին, որոնք քանիցս յայտարարուած են բացորոշապէս։ Յետոյ շեշտեց թէ «Պերլինի մէջ անձկութեամբ կը սպասէին Մոլոթովի ճառին, բայց կը կարծեմ թէ քիչ մը յուսախաբութիւն պատճառած է»։ Եւ վերջապէս յայտնեց թէ կառավարութիւնը ուշադրութեամբ կը քննէ ճառը, որմէ կը հետեւի թէ «Խ. Միութեան նպատակն ալ այն է ինչ որ բրիտանական կառավարութեան նպատակը, այսինքն պաշտպանել խաղաղութեան դատը եւ խափանել նախայարձակման ծաւալումը»։

Յետոյ անդրադառնալով զինուորական եւ քաղաքական կացութեան, վարչապետը յիշեց թէ կարեւոր դէպքեր չպատահեցան ծովուն վրայ։ «Մենք շարունակեցինք կորուստներ պատճառել թշնամի օդանաւերու, եւ, միւս կողմէ, կարգ մը առեւտրական նաւեր կորսնցուցինք։ Շաբթուան ընթացքին կարգ մը ընդհարումներ տեղի ունեցան գերմանական օդանաւերուն հետ, որոնք հետազօտութիւններ կամ յարձակումներ կը կատարէին։ Ոչ մեր օդանաւերը, ոչ ալ մարտանաւերը վնասներ չկրեցին այս ընդհարումներու ընթացքին։ Ընդհակառակն թշնամին քանի մը կորուստներ կրեց եւ արդիւնքը եկաւ հաստատել այն բարձր կարծիքը զոր ունինք մեր ռազմական օդագնացութեան արժէքի եւ մեր օդաչուներու ճարտարութեան եւ քաջութեան մասին։ Յաջող քաջագործութիւն մը կատարուեցաւ հետազօտիչ թռիչքով մը Գերմանիոյ հիւսիսային արեւմտ. շրջանին վրայ, եւ այս առթիւ օգտակար լուսանկարներ քաշուեցան, մէկ մասը միայն 70 մեթր բարձրէն, հակառակ թշնամի օդանաւերու բուռն կրակին»։

Միջազգային կացութիւնն ալ վերլուծելով, Պ. Չէմպըրլէն իբրեւ շաբթուան ամէնէն կարեւոր դէպքը յիշեց Մոլոթովի ճառը, որու մասին խօսած ենք արդէն։ Յետոյ գովեց գաղթապետութեանց ջերմ գործակցութիւնը։

Մ. Նահանգներու երեսփ. ժողովն ալ կ'արտօնէ զէնքի արտածումը

Մ. Նահանգներու երեսփ. ժողովը 181ի դէմ 243 ձայնով քուէարկեց զէնքի եւ ռազմանիւթի արտածման արգելքին բարձումը, որ անցեալ շաբթու որոշուած էր Ծերակոյտին կողմէ։ Երեսփոխան մը առաջարկեց անփոփոխ պահել արգելքը, բայց մերժուեցաւ իր բանաձեւը։ Երէկ երեսփ. ժողովին եւ Ծերակոյտին պատուիրակները ժողով գումարեցին, խմբագրելու համար չէզոքութեան օրէնքին վերջնական բնագիրը։ Վիճաբանութեանց ընթացքին, երեսփ. ժողովին նախագահը չծածկեց իրենց համակրանքը Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հանդէպ։

Վերջնական խմբագրութենէն ետք, օրէնքը պիտի ներկայացուի նախագահ Րուզվէլթի, ստորագրուելու համար։ Այն ատեն Նիւ Եորքի նաւահանգիստին մէջ սպասող նաւերը պիտի կրնան մեծաքանակ օդանաւեր եւ ուրիշ զէնքեր բեռցնել Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ համար, ճամբայ ելլելով յառաջիկայ շաբթու։

Երեսփ. ժողովը արտածման արգելքին բարձումը քուէարկած եղաւ 62 ձայնի մեծամասնութեամբ, իսկ Ծերակոյտը զայն քուէարկած էր 30ի դէմ 63 ձայնով։ Այս ելքը ծանր հարուած մը կը համարուի Գերմանիոյ համար, քանի որ Անգլիա եւ Ֆրանսա կը տիրապետեն ծովերուն։

Հայրենազուրկներու զինուորագրութիւնը

Պաշտօնաթերթը հրամանագիր մը հրատարակեց որուն համաձայն այն երիտասարդները որ Ֆրանսա կը բնակին եւ որ եւ է հպատակութիւն չունին, զօրակոչի ենթակայ են իրենց զօրադասին հետ եւ պիտի տեղաւորուին կա՛մ օտար լեգէոններու կամ ֆրանսական զօրագունդերու մէջ, կատարելու համար օրէնքով սահմանուած ծառայութիւնը։ Այս երիտասարդներուն իրաւական վիճակը պիտի կարգադրուի պատերազմական նախարարին մէկ հրահանգով, համաձայն պարագաներուն, եթէ բանակին մէջ մտնելը պիտի կատարուի ֆրանս. զօրագունդերու կամ օտար զօրագունդերու մէջ, ենթակաները առնուազն ութ տարիէ ի վեր ֆրանսական ընտանիքի մը կամ ֆրանսական դպրոցի մը մէջ կրթուած ըլլան թէ ոչ։

*** Ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որուն համաձայն զինուորական նպաստէն օգտուելու իրաւունք ունին այն բոլոր օտարականները որ կամաւոր արձանագրուած են պատերազմի տեւողութեան համար, ինչ հանգամանքով ալ ըլլայ, պայմանաւ որ իրենց ընտանիքները Ֆրանսա բնակին։ Նոյնպէս պիտի օգտուին Ֆրանսայի մէջ կազմուած լեհական եւ չեխօսլովաք բանակներուն զինուորները, եւ անոնց այրիներն ու որբերը, ցորչափ այդ զինուորներուն ծախքը Ֆրանսայի պետական գանձին վրայ կ'իյնայ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ կանոնագիրը նորէն փոխուեցաւ։ Պարգեւներու թիւը պիտի ըլլայ 211.137։ Ամենամեծ պարգեւը կը մնայ 5,000,000 ֆր.։ Յետոյ կուգան մէկ միլիոն (երկու հատ), 500,000 (չորս) եւն.։ Արգիլուած է 100 ֆրանքէն աւելի գնով ծախել տոմսակները։ Անստորագիրները պիտի դատապարտուին 100էն 1000 ֆրանք տուգանքի, իւրաքանչիւր տոմսակի համար։ Կրկնութեան պարագային յանցաւորը պիտի դատապարտուի մէկ ամիսէն մինչեւ մէկ տարի բանտարկութեան։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ի՞նչ կ'ըսեն Մարսէյլի մէջ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 31 Հոկտեմբեր.— Սիրելի «Յառաջ», իմացանք թէ Փարիզի մէջ նոր դիմումներ կատարուած են, կարգադրել դիմակներ ճարելու համար: Լսելիք չունինք. բայց շատ աւելի կարեւոր, իսկապէս կենսական հոգեր չկա՞ն, այս միջոցին :

Մեր գաղութին ամբողջ վախը այն է որ, երբ արդար քրտինքով աշխատանքի մը համար կը ներկայանայ հոս ու հոն, իբրեւ օտարական կը մերժուի, կամ, տարիներով կատարած գործէն կը հանուի: Բազմաթիւ մասնագէտներ, գնահատուած աշխատաւորներ կը ճանչնամ որոնք օրը տասը տեղ գլուխ կը զարնեն, գործի համար եւ կը մերժուին :

— Եղբայր, այս առտու թերթին մէջ 4 — 5 տեղ շօֆէօր կ'ուզէին, բոլոր հասցէներուն ալ ներկայացայ, 15 տարուան արհեստիս վկայագիրները ցոյց տուի, անօգուտ, «ոչ» ըսին կեցան: «Օտարական ես, չենք կրնար ընդունիլ, պատասխանատու կը մնանք»: Թուղթերս ցոյց տուի, ըսելով թէ՝ ես réfugié եմ եւ recensé եղած եմ, թերեւս մէկ երկու ամիսէն կանչուիմ, զօրակոչի ենթակայ եմ Ֆրանսացիներուն պէս, զարմանալ անօգուտ: 4—5 փրանք ալ ճամբու ծախքս վրայ դընայ : Երեք պզտիկներ ունիմ քաղաքացի, ինքս պարտաւորիչ զինուորութեան ենթակայ եմ, բայց իբրեւ օտարական պարզ ու արդար աշխատանքի մերժում ...

Այս օրինակը բացառութիւն չէ. հարիւրաւոր աշխատաւորներ կան նոյն պայմաններուն եւ պարագաներուն ենթակայ: Մէկուն զաւակները զինուոր, ուրիշներու եղբայրները, փեսան, հօրեղբայրը, հայրը եւն., եւ խեղճերը գործէ, արդար աշխատանքէ կը մերժուին: Իսկ քիչ բացառութիւններն ալ որ դեռ գործի վրայ են, չոր տերեւի պէս կը դողան, թէ այսօր կամ վաղը իրենք ալ դուրս կը նետուին :

Մեր հալալ աշխատանքի կապուած բազմութիւններուն համար, երկու բան կայ կարեւոր եւ ստիպողական :

Դրօշի տակ գտնուողներու եւ անոնց անմիջական պարագաներուն քաղաքացիութեան իրաւունք, մնացողներուն համար ալ աշխատանքի արդար իրաւունք :

Ո՛վ որ յաջողի թեթեւցնել այս հոգերը, ճակատի մեր տղաքը եւ թէ մնացեալները երախտապարտ պիտի ըլլան: Մեր ժողովուրդը Տէր Զօրներու մէջ չմոռցաց, հոս ալ չուզեր մոռալ: Բայց այս մասին իրաւունք մը ձեռք բերելու համար տեղական դիմումները անօգուտ են: Բուն աղբիւրէն, կեդրոնէն է որ պիտի ստացուի այդ իրաւունքը եւ դարձեալ Փարիզին կ'իյնայ այդ պարտականութիւնը: Հոս, տեղական պաշտօնեան ինչպէս նաեւ գործատէրը կը չքմեղանան, ըսելով թէ իրենք ալ օրէնքներու ենթակայ են, թէեւ կ'ուզեն օգտակար ըլլալ, հետեւաբար պէտք է կեդրոնական իշխանութենէն յանձնարարութիւններ, հրահանգներ տրուին իրենց :

« Քիչ գրոյս շատ իմացիր», կ'ըսէին երկիրը. չէ՞ :— Զ.

Լասիոթայի գաղութը իր հոգերով

ԼԱ ՍԻՕԹԱ, 30 Հոկտեմբեր.— Մեր գաղութը եւս ընդհանուր զօրակոչին պատասխանելով իր լաւագոյն զաւակներէն տուաւ 12 երիտասարդներ, որոնց վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ տարի մը առաջ մեկնած չորս հայ երիտասարդներ, 20— 22 տարեկան : Այս վերջիններէն մէկը, 18 տարեկան, կամաւոր արձանագրուած էր, որով մեր փոքրիկ գաղութը ունի այժմ 16 կտրիճ երիտասարդներ ֆրանսական բանակին մէջ: Անոնց նամակներէն հպարտութեամբ կը տեղեկանանք թէ բոլորն ալ իրենց Ֆրանսացի եղբայրներուն պէս հոգածութեան առարկայ են, եւ իրենց վրայ դրուած պարտականութիւնները կը կատարեն գնահատուելով իրենց սպաներէն: Նամակագիր մը կը պատմէ.

— « Գերմանական գիւղ մը կը գտնուինք, բնակչութիւն չկայ: Տուները կը մնան ինչպէս որ ձգուած են, կահ կարասի, նոյնիսկ ռատիօ եւ ընտանի կենդանիները որոնց շատերուն կեր կուտանք: Եթէ այս գիւղերը ուրիշներու ձեռքը անցնէին, արդէն քար քարի վրայ չէր մնար»:

Ազգային կեանքը անշարժ է: Բարեբախտաբար նաւաշինարանը կը բանի, գործաւոր չհանեցին բացի չորս հայ բանուորներէ որոնք հանուած էին երեք ամիս առաջ, իսկ մեծամասնաբար անգործ հայրենակիցներուն վիճակը նոյնն է: Նպաստը կը շարունակուի, միակ սա տարբերութեամբ որ անգործները երկու ամսէ ի վեր շաբաթական կէս օր պարտաւոր են աշխատիլ (մինչեւ 60 տարեկանները) քաղաքապետութեան հաշւոյն: Այժմ 20 օրէ ի վեր սոյն աշխատութիւնը շաբաթական մէկ օրի բարձրացաւ : Կ'ըսուի թէ նոյնիսկ շաբաթական երկու օր պիտի ըլլայ, փոխան տրուած նպաստի:

Անգործներու տառապանքը զգալապէս աւելցած է,— ապրուստի սղութիւն, անորոշութիւն, զաւակներու հոգ եւն.:

Հոս եւս 20էն մինչեւ 48 տարեկանի արձանագրութիւնները լրացան, սակայն բժշկական քննութիւն կատարուած չէ:

Քաղաքապետութեան պաշտօնական հրաւէրին վրայ մեր հայրենակիցներէն շատերը ընդ. առաջ գացին կրաւորական պաշտպանութեան կոչին: Արձանագրուողները ստացան կազմակերպել դիմակներ: Կրաւորական պաշտպանութեան փորձերուն առթիւ թարգման Պ. Կ. Մամղքեանի դիմումներուն պատասխանելով, Պ. քաղաքապետը, Պ. Ռօք, եւ իր խորհրդականները շնորհակալութիւն յայտնած են Հայերու անձնուիրութեան եւ հաւատարմութեան համար եւ պաշտօնապէս խոստացած են թէ կրաւորական պաշտպանութեան մէջ արձանագրուածներուն գործ պիտի տրուի հետզհետէ :

Գաւառը կրնայ ընել ինչ որ իր ուժերուն սահմանին մէջ է, հազարումէկ օրէնքները եւ սեղմումները միշտ կեդրոնէն են: Հասկնալի է ուրեմն որ կեդրոնական կառավարութեան մօտ եղած ազգ. դիմումները շատ բան կրնան կարգի դնել, հանգամանօրէն ճշդելով հայութեան իրաւական կացութիւնը,— թէ անոնք այլեւս օտարականներ չեն, Ֆրանսայի մէջ: Մանաւանդ որ հիմա գաւառական իշխանութիւնները միշտ կեդրոն. կառավարութեան հրահանգներով կը շարժին :

Ահա սոյն կենսական խնդիրներուն համար այլեւս պէտք չէ յետաձգել կեդրոնական ուժեղ մարմինի մը կազմութիւնը: Հազարներ են որ կը տուժեն անոր չգոյութեան երեսէն:

Ահաւասիկ ուրիշ խնդիր մը,— Վերջերս Պուշ տիւ Ռոնի նահանգապետութիւնը կը պահանջէ Նանսէնեան տուրքին երեք տարուան վճարումը անգործներէ եւս: Թէեւ Ազգ. Ժողովին Փարիզի ներկայացուցիչին վկայականներ կը ցուցնեն, սակայն անոնք մէկ տարուան համար են: Կայ նաեւ ուրիշ կէտ մը, այժմ անձնագիրները պայմանաժամին լրանալէն երեք ամիս առաջ պէտք է փոխուին : Արդ, 31 դեկտեմբեր 1939ին լրացող անձնագիրներուն համար բերել տրուած Նանսէնեան տուրքէն զերծ մնալու վկայագիրները հոկտեմբեր, նոյեմբեր կամ դեկտեմբեր 1939 թուականը կը կրեն, որով ընդունելի չեն նահանգապետութեան կողմէ 940ի համար: Այս կէտը գրուած է 3/4 անգամ Փարիզի ներկայացուցիչին, խնդրելով իր միջամտութիւնը: Նահանգապետութիւնը յայտնած է որ սոյն մէկ տարուան պայմանաժամով պիտի յանձնէ, փոխանակ երեք տարուան բնական պայմանի : Արդ, հոս անգործներ ճարահատ կը վճարեն սոյն տուրքը, վախնալով ապագայ կնճռոտութիւններէ: Դիմեցէք ուր որ անկ է:— Թղթակից

Տեղահան բնակիչներու

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Գրեցինք թէ Քամիյ Շօթան նախարար նշանակուած է տեղահան բնակչութեանց տնտեսութեան :

Այս առթիւ, «Մաթէն» տեղահան բնակչութեան թիւը կը հաշուէ մէկ միլիոն, որուն կէսը կը կազմէին Փարիզի եւ շրջականներու ժողովուրդը: Միւս տեղահանուածները կը պատկանին արեւելեան նահանգներուն: Ընդհանրապէս երախաներ, կիներ, ծերունիներ, հիւանդներ, անգործներ: Նանսիի ժողովուրդը չէ ուզած մեկնիլ, այնպէս որ միայն երախաները, յղի կիները եւ հիւանդներն են որ տեղահանուած են: Փարիզի եւ շրջականներու տեղահանուած ժողովուրդին մէկ մասը, ընդհանրապէս չափահասներ եւ գործի մը կապուած անհատներ, վերադարձած ըլլալով, տեղահանուած բազմութիւնը նուազեցաւ կէս առ կէս :

Երեւակայեցէք թէ ինչ հսկայական եւ դժուար աշխատանք էր այսքան ժողովուրդ փոխադրել արեւելքէն արեւմուտք: Եւ սակայն այդ աշխատանքը կատարուեցաւ կարգապահութեամբ, կանոնաւորութեամբ, արագութեամբ: Երկիրը մէկ կողմէ զբաղած էր զինուորներու փոխադրութեամբ, միլիոնաւոր բազմութիւն մը տանելու համար դէպի արեւելք, միւս կողմէ վտանգուած շրջաններու բնակչութեան փոխադրութեամբ, միլիոնաւոր զանգուած մը տանելու համար դէպի արեւմուտք: Ու շոգեկառքերը դարձան մայրանոց, որովհետեւ բազմաթիւ կիներ զաւակ բերին փոխադրութեան ժամանակ, սրարշաւ վազող շոգեկառքերու մէջ, մինչ ուրիշ մայրեր ստիպուած էին նոյն պայմաններուն մէջ փոխել իրենց երախաներուն աղտոտ չորերը ու նետել պատուհաններէն դուրս: Վերջապէս շոգեկառքերը դարձան շարժուն հիւանդանոց, որովհետեւ բազմաթիւ հիւանդներ կը խնամուէին այս փոխադրութեան ժամանակ :

Ֆրանսայի ամէնէն բազմամարդ եւ ամէնէն հարուստ նահանգներն էին որ կը պարպուէին մէկ օրէն միւսը, առժամաբար հաստատուելու համար նօսր բնակչութեամբ եւ ռազմաճակատէն հեռու նահանգներու մէջ,— Կարոն, Լանտ, Լօ է Կարոն, Էնտր, Շարանթ, Վիէն, Վերին Վիէն, եւն., որոնք հիւրընկալեցին 700,000 հոգի:

Մի մոռնաք որ այս հսկայ բազմութիւնը կը փոխադրուէր առանց պաշարի եւ ճամբորդական պատրաստութեան: Իւրաքանչիւր մայր կամ հայր ձեռքի պայուսակ մը միայն ունէր, փոխադրելու համար առօրեայ անհրաժեշտ առարկաներ: Բոլորը իրենց ետեւ կը ձգէին իրենց տուները, անշարժ հարստութիւնը :

Պարպուած նահանգները, զինուորական իշխանութեան ձեռքը անցնելով, պաշտպանուած են գողութեան որ եւ է փորձի դէմ :

Բայց աշխատանքը չէր լրանար այս ժողովուրդին փոխադրութեամբ, անհրաժեշտ էր գտնել նուազագոյն հարիւր հազար բնակարան, հայթայթել գետերով կաթ, ճարել երկու միլիոն վերմակ, հարիւր հազարներով անկողին, խոհանոցի հնոց, եւայլն: Առաջին առթիւ օգտագործուեցան պարապ դղեակները, լքուած տուները, ախոռները, մարագները, վերջապէս ամէն գոց տանիք: Ամերիկեան Կարմիր Խաչը հայթայթեց 10,000 վերմակ, բայց շատ էր պահանջը:

Տեղահան ժողովուրդը միասին տարած էր իր քահանաները, ուսուցիչները, թաղապետական խորհուրդները, հոգ մը պակսեցնելով կառավարութենէն :

Կառավարութիւնը առաջին օրերուն հաստատած էր խոհանոցներ, ուր կ'երթային կերակրուիլ տեղահան բնակիչները, յետոյ սակայն անձ գլուխ օրական 10 փրանք յատկացուց, ընտանիքներուն թողլով պարենաւորման սպասարկութիւնը:

Կառավարութիւնը երբեք չէ ուզած տեղահան ժողովուրդը պարտադրաբար բնակեցնել այս կամ այն նահանգին մէջ, ամէն մարդ ազատ է երթալու իր ուզած վայրը:

Ներկայիս կառավարութիւնը կը խորհի աշխատանք հայթայթել տեղահանուածներուն: Համաձայն այդ աշխատանքի պահանջներուն, տեղահանուածները հետզհետէ պիտի ցրուուին : Հանքային աշխատանքի մասնագէտները ղրկուած են Հիւսիս: Ալզասի ագարակապանները ճիշդ իրենց տեղն ինկած են կեդրոնական նահանգներուն մէջ, ուր գլխաւոր աշխատանքը հողագործութիւնն է, մինչ այն թէ հողագործութիւնը տարբեր է Ալզասի մէջ, տարբեր է կեդրոնական նահանգներու մէջ: Պէտք է վարժեցնել: Սթրազպուրկի մետաղագործներուն համար, որոնք չէին կրնար անշուշտ միասին տանիլ իրենց գործիքները, կառավարութիւնը կը խորհի տրամադրել գործարաններ, պետութեան հսկողութեան տակ առնելով շրջանի գործարանները:

Այսպէս, կը յայտարարէ նախարար Շօթան, տեղահան ժողովուրդը շուտով պիտի դրուի այնպիսի կացութեան մը մէջ որ պիտի մոռնայ այս հարկադրեալ տեղափոխութեան դառնութիւնները եւ աշխատիլ հանգստութեամբ :

Զանազան լուրեր օտարուն դէպքերու մասին

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ պատուիրակութիւնը երրորդ անգամ Մոսկուա վերադառնալով, լուր ստացաւ թէ Սթալին եւ Մոլոթով շատ զբաղած ըլլալով, չեն կրնար անմիջապէս վերսկսիլ բանակցութիւնները: Ֆինլանտա վճռական դիրք բռնած է այս անգամ: Մոլոթով իր ճառին մէջ Մ. Նահանգներն ալ մեղադրած ըլլալով, նախագահ Ռուզվէլթ հրատարակութեան տուաւ նախագահ Քալինինի նամակը, որ կը հաւաստէր թէ Խ. Միութիւնը պիտի չդպչի Ֆինլանտայի անկախութեան :

ՀԻԹԼԷՐ իր խորհրդականներուն հետ սկսաւ քննել Մոլոթովի ճառը: Կ'ըսուի թէ Գերմանիոյ արտաքին նախարարը նորէն Մոսկուա պիտի երթայ, բանակցութիւններ վարելու համար:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ շոգենաւ մը, որ 40,000 տակառ քարիւղ կը փոխադրէր, բռնուեցաւ անգլիական յածանաւի մը կողմէ, ամերիկեան ջուրերուն մէջ: Անգլիական մարտանաւը հրամայեց կենալ, բայց գերմանական փոխադրանաւին նաւազները նախընտրեցին ընկղմել շոգենաւը, ամբողջ բեռով: Նաւաստիները ազատուեցան :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ սպարապետութիւնը առաջին անգամ ըլլալով խոստովանեցաւ թէ երեք սուզանաւեր կորսուած են պատերազմին սկիզբէն ի վեր: Բայց իրազեկներ կը կարծեն թէ իրական կորուստը 3—4 անգամ աւելի է:

ՊԵԼԺԻՈՅ արտաքին նախարարը, Սփաք (ընկերվարական), ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, պատուիրեց իր հայրենակիցներուն որ զգուշանան անխոհեմ արտայայտութիւններէ, չվտանգելու համար Պելժիոյ չէզոքութիւնը: Այս առթիւ յայտարարեց.— «Եօթը շաբաթէ ի վեր պատերազմը կը ճարակի Եւրոպայի մէջ: Լեհաստան արդէն կրեց արշաւանքի սարսափները: Ֆրանսա, Անգլիա եւ Գերմանիա, մինչեւ ակռաները զինուած, այժմ իրար կ'արհամարհեն իրենց պողպատեայ եւ ամրաշղախ պարիսպներուն ետեւէն, պաշտպանուած՝ իրենց նաւատորմիղներով եւ օդանաւերով: Պելժիա չէ մտած այս պայքարին մէջ եւ կառավարութեան բոլոր ջանքերը կը ձգտին ժողովուրդին խնայել այն ահեղի փորձանքները զոր կրեց 1914 — 1918ին»:

ԻՐԱՆԻ ԵՒ ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ հետ առեւտրական բանակցութիւններ պիտի կատարէ Գերմանիա, մասնակցութեամբ Խ. Միութեան: Կ'ըսուի թէ բանակցութեանց գլխաւոր նիւթն է կամուրջներու եւ երկաթուղիներու շինութիւնը: Ասկէ զատ կ'ըսուի թէ Իրան եւ Աֆղանիստան ինքնաշարժներ պիտի գնեն Գերմանիայէն :

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ սակարանէն վտարուեցան 50ի չափ արհեստակցական միութիւններ, որոնք չէին ուզեր իրենց կապերը խզել Մոսկուայի կամ Գ. Միջազգայինի հետ: Ասոնք պարտաւոր են իրենց գրասենեակները պարպել մինչեւ նոյեմ. 6: Ուրիշ 30 Միութիւններ որոնք դեռ չեն ճշդած իրենց դիրքը, նոյնպէս պիտի վտարուին, եթէ չդատապարտեն բոլշեւիկեան դաւաճանութիւնը, մինչեւ երկուշաբթի :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ առեւտրական նախարարը, Էրքին, հրաժարեցաւ առողջական պատճառներով :

ԱՆԳԼԻՈՅ պարենաւորման նախարարը հաղորդեց թէ մօտերս տոմս (վէ-սիգա) պիտի հաստատուի կարագի եւ խոզի միսի համար, երկու ապրանքներուն մթերքը նուազած ըլլալով: Միսի քանակը պիտի չկրճատուի, բայց ժողովուրդէն պիտի խնդրուի խնայողութեամբ գործածել շաքարը:

150 ՍԻՆԷՄԱՆԵՐ եւս վերաբացուեցան փարիզեան շրջանին մէջ, լրացուցած ըլլալով ստորերկրեայ պատսպարաններու պատրաստութիւնը, համաձայն կառավարութեան հրահանգին :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ սպարապետը, Զօր. Պրաուչիչ, թերթի մը հարցումներուն պատասխանելով, յայտարարած է թէ «Գերմանիան անպարտելի է զինուորական եւ տնտեսական տեսակէտով »:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՒ վարժարանը կը վերաբացուի նոյեմբեր 13-ին, բայց պէտք է արձանագրուիլ մինչեւ նոյեմբեր 7, ամէն օր ժամը 2ուկէս, — 4ուկէս: Հայերէնի Ա. ուսուցիչը, Պ. Տիմէզիլ զինուոր գացած ըլլալով, հայերէն լեզուի (աշխարհաբար եւ գրաբար), գրականութեան եւ պատմութեան բոլոր դասաւանդութիւնները պիտի կատարէ Պ. Հրանտ Թորոսեան :

Հայ երիտասարդներուն կը մնայ օգտուիլ այս պատեհութենէն: Տարեկան 100 փրանքի փոքր վճարում մը նշանակուած է անոնց համար որ քննութիւն անցընել եւ վկայական ստանալ կ'ուզեն: Պարզ ունկնդիրները ազատ են այս վճարումէն: Պարտաւորիչ չէ ներկայ ըլլալ ամէն դասաւանդութեան :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի բոլոր անդամները ժողովի կը հրաւիրուին 4 նոյեմբեր, շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, Օր. Պետրոսեանի բնակարանը, 6, Rue de Trétaigne, Paris (18):

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԾԱԳԵՑԱՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Եւ սակայն ի՞նչ պիտի պատահի, եթէ Անգլիա եւ Ֆրանսա կատարեն իրենց յանձնառութիւնները: Վտանգաւոր չէ՞ ապաւինիլ ռուսական օժանդակութեան: Ի՞նչ ձեւով պիտի կռուի Արեւմուտքի մէջ, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ: Ռուս բարեկամը ամէնէն անողոք թշնամին պիտի չդառնա՞յ ի հարկին: Ֆոն Ռիպպէնթրոփ, որ այնքան բախտաւոր եղաւ սկիզբները, ի վերջոյ աղէտի պիտի չառաջնորդէ՞ իր երկիրը: Արկածախնդրութիւնը, որու մէջ կը նետուի Գերմանիա, յիմարութիւն պիտի չհամարուի՞ վերջ ի վերջոյ :

Հետզհետէ Պերլինի բնակչութիւնը եւս նշմարեց որ նացի վարիչները տատանումի մէջ են: Կը զգան որ Հիթլեր կը վարանի: Դարձեալ կը յուսան որ կարելի պիտի ըլլայ անգամ մը եւս խուսափիլ պատերազմէն: Շատեր կ'ըսեն երախտագիտութեամբ եւ սփոփանքով խառն արտայայտութեամբ մը.— «Ան (Առաջնորդը) պատերազմ պիտի չընէ: Բայց այլեւս անհանդուրժելի դարձան այս տագնապները: Ե՞րբ հանգիստ պիտի գտնենք քիչ մը»:

Նացի շարքերուն մէջ եւս կը տեսնուին տարակարծութիւններ: Գերմանեւռուսական դաշինքը պատճառ դարձած է խիստ քննադատութիւններու: Մինչեւ այժմ Մոսկուան կը ներկայացուէր ժանտախտի օջախ մը, եւ ահա մէկ [illegible]

Այդ մարդն էր Ֆոն Ռիպպէնթրոփ :

Կէս գիշերին իր մօտ կ'ընդունի անգլիական դեսպանը, որ իրեն կը բերէր Լոնտոնի կառավարութեան պատասխանը: Արտաքին նախարարը կատղած երեւոյթ մը կ'առնէ, այդ կատաղութիւնը աւելի եւս կ'աճի՝ քանի կը շարունակուի խօսակցութիւնը: Քանիցս Ֆոն Ռիպպէնթրոփ կը ցատկէ կ'ելլէ իր թիկնաթոռէն եւ գայրացկոտ ձեչտով մը կը հարցնէ թէ Սըր Հէնտէրսըն ե՞րբ վերջը պիտի բերէ իր կառավարութեան զանազան նամակներուն: Իր խօսակիցը, Սըր Հէնտէրսըն, երբեք չի փոխեր սակայն իր պաղարիւնը, կը պատասխանէ հանդարտ եւ անխռով: Ասկէ զինաթափ, Ֆոն Ռիպպէնթրոփ կը խաղաղի պահ մը եւ, ճիշդ նօտարի մը պէս որ ձանձրացուցիչ պաշտօնագիր մը կը կարդայ, կը սկսի արագօրէն կարդալ երկար վաւերաթուղթ մը, որ կը պարունակէր վեց կէտ, եւ կարդալէ ետքը կը նետէ իր գրասեղանին մէկ անկիւնը, արհամարհոտ շարժումով մը: Ընթերցումը այնքան արագ կատարուած էր, որ անգլիական դեսպանը հազիւ քանի մը բառ կրցած էր պահել իր միտքին մէջ: Նոյնիսկ այն տպաւորութիւնը թողած, որ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ յատկապէս արագ ու լփրտալով կարդաց՝ որպէսզի բան չհասկնայ իր խօսակիցը: Սըր Հէնտէրսըն կը խնդրէ որ իրեն յանձնուի վաւերաթուղթը, որպէսզի միջոց ունենայ ուսումնասիրելու գերմանական առաջարկները:

— Անօգուտ է , կը պատասխանէ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ, այլեւս անցաւ այս [illegible] թին բովանդակութիւնը :

Քանի մը վայրկեան ետքը, անգլիական դեսպանը լուր կ'առնէ զանազան աղբիւրներէ, մասնաւորաբար պատասխանատու շրջանակներէ, որ եթէ, մինչեւ կէս օր, լեհ լիազօր մը չներկայանայ արտաքին գործավարութեան, լեհական սահմանագլուխին վրայ համախմբուած գերմանական զօրքը հրաման պիտի ստանայ յարձակելու :

Վախցնելու վերջին փո՞րձ մը արդեօք: Թէ բանի ուժի դիմելու այդ մեթոտին հակառակող գերման բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու հուսկ մէկ ճիգը, կամ օտար դիւանագէտներու կողմէ յուսահատական վայրկեանի ձեռնարկ մը կասեցնելու համար աղետալի գահավէժը:

(7) (Շար.)

HAÏASTAN ամսագրի նոր թիւը

Ֆրանսերէն «Haïastan» ամսագրի վերջին թիւը, որ յապաղած էր պատերազմի եւ պարանին առժամեայ փակման պատճառով, լոյս տեսած է արդէն, չհեկան բովանդակութեամբ:

Այս առթիւ կը խնդրուի **բաժանորդներէն եւ գործակալներէն** անյապաղ [illegible]

H. Keusséyan, 17, Rue Damesme, Paris (13).

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme.. Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԽՐԹԻՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63

ԿԻՐԱԿԻ 5 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 5 Novembre 1939

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4188
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ՀԱՌԱՉ"ՆԱՑ ԿԱՄՈՒՐՋԸ»

Ապահովաբար այս տպաւորութեան տակ են բոլոր չէզոք երկիրները, մանաւանդ անոնք որ տկար են եւ շրջապատուած՝ հզօր դրացիներով :

Ո՞ր կողմ դառնան, ի՞նչպէս շարժին, — «վարպետ, ի՞նչպէս խաղամ» —, որպէսզի կրակին տակ չիյնան ...

Երկու ճակատներն ալ ուշադրութեամբ կը հետեւին իւրաքանչիւր չէզոք պետութեան ներքին անցուդարձին, ամէնէն տարրական քայլերուն, որպէսզի չըլլայ թէ անոնք վնասեն իրենց շահերուն :

Օրինակ, փոքրիկ Լիւքսէմպուրկը միջոցներ ձեռք առած է, որպէսզի ֆրանսերէնը եւ գերմաներէնը հաւասարապէս գործածուին, փոխն ի փոխ, ի հարկին իրար խառնուելով, որպէսզի դրացիները դանդատելու պատճառ չունենան :

Պելժիոյ մէջ, նոյն ինքն արտաքին նախարարը պատուիրեց զգուշանալ անխոհեմ արտայայտութիւններէ, բանաւոր թէ գրաւոր :

Այսպէս եւ միւս փոքր, անճար երկիրներուն մէջ : Բոլորն ալ ահաբեկ՝ պատերազմին արհաւիրքէն, իրենց անկախութիւնը կամ հողային ամբողջութիւնը կորսնցնելու հեռանկարէն, ելքեր կը փնտռեն, անվտանգ անցնելու համար «Հառաչանաց կամուրջը» :

Տեսակ մը հեդնութիւն պիտի ըլլար խօսիլ նաեւ մեր մասին, այս ընդհանուր ալեկոծութեան մէջ :

Բոլոր երկիրներուն մէջ ալ, պատերազմիկ թէ չէզոք, հայկական բազմութիւնները բռնած են միակ տրամաբանական ուղին, — մնալ օրինապահ, հաւատարմօրէն կատարել ինչ պարտականութիւն որ կը պահանջէ իր բնակած երկրին շահը :

Մեր միակ հոգը, այս ահաւոր փոթորիկին մէջ, ուրիշ բան չի կրնար ըլլալ եթէ ոչ կարելի եղածին չափ անվտանգ անցնիլ «Հառաչանաց կամուրջ»էն : (Կամուրջն անցնիլը անպատճառ չի նշանակեր դէպի տանջարան երթալ, ինչպէս, երբեմն, Վենետիկի մէջ) :

Իսկ անվտանգ անցնելու, համրանքը պահելու համար, գլխաւոր պայմանը ներքին ինքնապաշտպանութեան կազմակերպութիւնն է :

Անշուշտ մենք ալ զոհեր պիտի ունենանք ռազմաճակատներուն վրայ, ինչպէս բուն պատերազմիկները, քանի որ ենթակայ ենք զօրակոչին : Թերեւս մեր հայրենիքն ալ տագնապի մը մատնուի, իբրեւ հետեւանք Թուրքեւխորհրդային յարաբերութեանց լարման :

Այս պատահականութիւնները անկախ են մեր կամքէն : Բայց կան հոգեր, աշխատանքներ, որոնք ուղղակի փորձի կ'ենթարկեն մեր սրտեսութիւնը, իմաստութիւնը եւ պարտաճանաչութիւնը : Այստեղ ինչպէս ամէն տեղ :

Կ'իմանանք թէ կորիզ մը կազմուեր է արդէն, իրականացնելու համար Ազգ. Խորհուրդի մը կամ վարչութեան մը կազմութիւնը, իբրեւ կեդրոնական ղեկավարութիւնը այս գաղութին : Ամէն պարագայի մէջ, մասնաւոր դժուարութիւններ չկան, նորէն ձգձգելու համար այս անմիջական պահանջը :

Այդ մարմինին կազմութիւնը ամէն բան չէ, անշուշտ : Բայց քայլ մըն է, աւելի ամրապնդելու համար մեր ինքնապաշտպանութեան ճակատը : Որպէսզի անակնկալ եւ աւելի ծանր տագնապներու չմատնուինք, «Հառաչանաց կամուրջ»էն անցած ատեն : Առանց սակայն հառաչելու, այլ միշտ կորովի եւ ինքնավստահ :— Շ.

Մ. Նահանգներու նոր օրէնքը.—
«Դրամը վճարէ, բեռցուր, տար»

Հազարաւոր օդանաւեր Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ համար

Մ. Նահանգներու երեսփ. ժողովին եւ ծերակոյտին պատուիրակները վերջնապէս խմբագրած ըլլալով չէզոքութեան նոր օրէնքը, որ կը վերցնէ զէնքի արտածման արգելքը, յանձնեցին նախագահին, ստորագրելու համար : Դեռ չստորագրուած իսկ, Նիւ Եորքի սեղանաւորական շրջանակներուն մէջ կը հաշուէին թէ Ֆրանսա եւ Անգլիա 500,000,000էն մէկ միլիառ տոլարի օդանաւ, զէնք եւ ռազմանիւթ պիտի կրնան գնել Մ. Նահանգներէն, յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին : Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, երկու դաշնակիցները 5 միլիառէն 8 միլիառ տոլար տրամադրելի գումար ունին Ամերիկայի մէջ :

Այժմ 880 սաւառնակներ պատրաստ կը սպասեն չոգենաւ դրուելու : Ասոնք մնացորդներն են տարուան սկիզբը եղած անգլեւֆրանսական ապսպրանքին, որ կը հասնէր 100 միլիոն տոլարի : Այս օդանաւերէն 610ը յանձնուեցան, արտածման արգելքին յայտարարութենէն առաջ : Կարգ մը շրջանակներու կարծիքով, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի համագումար ապսպրանքը կրնայ հասնիլ 15,000 սաւառնակներու : Ամերիկայի օդանաւային գործարանները կը պատրաստուին շոգեպինդ բանելու, յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին : Միայն հարաւային Քալիֆորնիոյ գործարանները կրնան տարեկան 8400 օդանաւ արտադրել, ներկայ կազմով :

Իրազեկներու կարծիքով, այս ապսպրանքները պիտի բեռցուին անգլիական եւ ֆրանսական փոխադրանաւերու մէջ, որոնց պաշտպանութեան համար մարտանաւեր կը սպասեն Նիւ Եորքի նաւահանգիստին բացերը :

Ամերիկեան մեծ հաստատութիւն մը, Տըկլէս, այժմ զբաղած է հասցնելու 700 ռմբաձիգ օդանաւերու ապսպրանք մը, որ կը պատկանի Ֆրանսայի : Կ'ըսուի թէ այս օդանաւերը, որոնք նախապէս Մ. Նահանգներու բանակին սահմանուած էին, կրնան 350 մղոն կտրել մէկ ժամուան մէջ : Ուրիշ ամերիկեան հաստատութիւն մը լրացնելու վրայ է 14 միլիոն տոլարի անգլիական ապսպրանք մը, — 400 սաւառնակ, ինչպէս եւ 775 ալ Ֆրանսայի համար : Այս օդանաւերէն շատերը արդէն պատրաստ կը սպասեն Լոս Անճէլըսի կամ Նիւ Եորքի մթերանոցներուն մէջ :

Օդանաւերէն եւ սաւառնակներէն զատ, արտածման արգելքին բարձումէն պիտի օգտուին ամերիկեան հետեւեալ գործարանները.— 1. Անոնք որ ռումբ եւ ռազմական գործիքներ կ'արտադրեն, ինչպէս եւ երկաթուղիներու կազմածներ : 2. Շոգենաւային ընկերութիւնները :

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Ֆրանսա եւ Անգլիա 4000ական օդանաւ ապսպրած են Մ. Նահանգներուն մէջ : Գերմանիա բնականաբար դժգոհ է չէզոքութեան օրէնքին վերաքննութենէն : Իտալական թերթերն ալ կը բացատրեն թէ արտածման արգելքին բարձումը ամէնէն առաջ պիտի ծառայէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի շահերուն, քանի որ ծովային ճամբաները անոնց տիրապետութեան տակ են :

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Արեւմտեան ճակատին վրայ, գերմանական ծանր հրետանին պարբերաբար կը ռմբակոծէ սահմանամերձ գիւղեր եւ ամրացեալ քաղաքներ, Մաժինոյի գծին արեւելեան կողմը : (Պատերազմին 63րդ օրն էր երէկ) :

Զինուորական ռոճիկներու յաւելումը մեծ գոհունակութիւն պատճառեց Ֆրանսայի մէջ, մանաւանդ բազմանդամ ընտանիքներուն :

Վերջին տեղեկագիրներու համաձայն, Դաշնակիցները պատերազմի առաջին երկու ամիսներու ընթացքին գրաւած են 500,000 թոն ապրանք որ սահմանուած էր Գերմանիոյ : Այս աւարին մէջ Անգլիոյ բաժինը եղած է 400,000 թոն :

Զէնքի արտածման արգելքը վերջնապէս ետ առնուած ըլլալով, Մ. Նահանգներու սպառազինութեանց շուկան լայնօրէն կը բացուի Դաշնակիցներուն առջեւ : Նիւ Եորքի սակարանին մասնագէտները կը հաշուեն թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա կրնան 500 միլիոնէն մինչեւ մէկ միլիառ տոլարի օդանաւ եւ ուրիշ զէնքեր ապսպրել :

Թուրքեւռուս բանակցութիւնները պիտի վերսկսին մօտերս, կը գրէին կարգ մը թերթեր : Երէկ Պոլսէն քաշուած հեռագիր մը հերքեց այս լուրը : Մոլոթովի ճառէն վերջը, պարագաները նպաստաւոր չեն թուիր նոր բանակցութեանց համար :

Իտալիոյ եւ Յունաստանի միջեւ փոխանակուած ծանուցագիրները հրատարակութեան տրուելով, մեծ տպաւորութիւն գործեցին քաղաքական շըրջանակներու մէջ : Այս դէպքն ալ ապացոյց մը կը համարուի թէ Իտալիա կ'ուզէ հետզհետէ աւելի գործօն դեր մը կատարել Պալքաններուն մէջ :

Ֆինլանտայի եւ Խ. Միութեան ներկայացուցիչները վերսկսան բանակցութիւնները, բայց յոռետեսութիւնը չէ փարատած տակաւին, Մոսկուա սպառնալից դիրք մը բռնած ըլլալով :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆ ՍԱՀՄԱՆԱՄԵՐՁ ԳԻՒՂԵՐՈՒ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան .—

Զեկոյց թիւ 121, Նոյեմբեր, 3 առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ : Քանի մը թնդանօթաձգութիւն եւ հետեւակազօրքի հրացանաձգութիւն : Նոյ. 2ի ցերեկը գերմանական հետապօտիչ օդանաւ մը վար առնուեցաւ մեր հողին վրայ, բրիտանական հետապնդիչ օդանաւի մը կողմէ :

Զեկոյց թիւ 122, իրիկուն.— Օրը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ : Քանի մը տեղական գործունէութիւններ յառաջապահ զօրախումբերու :

*** Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որ կ'ըսէ թէ ծովային նախարար Պ. Չըրչիլ Փարիզ հասաւ Նոյեմբեր 2ին, խորհրդակցելու համար Ֆրանսայի ծովային նախարարին հետ, Դաշնակիցներու նաւային գործողութեանց մասին :

*** Պատերազմին երրորդ ամիսը մտանք ուրբաթ օր : Ինչպէս կը հաստատեն տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները, գերմանական ծանր հրետանին կը շարունակէ հարուածել Ֆրանսայի սահմանամերձ գիւղերը եւ ամրացեալ քաղաքները, Մաժինոյի գիծէն դուրս : Առջի օր կրակը մասնաւորապէս կեդրոնացած էր Սարկէմինի մօտ, հարթ գետնի մը վրայ, Ֆորպախի երկօրեայ ապարդիւն ռմբակոծութենէն վերջը : «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի աշխատակիցը կը գրէ թէ կարգ մը կէտերու վրայ գերմանական հրետանին ֆրանսական դիրքերը զարկաւ մինչեւ տասը մղոն դէպի ներս, ա՛ն տպաւորութիւնը ձգելով թէ տակաւին հաւանական է որ Գերմանացիները ընդհ. յարձակողականի մը ձեռնարկեն ձմեռէն առաջ : Թէեւ ֆրանսական զեկոյցները չեն խօսիր փոխադարձ ռմբակոծութեան մասին, բայց զինուորական մասնագէտներ կը հաւաստեն թէ ֆրանսական թնդանօթները իրենց կրակին տակ կը պահեն հաղորդակցութեան բոլոր կենսական կէտերը Սարի հովիտին մէջ, խանգարելու համար գերմանական զօրքին համախմբումը : Կարգ մը լուրերու համաձայն, թշնամին զինուորական շարժումներ կը կատարէ Սարկէմինի հիւսիսային արեւելեան կողմը եւ գերմանական հրետանին կը ռմբակոծէ կարեւոր կէտ մը սահմանագլուխին վրայ, քաղաքէն երկու մղոն դէպի հիւսիս - արեւելք, ուր Ֆրանսացիները թնդանօթներ տեղաւորած են, տիրապետելու համար Մոզէլ եւ Պլիս գետերու հովիտներուն վրայ, բայց շատ մը մասնագէտներու կարծիքով, այս ռազմաճակատը ամէնէն դժուարին կէտերէն մէկն է յարձակման համար եւ ո եւ է բանակ պէտք է աչք առնէ 60 առ հարիւր կորուստ, առանց վստահ ըլլալու թէ պիտի կրնայ ճեղքել ճակատը :

Ֆրանսայի զինուորական մասնագէտներ բոլորովին անկարելի չհամարելով հանդերձ գերմանական մեծ յարձակողական մը, այժմ կը խորհին զինուորներուն ձմեռնային հանգստութեան մասին : «Թան»ի աշխատակիցը կը բացատրէ թէ օրուան գլխաւոր հոգը ուտելիքի եւ պատսպարման խնդիրը չէ, այլ զինուորներուն բարոյական կորովին պահպանումը :

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ պատուիրակութիւնը հազիւ Մոսկուա հասած, խորհրդային թերթերը սկսան կրակ տեղալ այդ պետութեան եւ Շուէտի դէմ, քօղարկեալ սպառնալիքներով : Երկու կառավարութիւններն ալ կ'ամբաստանուին թէ գործիք դարձած են արեւմտեան պետութիւններու ձեռքը :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ սպարապետութիւնը կը ծանուցանէ թէ չորս անգլիական եւ երկու ֆրանսական օդանաւեր վար առնուած են Հոկտեմբեր 30էն ի վեր : (Ն. Ե. Հէրըլտ) :

Ցամաքային եւ ծովային զինուորներու

Օրական տասը ֆր. բուն ճակատի զինուորներուն

Վարչապետութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց .—

Նախարարական խորհուրդի նիստին մէջ, Պ. Տալատիէ, վարչապետ եւ նախարար ազգ. պաշտպանութեան եւ արտաքին գործերու, ընդունիլ տուաւ շարք մը տնօրինութիւններ, բարւոքելու համար բանակի զինուորներուն կացութիւնը : Ռազմաճակատին վրայ յաւելում պիտի ըլլայ օրականով ստացող զինուորներու, տասնապետներու եւ ենթասպաներու, ինչպէս եւ ամսականով ստացող սպաներու ռոճիկին վրայ, համաձայն իւրաքանչիւրին ընտանեկան վիճակին :

Ասկէ զատ, անհրաժեշտ համարուած է յատուկ փոխարինութիւն մը շնորհել անոնց որ մասնաւորապէս վտանգուած են, — օրական տասը ֆրանք ամէն աստիճանէ զինուորներու որոնք ուղղակի կը մասնակցին ճակատամարտին :

Վերջապէս, կարելի եղածին չափ հաւասարութիւն հաստատելու համար պահեստի եւ գործօն բանակներու վճարման միջեւ, այսուհետեւ պահեստիներն ալ նոյն վճարումը պիտի ստանան ինչպէս ասպարէզով զինուորները, եթէ զինուորական օրինական շրջանէն աւելի ծառայած են :

Նոյն միջոցները ձեռք առնուած են նաեւ ծովային եւ օդանաւային բանակներու սպաներուն եւ զինուորներուն համար :

Այս հրամանագիրը պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուեցաւ երէկ եւ գործադրելի է 1939 Հոկտեմբեր 1էն սկսեալ : Կառավարութիւնը այս կարգադրութիւններն ըրած է նկատի առնելով կեանքի խստութիւնը ռազմաճակատին վրայ, ինչպէս եւ ապացուցանելու համար թէ ազգը ջերմապէս կը գնահատէ իր զինուորներուն զոհողութիւնները :

*** Մինչեւ հիմա Ֆրանսացի զինուորին օրականն էր 50 սանթիմ, նոյնիսկ եթէ գործօն ծառայութեան մէջ գտնուէր ռազմաճակատին վրայ : Հետեւաբար օրական տասը ֆրանքի վճարքը սփոփանք մը պիտի ըլլայ Մաժինոյի գծին պաշտպաններուն եւ խրամի զինուորներուն համար, որոնք դիրք բռնած են Մոզէլի եւ Հռենոսի ափերուն վրայ, գիշեր ցերեկ պատրաստ կռուելու :

*** Նախարարական խորհուրդի նոյն նիստին մէջ Պ. Տալատիէ մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդեց դիւանագիտական եւ զինուորական կացութեան մասին, լաւատեսութիւն յայտնելով :

Իտալիա, Յունաստան եւ Պալքանները

»»» . «««

Իտալական եւ յունական կառավարութիւնները, առաջինը՝ Աթէնքի դեսպանին, երկրորդը՝ արտաքին նախարարութեան միջոցաւ ծանուցագիրներ փոխանակած էին Սեպտեմբեր 30ին, «բարեկամութեան նոր շրջան մը բանալու համար երկու երկիրներուն միջեւ» : Այդ ծանուցագիրները հրատարակութեան տրուեցան առջի օր :

Յունական ծանուցագիրը, որ պատասխանն էր Սեպտեմբեր 12ին յանձնուած ուրիշ ծանուցագրի մը, կառավարութեան շնորհակալութիւնը կը յայտնէ որ Մուսոլինի ինքնաբերաբար ետ քաշած է իտալական զօրքը Յունաստանի եւ Ալպանիոյ սահմանագլուխէն, եւ կը խոստանայ իր կարգին ետ քաշել յունական զօրքը : Ծանուցագիրը ջերմապէս կը մաղթէ որ երկու կառավարութիւնները պատեհութիւն ունենան աւելի ամրապնդելու իրենց յարաբերութիւնները : Միեւնոյն ատեն կ'աւելցնէ թէ Յունաստան վճռած է իր քաղաքականութիւնը վարել համաձայն բարեկամութեան եւ գործակցութեան սկզբունքին, որ հաստատուեցաւ 1928 Սեպտեմբեր 23ի դաշնագրով : Ծանուցագիրը ստորագրած է վարչապետը, Զօր. Մէթաքսաս :

Իտալական ծանուցագիրն ալ, զոր յանձնեց Աթէնքի դեսպանը, կը յայտարարէ թէ Իտալիա համաձայն է խաղաղասիրական քաղաքականութիւն մը վարելու եւ բարեկամութեան նոր շրջան մը բանալու երկու երկիրներուն միջեւ :

*** Անգարայէն Լոնտոն հասած լուրերու համաձայն, Իտալիա վերջնապէս որոշած է գործակցութեան քաղաքականութիւն մը վարել Պալքաններու մէջ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ հետ ուղղակի, իսկ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ անուղղակի : Այս նոր քաղաքականութիւնը, որ կը բխի Անգարայի դաշնագրին ստորագրութենէն, գլխաւորաբար կը ձգտի խափանել Խ. Միութեան ձգտումը՝ Պալքաններուն հովանաւորը դառնալու : Թուրքիոյ լաւատեղեակ շրջանակներուն մէջ կը հաւատեն թէ Սարաճօղլուի բանակցութեանց ատեն, Մոլոթով հասկցուցեր է թէ Խ. Միութիւնը մասնաւորապէս կ'ուզէ պահապանը հանդիսանալ Պուլկարիոյ : Արդ, Իտալիա մասնաւորապէս կը ձգտի աւելցնել իր ազդեցութիւնը Պուլկարիոյ վրայ եւ անկեղծօրէն Պալքանեան Համաձայնութեան մէջ մտցնել այդ երկիրը :

*** Գերմանական մամուլը հետզհետէ կը սաստկացնէ իր յարձակումները Թուրքիոյ դէմ : «Նացիոնալ Ցայթունկ» թղթակցութիւններ կը հրատարակէ Սոֆիայէն, Հռոմէն, Պուքրէշէն եւ Բէչթայէն, ապացուցանելու համար թէ Թուրքիա կղզիացած է Պալքաններուն մէջ եւ թէ իր բռնած դիրքը կը քանդէ Պալքանեան խմբակցութիւն մը կազմելու վերջին պատեհութիւնները : Այս վերջին կէտը հրատարակուած է խոշոր տառերով :

ԻՍՄԷԹ ԻՆԷՕՆԻՒԻ ճառի մասին խօսելով, Պերլինի մեծ օրկանը, «Ֆոլքիշէր Պէօպախթէր» մասնաւորապէս կ'արձանագրէ այն հաստատումը թէ Թուրքիա կ'ուզէ հեռու մնալ պատերազմէն : «Եւ սակայն, կ'աւելցնէ գերման թերթը, այս խօսքը բան մը չի փոխեր այն իրողութենէն որ Թուրքիա կասկածելի դիրքի մը մէջ մտաւ, իր դաշինքը ստորագրելով Եւրոպայի խաղաղութիւնը խանգարողներուն հետ» : (Փոփիւլէռ) :

ՊԵՐԼԻՆԷՆ քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, Գերմանիոյ եւ Խ. Միութեան տնտեսական գործակցութիւնը աւելի պիտի ամրապնդուի : Բանակցութիւններ կը կատարուին, ծախելու համար Ռուսաստան ապաստանած գերմանական նաւերը, նոյնիսկ Պրէմէնը, որ դուրս չի կրնար ելլել : Նիւ Եորքէն կը հաղորդեն թէ Խ. Միութիւնը բանակցութիւններ կը կատարէ, 10,000 թոն ձգախէժ գնելու համար : Ամերիկայի մէջ կ'ըսեն թէ այս ապրանքը ապահովաբար Գերմանիոյ սահմանուած է :

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ քաղաքացիներէն անոնք որ զինուորական ծառայութիւն կը կատարեն օտար պետութեանց բանակներուն մէջ, պիտի զրկուին հպատակութենէ :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Պուլկարական գրականութիւն

Դոյմի համար

Երկար տարիներու բացակայութենէ մը վերջ՝ կը վերադառնար իր ծննդավայրը։

Ճամբան կը սահէր արտերուն մէջէն։ Ցորենի հասկերը, դեղնած, ծռած էին։ Ողջագուրելու ձեւով բացուած տաքուկ բազուկներու նման, երկինքը կը տարածուէր հորիզոնէ հորիզոն։

Երբ բլուրին գագաթը հասաւ, տեսաւ իր գիւղը, ուր ծնած էր։ Գլխարկը հանեց եւ շարժեց։ Յետոյ արագացուց քայլերը, հասնելու համար գիւղին առաջին տնակին։ Իր ետեւը արտերը կ'օրօրուէին դեռ։ Ձայն մը, յետոյ հովուական սրինգի մը մարմրուքը եւ պատկերը կորսուեցաւ։

Իր քոյրը, որ ամուսնացած էր գիւղին մէջ, բակը՝ տնական գործերով էր զբաղած։

— Պուլքա, կանչեց։

Բակին ցանկապատին առջեւ կանգ առաւ պահ մը, գետին դրաւ տոպրակը եւ շարժեց գլխարկը։ Կինը վերցուց գլուխը։

— Գետինն անցնիս, ես «պուլքա» էի տասնըհինգ տարի առաջ, բայց ոչ հիմակ։

Եւ սկսաւ խնդալ։

— Ճիշդ տասնըհինգ տարի։ Այդ շրջանին էր որ օտար երկիր գացի դրամ վաստկելու։

Կինը զայն դիտեց պահ մը սրդողած երեւոյթով։ Յետոյ բացաւ բերանը, բան մը ըսելու համար, բայց համր մնաց։ Ուշադրութեամբ կը զննէր ճամբորդը։

— Ճանչցա՞ր զիս, հարցուց ան։

Ցատկեց ցանկապատին վրայէն եւ մօտեցաւ բազուկները բացած։

— Ա՛խ, Ցվեթա՛։

— Թինքօ՛, գոչեց յանկարծ կինը նետուելով անոր բազուկներուն մէջ։

Ճամբորդը սկսաւ խնդալ շոյելով իր քոյրը։

— Հապա՛, Թինքօն եմ, չէիր սպասեր չէ՞։ Առաջին տեսնելուդ ճանչցար զիս։

Քոյրը կուլար։

— Ճիշդ է, չճանչցայ։ Եթէ ճամբուս վրայ քեզի հանդիպէի եւ հետս չխօսէիր, պիտի չկարենայի ճանչնալ քեզ։

Նստան դրան սեմին վրայ։ Պանդուխտը պատմեց իր ճամբորդութիւնը, եւ ըսաւ թէ շատ դրամ վաստկած է։ Ահա, դրամը տոպրակին մէջ դրած է։ Ոսկի՛, կարմիր ոսկի ...

Քոյրը կը հեծկլտար, կուլար եւ կը դիտէր եղբօր դէմքը։

Օրը կը տարաժամէր։ Երկինքը կապուտցաւ, մթնցաւ։ Այն ատեն ճամբորդը ոտքի ելաւ։

— Տուն երթամ։ Ի՞նչպէս են պառաւները։

— Գնա, ես ալ վաղը կուգամ։ Ա՛խ, ինչքան փոխուեր ես։ Քեզ պիտի չճանչնան պառաւները։

Առաւ տոպրակը եւ ճամբայ ելաւ։ Ցանկապատին անկիւնը հասնելէ վերջ՝ դարձաւ եւ պոռաց.

— Ձմռնաս, եկուր վաղը առաւօտ։

×

Ծերունիները կը բնակէին գիւղին միւս ծայրը։ Աղքատ ու մինակ։ Աղջիկ մը ունէին ամուսնացուցած, աղջիկ մըն ալ մեռած։ Իսկ մեծ տղան պանդխտութեան էր գացեր։ Ինչքան սպասեր էին անոր վերադարձին։ Տարիներ ու տարիներ էին անցեր մեկնումէն ի վեր։ Տասնըհինգ տարի։

Ծերունին ծախեր էր արտն ու եզները, ճամբու դրամ հայթայթելու համար տղուն որ պանդխտութեան կը մեկնէր։ Անոր տուեր էր գոյացած ամբողջ դրամը։ Չխորհեցաւ իր մասին։ Ու թշուառութիւնը եկաւ տեղաւորուեցաւ։ Յուսահատութիւնը երբեմն շուարումի կը մատնէր խեղճ ծերունին։ Սեւ մտածումներ կը պաշարէին միտքը։ Ալ դիմանալու կարողութիւն չունէր։ Չոր հացն անգամ կը պակսէր։

Ի զուր կը մխիթարէր զինք պառաւը.

— Համբերէ, Աստուած բարի է, Թինքօն պիտի գայ։

Ու տարիները կ'անցնէին։ Ու Թինքօ չէր գար։ Ծերունիին աչքերը չարացան։ Սկսաւ նախանձիլ ուրիշներուն վրայ։ Քանի ծերացաւ, այնքան չարացաւ։ Չէր կրնար աշխատիլ։ Ապրելու համար կարօտ էր ողորմութեան։ Սիրտը հետզհետէ կը լեցուէր ատելութեամբ։

×

Այնուհետեւ Թինքօ վազեց մինչեւ հօրենական տունը։ Ի՛նչքան կարօտցեր էր այդ տունը։ Կարօտցեր իր ծերունի հայրն ու մայրը։ Երկար ատենէ ի վեր չէր տեսած զանոնք։

Ծերունի հայրը նստեր էր դրանը սեմին վրայ։ Դուրս կը նայէր, բակին վրայ։ Ինքն իր վրայ կքած, կուզ չինած, հագուստները պատռտած։

Թինքօ ուզեց պոռալ հեռուէն։ Գալը իմացնել։ Բայց յանկարծ խելքին փչեց լուռ կենալ, անակնկալ մը ընել։ Կանգ առաւ դրան առջեւ ու ըսաւ.

— Է՛, օրհնա՛ծ...

Ծերունին բարձրացուց գլուխը։ Նայեցաւ հեռուն։ Չպատասխանեց։

— Ես ճամբորդ մըն եմ, օրհնած, ըսաւ Թինքօ, տեղ կուտա՞ք ինծի գիշերս անցընելու համար։

Դուռը բացուեցաւ։ Թինքօ սարսուռ մը զգաց։ Մայրն էր։ Ախ, անուշիկ մայրիկ, հալած մաշած մայրիկ։ Քիչ մնաց որ «մայրիկ» պոռար, բայց ձայնը մնաց կոկորդին մէջ։ Սպասէ, պահէ ինքզինքդ պահ մը, նայինք պիտի ճանչնա՞ն քեզ, կ'ըսէր ներքին ձայն մը։

Պառաւը ըսաւ.

— Նայէ, քեզի է խօսքը, տես ի՞նչ կ'ըսէ այս մարդը։

Ծերունին անհասկնալի քանի մը բառ մրմռաց։

Թինքօ մտաւ բակէն ներս։

— Բարի մայրիկ, կը խնդրեմ որ գիշերս անցընելու տեղ տաք ինծի, տեղ ունի՞ք, բայց նախ բարի իրիկուն։

— Աստուծոյ բարին, որդի, ներս եկուր, քանի որ ճամբորդ ես։

— Ճամբորդ եմ, մայրիկ, պանդխտութենէ կուգամ ու դրամ կը բերեմ, տե՛ս։

Վերցուց տոպրակը եւ սկսաւ խնդալ։ Մօտեցաւ եւ սեղմեց անոնց ձեռքերը։ Ծերունին հազիւ ձեռք երկարեց, բառ մը չարտասանեց, զզուանօք դիտեց անծանօթին տոպրակը եւ լեզուին չաչխին մը տալով թքաւ գետինը։

Պառաւը ներս տարաւ ճամբորդը, այն սենեակը, ուր պէտք է պառկէր գիշերը։

Գիշեր էր արդէն։ Ծերուկները աւելորդ սենեակ մը ունէին, որովհետեւ տանը մէջ աւելի շատ բնակիչ կար առաջ քան հիմա։ Այդ ամէնը ճամբորդին կը պատմէր պառաւը մանրամասն։ Թինքօ այնպէս կը ձեւացնէր թէ բնաւ տեղեկութիւն չունի։

Ճամբորդը պառկեցաւ, ոտնամաններն ու տոպրակը թողլով իր սենեակին դրան առջեւ, դուրսը։

Պառաւը գնաց մտաւ քովի սենեակը, վառեց փոքրիկ ճրագը եւ կանչեց.

— Ալ ատեն է պառկելու, պապա։

Դուրսը խաւար էր արդէն, բայց ծերունին չէր շարժեր տեղէն։ Նայուածքը կորսուած տանը բակէն դուրս, հեռուն, մութին մէջ։ Կարծես քունէն արթնցաւ երբ լսեց կնոջ ձայնը։ Ոտքի ելաւ, լռիկ մնջիկ շրջան մը ըրաւ բակին մէջ եւ մտաւ տունէն ներս։

Երբ կ'անցնէր իր հիւրին դրան առջեւէն, ոտքը առարկայի մը բախեցաւ։ Ծռեցաւ ու տեսաւ որ տոպրակն էր բախեր ոտքերուն։ Մէկ վայրկեան կանգ առաւ մտածեց, յետոյ թքաւ եւ գնաց կնոջ քով։

Կինը սկսեր էր խռկալ արդէն։ Վերցուց վերմակը եւ երկնցաւ անոր քով։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Պատերազմ եւ խաղաղութիւն

Ինչ որ քիչ է՝ թանկագին է. իսկ ինչ որ չկայ՝ անգին է։

Ներկայիս խաղաղութիւնը այս վերջին տեսակէն է, քանի որ պատերազմի մէջ ենք։

Ու հիմա ես՝ ամէն գեղեցիկ, օգտաշատ եւ լաւ բան կը նմանցնեմ խաղաղութեան։ (Իրական ու պատուաբեր խաղաղութեան, անշուշտ)։ Խօսիմ օրինակներով։

Անցեալ օր, քանի մը բարեկամներ, ճամբուն վրայ, տեսանք օրիորդ մը որ պարզապէս չքնաղ մըն էր։ Հակառակ պատերազմին առթած տաղնապին, հիացիկ նայեցանք այդ գեղուհիին որ մայթին վրայ լոյսի, բոյրի եւ շնորհաց ոլորտ մը տարածելով՝ կը քալէր աստուածուհիի մը պէս։ Փափաքեցանք պատուանշան մը տալ, այսինքն ածական մը այդ գեղեցկուհիին։ Եւ ի բացակայութեան՝ զինքը պատուեցինք կոչելով.

— Խաղաղագեղ կոյս։

Երէկ, գեղահատ մը առի դեղարանէ մը ու բարեկամի մը ներկայութեան՝ ուզեցի կլլել։ Բարեկամս ըսաւ.

— Ի՞նչ կ'ընես...

— Հապը կը կլլեմ...

Ու կլլեցի։ Բարեկամս ըսաւ.

— Ի՞նչ համ ունի կլլածդ։

— Խաղաղահամ էր։

Յետոյ գացի մազերս կտրել տալու։ Սափրիչը իր գործը աւարտելէ վերջ, նոր գործի սկսողի մը նման՝ ըսաւ.

— Ի՞նչ տեսակ անուշահոտութիւնով օծեմ ձեր գլուխը։ Վարդաջո՞յր, լեղակաջո՞յր թէ շուշանաջոյր ...

Պատասխանեցի.

— Խաղաղաջոյր ...

Սափրիչը, որ բարեկամ մըն էր, յանկարծ, շիշ մը քարիւղ լեցուց գլուխէս վար։ Այս, կաղ թափեց վրաս (փեթրոլ Հան), ըսելով.

— Հիմակուհիմակ ասոր վարժուէ։

Գլխուդ պէտք եղածը աս է։ Հիթլէրը «խաղաղաջոյր» անուշահոտութիւն չթողուց։

×

«ՍԱՐԸ ՍԱՐԻ ՆՄԱՆ ՉԷ»

Բարեկամ մը, կ'ըսէր, կէս զարմացումով.

— Այս պատերազմը նման չէ անցած պատերազմին։

Բայց կա՞յ բան մը աշխարհի վրայ որ յար եւ նման ըլլայ ուրիշ բանի մը։ Ոչ մէկը դէմք՝ ոչ մէկ դէմքի նման չէ։ Ոչ մէկ ձեռքի գիծ՝ ոչ մէկ ձեռքի գիծի նման չէ։ Ոչ մէկ քիթ՝ ոչ մէկ քիթի նման չէ։ «Սարը սարի նման չէ»։ Եւ բարեբախտաբար։ Այս պատերազմը նման չէ նախորդ պատերազմին։ Հինը երկար էր, կը յուսամ որ աս կարճ ըլլայ։ Հինը անխելք էր, կը յուսամ որ աս խելացի ըլլայ։ Հինը կծծի էր, հաւանաբար աս ըլլայ առատաձեռն։ Հինը որքան խանդավառ՝ նոյնքան լալկան էր. աս աւելի ծանրալուրջ է։ Հինին զաւակը, այսինքն Խաղաղութիւնը, չապրեցաւ երկար. ասոր զաւակը վստահաբար շատ պիտի ապրի։ Թերեւս անմահ ծնի։

Մեր սա ապրած օրերն ալ նման չեն քանի մը ամիս առաջ կամ տարի մը առաջ մեր ապրած օրերուն։ Այն ատեն, սաստիկ անձկութեամբ, կ'ըսէինք.

— Պատերազմ պիտի ըլլայ ...

— Պատերազմը անխուսափելի է ...

— Դէպի պատերազմ կ'երթանք...

— Պիտի պայթի պատերազմը...

Անցած օրերը մեզ պատերազմի կը տանէին, մինչդեռ ներկայ օրերը մեզ կը մօտեցնեն յաղթանակին ու խաղաղութեան։ Եւ կարծեմ սակայն պզտիկ մխիթարութիւն մը չէ։ Ասկէ առաջ՝ որքան ալ հեռու նկատուէր պատերազմը, իւրաքանչիւր ժամ մեզ կը մօտեցնէր պատերազմին։ Իսկ հիմա նոյնպէս որքան ալ հեռու նկատուի խաղաղութիւնը, իւրաքանչիւր ժամ կը մերձենանք խաղաղութեան։ Փորձանքի մը գալը տեսնելը աւելի սարսափելի է քան փորձանքի մէջ գտնուիլը։ Յետոյ կայ փորձանքին մէկտաութիւնը, վարժութիւնը։

Քանիներ գիտեմ որոնք դեռ պատերազմը չպայթած սարսափահար էին, հիմա սակայն եթէ հերոսներ չեն՝ նախկին վախկոտներն ալ չեն։

Այս առթիւ մանրավէպ մը։

Շահ Աբբաս, օր մը, կը գտնուի նաւին վրայ, քանի մը ճամբորդներով։ Կին մը, որ առաջին անգամ կը ճամբորդէր ծովով, ի տես անհուն ջուրին եւ ալիքներուն կը սկսի անդադար պոռալ։ Շահը կը սրդողի եւ կը հրահանգէ որ լռեցնեն այդ լացուկոծը։ Անօգուտ։ Շահը ջղայնացած է։ Կինը կը շարունակէ լեղապատառ ճիչեր արձակել։ Ճամբորդներէն մէկը, շատ բան տեսած մարդ, կը մօտենայ Թագաւորին ու կ'ըսէ.

— Եթէ հրամայէք, ես անմիջապէս կրնամ լռեցնել այդ կինը։

Շահը կը հաւանի ու հետաքրքրութեամբ կը հետեւի ճամբորդին՝ տեսնելու թէ ինչ միջոց պիտի գործադրէ։ Ճամբորդը կը հրամայէ նաւաստիներուն՝ վերցնել կինը ու անմիջապէս նետել ծովը։ Վայրկենաբար կը գործադրուի հրամանը։ Շահը ափ ի բերան կը մնայ, ի տես լռեցնելու այս տարօրինակ ձեւին։ Ճամբորդը սակայն կը նետուի ծով, կ'ազատէ կինը ու կը հանէ նաւուն վրայ։ Այս անգամ կինը, թրջած հաւու նման, կը նստի անկիւն մը ու ալ ձայն ծպտուն չի հաներ։ Եւ կը սկսի շաղանակ ուտել։

Մեզմէ քանինե՛ր հանուած են ջուրէն ու նոյնիսկ հուրէն։ Տեսած ենք ամէն տեսակ տաք ու պաղ։ Աս ալ պիտի տեսնենք եղեր։ Պատիւը պիտի ունենանք եղեր պատմական նոր օրերու մէջ ապրելու։ Նոր ու մեծ ալեկոծութիւն մըն ալ տեսնելու։

Հաւատանք սակայն որ պիտի հասնինք Ձիթենեաց նաւահանգիստը։ Ու պիտի ուտենք շաղանակ։

Աստուած մի արասցէ որ այս պատերազմը ինկած ըլլայ իր նախորդին քիթէն։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Մոսկուա չափս ուրքի՞ն յանձնարարած է Գերմանիոյ

Անգլիոյ աշխատաւորական օրկանին՝ «Տէյլի Հէրըլտ»ի դիւանագիտական խմբագիրը կ'իմանայ թէ խորհրդ. իշխանութիւնը ուժ տալով գերմանական կառավարութեան չափաւոր տարրերուն, թելադրած է Հիթլէրի զսպել զինուորական գործողութիւնները, բան չընել եւ պարզապէս սպասել։ «Կը թուի թէ խորհրդային տեսակէտն այն է որ Գերմանիա կրնայ պատերազմը շահիլ համբերութեամբ եւ քարոզութեամբ։ Որ եւ է կարեւոր բան մի ընէք, արեւմտեան ճակատին վրայ, կ'ըսեն Ռուսերը, ոչ ընդհանուր յարձակողական, ոչ օդանաւային մեծ արշաւներ, ոչ ցուցական գործողութիւններ։ Շարունակեցէք խաղաղութեան մշակի դեր կատարել։ Շարունակեցէք պնդել թէ Մեծն Բրիտանիան է պատերազմին պատասխանատուն»։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, «ամէնէն կատաղի նացիները կը շարունակեն պահանջել մեծ գործողութիւն մը Անգլիոյ դէմ,— օդանաւային արշաւներ, յարձակում նաւատորմին վրայ, եւ վերջապէս ամէն բան, հոգ չէ թէ ինչ ըլլայ։ Իսկ Հիթլէր ջղագրգռութեան մատնուած եւ մտահոգ, տակաւին չէ որոշած թէ ո՛ր խորհուրդին հետեւի։ Ան միշտ կը խորհրդակցի իր դեսպաններուն, զօրավարներուն, եւ կուսակցական վարիչներուն հետ։ Բայց չի կրնար աւելի երկար յետաձգել իր որոշումը։

*** «Թայմզ» նշանակալից գրութեամբ մը կ'առաջարկէ Եւրոպան վերակազմել դաշնակցային սկզբունքով, բան մը կրճատելով իւրաքանչիւր պետութեան գերիշխանութենէն։ Այս ծրագրին ամբողջութիւնը պիտի ներկայացնենք յաջորդով։ Անգլիոյ Լորտերու ժողովին մէջ, արտաքին նախարարը իր շաբաթական զեկուցումը ներկայացնելով, յայտարարեց թէ տակաւին ժամանակը եկած չէ կէտ առ կէտ յայտնելու Դաշնակիցներուն պատերազմի նպատակները, որոնք միայն բրիտանական կառավարութենէն կախում չունին, այլեւ գաղթապետութիւններէն եւ Ֆրանսայէն։

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

Պ. Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ հազար անգլ. ոսկի նուիրած է անգլիական Կարմիր Խաչին, Լոնտոնի լորտ քաղաքապետին բացած հանգանակութեան առթիւ։ Այս հանգանակութեան մէջ պատկառելի գումարներ կ'երեւան ամէն օր,— 100 հազար, 10 հազար, 6000, 5000, 2500 ոսկի եւն.։

ՍՈՒՐԻՈՅ թերթերը կը գրեն թէ զինուորական ատեանը քննութիւն բացած է «Սուրիական կուսակցութեան» մասին։ Բազմաթիւ անդամներ ձերբակալուած են եւ առաջին քննութեամբ հարցաքննիչ դատաւորը հաստատած է որ կուսակցութիւնը, որուն ղեկավարը՝ Անթուն Սաատէ Պերլին կը գտնուի, դրամական վարձատրութիւն կը ստանար Պերլինէն եւ կը գործէր Գերմանիոյ հաշուոյն։ Զինուորական իշխանութիւնը հաստատած է նաեւ որ սոյն կուսակցութիւնը լրտեսական նպատակներով հիմնուած է եւ տեւական շփման մէջ գտնուած նացի կուսակցութեան հետ։ «Պէշիր» թերթը կը գրէ թէ Հիթլէրի հաշուոյն գործող այդ լրտեսական կազմակերպութեան բոլոր անդամները, որոնք բաւական մեծ թիւ մը կը ներկայացնեն Լիբանանի մէջ, պիտի նկատուին լրտեսներ եւ պիտի դատուին զինուորական ատեանին առջեւ։ Անթուն Սաատէ, այս դաւադրական կազմակերպութեան պետը Ֆիւհրէր (Առաջնորդ) կը կոչուէր եւ քանի մը անգամ ալ դատապարտուած էր բանտարկութեան։

ԴԱՄԱՍԿՈՍ փոխադրուած է հազարապետ Հրանտ Մալոյեան, որ ոստիկան զօրքի հրամանատարութիւնը կը վարէր Ճէզիրէի մէջ եւ որ ներքին խռովութեանց ամէնէն տաղնապալի պահուն ապահովեց բարեկարգութիւնը։ Սուրիական կառավարութիւնը քանիցս պաշտօնապէս գնահատելով զինքը, վարձատրած է պատուանշաններով։

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը գրեն թէ մարդպանը նկատի առնելով զանազան չարաշահութիւններ, լիազօրութիւն տուած է զինուորական իշխանութեան գրաւելու տպագրական թուղթերն ու մելանները, որպէսզի մամուլը դժուարութեանց չմատնուի։

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հեռագրեն թէ Ալտիւլ Իլլահ, Իրաքի խնամակալ իշխանը, հանդիսաւորապէս բանալով խորհրդարանին նստաշրջանը, իր ճառին մէջ գոհունակութիւն յայտնեց անգլեւֆրանքեւթուրք դաշինքին ստորագրութեան առթիւ եւ հաստատեց թէ երկիրը որոշած է անխախտ պահել Անգլիոյ հետ կնքուած զինակցութիւնը։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԾԱԳԵՑԱՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ինչ որ ալ ըլլայ, Սըր Հէնտէրսըն կը կարծէ թէ ճիշդ է լուրը։ Անմիջապէս կը հաղորդէ լեհական դեսպանին, որ չափազանց կը յուզուի եւ վայրկեան չկորսնցնելով կը տեղեկացնէ իր կառավարութեան։ Միաժամանակ, ժամը 9ին, Սըր Հէնտէրսըն խնդիրը կը հաղորդէ ֆրանսական դեսպանին։

Լոնտոնի եւ Փարիզի կառավարութիւնները կը թելադրեն Վարշաւայի կառավարութեան, որ անմիջապէս հաղորդեն Պերլին թէ սկզբունքով կ'ընդունին լիազօր մը ղրկելու գերմանական պահանջը։

Մինչ այս մինչ այն, վերջ գտան Հիթլէրի վարանումները, որոնց մատնուած էր նախընթաց օր։ Իր շրջապատին հետ յարաբերութիւն ունեցող մարդիկ կը հաստատեն թէ Առաջնորդը այլեւս վերջնապէս հրաժարած է պատերազմ ընելու ծրագրէն։ Այսպէս իր թիկնապահներէն մին Օգոստոս 30ի գիշերը տուն կը վերադառնայ բոլորովին ուրախ եւ զուարթ, ու կնոջը կ'ըսէ թէ պատերազմի ամէն վտանգ անհետացած է այլեւս։ Արտաքին նախարարութեան բարձրաստիճան պաշտօնատարներէն մին, Օգոստոս 31ի առտուն, կը հանդիպի ֆրանսական դեսպանատան պաշտօնատարներէն մէկուն եւ կ'ըսէ, անկեղծ ժպիտով մը դէմքը ճառագայթած թէ «վտանգը անցաւ, այլեւս պատերազմ չկայ»։

Ճիշդ երկար հողեվարքի մը պատկերը,— ինչպէս մահուան վերջին վայրկեաններուն՝ ընդհանրապէս կը նշմարուի խաղաղութիւն մը, որ բարւոքումի յոյսեր կը ներշնչէ, այնպէս ալ եւրոպական մահամերձ խաղաղութիւնը, որ հոգեվարքի մէջ մտած էր Օգոստոս 24էն ի վեր, լաւատեսութիւն մը ստեղծեց յանկարծ։

Այսուհանդերձ այս լաւատեսութիւնը չէր համապատասխաներ զինուորական այն պատրաստութիւններուն, որոնք կը շարունակուէին տենդագին։ Պահեստի բանակին պատկանող անհատները մասնաւոր կառքերով կը փոխադրուէին ուղղակի իրենց տուներէն դէպի իրենց զօրամասերը։ Վերջապէս ամէն կողմ զինուորական փոխադրութիւններ։ Ամէն գիշեր երկինքին մէջ կը լսուի օդանաւերու խռնդիւնը։ Պատերազմի կառքեր, որոնք բոլորն ալ կ'ուղղուին կ'երթան դէպի արեւելք։

Յայտնի է որ ապարատուութիւնը կ'աշխատի ամէն բան պատրաստ վիճակի մէջ դնել աճապարանքով, որպէսզի կարելի ըլլայ շարժիլ այն վայրկեանին իսկ, երբ Առաջնորդը հրամայէ յառաջ խաղալ։

Կէս օր է։ Անգլիական դեսպանը կը ներկայանայ արտաքին նախարարին, յանձնելու համար իր կառավարութեան ղրկած մէկ պաշտօնաթուղթը, եւ այդ առթիւ կը հաղորդէ նաեւ Ֆոն Ռիպպէնթրոփին թէ լեհական կառավարութիւնը պատրաստութիւն կը տեսնէ շփման մէջ մտնելու համար գերման կառավարութեան հետ, միաժամանակ կը թելադրէ որ խաղաղութեան առժամեայ վիճակ մը ստեղծուի Տանցիկի մէջ մինչեւ բանակցութեանց վախճանը, այս նպատակով կ'առաջարկէ Պիւրքարտի օժանդակութիւնը։

Ոչ մէկ պատասխան կը տրուի այս դիմումին։

Քիչ վերջ, ժամը 13ին, լեհական դեսպանը, Լիփսքի, հեռագրով կը տեղեկանայ Վարշաւայէն թէ իր կառավարութիւնը կ'ընդունի բանակցիլ, ուստի ժամադրութիւն կը խնդրէ Ֆոն Ռիպպէնթրոփէն։

Երկու ժամ վերջ, արտաքին նախարարին խորհրդականը, Ֆոն Վայցաքէր, հեռախօսով կը հարցնէ թէ ի՞նչ հանգամանքով կ'ուզէ տեսակցիլ Ֆոն Ռիպպէնթրոփի հետ, իբրեւ լիազօ՞ր թէ իբրեւ դեսպան։ Լիփսքի կը պատասխանէ թէ իբրեւ դեսպան։ Այնուհետեւ ոչ մէկ պատասխան կամ հրաւէր մինչեւ ժամը 19,45։ Ուրեմն, ժամը 19,45ին կը ներկայանայ Ֆոն Ռիպպէնթրոփի եւ անոր կը հաղորդէ թէ լեհական կառավարութիւնը կը փափաքի բանակցիլ գերմանական կառավարութեան հետ, հաշտարար ոգիով մը, եւ այդ իմաստով Վարշաւա անմիջապէս գրաւոր պատասխան մը պիտի հասցնէ Պերլին։ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ կ'արձանագրէ եւ ուրիշ ոչինչ։ Ոչ մէկ ակնարկ գերմանական կառավարութեան առաջարկներուն մասին, որոնք գիշերը կարդացուած էին Սըր Հէնտէրսընի ներկայութեան։ Ոչ իսկ խօսք մը թէ կարելի է խաղաղ ձեւով կարգադրել լեհեւգերմանական վէճը։ Արտաքին նախարարը կը մնայ պաղ եւ անթափանցելի, խօսակցութիւնն իսկ շարունակելու անտրամադիր։ Տեսակցութիւնը հազիւ քանի մը վայրկեան կը տեւէ։ Եւ այդ տեսակցութիւնը կ'ըլլայ վերջին տեսակցութիւնը, որ տեղի ունեցած է լեհական եւ գերմանական կառավարութեանց ներկայացուցիչներուն միջեւ։ Այդ տեսակցութիւնը իրականին մէջ կը զանէ վերջնական խզում մը։

(8) (Շար.)

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme .. Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 · 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 փրանք	140 փրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 7 Novembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4189

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԿԸ ՎԱԽՑՆԵՆ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՈՎ

« Փարի - Սուար »ի թղթակիցը կը հեռագրէ Պէյօղլուէն (Բերա, Պոլիս). — Ճիշդ չէ ըսել թէ Թուրքիա բնակող բոլոր Գերմանացիները հրաման ստացած են անմիջապէս իրենց երկիրը վերադառնալ: Բայց շատ հաւանական է որ տարին չլրացած շատ Գերմանացիներ չմնան հոս: Արդարեւ, ատենէ մը ի վեր կը հաստատուի թէ զանազան ասպարէզներու եւ գործերու կապուած Գերմանացիներ Գերմանիոյ ճամբան կը բռնեն: Արդէն, պատերազմին յայտարարութեան ատեն, ամէն տեսակ մասնագէտներ մեկնեցան, յաճախ երեսի վրայ ձգելով կարեւոր աշխատանքներ, ինչպէս սուզանաւերու վերջնական յարդարումը: Այսօր կարգը եկած է կարգ մը առեւտրականներու եւ գործի մարդոց: Ճիշդ է որ Թուրքեւգերման առեւտրական համաձայնութեան խզումէն ի վեր անոնք շատ ընելիք չունին հոս, բայց տարակոյս չկայ թէ ազդանշանը Պերլինէն եկած է:

Պարագան նոյնն է զինուորական վարժարանի գերման մարզիչ զօրավարներուն համար, որոնք կը մնային տակաւին եւ պիտի մեկնին վաղը: Անոնք որ չեն մեկնիր տակաւին, յայտնած են իրենց որոշումը.

— « Մենք այլեւս միտք չունինք որ եւ է բան ընելու Թուրքիոյ մէջ. դեռ ատեն մըն ալ կը մնանք, յետոյ պիտի մեկնինք դեկտեմբեր 31էն առաջ, որովհետեւ յունուարին պատերազմը հոս հասած պիտի ըլլայ»:

Կը թուի թէ անոնք ըսել կ՚ուզեն որ պատերազմը պիտի պայթի Տարտանէլի վրայ, առանց Գերմանիոյ ուղղակի մասնակցութեան: Ուրիշ խօսքով, Գերմանացիները բացէ ի բաց կ՚ըհասկցնեն թէ Թուրքիա տաղտուկներ պիտի ունենայ Ռուսիոյ հետ: Մնաց որ, այս տպաւորութիւնը կը ձգէ գերմանական քարոզութեան նոր ռազմավարութիւնը Թուրքիոյ մէջ, — Ռուսիոյ երկիւղը ներշնչել Թուրքերուն: Գերմանական դեսպանատան կարեւոր անձնաւորութիւններէն մէկը դեռ վերջերս չէ՞ր որ կը յայտարարէր օտար դիտողի մը.

— « Պիտի տեսնէք, շատ չանցած Խ. Միութիւնը Թուրքերէն ետ պիտի պահանջէ Կարսի սահմանամերձ շրջանը»:

Այս անձնաւորութիւնը մինչեւ անգամ քարտէսին վրայ կը ցուցնէր իբրեւ թէ Խ. Միութեան կողմէ ետ պահանջուած շրջանը: Բայց Թուրքերը երբեք չեն ազդուիր այս նենգամիտ քարոզութենէն: Անոնք ուղղամտօրէն կ՚աշխատին փրկել ռուսեւթուրք բարեկամութիւնը եւ հանդարտօրէն կը սպասեն դէպքերու ընթացքին, ապաւինած՝ անգլեւֆրանսական զինակցութեան: Անոնք մինչեւ անգամ հազիւ հակազդեցին Մոլոթովի քօղարկեալ սպառնալիքներուն:

*** Նոյն թղթակիցը ուրիշ հեռագրով մը կը յայտնէ թէ Թուրքիա իմաստութեան եւ իրատեսութեան նոր ապացոյց մը կուտայ, համակրութեամբ ողջունելով իտալեւյունական համաձայնութիւնը: «Մօտերս պէտք է սպասել Թուրքիոյ դիւանագիտական մէկ ձեռնարկին Պալքաններու մէջ: Ռումանական դեսպանը երէկ իր պաշտօնատեղին վերադարձաւ, կարեւոր խորհրդակցութիւններ կատարելէ վերջ Կարոլ թագաւորին եւ արտաքին նախարարին հետ, որուն հաղորդեց ապահովաբար թրքական ծանուցագիրը: Դեսպանը այսօր պիտի տեսակցի Պ. Սարաճօղլուի հետ: Յառաջիկայ օրերը կարեւոր պիտի ըլլան հարաւ - արեւելեան Եւրոպայի խաղաղութեան համար»:

*** Հունգարական թերթ մը կը ծանուցանէ թէ մօտերս բանակցութիւններ պիտի կատարուին Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ:

Այս առթիւ գրոյց կը շրջէր թէ Ռումանիա եւս պատրաստ է ոչ - յարձակման դաշինքներ կնքելու Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ հետ: Բայց Մոսկուայէն հասած հեռագիր մը հերքելով այս լուրը, կ՚աւելցնէ.

— Ինչպէս կ՚երեւայ, Թուրքերը միշտ պատրաստ են վերսկսելու բանակցութիւնները այն հարցերու մասին որ ուղղակի կը շահագրգռեն զիրենք — Նեղուցները եւ Պալքանները: Անոնք Պեսարապիոյ խնդիրը միշտ կը նկատեն ոչ - պալքանեան: Հետեւաբար կը կարծուի որ եթէ Ռուսերը այդ խնդիրը յուզեն, Ռումանացիները պիտի ստիպուին ելք մը գտնել գլուխ գլխի խորհրդակցելով անոնց հետ: Ցայտնի է որ Մոլոթով այս հարցի մասին չխօսեցաւ իր ճառին մէջ:

*** Ռումանիոյ ռուս փոքրամասնութիւնը արտօնուեցաւ կազմակերպուելու իբրեւ հասարակութիւն, մշակութային, տնտեսական եւ ընկերային ինքնավարութեամբ:

Իտալիոյ կոչը Միջերկրականեան պետութեանց

1918ին Աւստրիոյ դէմ տարուած յաղթանակին տարեդարձը տօնուեցաւ Հռոմի մէջ, մեծ հանդիսաւորութեամբ: Այս առթիւ Մուսոլինի ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ իտալական բանակներուն տարած յաղթանակը ոչ միայն վերջացուց պատերազմը, այլեւ վճռական ազդեցութիւն մը ունեցաւ իտալական պատմութեան վրայ, որովհետեւ ֆաշականութիւնը եւ կայսրութիւնը այդ յաղթանակէն կը բխին: Ցետոյ անդրադառնալով ներկայ պատերազմին, շարունակեց.

— « Նորէն պատերազմ ծագած է Եւրոպայի մէջ: Տակաւին յայտնի չեն անոր նպատակները: Իտալիա այս բոցավառման հանդէպ գիտակցօրէն հանդարտ մնաց, միայն եւ միայն անոր համար որ կ՚ուզէ որ դիրքերը սահմանուին, միայն անոր համար որ վճռապէս որոշած է պաշտպանել իր շահերը, ինչպէս եւ գերագոյն շահը եւրոպական աւելի արդար եւ աւելի տեւական կարգուսարքի մը: Իտալիա հասկցած է թէ ի՛նչ է իր ուժը աշխարհի մէջ, մանաւանդ Միջերկրականի մէջ, քանի որ տարամերժօրէն միջերկրականեան պետութիւն մըն է: Այս դիրքը իրեն իրաւունք կուտայ պահանջելու միջերկրականեան միւս երկիրներէն որ չընդունին ստրկութեան որ եւ է ձեւ ուրիշ մեծ պետութեանց, ուրիշ աշխարհակալութեանց հանդէպ որոնք ծովու թէ ցամաքի ճամբով կ՚ուզեն տեղաւորուիլ Միջերկրականի մէջ: Ուստի Իտալիան իրաւունք ունի պահանջելու Միջերկրականի միւս երկիրներէն որ անկախ քաղաքականութիւն մը վարեն իրեն պէս, հետեւելով իր օրինակին»:

*** Իտալական թերթերը այս առթիւ փառաբանական յօդուածներ հրատարակելով, կը շեշտեն թէ Իտալիա գիտէ թէ ինչ կ՚ուզէ եւ թէ միայն իր շահերու մասին կը մտածէ: Կարեւոր թերթ մը, «Թրիպունա», կը յայտարարէ.

— « Իտալիա այսօր դուրս կը մնայ խառնակութենէն, որովհետեւ չուզեր քշուիլ տարուիլ որ եւ է մէկէն եւ վճռապէս որոշած է պայքարիլ իր սեփական շահուն համար, ինչպէս եւ ի շահ Եւրոպայի վերակազմութեան՝ աւելի ամուր հիմերու վրայ, ուր իրեն տրուի իր զօրութեան համապատասխան տեղ մը: Ընդ միշտ անցած է այն շրջանը երբ Իտալիան կը համարուէր տարուբեր մէկ պետութեան կամ քանի մը պետութեանց շրջագծին մէջ: Ֆաշական Իտալիան կը բանի միայն իր սեփական շրջագծին մէջ: Այս է գլխաւոր յատկանիշը իր ռազմունակ բնաւորութեան որ իր էութիւնն իսկ է: Իտալիա գիտակ է իր սեփական նպատակներուն եւ նիւթապէս թէ բարոյապէս պատրաստ պիտի ըլլայ զանոնք իրականացնելու որ եւ է մէկուն դէմ, երբ որ յարմար դատէ»:

Ի՞ՆՉ Կ՚ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Արեւմտեան ճակատին վրայ գերմանական ծանր հրետանին կը շարունակէ ռմբակոծել ֆրանսական սահմանամերձ քաղաքը՝ Ֆորպախ, իր շրջականերով, ինչպէս եւ Սարկէմինը: Ֆրանսական հրետանին ալ պատասխանեց չորրորդ օրուան կրակին: Օդը չափազանց անձրեւոտ ըլլալով, օդանաւերը չեն կրնար գործել:

Մ. Նահանգներու նախագահը նոյեմբեր 4ին ստորագրելով զէնքի արտածման արգելքին բարձումը, միեւնոյն ատեն հրատարակեց յայտարարութիւն մը որ ամերիկեան նաւերուն կ՚արգիլէ երթեւեկել պատերազմական գօտիներուն մէջ: Մանրամասն քարտէս մը գծուած է այս մասին: Անգլիական եւ ֆրանսական նաւեր սկսան զէնք, ռազմանիւթ եւ օդանաւ բեռցնել Նիւ Եորքի նաւահանգիստին առջեւ:

Իտալիոյ ընթացքը հետզհետէ աւելի նշանակալից կը դառնայ: Մուսոլինիի ճառը եւ Հռոմի թերթերուն արտայայտութիւնները այն տպաւորութիւնը կը ձգեն թէ Իտալիա գործօն դեր մը պիտի կատարէ մօտերս, արժեցնելու համար իր դիրքը Միջերկրականի մէջ: Առաջնորդը երկար տեսակցութիւններ ունեցաւ իր զինուորական վարիչներուն հետ: Այս առթիւ որոշեց գործօն ծառայութեան մէջ պահել մարաջախտ Պատոլյիօն, թէեւ լրացուցած է տարիքի սահմանը, իսկ Պերլինի դեսպանատան զինուորական կցորդը, Զօր. Ռօաթթա նշանակուեցաւ փոխ - նախագահ ընդհ. սպայակոյտին: Միեւնոյն ատեն Մուսոլինի հրահանգեց, սովորական ցանկէն զատ, 1500 ստորադաս սպաներ եւ նոյնքան ենթասպաներ պատրաստել:

Ֆինլանտայի եւ Խ. Միութեան բանակցութիւնները անստոյգ վիճակ մը կը ներկայացնեն: Ֆինլանտա զիջումներ կատարած է 75 առ հարիւր, բայց Մոսկուա կը պնդէ իր հողային պահանջներուն վրայ: Ֆինլանտայի խորհրդարանը արտակարգ նիստի հրաւիրուեցաւ, վերջնական պատասխանը տալու համար: Կ՚ըսուի թէ 800,000 պոլշեւիկներ համախմբուած են սահմանին վրայ:

Թուրքեւռուս յարաբերութիւններն ալ անորոշ վիճակ մը կը ներկայացնեն: Տեղական թերթի մը քաղած լուրերուն համաձայն, Պոլսոյ Գերմանացիները հասկցուցած են թէ Մոսկուա դաս մը պիտի տայ Թուրքիոյ, մինչեւ դեկտեմբեր - յունուար... Անգարայի գերմանական դեսպանը, Ֆոն Փափէն, նոր խաղեր կը սարքէ Պալքաններուն մէջ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՓՈԽԱԴԱՐՁ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆ

»»» · «««

Կիրակի եւ երկուշաբթի օր հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան. —

Զեկոյց թիւ 123, նոյեմբեր 4, առաւօտ. — Պահակախումբերու գործունէութիւն ճակատի զանազան մասերուն վրայ:

Զեկոյց թիւ 124, իրիկուն. — Ցերեկուան ընթացքին գործունէութիւն հետազօտիչ թեթեւ զօրախումբերու, երկու կողմէն ալ, Մոզէլի եւ Սարի միջեւ:

Զեկոյց թիւ 125, նոյեմբեր 5, առաւօտ. — Գիշերը ընդհանրապէս հանդարտ անցաւ: Փոխադարձ հրետաձգութիւն Պլիսի արեւելեան շրջանին մէջ:

Զեկոյց թիւ 126, իրիկուն. — Օրը հանդարտ անցաւ:

*** Ֆրանսայի ծովային նախարարութիւնն ալ զեկոյց մը հրատարակեց որ կ՚ըսէ թէ «Պաուլէ» փոխադրանաւը թորփիլահար եղաւ Ատլանտեանի մէջ, գերմանական սուզանաւի մը կողմէ: Երկու հոգի մեռած եւ 11 հոգի անհետացած են: Երեսուն երեք հոգի, որոնց մէջ կը գտնուի նաեւ նաւապետը, փրկուելով ֆրանսական նաւահանգիստ մը փոխադրուեցան:

*** « Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցը կը գրէ թէ գերմանական ծանր հրետանին շաբաթ օր շարունակեց իր հեռաձիգ ռմբակոծութիւնը ֆրանսական Լոռէնի եւ Վոժի քաղաքներուն վրայ, տասը մղոն տարածութեամբ: «Շատ մը իրազեկներ կը կարծեն թէ Հիթլէր ձախողած ըլլալով Անգլիան եւ Ֆրանսան բաժնել դիւանագիտական գործունէութեամբ, հաւանաբար որոշած է գերմանական զօրքին ամբողջ ծանրութիւնը թափել արեւմտեան ճակատին վրայ: Վերջին 48 ժամերու ընթացքին աւելի ռումբեր տեղացին ֆրանսական հողին վրայ քան պատերազմի առաջին երկու ամիսներու միջոցին: Գերմանական ռմբակոծութիւնը մասնաւորապէս ծանր էր Սարի եռանկիւնին վրայ որ կը կազմուի Սարպրուքէն, Սարկէմին եւ Ֆորպախ քաղաքներով: Թէեւ Ֆրանսացիները տակաւին կը բռնեն Սարպրուքէնի տիրապետող դիրքերը, բայց տակաւին մէկ ռումբ արձակած չեն ճարտարագործական կեդրոնին մէջ: Գերմանացիներն ալ մինչեւ հիմա չէին դպած սահմանամերձ Ֆորպախ, Սթրազպուրկ եւ Քոլմար քաղաքներուն: Բայց անցեալ չորեքշաբթի օրէն ի վեր Գերմանացիները ժամերով կը ռմբակոծեն Ֆորպաքը, առանց մեծ վնաս պատճառելու: Կ՚ըսուի թէ Գերմանացիները նոր թնդանօթներ փոխադրած են Սարի հովիտին մէջ»:

Նոյն թերթը իր երէկուան տեսութեան մէջ կ՚ըսէ թէ գերմանական ծանր հրետանին կիրակի օր ռմբակոծեց Ֆորպաքը երեք կողմերէ, առժամապէս կտրելով պահակազօրքին հաղորդակցութիւնները, բայց հետեւակազօրքի կամ հրասայլի յարձակում չկատարեց: Ֆրանսական զեկոյցը առաջին անգամ ըլլալով կը ծանուցանէր թէ ֆրանսական հրետանին փոխադարձաբար կրակ բացաւ: Իբր 150 գերմանական ռումբեր ինկան քաղաքին շուրջը, չորրորդ օրուան ռմբակոծութեան ատեն եւ գերմանական հետազօտիչ օդանաւերը օդտուելով նպաստաւոր օդէն, թռիչքներ կատարեցին, հաւանաբար լուսանկարներ քաշելու համար:

Ֆորպախ կամ Ֆորպաք, զոր զինուորական մասնագէտներ կը նկատեն կնճռոտ հարց մը ռազմագիտական տեսակէտով, ամրացեալ քաղաք մըն է, անկախ՝ Մաժինոյի գիծէն, ինչպէս Սարկէմինը որ նոյնպէս գերմանական կրակին ենթարկուեցաւ վերջին երեք օրերու ընթացքին: Հիմա որ Ֆրանսացիները վեց մղոն ետ քաշուած են Վարնթի անտառին մէջ, այս դիրքը երկուքի տեղ երեք թեւեր ունի: Այստեղ Մաժինոյի գիծը կ՚երկարի Ֆորպաքի եւ Սարկէմինի ետեւը, երբ հինգ մղոն դէպի յառաջ իր բերդերէն: Ասոնց միջեւ գետինը պաշտպանուած է դաշտային դիրքերով, եւ Մաժինոյի գծին խոշոր թնդանօթները կրնան զօրացնել որ եւ է պաշտպանողական գործողութիւն, բայց հարկ է շրաւթներով ռմբակոծել, սրբելու համար գերմանական մարտկոցները որոնք այժմ իրենց կրակին տակ առած են Ֆորպաքը: Այս քաղաքը սովորաբար ունի 15,000 բնակիչներ որոնք պարպուած են:

« Մաթէն»ի զինուորական աշխատակիցն ալ կը հաստատէ թէ վերսկսած է Ֆորպաքի շրջանին ռմբակոծութիւնը: «Թշնամի ծանր հրետանին իբր 150 ռումբեր ձգեց քաղաքին հիւսիսային արեւելեան, հարաւային արեւելեան եւ հարաւային մասին մէջ: (Գրաքննուած): Թշնամի 150նոց թնդանօթներու կրակին ենթարկուած երկրորդ կէտն էր (գրաքննուած), Պլիսի մօտ: Այս դիրքին վրայ եւս 150 ռումբեր պայթեցան: Ֆրանսական հրետանին պատասխանեց ուժգնօրէն»:

*** Անգլիական զեկոյց մը կը ծանուցանէ թէ յունական փոխադրանաւ մը, «Ամպէրիքոս», որ Անվէրս կ՚երթար ցորենի բեռով մը, ընկղմեցաւ Մանշի մէջ, իբրեւ հետեւանք պայթումի մը: 26 նաւաստիները փրկուեցան:

Արգիլեալ գօտիներ ամերիկեան նաւերուն համար

Նախագահ Ռուզվէլթ զէնքի արտածման արգելքին բարձումը ստորագրելէ վերջ, յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որ կը ճշդէ արգիլեալ գօտիները՝ ամերիկեան շոգենաւերուն համար: Այդ յայտարարութեան համաձայն, ամերիկեան նաւերը չեն կրնար երթալ պատերազմիկ պետութեանց նաւահանգիստները, — անգլիական, ֆրանսական կամ գերմանական, Եւրոպայի կամ Ափրիկէի մէջ, մինչեւ Քանարեան կղզիները: Անոնք չեն կրնար երթալ նաեւ Իրլանտայի որ եւ է նաւահանգիստը, ոչ ալ Նորվեկիոյ, Շուէտի, Տանըմարքայի, Հոլանտայի, Պելժիոյ կամ Պալթիկ ծովու նաւահանգիստները: Միջերկրականի եւ Սեւ ծովու բոլոր չէզոք նաւահանգիստները բաց են, ինչպէս եւ Խաղաղական եւ Հնդկական ովկիանոսներու բոլոր նաւահանգիստները, պատերազմիկ թէ չէզոք: (Ցայտարարութիւնը լրացուցիչ տեղեկութիւններ կը հաղորդէ աշխարհագրական - մասնագիտական բացատրութիւններով):

Մոսկուա չի ձգեր Ֆինլանտայի օձիքը

Ֆինլանտայի խորհրդարանը բացառիկ նիստի հրաւիրուեցաւ, իբրեւ հետեւանք Մոսկուայի նոր պահանջներուն: Մոսկուայի բանակցութիւնները պիտի վերսկսին, երբ նոր հրահանգներ հասնին Ֆինլանտայէն:

Կացութիւնը անորոշ է տակաւին, մանաւանդ անոր համար որ խորհրդային մամուլը սպառնալից լեզու մը կը գործածէ: «Փրավտա», Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, խմբագրականով մը Լենինկրատի ճակատագիրը կը յիշեցնէ Ֆինլանտայի: Այս երկրին թերթերն ալ կը պատասխանեն նոյն ուժգնութեամբ: Կ՚ըսուի թէ Տիկին Քոլոնթայ, Սթոքհոլմի խորհրդային դեսպանը, խնդրած է Սթալինէն աւելի չափաւոր դիրք մը բռնել:

*** Կուսակցական եւ դասակարգային բոլոր խտրութիւնները անհետացած են ընդհանուր համերաշխութեան առջեւ, պաշտպանելու համար Ֆինլանտայի անկախութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը: Ծայրայեղ արմատական մը ինքնաբերաբար պատելով ամբողջ երկրին մէջ, կը համոզէ ծայրայեղները որ համախմբուին հայրենիքին փրկութեան համար: Հէլսինֆորսի (մայրաքաղաք) բնակիչներէն 100,000 հոգի կամաւոր գրուած են քաղաքային պաշտպանութեան համար, իսկ ուրիշ 100,000 հոգի ալ հեռացած: Ֆինլանտայի բնակչութեան մէկ երրորդը կամաւոր արձանագրուած է արհեստագիտական աշխատանքներու համար, առանց հաշուելու բանակը որուն զինուորագրութիւնը կը շարունակուի մեծ թափով: Ազգ. փոխառութենէն զատ, օրական քանի մը հազար անգլ. ոսկիի նուէրներ կը հասնին բուն երկրէն եւ արտասահմանէն: Շուէտն ալ կ՚օգնէ եւ հանգանակութիւններ բացած է:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը Ազգ. Մեծ Ժողովին յանձնեց Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ կնքուած դաշնագիրները, վաւերացնելու համար: Այս առթիւ ընդարձակ զեկուցում մը պիտի ներկայացնէ արտաքին նախարարը, Սարաճօղլու:

ՊԵՐԼԻՆԷՆ կը հերքեն այն լուրերը թէ մարաջախտ Կէօրինկ Հռոմ պիտի երթայ մօտերս, մասնաւոր պաշտօնով: Բայց պնդողներ կան թէ Հիթլէր նոր ձեռնարկներ պիտի կատարէ Մոսկուայի եւ Հռոմի մէջ, իմանալու համար իր երկու բարեկամներուն վերջնական դիրքը: «Լ՚Էօվր» կ՚իմանայ թէ Ֆոն Փափէն, Անգարայի գերման դեսպանը, յարաբերութեան մէջ մտած է Մակեդոնացի յեղափոխական Միխայլովի հետ, ապստամբութիւն մը սարքելու համար Պալքաններուն մէջ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, քանի մը օրէ ի վեր Հիթլէր նորէն կը խօսի անձնապաշտութեան մասին: «Մնաց որ, հանրածանօթ իրողութիւն է թէ Հիթլէր սովորութիւն ունի այդ սպառնալիքն ընելու իր շրջապատին, ամէն անգամ որ ծանրակշիռ որոշում մը տալու վրայ է կամ ծանր յուսախաբութիւններ կը կրէ»:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «Սիթի օվ Ֆլինթ» շոգենաւը, որ Գերմանացիներուն կողմէ ռուսական նաւահանգիստ մը տարուած եւ յետոյ ճամբուած էր, Նորվեկիա հասնելով ազատ արձակուեցաւ: Նորվեկիոյ կառավարութիւնը արգելափակեց գերման նաւաստիները:

ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ղրկուած կապոցներու փոխադրութեան համար (բացի ամսական ձրի կապոցէն, 5 քիլօ) կրճատեալ սակացոյց մը հաստատուեցաւ: Այսպէս, 1 փրանք 50 մինչեւ մէկ քիլօ, 3 փրանք՝ մինչեւ 2 քիլօ, 5 փրանք 50 մինչեւ 3 քիլօ եւն.:

Ա. ԿԱՐԳԵՐԸ պիտի ջնջուին Փարիզի արուարձաններու կառախումբերուն մէջ, դեկտեմբեր 1էն սկսեալ: Այս բարեփոխումը պիտի տարածուի աստիճանաբար, փոքր թէ մեծ գիծերուն վրայ: Մեծ ճեպընթացները պիտի պահեն Ա. կարգերը, բայց որոշ վերապահումներով:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՍՏՈՐԵՐԿՐԵԱՅ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ ՄԸ շինուած է Տիժոնի մէջ: Գետնին երեսէն ընդարձակ սանդուղ մը կ'երկարի դէպի հիւանդանոց, որ օժտուած է հեռաձայնով, կեդրոնական ջերմութեամբ եւ ուրիշ ամէն յարմարութիւններով: Հիւանդանոցը կրնայ 250 վիրաւորներ պատսպարել:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ կառավարութիւնը պաշտօնական վճռակ հրատարակեց աւելի քան 500 քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ, գերմանական սահմանագլուխին երկայնքը, իբրեւ հետեւանք զինուորական կասկածելի համախմբումներու: Միայն երեք նահանգներ բացառութիւն կը կազմեն: Կառավարութիւնը միեւնոյն ատեն ողողումներու փորձեր կը կատարէ, ի հարկին թումբերը բանալու եւ գերմանական արշաւանքը խանգարելու համար:

ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ տաք հագուստներ, կօշիկ եւն. ձրի պիտի փոխադրուին նոյեմբերի ընթացքին, առաւելագոյն հինգ քիլօ ծանրութեամբ: Պէտք է հասցէները ճիշդ գրել եւ վրան նշանակել — «Colis militaire gratuit»:

ՌՈՒՍՕ-ԳԵՐՄԱՆ գործակցութեան մասին զանազան լուրեր հրատարակելով, զուիցերիական թերթերը կը գրեն թէ երեք ռուս ծովակալներ եւ բազմաթիւ ճարտարագէտներ Գերմանիա պիտի երթան, խորհրդակցելու համար: Միեւնոյն աղբիւրներուն համաձայն, Գերմանիոյ քարոզութեանց նախարարութիւնը յանձնարարած է շրջանաւարտներուն զգուշանալ անհաճոյ արտայայտութիւններէ՝ Խ. Միութեան հանդէպ, անձերու թէ հաստատութեանց դէմ; Բոլոր գրադարաններէն պիտի վերցուին այն գիրքերը որ թշնամական են խորհրդային իշխանութեան համար:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գերագոյն Խորհուրդը նոյեմբեր 3ին փակելով իր 5րդ արտակարգ նստաշրջանը, հաստատեց Լեհաստանէն գրաւուած երկրամասին կցումը: Այս առթիւ բանախօսները անգամ մը եւս փառաբանեցին «Մեծ եւ Հանճարեղ Առաջնորդը, մեր արեւը, ընկեր Ստալին»: Կցուած հողամասին տարածութիւնն է 196.000 քառ. քիլոմեթր, բնակչութիւնը՝ 12,800,000, որոնց աւելի քան 7 միլիոնը Ուկրայնացիներ են, երեք միլիոնէն աւելին՝ Սպիտակ Ռուսեր, աւելի քան մէկ միլիոնը Լեհեր եւ նոյնքան ալ Հրեաներ: Մոլոթով այս առթիւ ալ կրկնեց թէ «անկրկնելի է» նախկին Լեհաստանի վերահաստատումը:

10,000 ԵՐԿԱԹԵԱՅ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐ դրաւոր զղջում յայտնելով հրաժարեցան իրենց կազմակերպութենէն, Ռումանիոյ մէջ:

«ՎԻԹԹՕՐԻՕ ՎԷՆԷԹՕ», Իտալիոյ 35,000 թոն զրահաւորը, յաջող փորձեր կատարեց Ադրիականի մէջ, մինչեւ 35 մղոն արագութեամբ: Առաջին զրահաւորն է այս նոր շարքի մը: Երկրորդն ալ փորձեր կը կատարէ, իսկ ուրիշ երկու հատ լրանալու վրայ են:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆՈՐ ՍՈՒԶԱՆԱՒ ՄԸ փորձեր կատարած ատեն, ծովուն մէջ սուզուեցաւ 107 մեթր խորութեամբ եւ մնաց կէս ժամ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ ազդեր կը տպուին, դրօշակներ հրապուրելու համար, հակառակ պատերազմին: Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ «Գերմանիա միակ երկիրն է ուր աղբառուտը չէ սպառ»: Ուրիշ լուրերու համաձայն, մասնաւոր տոմսեր պիտի հաստատուին հագուստակապուստի համար: Իւրաքանչիւր տոմս պիտի պարունակէ 150 կէտ, որ կը ներկայացնէ գնուելիք հագուստներու հաշիւը: Օրինակ, վերարկու մը կը ներկայացնէ 40 — 60 կէտ, իսկ օձիք մը՝ միայն մէկ կէտ:

ՌՈՒՄԱՆՕ-ԳԵՐՄԱՆ տնտեսական կոմիտէ մը հաստատուեցաւ, դարկ տալու համար երկու երկիրներուն վաճառականութեան: Անդամներուն մէջ կը գտնուին ականաւոր անձեր: Բանակցութիւններ կը կատարուին, մշակոյթի գետնին վրայ եւս գործակցութիւն հաստատելու համար: Իբրեւ սկզբնաւորութիւն շարժանկարներ պիտի փոխանակուին:

ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ վճարը պիտի աւելնայ հոկտեմբեր 1էն սկսեալ, ինչպէս հաղորդեր էինք կիրակի օր: Այս առթիւ հրատարակուած հրամանագրին մանրամասնութիւններէն կ'իմանանք թէ Ա. կարգի զինուորները օրական պիտի ստանան 85 սանթիմ, Բ. կարգի զինուորները՝ 75 սանթիմ (առաջ միօրինակ 50 սանթիմ էր): Համապատասխան յաւելումներ պիտի ստանան նաեւ օրականով կապուած ենթասպաները, սկսելով պարզ տասնապետէն (օրական 1 ֆր.) մինչեւ յիսնապետը (5 ֆր. 90): Բուն կռիւի գծին վրայ հաստատուած զինուորներուն օրականն է 10 ֆրանք: Այն սպաները որ ամսէ ամիս կը ստանան իրենց ռոճիկը, նոյնպէս պիտի օգտուին յաւելումէն, համաձայն իրենց աստիճանին, — պարզ տասնապետը՝ 230 ֆրանք, ստորադաս սպաները՝ 400, բարձրաստիճան սպաները՝ 500 ֆրանք են.:

95 ՄԱՐՏԱՆԱՒ ԵՒ 2400 ՕԴԱՆԱՒ շինելու համար ծրագիր մը պիտի ներկայացուի Մ. Նահանգներու խորհրդարանին: Այս աննախընթաց սպառազինութեանց համար պիտի պահանջուի 1,300,000,000 տոլարի վարկ մը: Ծրագրուած է շինել 3 օդանաւակիր զրահաւոր, 8 յածանաւ, 52 թորփիլահալած, 32 սուզանաւ եւն.: Արդէն կը շինուին երկու զրահաւորներ, իւրաքանչիւրը 45,000 թոն տարողութեամբ:

ԿԱՐԳ ՄԸ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ եւ քաղաքներ որոնք զինուորական գօտի հռչակուած էին պատերազմի յայտարարութեան առթիւ, այժմ պիտի համարուին «ներքին շրջան»: Այսպէս, Ռօնի նահանգը (Լիոն եւն.) ամբողջովին, Իզէրի նահանգին մէջ՝ Վիէնի շրջանը, Տրոմի նահանգը եւ Պուշ տիւ Ռօնի նահանգը (Մարսէյլ) ամբողջովին եւն.: Այս առթիւ նոր դիւրութիւններ պիտի տրուին երթեւեկի համար:

ԲՈԼՈՐ ՆԱՑԻ ՇՐՋԱՆԱՊԵՏՆԵՐԸ (հիթլէրական կուսակցութեան վարիչները) զօրավարի աստիճան եւ համազգեստ պիտի ստանան, պատերազմի տեւողութեան ընթացքին:

Պուլկարական գրականութիւն

Դրամի համար

(Բ. եւ վերջին մաս)

Քունը փախեր էր: Ու կը դառնար անկողինին մէջ մէկ կողմէն միւսը: Չէր կրնար քնանալ սակայն: Ոտքի ելաւ: Աչքը պտըտցուց իր չուրջը: Մըթին ըրաւ պատուհին կանոնաւոր շնչառութիւնը: Դուրսը, կեռնեխները կը դեղգեղէին ու բակին մէջ կ'օրօրուէին ծառերուն շուքերը:

Ծերուկը կը մտածէր: Չէր գիտեր սակայն թէ ինչ կը մտածէր: Կամացուկ, քանի մը քայլ առաւ, դուրս ելաւ սենեակէն, կանգ առաւ իր հիւրին դրան առջեւ: Վար հակեցաւ, շօշափեց տոպրակը, վերցուց, — ծանր էր: Գնաց վառեց ճրագը, նորէն եկաւ տոպրակին մօտ եւ բացաւ նայեցաւ պարունակութիւնը: Իր հաշիւով հազար նափոլէօն կար մէջը: Աչքերը պղտորեցան: Ոչ անշուշտ դրամին համար: Բայց ինչո՞ւ համար, ինք ալ չէր գիտեր: Այնքան շփոթեցաւ որ այլեւս չէր տեսներ տոպրակին բովանդակութիւնը: Պահ մը ոտքի կեցաւ, յետոյ դուրս ելաւ: Չէր կրնար կենալ տեղ մը: Պարտէզին շրջանն ըրաւ, յետոյ գնաց կնոջ մօտ: Պառաւը կը քնանար մինչ: Նստաւ մօտը, ճիշդ մօտը: Կ'ուզէր որոշում մը տալ: Բայց ոչ մէկ մտածում կրնար կեդրոնացնել: Առանց ուզելու, հրեց կինը: Պառաւը բացաւ աչքերը: Ծերուկը ծռեցաւ, բերանը ականջին մօտեցուց եւ, յուզուած, զողհար, ըսաւ.

— Դրամ կայ տոպրակին մէջ, բոլորն ալ նափոլէօն:

Պառաւը դարձաւ միւս կողմ:

— Գիտեմ, ինք ըսաւ արդէն թէ դրամ կայ տոպրակին մէջ: Եւ վերստին քնացաւ:

Ծերուկը երկնցաւ, չուրջը նայեցաւ: Կը մտածէր: Գլուխը հանգչեցուց կարծր բարձին վրայ եւ վերջապէս կրցաւ որոշ մտածում մը կազմել: Ինչեր պիտի ընէր եթէ իրն ըլլային այդ դրամները, ինչեր պիտի ընէր: Ցողնած՝ քնացաւ, խռովեալ քուն մը մտաւ:

Առաւօտը սկսեր էր կապուտցնել պատուհանին ապակիները: Ծերուկը ոտքի ցատկեց: Դիտեց սենեակին չորս բոլորտիքը: Ոչ մէկ փոփոխութիւն: Կինը կը քնանար տակաւին: Քովի սենեակին մէջ ալ ճամբորդը, նոյնպէս քուն: Պատուհանին մօտ գնաց: Փողոցը ամայի: Պարտէզն ալ: Կիսովին բացաւ դուռը, դիտեց դիմացը: Լռութիւն: Տոպրակը եւ ոտնամանները կը մնային նոյն տեղը:

Դուրս ելաւ: Կամաց մը, մտաւ պարապ մառանէն ներս: Կացին մը կար հոն, եւ հին սրօց մը: Նայեցաւ կացինին: Վերցուց եւ, յանկարծ, փախաւ դուրս, կարծես ձեռքերը այրած ըլլային պողպատէն:

Սենեակ մտաւ, պատուհանէն դուրս նայեցաւ: Ոչ ոք տեսած էր զինք: Հոգոց մը հանեց: Զգուշութեամբ դուրս ելաւ, դարձեալ մտաւ մառան եւ առաւ կացինը: Ձեռքերը կը դողային: Գրկեց որքան կրնար: Վերադարձաւ սենեակ: Արթնցուց կինը, որ սարսափով աչքերը բացած՝ աւելի սարսափեցաւ երբ կացինը տեսաւ: Երկանը աչքերը մեռելի աչք դարձած էին, անփայլ ապակիի պէս:

— Տէ՛ր Աստուած, մրմնջեց: Ծերուկը մատը դրաւ բերնին.

— Լռէ՛:

— Ի՞նչ կայ, հարցուց կինը դողալէն:

Ծերուկը ծռեցաւ, դրեթէ փակաւ կնոջ:

— Պիտի սպաննեմ եւ դրամը պիտի առնեմ:

Կինը սկսաւ պոռալ:

Դուրսէն մէկուն ձայնը լսուեցաւ: Բակին դուռը բացուեցաւ: Մէկը կու գար վազելով: Յանկարծ լսուեցաւ Ցվեթայի ձայնը: Չէր կրցեր աւելի սպասել, առտուն կանուխ վազեր եկեր էր:

Պառաւը ոտքի ցատկեց, գնաց բացաւ դուռը: Աղջիկը, ուրախութենէն ճառագայթած, ըսաւ.

— Ո՞ւր է սիրելի հիւրս, ճանչցա՞ք, մա՛յր, ճանչցա՞ք: Ա՛խ, Թինքօ՛, Թինքօ՛, ո՛րքան փոխուած է...

— Ի՞նչ, Թինքօ՞...

Ծերուկ ամուսինը ցնցուեցաւ: Շուրջը նայեցաւ, դրեթէ խենթեցած:

— Հապա ո՞վ, Թինքօն, ըսաւ Ցվեթա երջանկափայլ:

Յանկարծ բացուեցաւ դուռը: Թինքօն երեւցաւ սեմին վրայ: Ցվեթա նետուեցաւ եղբօրը վզին:

— Աղբարիկս, չճանչցա՞ն քեզ, եւ դուն ալ բան մը չըսիր իրենց...

— Զաւակս, աղաղակեց մայրը ծունկի գալով առջեւը:

Ծերուկին սրունքները դողդղացին, չկրցաւ քայլ մը առնել, կ'աշխատէր բռնել պատերէն, դուռէն: Վերջապէս մօտեցաւ սանդուղին, վար վազեց, բակ իջաւ եւ սկսաւ փախչիլ սարսափահար:

— Հայրի՛կ, հայրի՛կ, կը պոռար Թինքօ, վազելով ետեւէն:

Բայց ծերուկը կը վազէր, կը փախչէր քաշելով դրացի ցածլիկ տուներու պատերուն: Անցաւ աղբիւրին առջեւէն: Մերթ ետին կը դառնար, գլուխը ետին կը դարձնէր ու կը փախչէր: Ձեռքերը կ'երկնցնէր, կարծես կ'ուզէր բան մը բռնել ու չէր կրնար: Անցաւ եկեղեցիին առջեւէն, փայտէ լքուած սանդուղ մը կար, զարնուեցաւ անոր ու գետին ինկաւ: Գլուխը զարնուեցաւ քարի մը, ճեղքուեցաւ եւ արիւնը սկսաւ հոսիլ:

Հովեվարքի մէջ, հազիւ կրցաւ կուրծքէն դուրս ժայթքել սա բառերը.

— Աստուա՛ծ իմ, ինչ պիտի ընէի...

Աչքերը արիւնէն կարմրած էին:

ՎԼԱՏԻՄԻՐ ՓՈԼԻԱՆՈՎ

ԽՄԲ. — Վլատիմիր Փոլիանով պուլկար երիտասարդ գրող մըն է, ծնած Ռուսճուք, 1899ին: Երկրորդական կրթութիւնը ստացած Սոֆիայի մէջ, յետոյ յաճախած, յաջորդաբար, Կրացի, Վիէննայի եւ Միւնիխի բարձր. վարժարանները: Իր առաջին հատորն է Մահը (1922): Յետոյ հրատարակած՝ Պուպրիկներու կատակերգութիւնը, Աստղերը պատուհանէս, Արեւը մայրը մտաւ, Սեւերը չեն ճերմկիր, Անթաղ իշխանը եւ ուրիշներ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԱՆԱՉ ԲՈՑԵՐ (բանաստեղծութիւններ), գրեց՝ Ն. Թագուհի: Պէյրութ: 1939: Գին 50 սէնթ:

Հասցէ. — K. Gulézian, Collège Arménien, 127 Wadi Abou Djemil, Beyrouth, (Liban):

Կարմիր Երկաթուղին

«Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ (20 հոկտեմբեր).

— «Երզրումի երկաթուղին առաջին անգամ լսուեցաւ Փաստրմաճեան անուն Հայու մը կողմէ, որ «քօմիթէճի» էր եւ Սահմանադրութեան առաջին տարիները երեսփոխան եղաւ:

Այն ատեն, Չէսթըրի ծրագիր ըսելով անցանք գացինք: Այս ծրագրին համաձայն, Երզրումի երկաթուղին պիտի շինէր ամերիկեան ընկերութիւն մը, որուն ներկայացուցիչն էր Փաստրմաճեան: Սովորաբար, երկաթուղիի շինութեան պահուն, կառավարութիւնը «քիլոմեթրական երաշխաւորութիւն» անունով դրամ մը կու տար ընկերութեան: Ամերիկեան ընկերութիւնը այս դրամը պիտի չառնէր կառավարութենէն, բայց ասոր փոխարէն իրաւունք պիտի ունենար բանեցնելու գիծին երկու կողմը մինչեւ 50 քիլոմեթր տեղ գտնուած հանքերը:

Տարիներով «Չէսթըրի ծրագիր» լսելէ ետք, պատմութեան անցան Փաստրմաճեանն ալ, հանքերը բանեցնելու ցնորքն ալ: Այսօր մէջտեղը իրականութիւն մըկայ: Սուլթաններուն եւ Սահմանադրութեան շրջաններուն տարիներով մեր ականջին հնչած երկաթուղին, Հանրապետութեան շրջանին մէջ շինուեցաւ եւ Էրզրումը կապուեցաւ երկրին չորս անկիւններուն հետ:

Նոր երկաթուղին մէկ մասն է այն հսկայ գործին, զոր 15 տարուան մէջ ազգային դրամագլուխով եւ ազգային արհեստագիտութեամբ շինուած է 3189 քիլոմեթր երկաթէ ցանցով: Երկաթուղիի այս շինութեան յաջողութիւնը մեզի համար դժուարին բայց յաջող քննութիւն մը եղաւ, որովհետեւ սուլթանական շրջանին մէջ, այս երկաթուղիին շինութեան համար, Չէսթըրէն եւ հայ Փաստրմաճեանէն տարիներով սպասուած օգնութիւնը այսօր Թուրքին մէկ գործն է:

Իսմէթ Ինէօնիւ իրեն նպատակ ըրած էր ամբողջ երկիրը ծայրէ ծայր երկաթէ ցանցով մը կապուած տեսնել:

Հարկ է թուել այն օգուտները զոր երկաթուղին Էրզրում երթալով ձեռք պիտի բերենք, — վարչային, քաղաքակրթական, տնտեսական եւ ռազմագիտական օգուտներ: Այս պահուս, երբ Եւրոպա պատերազմի տագնապ մը կ'անցընէ, Թուրքիան Էրզրումը կապեց Թրակիային, Հաթային, Եգէական, ծուխի աւազանին: Երկաթէ գիծերը Էրզրումի բոլոր բերքերը պիտի տանին երկրին չորս կողմը, ուրկէ երկրին բոլոր ունեցածը պիտի փոխադրուի Էրզրումէն, եթէ պէտք ըլլայ:

Էրզրում այլեւս Սեւ ծովի, Վոսփորի եւ Միջերկրականի ծովեզրին մօտեցած է:

«Ալմաստ»ի

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն. —

Ինչպէս գրած էինք, Խ. Միութեան մաս կազմող ազգերու միջեւ տեղի ունեցած մշակութային հանդիսութեանց կարգին, «Հայկական Մշակոյթի Տասնօրեակը» կատարուեցաւ հոկտեմբեր 20էն սկսեալ:

Այդ օրը ժամը 9ին, Մոսկուայի ռատիոյին ազդարարը ռուսերէն լեզուով նախ ծանոյց թէ կը սկսի «Հայ Մշակոյթի Տասնօրեակը» եւ պիտի ներկայացուի Սպենդիարեանի «Ալմաստ» օփերան: Եւ թուեց անունները բեմադրիչին, գլխաւոր դերասաններուն եւ նուագախումբին ղեկավարին:

Անմիջապէս վերջ սկսաւ օփերային ներկայացումը, որ առաջին վայրկեանէն իսկ այն տպաւորութիւնը ձգեց թէ եւրոպական կատարելութեամբ ներկայացումի մը առջեւ կը գտնուի մարդ: Իսկապէս, կին թէ այր դերասանները իրենց լաւագոյնս մշակուած սահուն ձայնով խիստ ներդաշնակ եւ աչխոյժ երգեցողութեամբ մը կ'երգէին, պարզապէս իբար դերազանցելով: Իսկ նուագախումբը իր յաջող ընկերակցութեամբ իր զգացմունքէտին կը հասցնէր ներկայացումին յաջողութիւնը: Երբեմն կարելի կ'ըլլար որոշ լսել երգեցողութեամբ կատարուած խօսակցութիւնները, ինչպէս «Մի քիչ ջերմութիւն, Նատիր», «Հազիւ հասեր էի», «Նախանձում էի քամիից», «Եւ ձին սուրաց» եւն.:

Առաջին մասին վերջաւորութիւնը, ժամը 9.40ին սքանչելի էր արեւելեան եղանակով դաշնաւորուած պարերգը, զոր այնքան գեղեցիկ կերպով երգեց երգչախումբի ընկերակցութեամբ:

Նուագախումբը պահանջուած կատարելութեամբ մը կազմակերպուած էր, ինչ որ կը հաստատէր իր կուռ ու սահուն նուագումը:

Ժամը 9.45ին լրացաւ Ա. մասը եւ 10.20ին վերսկսաւ Բ. մասը: Այս բաժնին մէջ ալ մեներգներն ու խմբերգները խիստ յաջող ու տպաւորիչ էին ու այնքան ներդաշնակ որ կարծէք միակ բերնէ մը դուրս կուգային:

Իւրաքանչիւրդ ծափերը տեղատարափի մը հանդամանքը ունէին, լի «պրավօ, պրավօ», «պիս պիս» բացագանչութիւններով: Իսկ Բ. մասի վերջաւորութեանը (ժամը 10.45) տեղի ունեցած ծափահարութիւններն ու բացագանչութիւնները պարզապէս աննկարագրելի էին:

Թուրքիոյ բաժանորդներուն եւ գործակալներուն

Պատերազմի սկիզբէն ի վեր թերթերը կը ղրկուին կանոնաւորապէս, Մոսկուայի ճամբով: Նոր կ'իմանանք թէ Թուրքիոյ գործակալութիւնը թերթ չստանար Սեպտեմբեր 1էն ի վեր, մինչդեռ օրը օրին ղրկուած են ծրարները:

Ճարահատ, Նոյեմբեր 5ի թիւէն սկսեալ կը ղրկենք Պաղտատի ճամբով, առանց գիտնալու թէ երբ կը հասնին: Կը խնդրենք վերջնապէս ճշդել քանակը:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԾԱԳԵՑԱՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Կէսօրէ վերջը, մարաջախտ Կէօրինկ հրաւէր կը ղրկէ անգլիական դեսպանին, որպէսզի գայ զինք տեսնել Շորֆհայտի կալուածին մէջ, Պերլինէն 60 քիլոմեթր հեռու, ուր ամերիկեան եղներու հօտ մը կը բուծանէր: Եւ խորհիլ որ այդ հօտին ամէնէն ընտիր կենդանիները իրեն նուիրուած էին լեհական կառավարութեան կողմէ:

Մարաջախտը իր մասին այն տպաւորութիւնը թողած էր, որ քանիցս, տագնապալի վայրկեաններու մէջ, չափաւորութեան խորհուրդ տուած է Հիթլէրի: Արդարեւ, այս վերջին տարիներուն մեծապէս նպաստած է լեհեւգերմանական յարաբերութեանց բարւոքման: Իբրեւ Լեհաստանի բարեկամ, յաճախ որսորդութեան կ'երթար Պիալովիցի անտառներուն մէջ: Լեհեւգերմանական վէճին առաջին օրերուն, ինք էր որ քննադատած էր Ֆոն Ռիպպէնթրոփի բիրտ ընթացքը հանդէպ Վարշաւայի կառավարութեան: Իսկ այսօր Կէօրինկ ուրիշ խօսք չունի Լեհերուն մասին, բայց միայն մեղադրանք, պարսաւելով անոնց ընթացքը ուժգնօրէն: Կէօրինկ եւս լեհական վայրագութիւններու պատմութիւն պատմել սկսած է արդէն: Միւս կողմէ, ջերմօրէն փափաք կը յայտնէ, իր փափաքին միացնելով նաեւ Հիթլէրի փափաքը, բարեկամացած տեսնել Անգլիան Գերմանիոյ հետ:

Կ'աշխատի պարզել այն բարիքները, որոնք պիտի ծնին ի շահ երկու երկիրներուն եւ համայն աշխարհի՝ երբ իրարու հետ համաձայնին Անգլիա եւ Գերմանիա:

Անգլիացի դիւանագէտը աւելի քան երկու ժամ կը մնայ մարաջախտին մօտ, յետոյ սակայն կը խորհի թէ այսպէս ժամանակ միայն կը կորսնցնէ, քանի որ Կէօրինկ չուզեր կամ չի կրնար որեւէ ձեռնարկ կատարել կասեցնելու համար դէպքերու վտանգաւոր ղահավէժը: Սըր Հէնտէրսըն կը վերադառնայ Պերլին, երբ արդէն մութը իջեր էր:

Այդ պահուն բախտորոշ խօսակցութիւն մը տեղի կ'ունենար Հիթլէրի եւ Ֆոն Ռիպպէնթրոփի միջեւ: Այս վերջինը կը յաջողի համոզել իր Առաջնորդը թէ արեւմտեան ժողովրդապետական կառավարութիւնները երբեք տրամադիր չեն պատերազմ ընելու Լեհաստանի համար: Եւ երբ կատարուած իրողութեան մը առջեւ դրուին, պիտի գոհանան զինուորական ցոյց մը կատարելով: Իբրեւ ապացոյց՝ կը ներկայացնէ այն լուրերը, որոնք կը հաստատէին թէ յառհաւական փորձեր կը կատարուէին չէզոք մայրաքաղաքներու մէջ, փրկելու համար խաղաղութիւնը: Այդ ձեռնարկները ցոյց կուտային որ Լեհաստանի դաշնակիցները կռուելու միտք չունին:

Վերջապէս, արտաքին նախարարը կը հաւաստէ թէ խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է զինուորական պատուիրակութիւն մը ղրկել Պերլին, այդ որոշումը կը բարձրացնէ ռուսական բարեկամութեան արժէքը, նոյնիսկ կրնայ սպառնալիքի տպաւորութիւն թողուլ արեւմտեան պետութեանց վրայ:

Միւս կողմէ, Հիթլէրի զօրավարները եւս այն կարծիքը կը յայտնեն թէ կարելի չէ սպասել այլեւս: Կամ յարձակման հրամանը տալ, կամ հրաժարիլ զինուորական գործողութիւն կատարելէ Լեհաստանի դէմ: Լեհական բանակը տակաւին լրացուցած չէ իր զօրաշարժը, մինչ գերման մեքենաշարժ բանակը կազմ եւ պատրաստ կը սպասէ գրոհ տալու կարեւոր կէտերու վրայ: Հաղորդակցութեանց գլխաւոր կայանները, զօրանոցներուն ու մթերանոցներուն տեղը եւսայն ճշդուած են: Հարիւրաւոր ամբարձիչ օդանաւեր մէկ նշանի վրայ պիտի սլանան երթան քանդել զանոնք եւ սարսափի մատնել բնակչութիւնը: Ամէն կրնայ կորսուիլ մէկ օրէն միւսը:

Ցաղթանակին հեռանկարը զինովութիւն կը պատճառէ Հիթլէրի: Կ'ուզէ վրէժ լուծել այն ազգէն, որ Եւրոպայի մէջ առաջինը եղաւ իր դէմ գլուխ ցցող: Կ'ուզէ երեւալ ռազմաճակատին վրայ, այս անգամ ոչ իբրեւ ճառախօս, այլ գերմանական բանակներու ընդհ. հրամանատար:

Ֆիւհրէր որոշումը տուաւ վերջապէս: Հեղեղի պէս պիտի վազէ մարդկային արիւնը, հարիւր հազարաւոր մարդկային էակներ զոհ պիտի երթան ռումբերուն, աւերակներու պիտի վերածուին լայնատարած նահանգներ:

Եւ սակայն, յարձակումի հրամանը տալէ առաջ, Ֆիւհրէր կ'աշխատի վերջացնել դիւանագիտական խաղերը, որոնց նպատակն է Լեհաստանի վրայ նետել պատասխանատուութիւնը, յայտարարելով թէ Վարշաւա խզեցրանակցութիւնները որոնք ... սկսուած չէին, թէ մերժեց առաջարկները որոնք ... ներկայացուած չէին:

Այս դիւանագիտական խաբերայութիւնը ծրագրուած էր երէկ կէս գիշերէն առաջ, երբ յետոյ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ մերժեց Հէնտէրսընի յանձնել գերմանական պայմանները: Նոյն Ռիպպէնթրոփը, սակայն, գիշերը ժամը 21ին, ձայնասփիւռի կայանէն ամբողջ աշխարհի հաղորդեց այդ պայմանները, ցոյց տալու համար թէ Գերմանիա որքան չափաւոր է իր պահանջներուն մէջ եւ հաշտարար: Ձայնասփիւռի գերմանական կայանը կ'աւելցնէր նաեւ թէ Լեհաստան մերժած է գերմանական այդ չափաւոր առաջարկները, ուրեմն անկարելի դարձուցած վէճին խաղաղ լուծումը:

(9) (Շար.)

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme .. Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԽՐԹԻՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70

Chèque Postal Paris 1678 - 63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ — ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Զուիցերիա եւ Իտալիա	245 փրանք	140 փրանք	
Այլ երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MERCREDI 8 Novembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4190

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ԵՐԿԻՆՔԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՆԴՈՒՆԴԸ ՋՐԱՍՈՅԶ. .

« Երկինք պատմեն զփառս Աստուծոյ » — կ'ըսեն հին գիրքերը, թմբեցնելով մարդկային իմացականութիւնը :

Ամբարշտութի՞ւն պիտի համարուէր յայտարարել թէ՝ Աստուած անգամ այլաշխար երեւոյթ մը առած է, հիմա որ երկինքը ոչ թէ իր, այլ մարդոց փառքերը կը պատմէ : Ոչ միայն երկինքը, այլեւ ծովը անդնդախոր :

Արդարեւ, ի՞նչ կը ներկայացնեն աստուածային «փառքերը» այն իրական, անհնարին փառքերուն, քաջագործութեանց քով, որոնց նկարագրութիւնը կը կարդանք ամէն օր, պատերազմի լուրերուն մէջ :

Մարդկային յանդգնութիւնը, քաջութիւնը, հերոսութիւնը ե՞րբ այսքան ամեհի խոյանքով մը ասպարէզ կարդացած էին ե՛ւ աստուածներուն ե՛ւ բնութեան տարրերուն, երէկ՝ յանուն գիտութեան, այսօր՝ յանուն աշխարհակալութեան :

Եւ տակաւին կիսկատար են, չափազանց աղօտ՝ նկարագրութիւնները :

Օրուան ժխորին մէջ, մարդիկ հեւ ի հեւ կուտան լուրերը եւ կ'անցնին,— Գերմանական սուզանաւ մը ընկղմեց կամ ընկղմեցաւ : Ֆրանս. օդանաւերը զարկին գետին ձգեցին գերմանական օդանաւ մը : Անգլիական երկու օդանաւեր հալածելով խորտակեցին թշնամի օդանաւ մը, երբ հետազօտութիւններ կը կատարէր Սկովտիոյ վրայ . . .

Ո՞վ պիտի համարձակէր հարազատօրէն պատկերացնել բովանդակութիւնը այս դէպքերուն : Կը կարծենք թէ օդաչուները իրենք անգամ պիտի անճրկէին,— իրենք իսկ ըլլալով հերոսները կատարուած քաջագործութեանց :

Մօտաւորապէս երկու շաբաթ առաջ, գերմանական օդանաւ մը կը սաւառնէր Սկովտիոյ լեռներուն վրայ : Անգլիական օդանաւերը կը սկսին հետապնդել, կրակ տեղալով անընդհատ : Գերմանական օդանաւը կը սուրայ լեռնէ լեռ, զարհուրելի ելեւէջները կը կատարէ, կը թաւալի անտառի մը մէջ կամ անդունդի մը վերեւ : Ոչ մէկ յոյս փրկութեան : Օդանաւին կէսը աւերակ է դարձեր արդէն, արձակուած գնդակներէն : Ի վերջոյ հալածական օդանաւը կ'երթայ կը զարնուի ժայռերուն, եւ դաշտի մը մէջ կ'իյնայ ջարդուփշուր : Զօրս օդաչուներէն երկուքը ծակ ծակ եղած էին գնդակներէն, մէկը վիրաւոր, միայն վարիչը ողջ :

Եւ թշնամին զինուորական պատիւներով կը թաղէ երկու զոհերը :

Աւելի առաջ, ֆրանսական օդանաւ մը, որ հետազօտութիւններ կատարելու գացած էր Գերմանիոյ վերեւ, կը վերադառնայ իր կայանը, ծանրապէս վնասուած : Երբ վար կ'իջնէ, օգնութեան կը հասնին անմիջապէս, ու մինչ կը սպասէին որ օդաչուները դուրս ելլեն, պատասխաններ կը գտնեն երկու ածխացած մարմիններ, մէկուն ձեռքին մէջ՝ լուսանկարչական գործիք մը, եւ թանկագին լուսանկարներ . . .

Անգլիական օդանաւեր վերջերս յանդուգն թռիչք մը կատարեցին Գերմանիոյ վրայ : Վերադարձին, օդաչուներէն մէկը նկարագրելով թռիչքը, կատարեալ անկեղծութեամբ կը պատմէր թէ ի՛նչ քամահելի փորձութեանց ենթարկուեցան :

— Սարսափելի ցուրտ էր եւ մշուշ : Ոչինչ կը զօրէր տաքցնելու, ոչ պողպատեայ պատեանը, ոչ ըմպելին, ոչ ալ ամէնէն թանձր հագուստներն ու փաթթոցները : Սառեր, թմրեր էինք : Պահ մը մեր միտքէն անցաւ ամէն բան լքել,— այնքան բնական կը թուէր այս տրամադրութիւնը : Եւ սակայն, պաշտօն մը յանձնուած էր մեզի, եւ պէտք էր գլուխ հանել . . .

Պէտք է գրուին, պէտք է մետաղեայ տառերով արձանագրուին այս դիւցազնական խոյանքները, որոնց քով կը նսեմանան շատ մը դասական պատմութիւններ :

Եւ թող անպարծութիւն չհամարուի, եթէ յիշենք, այս առթիւ, թէ հայ քաջեր ալ պիտի գտնուին այս ճակատին վրայ, օր մը արձանագրուելու սահմանուած :

Մեր գրիչը անզօր է պատկերացնելու միւս դիւցազնամարտը,— այն որ կը մղուի ջուրերուն տակ, փոքր ծովերէն մինչեւ ովկիանոս անյատակ :— Շ.

Կարելի՞ է ճշդել պատերազմի նպատակները

»»» . «««

Անգլիոյ խորհրդարանին եւ մամուլին մէջ թէր ու դէմ վիճաբանութիւններ կը կատարուին, պատերազմի նպատակներու մասին : Կարծողներ կան թէ անհրաժեշտ է միջազգային խորհրդաժողով մը գումարել, պատերազմը կարճ կապելու համար, բացորոշապէս պարզելով Դաշնակիցներու պատերազմի նպատակները (Լոյտ Ճորճ, դրամէտ Պէրնըրտ Շօ, լորտ Բոլըրտ Սըսիլ եւն.) : Ուրիշներ ալ բոլորովին տարբեր տեսակէտ մը կը պաշտպանեն, պնդելով թէ անհրաժեշտ է շարունակել պատերազմը մինչեւ յաղթանակ, վերջնապէս ապահովելու համար խաղաղութիւնը :

Այս վիճաբանութեանց առթիւ պահպանողական թերթ մը, «Տէյլի Մէյլ» խմբագրական մը գրելով, ուժգնօրէն կը բողոքէ եղած թելադրութեանց դէմ : «Կ'ուզեն որ Պ. Չէմպըրլէն միջազգային նոր կանոնագիր մը յօրինէ, կարգադրելով զանազան երկիրներու ապագայ յարաբերութիւնները : Պ. Չէմպըրլէն կը մերժէ այս բանը, իմաստութեամբ չարժելով : Մենք մեր թեւերուն վրայ ունինք շատ աւելի կարեւոր աշխատանք մը,— չահիլ պատերազմը, խորտակել հիթլէրականութիւնը եւ այսպէս վերահաստատել բարեկարգութիւնը եւ պատշաճութիւնը Եւրոպայի կեանքին մէջ : Ինչպէս յայտարարեց լորտ Հըլիֆաքս, ասոնք են պատերազմի մեր առաջին նպատակները :

Ո՞վ գիտէ թէ որքան պիտի տեւէ պատերազմը : Ո՞վ կրնայ նախատեսել թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ Եւրոպայի վիճակը, երբ վերջանայ պատերազմը : Աճապարանքով յօրինուած չքեղ ծրագիր մը մեր պատերազմի նպատակներու մասին կրնայ անգործադրելի դառնալ, երբ վերջանան թշնամութիւնները : Փորձել մեզ կաշկանդել այսքան աղօտ շրջանի մը մէջ՝ ոչ միայն վտանգաւոր պիտի ըլլար, այլեւ ապերասան : Մենք պարտաւոր ենք նախ եւ առաջ խորհրդակցիլ Ֆրանսայի եւ գաղթապետութեանց հետ, ինչպէս եւ ուրիշ պետութիւններու հետ : Նոր Եւրոպան միայն մէկ ազգի կամ քանի մը ազգերու գործը չէ, այլ Եւրոպայի բոլոր ազգերուն » :

ՊԵԼԺԻՈՅ կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց, գերմանական օդանաւեր թռած ըլլալով պելժիական հողին վրայ :

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Պատերազմի 65րդ օրը (երկուշաբթի) Ֆրանսական օդատորմիղը փայլուն յաղթանակ մը տարաւ, կատաղի ճակատամարտի մը մէջ : Ֆրանսական 9 սաւառնակներ եռ մղեցին գերմանական 27 օդանաւեր, վար ձգելով ինը հատը, առանց մէկ հատ կորսնցնելու իրենց օդատորմիղէն :

Ցամաքի վրայ, թնդանօթաձգութիւնը կը շարունակուի Ֆորպաքի շրջանին մէջ : Հարուածելով այդ պատնէշը, Գերմանացիները կը ջանան ֆրանսական թնդանօթներու կրակէն փրկել Սարպրուքէնի շրջանը, ուրկէ՛ Սարի հովիտին գերմանական հարուստ ածխահանքերը կարենան բանիլ :

Ֆինլանտայի եւ Խ. Միութեան բանակցութիւններու մասին որոշ լաւատեսութիւն կը ցուցնեն վերջին լուրերը : Մոլոթով ճառ մը խօսելով, նորէն յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը պիտի շարունակէ իր չէզոքութիւնը ներկայ պատերազմին մէջ :

Պալքանեան խորհրդաժողովի մասին հակասական լուրեր կը հրջին : Հեռագիր մը կը յայտնէ թէ անորոշ ժամանակի մը համար յետաձգուած է ժողովը, որ պիտի գումարուէր Պելկրատի մէջ, այս ամսուան ընթացքին : Իսկ եթէ հաւատանք Փէշթայէն հաղորդուած լուրերու, Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները բարւոքած ըլլալով, մօտերս պիտի գումարուի պալքանեան խորհրդաժողովը եւ Իտալիան ալ դիտող մը պիտի ղրկէ : Նոյն աղբիւրին համաձայն, Պուլկարիա եւս պիտի հրաւիրուի այս ժողովին, թէեւ անդամ չէ Պալքանեան Միութեան : Ֆոն Փափէն, Անգարայի գերմանական դեսպանը, որ Պալքանները կը գտնուի, տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պուլկարիոյ վարչապետին հետ :

Ամէն պարագայի մէջ, բոլոր աղբիւրներն ալ կը հաստատեն թէ Իտալիա լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի հարաւ - արեւելեան Եւրոպայի անցուդարձին :

Տնտեսական եւ քաղաքական ճակատը զօրացնելու համար, Դաշնակիցները նոր ձեռնարկներ կը կատարեն, հիմա որ Մ. Նահանգներու ճամբան բաց է եւ կրնան իրենց ուզածին չափ զէնք եւ օդանաւ գնել : Անգլիական կառավարութիւնը որոշեց 500 միլիոն ոսկիի պատերազմական փոխառութիւն մը հրապարակ հանել : Ֆրանսայի ապառազինութեանց մուրհակներու ազգ. կոմիտէն հրապարակային կոչ մը ուղղեց ժողովուրդին, որպէսզի մասնակցի առատաձեռնօրէն :— Գերմանական մամուլը կը շարունակէ մեղադրել Մ. Նահանգները, դիտել տալով թէ զէնքի արտածման արգելքին բարձումը նոր վտանգներ պիտի բանայ, երկարաձգելով պատերազմը : Ֆրանքֆուրթէր Ցայթունկ արտասովոր միամտութեամբ մը կը հարցնէ թէ իմաստութիւնը չէ՞ պահանջեր որ Ֆրանսա եւ Գերմանիա համաձայնին, նոր կարգուսարք մը հաստատելու համար Եւրոպայի մէջ : «Այս հարցումին պատասխանէն կախում ունի Ֆրանսայի ճակատագիրը» : Ուրեմն նորէ՞ն հաշտութեան ձեռնարկ . . .

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԿԱՏԱՂԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏ ՄԸ

Ֆրանսական 9 օդանաւեր ետ կը մղեն գերմանական 27 օդանաւեր, ինը հատը վար ձգելով

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական ղեկոյցները հրատարակուեցան.—

Ղեկոյց թիւ 127, Նոյեմբեր 6, առաւօտ.— Տեղական հրետաձգութիւն ճակատի զանազան կէտերուն վրայ :

Ղեկոյց թիւ 128, իրիկուն.— Մեծ գործունէութիւն երկու կողմերու օդատորմիղներու : Օդանաւային բուռն ճակատամարտի մը ընթացքին, ֆրանսական ինը հետապնդիչ օդանաւեր յարձակեցան գերմանական 27 հետապնդիչ օդանաւերու վրայ : Այս վերջիններէն ինը վար առնուեցան, առ նուազն եօթը հասը մեր հողին վրայ : Մեր օդանաւերը ամբողջութեամբ վերադարձան անվթար :

*** Ինչպէս կը հաստատեն տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները, պատերազմին սկիզբէն ի վեր օդանաւային ամէնէն նշանակալից կռիւն էր այս եւ վերջացաւ ֆրանսական օդանաւերու փայլուն յաղթանակով : Այս արդիւնքը անգամ մը եւս կ'ապացուցանէ ֆրանսացի օդաչուներու ճարտարութիւնը, քանի որ ճակատամարտը մղուեցաւ եռապատիկ աւելի մեծ ուժի մը դէմ : Մասնագէտներու կարծիքով, երբ Ֆրանսա եւ Անգլիա ստանան իրենց նոր ապսպրանքները Մ. Նահանգներէն, յառաջիկայ գարնան գերակշռութիւն պիտի վայելեն օդին մէջ : Այս առաւելութիւնը նախապայման մը կը համարուի, Զիկֆրիտի գիծը ճեղքելու համար :

Գալով ցամաքային գործողութեանց, շատ մը ֆրանսացի մասնագէտներ կը կարծեն թէ Ֆորպաքի վերջին ռմբակոծութիւնը նախանշանն է գերմանական յարձակողականի մը : «Փըթի Փառիզիէն»ի զինուորական աշխատակիցը կը գրէ այս առթիւ.

— « Զգուշանանք կեղծ զգայնութենէ, եթէ կը հաճիք : Խնդիրը այս է.— Թոյլ չտալ որ թշնամին մեր երկիրը արշաւէ, ինչպէս եւ կարելի եղածին չափ քիչ մարդկային զոհ տալ : Կարեւորութիւն չունի թէ այսինչ կատարը, այսինչ հողաշերտը, այս կամ այն գիւղը կամ սահմանամերձ քաղաքը լքուած են, եթէ, այդ լքումներուն գնով, մեր պաշտպանները կրնան աւելի ամուր եւ զօրաւոր դիրքերու վրայ հաստատուիլ » :

Իսկ «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի աշխատակիցը կը գրէ.— Գերմանական յանդուգն զինուորներու խումբ մը գիշերանց նաւակ նստելով, գրաւեց փոքր կղզի մը Հռենոսի մէջտեղը, ֆրանսական եւ գերմանական հողին միջեւ : Երբ արշալոյսը ծագեցաւ, Ֆրանսացիները իմացան գերմանական գրաւումը, տեսնելով նացի դրօշը որ կը ծածանէր ծառի մը վրայ : Ֆրանսական 75նոց թնդանօթները անմիջապէս կրակ բացին այս Ռոպէնսոններուն վրայ, ինչպէս կը կոչէին Ֆրանսացի զինուորները եւ շատ չանցած կրակը այնքան սաստկացաւ որ Գերմանացիները իրենց նաւակներն ապաստանելով վերադարձան գերմանական ափը, գնդակներու տարափի մը տակ :

*** Օդանաւային ճակատամարտէն զատ, ֆրանսական եւ գերմանական հետազօտիչ օդանաւերը թռիչքներ կատարեցին փոխադարձաբար :

«Հայ արուեստի տասնօրեակ»ը Մոսկուայի մէջ

« Խորհ. Հայաստան»ի նոր հասած թիւերը լեցուն են Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած հայկական հանդիսութիւններուն նկարագրութիւններով եւ հայ արուեստին, ի մէջ այլոց Կոմիտասի (նկարով միասին) նուիրուած գրութիւններով : Յիշատակենք՝ Ռ. Թերլէմէզեան յօդուածը Կոմիտասի մասին, ծննդեան 70ամեակին առթիւ : Հայաստանի Գեր. Խորհուրդի նախագահ Մ. Պապեանի յօդուածը՝ «Ծաղկող Հայաստան»ի մասին : «Պրաւդա»յի խմբագրականին թարգմանութիւնը՝ «Հայկական արուեստի տասնօրեակի» մասին : Ա. Շահվերդեանի յօդուածը («Պրաւդայի» մէջ) «Ալմաստ»ի մասին : Երեւանի Օփերային պատկանող արուեստագէտներու նամակները Մոսկուայի հանդիսութեանց մասին :

Այս հանդիսութեանց մասին գաղափար մը կազմելու համար, կուտանք մաս մը «Խորհ. Հայաստան»ի հրատարակած թղթակցութիւններէն :

« Թասս » հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ.—

Հոկտեմբեր 20ին, Մոսկուայի մեծագոյն թատրոնին մէջ, որ կը կրէ Լէնինի անունը, կատարուեցաւ հայկական արուեստի տասնօրեակի հանդիսութեանց բացումը : Ամբողջ թատրոնը լեցուած է խուռն բազմութեամբ : Ներկայ են գործավարները, Գեր. Խորհուրդի անդամները, երեսփոխաններ, դիւանագիտական մարմինը, արուեստագէտներ, երաժիշտներ, գրողներ, նկարիչներ, քննադատներ :

Հայաստանի Օփերայի եւ Պարարուեստի խումբը ներկայացուց «Ալմաստ»ը, օփերա : Այս օփերային երաժշտութիւնը գրած է Սպենդիարեան, որու անունը կը կրէ Երեւանի Օփերան :

Խորապէս ժողովրդական այս երաժշտութիւնը հիանալի կերպով կ'արտայայտէր օփերային նիւթը,— ԺԸ. դարու օտար տիրապետութեան դէմ հայ ժողովուրդին մղած պայքարին հերոսութիւնը : Աքանչելի էր նուագախումբը, զոր կը վարէր Գ. Բուդաղեան : Խաղին բեմադրութիւնը յաջողապէս կատարած էր Գ. Յովհաննէսեան : Նկարչական ձեւաւորումը կատարած էր, վաս եւ գունեղ, նկարիչ Մ. Սարեան :

Ներկայացումէն վերջ, դահլիճին մէջ երկար ատեն թնդացին ծափահարութիւնները, ողջունելու համար Հայաստանի արուեստին ներկայացուցիչները :

Այս բացման հանդէսին ներկայ էին Ստալին, Մոլոթով, Վորոշիլով, Կագանովիչ, Կալինին, Միկոյեան, Անդրէեւ, Մալենկով, Շկիրեատով :

Յաջորդով ուրիշ մանրամասնութիւններ :

Ռումանիո՞յ քարիւղը Գերմանիա՞ պիտի երթայ թէ Թուրքիա

Պոլսէն կը հեռագրեն «Տէյլի Հէրըլտ»ի (Լոնտոնի աշխատաւորական օրկանը).— Կը կարծուի թէ Գերմանիա պիտի կորսնցնէ 2,500,000 թոն քարիւղը զոր ամէն տարի կ'արտածէր Ռումանիայէն : Ռումանիայէն առեւտրական պատուիրակութիւն մը Թուրքիա կը գտնուի այս միջոցին եւ կը կարծենք թէ բանակցութեանց գլխաւոր նպատակն է աւելցնել ռումանական քարիւղին արտածումը դէպի Թուրքիա : Միւս կողմէ, Եուկոսլավիայէն պատուիրակութիւն մը հասած է Պուքրէշ եւ իր կարգին կը ջանայ աւելցնել ռումանական քարիւղի արտածումը, փոխարէն տալով երկաթ եւ պղինձ : Անշուշտ Ռումանիա շատ գոհ է որ կրնայ աւելցնել իր քարիւղի արտածումները դէպի պալքանեան երկիրները, որովհետեւ Գերմանիա մեծ դժուարութիւններ կը կրէ, իր քարիւղը ստանալու համար : Պատերազմէն առաջ, Գերմանիա կը ջանար ապսպրուած քարիւղին մէկ միլիոն թոնը փոխադրել Միջերկրականի ճամբով, դէպի Համպուրկ : Այժմ կ'ուզէ այդ փոխադրութիւնը կատարել Դանուբի ճամբով : Արդ, այս գետը ընդհանրապէս կը սառի նոյեմբերի կէսէն սկսեալ, ուստի ռումանական կառավարութիւնը կը վախնայ որ Գերմանիա չկարենայ գնել իր սովորական չափով. հետեւաբար կը խորհի արտածումները աւելցնել դէպի պալքանեան երկիրները :

*** Անգլիական ղեկոյց մը կ'ըսէ թէ բրիտանական օդանաւերը հետազօտութիւններ կատարեցին Գերմանիոյ վրայ եւ յաջողեցան կարգ մը արժէքաւոր լուսանկարներ քաշել : «Մեր օդանաւերէն մէկը տակաւին չէ վերադարձած » :

Դարձեալ անգլիական ղեկոյցի մը համաձայն, գերմանական սուզանաւերը երկու ամսուան ընթացքին ընկղմած են 55 բրիտանական նաւեր, համագումար 238,739 թոն տարողութեամբ, ինչ որ կը կազմէ Մեծն Բրիտանիոյ առեւտրական նաւատորմին 1ուկէս առ հարիւրէն պակաս (առեւտրական տորմիղին ընդհ. տարողութիւնն է 18,500,000 թոն) : Դաշնակիցներն ալ կորսնցուցած են 7 նաւ, համագումար 47,933 թոն :

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ կառավարութիւնը կը քննէ Խ. Միութեան նոր առաջարկները, իր վերջնական պատասխանը տալու համար : Բանակցութիւնները պիտի վերսկսին հինգշաբթի օր : Լոնտոն հասած լուրերու համաձայն, Խ. Միութիւնը երբեք չուզեր պատերազմի բռնուիլ, որ եւ է ճակատի վրայ. իսկ Ֆինլանտայի հետ Ստալին պարզապէս կ'ուզէ շահաւոր սակարկութիւն մը կատարել : Ատոր համար է որ կ'առաջարկէ ուրիշ հողեր տալ, Ֆինլանտայէն պահանջած հողերուն փոխարէն. մինչդեռ այդպէս չվարուեցաւ Էսթոնիոյ, Լիթուանիոյ եւ Լեթոնիոյ հետ :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Ի՞նչպէս կը շինուի Նոր Ճէպէլ Մուսան

Անճարէն կը գրեն «Ազդակ»ի.—

Աշխատանքի առաջին ամսօրեակը լրանալու վրայ է: Այս ամսօրեակին պիտի յաջորդեն ուրիշներ, մինչեւ վերջնական աւարտումը կառուցման այն հսկայ ձեռնարկին, որ Նոր Ճէպէլ Մուսա մը կը կերտէ Պէքաայի ընդարձակ տարածութեան վրայ, Անճարի արգաւանդ դաշտին մէջ:

Հետաքրքրութեան համար կը ներկայացնեմ աշխատանքի ժամանակացոյցը: Առտուան ժամը 5ին կը պարպուի ամբողջ վրանաքաղաքը աշխատող ձեռքերէ: Բոլորը կը փութան իրենց գործատեղիները: Ոմանք աղիւս կը պատրաստեն, ուրիշներ քար կը հաւաքեն, կան նաեւ մարդիկ որ «քամիոն»ներով կրաղիւս կը փոխադրեն հեռուներէն: Ջենք հաշուեր այլեւս ջուր կրող, աւազ կրող, երկրաչափներու օգնող, մաքրութեան հսկող, անտառապահութիւն ընող խումբերը, որոնց ընդհանուր թիւը հազարի կը հասնի:

Ժամը 9ին կեդրոնական յանձնախումբի կողմէ քննիչ խումբ մը կ'այցելէ գործատեղիները: Վայ անոր որ բացակայ է կամ դանդաղ կը շարժի: Որովհետեւ, Ճէպէլ Մուսացին համոզուած է որ առանց յարատեւ աշխատանքի օճախ չի շինուիր: Փրկելու համար այս հին, քաջարի եւ ազնուացեղ ժողովուրդը վաղուան ցուրտէն եւ անձրեւէն, ցեխէն ու փոթորիկէն, ձմեռնային համաճարակներէն ու մահուան սպառնալիքներէն, հարկ է աշխատիլ եռանդով եւ արագ: Որովհետեւ, այլեւս համոզուեցանք որ մեր աշխատանքին շնորհիւ միայն կրնանք այդ վերահաս վտանգներէն զերծ մնալ:

Ժամը 12ին դադար եւ 1.30ին կրկին աշխատանք: Եւ ժամը 5ին երեկոյեան դադար:

Իրիկուն է: Սպիտակ կտաւներու աղօտ լոյսին եւ աղքատ հովանիին տակ իր համեստ ընթրիքը կ'ընէ մեր աշխատաւոր ժողովուրդը: Այդ պահուն, անդին, վրանի մը տակ ժողով կը գումարէ կեդր. յանձնախումբը, որուն միակ մտահոգութիւնն է իր հայրենակիցներուն հանգիստն ու առողջութիւնը: Կ'ուսումնասիրէ ու կը քննէ գաղթականներու վերաբերեալ զանազան խնդիրներ եւ յարմար կարգադրութիւններ կը տնօրինէ:

Կարելի՞ է յուսալ որ վրաններու տակ բնակող 5000է աւելի գաղթական ժողովուրդի մը առողջական վիճակը գոհացուցիչ ըլլայ: Մանաւանդ երբ անողոք են պայմանները: Դժբախտաբար լայն հետաքրքրութիւն ցոյց չտրուեցաւ այս գործին եւ չապահովուեցան հարկ եղած դեղերու եւ դարմանումի միջոցները: Ներկայիս պատրաստուելու վրայ է հիւանդանոցը եւ արդէն մասնաւոր բժիշկ մըն ալ գիշեր ցերեկ նուիրուած է գործի:

Պէտք է խոստովանինք որ հիւանդութիւններ կան եւ քիչ չեն մեռնողներն ալ: Եթէ վաղը ձմեռը սաստկանայ եւ անձրեւը սկսի, աւելի պիտի շատնան հիւանդութիւնները: Անհրաժեշտ է այժմէն միջոցներ խորհիլ՝ կանխելու համար այդ վտանգները:

Անցած շաբաթ Անճարի գաղթականներուն համար բացառիկ շրջան մը եղաւ: Շինութեան աշխատանքները կանոնաւորելու եւ պէտք եղած կարգադրութիւնները ընելու համար, զինուորական իշխանութեան եւ գնդ. Քոլէի կարգադրութեամբ Անճար եկաւ Պ. Մ. Տէր Գալուստեան եւ վեց օր շարունակ մնաց ժողովուրդին մէջ, կանոնաւորութիւն մտցնելով աշխատանքի ձեռնարկներուն մէջ: Տեւական կերպով շփման մէջ գտնուեցաւ ժողովուրդի բոլոր խաւերուն հետ, պատուէրներ տուաւ եւ թելադրութիւններ ըրաւ:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ երկու քաղաքներուն հրեայ այրերը, մօտ 10,000 հոգի, հրաման ստացան հեռանալու, անծանօթ ուղղութեամբ: Կ'ըսուի թէ Լեհաստան պիտի փոխադրուին, տեղաւորուելու համար «հրէանոց»ի մը մէջ: Այսպիսի տեղափոխութիւններ կատարուած են նաեւ Վիէննայի մէջ, ուրկէ 20,000 հրեայ այրեր մեկնեցան հոկտեմբեր 1ին, իսկ 1400 հոգի ալ հոկտեմբեր 27ին: Մինչեւ 1940 մարտ 1 հրեայ մնացած պիտի չըլլայ Վիէննայի մէջ: Զանազան աղբիւրներէ կը պնդեն թէ հրէաստան մը պիտի հաստատուի Լեհաստանի մէջ եւ Գերմանիոյ բոլոր հրեաները հոն պիտի փոխադրուին: Փրակայէն հասած տեղեկութեանց համաձայն, վերոյիշեալ չեխական երկու քաղաքներէն մէկուն բոլոր հրեայ այրերը, 17էն 70 տարեկան, հրաման ստացան զպրոց մը ներկայանալու հոկտեմբեր 17ին: Յետոյ շարունեցան այրուբենի կարգով եւ առաջնորդուեցան դէպի կառախումբ: Արգիլուած էր բերան բանալ: Նախապէս պատուիրուած էր երեք օրուան ուտելիք եւ կարգ մը հանդերձեղէններ առնել: Հոկտեմբեր 25ին տեղահան հրեաներուն կիները, 17էն մինչեւ 55 տարեկան եւ 70էն վար մնացած այրերը հրաման ստացան նոյն զպրոցը ներկայանալու, մասնաւոր կայանի մը մէջ տեղաւորուելու համար: Արիականներու հետ ամուսնացած հրէուհիները չթոյլատրուեցան մեկնելու, իսկ հրեաներու հետ ամուսնացած արիական կիները արտօնուեցան մեկնելու իրենց ամուսիններուն հետ, կորսնցնելով արիական հասարակութեան մը պատկանելու իրաւունքը:

ՎԻԷՆՆԱՅԻ արքեպիսկոպոսը, կարտինալ Իննիցէր, բանտարկուած է, համաձայն Փարիզ հասած լուրերու:

ԵՐԿՈՒ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐ, 16 եւ 17 տարեկան, արգելափակման դատապարտուեցան զինուորական ատեանին կողմէ, որովհետեւ փորձած էին օդանաւ մը գողնալ Վիլլաքուպլէի կայանէն, «Գերմանիա թռչելու եւ ռմբաձիգ օդանաւ մը բռնելով Ֆրանսա բերելու համար»...

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17. Rue Damesme .. Paris (13)

Ի՞ՆՉ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ ԿԸ ՀԵՏԱՊՆԴԵՆ ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

Նոր Եւրոպա՝ դաշնակցային հիմերով

Անգլիոյ հանրային կարծիքը, ինչպէս եւ թերթերը ժամանակէ մը ի վեր շատ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան, իմանալու համար դաշնակից պետութեանց «պատերազմի նպատակները»: Այս մասին քանիցս հարցումներ ուղղուեցան նաեւ բրիտանական խորհրդարանին մէջ:

Վերջերս «Նիւզ Քրոնիքլ» խմբագրական մը նուիրեց այս հարցին, «Դաշնակիցներու պատերազմի նպատակները» խորագրին տակ: Յաջորդ օրը նոյն հարցը քննութեան կ'առնէր «Թայմզ», ընդհանուր ուսումնասիրութիւն մը կատարելով այն դժուարին հարցին մասին, որ օրակարգի վրայ պիտի գայ, երբ նացիականութիւնը ջախջախուի եւ ձեռնարկուի աշխարհի նոր խաղաղութիւն մը տալու:

Ուրեմն, կը փնտռուի այն հիմնական սկզբունքը որ պիտի վարէ ներկայ պատերազմը, ինչպէս Ուիլսընի գտած սկզբունքը վարեց 1914—1918ի պատերազմը,— ուրիշ խօսքով՝ պատերազմի բարոյական թնդանօթը:

«Թայմզ»ի ուսումնասիրութիւնը կ'առաջնորդուի այն մտահոգութենէն, որ կը թելադրէ, խուսափելու համար ամէն քսանհինգ տարին անգամ մը եւրոպական պատերազմ մը մղելէ, որոնել դաշնակցային դրութիւն մը որքան տնտեսական եւ ելմտական, նոյնքան քաղաքական գետնի վրայ, կազմակերպելու համար Եւրոպան համաձայն այդ դրութեան: Պէտք է ընդունիլ անմիջապէս, որ «ահաւոր դժուարութիւններ» կը ներկայացնէ նման կազմակերպութիւն մը ստեղծելու աշխատանքը: Այսուհանդերձ կարելի է իրականացնել զայն՝ պայմանով որ ամէն պետութիւն գիտնայ մաս մը զոհել իր գերիշխանութեան իրաւունքներէն ի շահ միջազգային հասարակաց դատին, որպէսզի բոլոր ազգերը վայելեն տեւական ապահովութիւն եւ երջանկութիւն:

«Թայմզ» գիտել կուտայ, սակայն, թէ որոշ վտանգ մը կը ներկայացնէ պատերազմի նպատակները սահմանելու հարցը, որովհետեւ զինուորական, քաղաքական եւ տնտեսական դէպքերը կրնան կարգ մը փոփոխութիւններ մտցնել այդ նպատակներուն խմբագրութեան մէջ: Սակայն եւ այնպէս կ'արժէ այժմէն քննել հարցը եւ կարելի է ճշդել այն սկզբունքները, որոնց վրայ պիտի հիմնուի նոր Եւրոպային կարգուսարքը:

Սկզբունքներու մասին համաձայնութեան արժէքը, կը գրէ «Թայմզ», անպայման կախում չունի դաշնակիցներու յաղթանակէն: Այն սկզբունքները, որոնք բանաձեւուեցան, մօտ քսան տարի առաջ, անկման զինուորի մը կողմէ, ներկայիս կը տիրապետեն կեդր. Եւրոպայի դժբախտօրէն մեծ մասի մը վրայ, հակառակ այն հանգամանքին որ զանոնք աւելի դժուար էր իրականացնել քան որ եւ է մէկը այն սկզբունքներէն, որոնց համար կը կռուինք այս պահուն:

Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի վրայ պարտք կը ծանրանայ յարգել տալ արեւմտեան քաղաքակրթութեան փորձուած սկզբունքները, նոր կեանք մը ընծայել այն մշակութային ժառանգին, որ կուգայ Յունաստանէն, Հռոմէն, քրիստոնէութենէն եւ արդի գիտութենէն:

Նացիական սպառնալիքին սաստկացումը կը հաստատէ թէ կարելի չէ պաշտպանել այդ ժառանգը իբրեւ կայուն իտէալ, պէտք է այդ ժառանգին տալ ուժական ու վերանորոգ արտայայտութիւն մը: Գործնականօրէն, այդ ժառանգին պահպանումը կախում ունի չորս սկզբունքներէ.

1.— Պաշտպանել խօսքի, կրօնքի եւ կարծիքի ազատութիւնը:

2.— Պաշտպանել օրէնքին գերիշխանութիւնը, ըլլայ ազգային, ըլլայ միջազգային տեսակէտով:

3.— Օգտագործել պետութիւնը իբրեւ ազդակ ոչ թէ տիրապետութեան, այլ հանրային ծառայութեան:

4.— Կեանքի եւ բարօրութեան մակարդակը բարձրացնել տեխնիքական առողջութեամբ եւ ոչ թէ սահմանափակ խմբակի մը համար միայն:

Բոլոր այս սկզբունքները կը պաշտպանուին արեւմտեան ժողովրդապետութեանց մէջ, ընդհակառակն դատապարտուած են նացիականութեան կողմէ:

Ըստ «Թայմզ»ի, արեւմուտքի մէջ դաշնակից երկու մեծ պետութեանց մեծագոյն տկարութիւնը կը բխի ոչ թէ կազմակերպութեան ձեւէն, այլ իրերը գիտելու եղանակէն, որ, ըստ նացիականութեան, կը մատնէ հին վարչաձեւի աւանդութիւն մը:

«Կոտորակեալ պետութիւնները», այսինքն փոքր պետութիւնները, որոնք կազմուած են իբրեւ հետեւանք «ժողովուրդներու ինքնորոշման» իտէալին գործադրութեան, չեն կրնար գործել իբրեւ բացարձակապէս անկախ տարրեր տնտեսական, նոյնիսկ քաղաքական կազմակերպութեան մէջ: Անոնց «մշակութային» եւ ընկերային անժխտելի իրաւունքները կամ առանձնայատկութիւնները պահպանելու միակ միջոցն է զանոնք միացնել մեծ խմբակցութեանց ձեւին տակ, Օսլոյի խմբակին եւ Պալքանեան Համաձայնութեան օրինակով:

Գերմանիա ի՞նչ դեր կրնայ խաղալ այն նոր կարգուսարքին մէջ, որ պիտի ստեղծուի պատերազմէն վերջ,— «Թայմզ» այս հարցին կը մօտենայ գիտել տալով նախ թէ կեդրոնացեալ գերմանական մեծ պետութեան մը ստեղծուելուն պատճառն այն էր որ գերման ժողովուրդը կարծեց թէ շուկայ չի տրուիր իրեն:

Եւրոպա մը, որ կազմուած է մտերիմ գործակցութեան հիմերու վրայ, կրնայ խաղաղասիրական եւ շինարարական առիթներ ընծայել այն զանազան տարրերուն, որոնք կ'ապրին Գերմանիոյ մէջ: Գերմանիա ներկայիս կը գտնուի բարեշրջութեան տաք շրջանի մը մէջ, յեղափոխութիւն մը կ'անցընէ ան՝ ինչպէս անցուցին Անգլիա եւ Ֆրանսա, տարիներ առաջ: Եւրոպական այդ կարգուսարքին մէջ, գերման ժողովուրդին քաղաքակրթեալ տարրերը կարելիութիւն պիտի ունենան ուսումնասիրելու եւ հասկնալու թէ ինչ դէշ պայմաններու մէջ կը գտնուէին անցեալին:

Այդ ժամանակ եւս, Գերմանիոյ դրացիները, մանաւանդ Ֆրանսա, պարտաւոր են բացարձակ ապահովութիւն ստանալ ընդդէմ Գերմանիոյ զանգուածային սպառնալիութեան ամէն փորձի: Մեր պարտականութիւնն է ոչ թէ մտածել խաղաղութեան մը մասին, որ պիտի հիմնուէր բառահիւս իտէալի մը, կամ քաղաքական ու զինուորական գերակշռութեան մը վրայ, այլ գտնել միջոց մը, պատշաճեցնելու համար տեւական արժէքները յարափոփոխ պայմաններու, եւ այս արժէքներուն տալու համար ուժերու տեւական եւ լայն համաձայնութիւն մը:

«Թայմզ» կ'ընդունի որ ձախողեցաւ զինուորական դաշինքի դրութիւնը, այժմ անհրաժեշտ է փորձել տարբեր դրութիւն մը: Կազմել համադաշնակցութիւն մը եւրոպական ազգերու միջեւ,— մէջն առնելով նաեւ Գերմանիոյ քաղաքակիրթ տարրերը,— որոնք պատրաստ են ճանչնալ այն սկզբունքները զորս վերը պարզեցինք, ընդունիլ գերիշխանութեան իրաւունքներու սահմանափակումը, համերաշխօրէն աշխատիլ զարգացնելու համար աշխարհի հարստութիւնները, շուկայ տալով բոլոր ժողովուրդներու շինարարական ուժերուն:

Միջազգային այսպիսի գործակցութեան մը իբրեւ օրինակ, «Թայմզ» կ'առաջարկէ ստեղծել «միջդաշնակցային գերագոյն վարչութիւն» մը, որ կրնայ ճիւղ արձակել ամէն դաշնակից երկրի մէջ, չէզոք կամ թշնամի, հիմնելու համար միջազգային իշխանութիւն մը, որու տրամադրութեան տակ պիտի դրուի միջազգային ոստիկանութիւն մը:

Տնտեսական տեսակէտով, պէտք է հիմնել միջազգային հակակշիռ մը նախանիւթերու արտադրութեան եւ բաշխումին վրայ: Արդէն գոյութիւն ունի միջազգային հակակշիռ մը պղինձի, ձգախէժի, ալիւմինիումի, անագի, պղպեղի, շաքարի, թէյի, միսի վրայ:

Անհրաժեշտ է կազմակերպել նաեւ շուկաները միջազգային գետնի վրայ, զարկ տալու համար տնտեսական եռուն կեանքի մը: Ձեռնարկել միջազգային հանրային շինութեանց: Ստեղծել նիւթական վարկի դիւրութիւններ: Միջազգային համաձայնութիւն հողային եւ ենթահողային արտադրութեանց զարգացման համար: Ելմտական փոխադարձ օժանդակութեամբ՝ կազմել հիմնադրամ մը, որ պիտի դրուի միջազգային մարմինի մը տրամադրութեան տակ, բարձրացնելու համար կեանքի մակարդակը:

Ի վերջոյ եւրոպական հարցերը լուծում պիտի գտնեն միայն դաշնակցային կազմակերպութեան մը մէջ, բայց առ այժմ պէտք է գոհանալ նպաստաւոր պայմաններ ստեղծելով դաշնակցային դրութեան զարգացման:

Անշուշտ չափազանց մեծ են դժուարութիւնները՝ լուծման այս ձեւին մէջ, բայց հարկ է բաղդատել լուծման միւս ձեւին հետ, որ է եւրոպական մեծ պատերազմ մը մղել ամէն քսանը հինգ տարին անգամ մը, ու կը տեսնուի թէ նախընտրելի է լուծման առաջին եղանակը:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՆԱՐՊՈՆ, 4 նոյեմբեր.— Սիրելի «Յառաջ», այստեղ կը գտնուին 32 հայ զինուորներ, բոլորն ալ շատ գոհ իրենց վիճակէն: Կը խնդրենք մեզի ալ թերթ ղրկել:— Ա. Տ. Վ. (ԽՄԲ.— Երրորդ նամակն է այս. մինչդեռ թերթը կը ղրկուի առաջին նամակին ի վեր: Զարմանալի է որ չեն ստացած:

S. P. 145, նոյեմբեր.— Կը խնդրենք երկտողով մը յայտնել թէ ինչ պիտի ըլլայ մեր իրաւական վիճակը, քանի որ 20 — 33 տարեկանները զօրակոչի ենթարկուած են արդէն: Մեքենաբար հպատա՞կ պիտի դառնանք: Կ'ուզէի Օֆիսներուն դիմել, բայց հասցէն չունիմ:— Ա. Պ.

ԽՄԲ.— Այս խնդիրը — մեծենաբար հպատակ դառնալ — առկախ կը մնայ առայժմ. բայց տարակոյս չկայ թէ պիտի կարգադրուի պատերազմէն վերջը, եթէ ոչ աւելի առաջ: Նոր դիմումներ կատարուած են այս առթիւ:

ՄԱՄԵՐՍ (Սարթ), 3 նոյեմբեր.— Քառասուն հայ զինուորներու անունով շնորհակալութիւն կը յայտնենք որ մեր խնդրանքին ընդ առաջ երթալով «Յառաջ» կը ղրկէք մեզի: Ձեր թերթին միջոցաւ ոչ միայն օրը օրին տեղեկութիւններ կը ստանանք ազգային եւ քաղաքական կեանքի մասին, այլեւ ուրախութեամբ կը հետեւինք մեր զինուոր ընկերներու կեանքին եւ վայելած համակրանքին: Մեր գտնուած վայրը փոքր գիւղ մըն է Ֆրանսայի հիւսիսային - արեւելեան կողմը եւ մինչեւ մեր գալը տեղացիները գաղափար անգամ չունէին հայ ազգի գոյութեան մասին: Այսօր թէ գիւղացիները եւ թէ մեր սպաները գովասանքով կը խօսին հայ ժողովուրդի մասին:— Ն. Պ.

ՆԷՕՆ, (Էնտր է Լուառ), 2 նոյ.— Սիրելի «Յառաջ», շատ շնորհակալ ենք որ ամէն տեղ կը հասնիք: Նոյեմբեր 1ին եղբայրական խնճոյք մը սարքեցինք, թնդացնելով հայկական երգը այս փոքր գիւղին մէջ: Տեղացիները, զինուորները եւ սպաները զարմանքով կը դիտէին մեզ: «Բամ փորոտան»էն մինչեւ Կոմիտասի վարդապետի երգերը, «Լուսին չկար», «Զէյթունցիներ» իրարու կը յաջորդէին, մանաւանդ որ մեր մէջ կը գտնուի Մարսէյլի զպրոցին Հ. Համբ. որ մեզ կը վարժեցնէ: Կարծես իսկ էր Մուլէնոյի «Աղբիւրեան» սրահը կը գտնուինք:

Մեր սպաները շատ գոհ են մեզմէ, մենք ալ ուրախ՝ իրենց ջերմ համակրանքէն:— Մ. Տ.

ԿԷՆԿԱՆ (Քոթ տիւ Նոռ),— Սիրելի «Յառաջ», կը խնդրենք 22 հայ զինուորներու անունով շնորհակալութիւն յայտնել Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտ շրջանապետ եղբայր Վազգէն Անդրէասեանի, որ սկաուտներու անունէն 250 ֆրանք ղրկած էր մեզի, գլանիկ եւն. գնելու համար: Գալով մեր կեանքին, շատ հանգիստ ենք: Մեր սպաները շատ լաւ են: Ուտելիքը համեղ է եւ առատ:— Հ. Մ.

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «Սիթի ավ Ֆլինթ» շոգենաւին գերման նաւաստիները արգելափակուած ըլլալով, գերմանական կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց Նորվեկիոյ կառավարութեան: Գերմանիա կը պահանջէ.— 1. Ազատ արձակել գերման նաւաստիները.— 2. Գերմանիոյ յանձնել շոգենաւը եւ անոր բեռը.— 3. Նորվեկեան նաւահանգիստի մը մէջ վար դնել շոգենաւը, մինչեւ որ բանակցութիւնները վերջանան: Նորվեկիոյ կառավարութիւնը կը բողոքէ այս պահանջներուն դէմ, յիշեցնելով միջազգային օրէնքը:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ Վիէննա փոխադրելու ծրագիր մը մշակած է Հիթլէր, ինչպէս կը հաղորդեն կարգ մը թերթեր:— Գերմանական կառավարութիւնը կը խորհի յայտարարութիւն մը հրատարակել Մ. Նահանգներու նոր օրէնքին դէմ, ապացուցանելու համար թէ զէնքի արտածման արգելքը վերցնելով, Մ. Նահանգները ծանր պատասխանատուութիւն մը ստանձնած կ'ըլլան:

ՊԻՏԻ ՊԱՏԺՈՒԻՆ այն գործատէրերը (16էն 100 ֆրանք տուգանք) որ չեն վերահաստատեր իրենց զինուոր գացած պաշտօնեաները, երբ անոնք արձակուին:

ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ռուսական ջուրերուն մէջ երեք մասնաւոր գօտիներ հաստատուած են, ուր արգիլուած է նաւարկել: Կ'ըսուի թէ նոյն իսկ խորհրդային նաւերը չեն կրնար մտնել այդ գօտիներուն մէջ:

ԶՕՐ. ԿԱՄԼԷՆ, Ֆրանսայի սպարապետը, ունկնդրութեան ընդունելով ամերիկեան թղթակիցները, յայտարարեց թէ «Ֆրանսա յարձակում չկրեց այս անգամ, բայց զէնք վերցուց, պաշտպանելու համար սկզբունք մը.— Փոքր ազգերը նոյն իրաւունքն ունին ապրելու ինչպէս մեծերը, եթէ քաղաքակրթութիւնը պիտի տեւէ»:

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ պիտի ընդունուին Ֆրանսական երկաթուղիներուն կողմէ, ամէն ուղղութեամբ, բացի արեւելեան զինուորական գօտիէն:

ԱԼԶԱՍ - ԼՈՌԷՆԻ տեղահան բնակչութեանց վերատեսուչը, Պ. Շոթան, կիրակի օր ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է իրենց հանգստութեան համար: «Ձեր ձգած տուներուն վրայ մեր բանակը պիտի հսկէ արթուն եւ վճռական: Եթէ վնասներ եղած են, պիտի դարմանուին: Այսօրուընէ սկսեալ պետութիւնը աւելի քան երկու միլիառի վարկ մը բացած է, ձեր պարենաւորման եւ պատսպարման համար: Շուտով պիտի կրնանք ձեզի ճարել վերմակներ, անկողիններ, վառարաններ որոնք անհրաժեշտ են ձմրան համար: Միեւնոյն ատեն պիտի լարենք մեր ջանքերը առողջապահական դիւրութիւններ ընծայելու համար, որպէսզի համաճարակներ չծագին: Այսօր իսկ իմ նախաձեռնութեամբ ընդունուած հրամանագիր մը վերին Հռենոսի, Ստորին Հռենոսի եւ Մոզէլի տեղահան բնակչութեանց կ'ապահովէ անոնց կրթական եւ կրօնական իրաւունքները»:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄԻ զօրութեան մասին գնահատական զեկոյց մը հրատարակեց Անգլիոյ տեղեկութեանց նախարարութիւնը, Չըրչիլի վերջին այցելութեան առթիւ: «Ֆրանսական տորմիղը զօրաւոր է եւ ազդու, աւելի հզօր քան գերմանականը: Այս տորմիղը, որ կը բաղկանայ 7 զրահաւորներէ, 7 յածանաւերէ, 32 թեթեւ յածանաւերէ, 46 արդիական թորփիլահալածներէ եւ 89 սուզանաւերէ, կը կազմէ ահեղ ուժ մը»:

ԿՈՄԻՆՏԷՐՆԸ (Գ. Միջազգային) իբրեւ թէ հրահանգած է Մեքսիկայի բոլշեւիկներուն ամէն միջոցներով խափանել զէնքի եւ ռազմանիւթի հայթայթումը Դաշնակիցներուն:

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ կը հաղորդենք թէ արտասահման ղրկուած որ եւ է գրութիւն որ հրատարակութեան սահմանուած է, պէտք է գրաքննութեան ենթարկուի, Փարիզի մէջ:

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՍՊԱՆԻԱ միշտ միացեալ պիտի մնան մարքսեան շարժումին դէմ, ինչպէս յայտարարեց Մատրիտի իտալական դեսպանին ներկայացուցիչը, հանդիսութեան մը առթիւ:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ դաշնագիր մը ստորագրեցին, Լեհաստանի փոքրամասնութեանց փոխանակութեան համար: Արեւելեան Լեհաստանի Գերմանները, որոնք 70,000 հոգի են միայն Լիւք քաղաքին մէջ, պիտի փոխադրուին արեւմտեան Լեհաստան, իսկ սահմանագիծէն անդին հաստատուած Ռուսերը՝ Ռուսաստան: Լեհերը, մասնաւորապէս անոնք որ Փոզնանիա եւ Տանցիկի շրջանը կը բնակին, այլուր պիտի փոխադրուին:

ՍՈՒԶԱՆԱՒԵՐԸ հետապնդելու համար Ամերիկացիները նոր նաւ մը շինած են, որուն ծայրը ածելիի բերնին կը նմանի: Այս նաւը քիթէն յարձակելով կրնայ երկուքի բաժնել սուզանաւը, համաձայն կարգ մը թերթերու տեղեկութեանց: Ամերիկայէն գնուելիք զէնքերուն մէջ այս նաւն ալ կը գտնուի:

ԱՆԳԼԻՈՅ ՕԴԱՏՈՐՄԻԴԸ 132 օդաչու կորսնցուցած է պատերազմին սկիզբէն ի վեր (սպանեալ, վիրաւոր, գերի կամ անհետացած), համաձայն Լոնտոնի թերթերուն տեղեկութեանց:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ազնուականներէն իշխան Ռածիվիլի ամբողջ գերդաստանը, ութ հոգի, գնդակահարուած է բոլշեւիկներուն կողմէ, արեւելեան Լեհաստանի մէջ: Բոլշեւիկները միեւնոյն ատեն գրաւած են այդ ընտանիքին բոլոր հողերը, 70,000 արտավար:

ՉԷՆՔԻ ԱՐՏԱԾՄԱՆ արգելքին բարձումը խրախուսած է նաեւ փոքր պետութիւնները, որոնք իրարու ետեւէ ապսպրանքներ կուտան Ամերիկայի: Ֆինլանտա, Պելժիա, Հոլանտա եւ Շուէտ արդէն գործի ձեռնարկած են: Կ'ըսուի թէ միայն Ֆինլանտա կը պատրաստուի առ նուազն 200 օդանաւ ապսպրելու: Միւս կողմէ հաւանական կը համարուի որ աւելի սաստկանայ ծովային պատերազմը: Մասնագէտներու կարծիքով, Գերմանիա պիտի փորձէ օդանաւային գերակշռութիւն հաստատել, խափանելու համար ամերիկեան ապրանքներու փոխադրութիւնը:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԽՐԹԻԽԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 · 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI 9 Novembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4191

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՊԵԼԺԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ԵՒ ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԵՆ ՀԵՌԱԳԻՐ ՄԸ ՈՒՂՂԵԼՈՎ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒՆ

Քաղաքական շրջանակներու մէջ խոր տպաւորութիւն գործեց Պելժիոյ Թագաւորին անակնկալ այցելութիւնը Հոլանտա, ընկերակցութեամբ արտաքին նախարար Սփաքի (ընկերվարական)։ Թագաւորը տեսնելով Հոլանտայի Թագուհին, կարգ մը խորհրդակցութիւններ կատարած, անմիջապէս Պրիւսէլ վերադարձած եւ արտակարգ նիստի հրաւիրած էր նախարարական խորհուրդը։ Միեւնոյն ատեն Հոլանտայի նախարարներն ալ խորհրդակցութիւններ կը կատարէին։ Եւ ահա երեքշաբթի օր երկու մայրաքաղաքներուն մէջ հրատարակուեցաւ հեռագիր-կոչ մը, ուղղուած՝ պատերազմիկ պետութեանց (Մեծն Բրիտանիա, Ֆրանսա եւ Գերմանիա)։

Կը յիշուի թէ երկու փոքր պետութեանց վեհապետները Թախանձագին այլ ապարդիւն կոչ մըն ալ ուղղած էին պատերազմէն առաջ, երբ Հիթլէր դեռ հրաման արձակած չէր Լեհաստան արշաւելու, եւ անկէ ի վեր կը մերժէին խառնուիլ Գերմանիոյ հաշտութեան ձեռնարկներուն։ Արդ, ի՞նչ պատահեցաւ որ հիմա նախաձեռնութիւն կը ստանձնեն, ճիշդ այն պահուն երբ կռիւները հետզհետէ կը տաքնան։ Փարիզի եւ Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ Գերմանիոյ կողմէ ներշնչուած է այս քայլը։ Վերջին լուրերու համաձայն, Գերմանիա ստուարաթիւ զինուորներ եւ մեքենաշարժ ուժեր համախմբած է Հոլանտայի եւ Պելժիոյ սահմաններուն վրայ։ Միւս կողմէ Անգլիա կը սպառնայ աւելի խիստ հսկողութեան մը ենթարկել երկու երկիրներուն արտածումները։ Կը կարծուի թէ այս պարագաներն ալ կապ ունին երկու վեհապետներուն նախաձեռնութեան հետ։

*** Պելժիոյ Թագաւորը Լա Հէյ հասնելով, իր արտաքին նախարարին եւ թիկնապահին հետ, ուղղակի արքայական պալատ գնաց, ուր Վիլհելմինա Թագուհին կը սպասէր իր արտաքին նախարարին հետ։ Երկու վեհապետները եւ իրենց խորհրդականները անմիջապէս առանձնացան քանի մը ժամ, բացարձակապէս գաղտնի պահելով ամէն բան։ Թագաւորը եւ իր նախարարը արքայական պալատին մէջ գիշերեցին եւ խօսակցութիւնները վերսկսան յաջորդ առտու։ Կէս օրէն վերջ ժամը 2ին Պելժիոյ Թագաւորը Պրիւսէլ մեկնեցաւ, օդանաւի համազգեստով։

Միեւնոյն օրը Հոլանտա նորէն զգուշական միջոցներ ձեռք առաւ, պաշարման վիճակ յայտարարելով մնացեալ երեք նահանգներուն մէջ եւ ողողելով ամէն երթեւեկ Լիմպուրկի շրջանին մէջ, գետի թէ ջրանցքի վրայ (նեղ ցցուածք մը որ կ'երկարի դէպի Պելժիա, հարաւային - արեւմտեան կողմէն)։

*** Ահաւասիկ երկու վեհապետներուն կողմէ պատերազմիկ պետութեանց ուղղուած հեռագիրը ·

— « Ամբողջ աշխարհի համար անձկալից պահու մը, երբ դեռ իր բովանդակ արհաւիրքով սկսած չէ պատերազմը արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, մենք համոզուած ենք թէ մեր պարտականութիւնն է անգամ մը եւս բարձրացնել մեր ձայնը։ Պատերազմիկ կողմերը վերջերս յայտարարած էին թէ բոլորովին հակառակ չեն քննելու գտնելու արդար հաշտութեան մը բանաւոր հիմերը։ Մեզի կը թուի թէ ներկայ պարագաներուն մէջ երկու կողմերուն համար դժուար է յարաբերութեան մէջ մտնել իրարու հետ, ճշգրտօրէն յայտնելու եւ մօտեցնելու համար իրենց տեսակէտները։ Իբրեւ վեհապետները երկու չէզոք երկիրներու, որոնց երկուքն ալ շատ լաւ յարաբերութիւններ ունին իրենց բոլոր դրացիներուն հետ, մենք պատրաստ ենք ընծայելու մեր միջնորդութիւնը։ Եթէ երկու կողմերը կը հաւանին, մենք պատրաստ ենք մեր տրամադրելի բոլոր միջոցներով դիւրացնելու որ եւ է առաջարկ եւ մեր կարելին ի գործ դնելու, բարեկամական հասկացողութեամբ մը, փնտռել - գտնելու համար համաձայնութեան մը տարրերը։ Կը կարծենք թէ մեզի կ'իյնայ այս պարտականութիւնը, յանուն մեր ժողովուրդներուն բարօրութեան եւ բովանդակ աշխարհի շահերուն, եւ կը յուսանք թէ մեր առաջարկը պիտի ընդունուի, եւ այսպէս առաջին քայլը պիտի առնուի, տեւական խաղաղութեան մը ճամբուն վրայ»։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆՈՐ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՑԱՄԱՔԻ ԵՒ ԾՈՎՈՒ ՎՐԱՅ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան ·—

Զեկոյց թիւ 129, նոյեմբեր 7, առաւօտ ·— Գիշերը հանդարտ անցաւ։ —

Զեկոյց թիւ 130, իրիկուն ·— Տեղական գործունէութիւն պահակախումբերու եւ հրետանիներու, ճակատի զանազան մասերուն վրայ։

*** Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնն ալ զեկոյց մը հրատարակեց, որ կ'ըսէ թէ Հիւսիսային ծովու հարաւային շրջանին մէջ, կարգ մը անգլիական մարտանաւեր եւ երկու լեհական թորփիլահալածներ կռիւի բռնուեցան գերմանական օդանաւերուն հետ։ «Մեր մարտանաւերէն ոչ մէկը վնաս կրեց։ Ցայտնի չեն թշնամիին կրած կորուստները»։

*** Ֆրանսացիները ետ մղեցին 50 հոգինոց երկու գերմանական զօրախումբերու յարձակումները, Սարլուիի արեւելեան կողմը։

« Փոփիւլէռ»ի զինուորական աշխատակիցը խօսելով արեւմտեան ճակատի զինուորական գործողութեանց մասին, կը գրէ ·— Գերմանացիները իրենց ուժը թափեցին Ֆորպաքի վրայ, բայց չկրցան գրաւել քաղաքը։ «Այն դէպքը որ երէկ զրոյցներու տեղի տուաւ Փարիզի մէջ, հետեւեալն է,— Գերմանացիները գրաւած են Ֆորպաքի զօրանոցները։ Բայց այդ զօրանոցները շատ հեռու են քաղաքէն եւ սպարապետութիւնը, միշտ խնայելով զինուորներու կեանքը, յարմար չէ դատած կռիւ սարքել անոր համար» (գրաքննուած)։

*** Անգլիական կառավարութիւնը նոր միջոցներ ձեռք առաւ, սաստկացնելու համար Գերմանիոյ պաշարումը, խափանելով թէ արտածումներու եւ թէ ներածումներու փոխադրութիւնը։

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

« Զգայացունց » անակնկալ մը՝ պատերազմի 66րդ օրը (երեքշաբթի)։ Պելժիոյ երիտասարդ արքան, Լէոփոլտ, որ երկուշաբթի օր յանկարծ Լա Հէյ գացած էր, եւ ոՀլանտայի ալեհեր Թագուհին, Վիլհելմինա, գլուխ գլխի տալով, կոչ մը ուղղեցին պատերազմիկներուն, որպէսզի հաշտութիւն կնքեն։ Այս առթիւ իրենց պատրաստակամութիւնը կը յայտնեն միջնորդելու եւ ճամբան հարթելու։

Քաղաքական շրջանակներու մէջ գերմանական ներշնչումներու վերագրելով այս ձեռնարկը, Հիթլէրի հաշտութեան վերջին փորձը կը նկատեն զայն։ Ամէն պարագայի մէջ, խորապէս նշանակալից է երկու փոքր պետութեանց այս նախաձեռնութիւնը եւ ճշմարիտ օրհնութիւն մը պիտի ըլլայ, եթէ յաջողի։

Ուշագրաւ է որ նոյն օրը Անգլիոյ արտաքին նախարարն ճառ մը խօսեցաւ գիշերանց, ժամը 9.15ին, պարզելով Դաշնակիցներուն «պատերազմի նպատակները»։ Լորտ Հըլիֆաքս արդէն իր շաբաթական զեկուցումը պիտի տար այսօր, լորտերու ժողովին մէջ։ Արդ, ինչո՞ւ այս ձայնասփիւռ ճառը, վերջին պահուն, Պելժիոյ եւ Հոլանտայի վեհապետներուն նախաձեռնութենէն անմիջապէս վերջը։

Գործողութիւնները կը շարունակուին ծովու թէ ցամաքի վրայ կամ օդին մէջ։ Գերմանացիները երկու նոր յարձակումներ կատարեցին ֆրանսական դիրքերուն դէմ, բայց ետ մղուեցան։ Միեւնոյն ատեն գերմանական օդանաւերը յարձակեցան բրիտանական տորմիղին վրայ, Հիւսիսային ծովուն մէջ։

Պալքաններէն եւ Թուրքիայէն հասած վերջին տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ դիւանագիտական մեքենան անընդհատ կը բանի Ռումանիոյ, Եուկոսլաւիոյ, Պուլկարիոյ եւ Թուրքիոյ մէջ։ Ռումանիա միշտ մտահոգ է Պեսարապիոյ եւ Տոպրուճայի մասին, մանաւանդ որ Պերլին եւ Մոսկուա նորէն իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած են Պուլկարիոյ վրայ։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆ ԱԼ ԿԸ ԽՕՍԻ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Երկու հիմնական պայմաններ դնելով

«Մենք կը կռուինք ազատութեան համար»

Անգլիոյ արտաքին նախարարը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ երեքշաբթի գիշեր, պարզելով պատերազմի նպատակները եւ անուղղակի շօշափելով հաշտութեան խնդիրը։ Նախարարը յիշելով Պ. Չէմպըրլէնի առաջին յայտարարութիւնը՝ պատերազմէն անմիջապէս վերջը, իրենց մղած պայքարի նպատակներու մասին, շարունակեց ·

— « Երկու խնդիրներ կը ներկայանան մեր առջեւ · առաջին՝ ի՞նչ է մեր պայքարին նպատակը · երկրորդ՝ կրնա՞նք խակապէս վստահ ըլլալ թէ յաղթանակը տանելով ֆիզիքական ուժերու այս ընդհարման մէջ, պիտի յաջողինք իրականացնել այդ նպատակը։ Շատ մը շրջանակներու մէջ կը պնդեն որ Դաշնակիցները աւելի մեծ ճշգրտութեամբ սահմանեն պատերազմի նպատակները։ Կը նշանակէ թէ շատեր այդ հարցումին պատասխանը կը փնտռեն։ Պատասխանը յստակօրէն տրուած է ընդհանուր խօսքերով,— Մենք կը կռուինք ազատութիւնը պաշտպանելու համար ·— Կը կռուինք խաղաղութեան համար ·— Կը դիմադրաւենք մարտահրաւէրի մը որ կը սպառնայ մեր եւ ուրիշներու ապահովութեան ·— Կը պաշտպանենք բոլոր ազգերուն իրաւունքը՝ ինքնավար կեանք մը ապրելու ·— Կը կռուինք այն մեթոտին դէմ որ կ'ուզէ օրէնքին տեղ բռնի ուժը հաստատել միջազգային յարաբերութեանց մէջ ·— Կը կռուինք դաշնագիրներու սրբութեան բռնաբարման եւ խոստմնազանցութեան դէմ։ Մենք սորվեցանք թէ Եւրոպան պիտի չկրնայ մշակել խաղաղութեան արուեստները, մինչեւ որ Գերմանիա ըմբռնէ թէ այլեւս թոյլ պիտի չտրուին նախայարձակման պարբերական արարքները։ Հետեւաբար, մեր վճիռը պիտի ըլլայ ոչ միայն ապագան պաշտպանել այն բռնութիւններէն զոր Գերմանիա կրել տուաւ Եւրոպայի, վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին, այլեւ, որչափ որ կրնանք, դարմանել այն վնասը զոր Գերմանիա յաջորդաբար պատճառեց իր տկար դրացիներուն։ Հետեւաբար մենք կը կռուինք պահպանելու համար օրէնքին եւ գթութեան տիրապետութիւնը մարդէ մարդ եւ քաղաքակիրթ պետութիւններու մեծ ընկերութեան միջեւ եղած յարաբերութեանց մէջ։ Երբ աչքի առջեւ կը բերեմ այն օրերը ուր կը յածէինք անորոշութեան մռայլ հովիտին մէջ, իմ խիղճս կը վկայէ թէ միայն գերագոյն անպատուութեան մը գնով կրնայինք խուսափիլ պատերազմէն։ Այսօր այդ գերագոյն անպատուութիւնը ինչպէս եւ գերագոյն խելագարութիւնը կ'իյնան նախայարձակին վրայ։ Գերմանական կառավարութեան գերագոյն անպատուութիւնը մերկապարանոց պարզուեցաւ աշխարհի առջեւ։

«Այստեղ կուգամ երկրորդ հարցումին,— կրնա՞նք խակապէս վստահ ըլլալ թէ մեր նպատակին պիտի հասնինք, շահելով յաղթանակը։ Ուրիշ խօսքով, ի՞նչ պիտի ընենք յաղթանակէն վերջը։ Վարչապետը յայտարարեց թէ մենք վրէժխնդրական հաշտութիւն չենք ուզեր, թէ մենք չունինք հողային տենչեր և թէ ապագան յոյս չի կրնար ներշնչել, եթէ հաշտութեան դաշնագիրը կնքուի բանակցութեան եւ համաձայնութեան մեթոտէն տարբեր հիման մը վրայ։ Բայց մենք վճռած ենք, որքան կարելի է մարդկօրէն, թոյլ չտալ որ Եւրոպան նորէն մատնուի այս ողբերգութեան։ Այս առաջադրութեամբ, մենք մեր բովանդակ ազդեցութիւնն ի գործ պիտի դնենք, երբ ժամանակը գայ նոր աշխարհ մը կառուցանելու, որպէսզի ապահովուի բոլոր ազգերուն գործակցութիւնը մարդոց հաւասարութեան, արժանապատուութեան եւ փոխադարձ հանդուրժողութեան վրայ»։

Այստեղ լորտ Հըլիֆաքս ակնարկելով դաշնակցային Եւրոպա մը հաստատելու ծրագրին, ազդարարեց թէ անցեալին դասերը կը հաստատեն որ կարելի չէ խակապէս միջազգային դրութիւն մը հաստատել առանց անկախ պետութեանց։ «Թուղթի վրայ շինուած որեւէ ծրագիր չի կրնար դիմանալ, եթէ չի բխիր ժողովուրդներու ազատ կամքէն»։ Ցետոյ անտեղի գտաւ այն տրտունջները որ կը յայտնուին պատերազմական գործողութեանց դանդաղութեան մասին։ Եւ եզրակացուց ·

— « Մարդկային կարողութենէն վեր է ըսել թէ երբ եւ ինչպէս պիտի կրնանք հաստատել թէ մեր նպատակին հասած ենք։ Մնանք միացեալ, ամուր եւ անսասան, միտքով թէ սրտով »։

Հայ ժողովուրդին մշակոյթի տօնը

« Խ. Հայաստան» կը գրէ այս խորագրին տակ (21 հոկտ.).—

Երէկ, Հոկտեմբեր 20ին, Մոսկուայի մեծագոյն Թատրոնին մէջ կատարուեցաւ հայ ժողովուրդին դարաւոր մշակոյթին եւ արուեստին տասնօրեայ ցուցադրութեան բացումը։

Հայ ժողովուրդը հազարամեակներու ընթացքին իր ստեղծած երգն ու երաժշտութիւնը, օտար պետութիւններու հալածանքներէն ու բարբարոսութիւններէն պահպանած մշակոյթի գանձերը՝ գրականութիւնն ու արուեստը, նկարչութիւնն ու քանդակագործութիւնը իր տաղանդաւոր զաւակներուն միջոցով ցոյց կուտայ ներկայիս Մոսկուայի, ընկերվարութեան միջնաբերդի աշխատաւորութեան։

Ռուս ազատարար մեծ ժողովուրդի արուեստի կոթողին՝ Մեծ Թատրոնին ուղղուած են այսօր խորհրդային երկրի ժողովուրդներու ժպտուն նայուածքները։ Այդ հոյակապ Թատրոնի բեմէն կը հնչէ վերածնեալ հայ ժողովուրդին ազատութեան եւ երջանկութեան երգը, անոր պայքարի երաժշտութիւնը, յաղթական քայլերգը։

Այդ հոյակապ Թատրոնին բեմէն առկէ առաջ հնչեր էին ուկրայնական մեղեդիները, վրացական լեզգինկան եւ այլերի ժողովուրդին երգերը։ Այդ մեծ Թատրոնին դահլիճին մէջ արձագանգեր էին Ուզբէկներու, Ղազախներու եւ Քիրղըզներու երաժշտական ստեղծագործութիւնները։

Այսօր, Մոսկուայի բնակչութիւնը եւ խորհրդային բոլոր ժողովուրդները կը ծանօթանան հայկական արուեստին, հայ երիտասարդ Օփերային նուաճումներուն։

Հայաստանի օփերային երաժշտութիւնը, սնանելով ժողովրդական երգի պարզ, անպաճոյճ ու խորապէս յուզիչ ակունքներէն, աճեր ու զարգացեր է երաժշտութեան մեծ վարպետներուն շունչով, որոնք կը կոչուին Ա. Սպենդիարեան (Ալմաստ), Ա. Տիգրանեան (Անուշ), Ցարօ Ստեփանեան (Լուսաբացին)։

Առաջին հայկական պարախաղը (Երջանկութիւն) ստեղծած է Արամ Խաչատրեան, իր տաղանդով պատկերացնելով հայ ժողովուրդին երջանկութիւնը այնքան լաւատես, այնքան կենսուրախ երաժշտութեամբ։

Հայկական դաշնանուագ, սրտայոյզ երաժշտութիւնը արտայայտութիւնն է հայ ժողովուրդին դարաւոր զգացումներուն եւ ապրումներուն։ Ան կ'արտայայտէ հայ ժողովուրդին յոյզերը, երբ ժողովուրդը կ'ապրէր օտար լուծի տակ կամ երբ յաղթական պայքար կը մղէր բռնութեան դէմ իր ազատ գոյութեան իրաւունքին համար։ Երեւանի օփերայի եւ պարարուեստի Սպենդիարեան Թատրոնի շնորհալի արուեստագէտները պարծանքով պիտի կատարեն իրենց դերը՝ ցուցադրելու համար հայ ժողովուրդին հրաշալի արուեստը։

Նշանակալից շարժումներ Պալքաններու եւ Թուրքիոյ մէջ

Գերմանական կառավարութիւնը Պերլին հրաւիրեց Եուկոսլաւիոյ, Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ ներկայացուցիչները, տնտեսական բանակցութիւններ կատարելու համար։

Քաղաքական շրջանակներու մէջ լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին Ֆոն Փափէնի գործունէութեան՝ Պալքաններու մէջ։ Մինչ Իտալիա առ այժմ դէպքերուն կը հետեւի իբրեւ դիտող, Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Խ. Միութեան եւ Պալքանեան պետութեանց քաղաքագէտները կրկնապատկած են իրենց գործունէութիւնը։ Բայց բոլորին ուշադրութիւնը կեդրոնացած է Ֆոն Փափէնի վրայ։ Անգարայի գերման դեսպանը Պելկրատի ճեպընթացը փախցնելէ վերջ, Սոֆիայի մէջ ալ Պոլսոյ ճեպընթացը փախցնելով, զանազան գործեր կատարեց եւ մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պուլկարիոյ վարչապետին հետ։ Ապա մեկնեցաւ Անգարա։

Անգարայի եուկոսլաւ դեսպանը Պելկրատ հասնելով, երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ արտաքին նախարարին հետ, Պալքանեան Համաձայնութեան ապագայի մասին։

Մինչ այս մինչ այն, Պուլկարիոյ դիրքը մեծ կասկածներ կը ներշնչէ իր դրացիներուն, մանաւանդ այն ջերմ շնորհաւորութիւններէն վերջը որ փոխանակուեցան Պուլկարիոյ Թագաւորին եւ Սոֆիայի խորհրդային նոր դեսպանին միջեւ։ Պուքրէշի մէջ այն համոզումն ունին թէ Խ. Միութեան եւ Պուլկարիոյ սերտ յարաբերութիւնները լուրջ վտանգ մը կը կազմեն Ռումանիոյ համար, թէ Պեսարապիոյ եւ թէ Տոպրուճայի մասին։

Վիթխարի գումարներ պատերազմի համար

Ինչպէս հաղորդած էինք, անգլիական կառավարութիւնը որոշած է 500 միլիոն ոսկիի փոխառութիւն կնքել, ի հաշիւ պատերազմական ծախքերու։ Մանրամասնութիւնները ճշդուած չեն տակաւին։ Հաւանաբար տոկոսը պիտի ըլլայ 3 առ հարիւր։ Անգլիոյ երկրորդ մեծագոյն փոխառութիւնը պիտի ըլլայ այս, պատերազմի համար։ 1917ին ալ կառավարութիւնը 800,000,000 ոսկի պահանջեց եւ անմիջապէս արձանագրուեցաւ։

Կառավարութիւնը ուրիշ հոգ մը եւս ունի,— ի՞նչպէս տոլար եւ այլ օտար դրամներ ճարել, արտասահմանի գնումները վճարելու համար։ Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Անգլիա մեծաքանակ պահեստի գումարներ ունի Մ. Նահանգներուն եւ Քանատայի մէջ, ինչպէս եւ 580 միլիոն տոլարի հաշուընթացներ ամերիկեան դրամատուններու մէջ եւ մօտաւորապէս 1,700,000,000 տոլարի արժեթուղթեր։ Այս գումարներուն վրայ աւելցնելով Ֆրանսայի 3,035,000,000 տոլարի ոսկեդրամը, ինչպէս եւ 500 միլիոն տոլարի հաշուընթացը, միայն Ամերիկայի մէջ շահու դրուած արժեթուղթերը եւայլն, Դաշնակիցները, կ'ունենան լայն միջոցներ, պատերազմը շարունակելու համար։ Ուրիշ գումար մը եւս կը կազմէ երկու պետութեանց ոսկեհանքերուն տարեկան արտադրութիւնը, մօտ 730,000,000 տոլար։

ՀՐԶԻԳ ՌՈՒՄԲԵՐ ձգուեցան Լոնտոնի կարգ մը նամակատուփերուն մէջ եւ պայթելով փճացուցին նամակներն եւ կապոցները։

ՀԻՆԳ ՖՐԱՆՔՆՈՑ մետաղ դրամները այլեւս անարժէք պիտի համարուին, եթէ փոխանակուած չըլլան մինչեւ Նոյեմբեր 10։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Մոլոթով կը մեղադրէ Անգլիան եւ Ֆրանսան

Խ․ Միութեան արտաքին գործավարը նոր ճառ մը խօսելով յեղափոխութեան 22րդ տարեդարձին առթիւ, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ․

— « Խ․ Միութիւնը պատերազմի մէջ քաշելու որ եւ է ջանք չի կրնար յաջողիլ։ Միայն Խ․ Միութիւնը տեւականօրէն կը պահէ խաղաղութիւնը»։

Պ․ Մոլոթով այս առթիւ մեղադրեց Անգլիան եւ Ֆրանսան թէ կը ջանան իրենց ազդեցութիւնը տարածել պալքանեան եւ սկանտինաւեան երկիրներու մէջ, աւելցնելու համար իրենց գաղթային ստացուածքները։ «Թէեւ պատերազմը արդէն բռնած է աշխարհի բնակչութեան կէսէն աւելին, բայց շարունակ կը ծաւալի»։

Յետոյ հաւաստեց թէ Խ․ Միութեան ներքին հարստութիւնները անսպառ են ամէն տեսակէտով։ «Պատերազմը պայքար մըն է համաշխարհային շուկաներուն համար եւ կը սպառնայ պաշարել ամբողջ երկրագունդը։ Աշխարհի 9/10ը տակաւին դրամատիրական լուծին տակ է եւ կը տառապի պատերազմէն»։

Մոլոթով խօսեցաւ 75 վայրկեան, բայց չյիշեց ոչ Գերմանիան, ոչ ալ Ֆինլանտան։ Եզրակացնելով, յայտարարեց թէ իբրեւ հետեւանք ներքին թշնամիներու «մաքրագործում»ին, Խ․ Միութիւնը աւելի հզօր է քան երբեք եւ այլեւս չի վախնար արտաքին սպառնալիքէ։

Ուրիշ ճառախօսներ ալ Անգլիան եւ Ֆրանսան մեղադրեցին իբրեւ «նաւախայարձակներ», գրգռագին ծափերու մէջ։ (Ն․ Ե․ Հէրըլտ)։

*** Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ պոլշեւիկեան յեղափոխութեան 22րդ տարեդարձը խանդավառութեամբ տօնուեցաւ նաեւ Լեհաստանի գրաւեալ երկրամասին մէջ։ Պիալիսթոքի մէջ 500 բանուոր ընտանիքներ փոխադրուեցան փարթամ յարկաբաժիններու մէջ, իբրեւ պարգեւ նոր կարգուսարքի։ Լէմպէրկի մէջ ալ նոյն կարգադրութիւնն եղաւ։

Բուռն ճառ մը պոլշեւիկներուն դէմ

Պոլշեւիկներուն դէմ ուժգին ճառ մը խօսեցաւ ներքին նախարարը, Պ․ Ալպէռ Սառօ, Օտի նահանգային ժողովի նստաշրջանին բացման առթիւ։ Ջերմապէս ողջունելէ վերջ ճակատի զինուորները, նախարարը խստօրէն ճաղկեց համայնավար խմբակցութեան անհաշիւ ուրացումները եւ յայտարարեց․ — « Երէկ թունաւորուած կատաղի ազգասիրութեամբ հիթլէրական դերակայութեան դէմ, այսօր անոր հանդէպ տողորուած ամենախայտառակ անձնատուութեամբ, Ֆրանսայի բանուոր դասակարգին կողմէ վարկաբեկուած, անիծուած այդ խմբակցութիւնը ճզմեցաւ եւ դեռ կը ճգնի խեղաթիւրել բազմութեանց գիտակցութիւնը, ի հաշիւ ժողովրդապետութեանց եւ ժողովուրդներու ազատութեան մահացու թշնամիին, թռուցիկներ ցրուելով։ Այդ քարոզութեան ձախողանքն իսկ մեզի թոյլ չի տար միայն արհամարհանք յայտնելու անոր հանդէպ։ Պէտք է աւելի սրբել խայտառակութիւնը, [illegible]։ Մենք մեր քաղաքներէն, գիւղերէն, քաղաքապետութիւններէն եւ ընկերային խմբակցութիւններէն կ՚այլենք համայնավարութիւնը եւ իր ախտաժէտ դաւաճանութիւնները։ Կառավարութիւնը անխնայ պիտի շարունակէ այս մաքրագործումը, որուն նուիրուած է ամենայն արթնութեամբ, մինչեւ որ Ֆրանսան բոլորովին մաքրուի նահանջականութեան այս տարրէն»։

*** Սէն է Ուազի նահանգային ժողովին բացման առթիւ, նախագահը բանաձեւ մը ներկայացուց, որուն համաձայն «ժողովը նկատելով որ համայնավար ներկայացուցիչները իրենք զիրենք դուրս ձգած են Ֆրանսական հասարակութենէն եւ ոեւէ բարոյական մաս չեն կազմեր նահանգային ժողովին, կը մերժէ ամէն գործակցութիւն անոնց հետ»։

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՔԱՂԱՔԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ, Ատոլֆ Մաքս, որ ամբողջ ժողովուրդին կողմէ կը սիրուէր իբրեւ հերոս մը, մեռաւ նոյեմբեր 6ին։ Հոգեվարքէն քանի մը վայրկեան առաջ Պելժիոյ թագուհին այցելած էր եւ հիւանդը խորապէս յուզուելով համբուրեց անոր ձեռքը։ Վարչապետը ձայնասփիւռ բանախօսութեամբ մը հաղորդեց քաղաքապետին մահը, ջերմ ներբողական մը հիւսելով։ Պ․ Մաքս ծնած էր 1869ին։ Համալսարանական շրջանը լրացնելէ վերջ փաստաբանական ասպարէզը մտաւ եւ շուտով առաջնակարգ դիրք մը գրաւեց ազատական կուսակցութեան մէջ։ Պրիւսէլի քաղաքապետ ընտրուեցաւ 1909ին եւ այդ պաշտօնին վրայ մնաց մինչեւ իր մահը։ 1914ի պատերազմին անվեհեր դիրք մը բռնեց, ծառանալով գերման բանակին բռնութեանց դէմ։ Շատ չանցած ձերբակալուեցաւ եւ Գերմանիա փոխադրուեցաւ, չորս անգամ բանտէ բանտ փոխադրուելով մինչեւ 1918 յունուար 28։ Զինադադարի պահուն յաջողեցաւ փախչիլ եւ Պրիւսէլ վերադառնալով անմոռանալի ընդունելութեան մը արժանացաւ։

ԳԵՐՄԱՆ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴ ՄԸ, որ գերի բռնուած էր եւ այժմ անգլիական հիւանդանոց մը կը գտնուի, յայտարարած է թէ գերման օդանաւորդները մեքենայօրէն մահուան կը դատապարտուին, եթէ ռմբակոծեն բաց քաղաքներ։

Պատերազմի նորագոյն միջոցները

Շնորհիւ զէնքերի կատարելագործման, ինչպէս նաեւ հաղորդակցութեան ու տեղափոխութեան միջոցների բարելաւման, ներկայ պատերազմը շատ կողմերով տարբերւում է իր նախորդներից։ Թուենք մի քանիսը, սկսելով ինքնապաշտպանութեան միջոցներից․—

Առաջ՝ ոչ միայն սահմանամերձ նշանաւոր քաղաքները, այլ եւ մայրաքաղաքները ամրացնում էին բարձր պարիսպներով, բերդերի վերածելով։ Հեռաձիգ, խոշոր թնդանօթները, հրասայլերը եւ սաւառնակները հրապարակ գալով, այլեւս բերդերը չեն կրնար դիմանալ թշնամու ուժեղ գրոհներին։ Բերդերին այժմ փոխարինում են, ամբողջ սահմանի երկայնքը շինուած գետնայարկ ամրութիւններ, իրարու հետ շաղկապուած։

Անգլօ-ֆրանքօ-գերմանական բանակների ճակատամարտից կը պարզուի թէ այս նոր ձեւի ամրութիւնների շղթաները, որ յայտնի են Մաժինոյի եւ Զիկֆրիտի գիծ անունով, որքան դիմացկուն են, արդիական գրոհներին տոկալու տեսակէտից։

Եթէ արդիական հրետանիները եւ հրասայլերը, սաւառնակների ու մեքենաշարժ զօրամասերի օգնութեամբ, կարենան ճեղքել եւ ոչնչացնել այս նոր ձեւի ամրութիւնները, բնականաբար մարդկային միտքը կ՚աշխատի հնարել պաշտպանութեան աւելի ուժեղ միջոցներ։

Առ այժմ փաստ է որ, շնորհիւ նոր ձեւի սահմանամերձ ամրութիւնների, կռուող բանակները չեն կրնար յառաջանալ այնպիսի թափով, ինչպէս նախորդ պատերազմներին, կամ թէ վերջին գերմանեւլեհ պատերազմին։ Տարակոյս չկայ որ եթէ Լեհերը ունենային իրենց Մաժինոյի գիծը, շատ երկար կը դիմանային գերմանական բանակին գրոհներին։

Այս էր գլխաւոր պատճառը, որ լեհական հսկայ բանակը հնարաւորութիւն չունեցաւ որ եւ է վայրում կեդրոնանալ եւ ճակատամարտ մղել։ Վարշաւայի զօրքը, հակառակ իր հերոսական դիմադրութեան, հազիւ 15 օր միայն կարողացաւ դիմանալ գերմանական բանակի գրոհներին, որովհետեւ Լեհաստանի գեղեցիկ մայրաքաղաքը նոյնպէս զուրկ էր արդիական ամրութիւններից։

Արդիական պատերազմի բնորոշ յատկութիւններից մէկն էլ այն է, որ ոչ թէ հետեւակ եւ հեծեալ զօրքերն են կռուով յառաջանում, այլ զրահապատ եւ մեքենաշարժ զօրամասերը, իրենց օժանդակ ունենալով հեռաձիգ թնդանօթները եւ զանազան պատասխանատու պարտականութիւններ կատարող սաւառնակները։ Ճամբան հարթելուց յետոյ է որ հետեւազօրքը յառաջանում եւ ամրանում է նոր դիրքերում։ Իսկ հին պատերազմներին այնքան մեծ դեր կատարող այրուձին, ներկայ պատերազմին մէջ աննշան դեր կրնայ կատարել։

Հին պատերազմներին չափազանց դժուար էր ճշգրիտ տեղեկութիւններ քաղել թշնամու զօրքերի շարժումների, ինչպէս եւ անոր թիկունքում կատարուած աշխատանքների մասին։ Շնորհիւ սաւառնորդութեան՝ այժմ հնարաւոր է հետախուզական շատ արժէքաւոր աշխատանքներ կատարել թշնամու բանակի շարժումների ու դիրքերի մասին, թշնամու բանակի թիկունքը ինկած հարիւրաւոր քիլոմեթր տարածութիւններ հետազօտել, լուսանկարել, ինչպէս նաեւ թշնամու դիրքերի ռմբակոծութեան ժամանակ հրամանատարութեանը հաղորդել վայրկեանը վայրկեանին ռումբերը ինկած կէտերի մասին, նշանառութիւնը ճշդելու համար։

Նախկին պատերազմներին, մանաւանդ այնպիսի պարագաներու մէջ երբ կռուող բանակները ռազմաճակատի որոշ կէտերի վրայ էին միմիայն համախմբուած եւ ոչ թէ կուռ պատնէշ էին կազմում ռազմաճակատի ամբողջ երկարութեամբ, չափազանց դժուար էր ստուգել երկու վճռական պահերը՝ յարձակողականի եւ նահանջի։ Յաճախ կռուող բանակներից մէկն ու մէկը աննկատելի կերպով ահագին զօրք կը կեդրոնացնէր ռազմաճակատի որ եւ է կէտի վրայ եւ գրոհ տալով անակնկալի կը բերէր հակառակորդի բանակը, ու ահագին կորուստ կը պատճառէր։

Կամ թէ թշնամի բանակը անզգալաբար կը նահանջէր, խուսափելով ահագին կորուստներից, մարդկային, նիւթական եւ բարոյական։ Աննկատ եւ կանոնաւոր նահանջը շատ մեծ յաջողութիւն է։ Վտանգի նահանջող զօրքը կը վհատի եւ խուճապի կը մատնուի, եթէ իր նահանջը կատարւում է թշնամի զօրքի գնդակների տարափի տակ։

Այժմ քանի որ կռուող բանակների սաւառնորդները արթուն պահակի դեր են կատարում թառած հակառակորդի բանակավայրի վրայ, գրեթէ անկարելի է ներկայիս աննկատ զօրք կեդրոնացնել եւ կամ նահանջել։

Մարդս թռչելու հնարաւորութիւնը ստեղծելուց յետոյ, բնականաբար պիտի ստիպողաբար փոխուէին կռուելու եւ պաշտպանուելու ձեւերը։

Այլեւս անդարձ անցան այն երանելի ժամանակները, երբ վտանգաւոր էր համարւում ռազմադաշտից հազիւ մի քանի տասնեակ քիլոմեթր տարածութիւնը։ Սաւառնորդութեան շնորհիւ ներկայիս վտանգաւոր տարածութիւնը հարիւրաւոր քիլոմեթր է, իսկ մօտիկ ապագային էլ, անշուշտ, հազարաւորների պիտի հասնի։ Որով պատերազմող երկիրները, բացառութեամբ Ռուսաստանի պէս լայնատարած երկիրներից, այն էլ եթէ երկրի երկու հակառակ կողմերից չէ կատարւում պատերազմը, ամբողջ երկայնքով ու լայնքով, լուրջ վտանգի տակ են, և ուրեմն հարկադրաբար պիտի արդիական այնպիսի ինքնապաշտպանութեան միջոցների, ձեռնարկելու որոնց մասին առաջ երեւակայել անգամ չէինք կարող։

Յիշում եմ, 1920 թ․ հոկտեմբերին մի օր ցերեկով, թէ ինչպէս Պոլսից Հայաստանի մայրաքաղաքը փոխադրուած [illegible] կազմակերպած բացօթեայ հանդէսին, Երեւանի Անգլիական պարտէզում, ի ներկայութեան հայկական կառավարութեան անդամների, օտար դիւանագիտական ներկայացուցիչների եւ բազմաթիւ տեղացիների, հիացած դիտում էինք մեր մարզիկների խաղերը եւ ծափահարում։ Իսկ հազիւ 40 — 50 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ, ճիշդ Արարատի ստորոտը, Իգդիրի շրջանում կատաղի կռիւ էր մեր եւ թրքական զօրքերի միջեւ։ Թնդանօթներից արձակուած ռումբերի պայթումները յստակօրէն լսում էինք Երեւանի մէջ։ Սակայն անհանգստանալու պատճառ չունէինք, քանի որ թրքական զօրքը ոչ ռմբաձիգ սաւառնակներ ունէր եւ ոչ ալ 40 — 50 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ գտնուող Երեւանը ռմբակոծելու հեռաձիգ թնդանօթներ։ Դրոյի քաջարի զօրքն էր թուրք զօրքերի դէմ, որոնց փառաւոր հարուած մը տալուց վերջ քշեց Բարթողեան լեռնաշղթայից միւս կողմը․․․ Իսկ հիմա, ռազմաճակատից ոչ թէ 50, այլ 500 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ տարածութիւնը անգամ անհամեմատ աւելի վտանգաւոր է բնակչութեան համար։ Այնքան մեծ է վտանգը, որ պատերազմող երկրի բնակչութեան կեանքը խանգարւում է միանգամայն։ Կառավարութիւնը ստիպուած է վտանգի ենթակայ վայրերից միլիոնաւոր ժողովուրդ տեղափոխել համեմատաբար ապահով վայրեր, եւ մինչեւ պատերազմի վերջը իր հաշուով կերակրել ու ապաստան տալ շատերին։ Միեւնոյն ժամանակ երկրի գրեթէ բոլոր մարդաբնակ վայրերում շինել յարմար պատսպարաններ, ազգ. հարստութիւններն ու շէնքերը պաշտպանել, լոյսերը մարել, [illegible] դիմակներ բաշխել եւն․։

Առաջ՝ ժողովուրդը իր ինքնապաշտպանութեան համար զինւում էր սրով, դաշոյնով, ատրճանակով, հրացանով, իսկ հիմա՝ [illegible] դիմակով, վտանգի պահուն էլ ստիպուած է «քառսուն գազ» գետնի տակը պահուելու։

Երբ տասնեակ տարիներ առաջ, երբ մարդիկ նոր էին սկսել օդի մէջ փոքրիկ թռիչքներ կատարել սաւառնակով, ամբողջ մարդկութիւնը ինչպէս էր հրճւում։ Սակայն չէինք երեւակայում թէ այդ սաւառնակները կատարելագործուելով, պատերազմի պարագային ահաւոր վտանգների են մատնելու անզէն ժողովուրդներին։

Սակայն մարդկային միտքը հնարել է նաեւ մի այնպիսի սքանչելի գործիք, ռատիօ-ձայնասփիւռ որ պատերազմի ժամանակ սաւառնակի նման ոչ թէ մահաբեր զէնքի է վերածւում, այլ սուրհանդակի դեր է կատարում։

Առաջուայ պատերազմներին, պատերազմող երկիրների ժողովուրդը մի տեսակ չինական պարիսպներով շրջապատուած, չէր կրնար թշնամի երկիրներից ճշգրիտ տեղեկութիւններ քաղել։ Ստիպուած էր բաւականանալ պետական գրաքննութեան բովից անցած տեղեկութիւններով ու պաշտօնական զեկոյցներով որոնք չէին համապատասխանում իրականութեան։ Սակայն հիմա պատկերը բոլորովին տարբեր է։ Տանը նստած, մանաւանդ եթէ տեղդ ապահով է եւ տաքուկ, փորդ էլ կուշտ, շնորհիւ ձայնասփիւռ անհամար գործիքի, հնարաւորութիւն ունիս լսելու աշխարհիս չորս կողմերից, պաշտօնական զեկոյցներ, տեղեկութիւններ զանազան խնդիրների մասին, ինչպէս նաեւ երգ ու նուագ։

Անշուշտ շուտով ձայնասփիւռով լսելու առիթը պիտի ունենանք նաեւ օդի, ջուրի եւ ցամաքի վրայ մղուած կռիւների հրաշէնների սոսկալի նուագը․․․

ԲԵՆՕ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Անգործութեան հոգերը

ՊՈՒՐԿ ՍԷՆԹ ԱՆՏԷՕԼ (Արտէշ)․— Գործերը բոլորովին դադրեցան։ Բոլոր Հայերը պարապ են։ Ոմանք զինուոր գացին, ուրիշներ ալ պատրաստ կը սպասեն։ Օրը իրիկուն կ՚ընենք զանազան յոյսերով։ Գաղութը կը բաղկանայ 13 — 18 ընտանիքներէ, 2էն մինչեւ 4 — 5 զաւկի տէր։ Այս թէ կին կ՚աշխատէին կզմինտրի գործարանը։— Ի․ Թ․

ՎԻԶԻՆ․— Մեր գաղութը կը բաղկանայ 40 — 45 ընտանիքներէ։ Մինչեւ հիմա զինուոր կանչած չեն։ Պատերազմին սկիզբը մինչեւ 48 տարեկանները կանչելով արձանագրեցին, յետոյ չորս թերթ թուղթ ստորագրել տալով ազատ ձգեցին։ Այս առթիւ հետեւեալ հարցումները կ՚ուղղէին․— Ձի հեծնել, ինքնաշարժ վարել կամ լողալ գիտե՞ս, զինուորութիւն ըրա՞ծ ես, ե՞րբ եւ ո՞ւր եւն․։ Իսկ գործարաններու մէջ բոլոր օտարականները կանչելով արձանագրեցին թէ ո՛րքան ատենէ ի վեր կ՚աշխատին, ի՞նչ արհեստ գիտեն եւն․։

Երեք շաբաթ է ի վեր յայտարարութիւն մը փակցուած են օտարականներու կամաւոր զինուորագրութեան մասին։ Մեր գործարանի վերակացուն մեզի ալ հարցուց թէ կամաւոր պիտի չերթա՞ք։ Ըսի թէ մենք Հայերս օրէնքով զինուոր կը համարուինք մինչեւ 48 տարեկանը եւ կը սպասենք մեր կարգին։

Անցեալ շաբթու բոլոր Լեհերը զինուոր կանչեցին, բայց ոչ Հայերը եւ Ռուսերը։— Ղարիպ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ

Երզրումի գծին բացման առթիւ, Թուրքիոյ հանրօգուտ շինութեանց գործավար Ալի Ֆուատ Ճէպէսոյ հետեւեալ ճառը խօսեցաւ Երզրումի մէջ («Ճիւմհուրիյէթ», 21 հոկտ․)․—

Տասնըվեց տարի առաջ, Թրքական հանրապետութեան սկզբնական օրերուն, Թրքական երկաթուղին 4176 քիլոմեթր երկարութիւն ունէր։ Առաջ, օտար ձեռքեր էին որ կը շինէին ու կը շահագործէին Թուրքիոյ երկաթուղին։ Հանրապետական կառավարութիւնը գնեց երկաթուղին, եւ Ըսմէթ Ինէօնիւի շինարար ջանքերով սկսաւ հաստատել նոր գծեր։ Մինչեւ այսօր շինուած է 3191 քիլոմեթր նոր գիծ։ Այս հաշուով, ներկայիս Թուրքիա կ՚ունենայ 7367 քիլոմեթր երկար գիծ, 6930ը կը շահագործուի պետութեան կողմէ։

Կառավարութիւնը ներկայիս ծրագրած է գիծ մըն ալ հաստատել Ատափազարէն Պոլու, այս գիծը շարունակելով պիտի յանգի Ըրմաք-Ֆիլիոս գծին վրայ Ըսմէթ-փաշա կայարանին։ Հարաւային շրջանին մէջ, Տիարպէքիրէն 173 քիլոմեթր հեռու Րէշան վերջացող գիծը պիտի շարունակուի երկու ուղղութեամբ։

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A.DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme .. Paris (13)

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԾԱԳԵՑԱՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ուրեմն, Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ համաձայնութեան որ եւ է կարելիութիւն մնացած չըլլալով, Գերմանիոյ արտաքին նախարարութիւնը ժամը 21,15էն 21,25 իր մօտ կը հրաւիրէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դեսպանները, եւ Ֆոն Վայցաքէր անոնց կը յանձնէ այդ հռչակաւոր պայմաններուն պատճէնը, իբրեւ նիւթ պատմութեան համար։

Ֆոն Վայցաքէր յանձնումը կը կատարէ առանց որ եւ է մեկնութեան կամ յայտարարութեան։ Այս ձեւով կը վերջանար դիւանագիտական խաղը, որով Գերմանիա կ՚աշխատէր մոլորեցնել հանրային կարծիքը բոլոր երկիրներու մէջ եւ պատասխանատուութիւնը նետել հակառակորդին վրայ։

Դիւանագիտական պատմութեան մէջ այս խաղը պիտի յիշատակուի այսուհետեւ իբրեւ անմոռանալի փորձ մը սուտի եւ չնականութեան։ Ֆոն Ռիպպենթրոփ կողքին ո՛րքան կը նսեմանայ Էմսի հեռագրին հեղինակը։

Սեպտեմբեր 1, Ուրբաթ․— Արշալոյսը հազիւ ծագած, Գերմանիոյ մայրաքաղաքին փողոցները սկսան գրգռալ բարձրախօսներու ձայնէն։ Ամէն անկիւն մէկ մէկ բարձրախօս դրած, կառավարութիւնը կ՚աշխատէր ժողովուրդին միտքին մէջ դրոշմել Ֆիւհրէրի կոչը, բանակին ուղղեալ։ Այդ կոչը կը հրաւիրէր բոլոր գերման զինուորները կատարել իրենց պարտականութիւնը զոհելով ամէն ինչ։

Բարձրախօսները սկսած էին կրկնել Ֆիւհրէրին կոչը առաւօտեան ժամը 5էն ի վեր։ Եւ ահա այդ կոչին հետ սկսաւ գրգռալ նաեւ մարաջախտ Կէօրինկի կոչը, օդային բանակին ուղղեալ։ Քիչ վերջ յայտարարութիւն մը թէ օտար օդանաւերուն արգիլուած է թռչիլ գերմանական հողերուն վրայէն։

Ժամը 6ին, անգլիական եւ ֆրանսական դեսպանները Գերմանիոյ արտաքին նախարարութենէն կը ստանան ծանուցագիր մը, որով կը հաղորդուէր թէ Տանցիկի նաւահանգիստը փակուած է եւ Ազատ քաղաքին վրայէն որ եւ է օդանաւային թռիչք արգիլուած, այն պատճառաբանութեամբ թէ հաւանական կը նկատուի որ լեհ օդանաւային եւ ծովային ուժերը յարձակում կը կատարեն։

Ժամը 7ին, գերմանական ձայնասփիւռը կը հաղորդէ թէ Տանցիկ կցուած է Գերմանիոյ։ Միաժամանակ նոյն ձայնասփիւռը լուր կուտայ թէ Լեհերը թշնամութիւնները սկսած են՝ օդը հանելով նաւահանգստի կամուրջը։ Վիսթուլայի վրայ, Տիրշաուի առջեւ, ասկէ զատ՝ զանազան կէտերէ ռմբարկելով գերմանական սահմանագլուխը։ Դեռ աւելին,— գերմանական բանակը պարտաւորուեցաւ պատասխանել լեհական կրակին։

Այլեւս կասկած չկար,— պատերազմը սկսած էր։

Մէկ քառորդ դար հազիւ անցած էր, եւ ահա Եւրոպան դարձեալ կը մատնուէր կրակի եւ սուրի։

Այսպէս չէին մտածեր, սակայն, Գերմանիոյ ղեկավարները, որոնց կարծիքով պատերազմը կրնար տակաւին սահմանափակուիլ։ Գէթ այդպէս կարելի էր հետեւցնել գերման բարձրաստիճան պաշտօնատարի մը խօսակցութենէն, երբ կ՚ըսէր Ֆրանսական դեսպանատան պաշտօնատարներէն մէկուն․ «Անհաւատալի էր որ Լեհերը մերժէին Ֆիւհրէրին այնքան վեհանձն առաջարկները»։ Դիտել կը տրուի որ լեհական կառավարութեան ներկայացուած չէին այդ առաջարկները, ոչ իսկ Ֆրանսական եւ անգլիական կառավարութիւններուն։ Զարմանք կը յայտնէ գերման դիւանագէտը։ Այդ զարմանքը անկեղծ էր, յայտնի էր որ չէր գիտեր թէ ինչ պայմաններու մէջ այլեւս անարժէք համարուեցան այդ առաջարկները, որոնք տակաւին դուրս իսկ չէին ելած Գերմանիոյ արտաքին նախարարութեան դիւաններէն։ Յետոյ ակնարկելով օրուան դէպքերուն, գերման դիւանագէտը այն կարծիքը կը յայտնէ թէ Լեհաստանի դէմ Գերմանիոյ ձեռնարկած գործողութիւնները «ոստիկանական հանգամանք ունին եւ կը կատարուին զսպումի համար», ուստի կ՚ենթադրէ թէ Ֆրանսա եւ Անգլիա պիտի չմիջամտեն։ «Ինչպէս պիտի տեսնէք, կը շարունակէ գերման դիւանագէտը, Ռայխսթակին առջեւ Ֆիւհրէր ճառ մը պիտի խօսի այս առաւօտ եւ պիտի հաստատէ որ Գերմանիա խաղաղասիրական զգացումներ միայն ունի հանդէպ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի»։ Ի զուր իրեն կը հաւաստեն թէ այլեւս անխուսափելի է եւրոպական պատերազմ մը, թէ կասկած չի վերցներ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի զինեալ միջամտութիւնը, թէ Լեհաստանի վրայ յարձակման հրամանը տալէ վերջ՝ Հիթլէր ճառերով ոչինչ կրնայ փոխել դէպքերու թաւալգլոր զահավէժէն, իբրեւ հետեւանք Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կատարելիք յանձնառութիւններուն։

Ժամը 10.30։ Ռայխսթակ նիստի մէջ։ Հիթլէր կ՚երթայ Ռայխսթակ, սովորականին պէս, ոստիկաններու երկու շարք շղթայի մը մէջէն,— այս անգամ սակայն ամբոխ չկայ ոստիկանական շղթային կռնակը։ Ոչ մէկ կեցցէ, ոչ մէկ ծափահարութիւն իր ճամբուն վրայ։ Սառն լռութեան մը մէջ, զինուորական համազգեստ հագած, կը մտնէ Ռայխսթակ։

(10) (Տար․)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ․ Յակոբ Գալֆաեան եւ Տէր եւ Տիկին Հրանտ Գալֆաեան կը ծանուցանեն թէ 12 Նոյեմբեր, կիրակի առաւօտ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ տեղի կ՚ունենայ հոգեհանգիստ իրենց ողբացեալ մօր՝

ՆՈՒԻՐԻՑԱ ԳԱԼՖԱԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, կը հրաւիրուին ազգականները, բարեկամները եւ հանգուցեալին յիշատակը յարգողները։

ԾԱՆՕԹ․— Այս առթիւ 50 ֆրանք կը նուիրեն, «Յառաջ» զրկուելու համար հայ զինուորներուն։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15-70
Chèque Postal Paris 1678-63
(ԹԵՐԹԻՆ ՀԱՍՑԷ) Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ — ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ՆՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 փրանք	140 փրանք	
Այլ երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 10 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 10 Novembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4192

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԼՈՆՏՈՆ ԵՒ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԻՆ ՀԱՇՏՈՒԹԵ՛Ն ՍՌՆՋԱՐԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Պելժիոյ եւ Հոլանտայի վեհապետներուն հաշտութեան առաջարկին առթիւ, Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ կը կարծեն թէ գերմանական կառավարութիւնը որոշ պահանջներ ներկայացուցած է հոլանտական կառավարութեան, քանի մը օր առաջ: Այդ աղբիւրներուն համաձայն, Գերմանիոյ պահանջները ուղղակի սպառնալիք մը կը կազմէին Հոլանտայի դէմ, եւ ատոր համար էր որ Վիլհելմինա Թագուհին անհրաժեշտ նկատեց անմիջապէս խորհրդակցիլ Պելժիոյ վեհապետին հետ: «Թան» եւս այս կարծիքն ունի, ինչպէս կը հաստատեն հետեւեալ տողերը.— «Պատճառներ կան հաւատալու թէ վերջին քանի մը օրերու ընթացքին Գերմանիա բացորոշ սպառնալիք մը ուղղած է Պելժիոյ եւ Հոլանտայի, սպառնալիք մը որուն ուժ կուտար նացի մամուլին բուռն պայքարը այս երկու երկիրներուն դէմ»:

Իրազեկներու կարծիքով, այս սպառնալիքները կապ ունին արեւմտեան ճակատի գործողութեանց աշխուժացման հետ: Գերմանիա ստուարաթիւ մեքենաշարժ ուժեր կեդրոնացնելով Հոլանտայի սահմանագլուխին վրայ, թերեւս կը խորհի յարձակիլ Մաժինոյի գծին դէմ, միեւնոյն ատեն Հոլանտա եւ Պելժիա արշաւելով, անշարժութեան դատապարտելու համար ֆրանսական զօրքը:

Ամէն պարագայի մէջ, Հոլանտա եւ Պելժիա մտահոգութեամբ կը հետեւին կացութեան ելեւէջներուն: Առաջինը զօրացնելով արհեստական ողողումներու ծրագիրը, ուրիշ արտակարգ միջոցներ եւս ձեռք առաւ: Իսկ Պելժիա, որ շաբաթներէ ի վեր բարձրագոյն աստիճանին հասցուցած է իր զինուորական պատրաստութիւնները, չորեքշաբթի օր բանադրուման ենթարկեց տակաւին ազատ մնացած հանրակառքերը եւ ինքնաշարժները: Ժողովուրդը խոր մտահոգութեան մատնուած է, եւ մամուլը չի ծածկեր կացութեան ծանրութիւնը:

*** Երկու վեհապետներուն հաշտութեան առաջարկը մեծ զարմանք պատճառեց Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ: Բայց եւ այնպէս երկու կառավարութիւնները կը խորհրդակցին, յարմար պատասխանը տալու համար: Մամուլը սկեպտիկ է ձեռնարկին յաջողութեան մասին, գիտել տալով թէ լուրջ փոփոխութիւն մը կատարուած չէ կացութեան մէջ: «Թան» գործնական պատեհութիւններ չտեսնելով ձեռնարկին յաջողութեան համար, անգամ մը եւս կը յայտարարէ.— «Անկարելի է ըմբռնել հաշտութիւն մը որ հիմնուած պիտի ըլլայ Լեհաստանի կործանման փաստին վրայ»: Ուրիշ թերթեր աւելի յոռետես կ'երեւան, գերմանական ճնշումին վերագրելով երկու վեհապետներուն նախաձեռնութիւնը: Իսկ Լէոն Պլում ժխտելով այս տեսակէտը եւ առանց հետաքրքրուելու չարժառիթներով, լուրջ քննութեան արժանի կը գտնէ ձեռնարկը: Այս առթիւ կը յիշէ թէ Պ. Չէմպըրլէն եւ Պ. Տալատիէ «փոխն ի փոխ կրկնեցին թէ ոչ Անգլիա, ոչ ալ Ֆրանսա 1 վայրկեան իսկ պիտի չերկարաձգեն պատերազմը, ոչ Անգլիա, ոչ ալ Ֆրանսա պիտի չփակեն իրենց ականջը, եթէ առաջարկուի քննել «արդար խաղաղութեան մը բանաւոր հիմերը»: (Երկու վեհապետներուն խօսքն է այս վերջինը):

Լոնտոնի թերթերը համակրանք յայտնելով հանդերձ, դիտել կուտան թէ կարելի չէ բանակցիլ նախայարձակ պետութեան մը հետ որ երբեք տրամադրութիւն չի յայտներ դարմանելու իր պատճառած վնասները: «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի կարծիքով, պատերազմը կրնայ վերջանալ միայն պատուաւոր հաշտութեամբ մը:

Իտալիոյ մէջ ալ թերահաւատ են ձեռնարկին յաջողութեան մասին: Նոյնպէս Մ. Նահանգներուն մէջ:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՃՆՇՈՒՄԸ ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ԵՒ ՊԵԼԺԻՈՅ ՎՐԱՅ

«ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆՔ ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼՈՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ» (Հիթլէր)

Հիթլէրական վեթերաններու աւանդական հաւաքոյթը, որ տեղի կ'ունենայ տօնելու համար 1923 նոյեմբեր 9ի արշաւին տարեդարձը, կատարուեցաւ չորեքշաբթի գիշեր, Մունիխի պատմական գարեջրատան՝ Պրուկէրպրաուի մէջ: Այս առթիւ կրակոտ ճառ մը խօսեցաւ Հիթլէր, մասնաւորապէս յարձակելով Անգլիոյ վրայ: Ճառը տեւեց 55 վայրկեան, որուն 45 վայրկեանը յատկացուած էր ապացուցանելու թէ պատերազմին պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի վրայ: Ահաւասիկ իր ամէնէն նշանակալից յայտարարութիւնները, համաձայն տեղական թերթերու հրատարակութեանց.

— «Ես վճռած եմ փրկել գերման ժողովուրդին կեանքը եւ ապահովութիւնը: Ես երբեք ամբաստանութիւնը չունեցայ միջամտելու անգլիական կամ ֆրանսական շահերուն. բայց Անգլիա այժմ կը յայտարարէ թէ ինք պատասխանատու է ազգերու ճակատագրին համար: Եթէ Անգլիացիները կ'ըսեն թէ իրենց սահմանագլուխը կը գտնուի Հռենոսի վրայ, այն ատեն ես կը պատասխանեմ.— Նայեցէք որ չուտ վերադառնաք Թէյմզի ափը, այլապէս պիտի ստիպուինք օգնել ձեզի, ձեր վերադարձին համար: Բրիտանիա կ'ըսէ թէ պատրաստուած է երեք տարուան պատերազմի մը համար: Պատերազմը պայթած ատեն ես հրաման տուի մարաջախտ Կէօրինկի որ ամէն բան պատրաստէ հնգամեայ պատերազմի մը համար: Ոչ թէ անոր համար որ կը հաւատամ թէ պատերազմը այդքան երկար պիտի տեւէ, այլ որովհետեւ ես երբեք անձնատուր պիտի չըլլամ: Մենք պիտի ցուցնենք այդ ճէնթըլմէններուն թէ ինչ կրնայ ընել 80 միլիոն ժողովուրդի ուժը, եթէ ղեկավարուի մէկ կամքով եւ մէկ առաջնորդով: Անշուշտ զոհեր պիտի ըլլան, բայց մեր յաղթանակը վճռական պիտի ըլլայ: Լեհական պատերազմը հաստատեց Գերմանիոյ զարգացած պատերազմական գործիքներուն արժէքը: Ես կրնամ վստահեցնել ձեզ թէ անոնք պիտի չկրնան յաղթել մեզի, ոչ զինուորական տեսակէտով, ոչ ալ տնտեսապէս: Միայն մէկ յաղթական պիտի ըլլայ այս պատերազմին մէջ եւ այդ յաղթականը մենք պիտի ըլլանք: Մենք կը կռուինք մեր ժողովուրդին ապահովութեան եւ կենսական տարածութեան համար»:

Հիթլէր այս առթիւ յիշելով Խ. Միութեան հետ կնքուած համաձայնութիւնը, ըսաւ թէ իր կարծիքով ոչ թէ դիւանագիտութեան, այլ բանականութեան յաղթանակն է այդ: Եւ եզրակացուց թէ «նախախնամութիւնը օգնութեան հասաւ Գերմանիոյ»:

*** Այս հաւաքոյթին առթիւ, «Տէյլի Էքսփրէս» հետեւեալ հեռագիրը հրատարակեց, Մունիխէն.— Հիթլէրի մեկնելէն քիչ վերջը պայթիւն մը տեղի ունեցաւ գարեջրատան մէջ: Քանի մը հոգի մեռան: Մանրամասնութիւններ կը պակսին: Չի գիտցուիր թէ պայթիւնը կազմակերպուած մահափո՞րձ մըն էր:

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Հաշտութեան առաջարկը, զոր մէջտեղ դրին Պելժիոյ Թագաւորն ու Հոլանտայի Թագուհին, սրտագին կոչ մը ուղղելով պատերազմիկ պետութեանց, լրջօրէն կը զբաղեցնէ քաղաքական շրջանակները: Թէեւ իրազեկներ շատ ալ հաւատք չունին ձեռնարկին յաջողութեան մասին, բայց եւ այնպէս լուրջ քննութեան արժանի կը համարուի երկու վեհապետներուն այնքան մարդասիրական նախաձեռնութիւնը: Կ'ըսուի թէ Հիթլէր պիտի պատասխանէ, իսկ դաշնակից կառավարութիւնները սկսան խորհրդակցիլ, պատշաճ պատասխանը տալու համար: Պ. Չէմպըրլէն երէկ այս խնդիրն ալ պիտի շօշափէր իր ճառին մէջ: Լէոն Պլում իր երէկուան խմբագրականին մէջ համակրութեամբ կ'արտայայտուի եղած առաջարկի մասին: Գլխաւոր դժուարութիւնը այն է, որ Գերմանիոյ ներկայ կառավարութիւնը վստահութիւն չի ներշնչեր. իսկ Հիթլէր ոչ միայն հրաժարելու միտք չունի, այլ եւ նոր ճառով մը կ'ազդարարէ թէ պատրաստ են պատերազմը շարունակելու հինգ տարի...

Գերմանական ճնշումը կը սաստկանայ Հոլանտայի եւ Պելժիոյ վրայ, զինուորական համախմբումներով եւ դիւանագիտական ազդարարութիւններով: Երկու փոքրիկ երկիրները նոր միջոցներ ձեռք առին, պաշտպանելու համար իրենց հողային ամբողջութիւնը եւ անկախութիւնը:

Թուրքիոյ ազգ. մեծ ժողովը չորեքշաբթի օր նիստ գումարելով, միաձայնութեամբ (360 երեսփոխան) վաւերացուց Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ կնքուած դաշնագիրները: Այս առթիւ ջերմագին ճառեր խօսուեցան:

Փոխադարձ ռմբակոծութիւնը կը շարունակուի արեւմտեան ճակատին վրայ: Ֆրանսական զօրքը ետ մղեց կարգ մը նոր յարձակումներ:

Մոսկուա եւ Հռոմ գրաւոր ճակատամարտի մը բռնուած են այս միջոցին: Իտալական մամուլը չանթեր կը տեղայ Խ. Միութեան դէմ, մեղադրելով զայն թէ կը շահագործէ պատերազմը եւ նոր փոթորիկներ կը սարքէ: Իսկ Գ. Միջազգայինը յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որ խաղաղութեան եւ արդարութեան միակ ճշմարիտ ախոյեան կը հռչակէ Խ. Միութիւնը ...

Պալքաններու մէջ կացութիւնը կը մնայ միշտ անորոշ: Ռուսական ճնշումը լուրջ մտահոգութիւններ կը պատճառէ Ռումանիոյ եւ Թուրքիոյ, ինչպէս եւ Իտալիոյ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԹՆԴԱՆՕԹՆԵՐԸ ԱՆԸՆԴՀԱՏ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 131, Նոյեմբեր 8, առաւօտ.— Ցարաճուն գործունէութիւն յառաջապահ զօրամասերու: Տեղական հրետաձգութիւն:

Զեկոյց թիւ 132, իրիկուն.— Սովորական գործունէութիւն ճակատին վրայ:

*** Տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները կը գրեն թէ Գերմանացիները արշաւներ եւ թնդանօթաձգութիւններ կատարեցին Մոզէլէն Օրէնթալ, խզելով երեք շաբթուան անշարժութիւնը: Առաջին յարձակումը ետ մղուեցաւ Մոզէլի արեւելեան կողմը: Երկրորդը, որ աւելի լայն հանդամանք ունէր, ետ մղուեցաւ Մոզէլէն 20 քիլոմեթր դէպի արեւելք: Ետ մղուեցաւ երրորդ յարձակումն ալ, Օրէնթալի արեւելեան կողմը: Այս յարձակումներուն առթիւ գերմանական հրետանին անդադար կը ռմբակոծէր ֆրանսական դիրքերը, իսկ ուրիշ մարտկոցներ կրակ կը տեղային, չէզոքացնելու համար պաշտպանները: Ամէն անգամուն ալ Ֆրանսացիները օգնական ուժեր հասցնելով կեցուցին յարձակողները:

Օդը գեղեցիկ ըլլալով, բազմաթիւ հետազօտութիւններ կը կատարուին երկու կողմէն ալ: Այս առթիւ կ'ըսուի թէ երկուշաբթի օր վար առնուած գերմանական օդանաւերուն թիւն է 11, եւ ոչ թէ ինը:

«Նիւ Եորք Հէրըլտ» երէկ հրատարակած էր գերմանական սպարապետութեան զեկոյցը, որ կ'ըսէ թէ նոյեմբերի առաջին շաբթուն վար առնուեցան ինը թշնամի օդանաւեր եւ երկու գերմանական սաւառնակներ, իսկ երեք հատ ալ մէջտեղ չկան: Նոյն աղբիւրին համաձայն, անգլիական սաւառնակ մը վար առնուած է Հռենոսի մօտ, մէկ ֆրանսական՝ Ֆոլքինկէնի մօտ եւ երեք հատ ալ՝ Սարլուիթէրնի մօտ:

*** Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որ կ'ըսէ թէ «քանի մը շաբաթ առաջ արկածով պայթիւն մը տեղի ունեցաւ անգլիական «Օքսլի» սուզանաւին մէջ եւ 49 հոգի մեռան»:

Անգլիոյ ծովային նախարարը, Պ. Չըրչիլ, ճառ մը խօսելով երեսփ. ժողովին մէջ, ազդարարեց թէ «երկար եւ անողոք պայքար մը» մղելու ստիպուած են գերմանական սուզանաւերուն դէմ եւ թէ պատերազմի ընթացքին ոչ մէկ ատեն ծովերը բացարձակապէս ապահով պիտի ըլլան, թէեւ բրիտանական նաւատորմը «վերջնական տիրապետութիւն կը շահի սուզանաւային սպառնալիքին վրայ»: Թէեւ Անգլիա 64.000 թոնի զուտ շահ մը ունեցած է առեւտրական նաւագնացութեան մէջ եւ 100,000 թոն ապրանք բռնած վերջին չորս շաբաթներու ընթացքին, բայց Պ. Չըրչիլ ազդարարեց թէ պէտք չէ մոռնալ որ Գերմանիա հարիւր նոր սուզանաւեր պիտի ունենայ յառաջիկայ յունուարին, «առանց հաշուելու ինչ որ ընկղմած է մինչեւ այն ատեն»:

— «Պէտք է ենթադրենք թէ ամէն շաբթու թերեւս երկու սուզանաւ կ'աւելնայ թշնամի տորմիղին վրայ. հետեւաբար, բացորոշ է որ թէեւ յառաջ կ'երթանք, բայց երկար եւ անողոք պայքար մը կը պարզուի մեր առջեւ: Հետեւաբար կ'ազդարարեմ երեսփ. ժողովին թէ շարունակական կորուստներ պիտի ունենանք: Կարելի չէ ապահովութիւնը երաշխաւորել որ եւ է ատեն: Մենք կորուստներ պիտի կրենք, եւ պիտի կրենք շարունակ, բայց յարատեւութեամբ եւ ամենալայն միջոցներ ձեռք առնելով, տարակոյս չունիմ թէ ի վերջոյ պիտի խորտակենք թշնամին»:

Թուրքիա միաձայնութեամբ վաւերացուց անգլօ-ֆրանսական դաշնագիրը

Թուրքիոյ ազգ. Մեծ Ժողովը նոյեմբեր 8ին պատմական նիստ մը գումարելով, միաձայնութեամբ վաւերացուց Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ կնքուած դաշնագիրները: Ներկայ էին 360 երեսփոխաններ: Ունկնդիրներու բաժինը ծայրէ ծայր լեցուած էր: Դիւանագիտական օթեակին մէջ աչքի կը զարնէին անգլիական եւ ֆրանսական դեսպանները:

Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ խօսք տրուեցաւ արտաքին նախարար Սարաճօղլուի, որուն իւրաքանչիւր բառը կ'ընդհատուէր բուռն ծափերով, ինչպէս կը հեռագրէ Հավասի թղթակիցը: Սարաճօղլու յայտնելով թէ հոկտեմբեր 19ին ստորագրուած դաշնագիրները ժողովին վաւերացման կը սպասեն, մեծարանքի ջերմ խօսքեր ուղղեց ֆրանսական եւ անգլիական դեսպաններուն:

— «Բանակցութիւնները հաստատեցին թէ մեծ քաղաքագէտներ են անոնք: Զուգընթաց, ներդաշնակ եւ գիտակից աշխատանքները միացուցին երեք պետութիւնները իրենց խօսքով եւ պատիւով: Փոխադարձ օգնութեան այս դաշնագիրը կոչուած է էական անկիւնադարձ մը կազմելու աշխարհի պատմութեան մէջ: Այս դաշնագիրը կը նպաստէ խաղաղութեան, իբրեւ արդիւնքը կատարեալ բարեկամեցողութեան մը: Այսուհետեւ երեք պետութեանց ջանքերը ի նպաստ խաղաղութեան պիտի ըլլան աւելի ազդու եւ աւելի արդիւնաւոր: Պարոններ, բացարձակապէս սխալ պիտի ըլլար կարծել թէ այս դաշնագիրը պարզապէս դիւանագիտական եւ զինուորական վաւերագիր մըն է մեզի համար: Ընդհակառակն, այս դիւանագիտական վաւերաթուղթերը մեզի համար կը կազմեն էական սկզբնաւորութիւնը երջանիկ եւ բեղուն դարաշրջանի մը, քաղաքական եւ զինուորական, ինչպէս ընկերային եւ տնտեսական ասպարէզին մէջ: Արդարեւ, Թուրքիան այլեւս այն տարրը չէ որուն աշխարհի ամէնէն մեծ եւ ամէնէն քաղաքակիրթ երկու ազգերը կը նային թշնամութեամբ, նոյնիսկ անտարբերութեամբ: Նմանապէս ան պարզ տարր մը չէ որուն այս երկու ազգերը սրտանց բարօրութիւն եւ մեծութիւն կը մաղթեն: Թուրքիան իր գիտութեամբ, իր մշակոյթով, իր բանակով անգլիական եւ ֆրանսական մեծ ազգերու աչքին կը կազմէ անհրաժեշտ եւ խիստ օգտակար տարր մը քաղաքակրթութեան, յառաջդիմութեան եւ խաղաղութեան համար, մասնաւորապէս իրենց գոյութեան համար: Ա՛յս է դաշնագրին բուն արժէքը: Վերջապէս, պարոններ, խնդրելով ձեզմէ վաւերացնել այս երրեակ դաշնագիրը իր բոլոր յաւելուածներով, որոնք ուսումնասիրուած են խառն յանձնաժողովին կողմէ, անգամ մը եւս կը կրկնեմ իմ խորին համոզումս թէ այս դաշնագիրը մեր ազգին համար պիտի կազմէ բարեբաստիկ հաստատութիւն մը, ինչպէս իր վարչաձեւը, իր ազգային մեծ ժողովը եւ իր առաջնորդը»:

Այս ճառէն վերջը խօսք առին շատ մը երեսփոխաններ, պանծացնելու համար դաշնագրին արժէքը: Երբ ձեռնարկուեցաւ քուէարկութեան, քանի մը վայրկեան վերջը նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ յայտարարեց թէ դաշնագիրը վաւերացուած է 360 երեսփոխաններու միաձայնութեամբ:

Մոսկուա եւ Հռոմ դէմ դիմաց

Կոմինթէրնը (Գ. Միջազգային) յայտարարութիւն մը հրատարակեց յեղափոխութեան 22ամեակին առթիւ: Յայտարարութիւնը փառաբանելով Խ. Միութեան կատարած «անհաւատալի նուաճումները» միջազգային ասպարէզին մէջ, ուժգնօրէն կը ձաղկէ աշխարհակալ պետութեանց քաղաքականութիւնը: Առաջին սլաքը ուղղուած է Ճափոնի դէմ: Յետոյ կարգով կուգան «երեք մեծահարուստ պետութիւնները, Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգները, որոնք բռնած են աշխարհի ճամբաները եւ համաշխարհային շուկաները: Անոնք իրենց ազդեցութեան տակ առած են տնտեսական անսպառ հարստութիւններ եւ կը տիրապետեն մարդկութեան կէսին: Ուրիշ դրամատիրական պետութիւններ ալ աւելի վերջը գաղթային ծաւալման ասպարէզը նետուելով, կը պայքարին իրենց աշխարհակալութեան համար: Անոնք կ'ուզեն իրենց միջեւ բաժնել հում նիւթերու նոր աղբիւրներ, ուտեստներ, ոսկիի պահեստներ եւ գաղթավայրերու մարդկային արջառը: Ահա իմաստը այս անարդար, յետադիմական եւ աշխարհակալ պատերազմին: Բոլոր դրամատիրական պետութիւններն ալ յանցաւոր են այս պատերազմին մէջ, իսկ ամէնէն առաջ՝ պատերազմիկ պետութեանց վարիչները: Քաղքենի դասը այս պատերազմը պատրաստեց տարիներ եւ տարիներ խաղեր սարքելով Խ. Միութեան դէմ, յարձակումներ կատարելով Եթովպիոյ մէջ, միջամտութեան քաղաքականութիւն մը վարելով Սպանիոյ մէջ, ոտնձգութիւններ կատարելով Չինաստանի մէջ, ուղղակի պատերազմ պատրաստելով Մունիխի համաձայնութեամբ»:

Տեղի անձկութեան պատճառով, կը յետաձգենք յայտարարութեան մնացեալ մասը, ինչպէս եւ իտալական մամուլին բուռն պատասխանը որ ուղղակի ամբաստանագիր մը կը կազմէ Մոսկուայի դէմ:

ՊՈԼԻՍԷՆ կը հեռագրեն թէ անցեալ շաբթու քանի չափ Գերմանացիներ զինուորելով, սկսեր են պոռալ - կանչել եւ փառաբանել հիթլէրական կարգուսարքը, Թեւթոնիայի սրահին մէջ: Ոստիկանութիւնը միջամտելով, Գերմանացիները Թուրքիայէն արտաքսեց 48 ժամուան մէջ: Շատերը Պոլիս կը բնակէին երկար տարիներէ ի վեր:

ԵԳԻՊՏՈՍ համաձայնութիւն մը կնքեց Անգլիոյ հետ, անոր տրամադրութեան տակ դնելու համար բամպակի ամբողջ բերքը, քանի որ անհետացած են գերմանական, չեխական եւ լեհական շուկաները: Այդ համաձայնութեամբ Մեծն Բրիտանիա պիտի գնէ 765,000 կենդինար բամպակ, այսինքն ամբողջ հունձքին 1/5ը:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ շոգենաւային ընկերութիւններէն շատեր որոշեր էին Փանամայի դրօշ պարզել, որպէսզի կարենան երթեւեկել պատերազմական գօտիներու մէջ, հակառակ նախագահ Րուզվէլթի հաստատած արգելքին: Արտաքին նախարարը անմիջապէս արգիլեց այս խաղը, իբրեւ խախտում չէզոքութեան օրէնքին: Շոգենաւային ընկերութիւնները կը գանգատին թէ 16,000 նաւաստիներ անգործութեան պիտի դատապարտուին, հաստատուած արգելքին հետեւանքով:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ՍՈՖԻԱՅԻ խորհրդային նոր դեսպանը, Լաւրենտիեւ, յանձնարարագիր - ները ներկայացնելով Պուլկարիոյ Թագաւորին, իր ճառին մէջ մասնաւորապէս շեշտեց.— «Լաւագոյն, աւելի լայն յարաբերութիւններ ապահովել Խ. Միութեան եւ Պուլկարիոյ միջեւ՝ այս պահուն կը կազմէ էական ազդակ մը երկու երկիրներուն բարեկամական գործակցութեան զարգացման համար, քաղաքական, տնտեսական թէ մշակութային գետնի վրայ: Խ. Միութեան եւ Պուլկարիոյ յարաբերութիւնները, որոնք հիմնուած են երկու ժողովուրդներուն պատմական աւանդութեան վրայ, հետզհետէ ամրապնդուելով պիտի նպաստեն ընդհանուր խաղաղութեան Եւրոպայի մէջ»: Պորիս Թագաւորը պատասխանելով, գոհունակութիւն յայտնեց դեսպանին տուած հաւաստիքներուն համար:

ՀՐԷԱՍՏԱՆ մը պիտի հաստատուի Լեհաստանի գերմանական մասին մէջ, ինչպէս կը հաստատեն զանազան աղբիւրներէ հաղորդուած տեղեկութիւններ: Պոհեմիոյ, Մորաւիոյ, Աւստրիոյ եւ նախկին Գերմանիոյ Հրեաները հետզհետէ պիտի պարպուին, փոխադրուելով Լուպլինի շրջանը: Վիէննայի Հրեաները պարպուած են արդէն: Ցետոյ պիտի սկսի Պոհեմիոյ եւ Մորաւիոյ Հրեաներուն տեղահանութիւնը (150,000 հոգի): Այս պիտի տեղափոխուին Աւստրիոյ 65,000, Փոզնանիոյ եւ արեւելեան Փրուսիոյ 30,000 Հրեաները եւ վերջապէս նախկին Գերմանիոյ 200,000 Հրեաները: Մանրամասնութիւնները ճշդուած չեն տակաւին, բայց աւելորդ է ըսել թէ հրէական այս բոյնը պիտի գտնուի Գերմանիոյ Թեւարկութեան տակ: Տեղահան Հրեաներու թիւը կը հաշուեն 420,000 — 465,000 հոգի:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ միլիոնատէր մը 250,000 տոլար դրաւ Ամերիկեան Լեգէոնի Նիւ Եորքի մասնաճիւղին տրամադրութեան տակ, լրտեսներու հետապնդութեան գործին համար: Ո՛վ որ տեղեկութիւն մը հաղորդելով կը դիւրացնէ լրտեսի մը ձերբակալութիւնը, 500 տոլար պարգեւ պիտի ստանայ (մօտ 20,000 ֆրանք):

ԻԲՐ 300 ԱԿԱՆՆԵՐ կը ծփան Տանըմարքայի եւ Շուէտի միջեւ, իրենց խարիսխներէն փրթած ըլլալով: Շատ քիչ նաւեր կը համարձակին մօտենալ այդ ջուրերուն:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿ ՄԸ պիտի հաստատուի մօտերս Եւրոպայի եւ Ամերիկայի միջեւ, շաբաթը չորս անգամ, փոխանակ երկուքի: Այս առթիւ հաղորդակցութիւններն ալ պիտի բարւոքին եւ նամակները Ֆրանսայէն Ամերիկա պիտի հասնին երեք եւ ոչ թէ 10 օրէն, ինչպէս հիմա: Ֆրանսայի օդանաւային նախարարութիւնը մասնաւոր թղթատար օդանաւեր պիտի տրամադրէ, իսկ թղթատարական նախարարութիւնը գրաքննութեան ճիւղ մը պիտի հաստատէ կեդրոնական նամակատան մէջ, փութացնելու համար նամակներու քննութիւնը: Այս օդանաւերը ճամբորդներ ալ պիտի փոխադրեն:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ աւելի քան 2.000,000 րուբլի տրամադրուած է, գործակցական խանութներ բանալու համար ռուսական Լեհաստանի մէջ: Մասնաւոր առեւտուրը պիտի դադրի, ինչպէս ամբողջ Խ. Միութեան մէջ:

ՔԱՆԱՏԱՅԻ կառավարութիւնը կը պատրաստուի 1500 օդանաւ գնել Մ. Նահանգներուն մէջ, օդաչուներ մարզելու եւ ի հարկին Անգլիոյ օգնելու համար: Այս օդանաւերուն արժէքը պիտի ըլլայ 860 միլիոն ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ծովային իշխանութիւնը առնէ մը ի վեր խիստ հետապնդումներ կը կատարէ կասկածելի գործակալներու դէմ: Վերջերս ձերբակալուեցաւ Ճափոնուհի մը, Գերմանի մը կինը, որ Գերմանիա գացած եկած էր: Վերադարձին իր վրայ գտեր էին մէկ միլիոնի մօտ գումար մը եւ տեսողական գործիքներու ամբողջ կազմած մը: Կը կարծուի թէ ասոնք յատկացուած էին իր լրտես ամուսնին: Կինը հիւանդ ըլլալով կը դարմանուի ծովային հիւանդանոցին մէջ: Արգելափակուած են նաեւ գերման բժիշկ մը եւ գործարանատէր մը: Աւելի առաջ ձերբակալուած էին քառասունԳերմանացիներ, չէզոք նաւերու մէջ: Ասոնց մէկը գործակալն էր գերմանական մետաղագործական մեծ հաստատութեան մը: Խիստ հետապնդումներ կը կատարուին նաեւ կարգ մը մաքսանենգներու դէմ որոնք կեղծ թուղթեր շինելով, փորձեր էին արգիլուած ապրանքներ փախցնել Գերմանիոյ դրացի երկիրներ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ տնտեսական պատուիրակութիւն մը պիտի հասնի Պերլին, նոր համաձայնութիւններ կնքելու համար: Խ. Միութիւնը մեքենաներ պիտի գնէ, փոխարէն արմտիք ծախելով: Գլխաւոր դժուարութիւնը փոխադրութիւնն է, քանի որ միայն մէկ երկաթուղի կը բանի Գերմանիայէն Մոսկուա: Մէկ միլիոն թոն արմտիքի փոխադրութիւնը փութացնելու համար, Ռուսերը իրենց նաւերն ալ պիտի գործածեն:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ գարեջուրը շատ սուղ ըլլալով Ֆրանսայի մէջ, անգլիական զինուորները ֆրանսական գարեջուր պիտի խմեն, մօտաւորապէս նոյն պատրաստութեամբ, ինչպէս կը ծանուցանէ Անգլիոյ պատերազմական նախարարութիւնը:

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ԹՈՆ ՑՈՐԵՆԻ առաջին բեռը Ռուսաստանէն գերմանական նաւահանգիստները հասած է արդէն, համաձայն Պերլինի թերթերուն հրատարակութեանց:

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11Ի ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ (զինադադար) թատերական ձրի ներկայացումներ պիտի տրուին Քոմէտի Ֆրանսէզի, Օփերայի եւ Օտէոնի մէջ, միմիայն զինուորներու համար:

«Պատերազմի նպատակները»

Ինչպէս «Էօվր» կը գրէ, գրաքննութեան բարեհաճ տրամադրութենէն օգտուելով, Փարիզեան թերթերը անցողակի կը վիճաբանին կամ կարծիքի փոխանակութիւն կը կատարեն «պատերազմի նպատակներուն» մասին, թերեւս թելադրուելով «Թայմզ»ի խմբագրականէն, զոր հրատարակեցինք երէկ:

Հարցը դրուած է այսպէս.— Ի՞նչպէս պէտք է վերակազմել Վաղուան Եւրոպան: «Թայմըզ» կ'առաջարկէր «դաշնակցային դրութիւն» մը աստիճանական զարգացումով,— եւրոպական համադաշնակցութեան մաս պիտի կազմէր նաեւ Գերմանիան, «կոտորակեալ», մէկ քանի փոքր պետութիւններու բաժնուած ձեւով:

«Էօ Նուվէլ»ի մէջ, Կապըրիօ կը գրէ, այս մասին.—

« Պէտք է գիտնալ թէ երկու Գերմանիա չկայ: Կայ միայն մէկ Գերմանիա: Պիզմարքի Գերմանիան է այդ, կամ Վիլհէլմ Բ.ի կամ Հիթլէրի Գերմանիան:

Ուստի կը խնդրենք որ մեզի խնայուի ցաւը մերժելու նման ուրիշ աւելորդ տարազներ, ինչպէս օրինակ տարազը ազատ ազգերու դաշնակցութեան, ուր պիտի մտնէր նաեւ բարի Գերմանիան, մասնակցելու համար գաղութներու շահագործումին, որպէսզի նախանիւթ ստանար, ինչպէս կը պահանջէ:

Բայց Գերմանիան չէ՞ր որ սպաննեց նախ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, յետոյ ուրիշ ազգեր »:

Իսկ «Էօվր»ի մէջ, Ա. Քլէր կը գրէ.

— « Տակաւին բազմաթիւ բարեմիտ Ֆրանսացիներ կան, որոնք կ'ուզեն ներկայ պատերազմը վարել մէկ նպատակ միայն ունենալով,— վերջնապէս ջախջախել Գերմանիան եւ մասերու բաժնել, որպէսզի չկարենայ գլուխ բարձրացնել այլեւս: Երկու ճակատներ կան, որոնք կը վիճին այս խնդրին մասին,— ոմանք կ'ուզեն պատերազմիլ միայն ու միայն Հիթլէրի եւ մանկլաւիկներուն դէմ, իսկ միւսները կը յայտարարեն թէ Հիթլէր կը մարմնացնէ բուն Գերմանիան, այնպէս որ Հիթլէրի անհետացումէն վերջ՝ Գերմանիա պիտի ստեղծէ նոր Հիթլէր մը:

Ընդունինք, որ քիչ մը ճշմարտութիւն կայ այս երկրորդ տեսակէտին մէջ: Այնքան ատեն որ գոյութիւն ունին աշխարհակալութեան խորունկ պատճառներ,— ատոնք կապ ունին նախանիւթերու ազատ բաշխումի հարցին հետ,— անպայման պիտի ըստեղծուի գերմանական աշխարհակալութիւն մը ընդդէմ աշխարհակալութեանց այլ ճակատի մը: Սակայն երեւակայել թէ, վերստեղծելով Պաւարիա մը, Սաքսոնիա մը, Վիւրթէմպէրկ մը, Փրուսիայէն անկախ, այլեւս երբեք չի կրնար հրապարակ գալ գերմանական աշխարհակալութիւն մը, կը նշանակէ անգիտանալ արդի աշխարհի իրականութիւնը: Գերմանական այդ աշխարհակալութիւնը հրապարակ պիտի գայ հակառակ զինուորական բոլոր նախազգուշութիւններուն, աւելի կանուխ քան առաջ: Ինչո՞ւ: Վասնզի, Եւրոպան, որու տնտեսական կեանքը անկարելի դարձած էր 28 ազգերու համակեցութեամբ (իւրաքանչիւրը ունենալով իր կառավարութիւնը, իր օրէնքները, իր մաքսային դրութիւնը, իր դրամը, իր բանակը), աւելի եւս անկարելի, նոյնիսկ անըմբռնելի պիտի դառնայ՝ երբ նոյն Եւրոպային մէջ կը ստեղծուին 28ի տեղ 36 ազգեր»:

Ըստ Ա. Քլէրի, եթէ նախանիւթերու տնտեսումը կերպարանափոխած է պատերազմի թէքնիքը, կերպարանափոխած է նաեւ հաշտութեան կարելիութիւնները: Գիտութիւնը խոր փոփոխութիւններ ստեղծած է մարդկութեան հաւաքական կեանքի պահանջներուն մէջ: Այնպէս որ անմիտ եւ անտրամաբանական պիտի ըլլար Չէյմպըրլէնէն եւ Տալատիէէն պահանջել այնպիսի տարազներ, ինչպէս հրապարակ կը դնեն Գերմանիան «խորտակող»ները:

Ռուսերու սահմանագլխի խնդիրը

Պէյրութի «Ազդակ»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Կարսի եւ Արտահանի մասին շրջած զրոյցներու առթիւ, որ հրապարակ հանուեցան քանի մը թերթերու կողմէ (31 հոկտեմբեր).

— « Նոր չէ ռուսեւթուրք սահմանի խնդիրը: Հակառակ իրենց ամբողջ բարեկամութեան, որ հիմա իսկ կը փառաբանուի իբրեւ անխախտելի, Մոսկուա եւ Անգարա երբեք չկրցան լուծել զայն, այլ առժամապէս կարգադրեցին փրօթօքոլով մը, առաջիկային թողելով վերջնական սահմանագծումը: Փրօթօքոլը անդադար նորոգուեցաւ մէկ - երկու տարուան համար, բայց անկարելի եղաւ զայն վերածել դաշնագրի, այսինքն միանգամ ընդ միշտ որոշել սահմանը:

1935ին՝ բացառիկ արծարծում մը ստացաւ հարցը: Ամիսներ շարունակ յամառ զրոյց շրջեցաւ թէ Կարսի եւ Արտահանի նահանգները Ռուսիոյ պիտի թողուին՝ բնակչութեան փոխանակութեամբ մը: Պոլսահայերը Հայաստան պիտի ղրկուէին, Կովկասի Թուրքերուն մէկ մասն ալ Թուրքիա պիտի բերուէր:

Պէտք է ըսել թէ «այլ ընդ այլոց» չէր զրոյցը: Արժանահաւատ անձեր ուղղակի երեսփոխաններու բերնէն լսելով կը պատմէին, միաժամանակ ճշդելով յանձնումի թուականը: Միւս կողմէ, իրապէս Թրքական իշխանութիւնը սկսաւ արձանագրել Պոլսահայերը, ինչպէս նաեւ առժամապէս արգիլել հայկական կալուածներու վաճառումը:

Լուրը չհաստատուեցաւ: Բայց նորէն հրապարակ իջաւ 1938ին, Սանճաքի համաձայնութեան կնքումին առթիւ: Եւ եթէ 1935ին միայն բերանացի էր ու Թուրքիոյ մէջ սահմանափակուած, այս անգամ դարձաւ գրաւոր, օտար թերթերու կողմէ արձագանգ գտնելով:

1939ին ալ ահա երեւան կուգայ աւելի որոշակի, անթելի միջոցաւ տարածուելով ծագէ ծագ:

Պարզ հէքեա՞թ մըն է որ այսպէս պարբերաբար շրջան կ'ընէ, ով գիտէ որոնց կողմէ: Չենք կարծեր: Լուրը կրնայ սխալ ըլլալ, բայց ոչ սուտ:

Ամէնէն առաջ մոռնալու չէ որ հայազգի Գարախան Անգարայի սովիէթական դեսպանն էր 1935ին. իսկ անոր գնդակահարութեան իբրեւ պատճառ յիշուեցաւ նաեւ այն կէտը՝ թէ կասկածելի յարաբերութիւններ պահած է օտար երկրի մը հետ: Արդ, ինչո՞ւ չենթադրել թէ Կարսի մասին վարած բանակցութիւններն էին որ իբրեւ պատրուակ շահագործուեցան այդ գարշելի ամբաստանութեան մէջ:

Երբ Հայ ես ու հայկական խնդրի մը մասին կը բանակցիս, շատ դիւրութեամբ կրնան մեղադրել քեզ թէ դուրս ելած ես իրաւասութեանդ սահմանէն, կամ «դաւաճանած» Ռուսիոյ դէմ, ի շահ հայութեան: Չէ՞ որ Գարախան Մոսկուայի մօտ բարեխօսեց նաեւ Էջմիածնի մասին, ինչպէս ժամանակին հաւաստեց հայ ռամկավար օրկան մը »:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

S. P. 306, նոյեմբեր 4.— Սիրելի « Ցառաջ», երկու ամիս է որ զօրակոչուած եմ քու ոգեւորիչ ձայնէդ: Անցեալ օր Մարսէյլէն ստացայ միայն կտրօն մը: Կը գտնուիմ Փարիզէն մօտ 200 քիլոմեթր հեռու, Մէօզ նահանգին մէջ, եւ բոլորովին մինակ եմ: Աշխատանքի տեսակէտով շատ հանգիստ ենք: Օգնականիս հետ «քամիոնէթ»ներու մաքրութեամբ կը զբաղինք: Հոս եւս մեր սպաները որ եւ է խտրութիւն չեն դներ եւ բարեացակամութեամբ կը վարուին: Երբ նամակներս կը կարդամ, մասնաւորապէս կը հետաքրքրուին մեր տառերով: Կարողութեանս չափ կ'աշխատիմ բացատրել մեր լեզուին ծագումը եւ հայ ժողովուրդին կատարած դերը քաղաքակրթութեան մէջ: Մեր այս ջանքերը կը լրացնեն տեղական կարգ մը թերթեր որոնք համակրանքով կը խօսին երկու Հայերու մասին,— Գ. Տէր Խաչատրեան, տնօրէն Մէօզի նահանգին հողագործական բաժնին եւ Գ. Կարապետեան, փութպոլի ծանօթ վարպետը, որ վերջերս քանի մը խումբեր կազմեց զինուորներէն: Այս խումբերէն մէկը յաղթեց տեղական նշանաւոր խումբի մը:

Ներկայիս բոլոր հայ զինուորներուն պարտականութիւնն է բարեխղճօրէն կատարել իրենց զինուորական ծառայութիւնը, արժանի հանդիսանալով ցեղին մեծութեան:—

Ա. Ա.

S. P. 12, նոյեմբեր 4.— Սիրելի «Ցառաջ», մեր շրջանին մէջ կը գտնուին 25 հայ երիտասարդներ, երկերկու բաժնուած իւրաքանչիւր գումարտակի մէջ: Մեր տղաքները մեծ մասով իրենց արհեստներուն վրայ կ'աշխատին: Մենք ալ շատ գոհ ենք մեր սպաներէն, որոնք լաւ աչքով կը նային եւ կը զարմանան որ առանց արհեստի Հայ չկայ եւ բոլորն ալ ընդունակ են:

Ամէն անգամ որ մարզանքի կ'երթանք, լեռներն ու ձորերը կը յիշեցնեն մեր հայրենիքը որ թէեւ շատ հեռու, միշտ վառ կը մնայ մեր սրտերուն մէջ: Միշտ կ'երգենք,—«Թող փչէ քամին» եւայլն, գոհացնելու համար մեր կարօտը: Եւ այսպէս պիտի շարունակենք երգել մինչեւ որ մեր ալ գարունը հասնի: «Ցառաջ»էն կը խնդրեմ եղբայրական համբոյրս հաղորդել բոլոր հայ զինուորներուն: — Մ. Գ. (Վալանսէն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Լուսին Զօրթեան կը ծանուցանէ թէ 12 նոյեմբեր, կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ տեղի կ'ունենայ հոգեհանգիստ ի յիշատակ իր սիրելի ամուսնոյն՝

ՀՄԱՅԵԱԿ ԶՕՐԹԵԱՆԻ

իր առաջնամահուանը վրայ ինկաւ Ֆրանսայի համար: Կը հրաւիրուին ազգականները, բարեկամները եւ համակրողները յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Էգիզեան ընտանիքը (Պրուսայի Աէօլէօզ գիւղացի) խորին շնորհակալութիւն կը յայտնէ ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, որդւոյն եւ եղբօր՝

ՅԱԿՈԲ ԷԶԻԶԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 33 տարեկան երիտասարդ հասակին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 6 նոյեմբեր երկուշաբթի օր եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Պիւէթրի գերեզմանատունը:

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17. Rue Damesme .. Paris (13)

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԾԱԳԵՑԱՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Բարեւի կեցած են իր «երեսփոխանները», որոնց առջեւէն կ'անցնի արագօրէն եւ կը բարձրանայ բեմ: Իր մէկ կողմը դիրք կը գրաւէ Տիթրիխ, մամուլի վարիչը, որ իրականին մէջ անձնական քարտուղարի դեր կը կատարէ: Ետեւը, աւելի բարձր, նստած է Ռայխսթակին նախագահը, Կէօրինկ:

Կը սկսի ճառը: Բիրտ, պարսաւալից, սաստօտուն: Կը ծաղրէ լեհ զինուորը, ողբերգական ձեւ կուտայ գերման փոքրամասնութեան հարստահարութեանց պատմութիւններուն, յետոյ կը յայտարարէ թէ Լեհերը տասնըչորս կէտերէ անցնելով ռմբարկած են գերմանական սահմանագլուխը: «Այս պայմաններուն մէջ, կ'ըսէ, որոշեցի Լեհերուն հետ խօսիլ իրենց սեփական լեզուով: Առաջին անգամ ըլլալով, լեհ կանոնաւոր բանակը կրակ բացաւ այս գիշեր մեզի դէմ, ու ժամը 5.45էն ի վեր մենք կը պատասխանենք այդ կրակին»:

Այսպիսի կեղծուպատիր ճառով մը Հիթլէր արդարացուց յարձակումը Լեհաստանի վրայ, մինչ իր հօտը լուռ մտիկ կ'ընէր, առանց ծափի եւ խանդավառ արտայայտութիւններու,— Բացառիկ երեւոյթ, որովհետեւ Հիթլէրի Ռայխսթակին մէջ սովորութիւն էր ճառէ աւելի ծափի ձայն լսել: Օտար դիւանագէտ մը, կառոզի այդ ճառը լսելով եւ լուռ ունկնդիրները դիտելով, կ'ըսէր. «Կառոզած խենթ մը ճառ կը խօսի մեռած խենթերու առջեւ»: Ի՞նչպէս կրնային խանդավառութիւն ցոյց տալ այդ խեղճերը, երբ կը զգային որ նոր եւ հսկայ աղէտ մը կը պատրաստուէր ինչպէս իրենց զոհին, նոյնպէս եւ իրենց գլխուն: Ֆիւհրէրն իսկ կը զգար ատիկա, երբ կը յայտարարէր. «Համազգեստը, որ հագայ, այլեւս պիտի չհանեմ կոնակէս մինչեւ յաղթութիւն, կամ այն ատեն՝ երբ բախտը պիտի չունենամ վախճանը տեսնելու»: Շատերու կարծիքով, այս խօսքին իմաստն այն է որ Հիթլէր անձնասպան պիտի ըլլայ, երբ Գերմանիա տեսնէ թէ յաղթութեան ամէն յոյս կորսուած է:

Ռայխսթակի այս յանկարծական գումարումը, Հիթլէրի ճառը եւ գերմանական բանակներու յառաջխաղացութիւնը ծանր տպաւորութիւն մը թողած էին մայրաքաղաքին վրայ: Դէմքերը մութ, նայուածքները տխուր, ամէն մարդ մատնուած էր անձկութեան: Հիթլէր գուշակած էր թէ ինչ տպաւորութիւն պիտի թողու իր ճառը: Ուստի հոգ տարած էր որ «պատերազմ» բառը չգործածէ, որ եւ է ակնարկ չընէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հաւանական միջամտութեան մասին: Վերջապէս աշխատած որ դուրսը տարածուի այն յոյսը թէ Գերմանիա, արագ հարուածով մը գետին փռելէ վերջ Լեհաստանը, զոհին դիակին վրայ կանգնած, պիտի կրնայ համաձայնութեան մը գալ արեւմտեան պետութեանց հետ:

Սեպտեմբեր 1, կէսօրէ վերջ: Անցորդները յատկապէս տնտնալով կը քալեն ֆրանսական դեսպանատան առջեւէն, նոյնիսկ կ'աշխատին կանգ առնել պահ մը, հետաքրքրութեան համար: Թշնամական որ եւ է արտայայտութիւն չեն մատներ սակայն: Կ'ուզեն գիտնալ թէ ի՞նչ կ'ընեն ֆրանսական դեսպանատան մէջ:

Ժամը 18: Անգլիական եւ ֆրանսական դեսպանները հրահանգ ստացած են իրենց կառավարութիւններէն, որ անմիջապէս դիմում մը կատարեն Գերմանիոյ արտաքին նախարարութեան մօտ: Սըր Հէնտէրսըն կ'ընդունուի Ֆոն Ռիպպէնթրոփի կողմէ ժամը 21.30ին, իսկ Քուլոնտր՝ կէս ժամ վերջ: «Նկատելով որ, առաւօտուն, գերմանական զօրքը մտած է լեհական սահմաններէն ներս եւ ներկայիս յարձակում կը կատարուի լեհական քաղաքներու վրայ, ֆրանսական եւ անգլիական կառավարութիւնները գիտել կուտան որ իբրեւ հետեւանք այս նախայարձակման՝ կը գտնուին այն ամբողջական պայմաններուն մէջ, որոնք կը պահանջեն անգլիական եւ ֆրանսական երաշխաւորութիւնը ի գործ դնել ի նպաստ Լեհաստանի: Եթէ գերմանական կառավարութիւնը տրամադիր չէ դադրեցնելու յարձակողական ամէն գործողութիւն եւ ետ քաշելու իր զինուորները լեհական հողերէն, Ֆրանսա եւ Անգլիա պիտի կատարեն իրենց յանձնառութիւնները ի նպաստ Լեհաստանի:

Ֆոն Ռիպպէնթրոփ այնպէս կը ձեւացնէ թէ չի հասկնար այս դեկուցումին իմաստը, կարեւորութիւնը, արժէքը: Նոյնիսկ կը պնդէ թէ Գերմանիա ինքզինք յանցաւոր չի զգար, թէ որ եւ է նախայարձակում կատարած չէ:

— Մենք չէ որ յարձակեցանք առաջ, այլ Լեհերը: Մենք պարզապէս ստիպուեցանք ինքնապաշտպանութեան դիմել: Ի՞նչն է որ կը մեղադրէք մեզի: Եւ յետոյ, ձեր պահանջին մասին ես լիազօրուած չեմ պատասխան մը տալու: Ֆիւհրէրի կ'իյնայ պատասխանել ձեր ներկայացուցած հարցերուն:

— Ճիշդ այդպէս, կ'ըսէ Սըր Հէնտէրսըն, եւ կը խնդրեմ որ իր պատասխանը ինծի հաղորդէք որքան կարելի է շուտ:

Գալով Քուլոնտրի, աւելորդ կը գտնէ որ եւ է վէճի մէջ մտնել իր խօսակիցին հետ, որ կ'աշխատէր արդարացնել Գերմանիոյ ընթացքը: Ըստ Քուլոնտրի այդ ընթացքը արդարացում չէր ճանչնար այլեւս, մինչ անդին կը դիզուէին կիներու եւ երախաներու դիակները:

Սեպտեմբեր 2, շաբաթ.— Ֆրանսական եւ անգլիական դեսպանները, ըսպասելով հանդերձ որ Սեպտեմբեր 1ին, Ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 10ին գերման կառավարութեան հաղորդուած ծանուցագրին պատասխանը հասնի, կ'աշխատին օտար երկիրները տեղեակ պահել անցուդարձէն, թոյլ չտալու համար, որ գերմանական կառավարութիւնը իր ուզած ձեւով ներկայացնէ դէպքերը: Եւ սակայն հեռագրական ու հեռախօսական հաղորդակցութիւնները կտրուած էին արտասահմանի հետ: Բարեբախտաբար Պերլինի օտար դեսպանները ամէն օժանդակութիւն ընծայեցին, շարունակ այցելելով ֆրանսական ու անգլիական դեսպանատուները մինչեւ Սըր Հէնտէրսընի եւ Քուլոնտրի մեկնումը:

(11) (Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԹՐԹԻՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ — ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
[illegible]	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
[illegible]	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 11 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 11 Novembre 1939

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4193

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՀԱՆԳԻՍՏ Տ. ՍԱՀԱԿ ԱՐՔ. ԽԱՊԱՅԵԱՆԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Առջի օր Ֆրանսական անթելը կը ծանուցանէր թէ մեռած է Կիլիկիոյ կաթողիկոսը, Սահակ արք. Խապայեան: Փարիզի եկեղեցին հարցուցինք, բայց պատասխանեցին թէ հեռագիր ստացած չեն տակաւին:

Անթելին լուրը երէկ հրատարակուած էր «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի մէջ, որ կ'ըսէ թէ վախճանեալ կաթողիկոսը 92 տարեկան էր:

Հանգուցեալ կաթողիկոսը տարիքի եւ տառապանքներու բեռան տակ խորտակուած, հանգստեան կոչուած էր երկար ատենէ ի վեր եւ կաթողիկոսական գործերը կը վարէր ընդհ. փոխանորդը, Պետրոս արք. Սարաճեան:

Մեր ցաւակցութիւնն յայտնելով այս առթիւ, վաղը կը ներկայացնենք այս արժանաւոր Հայրապետին կեանքն ու գործը:

ՉԷՅՄՊՐԼԷՆԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

հաշտութեան առաջարկի մասին

«Յաջողութիւնը կամ ձախողանքը կախում ունի Գերմանիայէն»

Անգլիոյ վարչապետին յօղացուը սատկացած ըլլալով, իր ճառը կարդաց Սըր Ճօն Սայմըն, Լոնտոնի քաղաքապետարանի աւանդական հացկերոյթին առթիւ: Սրահը լեցուած էր քաղաքական եւ սեղանաւորական աշխարհի ներկայացուցիչներով, անգլիացի թէ օտար: Պ. Չէյմպըրլէն յօղացած կը տառապի երկար ատենէ ի վեր, եւ, 18 ամիսէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով տագնապը սաստկացած էր, այնպէս որ չկրցաւ սենեակէն դուրս ելլել: Այս ճառը իր չարաթական զեկուցումին տեղը կը բռնէր:

Վարչապետին կարծիքով, Դաշնակիցներուն կացութիւնը բարւոքած է «այս տարօրինակ պատերազմ»ին առաջին ինը ամիսներու ընթացքին:

— «Այն դաշնագիրը զոր մենք եւ Ֆրանսա կնքեցինք Թուրքիոյ հետ, խաղաղութեան հզօր ազդակ մը պիտի ըլլայ հարաւային - արեւելեան Եւրոպայի մէջ: Զէնքի արտածման արգելքին բարձումը Մ. Նահանգներուն մէջ՝ նոյնպէս շատ կարեւոր դէպք մըն է. որովհետեւ ապահովելով հանդերձ Ամերիկայի չէզոքութիւնը, Դաշնակիցներուն առջեւ կը վերաբանայ աշխարհի ամենամեծ մթերանոցին դուռները: Միւս կողմէ, Գերմանիոյ եւ Խ. Միութեան միջեւ կնքուած դաշնագիրը իսկապէս մեծ առաւելութիւններ կ'ընծայէ Խ. Միութեան, միայն նուաստացում եւ կորուստ պատճառելով Գերմանիոյ»:

Ցիշելով Հոլանտայի եւ Պելժիոյ վեհապետներուն ձեռնարկը՝ հաշտութեան մասին, Պ. Չէյմպըրլէն ըսաւ թէ Անգլիոյ պաշտօնական պատասխանը պիտի տրուի զաղթապետութեանց, դաշնակիցներու եւ Ֆրանսայի միացեալ որոշումէն վերջը:

— «Ամէն մարդ կը գնահատէ այն վսեմ շարժառիթները որ մղած են երկու վեհապետները իրենց միջնորդութիւնն առաջարկելու, պատերազմին ծաւալումը կանխելու յոյսով: Կը խոստովանիմ թէ ես շատ ալ յոյս չունիմ որ գոհացուցիչ պատասխան մը տրուի Գերմանիոյ վարչապետին կողմէ, նկատի առնելով անցեալ փորձառութիւնը: Բայց եւ այնպէս, մենք չենք ուզեր պատերազմը շարունակել պէտք եղածէն մէկ օր իսկ աւելի: Եթէ կարելի է գոհացուցիչ կարգադրութիւն մը ձեռք բերել ուրիշ եղանակով մը, պատեհ ժամուն, կառավարութեան պարտականութիւնը պիտի ըլլայ Ն. Վեհափառութեան ներկայացնել մեր խորհուրդները, տրուելիք պատասխանին մասին, բայց այդպէս չարժելէ առաջ, բնականաբար անհրաժեշտ պիտի ըլլայ խորհրդակցիլ մեր զաղթապետութեանց եւ դաշնակիցներուն հետ: Անոնց համար որ միայն բռնի ուժի լեզուէն կը հասկնան, միակ պատասխանը բռնի ուժն է. եւ քանի որ մենք հարկադրուեցանք զէնք վերցնել, զէնքը վար պիտի չդնենք, մինչեւ որ ապահով վըլլանք թէ Եւրոպան փրկուած է ժողովուրդներու կեանքը ջլատող սպառնալիքներէն»:

Վարչապետը յետոյ բաղդատութիւն մը կատարեց «այս տարօրինակ պատերազմին» եւ նախորդին միջեւ:

— «Անոնց համար որ կը յիշեն 1914 — 1918ի ընդհարումը, պատերազմ չէ այս, այլ տեսակ մը պաշարում: Չենք գիտեր թէ ո՛րքան պիտի տեւէ այս հրջանը եւ կամ որ եւ է ատեն բուռն ընդհարումի մը պիտի չփոխուի՞: Սակայն ցաւելու պատճառ չունինք, տեսնելով որ մեծ ճակատամարտներ չմղուեցան, մինչդեռ մենք տակաւին կը զօրացնենք մեր պաշտպանութիւնը եւ յարձակողական ուժը: Մենք կորուստներ կրեցինք եւ կ'ողբանք, խորին վիշտով այլ հպարտութեամբ, այն քաջերը որ իրենց կեանքը տուին հայրենիքին համար: Բայց պէտք է երախտապարտ ըլլանք որ մեր շահած յաջողութիւնները սուզանաւերու հետապնդումին եւ օդանաւային բազմաթիւ ընդհարումներու մէջ տակաւին մթագնած չեն զոհերու այն սարսափելի ցանկերով որոնց այնքան վարժուած էինք մեծ պատերազմին: Թերեւս բնական է որ երբ կը պակսին խորունկ եւ շնորհալից դէպքերու մղիչ ուժը եւ տենդը, շատ մը տրտունջներ լսուին կառավարութեան հաստատած սահմանափակումներու եւ հսկողութեանց մասին: Այս տրտունջները երբեմն արդար են, երբեմն անարդար: Հետեւաբար կը խնդրեմ ոչ թէ բոլորովին դադրեցնել քննադատութիւնները, այլ քիչ մը համբերող ըլլալ անխուսափելի սխալներու հանդէպ եւ աւելի վեհանձնօրէն գնահատել կատարուած լաւ գործերը: Չենք գիտեր որքան պիտի տեւէ պատերազմը. բայց մենք պատրաստ պէտք է ըլլանք գայն տանելու մինչեւ յաղթական վախճանը»:

Պ. Չէյմպըրլէն յետոյ մանաւորապէս շեշտեց թէ կատարեալ եւ սրտագին համաձայնութեամբ կը գործեն Ֆրանսայի հետ զոր կոչեց «մեր քաջ եւ հաւատարիմ դաշնակիցը»: Եւ եզրակացուց.— «Ես խորապէս համոզուած եմ թէ մենք պիտի ապրինք, տեսնելու համար հիմերը նոր աշխարհի մը ուր ազատութիւնը եւ մարդկութիւնը պիտի յաղթեն հարստահարութեան եւ բռնութեան»:

*** Հակասական լուրեր կը հրջին հաշտութեան առաջարկին տրուելիք պատասխաններու մասին: Կ'ըսուի թէ Անգլիոյ կողմէ պիտի պատասխանէ Թագաւորը: Գերմանիոյ համար ալ կ'ըսեն թէ պիտի պատասխանէ, բայց պիտի չհրատարակէ բնագիրը: Ուաշինկթընէն կը հերքեն այն լուրերը թէ Հոլանտայի եւ Պելժիոյ վեհապետները նախագահ Րուզվէլթի աջակցութիւնը խնդրած են, հաշտութեան ձեռնարկին յաջողութեան համար:

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Միւնիխի մահափորձը, որ տեղի ունեցաւ չորեքշաբթի գիշեր, Հիթլէրի մեկնումէն տասը վայրկեան վերջը, չանթեր արձակել կուտայ գերմանական մամուլին: Դէպքէն անմիջապէս վերջը, բոլոր թերթերը Անգլիոյ գաղտնի ոստիկանութեան (Ինթէլիճընս) եւ հրեայ գործակալներու վրայ ձգեցին մեղքը, սպառնալիքներ տեղալով: Գերմանիոյ գաղտնի ոստիկանութիւնը (Կէսթափօ) անմիջապէս ձեռնարկեց զանգուածային ձերբակալութեանց, արեան մէջ խեղդելու համար որ եւ է հակահիթլէրական շարժում: Առաջին առթիւ ձերբակալուած էին 12—15.000 հոգի, եւ հետապնդումները երթալով կը սաստկանան: Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ եւ այլուր այն կարծիքն ունին թէ մահափորձը սարքուած է հակահիթլէրական տարրերու, եթէ ոչ Կէսթափօյին կողմէ: Տարակոյս չկայ թէ այս դէպքը աւելի պիտի թունաւորէ մթնոլորտը, ճիշդ այն պահուն երբ Հոլանտայի Թագուհին եւ Պելժիոյ Թագաւորը գերագոյն փորձ մը կը կատարեն, ճամբան հարթելու եւ պատերազմիկ պետութիւնները կլոր սեղանի մը շուրջը հաւաքելու համար:

Հաշտութեան առաջարկի մասին Պ. Չէյմպըրլէն անուղղակի պատասխան մը տուած եղաւ Լոնտոնի քաղաքապետարանին մէջ: Ինք անկողին ինկած ըլլալով, ճառը կարդաց ելմտական նախարարը, Սըր Ճօն Սայմըն: Այդ յայտարարութեան համաձայն, Գերմանիոյ կ'իյնայ յաջողցնել կամ վիժեցնել հաշտութեան ձեռնարկը:

Արեւմտեան ճակատին վրայ զինուորական շարժումները կը շարունակուին երկու կողմէն ալ: Գերմանիա կը շարունակէ զինուոր, մեքենաշարժ զօրամասեր եւ հեծելազօրք համախմբել ոչ միայն Ֆրանսայի, այլեւ Պելժիոյ եւ Հոլանտայի սահմաններուն վրայ, միշտ գաղտնի պահելով իր բուն ծրագիրը: Հոլանտա խոր մտահոգութեան մատնուած, իր կարգին զինուոր կը համախմբէ եւ նոր թումբեր կը բանայ, ընդարձակելու համար ողողումներու տարածութիւնը: Պելժիա վերջին դասերն ալ զէնքի տակ հրաւիրեց, կազմ եւ պատրաստ պահելով մօտ 600,000 զինուոր:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԸՆԴՀ. ՅԱՐՁԱԿՈՂԱԿԱ՞Ն ԹԷ ՌԱԶՄԱԽԱՂ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 133, նոյեմբեր 9, առաւօտ.— Ցարաճուն գործունէութիւն գիշերուան ընթացքին, ընդհանուր ճակատին վրայ: Տեղական հետազօտութիւններ եւ բուռն ընդհարումներ, մանաւանդ Մոզէլի եւ Սարի միջեւ:

Զեկոյց թիւ 134, իրիկուն.— Օրը անցաւ առանց կարեւոր դէպքի:

*** Տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները կը գրեն թէ պատերազմին 68րդ օրը (հինգշաբթի) Դաշնակիցները գերմանական ընդհանուր յարձակողականի մը կը սպասէին, Շլիֆէնի նախապատերազմեան ծրագրին համաձայն, երբ Գերմանացիները յանկարծ վերսկսան հրետաձգութիւնը եւ պահակախումբերու գործունէութիւնը Սարի ճակատին վրայ եւ շարունակեցին մեքենաշարժ զօրամասեր համախմբել Հոլանտայի սահմանագլուխին մօտիկ: Այս առթիւ կ'ըսուի թէ Զօր. Քայթէլ վերաքննած է Շլիֆէնի ծրագիրը, նկատի առնելով Մաժինոյի գիծը եւ Պելժիոյ ամրութիւնները, որոնք մեծ պատերազմէն վերջը շինուեցան: Այս է պատճառը որ Գերմանացիները շարունակ սպառնալիքներ կ'ուղղեն Հոլանտայի, որովհետեւ Շլիֆէնի ծրագիրը կը տրամադրէ այդ երկրէն անցնիլ, առաջացրուած նպատակին հասնելու համար:

Փարիզ հասած լուրերու համաձայն, Գերմանացիները հինգշաբթի օր լրացուցած են Հռենոսի երկու կամուրջներէն մէկը, Էմմէրիխի եւ Էլթէնի միջեւ, Հոլանտայի սահմանագլուխին մօտ: Կը կարծուի թէ այս կամուրջը պիտի գործածուի զինուորներու փոխադրութեան: Իրագեկներու կարծիքով, ֆրանսական եւ անգլիական մեքենաշարժ զօրամասերը կրնան Մէօզի եւ Լիէժի ամրութիւններուն առջեւ հասնիլ մէկ ժամէն, եթէ օգնութեան կանչուին պելժիական կառավարութեան կողմէ:

«Մաթէն»ի թղթակիցը նկարագրելով չորեքշաբթիէն հինգշաբթի լուսնալու գիշերը կատարուած գործողութիւնները, կը գրէ թէ թշնամի զօրքին գործունէութիւնը աւելի սաստկացաւ արշալոյսին, մանաւանդ Մոզէլի արեւելեան կողմը, մինչեւ 20 քիլոմեթր հեռու: «Այս գործունէութիւնը, որքան ալ սաստկացած ըլլար, մնաց հետազօտութեան սահմանին մէջ: Մնաց որ, բոլոր յարձակումները ետ մղուեցան եւ մեր դիրքերը որ եւ է փոփոխութիւն չկրեցին: Այս դիրքերը կը մնան միշտ այնպէս ինչպէս ճշդած էր մեր սպայակոյտը հոկտեմբեր 15էն առաջ, երբ յարձակողականէն պաշտպանողականի անցաւ»:

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ գերմանական օդանաւեր շատ բարձրէն թռչելով փարիզեան շրջանին վրայ, Մոլոթովի վերջին ճառը ցրուեցին աջ ու ձախ, գործարաններու շրջանին մէջ: Շէյի մարտկոցները կրակ բացին առաջին օդանաւին դէմ: Արշաւ մըն ալ կատարուեցաւ Տրավէյլի շրջանին մէջ: Ֆրանսական թնդանօթները կրակ բանալով փախցուցին գերմանական օդանաւը, որ նոյնպէս շատ բարձրէն կը թռչէր:

ՊԵՐԼԻՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն, այն գերման զինուորները որ արձակուրդ առած էին լեհական պատերազմէն վերջը, հրաման ստացած են անմիջապէս վերադառնալու իրենց զօրանոցները:

ԳԵՐՄԱՆԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ դաշինքի մասին ճառ մը խօսելով, Խ. Միութեան պատերազմական գործավարը, Վորոշիլով, յայտարարեց թէ դաշնագիրը ճիշդ ժամանակին հասաւ եւ խափանեց պատերազմի ամէն հաւանականութիւն Գերմանիոյ հետ: «Մենք պատերազմի մէջ պիտի չմտնենք. բայց միշտ արթուն պիտի մնանք եւ մօտէն պիտի հետեւինք դէպքերու ընթացքին»:

150 ՍԷՆՏԻՔԱՆԵՐՈՒ ներկայացուցիչները ժողով գումարելով Լիլի մէջ, բանաձեւ մը քուէարկեցին, որ կը դատապարտէ գերմանեւխորհրդային «անբարոյական դաւակցութիւնը»: Քանի մը սէնտիքաներ իրենց դիրքը ճշդած չըլլալով, վտարուեցան տեղական կազմէն:— Ոստիկանութիւնը խուզարկեց կարգ մը պոլշեւիկեան սէնտիքաներու կեդրոնները, Փարիզի թէ գաւառի մէջ: Բոլորն ալ լուծուած հռչակուելով, դուռները կնքուեցան: Այս առթիւ բազմաթիւ թուղթեր բռնուեցան:

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՀԻԹԼԷՐԻ ԴԷՄ

8 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱԾ, 63 ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ 12,000 ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

»»» · «««

Պերլինի մամուլը «Ինթէլիճընս»ին վրայ կը ձգէ մեղքը սպառնալով Անգլիացիներուն եւ Հրեաներուն

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, պայթիւն մը տեղի ունեցաւ Միւնիխի պատմական գարեջրատան՝ Պիւրկէրպրաու Քէլլէրի մէջ, ուր Հիթլէր ճառ մը կը խօսէր նացի վեթերաններու տօնին առթիւ: Պայթիւնը տեղի ունեցաւ Հիթլէրի մեկնելէն 10 վայրկեան վերջը: Պերլինէն հաղորդուած լուրերու համաձայն մեռած են 8 հոգի, վիրաւորուած՝ 63 հոգի, որոնց 39ը ծանրապէս:

Պերլինի թերթերը նկարագրելով դէպքը, կ'ըսեն թէ «Նախախնամութեան ձեռքը պահպանեց Առաջնորդին կեանքը»: Այդ օրուան ճառը պիտի խօսէր իր փոխանորդը, Հէս, բայց Հիթլէր ինք խօսեցաւ եւ անմիջապէս մեկնեցաւ, Պերլին կանչուած ըլլալով: Առաջին առթիւ զրոյց կը հրջէր թէ Հէսն ալ մեռած է, բայց գերմանական գործակալութիւնը անմիջապէս հերքեց այս լուրը, հրատարակելով զոհերուն ցանկը: Կառավարութիւնը 500,000 մարք պարգեւ սահմանեց, գտնելու համար մահափորձին հեղինակը կամ հեղինակները: Ոստիկանութիւնը անմիջապէս ձեռնարկեց զանգուածային ձերբակալութեանց, մանաւանդ հրէական շրջանակներու մէջ:

Պերլինի թերթերը այս դաւադրութեան պատասխանատու կը նկատեն Անգլիացիները եւ իրենց «Ինթէլիճընս»ը. բայց իրագեկներ կը հաւատեն թէ գարեջրատունը խիստ հսկողութեան տակ առնուած էր Հիթլէրի ժամանումէն առաջ, եւ միայն շէնքին շատ ծանօթ մէկը կրնար ներս մտնելով դժոխային մեքենայ մը տեղաւորել: Նոյնիսկ շշուկներ կան թէ Կէսթափօն ինք սարքած է դաւը, եւ կամ հակահիթլէրականներ մաս ունին այս գործին մէջ: Կարգ մը շրջանակներ ալ այս դէպքը կը նմանցնեն Գերմանիոյ խորհրդարանին հրկիզման, որ նոյնպէս տեղի ունեցաւ խորհրդաւոր պարագաներու մէջ:

Այս առթիւ թղթակից մը կը գրէ թէ դէպքին հետեւանքով ոստիկանութիւնը հրամայեց վառել բոլոր լոյսերը, դիւրացնելու համար խուզարկութիւնը եւ ամբարձիչ օդանաւերու հետապնդումը: «Ժողովուրդը սկսաւ ցնծալ, կարծելով թէ պատերազմը վերջացած է»:

Գերմանական գործակալութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց.—

«Առաջնորդը Միւնիխ հասաւ երէկ (8 նոյեմբեր), կարճ այցելութիւն մը տալու համար վեթերաններու տարեդարձին առթիւ: Հէսի փոխարէն Առաջնորդը ինք ճառ մը խօսեցաւ Պիւրկէրպրաուի մէջ: Որովհետեւ պետական գործեր կը հարկադրէին Պերլին վերադառնալ գիշերանց, Առաջնորդը գարեջրատունէն մեկնեցաւ սպասուածէն աւելի կանուխ եւ պատրաստ կառախումբը նստաւ: Քիչ վերջը պայթիւն մը տեղի ունեցաւ Պիւրկէրպրաու Քէլլէրի մէջ, սպաննելով վեց հին պահակներ եւ վիրաւորելով աւելի քան 60 ուրիշներ: Մահափորձը կը վերագրուի օտար դրդումի եւ կատաղի գայրոյթ պատճառեց Միւնիխի մէջ: Կազմակերպիչները երեւան հանելու համար 500,000 մարք պարգեւ սահմանուեցաւ»:

Փարիզի մէջ այս մահափորձը կը նկատեն «մեռասուներորդ ժամու յուսահատական փորձ մը» գերման ընդդիմադիրներու կողմէ, հիթլէրական իշխանութիւնը տապալելու եւ պատերազմը դադրեցնելու համար: Եւ հիմա որ ձեռնարկը ձախողեցաւ, այլեւս անկարելի կը համարուի որ Հիթլէր վարանի երկարատեւ եւ արիւնալի պատերազմի մը մէջ խրել իր երկիրը, Գերմանիան կործանելու գնով, եւ գլխաւորաբար Անգլիան հարուածելու առաջադրութեամբ:

*** Թերթերու քաղած տեղեկութեանց համաձայն, պայթիւնը տեղի ունեցաւ գիշերուան ժամը 9ին: Պայթածը դժոխային մեքենայ մըն էր, որ դրուած էր ձեղնայարկի տախտակամածին վրայ եւ պայթելով քանդեց տանիքը: Երբ պայթիւնը տեղի ունեցաւ, հանդիսականներուն վերջին մասը դուրս կ'ելլէր սրահէն եւ բազմաթիւ ոստիկաններ օգնութեան հասած էին արդէն հրշէջներու հետ: Պայթումէն վերջը սրահը կը ներկայացնէր աւերակներու ահագին կոյտ մը, տանիքին գլխաւոր գերանը ջարդուփշուր եղած ըլլալով:

*** Դէպքէն անմիջապէս վերջը գերմանական մամուլը պոռթկաց անլուր կատաղութեամբ, սպառնալիքներ տեղալով աջ ու ձախ: Կը կարծուի թէ հետապնդումները պիտի չսահմանափակուին Հրեաներով եւ ուրիշ կասկածելի օտարականներով: Բոլոր թերթերն ալ կ'ազդարարեն թէ անողորմաբար պիտի ջախջախուին անոնք որ գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար գործիք կը դառնան օտար գործակալներու: Այս առթիւ յատկապէս կը մատնանշեն անոնք որ օտար ձայնասփիւռներ կը լսեն, հակառակ հաստատուած արգելքին կամ ոչ-պաշտօնական լուրեր կը տարածեն: Գերմանական անթելը առաջին առթիւ մեղադրեց Անգլիոյ գաղտնի ոստիկանութիւնը:«Գերմանիոյ թշնամիները պիտի տեսնեն թէ ինչ կը նշանակէ ձեռք բարձրացնել Հիթլէրի դէմ»:

*** Մուսոլինի անմիջապէս հեռագիր մը ուղղեց Հիթլէրի, ջերմապէս խնդակցութիւն յայտնելով ազատման համար: «Ձեր անձին դէմ գործուած նոր ոճրափորձը խորունկ գայրոյթ պատճառեց իտալացի ժողովուրդին եւ ֆաշական կուսակցութեան»: Իտալական մամուլը միաձայնութեամբ կը դատապարտէ մահափորձին հեղինակները, «որոնք երբեք պիտի չյաջողին սասանել նացիականութեան հզօր հիմերը»:

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը պատասխանելով հարցումի մը, յայտարարեց թէ պաշտօնական տեղեկագրին կը սպասէ, շնորհաւորական հեռագիր մը ուղղելէ առաջ:

ԱԼԶԱՍԻ ինքնավարութեան կուսակիցներէն Ժան Մուռէ, երեսփոխան Սթրազպուրկի, ձերբակալուեցաւ իր կուսակցութեան 15 անդամներուն հետ, իբրեւ դաւադիր: Նախապէս ձերբակալուած էին երկու երեսփոխաններ եւս: Ոստիկանութեան տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ Մուռէ կասկածելի գործեր կատարած էր երեսփ. ժողովի գերմանասէր անդամներուն հետ: Ամբաստանեալը շարունակ յօդուածներ կը հրատարակէր Ալզասի ինքնավարութեան մասին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Պալքանները ի՞նչպէս կրնան փրկուիլ

Թուրքերէն «Թան» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ.—

Վերջերս բազմաթիւ նշաններ ցոյց կուտան թէ Իտալիա լրջօրէն զբաղիլ սկսած է Պալքանեան հարցով: Իտալական մամուլն ալ կը գրէ թէ Իտալիա երբեք պիտի չթոյլատրէ որ օտար ազդեցութիւններ տեղաւորուին Ադրիականի եզերքներուն վրայ: Փարիզի «Թան» թերթին Հռոմի թղթակիցը այս առթիւ իր թերթին ղրկած գրութեան մը մէջ կ'ըսէ.

— «Ռուսիոյ եւրոպական գործերուն միջամտութեանը մեծ չահագրգռութեամբ կը հետեւին Հռոմի մէջ: Երբ կը խորհուի թէ Ռուսիա անկէ վերջ կեդր. Եւրոպայի եւ Պալքաններու սահմաններուն, այսինքն իտալական չահերուն համար կենսական նկատուած չրջանակի մը մօտեցած է, դիւրաւ կ'ըմբռնուի թէ Իտալացիները ինչու կարեւորութիւն կուտան ռուսական միջամտութեան»:

Այս բացատրութիւնները մեզի կը հասկցնեն Իտալիոյ վերջերս Պալքանեան պետութեանց մօտ ունեցած գործունէութեան ներքին ծալքը: Արդարեւ, Հռոմ, իր դրացնութենէն օգտուելով Եուկոսլավիոյ վրայ ազդելու եւ անոր միջոցաւ ալ միւս պալքանեան պետութիւնները իր ազդեցութեանը տակ առնել կը ջանայ: Ինչպէս որ Եուկոսլավիա, Հունգարիոյ եւ Ռումանիոյ միջեւ եղած վիճելի հարցերը լուծելով համաձայնութիւն մը առաջ բերելու մասին ազդակ մը դարձաւ, հիմա ալ Պուլկարիան Պալքանեան ուխտին մէջ մտցնելու համար ձեռնարկներ կը կատարէ: Եթէ «Թան»ի թղթակցին տուած տեղեկութիւնը ճիշդ է, բոլոր այս գործունէութիւնները Իտալիոյ ազդեցութեամբը կը կատարուին:

Պալքաններու մէջ երեք մեծ պետութեանց բաղձանքները իրարու կը բախին: Մէկ կողմէ Գերմանիա, մէկ կողմէ Իտալիա, միւս կողմէ ալ Ռուսիա կամ արեւմտեան պետութիւնները Դանուբեան եւ Պալքանեան երկիրներու մէջ կը ջանան իրենց հովանաւորութեան կամ ազդեցութեան տակ «պլոք» մը առաջ բերել:

Դանուբեան կամ Պալքանեան պետութիւնները երբեմն այս, երբեմն այն պետութեան ազդեցութեանը տակ, մերթ այս կողմ եւ մերթ այն կողմը հակելով, ուժերու հաւասարակչռութեան համաձայն իրենց գոյութիւնը պաշտպանել ջանացած են: Բայց որքան ատեն որ առանձին մնան, աջէն թէ ձախէն եկած հոսանքին եւ ճնշումներուն ազդեցութեանը ենթարկուելու դատապարտուած պիտի ըլլան: Երէկ գերմանական արշաւանքն էր որ վախ կ'առթէր Պալքաններուն, իսկ այսօր իտալական եւ խորհրդային ազդեցութիւնն է: Դանուբեան և Պալքանեան երկիրները բոլոր այս ազդեցութիւններէն հեռու, իբրեւ անկախ գոյութիւն մը մէջտեղ ելլել ստիպուած են: Այսօրուան քաղաքական կացութիւնն ալ չատ նպաստաւոր է ասոր համար: Որովհետեւ թէ Ռուսիա, թէ Իտալիա եւ թէ արեւմտեան պետութիւնները այսօր չահ ունին Պալքաններու խաղաղութեան չարունակութեանը մէջ: Այս չահերու նոյնութենէն օգտուելով, Դանուբեան եւ Պալքանեան պետութիւնները պէտք չէ որ եւ է ազդեցութեան ենթարկուին եւ իրենց միջեւ գոյութիւն ունեցած վէճերը պէտք է լուծեն, ժամ առաջ անկախ «պլոք» մը առաջ բերեն:

Այսօր, բոլոր Դանուբեան եւ Պալքանեան պետութիւնները այս պահանջը զգացած եւ գնահատած են: Այս «պլօք»ի կազմութեան համար մանր մունր դըժուարութիւններու ալ տրամադիր վիճակ մը ունին: Ահա այս պատճառով, ատոնց մեծ պետութեանց թելադրանքներուն կարեւորութիւն ընծայելու, անմիջապէս իրենց միջեւ խորհրդաժողով մը պէտք է գումարեն եւ, մէկ անդամուան յատուկ ըլլալու պայմանով, պէտք է լուծեն այս հարցը:

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ոստիկանութիւնը գերմանական սահմանագլուխին վրայ ձերբակալեց Գերմանացի մը, որ կը փորձէր երկու ձեռք համազգեստ փախցնել: Կը կարծուի թէ կալանաւորը անդամ է լրտեսական խումբի մը:

ՍԱՐԱՃՕՂԼՈՒ, Թուրքիոյ արտաքին նախարարը, ունկնդրութեան ընդունելով յունական թերթի մը թղթակիցը, յայտարարեց թէ Թուրքիա եւ Յունաստան խաղաղասիրական քաղաքականութիւն մը վարելով հանդերձ, վճռած են պաշտպանել իրենց չահերը, եթէ վտանգ սպառնայ անոնց:

ԼԻԹՎԻՆՈՎ, Խ. Միութեան արտաքին գործավարը, որ աներեւութացած էր իր հրաժարումէն ի վեր, Նոյեմբեր 7ին ներկայ եղաւ Մոսկուայի մեծ զօրահանդէսին, Սթալինի եւ միւս երեւելիներուն հետ:

ԷՐԶՐՈՒՄԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻՆ բացման առթիւ, Թուրքիոյ հանրօգուտ չինութեանց նախարարը յայտարարեց թէ Սարը Գամըշ - Կարս գիծն ալ կանոնաւորուելով, պիտի միացուի «մեր բարեկամ Խ. Ռուսիոյ երկաթուղիներուն ցանցին»: Էրզրումի գծին չինութիւնը սկսած էր 1933ին, ուրեմն լրացած եղաւ վեց տարիէն: Շինուած են 153 կամուրջներ (թիւնէլ), ընդհ. ծախքը եղած է 72 միլիոն ոսկի: Կը հաւաստեն թէ այս գծին չնորհիւ կարելի է Պոլսէն Կարին երթալ 48 ժամէն: Երզնկայի մէջ ալ վակոնի գործարան մը հաստատուած է:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Եւրոպան վերակազմել դաշնակցային հիմերով

Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակին պետը, Էթլի, երկար ճառ մը խօսեցաւ Լոնտոնի մէջ ու պարզեց իր կուսակցութեան «պատերազմի նպատակները»:

— Հաշտութեան որ եւ է ձեռնարկի համար, ըսաւ Էթլի, նախապայման է որ Գերմանիոյ մէջ գոյութիւն ունենայ կառավարութիւն մը, որու կարելի ըլլայ վստահիլ: Այդ նախապայմանը ստեղծելու պարտքը կը պատկանի գերման ժողովուրդին:

Աշխատաւորական կուսակցութիւնը կը մերժէ ազգային ամէն հանդանակ որ բռնութեան վրայ բանաձեւուած է, որովհետեւ բրիտանական ընկերվարութիւնը խորապէս արմատ արձակած է այն հաւատքին մէջ զոր ցոյց կուտայ ժողովրդապետութեան եւ անհատական ազատութեան մասին, եւ այս՝ բոլոր ժողովուրդներուն համար, ինչ ցեղի կամ գոյնի պատկանին:

Ամէնուն համար պարզ եւ յստակ է այլեւս որ Հիթլեր պատերազմի մէջ նետեց աշխարհը՝ նախայարձակում մը կատարելով Լեհաստանի վրայ, եւ եթէ չէզոք ժողովրդապետական կառավարութիւնները դէմ են նացիականութեան կամ Գերմանիոյ ներկայ վարչաձեւին, պատճառն այն է որ մարտահրաւէր մը դարձած է քաղաքակրթութեան եւ սպառնալիք մը ապահովութեան:

Էթլի հարկ համարեց այստեղ յայտարարել թէ ով որ կ'ուզէ որ պատերազմը վերջանայ ամէն գնով, չի կրնար նկատուիլ խաղաղութեան իրական բարեկամ մը:

Այն իրողութիւնը, որ Սովետները բարեկամ դարձած են նախայարձակումը կատարողին ու միասին բաժնած են Լեհաստանի աւարը, չի կրնար լուծում մը բերել այն էական հարցին, որ դրուած է աշխարհի առջեւ: Պէտք է որ վաղուան գերման կառավարութիւնը հրաժարի հիթլէրիզմէն եւ հրապարակաւ դատապարտէ նախայարձակումի մեթոտները: Պէտք է ժողովրդապետական կառավարութիւններ ստեղծել Լեհաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ մէջ, կառավարութիւններ, որոնք ընտրուած ըլլան չահագրգռուած ժողովուրդներուն կողմէ: Իսկ մինչեւ հաշտութեան խորհրդաժողովին գումարումը եւ անոր տալիք որոշումը, պէտք է լեհական ու չեխական երկիրները կառավարուին չէզոք պետութեանց պատկանող ուժերու կողմէ:

Աշխատաւորական կուսակցութիւնը դէմ է ամէն գործողութեան, որու նպատակը պիտի ըլլար նկուն դարձնել, կամ ջախջախել, կամ բաժան բաժան ընել գերման ժողովուրդը: Պէտք է մերժել վրէժխնդրութեան կամ պատիժի որ եւ է գաղափար: Տեւական խաղաղութիւն մը կարելի է ընդունիլ միայն բոլոր երկիրներու յօժարակամ համաձայնութեամբ: Բայց պէտք է նոյնպէս որ Գերմանիա հրաժարի գերման ցեղին գերադասութեան իր ըմբռնումէն, եւ ընդունի որ Լեհերը, Չեխերը եւ Հրեաները այնքան իրաւունք ունին բնութեան բարիքները վայելելու, որքան Գերմանները:

Գերմանները պէտք է Աւստրիացիներուն ազատութիւն տան իրենց ճակատագիրը իրենց ուզած ձեւով տնօրինելու: Այս նոյն իրաւունքը Անգլիան ալ պարտաւոր է տալ Ափրիկեան ժողովուրդներուն եւ Հնդիկներուն:

Աշխատաւորական կուսակցութեան սկզբունքները կը թելադրեն որ ամէն վէճ կարգադրուի բարեկամաբար, բանակցութիւններով եւ ի հարկին անշահախնդիր իրաւարարներու վճիռով: Կուսակցութեան նոյն սկզբունքները կը թելադրեն, որ աշխարհի բոլոր պետութիւնները ընդունին փոքրամասնութեանց ազգային, ցեղային եւ կրօնական իրաւունքները, ինչպէս եւ ամէն պետութիւն ազատ ըլլայ ապատօրէն վարելու իր ներքին գործերը: Բոլոր այս իրաւունքներու պաշտպանութեան համար, անհրաժեշտ է ստեղծել միջազգային կազմակերպութիւն մը, որքան քաղաքական, նոյնքան տնտեսական նկարագրով:

Աշխատաւորական կուսակցութիւնը այնպէս համոզուած է թէ Եւրոպա պէտք է դաշնակցային հիմերով վերակազմուի, այնպէս կը կործանի:

Գալով գաղութներուն, աշխատաւորական կուսակցութիւնը իրաւունք չի տար որ եւ է պետութեան, որ խընամակալ դառնայ գաղութներու բնիկ ժողովուրդին: Իսկ նախանիւթերու եւ միջազգային չուկաներու հարցը լուծելու համար, Էթլի կ'առաջարկէ գործածել հողատարութեանց դրութիւնը միջազգային հակակչիռի տակ:

Միանգամ ընդ միշտ պէտք է վերջ դնել աշխարհակալական քաղաքականութեան: Փոխանակ ազգային հսկայ բանակներ պահելու, պէտք է ստեղծել միջազգային հզօր բանակ մը, որպէսզի ոչ մէկ նախայարձակ պետութիւն մարտահրաւէր կարդայ ուրիշներու:

Ամէն պետութիւն պէտք է յօժարի տնտեսական պատժարկութեան մասնակցելու, ընդդէմ նախայարձակ պետութեան: Իւրաքանչիւր պետութիւն կրնայ ունենալ փոքրաթիւ բանակ մը, որու վրայ պիտի հսկէ միջազգային մարմին մը:

Էթլի մեծ սխալ կը համարի ամէն յաւակնութիւն որ կը ձգտի եւրոպական նոր քարտէս մը չինել: Կը բաւէ միայն կատարել սահմանային սրբագրութիւններ եւ ժողովուրդներու արդար փոխանակութիւն մը:

Ի վերջոյ, աշխատաւորական կուսակցութեան պետը յայտարարեց.

— Իմացանք որ Լէոփոլտ թագաւորը եւ Վիլհելմինա թագուհին կ'առաջարկեն միջնորդել հաշտութեան համար: Ուրախութեամբ կ'ողջունենք նման ձեռնարկ մը: Ուստի կոչ կ'ընենք բոլոր երկիրներուն, որոնք կը սիրեն խաղաղութիւնը, մասնաւորապար գերման ժողովուրդին, որու ձեռքին մէջ կը գտնուի որոշումը թէ կ'ուզէ՞ որ միլլիոնաւոր մարդիկ, կին, երախայ ու ծեր, մեռնին պատերազմին մէջ: Հիթլէր պատճառ դարձաւ պատերազմի, բայց չի կրնար զայն չարունակել առանց գերման ժողովուրդին կամքին:

Հաշտութիւնը կարելի է կնքել այժմէն իսկ, պայմանով որ Գերմանիա հրաժարի յարձակողական քաղաքականութենէ եւ ընդունի բոլոր ազգերու եւ բոլոր ժողովուրդներու ազատութեան իրաւունքները:

Մենք ոչ կ'ուզենք բնաջնջել Գերմանիան, ոչ ալ անդամատել: Մենք պատրաստ ենք գերման ժողովուրդը ընդունիլ ազգերու մեծ ընտանիքին մէջ»:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Նոյն ցաւը ամէն տեղ

ԱՐԼԸ, 30 Հոկտեմբեր.— Պուչ տիւ Ռօնի նահանգին պատմական այս քաղաքին մէջ ալ ունինք փոքրիկ գաղութ մը տասնըհինգ տունոր, բաղկացած արհեստաւորներէ, չրջուն վաճառորդներէ եւ բանուորներէ: Քաղաքին չրջակաները, այս կամ այն գիւղին եւ ագարակներուն մէջ կան բազմաթիւ հայ երիտասարդներ, մեծ մասով նախկին չափահաս որբեր:

Պատերազմին տագնապը հոս ալ կը ճնշէ օտարականներուն վրայ, բայց կարելի է ըսել որ կացութիւնը տեղէ տեղ կը տարբերի: Օրէնքին գործադրութիւնը մասամբ կախում ունի գործատիրոջ կամ պաշտօնեային հայեցողութենէն:

Ամէն անգամ որ հայրենակից մը գործ ունենայ ոստիկանական կամ զինուորական պաշտօնեաներուն հետ, Հայը օտարական նկատելով հանդերձ, ընդհանրապէս մեղմ կը վարուին, նկատի առնելով մեր բացառիկ հանգամանքը եւ զինուորագրութիւնը:

Տեղացի ժողովուրդին հետ յարաբերութիւնները չատ սիրալիր են: Մեզ ճանչցող եւ գիտակից Ֆրանսացիներ յաճախ կ'ըսեն իրարու.— Հայերը օտար չեն, քանի որ երկիր չունին: Մնաց որ, անոնք Ֆրանսացի զինուորին կողքին անձնուիրաբար կը ծառայեն մեր դրօշին տակ:

Զինուորագրուած ունինք վեց եօթ հայ երիտասարդներ, իսկ եթէ չըրջաններն ալ հաշուենք, զինուորեալ Հայերու թիւը 50ի կը հասնի: 20 — 48 տարեկաններն ալ մանրակրկիտ քննութեան ենթարկուեցան ու իրենց կարգին կը սպասեն:

Անցեալ տարի, կամ ընդհանուր զօրակոչին առթիւ գացող հայ զինուորներէն չատեր ներկայիս արտօնութեամբ կը գտնուին իրենց ընտանիքներու մօտ: Բոլորն ալ կը վկայեն թէ հայ զինուորները իրենց կարգապահութեամբ, ընդունակութեամբ եւ նկարագրով սիրուած են թէ իրենց ասպետներէն եւ թէ տեղացի զինուորներէն:

Քուէլլի (Պոլիս) երբեմնի որբանոցին սաներէն մին կը պատմէ.

— Շատ լաւ ենք, հանգիստ ու առողջ: Միայն մէկ ցաւ կը կրծէ մեր սիրտը,— Մեր զինուորական տետրակներուն մէջ կարմիր գրերով ստորագրուած արձանագրութիւնը,— «ne possède pas la nationalité Française». Որուն կը սպասեն ազգային վարիչները, դարման մը գտնելու համար:

Զինուորեալներու ընտանեկան պարագաները սկսան ստանալ իրենց յատկացուած նպաստները:

*** Հայկական տեսակէտով ոչինչ ունինք մխիթարական: «Ազգը փոր չի կշտացներ» ըսողը քաշուած է իր պատեանին մէջ: Անչուշտ գիտակիցներ ալ չեն պակսիր, ոգեւորութեամբ կարդալով «Յառաջ»ը:— Ն. Կ.

ԱՄԻԷՆ, 8 Նոյեմբեր.— Մօտաւորապէս 80 հայ զինուորներ կան այստեղ, բոլորն ալ չատ լաւ. կարծես միեւնոյն ընտանիքին անդամներն են: Մեր սպաները, մեծէն մինչեւ ամէնէն փոքրը բարեացակամութեամբ կը վարուին մեզի հետ: Ուտելիքը գոհացուցիչ է: Մեր տղաքը բոլորն ալ ընտելացած են զինուորական կեանքին եւ սիրով կը կատարեն իրենց պարտականութիւնները: Որ եւ է խտրութիւն չկայ. բայց մեր թուղթերուն վրայ դրուած կարմիր արձանագրութիւնը,— «ֆրանսական հպատակ չէ» — մեծ վիշտ կը պատճառէ մեզի, ինչպէս եւ դարմանք՝ մեր սպաներուն: Կարելի չէ՞ միջոցներ ձեռք առնել, սրբագրելու համար այս խտրութիւնը: Մեր սպաները անըմբռնելի գտնելով այս արձանագրութիւնը, հարցումներ կ'ուղղեն մեզի եւ մենք ալ բացատրութիւններ կուտանք մեր կարողութեան չափ:

Այստեղ միայն մէկ հատ «Յառաջ» կուգայ, բնչ որ անբաւական է 80 ընկերներու համար: Եթէ ձեր միջոցները կը ներեն, հաճեցէք օրինակ մը եւս ղրկել:— Ն. Ա.

ԽՄԲ.— Երկու օրինակ եւս սկսանք ղրկել:

ՓՈՒԱՍԻ (Սէն է Ուազ).— Միակ Հայն եմ այստեղ, իբրեւ զինուոր: Ֆրանսացի ընկերներս հրաչալի են, բայց հայկական չրջանակի պակասը զգալի է սրտիս մէջ: Կրնայի՞ք այս պակասը որոչ չափով լրացնել, երբեմն «Յառաջ» ղրկելով նախ զինուորի մը, ապա հայ երիտասարդի մը հաճոյք պատճառելու համար: Երախտապարտ զգացումներով:— Զ. Ռ.

ՇԱՆԹԻՅԻ, 6 Նոյեմբեր.— Քանի մը հայ զինուորներ կը փափաքին մեր սրտին խօսող պատուական «Յառաջ»ը ունենալ, տեղեակ մնալու համար հայկական կեանքին:— Շ.

ԽՄԲ.— Սկսանք ղրկել երկու նոր հասցէներուն ալ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Յակոբ Գալֆաեան եւ Տէր եւ Տիկին Հրանտ Գալֆաեան կը ծանուցանեն թէ 12 Նոյեմբեր, կիրակի առաւօտ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ տեղի կ'ունենայ հոգեհանգիստ իրենց ողբացեալ մօր՝

ՆՈՒՐԻՑԱ ԳԱԼՖԱԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, կը հրաւիրուին ազգականները, բարեկամները եւ հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)

17. Rue Damesme .. Paris (13)

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԾԱԳԵՑԱՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Քուլոնտրի գլխաւոր մտածումն էր յարաբերութեան մէջ մտնել Փարիզի հետ: Գերմանական արդարացումի փորձերուն մասին վերջին դեկոյց մը եւս կարելի եղաւ ղրկել ժամը 11ին: Այդ ժամէն վերջ, այլեւս դեսպանատունը որ եւ է միջոց չունէր հաղորդակցութիւն պահելու համար Փարիզի հետ: Կէս օրէ վերջ հազար ու մէկ դժուարութիւններով, կարելի եղաւ Լոնտոնի եւ Ցիւրիխի միջոցով կապուիլ Փարիզի, ամէնը երկու անգամ: Եւ այլեւս բոլորովին կղզիացաւ դեսպանատունը: Ինչ աւելի տաժանելի քան երկու օրերու այդ կացութիւնը, կտրուած աշխարհի հետ որ եւ է յարաբերութենէ:

Երբ այս տագնապը սկսաւ, ֆրանսական եւ անգլիական դեսպանատուներու պաշտօնատարները խոհեմութիւն համարած էին ապահովութեան մէջ դնել իրենց կիներն ու երախաները: Ուստի դրեթէ կիսովին պարպուած էին դեսպանատուները: Երբ գերմանական յարձակումը կատարուեցաւ, դեսպանատունը մթերանոցի երեւոյթ առաւ: Սկսան սնտուկներով լեցնել դրասենեակները,— պահածոյ տուփերով ուտելիք: Այս նախազգուչութիւնը անոր համար, որովհետեւ 1914 Յուլիսին դեսպանատունը պաշարուած մնաց օրերով, անունդէ զրկուած:

Դեսպանատան զինուորական պաշտօնէութիւնը, ամէն միջադէպէ խուսափելու համար, լքելով իրենց վարձած բնակարանները, դեսպանատան ապաւինած էին չատոնց:

Այսպէս դեսպանատունը գաղթակայան մը դարձած էր: Ֆրանսական կղզի մը գերմանական հողի վրայ: Բոլորը մէկ ընտանիք դարձած էին կարծես: Վայրկեանին ծանրութիւնը իրարու մօտեցուցած էր բոլորը:

Ամբողջ այս ընտանիքը հաւաքուած էր ձայնասփիւռին չուրջ, միակ միջոցը հաղորդակցելու համար արտաքին աշխարհի հետ: Դժբախտաբար ձայները այնքան պղտոր էին, որ չատ անգամ կարելի չէր խօսք մը հասկնալ:

Այսուհանդերձ կէսօրէ վերջ լսելի եղաւ Տալատիէի ճառը ֆրանսական խորհրդարանին մէջ,—երկիւղած լռութեամբ մը բոլորը մտիկ ըրին այդ ճառը: Հեռաւոր հայրենիքին ձայնը երբեք այսքան քաղցր, երբեք այսքան յուզիչ չէր լսուած: Մեծ հրճուանք պատճառեց դեսպանատան ապաստանած այս պանդուխտներուն, երբ լսեցին որ միաձայնութեամբ խորհրդարանը քուէարկեց 69 միլիար վարկը, ազգային պաշտպանութեան համար:

Վերապէս, արեւմտեան պետութիւնները վճռեցին սանձ դնել Գերմանիոյ յարաճուն ախորժակին:

Երեկոյեան ճաշէն վերջ, զոր կատարեցին բոլորը մէկ սեղանի չուրջ, դեսպանը կարդաց Չէյմպրլէնի յայտարարութիւնը անգլիական խորհրդարանին առջեւ: Անգլիան ալ, ուրեմն, վճռած էր այլեւս փակել գերման աշխարհակալութեան ճամբան:

Սեպտեմբեր 3, կիրակի.— Առտուն կանուխ, Սըր Հէնտէրսըն ստացաւ իր կառավարութեան հրահանգները: Հետեւելով այդ հրահանգներուն, անգլիական դեսպանը ժամը 9ին ներկայացաւ գերման. կառավարութեան եւ վերջնագիր մը տուաւ, երկու ժամուան համար: Այս վերջնագիրը յանձնուած էր Տոքթ. Շմիտի, որ պետն էր արտաք. նախարարութեան մամուլի բաժնին: Միաժամանակ, Սըր Հէնտէրսըն գիտել տուաւ թէ 24 ժամ անցած է արդէն, եւ տակաւին գերմանական կառավարութիւնը չէ պատասխանած Սեպտեմբեր 1ին յանձնուած պաշտօնաթուղթին, ընդհակառակն գերմանական բանակը, չարունակելով իր գործողութիւնները, կը յառաջանայ Լեհաստանի մէջ: Եթէ, ժամը 11էն առաջ, գերման. կառավարութիւնը յանձն չառնէ ետ քաշել իր բանակը, Անգլիա եւ Գերմանիա պիտի մտնեն պատերազմական վիճակի մէջ:

Ժամը 11: Անգլիական դեսպանատունը ոչ մէկ պատասխան ստացած է: Լոնտոն կը հաղորդէ իր դեսպանին թէ երկու երկիրները պատերազմի մէջ կը գտնուին այլեւս:

Քիչ վերջ, սակայն, Ֆոն Ռիպպէնթրոփ իր մօտ կը հրաւիրէ անգլիական դեսպանը: Արտաքին նախարարը Սըր Հէնտէրսընի կը յանձնէ երկար յուշագիր մը: Նախ հաւաստելէ վերջ թէ գերման կառավարութիւնը եւ գերման ժողովուրդը չեն կրնար «ոչ ընդունիլ, ոչ կատարել բրիտանական կառավարութեան պահանջները, որոնք վերջնագրի ձեւ ունին», այս պաշտօնաթուղթը յետոյ կը չարայարէր գերմանական քարոզութեան բոլոր գոհարները, ի վերջոյ պատասխանատուութիւնը նետելով Լեհաստանի, մանաւանդ Անգլիոյ վրայ:

(12) (Շար.)

Ազգ. վիճակահանութեան պարգեւները

Ազգ. պարգեւախաղի 16րդ չարքին վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ հինգշաբթի օր, Սոմիւռի մէջ: Հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը չահեցաւ 1,122,480 թիւը:

Հետեւեալ երեք թիւերէն իւրաքանչիւրը չահեցաւ մէկ միլիոն ֆրանք.— 614.977, 306.749, 300.924:

Հետեւեալ չորս թիւերէն իւրաքանչիւրը չահեցաւ 500,000 ֆրանք.— 1.405.800, 1.454.218, 1.224.184, 360.126:

Հետեւեալ տասը թիւերէն իւրաքանչիւրը չահեցաւ 200.000 ֆրանք.— 1.347.824, 871.778, 1.432.170, 484.251, 76.509, 266.017, 1.435.856, 476.577, 938.462, 79.019:

48749 վերջացող թիւերը չահեցան 100.000 ֆրանք:
91688 վերջացող թիւերը չահեցան 50.000 ֆրանք:
24.670 վերջացող թիւերը չահեցան 50.000 ֆրանք:
5084 վերջացող թիւերը չահեցան 20.000 ֆրանք:
145 վերջացող թիւերը չահեցան 5000 ֆրանք:
83 վերջացող թիւերը չահեցան 1000 ֆրանք:
4 վերջացող թիւերը չահեցան 220 ֆրանք:
4 վերջացող թիւերը չահեցան 110 ֆրանք:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :- R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15-70
Chèque Postal Paris 1678-63
(ՀԵՌԱՁԱՅՆ) Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	245 ֆրանք	140 ֆրանք	
Զանազան երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

DIMANCHE 12 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԿԻՐԱԿԻ 12 Novembre 1939

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4194 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

MORT POUR LA FRANCE

Առջի օր հրատարակուած էր առաջին գոյժը.— Հայ երիտասարդ մը մեռած ռազմադաշտին վրայ։ «Մեռած Ֆրանսայի համար», ինչպէս կ'ըսեն, այնպիսի պարագաներու մէջ։

Անշուշտ առաջին ոհը չէ այս։ Թերեւս ուրիշներ ալ կան որ անծանօթ կը մնան մեզի։

Ի՞նչ մտածեց այս տղան կամ ուրիշ մը երբ կ'իյնար ճակատին վրայ, գնդակ մը ճակտին, կամ վիրաւոր, եւ կամ հիւանդ։

Ի՞նչ կրնար մտածել, իբրեւ մէկ մասնիկը այն սերունդին, որ իր աչքերը բացաւ արիւնի մէջ, եւ ահա կարծես դատապարտուած է գանոնք փակելու նորէն արիւնի մէջ։

— Երէկ ինքնապաշտպանութեան համար կը մարտնչէինք, երկրի մը մէջ որ դժոխք դարձած էր։ Այսօր, բուն իսկ Եւրոպան բռնկած ըլլալով, նորէն արիւն թափելու պարտականութեան տակ ենք իյնկեր, յանուն ընդհանրական դատի մը։

« Mort pour la France».

«Մահ իմացեա՞լ» թէ «ոչ իմացեալ»... — Շ.

ՍԱՀԱԿ Բ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Ծերունազարդ բառը երբեք աւելի լաւ գործածութիւն չէր ունեցած։ Կիլիկիոյ Սահակ Բ. Խապայեան կաթողիկոս կը վախճանի խոր ծերութեան մէջ։ Ծնած Խարբերդի Եղեգի գիւղին մէջ 1849ին, այս տարի լրացուցած էր 90ը։ Ու հակառակ տարիքին, մինչեւ վերջին օրերը պահած էր իր մտքի յստակութիւնն ու ֆիզիքական առողջութիւնը։

Իր կենսագրութիւնը մանրամասն գրելու տրամադրութիւն չկայ՝ ներկայ պայմաններուն մէջ։ Ըսենք քանի մը տողով որ Սահակ Բ. իր ուսումը առած էր Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց վանքի ժառանգաւորաց վարժարանին մէջ, ուր եւ վարդապետ ձեռնադրուած է։ 1885ին Էջմիածին երթալով եպիսկոպոս ձեռնադրուեցաւ Մակար կաթողիկոսէն։ Երուսաղէմի ժառանգաւորացին մէջ վարած է ուսուցչական պաշտօն, այդ շրջանին հրատարակած է նաեւ քանի մը դասագրքեր, որոնցմէ յիշենք «Տիեզերագրութիւն»ը։

Երկար ատեն վարած է Երուսաղէմի վանքին լուսարարապետութիւնը, որ պատրիարքէն վերջ գլխաւոր պաշտօնն է։ Լուսարարապետ էր՝ երբ 1902 հոկտեմբեր 12ին (Հ. Տ.) կաթողիկոս ընտրուեցաւ։ Ատանայի կուսակալ Պահրի փաշայի անձնական բարեկամութիւնը կը վայելէր եւ իր ընտրութեան մէջ այդ բարեկամութիւնը իր ազդեցութիւնն ունեցաւ։ Օծումը կատարուեցաւ 1903 ապրիլ 20ին՝ Սիսի մայրավանքին մէջ։

Իր նախորդին՝ Մարաշցի Մկրտիչ կաթող. Քէֆսիզեանի Հալէպի մէջ վախճանումէն վերջ, Կիլիկիոյ աթոռը թափուր մնացած էր եւ տեղապահով կը կառավարուէր (Սեբցի Կիրակոս եպիսկ. Փէքմէզճեան)։

1904ին նորընտիր կաթողիկոսը հովուական այցելութեան ելաւ իր թեմերը (Հաճըն, Զէյթուն, Մարաշ, Ատանա եւն.)։ 1905ին բացաւ «Կիլիկեան Դպրանոց»ը, որուն տեսչութիւնը վարեցին Գարեգին վրդ. Խաչատուրեան եւ Ներսէս վրդ. Դանիէլեան։ 1909ի Կիլիկիոյ ջարդին հետեւանքով, կաթողիկոսարանը շատ նեղ օրեր անցուց։ Սահակ Բ. բողոքի համար հրաժարական ներկայացուց եւ երկար ատեն «վշտակիր եւ հրաժարեալ կաթողիկոս» կը ստորագրէր։ Զէյթունի դէպքերը, Պալքանեան պատերազմը, հուսկ յետոյ համաշխարհային պատերազմն ու Մեծ Եղեռնը բոլորովին տակնուվրայ ըրին Սիսի դարաւոր կաթողիկոսութիւնը։ Կաթողիկոսն ու միաբանութիւնը Կիլիկիոյ ժողովուրդին հետ տարագրուեցան Սուրիա։

1916ին Դ. զօրաբանակի ընդհ. հրամանատար եւ ծովային նախարար Ճէմալ փաշայի կարգադրութեամբ, կաթողիկոսն ու միաբանները արտօնուեցան բնակելու Երուսաղէմի վանքը։ Դարձեալ Ճէմալ փաշայի թելադրութեամբ, Թուրք կառավարութիւնը 1917ին ջնջեց Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութիւնը (Էջմիածին) եւ Պոլսոյ պատրիարքութիւնը, եւ Սահակ Բ. կաթողիկոս-պատրիարք նշանակուեցաւ Ամենայն Հայոց (իր վրայ միացնելով Էջմիածնի եւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնները, ինչպէս նաեւ Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ պատրիարքութիւնները)։ Իր կողքին նշանակուեցաւ նաեւ Սինոդ մը, որուն անդամներն էին՝ Մաղաքիա արք. Օրմանեան, Պետրոս եպս. Սարաճեան (այժմու ընդհ. կաթ. տեղապահը), Գիւտ եպս. Մխիթարեան, Գարեգին վրդ. Խաչատուրեան եւ Եղիշէ եպս. Կարոյեան։ 1917ի դեկտեմբերին Երուսաղէմի անգլ. գրաւման առթիւ կաթողիկոսն ու Սինոդը փոխադրուեցան Դամասկոս, ուր մնացին մինչեւ Զինադադար։

Զինադադարին կաթողիկոսն ու միաբանները վերադարձան Սիս եւ բնականոն վիճակ ստեղծուեցաւ։

1919ին կաթողիկոսը անցաւ Եւրոպա եւ Իտալիոյ ճամբով եկաւ Փարիզ, Հայկական Դատը հետապնդելու համար։ Մինչեւ այսօր Սէն Տընիի մայր եկեղեցիին մէջ կարելի է տեսնել այն դափնեպսակը՝ հայկական եռագոյնով ծածկուած՝ զոր կաթողիկոսը դրաւ այդ թուականին Կիլիկիոյ վերջին թագաւոր Լեւոն Ե. Լուսինեանի դամբարանին վրայ։

Քէմալական շարժումին հետեւանքով, երբ Կիլիկիան պարպուեցաւ, Սահակ Բ. կրկին ձեռք առաւ տարագրութեան ցուպը եւ վերադարձաւ Սուրիա։ Տարիներէ ի վեր Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը հաստատուած է Անթիլիաս (Պէյրութի մօտ), Նիըր Իսթ Ռիլիֆի շէնքին մէջ, որ քանի մը տարի առաջ բարերարի մը կողմէ գնուելով նուիրուեցաւ կաթողիկոսութեան։

Իր յառաջացած տարիքին բերումով եւ իր մահով աթոռը թափուր չմնալու մտահոգութեամբ, տարիներ առաջ Անթիլիասի մէջ գումարուած եպիսկոպոսներու ժողովը աթոռակից կաթողիկոս ընտրեց Բաբգէն արք. Կիւլէսէրեանը։ Այս վերջինը իրմէ աւելի կանուխ վախճանեցաւ եւ այս անգամ կաթողիկոսական ընդհ. փոխանորդ նշանակուեցաւ Հաճընի նախկին առաջնորդ Պետրոս արք. Սարաճեան։

Իր մահով կ'անհետանայ հայ եկեղեցականութեան պատկառելի դէմքերէն մէկը։ Ճարտասան էր եւ իր քարոզները մէկ մէկ գոհարներ էին պերճախօսութեան։ Շնորհալի գրիչ ունէր նաեւ։ Իսկական «հովիւ քաջ» մըն էր, որ կը ժողովուրդին հետ էր միշտ եւ անոր հետ բաժնեց ջարդի, տարագրութեան եւ երկարամեայ աքսորի բոլոր տառապանքներն ու դառնութիւնները։

Ամէն պարագայի մէջ հայ եկեղեցականութեան լաւագոյն եւ արժանաւոր ներկայացուցիչներէն մին կը հանդիսանայ Սահակ Բ. կաթողիկոս։— Հ. Ս.

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Օրուան ամէնէն ծանրակշիռ հարցը կը կազմէ Գերմանիոյ խորհրդաւոր գործունէութիւնը՝ Հոլանտայի եւ Պելժիոյ հանդէպ։ Մասնաւորապէս առաջինը մատնուած է խոր մտահոգութեան եւ կարծողներ կան թէ ծանր տագնապ մը կրնայ պայթիլ 48 ժամէն։ Ամէն պարագայի մէջ, հոլանտական կառավարութիւնը կազմ եւ պատրաստ կը սպասէ, որ եւ է անակնկալ դիմագրաւելու համար։ Բոլոր զինուորական արձակուրդները ջնջուեցան։ Սահմանամերձ շրջանները պարպուած են։ Գլխաւոր թումբերը կրնան բացուիլ մէկ ժամէն միւսը։ Անգլիական եւ ամերիկեան հիւպատոսները ազդարարեցին իրենց հպատակներուն որ հեռանան Հոլանտայէն եւ Պելժիայէն, որովհետեւ սահմանագլուխը կրնայ փակուիլ արշաւանքի մը պարագային։ Գերմանական օդանաւեր կը շարունակեն սաւառնիլ Պելժիոյ վրայ, ինչ որ աւելի կը սաստկացնէ ընդհանուր աճկութիւնը։

Արեւմտեան ճակատին վրայ թշնամին նոր յարձակումներ կատարեց, բաւական յառաջանալով, բայց ետ մղուեցաւ։ Օդանաւերն ու թնդանօթները միշտ կը բանին։

Փարիզի մէջ վեցերորդ ահազանգը հնչեց շաբաթ առտու ժամը 4.40ին եւ տեւեց մօտ մէկ ժամ։

Միւնիխի մահափորձին առթիւ գերմանական թերթերը կը շարունակեն կրակ տեղալ։ Տակաւին պարզուած չէ գաղտնիքը, բայց իրազեկներ կը պնդեն թէ գերման ժողովուրդն անգամ չի հաւատար Պերլինի պաշտօնական զեկոյցին։ Գրեթէ բոլոր չէզոք կառավարութիւնները խնդակցութիւն յայտնեցին Հիթլէրի ազատման առթիւ, բայց Մ. Նահանգներու կառավարութենէն որ լրացուցիչ տեղեկութեանց կը սպասէ։

Հաշտութեան ձեռնարկի մասին ոչ մէկ նորութիւն։ Ռումանիոյ թագաւորը հեռագիր մը ուղղելով Անգլիոյ թագաւորին, Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահին եւ Հիթլէրի, մաղթեց որ յաջողի Պելժիոյ եւ Հոլանտայի վեհապետներուն ձեռնարկը։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆՈՐ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐՆ ԱԼ ԵՏ ՄՂՈՒԵՑԱՆ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 135, նոյեմբեր 10, առաւօտ.— Գործունէութիւն յառաջապահ զօրամասերու գիշերուան ընթացքին։

Զեկոյց թիւ 136, իրիկուն.— Թշնամի զօրքին կողմէ երկու տեղական յարձակումներ թեթեւ յառաջխաղացութիւն մը կատարելէ վերջ, ետ մղուեցան մեր հետեւակազօրքի եւ հրետանիի կրակին տակ։ Օդանաւային գործունէութիւն երկու կողմէն։— Հոկտեմբերի երկրորդ կիսամսեայի ընթացքին Ֆրանսական տորմիղը գրաւեց 30,000 թոն ապրանք որ յատկացուած էր Գերմանիոյ։ Պատերազմի առաջին ինը ամիսներու ընթացքին բռնուած արգիլեալ ապրանքներու քանակութիւնը կ'անցնի 200,000 թոնը։

*** Տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները կը կարծեն թէ գերմանական սպարապետութիւնը փոխած է իր ռազմավարութիւնը վերջին քանի մը օրերու ընթացքին, ցերեկուան գործողութիւնները վերածելով գիշերային յարձակումներու։ Անցեալ օր ամբողջ գիշերը գերմանական պահակախումբերը գործեցին Սարի շրջանին մէջ։ Ֆրանսացիները ետ մղեցին զօրաւոր արշաւախումբեր Սարպրուքէնի հարաւային եւ Մոզէլի արեւելեան մասին մէջ։ Այս գիշերային յարձակումներուն կ'աջակցէր հրետանին, իսկ նախապէս տեղի կ'ունենային օդանաւային հետազօտութիւններ ֆրանսական գիծերուն վրայ։ Ֆրանսական օդանաւերն ալ բազմաթիւ հետազօտութիւններ կատարեցին։ Գերմանական հետազօտիչ օդանաւեր երեւցան նաեւ ֆրանքօպելժիական սահմանագլուխի ֆրանսական կողմը, անշուշտ բռնաբարելով Պելժիոյ չէզոքութիւնը։ Երբ գերմանական օդանաւերը առաջին անգամ երեւցան Ֆրանսայի հիւսիսային նահանգներուն վերեւ, զինուորական իշխանութիւնները կը կարծէին թէ օդաչուները մոլորած են. բայց այս թռիչքները կրկնուելով, այժմ այն համոզումը կազմել տուած են թէ թշնամին կը փորձէ տեղեկութիւններ քաղել Դաշնակիցներու դիրքի մասին, այդ շրջանին մէջ։

«Թան»ի զինուորական աշխատակիցը հետեւեալ եզրակացութեան յանգած էր իր վերջին տեսութեան մէջ.— «Թերեւս կը գտնուինք այնպիսի դէպքերու առջեւ որ սահմանուած են փոխելու ամբողջ կացութիւնը։ Անվերջ չի կրնար երկարաձգուիլ ներկայ ճգնումը Հոլանտայի եւ Գերմանիոյ միջեւ։ Գերմանիա կը հաշուէ թէ յաջող յարձակում մը իր երկու արեւմտեան դրացիներուն վրայ իրեն պիտի ապահովէ օդանաւային կայաններ բրիտանական նաւահանգիստներուն մօտ։ Հաւանաբար վախճանի մը կը մօտենայ զինուորական գործողութեանց կայուն վիճակը որ կը տեւէ աւելի քան մէկ ամիսէ ի վեր»։

*** «Նիւ Եորք Հէրըլտ» կը գրէ թէ անգլիական նաւ մը, (665 թոն) որ ունէր 27 նաւաստի, կորսուած է։ (Մնացեալը գրաքննուած)։

ՄԻՒՆԻԽԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԷՆ ՎԵՐՋ

Վերջին լուրերու համաձայն, ձերբակալութիւնները կը շարունակուին Միւնիխի, Պերլինի եւ ամբողջ Գերմանիոյ մէջ, իբրեւ հետեւանք չորեքշաբթի գիշերուան մահափորձին։ Հակառակ խիստ գրաքննութեան, չէզոք թերթերու թղթակիցները կը հասկցնեն թէ Գերմանիոյ մէջ ալ չեն հաւատար պաշտօնական զեկոյցին. մանաւանդ որ գաղտնի ոստիկանութիւնը շաբաթներէ ի վեր պատրաստութիւններ կը տեսնէր, վեթերաններու տարեդարձին առթիւ։ «Ցետոյ, մարդ չէր գիտեր թէ Հիթլէր ճառ պիտի խօսի այդ օրը. ոչ իսկ ժամուլը։ Եւ վերջապէս ռումբը տեղաւորուած էր մասնագէտի մը կողմէ որ քաջածանօթ էր գարեջրատան բոլոր մասերուն»։

Այս դէպքին առթիւ շրջած զրոյցները այնքան հակասական են որ կարելի չէ զանազանել ծուռն ու շիտակը։ Հարիւրաւոր ձերբակալութիւններէ զատ, կը խօսուի նաեւ գնդակահարութեանց մասին։ Հրեաները կը վախնան որ կեդրոնացման կայանները ղրկուին։ Ամէն պարագայի մէջ, ո՛վ որ ալ ըլլայ մահափորձին կազմակերպիչը, վրէժխնդրութիւնը պիտի կատարուի անխնայ, հաւանաբար ընդհանուր հանդգամանք ստանալով։ Գերմանական թերթերը կը շարունակեն փրփուր տեղալ։ Գերմանիոյ մէջ խոստացուած 600,000 մարքի պարգեւէն զատ, 300,000 մարքի պարգեւ մը եւս սահմանուեցաւ արտասահմանի համար — վճարելի օտար դրամով — անոնց որ տեղեկութիւններ կը հաղորդեն մահափորձի գաղտնիքներու մասին։

Մոսկուայի թերթերը հրատարակելով մահափորձին լուրը, լայնօրէն կ'արտատպեն գերմանական թերթերուն մեկնութիւնները, բայց բառ չեն հրատարակեր Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ եղած հրատարակութեանց մասին։

ԽՈՐ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ԵՒ ՊԵԼԺԻՈՅ ՄԷՋ

ԹՈՒՄԲԵՐԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻՆ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Մէկ օրէն միւսը աւելի ծանրացաւ Հոլանտայի եւ Պելժիոյ մասին տիրող մտահոգութիւնը։ Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ Գերմանիա կը պատրաստուի արշաւանք մը փորձել, աւելի մօտէն եւ ուղղակի հարուածելու համար Անգլիան, ինչպէս 1914ին Պելժիա մտաւ, վճռական հարուած մը տալու համար Ֆրանսայի։ Ամէն պարագայի մէջ, Հոլանտան լաւագոյն խարխուլը կը համարուի զինուորական տեսակէտով։ Հարց է թէ Հիթլէր իսկապէս որոշա՞ծ է արշաւել նոյն վճռականութեամբ ինչպէս Վիլհելմ Բ.ը 25 տարի առաջ։ Զինուորական մասնագէտներու կարծիքով, եթէ Գերմանացիները Հոլանտա մտնեն, միայն 80 մղոն հեռու պիտի ըլլան բրիտանական ցամաքէն։ Արդի զինուորութեան համար 80 մղոնը 15 վայրկեան կը նշանակէ, նոյնիսկ աւելի պակաս, ամրաձիգ օդանաւերու համար։

Անգլիական թերթերը երկու օրէ ի վեր չընդհատող խորագիրներով կ'աղաղակեն Հոլանտայի սպառնացող վտանգը,— «Անգլիացիներուն եւ Ամերիկացիներուն թելադրուեցաւ հեռանալ Հոլանտայէն,— Արձակուրդները ջնջուեցան հոլանտական բանակին մէջ.— Հոլանտա պատրաստ է դիմագրելու գերմանական արշաւանքին եւ բանալու թումբերը» եւն.։

Լոնտոնի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ քար լռութիւն կը տիրէ Անգլիոյ ձեռք առնելիք անմիջական միջոցներու մասին, եթէ Գերմանացիները Հոլանտա արշաւեն։ Թէեւ յայտնի չէ թէ Անգլիա պիտի փորձէ՞ զինուոր ղրկել Հոլանտա —անշուշտ նոյն կառավարութեան հրաւէրով— «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցը կը կարծէ թէ ծանր դժուարութիւններ կան այս ճամբուն վրայ։ «Նախ, խնդիր է թէ բաւականաչափ տրամադրելի զինուոր կա՞յ, ցամաք հանելու համար։ Անգլիոյ տրամադրելի քաջավարժ զինուորներուն գլխաւոր մասը կը գտնուի Ֆրանսա։ Կասկածելի է որ Անգլիոյ զինուորական իշխանութիւնները հաւանին մասամբ մարզուած զինուորներ ապարէզ նետել այնքան յանդուգն ձեռնարկի մը համար,— զօրք ցամաք հանել օդանաւային կրակի տեղատարափին տակ։ Կարելի է աւելի յառաջ երթալ եւ ըսել թէ նոյն զինուորական իշխանութիւնները հաւանաբար երկու անգամ պիտի մտածեն, նոյնիսկ իրենց լաւագոյն զինուորները այսպիսի արշաւանքի մը յատկացնելէ առաջ։ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի զինուորական աշխատակիցը քննելով այս խնդիրը, կ'եզրակացնէ թէ շատ սահմանափակ պիտի ըլլայ Հոլանտայի բանակին զօրացումը ծովու ճամբով, քանի որ անհրաժեշտ է ապահովել փոխադրութիւնները։ Անգլիական բանակը մինչեւ այսօր չէ մոռցած այն աղէտը որուն յանդեցաւ Հոլանտա զօրք ցամաք հանելու գործողութիւն մը 130 տարի առաջ։ 1809ին բրիտանական զօրքը, որ կը կռուէր Նափոլէոնեան Ֆրանսայի դէմ, գրաւեց Վալխէրէնը եւ Ֆլուշինկը, Շէլտ գետին բերանը, բայց յետոյ ստիպուեցաւ պարպել կարճ հրամանով։ Անգլիացի սպաներուն համար մինչեւ այսօր ալ առածի կարգ անցած է հետեւեալ խօսքը,— «Անգամ մըն ալ չտեսնենք նոր Վալխէրէն մը»։

*** Գերմանացիները կը շարունակեն զինուոր համախմբել սահմանին վրայ։ Հոլանտական կառավարութիւնը ժողովուրդին հանդարտութիւն յանձնարարելով հանդերձ, կը շարունակէ արտակարգ միջոցներ ձեռք առնել։ Ջնջուեցան ոչ միայն բանակին, այլեւ ոստիկանութեան արձակուրդները։ Միեւնոյն ատեն միջոցներ ձեռք առնուեցան, պահեստի ոսկին աւելի ապահով տեղ մը փոխադրելու համար, քանի որ ողողումներ պիտի կատարուին ընդարձակ տարածութեան մը վրայ։ Ամէն միջոց խորհուած է, սահմանամերձ շրջանները անմիջապէս ողողելու համար։ Պաարն եւ Զայթ քաղաքներու բնակիչներուն հրամայուեցաւ հեռանալ։ Առաջին քաղաքը մասամբ ողողուած է արդէն։ Բոլոր ջրանցքներուն եւ գետերուն ջուրերը բարձրացուցած են տագնապին սկիզբէն ի վեր, արագօրէն ողողելու համար շրջակաները։ Առողջապահական կազմակերպութիւնները կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն ռազմագիտական կէտերուն վրայ, ի նախատեսութիւն օդանաւային յարձակումներու։ Հանրային շէնքերու պահակները կրկնապատկուեցան։

*** Հոլանտական կառավարութիւնը հերքեց այն զրոյցները թէ Գերմանիա սպառնալիքներ ուղղած է։ Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը զգուշական միջոցներ ձեռք առած է ոչ թէ իբրեւ հետեւանք մասնաւոր սպառնալիքի մը, այլ պարզապէս անոր համար որ բոլոր չէզոք երկիրները անձկութեան մատնուած են, ընդհանուր կացութիւնը ծանրացած ըլլալով։

*** Մասնագէտներ կ'ըսեն թէ Հոլանտայի ողողելի մասը կը բռնէ 130 քիլոմեթր տարածութիւն, Զիւյտէրզէի հարաւային եւ Ամսթէրտամի արեւելեան կողմը։ Ողողումներէն զատ, փարոսներու լոյսերն ալ պիտի մարին, որպէսզի օդանաւերը չկարենան գործել։ Մայրաքաղաքին՝ Լա Հէյի մէջ ալ արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են։

*** Պելժիոյ օդանաւերը հալածելով ետ քշեցին քանի մը գերման օդանաւեր։ Նոր զինուորներ կը փոխադրուին դէպի սահմանագլուխ եւ խրամներ կը բացուին գլխաւոր ճամբաներուն վրայ։ Կառավարութիւնը շարունակ նիստ կը գումարէ։ Պելժիոյ ֆաշական կազմակերպութեան՝ «Ռէքս»ի օրկանը դադրման դատապարտուեցաւ, Անգլիոյ դէմ յարձակած ըլլալով։ Բոլշեւիկեան թերթ մըն ալ խափանուեցաւ։

ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ 21րդ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ (Նոյ. 11) ֆրանքօանգլիական տօնի մը վերածուեցաւ երէկ։ Այս առթիւ հանդամանքութիւն մը սարքուած էր, որ պիտի շարունակուի նաեւ այսօր, ի նպաստ ռազմիկներու եւ անոնց ընտանիքներուն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Հռոմի ամբաստանագիրը Մոսկուայի դէմ

Ինչպէս գրեցինք, Գ. Միջազգայինը յայտարարութեամբ մը զանազան ամբաստանութիւններ կ'ուղղէր դրամատիրական երկիրներու դէմ: Յայտարարութիւնը ամէն մեղք ուրիշին վրայ ձգելով, կը սրբացնէ խորհրդային կառավարութիւնը, կը յիշէ անոր ջանքերը խաղաղութեան համար եւ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի վրայ կը նետէ բանակցութիւններու ձախողման պատասխանատուութիւնը: Գերմանիոյ հետ կնքուած համաձայնութեան վրայ եւս խօսելով, յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ անոր շնորհիւ Խ. Միութիւնը արեւմտեան պատերազմէն հեռու պահեց իր ժողովուրդները եւ կրճատեց եւրոպական հրդեհին տարածքը: «Իր ծոցն առնելով Ուկրայնայի եւ Սպիտակ Ռուսաստանի եղբայր ժողովուրդները, Խ. Միութիւնը 13 միլիոն մարդ փրկեց պատերազմի արհաւիրքէն: Բարեկամութեան դաշնագիր կնքելով եւ ճշդելով իր սահմանները Գերմանիոյ հետ, Խ. Միութիւնը նոր նպաստ մը բերաւ խաղաղութեան, թոյլ չտալու որ գրգռիչները պատերազմին մէջ քաշեն դանուբեան պետութիւններն ու պալքանեան երկիրները, թոյլ չտալու որ եւրոպական պատերազմը վերածուի համաշխարհային պատերազմի»:

Յայտարարութիւնը յետոյ կը ձաղկէ քաղքենի դիկտատուրան որ կ'ուզէ ամէն գնով շարունակել պատերազմը եւ «թիկունքէն հարստանալ, խրամներու մէջ փտեցնելով եւ մեռցնելով չունեւորները»: Նոյնպէս շահախնդրական, դրամական քաղաքականութիւն վերագրելով չէզոք պետութեանց, յայտարարութիւնը բուռն կերպով կը քննադատէ Ամերիկան եւ Իտալիան: Յետոյ կոչ մը կ'ուղղէ պատերազմիկ երկիրներու աշխատաւորներուն, եւ կ'ըսէ թէ անոնց կառավարութիւնները «ժողովուրդներու ազատութեան համար չէ որ կը կռուին, այլ անոնց ստրկացման համար»: Յայտարարութիւնը նոյնպէս կը ձաղկէ «Հնդկաստանի եւ Հնդկաչինու բռնակալները, Փարիզի եւ Լոնտոնի սեղանաւորները, անգլիացի լորտերը, Պլումի եւ Ժուհոյի պէս ընկերվարական դաւաճանները»: Յետոյ կը յանձնարարէ վճռապէս խզել ամէն կապ ընկերվարութեան հետ «որ դարձած է ծառան աշխարհակալութեանց: Այլեւս կարելի չէ միացեալ ճակատ կազմել անոնց հետ, ոչ ալ ժողովրդական ճակատ: Այժմ ժողովրդական միակ ճակատը պէտք է հիմնուի աշխարհակալ քաղքենի դասուն եւ ընկերվարական վարիչներուն դէմ, դադրեցնելու համար պատերազմը»: Եւ վերջապէս յայտարարութիւնը կը յիշեցնէ Ստալինի կոչը — «Համայնավար Միջազգայինը պայքարի կը հրաւիրէ ձեզ աշխարհակալ պատերազմին դէմ, կը հրաւիրէ մինչեւ վերջ հաւատարիմ մնալ բոլոր երկիրներու պրոլետարներու եղբայրական զինակցութեան»:

*** Այս յայտարարութեան եւ բոլշեւիկեան ուրիշ հրատարակութեանց առթիւ, իտալական մամուլը շանթեր կը տեղայ Մոսկուայի դէմ: «Ճորնալէ տ'Իթալիա» մանրամասնօրէն ամփոփելով Կոմինտէրնի յայտարարութիւնը, կը բացագանչէ Մուսոլինիի թարգմանին՝ Կայտայի բերնով.

— «Այսպէս ուրեմն Կոմինտէրնը իբրեւ դատախազ կը ներկայանայ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ դէմ, առանց կուսակցական խտրութեան, կը դատապարտէ անոնց աշխարհակալութեան ընդհարումները, հակամարտութիւնները՝ նոր հարստութիւններ գրաւելու համար: Նախ եւ առաջ հարկ է գիտնալ թէ Կոմինտէրնը մինչեւ ո՞ր աստիճան կը չփոթուի խորհրդային կառավարութեան հետ: Կը թուի թէ երկուքը միեւնոյն բանն են: Կը նշանակէ թէ այսօր վերջնական համաձայնութիւն չկայ Պերլինի եւ Մոսկուայի միջեւ եւ թէ համայնավարութիւնը իր գործունէութեան քանիչ ծրագրով աջակցութիւն կ'ընծայէ խորհրդային կառավարութեան եւ կը ծածկուի անոր ետին»:

Յօդուածագիրը յետոյ կը բացատրէ որ եթէ աշխարհակալութեան եւ արծաթասիրութեան համար կը մղուի ներկայ պատերազմը, Խ. Միութիւնը, աշխարհի ամէնէն հարուստ կայսրութիւնը նոյնպէս մասնակից է անոր.

— «Կոմինտէրնը ո՞ր ապէտ Եւրոպացին պիտի կրնայ համոզել թէ քանի տարիէ ի վեր Խ. Միութիւնը միայն խաղաղութեան համար կ'աշխատի: Իրականին մէջ, քանի տարիէ ի վեր Խ. Միութիւնը կը գործէ միայն պատերազմի համար: Վկայ՝ Սպանիան, Չինաստանը, Արտաքին Մոնկոլիան: Կոմինտէրնը որո՞ւ պիտի կրնայ հաւատցնել թէ ներկայ պատերազմի նախօրեակին, Խ. Միութիւնը Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ բանակցելով խաղաղութեան համար կ'աշխատէր: Չկայ մէկը որ չգիտնայ թէ այդ բանակցութիւնները կատարուեցան այնպիսի ատեն մը երբ անգլեւֆրանսական քաղաքականութիւնը բացորոշապէս կը ձգտէր պաշտպանել Գերմանիան եւ Իտալիան»:

Անդրադառնալով դանուբեան աւազանի եւ Պալքաններու խաղաղութեան, իտալական թերթը կը բացատրէ թէ ոչ թէ Խ. Միութիւնը, այլ Մուսոլինիի Իտալիան է որ կը պահպանէ այդ խաղաղութիւնը: Եւ վերջապէս ակնարկելով յայտարարութեան այն մասին որ կ'ըսէ թէ Իտալիոյ քաղքենի դասը կը ձգտի պարտեալներուն վրայ խոյանալ, աւարէն բաժին ստանալու համար, Կայտա կը յայտարարէ.

— «Մոսկուայի կառավարութիւնն էր որ 1939 Սեպտեմբերին, գերմանական շանթահարիչ յաղթանակին յաջորդ օրը, նետուեցաւ լեհական հողերուն վրայ: Խորհրդային կառավարութիւնն էր եւ ոչ թէ իտալականը որ հաստատեց թէ պատեհ ժամուն կը սպասէր, պարտեալներուն վրայ խոյանալու համար... Իտալիա մինչեւ վերջին վայրկեանը ջանաց Եւրոպայի խաղաղութիւնը պահպանելու համար: Այսօր ալ, հրաժարելով որ եւ է զինեալ նախաձեռնութենէ, ան իր ամբողջ ջանքը կը նուիրէ սահմանափակելու պատերազմը եւ պաշտպանելու եւրոպական քաղաքակրթութիւնը: Կոմինտէրնին չիյնար դատել իր գործերը»:

Ուրիշ իտալական թերթեր ալ նոյն ուժգնութեամբ կը յարձակին Խ. Միութեան վրայ, մերկացնելով անոր խաղերը:

*** Բոլշեւիկեան յայտարարութիւնը եւ Մոլոթովի ճառը ծանր տպաւորութիւն գործեցին նաեւ Մ. Նահանգներուն մէջ: Ամերիկեան թերթերն ալ իրենց կարգին կը յարձակին Մոսկուայի քաղաքականութեան վրայ: Քաղաքական շրջանակներու մէջ Մոլոթովի ճառը այնքան գէշ ազդած էր որ շատ մը ականաւոր Ամերիկացիներ մերժեցին խորհրդային դեսպանատան հրաւէրը՝ յեղափոխութեան 22ամեակին առթիւ սարքուած ընդունելութեան ներկայ ըլլալու:

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ եւ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ յարաբերութիւնները նորէն ծանրացան, Ստալին մերժած ըլլալով ֆինլանտական կառավարութեան վերջին առաջարկները:

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ նիստ գումարելով, մասնաւորապէս զբաղեցաւ տնտեսական եւ ճարտարարուեստական խնդիրներով, ինչպէս եւ երկրին պարենաւորման կազմակերպութեամբ: Պ. Իտըն, Անգլիոյ գաղթապետութեանց նախարարը, Փարիզ եկած ըլլալով, տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Տալատիէի հետ: — Կառավարութիւնը արտօնեց որ ջաղացպանները 2 առ հարիւր հաճար խառնեն հացի յատուկ ալիւրին:

ՁԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ 20 առ հարիւր զեղչ պիտի վայելեն բոլոր պանդոկներուն մէջ, ինչ աստիճան կամ պաշտօն ալ ունենան:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՒ վարժարանը կը վերաբացուի Նոյեմբեր 13-ին, բայց պէտք է արձանագրուիլ կանուխէն, ամէն օր ժամը 2ուկէս, — 4ուկէս: Հայերէնի Ա. ուսուցիչը, Պ. Տիմէզիլ զինուոր գացած ըլլալով, հայերէն լեզուի (աշխարհաբար եւ գրաբար), գրականութեան եւ պատմութեան բոլոր դասաւանդութիւնները պիտի կատարէ Պ. Հրանտ Թօրոսեան:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Առնելիք, տալիք եւ... ալիք

Պատուական բարեկամ մը, անցեալները, ի մէջ այլոց, կը պատմէր.

— Ս. քաղաքին մէջ, ժամանակին — հին բարի օրերուն — չէնչող բարեկամ մը ունէի ու տարիէ մը ի վեր, հիմնած էր առեւտրական գործ մը: Օր մը, կը փափաքի գիտնալ թէ իր գործը որքան շահ բերած է իրեն: «Պիլանչօ»: Ու այս գործողութեան համար, երեկոյ մը, կ'անցնի սեղանին առջեւ, մեծկակ շիշ մը անուշ օղիով եւ պոլսահամ ազանդերներով, ու մէկ կողմէ կուլ կուտայ անմահական հեղուկը, միւս կողմէ ալ կը քննէ իր հաշուետետրը: Երկու գործողութիւնները զուգահեռ կ'ընթանան, կը խորանան, մտնելով, հեշտութեամբ, երանութեան ոլորտներու մէջ: Օղի մը, ազուխտ մը, չիրտ մը վարունգ ու 120՝ տասնըհինգ ալ, կ'ընէ 135: Անմահական եւ փառաւոր: Ուրեմն գաւաթիկ մը օղի եւս՝ այս անգամ արքայական լուրխայով ու սեւ սաթի պէս ձիթապտուղով, ինչպէս նաեւ գլանիկ մը՝ ծուխը ուժգնօրէն ներս քաշուած եւ 135 առաւել քսան՝ կ'ընէ 155: Օղի մըն ալ, ազանդեր մըն ալ, ծուխ մըն ալ, հաշիւ մըն ալ: Մեր բարեկամը խօսքը կ'ուզէ երրորդութեան (օղիին, ազանդերին ու ծուխին) — ձեր մօրը հոգին ուտեմ. ինչ անոյշ կը սահի հաշիւը ձեր օգնութեամբ: Աւարտած է պիլանչօն: 170 ոսկի զուտ շահ: Մեր բարեկամը կ'երկարի աթոռին վրայ ու, գոհունակ սրտով, վշտահար երգ մը կը թրթռացնէ: Ու անմիջապէս վերջը, սիրով լեցուն, կը խմէ օղի մըն ալ, օղի մըն ալ, օղի մըն ալ: Վրայ վրայի, եաեւ եաեւի. անմահութիւն անմահութեանց: Ինչ ալ համով կը խմուի սա սատանահի օղին՝ երբ մարդ աչալին հրճուանքի մէջ է: Ու մեր առեւտրականը Ս. քաղաքը ծրարած ու ծախած, կ'երթայ երկնային անկողնին վրայ, արդարօրէն խռկալու, մինչեւ լոյս: Գիշերը, երազին մէջ, «տեղայր մարգրիտ ու ոսկի...»:

Կ'արթննայ առտուն: Բերնին մէջ թէեւ կայ անախորժութիւն մը, սակայն, հոգիին մէջ կը ցատկրտէ ուրախութեան շառայլ մը: Կը յիշէ այդ խնդութեան լոյսին պատճառը ու գիշերային ուրախ պիլանչօն, օղիի աշխատակցութիւնով: 170 հատ կարմրակ ոսկի զուտ շահ: Յանկարծ սակայն, կասկածի մը ամպը կը դիզուի իր հոգեկան լոյսին շուրջը: Կ'երթայ վերաքննել հաշիւները: Այս անգամ, աւաղ, կը տեսնէ որ ահաւոր սխալ մը գործած է իր աշխատակից օղին, պարզապէս տալիքները առնելիք ցոյց տալով: Մեր առեւտրականը չի յանդիմաներ իր հեղուկ աշխատակիցը, ընդհակառակն անոր կը փարի կը խմէ կրկին ու կրկին՝ ըսելով.

— Աղբար, ի՞նչոր չխմեմ սա բաբերարի, սա պատուականագոյն, սա հրաշահամ հեղուկը որ տալիքս՝ առնելիք ցոյց կուտայ...

X

Այս պատմութիւնը լսելէս քանի մը օր վերջ, շիշ մը գինի, քիչ մը պանիր հաց ու թերթ մը թուղթ, անցայ ես ալ սեղանիս առջեւ: Խմեցի ու հաշուեցի: Գումարեցի եւ ըմպեցի: Մօտաւորապէս 3000 ֆրանք պարտք (կառավարական տուրքեր, տան եռամսեայ վարձք, կազ, ելեկտրականութիւն եւ փոխառութիւն): Հաշիւս աւարտած էր բայց խմելս ոչ: Շարունակեցի յամառօրէն խմել ու նորէն հաշուել: Նոր պարտքեր մէջտեղ եկան, գումարը մեծցնելով: Բաժակ մըն ալ կլլեցի: Անօգուտ: Նոյնիսկ վնասակար, որովհետեւ ուրիշ պարտք մըն ալ յիշեցի:

Բայց ի՞նչու իմ պարտքերս չվերածուեցան առնելիքի, գոնէ քանի մը ժամուան համար, չեմ, չեմ ու չեմ գիտեր...

Պատճառը արդեօք օղի չխմե՞լս էր: Գուցէ գինիին տեսակն էր: Եւ կամ ազանդերի պակասը, ժամանակը, վերջապէս չեմ գիտեր...

Դադրեցայ խմելէ, ըսելով.

— Աղբար, ալ ինտո՞ր խմեմ սա աննամուս գինին որ պարտքիս վրայ աւելցուց... երեք ֆրանք ալ:

Հէյ վախ, ալքօլը անգամ նկարագիր է փոխեր, մեր օրերուն:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

«ՁԵՐ ԿԵԱՆՔԻ ԺԱՄԱՆԱԿԸ»

ԽՄԲ. — «Հայրենիք» խմբագրականով մը կը ներկայացնէ Սարոյեանի թատերական մէկ նոր գործը, որու կառուցուածքը, տրուած տեղեկութիւններէն դատելով, կը յիշեցնէ ֆրանսական բեմադրական «յետպատերազմեան» սեռ մը, Revue, այնքան սիրելի Ամերիկացիներուն.—

Ուիլեըմ Սարոյեանի թատերախաղը, «Ձեր կեանքի ժամանակը», որ ամբողջ շաբաթ մը բեմադրուեցաւ Գոսթընի Փլիմըթ թատրոնին մէջ եւ այս շաբթու եւս պիտի ներկայացուի նոյն բեմին վրայ, գեղարուեստական արժէքաւոր գործ մըն է, անկասկած:

Ճիշդ է, թէ սովորական իմաստով թատերախաղ մը չէ «Ձեր կեանքի ժամանակը»: Գործողութիւնը կամ պատմութիւնը գրեթէ կը պակսի անոր: Տամը չի զարգանար այնպէս, ինչպէս կը զարգանայ սովորական ողբերգութեանց կամ կատակերգութեանց մէջ: Եթէ չհաշուենք սիրահարական միջադէպ մը, որ պատահական բնոյթ ունի, ամբողջ թատերախաղը բաղկացած է տեսարաններու շարքէ մը, ուր կը ներկայացուին բազմաթիւ, իրարու հետ յաճախ ո եւ է կապ չունեցող եւ պատահաբար իրար հանդիպած անձեր, որոնք իրարու հետ կը խմեն, կը խօսին, կը փիլիսոփայեն ու կ'երազեն, բայց գրեթէ չեն գործեր թատերական իմաստով:

Իր կառուցուածքով եւ յղացումով այս թատերախաղը, ըլլալով հանդերձ միանգամայն ինքնատիպ գործ մը, շատ կը յիշեցնէ հռչակաւոր ռուս գրող Մաքսիմ Կորքիի «Յատակը» (կամ «Յատակի վրայ») անունով յայտնի թատերախաղը, որ ժամանակին շատ մեծ աղմուկ հանեց Ռուսաստանի եւ յետոյ ալ Եւրոպայի մէջ: Նիւթն ալ, կարելի է ըսել թէ, բաւականին նման է:

Այսպէս, օրինակ, մինչ Կորքի կը վերարտադրէր ռուս ժողովուրդի «յատակը» կամ «տականքը», Սարոյեան կը ներկայացնէ ամերիկեան հասարակութեան ստորին խաւը, ցեղայնօրէն խառնիճաղանճ ու խայտաբղէտ: Կորքիի խաղին մէջ ալ գործողութիւնը կը պակսէր. ան եւս տեսարաններու շարք մըն էր, առանց ներքին զարգացման եւ շարժման: Եւ ինչպէս որ Կորքիի խաղը տեղի կ'ունենար անտուն մարդոց գիշերային ապաստարանի մը մէջ, Սարոյեանի թատերախաղն ալ տեղի կ'ունենայ Սան Ֆրանցիսկոյի մէկ գինետան մէջ:

Սակայն, մինչ Կորքիի հերոսները՝ նախկին մարդիկ են, կեանքի պայքարին մէջ ձախողած եւ պարտուած ու այլ եւս անպէտ ու անգործ, Սարոյեանի «յատակ»ի հերոսները տակաւին մասնակից են կեանքի պայքարին, բոլորն ալ անտուն, անտէր ու պարապ մարդիկ չեն. անոնցմէ շատեր կ'աշխատին, դրամ կը վաստկին եւ ո եւ է պարագայի տակ բոլորովին ձախողած կամ ինկած մարդիկ չեն կրնար նկատուիլ:

Սակայն, մէկ ընդհանուր գիծ մը կայ, որ կը միացնէ Կորքիի ռուս թիփերը Սարոյեանի ամերիկեան հերոսներուն հետ, այդ այն է՝ որ անոնք բոլորն ալ դժգոհ են կեանքէն, հոգիով ըմբոստ են եւ յեղափոխական, կ'երազեն աւելի լաւ, աւելի բախտաւոր կեանքի ու կարգուսարքի մասին: Անոնք բոլորն ալ կը զգան որ սխալ ու անհեթեթ բան մը կայ այս կեանքին եւ ընկերային կարգին մէջ, եւ ամէն ինչ կրնար փոխուիլ, եթէ մարդիկ քիչ մը աւելի ողջմիտ ու այլասէր ըլլային:

Պոսթընի ամերիկեան թերթերու բոլոր քննադատներն ալ, հարկաւ, իրաւացի են, երբ դիտել կուտան, որ Սարոյեանի այս թատերախաղին կը պակսի գործողութիւնը՝ կամ պատմութիւնը: Սակայն, մէկ երկուքը միայն յստակօրէն կը տեսնեն թատերախաղին մէջ պարզուած մարդկային ցնցող ողբերգութիւնը, որ զուրկ չէ նաեւ զուարթ կատակերգութենէ, ինչպէս ինքը՝ կեանքը, ներկայացուած մերկ ու անպաճոյճ կերպով, իր ամբողջ բնականութեամբ: Այդ ողբերգութեան կատակերգութեան մէջ մարդիկ, թէեւ բոլորն ալ կեանքի պատահական անցորդներ, բայց կ'ապրին ընդհանուր անողոք ճակատագրի մը ճնշող ծանրութեան տակ»:

Գերմանական բանաստեղծութիւնը

Ի՞նչ վիճակի մէջ կը գտնուի գերմանական բանաստեղծութիւնը, Կէօթէներու, Շիլլէրներու եւ Հայնէներու թանկագին ժառանգը, ներկայիս:

Այս հարցումին պատասխանելու համար, բաւական է պատմել հէքեաթ մը, այնպէս ինչպէս ժամանակին պատմած է Զուիցերիացի գրող մը, Շէրպուլիէ, ըսելու համար թէ բանաստեղծութիւնը չի կրնար ծաղկիլ Պիսմարքեան բռնապաշտ Գերմանիոյ մէջ, զրահապատ երկնքի մը տակ:

Բռնութիւնը կամ տիրապետութեան տենչը կը չորցնէ ամէն ծաղիկ, կը լռեցնէ ամէն պարիկ:

— Հեռաւոր ծաղկաւէտ ափերուն վրայ, երկինքէն ի վեր բարձրացող դղեակի մը մէջ կ'ապրէր Ոգի մը, որ աշխարհ եկած էր դուրս ելլելով ամպի մը մէջէն ճիշդ ինչպէս փայլակ մը: Վհուկ Մորկան կաթ էր տուեր անոր, սնուցեր զայն իր ծիծով եւ մեծցուցեր իր ծոցին ջերմութեամբ: Ոգին իր վիզէն կախած էր փղոսկրեայ եղջերափող մը, որու մէջ ալխուրութիւնը կը փոխուէր երգի, եւ որու նուագին տակ աղջիկներու պարը կախարդանք կը սանձէր հոգիներու մէջ: Ոգին ունէր նաեւ թեւաւոր ձի մը, որ մէկ ակնթարթի մէջ զինք կը փոխադրէր մէկ աշխարհէն միւսը:

Եւ այս Ոգին, շնորհիւ Վհուկ Մորկանի արուեստին, կրնար ստանալ ամէն կերպարանք, ամէն դիմագիծ: Ուսած էր բոլոր խորհուրդները, կը ճանչնար բոլոր գաղտնիքները, ու գիտէր մտերմօրէն խօսիլ աստղերուն ու ծաղիկներուն հետ: Մարդիկ, նոյնիսկ իրերը գաղտնիք չունէին իրեն համար:

Վեհանձն եւ ազնուասիրտ, բարի խորհուրդներ կուտար մարդոց, անոնց ականջը կը բանար իրերու երաժշտութեան, ու միտքը՝ աշխարհի իմաստութեան: Գիտէր նաեւ դարմանել վէրքերը, խաղաղեցնել կիրքերը, սփոփել վիշտերը կախարդական բալասաններով:

Հասակը հազիւ երեք ոտք բարձրութիւն ունէր:

Օր մը, դժբախտ օր մը, խորհեցաւ իր դղեակը հրաւիրել հսկայորդի մը, որու անունը, տեւտոնեան լեզուով (հին գերմաներէն), կը նշանակէր ընացք տիրապետութեան կամ տենչ աշխարհակալութեան:

Հսկան դղեակ եկաւ հագած իր ոսկեփայլ զրահները, որոնք կը ճառագայթէին արեւի պէս: Ճամբուն եզերքը կանգնած՝ ազնուական ու շինական կը սքանչանային այս արքայական մեծութեան վրայ, որ արհամարհանքով եւ արագօրէն կ'անցնէր, առանց ուշադրութիւն դարձնելու անոնց բարեւներուն ու խոնարհումին: Մտաւ սենեակը դահլիճէն ներս, ուր, շատրուաններու առջեւ, տաւիղ եւ քնարի ձայներով կը պարէին միլաջարիկներ եւ միլանոյշներ, մէկը միւսէն գեղեցիկ, այնքան որ Աստուած անգամ պիտի սիրահարէր: Մեծաքայլ անցաւ անոնց պարին մէջէն, առանց շնորհն ընելու մէկն ու միւսը դիտելու, դէթ մէկ վայրկեան:

Կոպտօրէն հրեց դահլիճին դուռը ու մտաւ ներս: Սեղան էր շարուած, դմբէթաձեւ խորունկ ձեղունի մը տակ, ուր ոսկեայ եւ մարգարտահիւս պաճուճանքներ հրթիռ կը նետէին ջահերու լոյսերէն բոցավառ:

Ոգին ըսաւ հսկային, երբ սեղան նստաւ.

— Խնդրէ ինչ որ կ'ուզես, եւ ոսկեպատ սկուտեղները անմիջապէս պիտի լեցուին համադամներով, եւ ադամանդեայ գաւաթները՝ խնկաբոյր ըմպելիներով...

— Ես սովորութիւն չունիմ խնդրելու, սուրս ինծի սորվեցուցած է առնել ու վայելել ինչ որ կը փափաքիմ...

Եւ երբ կ'աշխատէր սուրը հանել պատեանէն, յանկարծ չքացան կախարդական պալատը, պարիկներու թաղաւորը, աննման միլանոյշները...

Եւ հսկան ինքզինք գտաւ նստած քարոտ աթոռի մը վրայ:

X

Այսպէս, կը գրէ Շէրպուլիէ, գերման բանաստեղծութիւնը, որ հէքեաթին պարիկին պէս Կէօթէներ ու Շիլլէրներ տուաւ, Յոբին նման աղբիւսի վրայ նստաւ, երբ փոխանակ մուսան հիւրընկալելու՝ ասպնջականութիւն տուաւ անյագուրդ տենչերու ասպետին: Վասնզի բանաստեղծութիւնը չի կրնար ծաղկիլ բռնատիրութեան չոր ու ցամաք կալուածներուն մէջ,— ազատ երկինք ու սիրավառ մթնոլորտ կը պահանջէ քերթողը:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԾԱԳԵՑԱՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Այն պահուն, երբ Անգլիա պատերազմի մէջ կը մտնէր Գերմանիոյ հետ, Ֆրանսական դեսպանն ալ հրահանգ ստացաւ Փարիզէն, որ Սըր Հէնտէրսընի ձեւով դիմում մը կատարէ գերմանական կառավարութեան մօտ: Քուլոնտր պէտք է պատասխան պահանջէր այն նամակին որ Ֆոն Ռիպպէնթրոփի յանձնուած էր Սեպտեմբեր 1ին: Կէս օրին ֆրանսական դեսպանը կ'ընդունուի Ֆոն Վայցզէքերի կողմէ, որ չի գիտեր թէ ինչ պատասխան պէտք է տալ: Դեսպանը կը խնդրէ, այն ատեն, տեսակցիլ Ֆոն Ռիպպէնթրոփի հետ:

Գերմանիոյ արտաքին նախարարը նախ սիրալիր ընդունելութիւն մը կ'ընէ: Կ'ըսէ որ եթէ գերմանական կառավարութիւնը մինչեւ այժմ չէ պատասխանած Սեպտեմբեր 1ին յանձնուած նամակին, պատճառն այն է որ Մուսոլինի խորհրդաժողովի մը առաջարկը բերած էր: Գերման կառավարութիւնը նախ կարծեց թէ պիտի յաջողի խորհրդաժողովը, բայց յետոյ ձախողեցաւ անգլիական կառավարութեան անհաշտ ընթացքով:

«Քիչ առաջ, շարունակեց Ֆոն Ռիպպէնթրոփ, գերմանական կառավարութիւնը մերժեց անգլիական վերջնագիրը, որ ներկայացուած էր այս առաւօտ, այն պատճառաբանութեամբ որ արձանագրուած է յուշագրի մը մէջ, — ահաւասիկ պատճէնը: Եթէ ֆրանսական կառավարութիւնը ինքզինք պարտաւորուած կը կարծէ յարգել իր յանձնառութիւնները Լեհաստանի հանդէպ ու մտնել պատերազմի մէջ, գերմանական կառավարութիւնը կը ցաւի միայն»:

Ֆրանսական դեսպանը կը հարցնէ թէ այդ խօսքերէն պէ՞տք է հետեւցնել որ գերմանական կառավարութիւնը ժխտական պատասխան կուտայ իր վերջին դիմումին, «այո» կը պատասխանէ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ:

Քուլոնտր կը յիշեցնէ թէ ինչ ծանր պատասխանատուութեան տակ կ'իյնայ Գերմանիան, առանց պատերազմի յայտարարութեան յարձակելով Լեհաստանի վրայ եւ մերժելով ետ քաշել իր զօրքը լեհական հողամասէն: Եւ կը յանձնէ վերջնագիր մը, որ կը հաղորդէր թէ ժամը 5էն վերջ Ֆրանսա ինքզինք պարտաւորուած պիտի զգայ կատարելու իր յանձնառութիւնները հանդէպ Լեհաստանի:

Այս խօսքերուն վրայ, Ֆոն Ռիպպէնթրոփի դէմքը կը պրկուի:

— Այդ պարագային, կ'ըսէ, Ֆրանսան է որ նախայարձակ պիտի համարուի:

— Պատմութեան կ'իյնայ դատել այդ պարագան, կը պատասխանէ ֆրանսական դեսպանը:

Մեկնելէ առաջ արտաքին նախարարութեան շէնքէն, Քուլոնտր վերջին անգամ ըլլալով կը հանդիպի Ֆոն Վայցզէքերի գրասենեակը: Գերման արտաքին նախարարութեան խորհրդականը կը սեղմէ դեսպանին ձեռքերը, յուզուած: Տասնըհինգ օր վերջ, Ֆոն Վայցզէքերի զաւակը պիտի իյնար լեհական դաշտերուն մէջ, պատերազմի ճակատին վրայ:

Ու երբ դեսպանը իր կառքը կը մտնէր, գերման պատանի մը վազելով կը մօտենայ եւ կը խնդրէ ստորագրել իր տետրակին մէջ: Դեսպանը կը կատարէ պատանիին խնդրանքը: Այս պարագան կը յուզէ ամբոխը, որ կանգնած էր դիմացը:

Ժամը 1ին Քուլոնտր կը հասնի դեսպանատուն: Կը հաղորդէ իր աշխատակիցներուն թէ ամէն ինչ վերջացած է: Այլեւս ուրիշ ընելիք չունէին, եթէ ոչ պատրաստուիլ դիւանագիտական շուկակառքին մեկնումին: Գերման իշխանութիւնները այդ մասին չափազանց ուղղամիտ գտնուեցան: Փոխանակութիւն մըն էր որ կը կատարուէր: Փարիզի գերման դեսպանը խնդրած էր իր հետ Գերմանիա տանիլ 40 հոգի, իսկ Պերլինի ֆրանսական դեսպանը՝ 30 հոգի:

Իրիկուան ժամը 5ին, դեսպանատուն եկան ամերիկեան սպաներ, միասին մնալու համար այնտեղ մինչեւ ֆրանսացի պաշտօնակիցներուն մեկնումը:

(13) (Շար.)

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme .. Paris (13)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԽՐԹԻՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	245 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 14 Novembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4195

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԵՒ ԱՆԳԼԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՆ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿԻՆ

«ԱՐԴԱՐ ԵՒ ՏԵՒԱԿԱՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ»

»»» · «««

Գերմանիոյ կ'իյնայ այո կամ ոչ ըսել

Հանրապետութեան նախագահը եւ Անգլիոյ Թագաւորը նոյեմբեր 12ին պատասխանեցին Պելժիոյ եւ Հոլանտայի վեհապետներուն հաշտութեան կոչին: Ահաւասիկ այդ պատասխաններուն բնագիրները .—

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

— « Հանրապետութեան կառավարութիւնը եւ ֆրանսացի ժողովուրդը միաձայնութեամբ իրենց մեծարանքը կը յայտնեն այն զգացումներուն որոնցմով ներշնչուած է Ձեր Վեհափառութեանց կողմէ ինծի ուղղուած հեռագիրը: Անոնք լիովին կը գնահատեն այդ կոչին վսեմութիւնը եւ ազնուականութիւնը: Ոչ մէկ ազգ այնքան խաղաղասէր է որքան ֆրանսական ազգը. ոչ մէկ ազգ այնքան զոհողութիւններ յանձն առած է Եւրոպայի խաղաղութեան համար: Ֆրանսա արդէն յաճախ յայտնած է եւ այսօր ալ կը յիշեցնէ թէ վճռած է եւ վճռած կը մնայ ընդունիլ որ եւ է հնարաւորութիւն որ կրնայ ապահովել արդար եւ տեւական խաղաղութիւն մը բոլոր ժողովուրդներու միջեւ: Արդարեւ, միայն արդարութեան վրայ հիմնուած խաղաղութիւն մը կրնայ ըլլալ տեւական: Ֆրանսա զէնք վերցուց միանգամ ընդ միշտ վերջ տալու համար բռնութեան եւ ուժի ձեռնարկներուն որոնք երկու տարիէ ի վեր, հակառակ ամէնէն հանդիսաւոր յանձնառութեանց եւ բռնաբարելով տրուած խոստումները, արդէն իսկ սարկացուցած կամ կործանած են երեք ազգեր Եւրոպայի մէջ եւ այսօր կը սպառնան բոլոր ազգերու ապահովութեան: Հետեւաբար, տեւական խաղաղութիւն մը կրնայ հաստատուիլ միայն դարմանելով այն անիրաւութիւնները զոր բռնի ուժը պարտադրեց Աւստրիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Լեհաստանի: Տեւական խաղաղութիւնը կրնայ հաստատուիլ, նաեւ, միայն այն ատեն երբ քաղաքական եւ տնտեսական ազգու երաշխաւորութիւններ ապագային կ'ապահովեն բոլոր ազգերու ազատութեան պահպանումը: Մարդիկ իրենց մտահոգութենէն կամ անձկութենէն կրնան փրկուիլ միայն այն ատեն երբ վստահ ըլլան թէ այսուհետեւ արգիլուած են նոր յարձակումներ իրաւունքին դէմ:

« Որ եւ է լուծում որ պիտի նուիրագործէր անարդարութեան յաղթանակը Եւրոպային պիտի տայ միայն խախուտ զինադադար մը, բոլորովին անհամապատասխան այն օրինաւոր եւ հաստատուն խաղաղութեան որուն դալուստը կը մաղթեն Ձեր Վեհափառութիւնները: Այլեւս ոչ թէ Ֆրանսայի, այլ Գերմանիոյ կ'իյնայ արտայայտուիլ թեր կամ դէմ այդ խաղաղութեան, որուն կ'ըղձան բոլոր ազգերը, իր իսկ արարքին շնորհիւ վտանգուած տեսնելով իրենց ապահովութիւնը եւ անկախութիւնը »:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

— 1. « Ուշադրութեամբ քննեցի, Միացեալ Թագաւորութեան, Քանատայի, Աւստրալիոյ, Նոր Զելանտայի եւ Հարաւ. Ափրիկէի Միութեան իմ կառավարութիւններուս հետ, այն կոչը զոր Ձեր Վեհափառութիւնը եւ Ն. Վեհափառութիւն Հոլանտայի Թագուհին ինծի ուղղած էին նոյեմբեր 7ին:

2.— Կը յիշեմ այն կոչը զոր Ձեր Վեհափառութիւնը եւ Ն. Վեհափառութիւն Հոլանտայի Թագուհին ուղղեցին օգոստոս 23ին, յանուն Օսլոյի խմբակցութեանց պատկանող պետութեանց, կոչ մը որով կը խնդրէիք վէճերը եւ պահանջները ենթարկել բանակցութեանց, եղբայրական գործակցութեան մը ոգիով: Իմ կառավարութիւնս եւ ֆրանսական կառավարութիւնը նպաստաւոր պատասխան մը տուին այս կոչին:

3.— Կը յիշեմ նաեւ Ձեր Վեհափառութեան եւ Ն. Վեհափառութիւն Հոլանտայի Թագուհիին միջնորդութեան առաջարկը իմ կառավարութեանս եւ ֆրանսական, գերմանական, իտալական եւ լեհական կառավարութեանց, օգոստոս 23ին: Այդ առաջարկը ջերմութեամբ ընդունուեցաւ իմ կառավարութեանս, ինչպէս եւ ֆրանսական, իտալական եւ լեհական կառավարութեանց կողմէ: Քանի մը օր վերջը, գերմանական կառավարութիւնը յարձակում կը կատարէր Լեհաստանի վրայ, առանց տեղի տրուած ըլլալու:

4.— Իմ կառավարութիւններս խորապէս կը գնահատեն այն ոգին որով տոգորուած է Ձեր Վեհափառութեան առաջարկը եւ միշտ տրամադիր են քննելու արդար խաղաղութեան մը բանաւոր եւ ապահով հիմերը: Իմ բաղձանքս է, ինչպէս եղած է միշտ, որ պատերազմը պէտք եղածէն մէկ օր իսկ աւելի չտեւէ. Հետեւաբար կրնամ անմիջապէս պատասխանել Ձեր Վեհափառութեան կոչին այն մասին որով յօժարութիւն կը յայտնէ դիւրացնել համաձայնութեան մը տարրերուն ստուգումը:

5.— Արդէն իսկ բացորոշապէս յայտնուած են այն էական պայմանները որոնց հիման վրայ մենք վճռած ենք ձեռք բերել պատուաւոր հաշտութիւն մը: Պատերազմին սկիզբէն ի վեր հրատարակուած վաւերաթուղթերը պայծառօրէն կը պարզեն անոր ծագումը եւ պատասխանատուութիւնը: Իմ ժողովուրդներս զէնք վերցուցին միայն այն ատեն երբ ամէն ջանք փորձուած էր խաղաղութիւնը փրկելու համար:

6.— Մեր պատերազմի մտնելուն անմիջական առիթը եղաւ Գերմանիոյ նախայարձակումը Լեհաստանի դէմ, բայց այդ յարձակումը միայն մէկ նոր օրինակն էր Գերմանիոյ քաղաքականութեան իր դրացիներուն հանդէպ: Իսկ ընդհանուր նպատակը որուն համար իմ ժողովուրդներս կը կռուին այժմ, այն է որ Եւրոպան փրկուի, իմ վարչապետիս բառերով, «գերմանական նախայարձակման մը մշտատեւ երկիւղէն, որպէսզի Եւրոպայի ժողովուրդները կարենան պահպանել իրենց անկախութիւնը եւ ազատութիւնները», եւ ապագային խափանուի բռնի ուժի դիմելու մեթոտը, փոխանակ խաղաղասիրական միջոցներուն՝ միջազգային վէճերու կարգադրութեան համար: Այս նպատակները ընդլայնուեցան եւ շեշտուեցան զանազան առիթներով, մասնաւորապէս իմ վարչապետիս հոկտեմբեր 12ի յայտարարութեամբ եւ իմ արտաքին գործերու նախարարին նոյեմբեր 2ի յայտարարութեամբ, Երեսփ. Ժողովին եւ Լորտերու Ժողովին մէջ:

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Փարիզի խօթներորդ ահազանգը հնչեց երկուշաբթի առտու ժամը 4.20ին, տեւելով մինչեւ 5.20, ուրեմն մէկ ժամ: Ժողովուրդը, միշտ պաղարիւն, ապաստանեցաւ պատսպարաններըը: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ չարաթ առտու Փարիզէն զատ, ահազանգը հնչեց նաեւ Ռուպէի, Լիլի, Թուրքուանի, Մօպէօժի եւ ճարտարարուեստական եւ հանքային կեդրոններու մէջ, ֆրանսական եւ պելժիական սահմանագլուխին միջեւ: Հակօդային թնդանօթները անմիջապէս կրակեցին թշնամի օդանաւերուն դէմ որոնք բաւական ցածէն կը թռչէին:

Հաշտութեան առաջարկի մասին Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ պատասխանները պիտի կարդաք քիչ անդին: Ինչպէս դիտել կուտայ «Նիւ Եորք Հէրըլտ», ֆրանսական պատասխանը կառավարութեան դիրքը կը սահմանէ« զաղղիական ճշգրտութեամբ եւ պայծառութեամբ», յիշելով Աւստրիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Լեհաստանի անկախութեանց վերահաստատման պայմանը. իսկ անգլիականը աւելի ընդհանուր նպատակները կը պարզէ, թէեւ տոգորուած է միեւնոյն տրամադրութեամբ: Ինչպէս կը շեշտեն երկու ծանուցագիրներն ալ, Գերմանիոյ կ'իյնայ ճամբան հարթել կամ խափանել:

Հոլանտայի եւ Պելժիոյ մտահոգութիւնը զգալապէս փարատեցաւ վերջին 48 ժամուան մէջ: Կը կարծուի թէ Գերմանիա միտք չունի բռնաբարելու երկու երկիրներուն չէզոքութիւնը, նախատեսելով այդպիսի արարքի մը ծանրակշիռ հետեւանքները:

Ֆինլանտայի խնդիրը նորէն մտահոգութիւն կը պատճառէ: Բանակցութիւնները ընդհատուած են եւ կրնայ ըլլալ որ պատուիրակութիւնը վերադառնայ Մոսկուայէն:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՄԻԹՏ ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ

Կիրակի եւ երկուշաբթի օր հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան .—

Զեկոյց թիւ 137, Նոյեմբեր 11, առաւօտ.— Կրճատեալ գործունէութիւն ճակատին վրայ, գիշերուան ընթացքին:

Զեկոյց թիւ 138, իրիկուն.— Նոյեմբեր 10էն 11ի գիշերը թշնամի օդանաւեր թռան Ֆրանսայի հիւսիսային արեւելեան շրջանին վրայ: Ցերեկը հանդարտ անցաւ ճակատին վրայ:

Զեկոյց թիւ 139, նոյեմբեր 12, առաւօտ.— Գիշերուան ընթացքին քանի մը արշաւներ ճակատի զանազան կէտերուն վրայ:

Զեկոյց թիւ 140, իրիկուն.— Ցերեկուան ընթացքին ետ մղեցինք քանի մը տեղական փորձեր թշնամի զօրքին կողմէ:

*** Տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները կը գրեն թէ տեղատարափ անձրեւները դանդաղեցուցած են գերմանական գործողութիւնները որոնք սկսան անցեալ երեքշաբթի օր, Սարի ճակատին վրայ: Շաբաթ գիշեր գերմանական հետազօտիչ զօրախումբեր արշաւեցին ֆրանսական գիծերու եւ տեւը, Լիւքսէմպուրկի եւ Զուիցերիոյ սահմանագլուխին միջեւ: Ֆրանսական օդանաւերն ալ հետազօտութիւններ կատարեցին գերմանական գիծերուն մէջ, տեղեկութիւններ քաղելու համար: Այդ օրը գերմանական երկու վաշտեր բուռն յարձակումներ կատարեցին, ճամբան հարթելով թնդանօթներու եւ օդանաւերու ռմբակոծութեամբ: Յարձակման մը ատեն գերմանական վաշտը յառաջ խաղաց եւ սպառնաց պաշարել ֆրանսական դիրքը, մէկ քիլոմեթր ճակատի վրայ: Երկրորդ յարձակման ատեն ուրիշ վաշտ մը յառաջ խաղաց մէկուկէս քիլոմեթր ճակատի մը վրայ: Երկու յարձակումներուն ատեն ալ ֆրանսական յառաջապահները քաշուեցան: Գերմանական առաջին վաշտը իբր 600 մեթր յառաջ խաղաց ֆրանսական դիմադրութեան գծին վրայ, իսկ երկրորդը յառաջացաւ մէկուկէս քիլոմեթր: Ֆրանսական հրետանին կրակ բացաւ, երբ երկու թշնամի վաշտերը մօտեցան եւ ետ մղեցին զանոնք, ծանր կորուստներ պատճառելով, այնպէս որ հետեւակազօրքը պէտք չունեցաւ հակայարձակումի դիմելու: Ֆրանսացիները վերադրաւեցին առժամապէս կորսուած գետինը, վերահաստատելով գնդացիրներու եւ փշաթելերու շարքը:

Զինուորական շրջանակներու մէջ զանազան ենթադրութիւններ կ'ըլլան գերմանական բանակին խորհրդաւոր շարժումներու մասին: Առաջին,— գերմանական արշաւանք մը հիւսիսային Պրապանթէն, գրաւելու համար Ֆլուշինկի նաւահանգիստը.— Երկրորդ՝ զուգընթաց յարձակում մը Մաժինոյի գծին, Հոլանտայի եւ Պելժիոյ վրայ.— Երրորդ՝ յարձակողական մը ֆրանսական ամբողջ գծին վրայ, զուիցերիական սահմանագլուխէն մինչեւ Լիւքսէմպուրկ, արշաւելով Զուիցերիայէն: Այս վերջին ծրագրին նպատակը պիտի ըլլայ կողերէն զարնել Դաշնակիցները, Մաժինոյի գծին երկու ծայրերուն վրայ, անշարժութեան դատապարտելով անոնց գլխաւոր բանակները: Զոր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

7.— Այն տարրերը որ իմ կառավարութիւններուս կարծիքով պէտք է մաս կազմեն ամէն կարգադրութեան, պայծառօրէն եւ յստակօրէն կ'երեւան այդ քաղաքական յայտարարութեանց մէջ: Եթէ Ձեր Վեհափառութիւնը ի վիճակի ըլլայ ինծի հաղորդելու ո եւ է առաջարկ Գերմանիոյ կողմէ որ կրնայ իրական պատեհութիւններ ընծայել վերը պարզուած նպատակին հասնելու, կրնամ անմիջապէս ըսել թէ իմ կառավարութիւններս ամենաուշադիր քննութիւնը պիտի նուիրեն անոր »:

*** Գերմանական կառավարութիւնը Լա Հէյի դեսպանին միջոցաւ հաղորդեց Հոլանտայի արտաքին նախարարութեան թէ ուշադրութեամբ պիտի քննէ այն հեռագիրը զոր Թագուհին եւ Պելժիոյ Թագաւորը Գերմանիոյ Առաջնորդին ուղղած էին անցեալ երեքշաբթի օր:

*** Պապը հեռագիր մը ուղղելով Պելժիոյ Թագաւորին, իր ջերմ գնահատութիւնը յայտնեց անոր եւ Հոլանտայի Թագուհիին հաշտութեան առաջարկին առթիւ: «Կ'աղօթենք Աստուծոյ որ իր ողորմածութեամբ բանայ ճանապարհը ճշմարիտ եւ տեւական խաղաղութեան մը համար »:

Ուրիշ լուրի մը համաձայն, Պապը հեռագիր մը ուղղած է պատերազմիկներուն, խնդրելով որ նկատի առնեն Պելժիոյ եւ Հոլանտայի վեհապետներուն միջնորդութեան առաջարկը:

20 տարեկաններու զինուորագրութիւնը

Պաշտօնաթերթը կիրակի օր հրատարակեց ազգ. պաշտպանութեան նախարարին մէկ հրամանագիրը, 1940ի զօրադասին ցուցակագրութեան մասին (անոնք որ 20 տարեկան կ'ըլլան 1940 յունուար 1էն մինչեւ դեկտեմբեր 31): Այս հրամանագրին համաձայն, ցուցակագրութեան գործողութիւնները պէտք է վերջանան դեկտեմբեր 15ին: Բժշկական քննութիւնները պիտի սկսին դեկտ. 25ին եւ պիտի փակուին 1940 յունուար 25ին:

Հրամանագրին տրամադրութեամբ, պիտի ցուցակագրուին նաեւ այն երիտասարդները որոնք ֆրանսացի դարձած են ստացական հպատակութեամբ (naturalisation), վերահաստատումով կամ յայտարարութեամբ, 1939 փետր. 10էն ի վեր եւ չեն ցուցակագրուած 1939ին, ինչպէս եւ անոնք որ ֆրանսացի պիտի դառնան 1939 դեկտեմբեր 15էն առաջ կամ 1939 դեկտեմբեր 15էն մինչեւ 1940 յունուար 25, եթէ բժշկական քննիչ յանձնաժողովը իր գործողութիւնները չէ լրացուցած իրենց շրջանին մէջ: Նոյնպէս, պիտի ցուցակագրուին անոնք որ հպատակ դառնալով իրենց չափահասութենէն առաջ, խնդրած են իրենց տարեկից զօրադասին միանալ:

1940ի զօրադասի ցուցակներուն վրայ արձանագրուած երիտասարդները (բացի անոնցմէ որ զանց կ'առնուին — omis), կրնան արտօնութիւն ստանալ կամաւոր գրուելու մինչեւ դեկտեմբեր 15, երբ կը փակուին ցուցակագրութիւնները:

Այն երիտասարդները որ իրենց ցուցակագրուած նահանգին մէջ չեն բնակիր, կրնան խնդրել որ բժշկական քննութիւնը կատարուի իրենց բնակավայրին մէջ: Այս մասին խնդրագիր ներկայացնելու պայմանաժամը կը լրանայ ցուցակագրութեան վերջին օրը: Պարպուած գաւառներու երիտասարդները պիտի ցուցակագրուին այն շրջանին մէջ ուր կը բնակին ցուցակագրութեան ատեն:

Բժշկական քննութեանց աւարտումէն վերջը, ցուցակագրութեան եւ զինուորագրութեան ցանկերէն օրինակ մը պիտի ղրկուի բնակավայրի նահանգապետին, ենթականերուն թղթածրարներով: Քննիչ մարմինը փակման նիստին մէջ պիտի որոշէ ենթականերուն ֆիզիքական յարմարութիւնը: Կրնայ ըլլալ որ ցուցակագրութեան եւ բժշկական քննութեան ժամանակաշրջանին մէջ կարգ մը երիտասարդներ պարպուին եւ ուրիշ նահանգներ փոխադրուին: Այն ատեն քննիչ յանձնաժողովը մասնաւոր նիստեր պիտի գումարէ:

Զինադադարի տարեդարձին առթիւ

Պատերազմի պատճառով, նոյեմբեր 11ի զինադադարին մեծաշուք հանդէսները կրճատուած էին այս տարի, բայց եւ այնպէս պատշաճ արարողութիւններ կատարուեցան Անծանօթ Զինուորի Դամբարանին առջեւ: Հանրապետութեան նախագահը, նախարարները եւ երեսփ. ժողովին ու ծերակոյտին նախագահները աւանդական ուխտագնացութիւնը կատարեցին դէպի դամբարան, ուր բարեւի կեցած էին ֆրանսացի, անգլիացի եւ լեհ զինուորներ: Սպարապետը, Զօր. Կամլէն առտուն զբաղած ըլլալով, այցելեց կէսօրէն վերջը, ստորագրեց ոսկեղէն գիրքը եւ անմիջապէս վերադարձաւ բանակատեղի:

Զինադադարի տարեդարձին առթիւ հանրապետութեան նախագահը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ, խորապէս ողբալով որ նորէն կը գտնուինք պատերազմի մէջ:

— « Ամէն բան փորձուեցաւ աղէտը կանխելու համար: Ֆրանսա մեղք չունի այս աղէտին մէջ: Բռնութեան անողոք մեթոտներուն դիմաց Ֆրանսա առանց յոգնելու առաջարկեց հաշտարար միջոցներ, ազատ եւ ուղղամիտ բանակցութիւններ: Ըսուած էր սակայն, թէ մեր հայրենիքը, այնքան բարեմոյն եւ քաղցր, նորէն պիտի գտնուէր նոյն վտանգներուն առջեւ ինչ որ 1914 օգոստոսին: Եւ Սեպտեմբեր 1ին, իր ազատութիւնը եւ պատիւը պաշտպանելու համար, հաւատարիմ մնալու համար իր յանձնառութեանց, ստիպուեցաւ նորէն զէնք վերցնել »:

Նախագահը յետոյ ջերմօրէն գնահատելով ժողովուրդին բարոյական կորովը, յայտարարեց թէ ամբողջ աշխարհ դաշնակիցներուն հետ է: «Տիեզերական խիղճը ամէն կողմէ հաւանութիւն կը յայտնէ մեզի, իր բարոյական աջակցութիւնը կ'ընծայէ մեզի: Երէկ, Մ. Նահանգներու երեսփ. ժողովին նախագահը յայտարարեց թէ ամերիկեան զգացումը կը հակի դէպի Ֆրանսա եւ Մեծն Բրիտանիա, որոնց կառավարական ձեւը անհատին թոյլ կուտայ ազատ խորհիլ, ազատ արտայայտուիլ, ազատօրէն կառավարել ինքզինք: Անգլեւ-ֆրանսեւթուրք փոխադարձ աջակցութեան եռանդամ դաշնագիրը, որ այնքան խանդավառութեամբ վաւերացուեցաւ թուրք խորհրդարանին կողմէ, եզականօրէն կ'աւելցնէ Դաշնակիցներուն հեղինակութիւնը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ: Այո, հայրենակիցներ, աշխարհը մեզի հետ է: Ան կ'ըմբռնէ թէ Դաշնակիցներուն յաջողութիւնը մեծ արժէք ունի ընդհանուր մարդկութեան համար: Թող զէնքի ուժով ճառագայթէ արդարութեան յաւիտենական ուժը, այն որուն համար իյնաց Անծանօթ Զինուորը »:

*** Հանրապետութեան նախագահը եւ Անգլիոյ Թագաւորը սիրալիր հեռագիրներ փոխանակեցին, փառաբանելով երկու երկիրներուն զինակցութիւնը՝ յանուն ազատութեան եւ արդարութեան:

Անգլիոյ Թագուհին ալ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ, խօսքը ուղղելով մասնաւորապէս բրիտանական կայսրութեան եւ ֆրանսացի կիներուն որոնք այնքան քաջութեամբ կը տոկան պատերազմի փորձանքներուն:

*** Նոյն օրը նախագահ Րուզվէլթ եւս ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ աշխարհը կը կարօտի նոր խաղաղութեան մը, աւելի լաւ քան այն որ հաստատուեցաւ վերջին պատերազմով: «Մենք կ'աղօթենք խաղաղութեան համար: Մենք այսօր պէտք ունինք, ինչպէս միշտ պէտք ունեցած ենք եւ պիտի ունենանք զինարուեստին վարժուած քաղաքացիներու: Ուրիշ ի՞նչ միջոցով կը յուսանք պահպանել եւ մշտնջենաւորել ներկայացուցչական եւ սահմանադրական կառավարութեան մը ժողովրդավար ձեւը: Մենք երբեք այն պատրանքը չենք ունեցած թէ խաղաղութիւնը եւ ազատութիւնը կրնան հիմնուիլ տկարութեան վրայ: Սպառազինութեանց միակ նպատակն է այնպիսի զօրավիճակ մը հաստատել ուր կարենայ պահպանուիլ տեւական եւ ազատ խաղաղութիւն մը:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ կառավարութիւնը արձակեց պահեստիներու վերջին դասը որ զէնքի տակ առնուած էր վերջերս:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ֆրանսական դեսպանը, Պ. Նաժիար, որ Փարիզ կը գտնուէր, իր պաշտօնատեղին վերադարձաւ:

Մինչեւ անգամ կրնամ ըսել որ եթէ ձմեռը անցրնենք առանց մեծ դէպքի մը, իրականին մէջ շահած պիտի ըլլանք այս պատերազմին առաջին ճակատամարտը եւ պիտի կրնանք գարնան գործի ձեռնարկել աւելի հզօր, աւելի լաւ կազմակերպուած եւ սպառազինուած քան եղած ենք որ եւ է ատեն: Շարք մը կարեւոր դէպքեր տեղի ունեցան ի նպաստ մեզի, պատերազմէն ի վեր: Իտալիա, ուրկէ կը վախնայինք թէ կը բաժնուի Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի հետ ունեցած պատմական ընկերակցութենէն Միջերկրականի մէջ, ընկերակցութիւն մը որ հետզհետէ աւելի արդիւնաւոր պիտի դառնայ, պահեց իր խիստ չէզոքութիւնը: Որեւէ կռիւ չծագեցաւ մեր եւ Ճափոնի միջեւ: Այս երկու մեծ պետութիւնները, որոնք Գերմանիոյ միացած էին հակաբոլշեւիկեան դաշինքով, դժուար կը գտնեն յարմարիլ ճակատի փոփոխութեան մը դէպի համայնավարութիւն: Ոչ ոք կրնայ ստորագնահատել Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած զինակցութեան արժէքը: Խորհրդային կառավարութիւնը, որ մարմնացած է Սթալինի ահարկու անձնաւորութեան մէջ, վերջնապէս խորտակեց հիթլերական երազները դէպի Արեւելք յառաջանալու: Մինչ արջին ձախ թաթը Գերմանիան կը հեռացնէ Սեւ ծովէն, անոր աջ թաթը կը խլէ Պալթիկի տիրապետութիւնը: Ինչ որ ալ ըլլայ պատմութեան դատաստանը, այս դէպքերուն առջեւ, մեզի համար կարեւոր պարագան կատարելապէս բացայայտ է,— Նացի Գերմանիան ետ քշուած է Արեւելքէն, եւ պէտք է նուաճէ բրիտանական կայսրութիւնը եւ ֆրանսական հանրապետութիւնը, կամ կործանի իր փորձին մէջ: Այժմ այս նացի վայրագ մեծխօսիկներըընչաքաղց աչքերով քանի մը փոքր երկիրներ կը հետապնդեն արեւմուտքի մէջ: Անոնք կրնան ոտնակոխ ընել եւ աւարի տալ այդ երկիրները, ինչպէս ըրին Աւստրիան, Չեխոսլովաքիան եւ Լեհաստանը: Անոնք չհամարձակեցան կռիւի բռնուիլ բրիտանական նաւատորմին հետ, որ իրենց յարձակման սպասեց անցեալ շաբաթ: Անոնք կը վարանին Ֆրանսական բանակին պողպատեայ ճակատին առջեւ, Մաժինոյի գծին երկայնքը, բայց իրենց հլու հնազանդ զինուորները կուտակած են Հոլանտայի եւ Պելժիոյ սահմաններուն վրայ:

« Ես չեմ փորձեր մարգարէանալ թէ խելագար կատաղութիւնը պիտի մղէ՞ Հիթլերը իր ոճիրներու ամէնէն ծանրին մէջ խրելու. բայց կրնամ առանց վարանելու ըսել թէ Հոլանտայի եւ Պելժիոյ, ինչպէս Լեհաստանի, Չեխոսլովաքիոյ եւ Աւստրիոյ ճակատագիրը պիտի վճռուի բրիտանական կայսրութեան եւ ֆրանսական հանրապետութեան յաղթանակով: Եթէ մենք պարտուինք, բոլորս ալ գերիներ պիտի դառնանք եւ Մ. Նահանգները մինակ պիտի մնան մարդուն իրաւունքները պաշտպանելու համար: Եթէ մենք չխորտակուինք, այդ բոլոր երկիրները պիտի փրկուին, վերստանալով իրենց կեանքը եւ ազատութիւնը: Ես համոզուած եմ թէ այդ չար մարդը եւ իր ափ մը դաւադիրները այնքան վստահ չեն իրենք իրենց վրայ որքան մենք, թէ կը նեղուին իրենց յանցաւոր խիղճէն՝ վախնալով վերահաս պատիժէն: Ամբողջ աշխարհ Հիթլերի եւ հիթլերականութեան դէմ է: Նոյն իսկ Գերմանիոյ ներսը կան միլիոնաւոր մարդիկ որոնք վեր կը մնան ոճիրներէն եւ ապականութենէն որ կը կազմէ նացի կուսակցութեան մեքենան »:

Ֆինլանտա մերժեց Մոսկուայի պահանջները

×

Ինչպէս կը նախատեսուէր, Ֆինլանտայի պատուիրակութիւնը մեկնեցաւ Մոսկուայէն, բանակցութիւնները անելի մը յանգած ըլլալով: Յայտնի չէ թէ ե՛րբ պիտի վերսկսին բանակցութիւնները: Ֆինլանտայի արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը հաւանած է որ պատուիրակութիւնը վերադառնայ: Կառավարութիւնը մինչեւ հիմա միայն կուսակցութեանց պետերուն հաղորդած է խորհրդային պահանջները եւ Ֆինլանտայի պատասխանը: Եթէ նոյն իսկ խորհրդարանին հաղորդէ զանոնք, հրատարակութեան պիտի չտայ, գաղտնի համարելով բանակցութիւնները:

Ֆինլանտա հանդարտօրէն սպասելով դէպքերու ընթացքին, կը զօրացնէ իր պաշտպանողական միջոցները: Կիրակի օր ցոյցեր կատարուեցան բոլոր քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ: Մեծ քաղաքներու ժողովներուն ներկայ էին մինչեւ 100,000 քաղաքացիներ :

Մինչ ֆինլանտական պատուիրակութիւնը կը մեկնէր Մոսկուայէն, խորհրդային թերթերը շարունակեցին իրենց բուռն յարձակումները, ամէն մեղք ձգելով Ֆինլանտայի վրայ: «Փրավտա» կ'ըսէ թէ Ֆինլանտան սպառազէն բանակավայրի մը վերածուած է եւ տնտեսական կեանքը ջլատուած: Խորհրդային թերթը օրական 40 միլիոն ֆինլանտական մարք կը հաշուէ հարեւան երկրին զինուորական ծախքերը, եզրակացնելով թէ Ֆինլանտա չի կրնար 6 — 7 ամիսէն աւելի դիմանալ զօրաշարժի ծախքերուն :

Մոսկուա ոչ միայն նաւակայաններ եւ նաւահանգիստներ կը պահանջէ Ֆինլանտայէն, այլեւ աչք ունի անոր հանքային հարստութեանց, մանաւանդ նիքէլին վրայ, որ առատութեամբ կը գտնուի Փէցամոյի շրջանին մէջ: Խ. Միութիւնը պահանջած է նաեւ Լատոկա լիճին հարաւային սահմանը ետ քաշել քանի մը տասնեակ քիլոմեթր եւ քանդել ամրութիւնները, զանոնք սպառնալիք մը համարելով Լէնինկրատի համար,— «քաղաք մը որ նոյնքան բնակչութիւն ունի որքան ամբողջ Ֆինլանտան եւ օրրանն է յեղափոխութեան»: Ասոր փոխարէն, Մոսկուա Ֆինլանտայի կը շնորհէ կրկնապատիկ աւելի ընդարձակ տարածութիւն մը Մեծ Լիճին արեւելեան կողմը, բայց այդ շրջանը մեծ մասով կը բաղկանայ լիճերէ եւ ճահիճներէ: «Ֆինլանտա պատերազմ կ'ուզէ», կ'եզրակացնէ խորհրդային մամուլը :

«Պատերազմին նպատակները»

Ֆրանսական մամուլը կը շարունակէ կարծիքի փոխանակութիւնը այս հարցին մասին: Կուտանք քանի մը արձագանգներ եւս:

«Էփոք»ի մէջ, Անրի տը Քէրիլիս կը գրէ·

— «Անցեալ օր, Լուի Մատլէն, իր պատմագիտական ծանօթութիւններու ամբողջ հեղինակութեամբ, ցոյց կուտար թէ որքան վտանգաւոր, նոյնիսկ անհեթեթ է բանաձեւել «պատերազմի նպատակները», երբ տակաւին չենք գիտեր թէ ինչ պայմաններու մէջ տեղի պիտի ունենայ պատերազմը, թէ որ երկիրներն ալ ի վերջոյ պիտի մասնակցին պատերազմին:

Եւ սակայն Գերմանիա կ'ուզէ, ամէն գնով կ'աշխատի որ պարզենք «պատերազմի նպատակները», այն յոյսով որ կրնան պատճառ գտնել Լոնտոնը Փարիզէն բաժնելու, վերջապէս վիճաբանութեան նիւթ ստեղծելու Ֆրանսացիներուն միջեւ, միջազգային դժուարութիւններ ստեղծելու Եւրոպայի մէջ, նիւթ գտնելու իր ներքին եւ արտաքին քարոզութիւններուն համար :

Օրինակի համար.— Երբ գտաւ ֆրանսական կառավարութիւն մը կամ Ֆրանսացիներ, որ ըսին թէ պատերազմին նպատակն է Լեհաստանի վերահաստատումը, անմիջապէս պիտի պատասխանէ գերմանական քարոզութիւնը թէ «Լեհաստան բաժնուած է Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ, անշուշտ չէք խորհիր Լեհաստանի երկու կտորներն ալ ետ խլել երկու երկիրներէն, քանի որ կը պատերազմիք այդ երկիրներէն միայն մէկուն դէմ, հետեւաբար, այնքան ատեն որ միտք չունիք պատերազմ յայտարարելու Ռուսիոյ դէմ՝ վերջացնելէ վերջ Գերմանիոյ հետ սկսուած պատերազմը, ձեր «պատերազմի նպատակը » կը դառնայ անիմաստ»: Այս երգը երգեց արդէն Շթութկարտի դաւաճանն ալ:

Եթէ, ընդհակառակն, յայտարարուի թէ Ֆրանսայի «պատերազմի նպատակն» է Գերմանիոյ ջախջախումը, այն ատեն Հիթլերի մարդիկը պիտի դառնան գերման խաղաղասէրներուն, նացիականութեան հակառակորդներուն, բանակին միապետական տարրերուն, ամրապնդելու համար մեզ աշխարհակալութեամբ, եւ յայտարարելու թէ միակ ելքն է միանալ Ֆիւհրէրին շուրջ, որպէսզի չըբնաջնջուի Գերմանիան: Այս տեսակէտը արդէն քարոզութեան ծառայեց անցեալ շաբաթ, երբ կարգ մը թերթեր յայտարարեցին թէ պէտք է ըստեղծել Գերմանիաներ, փոքրիկ պետութիւններու բաժնելով Հիթլերի Գերմանիան, համաձայն Վեսթֆալիոյ դաշնագրին»:

«Լիմիէր»ի մէջ, Վիքթոր Պաշ կը պաշտպանէ բոլորովին տարբեր տեսակէտ մը: Պատեհ է որ, կ'ըսէ, գիտական ընկերակցութիւններ, որոնք պաշտօնական հանգամանք չունին, նոյնիսկ քաղաքագէտները, որոնք մաս չեն կազմեր դահլիճին, քննեն ուսումնասիրեն այս ծանր հարցը եւ յայտնեն իրենց կարծիքը:

— « Այսպէս էր որ, կը շարունակէ Վիքթոր Պաշ, մեծ պատերազմին մէջ, Մարդու Իրաւունքներու Ընկերակցութիւնը աղէտին առաջին օրէն սկսեալ ձեռնարկեց մասնաւոր յանձնախումբերու կազմութեան, անոնց պաշտօն տալով ուսումնասիրել մէկը այն բազմաթիւ հարցերէն, զոր հրապարակ պիտի դնէր յետագային նոր Եւրոպայի մը կազմութիւնը»:

Բոլոր այս յօդուածագիրները մէկ մտահոգութիւն ունին,— պատրաստ գտնուիլ, անակնկալի չգալ, ինչպէս եղաւ անցեալ պատերազմին վերջաւորութեան: Ահա թէ ինչու իրարու կը յաջորդեն այս կարգի յօդուածները:

Շ. Մօրասի տեսակէտով, պէտք է կռուիլ մինչեւ որ Գերմանիան դրուի նախ քան Պիզմարքը գտնուած պայմաններուն ու կացութեան մէջ: Ըստ Լէոն Պլումի, պէտք է այնպիսի հաշտութիւն մը, որ կարելի ըլլայ Գերմանիոյ ամբողջականութիւնը դընել Եւրոպայի վերակազմութեան մէջ, պայմանով որ իրական ապահովութեան եւ տեւական խաղաղութեան երաշխիք տայ: Ըստ Լէոն Ժուհոյի, պէտք հաշտութիւնը ստեղծէ նոր կարգուսարք մը, որ պիտի ապահովէր հաւասարակշռութիւն մը անհատական եւ հաւաքական իրաւունքներուն միջեւ :

Անգլիացիները, որոնք բացին կարծիքներու փոխանակութեան այս շարժումը, շատ աւելի լայն հետաքրքրութիւն մը ցոյց կուտան այս հարցին մասին: Վէլլս, Պէռնըրտ Շօ, Ուիքհէմ Սթիտ, «Թայմզ» մեծ օրաթերթը, The Fortnightly պարբերաթերթը եւ յիսունեւեօթը գիտնականներ կ'աշխատին ճշդել ներկայ պատերազմին նպատակները:

Կարծիքներու փոխանակութեան այս շարժումին մէջ, հետաքրքրական են Ուիքհէմ Սթիտի տեսակէտները, զորս կ'ամփոփէ Վիքթոր Պաշ.

— « Ոչ ճանչնալ, ոչ ալ ընդունիլ Հիթլերի նախայարձակման արդիւնքը, այլ Գերմանիան վերադարձնել 19ի սահմաններուն: Ամբողջովին հրապարակէն քշել Հիթլերը եւ նացիականութիւնը: Գերմանիոյ մէջ ստեղծել ժողովրդավար կառավարութիւն մը : Ստեղծել, եթէ կարելի է նոյնիսկ պատերազմի ժամանակ, դաշնակցային կազմակերպութիւն մը իրարու միացնելու համար դաշնակիցներն ու հիթլերականութեան հակառակ ժողովուրդները: Հաշտութենէն վերջ, Գերմանիան ալ առնել այս դաշնակցութեան մէջ, իբրեւ քաղաքական միութիւն կամ իբրեւ գերման կոտորակեալ պետութիւններու դաշնակցութիւն, պայմանաւ որ նախ իր սպառազինութիւնները կրճատուին այն չափով որ պէտք է երկրին ներքին կարգը պահպանելու համար, յետոյ իր քաղաքացիները վայելեն, առանց ցեղի, դասակարգի եւ դաւանանքի խտրութեան, անհատական ամէն իրաւունք: Իբրեւ անդամ, այդ դաշնակցութեան մէջ առնել ներկայ չէզոք պետութիւնները, բայց այնուհետեւ դաշնակցութենէն հեռացնել ամէն պետութիւն որ չէզոք կը մնայ նախայարձակումի մը դիմաց: Ոչ փոխանակութիւն, ոչ ալ մենաշնորհ գաղութներու հարցին մէջ: Վերակազմութիւն Ազգերու Դաշնակցութեան »:

Վիքթոր Պաշ ինք եւս նպաստաւոր տրամադրութիւն ցոյց կուտայ այս տեսակէտին: Եւ քիչ մը աւելի կը ծանրանայ չէզոքութեան վրայ, ընդունելով որ հաղորդակցութեանց միջոցներու յառաջդիմութեան պատճառով այլեւս կարելի չէ ընդունիլ որ պետութիւն մը կրնայ ինքզինք կղզիացած համարել եւ զուրս մնալ որ եւ է վէճէ եւ բախումէ: Մարդկութիւնը մէկ մարմին կը կազմէ, այդ մարմինին պէտք է տալ ընդհանրական հոգի մը,— ահա ներկայ պատերազմին նպատակը:

Իբրեւ վերջաբան, յիշատակենք Ռընէ Կունէնի յօդուածը, «Ժիւսթիս» թերթին մէջ, ուր կ'արձանագրէ թէ արքիդուքս Օթոն «կը յուսայ կազմել Դանուբեան պետութիւն մը, Աւստրիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Հունգարիոյ միացումով »:

Մանձափի
ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

(ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ)

ԽՄԲ.— Մարսէյլի հանգանակիչ կեդր. Յանձնաժողովէն ստացած ենք հետեւեալ հաշուեկշիռը (3 նոյեմբեր): Այս առթիւ ըսենք որ բոլոր ցանկերն ալ ստացած ենք, բայց փոքր մաս մը մնաց անտիպ, պատերազմի պատճառով.—

Մարսէյլ քաղաքէն հանգանակուած 11076 ֆրանք, Լա Վիստի շըրջանէն հանգանակուած 1007, Սէն Լուի շրջանէն հանգանակուած 2270, Կարտանի շրջանէն՝ 459, Գամբաննը Ֆրէզի շրջանէն 830, Տիկին Զաթիկեանի ձեռամբ, Լուրտ գացող ուխտաւորներէ 220, Մարսէյլ՝ Պօմոնի շրջանէն հանգանակուած 1083, Էքս Լէ Միլի շրջանէն 206 ֆրանք, ընդհանուր գումար՝ տասնը եօթը հազար հարիւր յիսունը մէկ: (17151 ֆրանք:

«Յառաջ»ի միջոցաւ 11 օգոստոս 1939ին թիւ 49 ստացագրով ղրկուած 5385 ֆրանք, օգոստոս 17ին թիւ 7444 ստացագրով 4592 ֆրանք, Օգոստոս 30ին, թիւ 394 ստացագրով 5860 ֆր., Սեպտեմբեր 27ին, թիւ 384 ստացագրով 1108, նոյեմբեր 6ին, թիւ 2767 ստացագրով 206 ֆրանք, ղրկուած ընդհ. գումար՝ տասնը եօթը հազար հարիւր յիսունը մէկ ֆր., (17151):

« Հանգանակիչ կեդրոնական յանձնախումբը» իր պարտականութիւնը վերջ գտած համարելով, հրապարակաւ կը ներկայացնենք հանգանակուած եւ ղրկուած գումարներու հաշուեկշիռը, մեր շնորհակալութիւնները յայտնելով ազգային, կրօնական, բարեսիրական, եկեղեցական եւ թաղային բոլոր մարմիններուն, ինչպէս նաեւ մեր թեմի պարտաճանաչ եւ զոհաբերող ժողովուրդին, որոնք օժանդակեցին այս ձեռնարկին իրենց կարելիութեանց չափով: Մասնաւոր շնորհակալութիւններ նաեւ «Յառաջ» օրաթերթի պատուարժան խմբագրութեան, որ իր թերթին միջոցաւ լիապէս նպաստեց ձեռնարկին արդիւնաւորման:

Հանգանակիչ կեդրոնական յանձնախումբի նախագահ՝ Կարապետ Ա. Էճեյ. Երեւանեան, ատենապետ՝ Յ. Շալեան, ատենադպիր՝ Ազգին:

*** Մարսէյլի Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը՝ քննելով կը վաւերացնէ վերոյիշեալ հաշուետուութեան ստուգութիւնը: Ի դիմաց Ազգ. Կեդր. վարչութեան ատենապետ՝ Տոքթ. Յ. Սիվրիհիսարեան, ատենադպիր՝ Կ. Ճանիկեան :

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՎԷՐՆԱՆԹ (Մ. է Լուար) 7 նոյ.— Ուրախութեամբ կը յայտնենք որ այստեղ փոխադրուած քանի հայ երիտասարդներս ֆիզիքապէս առողջ ենք եւ բարոյապէս կորովի: Երկու ամիս է որ մարզանքներ կը կատարենք: Կը յուսանք թէ մեր զոհողութիւններէն պիտի օգտուին մեր ընտանիքներն ու բոլոր հայրենակիցները:

Փարիզի «Ցիչէ» յանձնախումբէն միայն 25 ֆրանք ստացած ենք 20 հոգիի համար:— Ա. Կ.

ՓԱՄԻԷ, 11 նոյեմբեր.— Յանուն 30 հայ զինուորներու շնորհակալութիւն կը յայտնենք որ «Յառաջ»ը մեզ առանձին չթողուց, ինչպէս 15 երկար տարիներ: Նոյեմբեր 2էն ի վեր կանոնաւորապէս կը ստանանք թերթը եւ բոլոր զինուորները կը կարդան :

Այսօր 69 օր է որ կը գտնուինք այստեղ: Ոչ մէկ դժուարութիւն կամ խտրութիւն: Մեր սպաները շատ կը սիրեն հայ զինուորները որոնք իրենց պարտականութիւնները կը կատարեն բարեխղճօրէն: Երբ 10 — 15 վայրկեան հանգիստ կուտան, մեծ հետաքրքրութեամբ կ'ուզեն լսել հայկական կեանքը ներկային եւ անցեալին մէջ : Մեր մէջ ունինք լաւ ֆրանսագէտ մը, Գ. Ս. որ մանրամասնօրէն կը բացատրէ եւ երբ կը լսեն, կը զարմանան: Բոլորն ալ ցաւ կը յայտնեն մեր տետրակներուն մէջ եղած արձանագրութեան համար, բայց կ'ապահովեն թէ պատերազմէն վերջը բոլորս ալ քաղաքացի ենք: Այս առթիւ կը թելադրեն որ մեր վարիչները հաւաքաբար դիմում կատարեն: Այս խնդիրը կը թողունք «Յառաջ»ի: Ամէն պարագայի մէջ մեր տրամադրութիւնը բարձր է: Կեցցէ Ֆրանսան:— Ն. Թ.

S. P. 152, նոյեմբեր 10.— Երեք հայ զինուորներ կան այստեղ, փոքր գիւղի մը մէջ: Գիւղացիները լաւ ֆրանսերէն չեն հասկնար, միայն նոր սերունդն է որ կը հասկնայ: Երբ երիտասարդները քով քովի կուգան, կը խօսին իրենց մայրենի լեզուն, չեն նըմանիր մերիններուն :

Տասնըհինգ օր առաջ մեր զինուորական տետրակները հաւաքեցին: Այս առթիւ տեսնելով կարմիր արձանագրութիւնը, ըսին թէ դուք ալ մեզի պէս Ֆրանսացի էք: Հարցուցին թէ կ'ուզե՞նք հպատակ ըլլալ: Բնականաբար այո պատասխանեցինք, եւ խնդիրը հաղորդեցին ընդհ. հրամանատարին: Ինչո՞ւ այս խնդիրը երեսի վրայ ձգեր են մեր երեւելիները:— Ե. Տ. Դ.

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Օր. Շուշանիկ Թիւրապեան աւարտած է Ecole des Hautes Etudes Sociales-ի լրագրութեան ճիւղը, երկու տարուան շրջանը մէկ տարին, «քաջալաւ» յիշատակութեան արժանանալով 150 աշակերտներու մէջ:

17. Rue Damesme .. Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A-DER (AGOPIAN)

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

« ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԴԷՄ ամբողջական խաղաղութիւն », — այս իմաստով ճառ մը խօսեցաւ ելմտական նախարարը, Պ. Փօլ Ռէնօ, Փարիզի Ամերիկեան Ակումբին մէջ: Նախարարը բացատրեց թէ Ֆրանսայի ելմտական եւ տնտեսական վիճակը աւելի լաւ է այսօր քան մէկ տարի առաջ, հակառակ պատերազմին վիթխարի ծախքերուն: «Իրականին մէջ Եւրոպան քանի մը տարիէ ի վեր անարիւն պատերազմ մը կը մղէ: Տասնըութ ամսուան ընթացքին երեք ազգեր գերեզման դրուեցան: Եւ հիմա նացի Գերմանիան մեզի կը ներկայանայ հաշտութեան առաջարկով մը որ իրականին մէջ կը նշանակէ,— «Թոյլ տուէք որ քիչ մը շունչ առնեմ, մարսեմ առաջին զոհերս եւ ուժ առնեմ յառաջ խաղալու համար»: Ո՞վ կը տարակուսի թէ Գերմանիա յառաջ պիտի չերթայ: Պատմութեան մէջ գիտէ՞ք ո եւ է աշխարհակալ որ կանգ առած ըլլայ իր սեփական կամքով: Եթէ մենք Գերմանիոյ շնորհենք իր ուզած հանգիստը, եթէ թոյլ տանք որ ֆրանսական բանակը յանկարծակիի գայ քանի մը ամիսէն, ո՞վ կրնայ կասկածիլ թէ նացիները Եւրոպայի բացարձակ տէրերը պիտի չդառնան: Պատերազմը ուժի փորձ մըն է: Հետեւաբար մենք ուրախ ենք որ Ֆրանսան այսօր աւելի զօրաւոր է քան մէկ տարի առաջ: Ֆրանսա իր յարաճուն ուժը քաղեց ինքն իրմէ եւ միայն ինքնիրմէ: Անցեալ տարուան ընթացքին Ֆրանսա իւրաքանչիւր սպառնալիքի պատասխանեց նոր զոհողութիւններ պարտադրելով ինքն իրեն: Բայց ի՞նչ կ'արժեն այդ զոհողութիւնները բաղդատելով անոնց հետ զոր պատերազմը պարտադրեց մեզի: Հինգ միլիոն մարդիկ խլուած իրենց տուներէն, դէպի ռազմաղաշտ երթալու համար, հազարաւոր ընտանիքներ արմատախիլ՝ ի խնդիր իրենց զաւակներուն պաշտպանութեան, տնտեսական կեանքը խանգարուած, նոր տուրքեր...»: Եզրակացնելով, նախարարը յայտարարեց թէ դաշնակիցները պիտի կռուին մինչեւ որ ապահովեն ամբողջական խաղաղութիւնը: «Եւ այն ատեն Եւրոպան պիտի հաստատուի ոչ թէ բռնութեան, այլ արդարութեան վրայ»:

ԹՈՒՐՔՕ-ԳԵՐՄԱՆ առեւտրական դաշնագրի մասին բանակցելու համար Պոլիս գնաց գերման բարձր պաշտօնատար մը:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ կառավարութիւնը նորէն դրօշի տակ հրաւիրեց հեծելազօրքը եւ երկրապահ զօրքը որոնք արձակուած էին վերջերս: Այս առթիւ որոշուեցաւ նաեւ նորէն բժշկական քննութեան ենթարկել 20 — 40 տարեկան այն քաղաքացիները որոնք զինուորութենէ ազատ համարուած էին: Ձեռք առնուած միջոցները ընդհ. զօրաշարժի մը հանգամանքն ունին: Վերջին տարիներս, մասնաւորապէս նիւթական պատճառներով զինուորութենէ ազատ համարուած քաղաքացիներու թիւը մեծ համեմատութիւն մը կը կազմէր, երբեմն հասնելով մինչեւ 50 առ հարիւրի:

ԶԻԿՖՐԻՏԻ ԳԻԾԸ դէպի Հոլանտայի եւ Պելժիոյ սահմանագլուխը երկարելու համար հազարաւոր բանուորներ եւ լեհ գերիներ աշխատանքի լծուած են, համաձայն Ամսթէրտամ հասած լուրերու: Հարիւրաւոր ամրոցներ եւ բերդեր կը շինուին: Այս ամրութիւնները կը ծածկեն ամբողջ հիւսիսային Գերմանիան, 50 քիլոմեթր խորութեամբ եւ շատ աւելի զօրաւոր են քան Զիկֆրիտի գծին այն մասը որ կը գտնուի ֆրանսական սահմանագլուխին վրայ: Շինութիւնները այնպէս մը քօղարկուած են որ բոլորովին անտեսանելի են:

ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ եւ 1000ական ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցան երկու Ֆրանսացիներ, համայնավարական թռուցիկներ ցրուած ըլլալով: Զինուորական ատեանը միեւնոյն ատեն հինգ տարի քաղաքացիական իրաւունքներէ զրկեց երկու դատապարտեալները :

ՆԱՄԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ զարմանալի կերպով բազմապատկուած է պատերազմի ընթացքին: Թղթատարական նախարարին կողմէ հաղորդուած տեղեկագրի մը համաձայն, պատերազմին սկիզբէն ի վեր օրական 8 միլիոն նամակներ կը փոխանակուին, մինչդեռ առաջ մէկ միլիոնէն աւելի չէր: Անշուշտ պատճառներէն մէկը այն է որ զինուորներու նամակները ձրի են: Կիներ կան որ ամէն օր նամակ կը գրեն իրենց ամուսիններուն եւ զինուորներն ալ զօրանոցի միօրինակութիւնը փարատելու համար միշտ գրիչ կը գործածեն, երբ սուր գործածելու ժամանակը եկած չէ: Թղթատարական պաշտօնեաները արտակարգ ճիգեր կը թափեն նամակներու այս տեղատարափին հասնելու համար: Պատերազմը պայթած ատեն պաշտօնեաներուն 75 առ հարիւրը զինուոր գացին, եւ անոնց տեղ օժանդակներ առնուեցան. բայց թղթատարական սպասարկութիւնը այնքան ալ պարզ բան չէ եւ մասնաւոր վարժութիւն կը պահանջէ: Զինուորական իշխանութիւնները վերադարձուցած են շատ մը պաշտօնեաներ, զինուորական թղթատարութեան մէջ ծառայելու համար: Նախարարին յայտարարութեան համաձայն, իւրաքանչիւր զօրաբաժին օրական 25—30,000 նամակ կը ստանայ, ինչ որ կը նշանակէ օրը երկու նամակ իւրաքանչիւր զինուորի համար: Ամէն օր 40 զինուորական պաշտօնեաներ կը հաւաքեն եւ կը բաժնեն այս լեռնակուտակ թղթատարը, որուն փոխադրութիւնը մեծ դժուարութիւն կը պատճառէ: Այժմ զինուորներու նամակները կը յանձնուին 2—3 օրէն:

ՆՈՊԷԼԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻՆ բնագիտական պարգեւները յատկացուած էին երկու գերման գիտնականներու: Երկուքն ալ մերժեցին, համաձայն 1937ին գրուած արգելքի մը: Մրցանակի յանձնախումբը փորձեց հեռաձայնով հասկնալ մերժումին պատճառը, բայց գերմանական հեռաձայնը չբացուեցաւ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameane, PARIS (13e) (ՖՐԹԽՆԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
[illegible]	265 փրանք	140 փրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI 16 Novembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4197

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ՀՐԱՄԵՑԷՔ, ՁՐՈՅՑ ԱՆԵՆՔ»...

Ոլորուելով - գլորուելով, իբրեւ թէ ջնջուած պաղանի դիւանագիտութիւնը ամէնէն նուրբ ձեւերն առած է այսօր, շնորհիւ կարմիր կամ գորշ դիկտատուրաներու:

Ախորժակդ սո՞ւր է, թեւերդ լայն փարելու միջոցնե՞ր ունիս,— անո՛ւշ նայուածքներ կ'ուղղես հարեւանիդ եւ կ'առաջարկես.

— Արի զրոյց անենք, էւել - պակաս մեր մէջը վերջացնենք. ինչո՞ւ տարանոր բերան ծռենք...

Եւ հարեւանդ, որ քու զօրութեանդ մէկ հարիւրորդն անգամ չունի, բեռները կապած կուգայ նշանակուած ժամադրավայրը: Պայման չէ որ մայրաքաղաքն ըլլայ: Փարթամ քաղաքնե՞ր կը պակսին սահմանին վրայ:

1938 Մարտ **11—12**,— Հիթլեր գիշերանց Միւնիխի իր պատմական մենատանը կը հրաւիրէ Աւստրիոյ քրիստոնեայ վարչապետը, Շուշնիկ, «զրոյց անելու»: Ամբողջ զօրաբանակ մը կազմ եւ պատրաստ սահմանին վրայ:

Հիւրը կը ներկայանայ իր արտաքին նախարարին հետ: Բարեւ, Աստըծու բարին:

— Ինտա՞ր էք, լա՞ւ էք... Կարդա՛ սա յայտարարութիւնը եւ ստորագրէ. ես քիչ մը վերջը կուգամ:

Հիւրը կը կարդայ եւ կը ամքի: Կը սկսի կակազել: Զօրավարներ գլխուն վրայ կեցած՝ ցոյց կուտան զինուորական քարտէսը: «Մի տնտնար, բանակը պիտի քալէ այս գիշեր իսկ»:

Եւ զրոյցը կը վերջանայ կատարեալ անձնատուութեամբ: Աւստրիան կցուած է Գերմանիոյ:

1939 Մարտ **14—15**.— Նորէն գիշերանց Հիթլէրի մօտ կը հրաւիրուի Չեխոսլովաքիոյ նախագահը՝ Հաշա, իր արտաքին նախարարին հետ, «զրոյց անելու», այս անգամ Պերլինի մէջ:

Նախագահն ալ, ինչպէս Շուշնիկ, նոյն հանդիսաւորութեամբ կ'առաջնորդուի դահլիճ: Որպիսութիւն, սիրալիր խօսքեր եւ նորէն յայտարարութիւն մը, անոր քովն ալ՝ զինուորական քարտէս մը:

— Կարդա՛, այս գիշեր իսկ պէտք է ստորագրուի: Ես քիչ վերջը կը վերադառնամ:

Ծերունի նախագահը կեցած տեղը քար կը կտրի: Զօրավարներ սպառնացայտ իր գլխուն վերեւ: «Շուտ չարժէ, բանակը պատրաստ է»:

Եւ Չեխոսլովաքիան կը դառնայ նահանգապետութիւն Պոհեմիոյ եւ Մորավիոյ, ընդ հովանեաւ Գերմանիոյ:

1939 Օգոստոս **30** — Սեպտեմբեր **1**.— Զանազան ձեռնարկներէ վերջ, Պերլին կը յանձնարարէ Լեհաստանի որ լիազօրներ ղրկեն, կարճ կապելու համար:

Վարշաւա, շատ աւելի զօրաւոր քան Աւստրիան եւ Չեխոսլովաքիան, իր արժանապատուութեան դէմ կը նկատէ այս անսովոր առաջարկը: Ցեղոյ կը փորձէ ժամանակ շահիլ, յոյսը դնելով իր Դաշնակիցներուն վրայ:

Յաջորդ օրը գերմանական բանակը Լեհաստան կ'արշաւէր, հինգ թէ տասը թեւերով:

×

«Զրոյց անելու» այս մեթոտը խնկական դեղարուեստի մը վերածեց, սակայն, միւս դիկտատուրան,— այն որ կը կոչուի Խ. Միութիւն:

Իբրեւ դաշնակից եւ բաժնեկից, Մոսկուա Սեպտեմբեր 17ին կռնակէն զարնելով եւ լիուլի ստանալով իր բաժինը՝ լեհական աւարէն, աչքերը դարձուց իր միւս հարեւաններուն վրայ,— փոքր եւ անճար երկիրներ, դեռ երէկ փրկուած՝ ռուսական լուծէն:

— Էսթոնիա, իմ պատուական հարեւան, արի զրոյց անենք...

Փոքրիկ պետութիւնը, որ 1ուկէս — 2 միլիոն բնակիչ եւ 10,000 զինուոր ունի, կը փութայ պատուիրակութիւն մը ղրկել Մոսկուա: Հիւրընկալը ոչ թէյը կը խնայէ, ոչ ալ մեղրն ու կարագը:

— Այսքան տարուան դրացիներ ենք. անշուշտ չի վայլեր որ անհամ խընդիրներ ունենանք իրարու հետ: Եկուր ինծի ձգէ սա երկու - երեք փոքր կղզիները, դիմացի քաղաքը, սա միւս խարիսխը: Շատ չէ, 20—25,000 զինուոր կը ղրկեմ, նաւակայաններ եւ օդակայաններ կը շինեմ, յետոյ փոխադարձ օգնութեան դաշնագիր մը ստորագրենք...

Էսթոնիա մէկ - երկու օր կ'ընդդիմանայ: Բայց, «տավարիշ»ները արդէն սրած են իրենց ժանիքները, աւելի կոպիտ քան երէկուան «չինովնիկ»ները: Եւ հիւրը կը ստորագրէ:

Այնուհետեւ կարգով զրոյց անելու հրաւիրուեցան Լիթուանիա եւ Լեթոնիա, իսկ ամէնէն վերջը՝ Ֆինլանտա: Այս վերջինն է միայն որ դեռ կ'ընդդիմանայ, թէեւ 75 առ հարիւր տեղի տուած է արդէն:

Ձեր միտքը չի՞յնա՞ր Թուրք ոստիկաններուն մեղրածո՛ր հրաւէրը, երբ կը կարդաք այս պատմութիւնները.

— «Էֆէնտի, սէր - քօմիսէրը ձեզ տեսնել կ'ուզէ, կը հաճի՞ք նեղութիւն կրել քանի մը վայրկեան:— Շ.

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ Լոնտոն գնաց, խորհրդակցելու համար ելմտական խնդիրներու մասին: Այս առթիւ ճայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, բացատրեց թէ հիթլէրական Գերմանիոյ նպատակն է տիրապետել Եւրոպայի, հետեւաբար Դաշնակիցները պէտք է գերադոյն ճիգը թափեն, յաղթանակը շահելու համար: «Թշնամին ահեղ է եւ մոլեգին պատրաստութիւններ կը տեսնէ: Ժամանակը մեզի համար կը բանի: Ես վստահ եմ թէ այս երկու երկիրները անգամ մը եւս պիտի ապահովեն ազատութեան յաղթանակը, մեզի եւ ամբողջ աշխարհի համար»:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ բանակցութիւններ սկսան, «լուսաբանելու համար կարգ մը խնդիրներ», ինչպէս կը հաղորդեն Զուիցերիոյ թերթերը:

ՀՈԼԱՆՏԱ Լոնտոն եւ Նիւ Եորք փոխադրած է իր ամբողջ ոսկի պահեստը, 120,000,000 անգլ. ոսկի: Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Զուիցերիա եւս Նիւ Եորք փոխադրած է իր ոսկի պահեստը, 150,000,000 ոսկի:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐԸ կը շարունակեն թռուցիկներ ձգել Գերմանիոյ մէջ, հրաւիրելով ժողովուրդը որ տապալէ հիթլէրական կառավարութիւնը: Վերջին անգամ օդանաւերը Համպուրկի վրայ արձակեցին օդապարիկներ որոնցմէ կախուած էին սուրճի տոպրակներ, հետեւեալ արձանագրութեամբ.— «Կրնաք ամէն բան ունենալ, եթէ տապալէք ձեր կառավարութիւնը»:

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՑ

Գերմանիոյ պատասխանին բովանդակութիւնը յանձնուեցաւ Պերլինի հոլանտական եւ պելժիական դեսպաններուն, իսկ բուն պաշտօնագիրը՝ ուղղակի Պելժիոյ եւ Հոլանտայի վեհապետներուն: Այս տողերը գրուած ատեն բնագիրը մամուլին չէր յանձնուած, բայց բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ պատասխանը ժխտական է: Ուրիշ խօսքով, Հիթլէր կը մերժէ ընդունիլ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի նախապայմանը՝ Աւստրիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Լեհաստանի վերահաստատման մասին:

Ոչ մէկ նորութիւն արեւմտեան ճակատին վրայ: Հետախոյզ խումբերը կը գործեն միշտ, իսկ ընդհանուր յարձակողականի խնդիրը կը մնայ առկախ, երկու կողմին համար ալ:

Ֆինլանտական պատուիրակութեան մեկնումէն վերջը, խորհրդային կառավարութիւնը աւելի սաստկացուց իր պայքարը — «ջիղերու պատերազմը», ջլատելու եւ խոնարհեցնելու համար դրացի պետութիւնը: Դէպքերու ընթացքը մտահոգութիւն կը պատճառէ նաեւ Տանըմարքայի մէջ:

ՀԻԹԼԵՐԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿԻ ՄԱՍԻՆ

ԿԸ ՄԵՐԺԷ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵ՞Ը

Տեղական թերթերը հաղորդելով Հիթլէրի պատասխանին յանձնումը՝ հաշտութեան առաջարկին առթիւ, պարզապէս ենթադրութիւններ կ'ընեն անոր բովանդակութեան մասին: Ծանուցագրին բովանդակութիւնը միայն հաղորդուեցաւ Պերլինի հոլանտական եւ պելժիական դեսպաններուն: Բուն պաշտօնագիրը կը գտնուի Հոլանտայի եւ Պելժիոյ վեհապետներուն ձեռքը եւ յայտնի չէ թէ ե՛րբ պիտի հրատարակուի: Երկու դեսպանները յայտարարեցին թէ չեն կրնար որ եւ է բան յայտնել բովանդակութեան մասին:

Չէզոք աղբիւրներէ քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, Հիթլէր համակրանք յայտնելով հանդերձ երկու վեհապետներուն հաշտութեան կոչին առթիւ, գիտել կուտայ թէ չի կրնար ընդունիլ մասնաւորապէս Ֆրանսայի կողմէ դրուած պայմանները եւ թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա փակած կ'ըլլան հաշտութեան վերջին դուռը, եթէ նոր պատասխան մը չունին եղած կոչին: Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Գերմանիա հասկցուցած է թէ չի կրնար բանակցելու փութկոտութիւնը այնքան յառաջ տանիլ որ իր հակառակորդները տկարութեան վերագրեն: Գերմանական շրջանակներու մէջ մասնաւորապէս նեղսրտութիւն պատճառած են Դաշնակիցներուն դրած պայմանները՝ Աւստրիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Լեհաստանի վերահաստատման մասին: Գերմանիոյ կարծիքով, միայն այս նախապայմանը կը խորտակէ երկու չէզոք պետութեանց հաշտութեան փորձը: Եթէ Ֆրանսա եւ Անգլիա իսկապէս բան մը ընել կ'ուզեն հաշտութեան համար, պէտք էր նախ յայտարարութիւն մը ուղղէին իրենց խաղաղասիրութեան մասին եւ ոչ թէ պայմաններ դնէին: Գերմանիա այս տեսակէտը յայտնելով, կ'աւելցնէ թէ յառաջիկային կարելի է խօսիլ պայմաններու մասին, երբ հաղորդակցութիւն հաստատուի երկու կողմերուն միջեւ: Հետեւաբար, Գերմանիոյ համար այժմ անկարելի է որ եւ է դրական քայլ առնել, երկու վեհապետներուն հաշտութեան բաղձանքը իրականացնելու համար: Գերմանիա չուզեր այն տպաւորութիւնը ձգել թէ տրամադիր է անձնատուր ըլլալու, ինչպէս 1918ին: Պերլինի մէջ կը վախնան որ Գերմանիոյ կողմէ որ եւ է հաշտարար գիրք պիտի առաջնորդէ նոր Վերսայլի մը, իբրեւ տկարութեան նշան: Գերմանիա ահագին զոհողութիւններ ըրած ըլլալով, անկարելի է որ վերադարձնէ Լեհաստանը: «Միւս կողմէ, Գերմանիա իր բոլոր ուժերը լարած է, նոր կարգուսարք մը հաստատելու համար Աւստրիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ մէջ, մինչդեռ Ֆրանսա եւ Անգլիա իրենց մատը մաւին չեն զարկած ի նպաստ այդ երկիրներուն: Հետեւաբար, եթէ Ֆրանսա եւ Անգլիա պարզապէս կը պահանջեն որ Գերմանիա վերադարձնէ իր նուաճումները, պէտք է իրենց վրայ կ'առնեն պատերազմին շարունակութեան արհաւիրքներուն եւ հետեւանքներուն պատասխանատուութիւնը»:

Չէզոք թերթերու այս տեղեկութիւնները եւ ենթադրութիւնները բնականաբար չեն լուսաբաներ ամբողջ խնդիրը, հետեւաբար պէտք է սպասել բնագրին հրատարակութեան:

*** Վիլհելմինա թագուհին ունկնդրութեան ընդունած ըլլալով ամերիկեան դեսպանը, այս մասին ալ զանազան ենթադրութիւններ կ'ըլլան: Կառավարական շրջանակները բացարձակ լռութիւն կը պահեն, բայց զրոյցի մը համաձայն դեսպանը թագուհիին յանձնած է նախագահ Ռուզվէլթի մէկ անձնական գիրը, որ առ այժմ պիտի չհրատարակուի: Եթէ հաւատանք ուրիշ զրոյցի մը, նախագահը Մ. Նահանգներու աջակցութիւնը խոստացած է, այն պարագային որ Հոլանտա յարձակման մը ենթարկուի: Պելժիոյ թագաւորն ալ ունկնդրութեան ընդունեց Պրիւսէլի ամերիկեան դեսպանը, բայց մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ վարչապետ - սպարապետը, Զօր. Սիքորսքի, Փարիզէն Լոնտոն գնաց օդանաւով, արտաքին նախարարին հետ, կարեւոր խորհրդակցութիւններ կատարելու համար: Զօրավարը եւ նախարարը մօտ երկու ժամ տեսակցեցան Անգլիոյ արտաքին նախարարին հետ, իսկ երէկ ալ՝ Պ. Չէմպըրլէնի հետ: Այս առթիւ ճաշ մը սարքուեցաւ ի պատիւ հիւրերուն, որոնք ունկնդրութեան ընդունուեցան նաեւ թագաւորին կողմէ:

Պ. ԼԻԹՎԻՆՈՎ, Խ. Միութեան արտաքին գործավարը, որ շուքի մէջ կը մնար իր հրաժարումէն ի վեր, վարիչ նշանակուեցաւ արտաքին գործավարութեան տեղեկատու բաժնին:

ՊՈՒՔՐԷՇ հասաւ անգլիացի բարձր պաշտօնատար մը, լորտ Լոյտ: Նաեւ՝ էն ալ՝ գերմանական պատուիրակ մը, բանակցելու համար տնտեսական յարաբերութեանց մասին: Անգլիոյ ներկայացուցիչը ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Կարոլ թագաւորին կողմէ:

ԵՐԵՔ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՆ Իսի լէ Մուլինոյի մէջ, երբ կը հետապնդէին քանի մը չարագործներ: Զորս հոգի ձերբակալուեցան, բայց մէկը, նախկին թիապարտ մը, յաջողեցաւ փախչիլ:

«Անուշ»ի ներկայացումը Մոսկուայի մէջ

Հոկտեմբեր 22ին, Մոսկուայի մեծ թատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ «Հայ արուեստի տասնօրեակ»ին երկրորդ ներկայացումը,— Տիգրանեանի «Անուշ» օփերան:

Այս առթիւ, «Թասս» հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ.—

«Անուշ»ը, որ գրուած է ասկէ 30 տարի առաջ, կը ներկայացնէ հայկական ազգային օփերայի առաջին փորձը: Նիւթը առնուած է ժողովրդական բանաստեղծ Յովհ. Թումանեանի մէկ գործէն, որ կուտայ լեռան երկու զաւակներու՝ Սարոյի եւ Անուշի ողբերգական սիրոյ պատմութիւնը:

«Հայ արուեստի տասնօրեակ»ի իւրաքանչիւր ներկայացում կը դառնայ տօն մը խորհրդային թատրոնին համար: «Անուշ»ի բեմադրութեան ներկայ էին Խորհ. Միութեան Գեր. Խորհուրդի անդամները, գործավարները, դիւանագիտական մարմինի անդամները եւ նշանաւոր արուեստագէտներ:

Բեմադրիչ Ա. Գուլակեան, բեմավար Մ. Թաւրիզեան եւ նկարիչ Պ. Ա. Նանեան ստեղծեցին վառ, յուզիչ, իսկապէս ժողովրդական ներկայացում մը: Սքանչելի էր երաժշտութիւնը, որ իւրացուցած էր հայ ժողովրդական երաժշտութեան լաւագոյն տարրերը: Մեծ տպաւորութիւն թողուց:

Գլխաւոր դերերուն մէջ հանդէս եկան Հ. Դանիէլեան (Անուշ) եւ Շարայ Տալեան (Սարօ), որոնք կը պատկանին հայ թատրոնի վարպետներու աւագ սերունդին: Հ. Դանիէլեան որ ունի հմայիչ ձայն եւ երգչական վարպետութիւն, ստեղծեց ողբերգութիւնը խորապէս ապրող աղջկան ուժեղ ու տպաւորիչ պատկեր մը: Շարայ Տալեան հիանալի էր իբրեւ Սարօ, ու վարպետօրէն տուաւ հայ ժողովրդական երգի ոճը: Կ'արժէ արձանագրել, որ այդ դերը առաջին անգամ ինք է կատարած 1912ին, երբ «Անուշ» օփերան աշակերտական ուժերով բեմադրուեցաւ Ալեքսանդրապոլի մէջ (այժմ Լենինական):

Մոսիի դերը կատարեց Ն. Սերդորով, որ նոյնպէս տաղանդաւոր արուեստագէտ մըն է: Ընդհանուր տպաւորութիւնը կը լրացնէին դերասաններ Պ. Շահնազարեան (Անուշի մայր), Մ. Սեդմար (Սարոյի մայրը), Վ. Ալանակեան (գիւղացի Օհան), Տ. Այվազեան (գիւղի քէօխվան), Տ. Խաչատուրեան (Անուշի ընկերուհի)) եւ ուրիշներ:

Հոկայական յաջողութիւն ունեցան պարերը, ղեկավարութեամբ Ի. Արբատովի (Եաղուպեան): Արուեստագիտուհի Գ. Ցարուկը, հարսնիքի տեսարանին, փայլեցաւ իր հարսի պարով, իսկ արուեստագէտներ Մ. Ալավերդեան եւ Պ. Գալուստեան՝ իրենց լեզգինկայով: Այս երկու պարերն ալ կրկնուեցան հանդիսականներուն խնդրանքով:

Մոսկուացիները ջերմօրէն ողջունեցին «Անուշ»ի ներկայացումը, որ թատերական յաղթանակ մը կը համարուի: Այս սքանչելի ներկայացումէն վերջ, հանդիսատեսները երկար ծափահարութիւններով իրենց գնահատութիւնը յայտնեցին հեղինակներուն եւ դերասաններուն մասին: Ներկայ էին Սթալին, Մոլոթով, Վորոշիլով, Միկոյեան, Շչերբակով:

ՆՈՐ ԲՈՅՆ ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԱՆ ԱՐԾԻՒՆԵՐՈՒՆ

Թուլուզէն, Պ. Հավասեանի միջոցաւ	725
Մարսէյլի Առաջնորդարանին միջոցաւ, էքս Լէ Միլի շրջանէն	206
Գումար՝	931
Հոկտ. 31ի գումարը՝	123,894
Ընդհ. գումար	124,825

Ծանօթ... Թուլուզի հանգանակութիւնը կատարուած է նախաձեռնութեամբ Պ. Սարգիս Հավասեանի: Ահաւասիկ մասնակցողներուն ցանկը.— Հավասեան 300 փրանք, Առաքելեան (Մոնթոպան) 50, Խաչատուր Ռուսթիկեան 50, Ոմն 50, Դերձակեան 50, Փաշաճեան ընտանիք 50, Մարկոսեան (Մոնթոպան) 50, Երուանդ Մելքոնեան 25, Աւետիս Խանճեան 20, Պետրոս Տէր Պօղոսեան 20, Համասեան 15, Փաշալ Տէր Պօղոսեան 15, Ոմն 10, Քոսփալեան 10, Եբէյեան 10: Գումար 725 փրանք:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ **143**, Նոյեմբեր **14**, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ:

Զեկոյց թիւ **144**, իրիկուն.— Պահակախումբերու մեծ գործունէութիւն մասնաւորապէս Սարի արեւելեան կողմը:

*** Պատերազմական գործողութեանց դանդաղութեան առթիւ, թերթերը կը շարունակեն զանազան ենթադրութիւններ ընել Հիթլէրի ծրագիրներու մասին: Այսպէս, Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Գերմանիա հեռահետ նեղուելով Դաշնակիցներու պաշարումէն, կը խորհի դէպի Դանուբ իջնել, պաշար ճարելու համար: Դաշնակիցներու պաշարումը Գերմանիան կտրած է եօթը ծովերէն, բաց ի մէկէն,— Պալթիկ, որուն միջոցաւ ռուսական ատաղձ եւ շուէտական երկաթ կը ստանայ: Ռուսական քարիւղը, ցորենը, խոտը, մանկանէզը եւ ուրիշ արտադրութիւններ կը փոխադրուին Սեւ ծովու միջոցաւ, ուրով Գերմանիա ստիպուած է բազմապատկել իր նաւային երթեւեկը Դանուբի վրայ: Բայց նիւթական դժուարութիւններ թոյլ չեն տար անսահման ընդարձակել այս նաւագնացութիւնը: Նախ, Վիէննայէն վար, Դանուբը սրընթաց կ'երթայ եւ գետն ի վեր նաւարկութիւնը կրնայ կատարուիլ միայն նաւաձիգներով: Երկրորդ, 600 թոնէն վեր որ եւ է նաւ չի կրնար անցնիլ Երկաթեայ Դուռնէն: Ամառը եւ աշունը ջուրը յաճախ շատ ցած է այդպիսի նաւերու համար, իսկ ձմեռը գետը յաճախ կը սառի, երբեմն մինչեւ Վիէննա: Երրորդ, գերման. երեք ընկերութիւններ որ պետական հսկողութեան տակ են, հազիւ թէ ունին 350—400,000 թոն նաւաձիգ, գետանաւ եւ մակոյկ: Ուրիշ 375,000 թոն տարողութեամբ նաւեր ալ կը բանին հունգարական, ռումանական եւ եուկոսլաւ դրօշներու տակ, առանց հաշուելու քանի մը ֆրանսական, հոլանտական եւ անգլիական նաւեր: Եթէ այս բոլոր նաւերը տրամադրելի ըլլան Գերմանիոյ համար, նախապատերազմեան նաւագնացութեան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Հազիւ կէսը կարելի է ապահովել: Կը կարծուի թէ Գերմանիա նաւաձիգներ եւ մակոյկներ պիտի փոխադրէ Հռենոսէն, ուր նաւագնացութիւնը գրեթէ ջլատուած է. բայց Հռենոս — Մայն — Դանուբ ջրանցքը առ նուազն մէկ տարի եւս աշխատանքի կը կարօտի, որպէսզի կարելի դառնայ այս փոխադրութիւնը: Կը հետեւի թէ Դաշնակիցներու պաշարումէն խուսափելու համար նաւագնացու - թիւնը Դանուբի վրայ կեդրոնացնելու փորձը չի կրնար անմիջապէս լուծել Գերմանիոյ գլխաւոր պահանջը:

*** Անգլիա երեք նաւեր եւս կորսնցուց, մէկը Թորփիլահալած: Այս վերջինը գերմանական ականի մը զարնուեցաւ Անգլիոյ հարաւային արեւելեան ափերուն վրայ, Կիրակի գիշեր կամ երկուշաբթի առտու կանուխ: Գրեթէ միաժամանակ, իբր մէկ մղոն անդին, առեւտրական նաւ մը եւս զարնուեցաւ ականի մը: Երրորդ նաւ մը, որ 8000 թոն տարողութիւն ունէր, ընկղմեցաւ Հիւսիսային ծովուն մէջ, պայթումի մը հետեւանքով: Վերջապէս թշնամի սուզանաւ մը ընկղմեց 275 թոն տարողութեամբ նաւ մը, Սկովտիոյ ջուրերուն մէջ: Պաշտօնական տեղեկագրին համաձայն, մէկ նաւազ մեռած, վեց հոգի անհետացած եւ 12 հոգի — չորսը սպայ — վիրաւորուած են Թորփիլահալածին մէջ: Երկրորդ նաւէն մեռած են երկու հոգի, վիրաւորուած՝ 22 հոգի, երրորդ նաւէն կորսուած են վեց հոգի 12ի վրայ: Նաւերէն մէկուն ազգութիւնը ճշդուած չըլլալով, կորուստներու մասին ալ տեղեկութիւններ կը պակսին:

Պատերազմը ծագած ատեն անգլիական տորմիղը ունէր 97 արդիական եւ 62 հին Թորփիլահալածներ: Ուրեմն համագումար 159: Առ նուազն 43 հատ ալ նոր կը շինուէին: Մեծ պատերազմին ատեն Անգլիա կորսնցուց 64 Թորփիլահալած:

*** Ֆրանսա իր առաջին զօրավարը կորսնցուց առջի օր, յանձին Զօր. Փիժոյի, որ զօրաբաժնի մը գլուխն անցնելով գրաւած էր Վարնթի անտառը, պատերազմի առաջին ամսուն: Զօրավարը 60 տարեկան էր եւ զոհ գացած է չարաչար յոգնութեան: Վեթերան մը՝ Մեծ պատերազմին, ուր զինուորական Խաչը շահեցաւ եւ ապա Պատուոյ Լեգէոնի, Զօր. Փիժօ պատերազմական նոր խաչը շահած էր ներկայ ճակատին վրայ: Բժիշկները իր մահը կը վերագրեն չարաչար աշխատանքի եւ զինուորներու ապահովութեան համար թափած ջանքերուն: Ծանրապէս հիւանդացած էր Նանսիի մէջ եւ ուշաթափ եղաւ զինադադարին օրը: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Փարիզի մէջ, զինուորական պատիւներով:

«Ձիւերու պատերազմ» Ֆինլանտայի դէմ

Ֆինլանտական պատուիրակութեան մեկնումէն վերջը, Խ. Միութիւնը կարգ մը միջոցներ ձեռք առաւ, խորտակելու համար անոր դիմադրութիւնը: Այսպէս, զինուորական արտակարգ շարժումներ տեղի կ'ունենան Լէնինկրատի մէջ, ուր մինչեւ 15 զօրաբաժին դիրք բռնած են Ֆինլանտայի եօթը զօրաբաժիններուն դիմաց: Խ. Միութեան երկրորդ մեծ քաղաքը — նախկին Փեթերսպուրկը — գրեթէ պաշարման վիճակի մէջ է, ինչ որ մեծ փոփոխութիւն մը չի նշանակեր խորհրդային կարգուսարքով: Քաղաքային բժիշկները զօրակոչի ենթարկուած են: Տեղեկութիւններ կը պակսին Լակոտայի շրջանէն, ուր, հակառակ ֆինլանտական լիճերուն եւ ճահիճներուն, Խ. Միութեան թիւով ջախջախիչ ուժերը եւ օդանաւային գերազանցութիւնը կրնան խորտակել Ֆինլանտայի ճակատը:

Մամուլին հետ, խորհրդային անթելն ալ բուռն յարձակումներ կը կատարէ Ֆինլանտայի եւ անոր աջակիցներուն դէմ, միեւնոյն ատեն պատմելով թէ խոր դժգոհութիւն պատճառած է այդ փոքր պետութեան 25 պահեստի դասերու զօրաշարժը: Մոսկուայի անթելը կ'ըսէ թէ զօրաշարժը օրական 30 — 60 միլիոն ֆինլանտական մարքի կը նստի, «ինչ որ շատ ծանր բեռ մըն է այդ աղքատ երկրին համար»: Ուշագրաւ է որ նոյն օրկանը առաջին անգամ ըլլալով կը յայտնէ թէ Տանըմարքայի մէջ ալ մտահոգութիւն կը տիրէ, իբրեւ հետեւանք եւրոպական պատերազմին: Կարմիր բանակին օրկանը կը գրէ թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա կը ճնշեն չէզոք պետութեանց վրայ: «Սկանտինաւեան երկիրներու մէջ Անգլիոյ ճնշումը Խ. Միութեան խաղաղասիրական ջանքերուն դէմ շատ աւելի զգալի է քան Պալքաններու մէջ»: Խորհրդային օրկանը Անգլիան եւ Ֆրանսան կը մեղադրէ թէ մերժեցին Հոլանտայի եւ Պելժիոյ միջնորդութեան առաջարկը: «Եթէ Մ. Նահանգներն ալ այդպէս վարուեցան, պարզապէս Անգլիան երախտապարտ ձգելու համար է: Այս խաղերուն նպատակն է չէզոք պետութիւններն ալ խառնել պատերազմին:»

«Փրավտա», Մոսկուայի կուսակցական օրկանը, բուռն յօդուած մը հրատարակելով Թրքական մամուլին դէմ, պազարի մը կը նմանցնէ Անգարան եւ այս առթիւ կը հասկցնէ թէ Խ. Միութիւնը եւ Գերմանիա կրնան զարնել Հնդկաստանը եւ հոլանտական արեւելեան Հնդկաստանը, իսկ Ճափոնի հետ բաժնել Չինաստանը...

*** Հակառակ Մոսկուայի յայտարարած «ձիւերու պատերազմ»ին, Ֆինլանտա ամուր կը մնայ իր տեսակէտին վրայ: Արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ վերջնագիր ստացած չեն եւ պիտի փորձեն օրակարգը պատրաստել չորրորդ բանակցութեան մը համար: Ֆինլանտա մասնաւորապէս կը մերժէ որ եւ է հող յանձնել Խ. Միութեան, նաւակայան մը հաստատելու համար: Կ'ըսուի թէ Մոսկուա պահանջած է նաեւ իրեն ձգել ֆինլանտական Մաժինոյի գիծը: Ֆինլանտա բացարձակապէս կը մերժէ նաեւ այս պահանջը:

17. Rue Damesme .. Paris (13) Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A-DER (AGOPIAN)

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Ճակատին կացութիւնը

Հետզհետէ աշխուժութիւն կը ստանան արեւմտեան ճակատի գործողու - թիւնները:

Այս ճակատի գործողութեանց ա - ռաջին փուլը՝ Ֆրանսական յարձա - կումն էր, գերմանական հողամասին վրայ: Երկրորդ փուլը՝ Ֆրանսական բանակին նահանջը Գերմանացիներու յառաջխաղացումով, իրենց հողամա- սերը վերագրաւելն եղաւ: Վերջին աշխուժութեանց հետեւելիք դէպքե - րըն ալ, հաւանաբար երրորդ փուլը կազմեն «այս տարօրինակ պատե - րազմ»ին:

Ներկայիս, երկու կողմերու գլխա - ւոր ուժերը տեղաւորուելով իրենց մնայուն ամրութեանց գիծերուն վը- րայ, շրջուն պահակախումբերը եւ յառաջապահ զօրամասերը անընդհատ կռիւներ եւ առաւելաբար, հրետաձիգ մենամարտ կը վարեն:

Պէտք է ընդունիլ, որ այդ երկու գիծերու միջեւ փռուած տարածու - թեան վրայ մղուած պայքարը շատ բարդ ռազմագիտութիւն կը պահան - ջէ: Ուրիշ առիթով բացատրած ենք, թէ այդ հողամասը բաւարար չէ ռազ- մախաղ եւ շրջանիկ գործողութիւն - ներ կատարելու համար: Սակէ զատ, կարելի չէ նաեւ շատ խորանալ, եթէ նոյնիսկ մէկ կամ միւս կողմը յաջո - ղին քշել, իրենց առջեւ գտնուող փոքր պահակախումբերը: Ատոր լա - ւագոյն ապացոյց՝ վերջին օրերուն գերմանական մասնաւոր յարձակում - ները:

Մեր ընթերցողները հաւանաբար կը կարդան թէ ինչպէս օրինակ, գերմա - նական մէկ վաշտ կամ գումարտակ, գիշերով թէ ցերեկով, երբ կը յար - ձակի Ֆրանսական առաջաւոր մա - սերու վրայ, վերջինները իսկոյն ա - ռանց մեծ ընդդիմութեան, կը քաշ - ուին դէպի ետ, նախապէս սահման - ուած դիմադրական գծին վրայ: Սա - կայն յառաջացող Գերմանացիները նոյնպէս չեն կրնար նոյն տեղը մնալ, եւ ենթարկուելով հրետանիի ուժեղ կրակին, կը ստիպուին վերադառնալ իրենց տեսակէտը: Նոյն անպատեհու- թեանց առջեւ կը գտնուին նաեւ Ֆր - անսացիները, երբ որ իրենց դիմա - դրական գիծերէն շատ առաջ անցնիլ ուզեն:

Այսպիսով երկու կողմերն ալ կը խուսափին նոր դիրքեր ունենալ՝ Մա- ժինոյի եւ Զիկֆրիտի հրետանիի տա- րողութեանց սահմանին մէջ:

Նկատելի է թէ, այս ընդհատ ընդ - հատ յարձակումները, որոնք գլխա - ւորաբար թշնամի ուժերը շօշափելու եւ մշտապէս հետազօտելու կը ծառա- յեն, տեղի կ'ունենան ոչ թէ ամբողջ ճակատի երկայնքին, այլ որոշ կէտե- րու վրայ միայն:

Ընդհանրապէս սահմանագծումնե - րը կը կատարուին ռազմական հար - կադրանքներ նկատի ունենալով: Սո- վորաբար յաղթական կողմը, միշտ ի նպաստ իրեն կը կատարէ սահմանա- գծումը, որպէսզի այդ գիծը անցնի օրինակի համար՝ բլուրներու գագա- թէն, անմատչելի հողամասերէն եւ կամ ջուրի հոսանքներէն — գետ, լիճ եւ այլն:

Արդ, ներկայ ռազմաբեմի մէկ մա- սը կը կազմէ Հռենոս գետը, Լօթէր - պուրկ — Պալ (Զուիցերիական սահ - ման) ուղիղ գիծը, որու վրայ գրեթէ ընդհարումներ տեղի չեն ունենար, որովհետեւ գետին հոսանքը բնական մեծ արգելք մըն է փոխադարձ գոր - ծողութիւններու: Ընդհակառակն Լօ- թէրպուրկէն մինչեւ Լիւքսէնպուրկի սահմանը անհաւասար, ոչ - ուղիղ գիծ մըն է, ու ճիշդ այդ անհաւասար գծին կարգ մը կէտերու վրայ, տեղի կ'ունենան յիշուած ընդհարումները: Որո՞նք են այդ կէտերը: Քարտէսին վրայ նայած ատեն իսկոյն աչքի կը զարնեն այդ կէտերը, որոնք ցցուած են երկու սահմանագծերէն ներս: Այդ ցցուածքներն են օրինակ՝ Վարնթի անտառը, Ֆորպաքի, Սարըկըմինի, ու Հօրնպախի հողաշերտերը: Պէտք է նկատել թէ ճիշդ այդ շրջաններու մէջ է որ տեղի կ'ունենան մեծ կամ փոքր ընդհարումները: Այս կամ այն երկրի մէջ մտած այդ հողային ցցուածքները իրենց առաւելութեան հետ իրենց թերութիւնները ունին: Օրինակի համար Վարնթի ցցուածքէն՝ Ֆրանսացիները աւելի դիւրութեամբ մտան գերմանական հողը: Ատոր հակառակ՝ Ֆորպաքն ալ իր ցցուածքի բերումով, մշտապէս գերմանական հրետանիի կրակին ենթակայ է, թէ հիւսիսէն եւ թէ երկու կողերէն: Նոյն կացութեան մէջ են եւ միւս ցցուածքները:

Անտարակոյս, բոլոր այս հետա - պնդութիւններն ու մնայուն չփում - ները պիտի յանգին աւելի ծաւալուն գործողութեանց:

Ասենէ մը ի վեր շատ կը խօսուի Հոլանտա արշաւելու մասին: Ասկէ ա- ռաջ գրած ենք թէ Գերմանիան ինչ առաւելութիւններ կը փնտռէ հոլան - տական ծովեզերքը տեղաւորուելով: Առ այդ զինուորական մեծ տեղափո- խութիւններ եւ կեդրոնացումներ ար- դէն կատարուած են: Բայց իսկապէս տեղի պիտի ունենա՞յ այդ բախտորոշ ձեռնարկը: Դժուար է պատասխանել:

Կարելի է կասկածիլ նաեւ, թէ գերմանական ընդհանուր սպայակոյ- տի կողմէն հրապարակ դրուեցաւ այդ, հաշտութիւնը փութացնելու եւ կամ անակնկալ հարուած մը տալու համար բոլորովին ուրիշ տեղէ մը: Եւ կամ, թերեւս Գերմանացիները պիտի սպասեն մինչեւ որ Ռուսերը Պալթիկի հաշուեյարդարը կատարեն, որպէսզի իրենց թիկունքով չմտատանջուին:

Ամէն պարագայի մէջ, այս ճակա - տի վրայ կեդրոնացող 100 գերմանա- կան զօրաբաժինները դժուար թէ կա- րենան երկար ատեն կրաւորական դիրքի վրայ մնալ:

Մեծ աշխուժութիւն ցոյց կուտայ նաեւ գերմանական օդատորմիղը: Ճակատի մնայուն հետազօտութիւն - ներէն զատ, վերջին օրերս, գերմանա- կան սաւառնակներ աւելի կը խորա - նան Ֆրանսական հողամասին վրայ, մասնաւորաբար հիւսիսային եւ փա - րիզեան շրջաններու վրայ, անշուշտ նոր ու լրացուցիչ տեղեկութիւններ ձեռք բերելու համար:

Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՎԻԷՆ, 11 նոյեմբեր, (Յառաջ). — Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի թելադրութեան, քանի մը ընկերներով մանրամասն եւ ճշգրիտ վիճակագրութիւն մը կազմեցինք մեր գաղութին զինուորեալներուն մասին:

Վիճակագրութիւնը կազմած ենք 22էն մինչեւ 35 տարեկաններուն համար: Միայն երեք ֆրանսահպատակ - ներ կան, որոնց տարիքը 35էն վեր եւ 45էն վար է: 21 տարեկանները յետաձգուած ըլլալով, մեր սոյն վիճակագրութեան մաս չեն կազմեր:

Ուրեմն, մեր մանրամասն քննու - թիւնը երեւան բերաւ հետեւեալ պատկերը.—

ա) 11 հոգի (2ը ֆրանսահպատակ) պատերազմէն առաջ արդէն զէնքի տակ կը գտնուէին:

բ) 88 հոգի (5ը ֆրանսահպատակ) պատերազմի պատճառով զօրակոչի ենթարկուած են եւ, այսօր կը գըտ — նուին ճակատներու վրայ եւ զօրա - նոցներու մէջ, մարզանքի շրջան բնցը- նելու համար:

գ) 20 հոգի (3ը ֆրանսահպատակ) կապոյտ տետրակ ունին, որոնք կը մնան մինչեւ այսօր:

դ) 10 հոգի տեղին վրայ գործա — րաններու մէջ «մոպիլիզէ» եղած են որոշ պայմանաժամով:

ե) 3 հոգի (3ն ալ ֆրանսահպատակ) իրենց տետրակներուն մէջ «Օքսի — լիէր» (օժանդակ) գրուած ըլլալով, ղրկուած են զանազան շրջաններ, գործարաններու մէջ աշխատելու համար:

զ) 5 հոգի իբրեւ տկարներ վերա — դարձած են անորոշ ժամանակի հա - մար: (Այս հինգ հոգին վերեւի 88ին մէջ չեն):

է) 3 հոգի քննութեան ժամանակ տկար եղած էին եւ, մէկ հոգի ալ քա— նի մը օր ետք վերադարձած է 6 զաւակ ունենալուն համար: (Այս 3ն ալ վերեւի 88ին մէջ չէ):

Ուրեմն, մեր գաղութի զինուորեալներու ընդհ. թիւն է 141, որոնց 99ը կը գտնուին զէնքի տակ:

Վիճակագրութիւնը կազմելու ըն — թացքին, մանրամասն քննութիւն կատարեցինք մեկնողներու ընտանիքներուն մէջ, որմէ յայտնի եղաւ, որ, 9 ընտանիքներ կան՝ 2, 3 եւ մինչեւ 4 զաւակ ունեցող: Ասոնց մայրերը չեն աշխատիր եւ շատ դժուար պիտի ըլլայ միայն պետական նպաստով ապրիլ:

Կ. Խաչի վարչութիւնը եւ ուրիշներ քանի մը ընտանիքներու օգնած են, բայց, այս տեւական չըլլալով, Փա — րիզի մէջ կազմուած մարմնին ուշա - դրութեան կը յանձնենք խնդիրը:

Այսպիսի վիճակագրութիւն մը ինչ լաւ պիտի ըլլար բոլոր մեր գաղութ — ներուն մէջ, մեր զինուորներու ընդհ. թիւը երեւան հանելու համար:

Պետական նպաստը սկսած են վճարել քանի մը օրէ ի վեր:

*** Թուղթի գործարանը վերաբացուեցաւ եւ, մեր տասնեակ մը հայրենակիցներն ալ վերստացան իրենց գործերը:

*** Խարէզէնի գործարանին խըն— դիրը կարգադրուեցաւ, օրէնքին բացատրութեան եւ միջամտութեանց շըն- նորհիւ: Հայ բանուորները կը շարունակեն իրենց գործեր:— Գալէ

ՔԱՂՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Օրուան հարցը

ՄԱՐՍԷՅԼ, 10 նոյեմբեր.— Ձմեռն սկսած է արդէն եւ հարիւրաւոր աշ - խատաւորներ տխուր հեռանկարի մը առջեւ կը գտնուին: Անհրաժեշտ է հաւաքական ձեռնարկ մը կատարել Փարիզի մէջ, ապահովելու համար աշխատանքի իրաւունքը:

Երեք հոգեւոր պետերու եւ Օֆիսի կողմէ նահանգապետին յանձնուած յուշագրին պատասխան տրուած չէ տակաւին: Թերեւս յղուած ըլլայ կեդրոնական կառավարութեան:

Այս երկու շաբթուան ընթացքին շատ մը հայ զինուորներ քաղաք եկած էին արձակուրդով: Կան բազմաթիւ զինուորներու եւ կարօտեալներու պզտիկներ որոնց ծնողները կ'ուզեն քաղաքացի դարձնել զանոնք. բայց անհրաժեշտ են կարգ մը ձեւակեր - պութիւններ եւ ծախքեր: Ազգատա - խնամը անցեալ տարուընէ դիմած էր Բարեգործականին, փոքր գումար մը խնդրելով, որպէսզի դիւրացնէ այս կարգի պզտիկներու հպատակութիւ - նը, բայց ժխտական պատասխան ըստացած էր: Կ'իմանամ թէ դարձեալ դիմումներ կ'ըլլան Ազգատախնամին, այս հարցին լուծման համար:

Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը եւ Ազ- գատախնամը իրենց կարելին կը փոր- ձեն, մեղմելու համար բազմաթիւ կարօտեալներու վիճակը: Դժբախտաբար տնտեսական տագնապը թոյլ չի տար ամէն տեղ եւ ամէն բանի հաս - նիլ: Ինքնին մեծ գործ մը չէ՞ այս պայմաններուն մէջ բաց պահել Ա - ռաջնորդարանը, լսելու համար հա - րիւրաւոր դիմումներ եւ նպաստի խնդրանքներ:

*** Ազգ. Կեդր. վարչութեան եւ Կրօն. Ժողովին կողմէ դիմում կա - տարուած էր Էջմիածին, վարձատրու- թիւն խնդրելով երկու վաստակաւոր քահանաներու երկարամեայ ծառա - յութեանց համար: Կ'իմանամ թէ Կաթող. տեղապահ Չէօրէքճեան արք. հոկտեմբեր 11 թուակիր ինքնագիր պաշտօնաթուղթով մը, ուղղուած Ազգ. վարչութեան ատենապետ Բժ. Յ. Սիվրիհիսարեանի, քահանայական լանջախաչ կրելու արտօնութիւն տըրուած է առաջն. փոխանորդ Կարապետ քահանայ Երեւանեանի, եւ աւագ քա- հանայութեան աստիճան շնորհած է Գալուստ քահանայ Տէր Մովսէսեա՛- նի:— Զ.

ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՕԳՏՈՒԻԼ

Կ'իմանանք թէ Արեւելեան լեզու - ներու պետական վարժարանի արձա- նագրութիւնները երկարաձգուած են: Ուրեմն հայերէն լեզուի եւ գրակա - նութեան դասաւանդութեանց հետե - ւիլ փափաքողները կրնան արձանա - գրուիլ դեռ, ամէն օր, ժամը 2ուկէ- սէն 4ուկէս, իբրեւ ունկնդիր կամ կա- նոնաւոր ուսանող: Կանոնաւոր ու - սանողները կը վճարեն տարին 100 ֆրանքի վարձք մը, բայց կ'ունենան բազմաթիւ առաւելութիւններ, ինչ - պէս քննութեանց մասնակցիլ եւ վկա- յական ստանալ, օգտուիլ վարժարա- նին ճոխ մատենադարանէն եւն.:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԿԱԹԸ 2 ՖՐԱՆՔԻ պիտի ծախուի այսօրուընէ սկսեալ (16 նոյեմբեր):

ՍԱՐԱՃՕՂԼՈՒԻ համար կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ պիտի միջնորդէ Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ միջեւ, ռումանական կառավարութեան խնդրան - քով: Լոնտոնի թերթերը կը գրեն նաեւ թէ Պուլկարիա պիտի փորձէ երկու անջատ դաշինքներ կնքել, մէկը Յունաստանի, միւսը Թուրքիոյ հետ:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ բանակին սպարապետը լիազօրութիւն ստացաւ որ եւ է զօրադաս կամ բոլոր դասերը զէնքի տակ առնելու, իր հայեցողութեամբ:

1000 ՌՍԿԻ պարգեւ պիտի սահմանուի այն անգլիացի օդաչուին որ կը յաջողի գերմանական սուզանաւ մը ընկղմել:

ՍՆՆԴԵՂԻ ԳԻՆԵՐԸ զգալապէս աւելցան, համաձայն մասնաւոր հրամանագրի մը որ հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին մէջ, երեքշաբթի օր: Կոլուազ մարիլանտի գինը (20 գլանիկ) 4.25էն կը բարձրանայ 5.50ի, սովորականը՝ 3.50էն 4.50ի, ամէնէն սովորականը՝ 3.25էն 4.25ի, Սէլթիքը, Ժիթանը՝ 4էն 5.25ի եւայլն: Մօտաւորապէս մէկ ֆրանք իւրաքանչիւր տուփի: Կոլուազ բափորալի քիլօն, որ 175 ֆրանք էր, կը բարձրանայ 225 ֆրանքի: (Մէկ քիլոյէն 50 տուփ սիկառէթ կը շինուի):

ՄԻՒՆԻԽԻ մահափորձին քննութիւնները կը շարունակուին: Հակասական լուրեր կը շրջին այս մասին: Կարծողներ կան թէ Գերմանիոյ միապետականները սարքած են զայն: Բազմաթիւ միապետականներ ալ ձերբակալուած են, Հրեաներու եւ ուրիշ կասկածելիներու հետ: Իբրեւ թէ ոստիկանութիւնը որոշ հետք մը գտած է:

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐԷՆ անոնք որ ճակնդեղ քաղել գիտեն, թող դիմեն, Փարիզի մէջ, 41, Rue de Javel, 5 Rue d'Aligre, կամ 391 Rue de Vaugirard, ուր անմիջապէս գործ պիտի գտնեն:

ՉԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ Կրասի բոլշեւիկ երեսփոխանը, Փուրթալէ, որ իր զինուորական ծառայութիւնը կը կատարէր Ալժերիոյ մէջ:

ՍՊԱՆԻՈՅ թերթերը բուռն պայքար մը կը մղեն Խորհրդային Միութեան եւ համայնավարութեան դէմ, զանոնք պատասխանատու համարելով աշխարհի խառնակութեանց: Այս առթիւ կը յանձնարարեն որ Սպանիա եւ Իտալիա աւելի մօտենան իրարու, հաւաքաբար պայքարելու համար համայնավարու - թեան դէմ:

ԱՆԳԼԻՈՅ կարուհիները 600 տեսակ գոյներ ունէին պատերազմէն առաջ, իրենց ճաշակին համաձայն գործածելու համար: Այժմ յանձնարարուած է գոհանալ միայն տասը գոյներով:

ՈՉ - ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ջերմապէս կը յանձնարարուի առատաձեռնօրէն գնել Սպառազինութեան պարտաթուղթերը: Այս առթիւ հետեւեալ կոչը ուղղեց մասնաւոր յանձնաժողովը, որ կը գտնուի Սէնի նահանգապետին նախագահութեան տակ.— «Սիրելի հայրենակիցներ, աշխարհի ազատութիւնը նորէն վտանգուած է: Մեր զինուորները իրենց դիրքերուն վրայ կը գտնուին: Շատերը կրած են արդէն կրակի փորձը, ոմանք ինկած: Դուք որ տունը կը մնաք եւ կը շարունակէք ձեր սովորական գործը, էական պարտականութիւն մը ունիք,— օգնել ռազմիկներուն, զէնք ճարել անոնց: Այս ալ ձեր կռուելու ձեւը պէտք է ըլլայ: Այս կերպով պիտի խնայէք մեր զինուորներուն կեանքը, պիտի կարճեցնէք անոնց փորձանքի շրջանը եւ փութացնէք յաղթանակը: Գնեցէք սպառազինութեան պարտաթուղթը»:

ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ տեղափոխուած Գերմանացիները պիտի տեղաւորուին Աւստրիա, Թիրոլի շրջանին մէջ: Աճապարանքով տուներ շինուած են 18 թիրոլեան գիւղերու մէջ: Ինսպրուքի մէջ ամբողջ բանուորական արուարձան մը պիտի շինուի, տեղաւորելու համար տեղահան Գերմանները: Նախապէս կը խորհէին Լեհաստան փոխադրել այս Գերմանները, բայց մէկդի դրուեցաւ այս ծրագիրը:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ խորհրդային դեսպանը (Ումանսքի) ետ կանչելու առաջարկ մը ներկայացուց Նիւ Եորքի ընկերվարական կուսակցութեան նախկին նախագահը, Զօր. Կրիվիցկիի հրատարակած ամբաստանութեանց հիման վըրայ: Նախկին կարմիր զօրավարը, որ շարք մը մերկացումներ հրատարակած էր ամերիկեան թերթերու մէջ, Ռուսաստանէն փախչելէ վերջ, մասնաւոր յանձնաժողովին առջեւ վկայեց թէ դեսպանը անդամ է Չեկային:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ գիշերը պատիլը հինգ անգամ աւելի վտանգաւոր է որքան ցերեկը, իբրեւ հետեւանք լոյսերու կրճատման: Պաշտօնական տեղեկագրի մը համաձայն, եթէ արկածները այսպէս շարունակուին, մահերու թիւը 40,000ի պիտի հասնի երեք տարուան մէջ:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻՈՅ բանուորներուն արգիլուեցաւ գործ փնտռել ուրիշ եր - կիրներու մէջ: Անոնք որ Գերմանիա կը գտնուին, մեծ մասով իրենց երկիրը պիտի փոխադրուին:

ՄԱՏՆԻՉ մը, Բորիսով, որ 22 տարի առաջ ոստիկանութեան մատնած էր Խ. Միութեան արդի վարչապետը, Մոլոթով, ձերբակալուելով տասը տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Մոսկուայի մէջ: Յեղափոխութենէն վերջը յաջողած էր պաշտօն գտնել բոլշեւիկեան իշխանութեան մէջ:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԻՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԽՐԹԻՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 17 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 17 Novembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4198

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՋԻՂԵՐՈՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Օրը քանի մը անգամ կը լսէք այս բացատրութիւնը, որ մասնաւոր հնչում մը ստացած է նոր պատերազմէն ի վեր: Իմա՞ստը,— չարունակ լարել, գրգռել հակառակորդին ջիղերը: Միշտ մտավախութեան մատնել զայն: Երբեք չյայտնել իր խական դիտումները: Ապրարարութիւններ, երբեմն ալ սպառնալիքներ տեղալ: Ցնցող ձնչել քաղաքական, տնտեսական եւ ուրիշ բազմազան խաղերով: Վերջապէս ամէն միջոց փորձել, մաշեցնելու համար հակառակորդին կամ չէզոքին ջիղերը, որպէսզի ան հարկադրուի տեղի տալ ճարահատ, կամ իր ջուրին երթալ, եւ կամ տեղը ծանր նստիլ:

Պատերազմ է, եւ երկու ճակատներն ալ իրար կը հրմշտկեն այս գետնին վրայ, համաձայն իրենց հասկացողութեան, կարողութեան եւ նկարագրին:

Այսպէս, Գերմանիա իրական պատերազմին հետ զուգընթաց, «ջիղերու պատերազմ» ալ կը մղէ, միշտ անորոշութեան մէջ ձգելով Դաշնակիցները, կամ յուրջ մտահոգութեան մատնելով չէզոքները:

Այդ ռազմավարութիւնը լայնօրէն կ'օգտագործէ նաեւ Խ. Միութիւնը, իր փոքր հարեւաններուն հանդէպ, զանոնք իր չարժանիլին կապելու համար: «Լաւ, չե՞ս համակերպիր, կը տեսնուինք, քու գլխուդ այնպիսի ապուր մը կ'եփեմ որ…»:

Դաշնակիցներն ալ իրենց կարգին, անշուշտ համաձայն իրենց խառնուածքին:

Բայց ջիղերու պատերազմը երկրորդ ձեւ մը եւս ունի:

Աւելի առողջ է այս ձեւը,— լարել ժողովուրդին ջիղերը, որպէսզի դիմանայ պատերազմի փոթորիկներուն: Միշտ արթուն, զօրծօն եւ պատրաստ պահել զայն, որպէսզի չվհատի եւ բարձր պահէ իր բարոյական կորովը:

Այս տեսակ «պատերազմ»ի մը կը կարօտինք մենք ալ,— տկար եւ ցիրուցան ժողովուրդ մը որ ոչ մեղք ունի այս նոր փոթորիկին մէջ, ոչ ալ իրական շահ: (Եթէ մենք ալ Թալաւոր - Թագուհի ունենայինք, Հայաստան ոչ միայն պիտի ծափահարէր, այլեւ պիտի ստորագրէր երիտասարդ Լէհիփոլի եւ ալեհեր Վիլհելմինայի խաղաղութեան կոչը…):

Մեզի համար ալ շատոնց բացուած է ջիղերը լարելու, համախմբուելու եւ զօրծելու շրջանը, որպէսզի կարենանք դիմանալ: Որպէսզի նուազագոյն կորուստով դուրս ելլենք այս ահաւոր ալեկոծութենէն, որուն վախճանը դժուար է նախատեսել: Մանաւանդ փոքր եւ անճար ժողովուրդներու համար:

Բայց, իսկապէս լարուա՞ծ են ջիղերը, համաձայն կացութեան պահանջներուն:

Կը վարանինք վճռական պատասխան մը ստորագրել:

Երկու ամիս անցաւ արդէն, բայց թմրթմրումը կը շարունակուի: Տեսակ մը չուարում, որ հայկական չի կրնար ըլլալ:

Այսպէս, «Գաւառ»ը միշտ կը սպասէ թէ Փարիզը երեսի վրայ ձգած է զիրենք: Իսկ Փարիզը կը գանգատի որ ամէն բան իրմէ կը սպասեն, երբ կարելի է տեղին վրայ կարգադրել շատ մը խնդիրներ:

Միւս կողմէ, իրաւասու շրջանակներ կը հաւաստեն թէ ձեռնածալ նստած չեն, թէ կարելին կը փորձեն, թէ նոր յուշագիր մը ներկայացուցած են արդէն, կեդրոնին բարեացակամ ուշադրութեանը յանձնելով բոլոր հրատապ հարցերը,— զինուորներու հպատակութեան խնդիր, աշխատանքի արտօնութիւն, «անկանոն»ներու հող եւն.:

Սպասելով հանդերձ բարենշան պատասխանի մը, անոնք դիտել կուտան թէ կառավարութիւնը հարիւր հազարաւոր օտարականներու խնդիր ունի սեղանի վրայ, եւ չի կրնար բացառիկ օրէնքներ սահմանել հայ տարագիրներուն համար:

Աւելորդ պիտի ըլլար վիճիլ այս մասին: Հարցը այն է որ Փարիզն ու Գաւառը լրացնեն իրար, լարելով իրենց ջիղերը, իւրաքանչիւրը իր սահմանին մէջ:

Այո, ողբալի է որ բանուկ, տեւական կեդրոն մը չունինք, տակաւին: Բայց այս պարագան պէտք չէ կապէ մեր ձեռքերը, ոչ Փարիզի, ոչ ալ գաւառի մէջ: Աշխատանքներ կան որ վարիչ գլուխի չեն կարօտիր, այլ նախաձեռնութեան:

Օրինակ, ինչո՞ւ անճրկած է Գաւառը, զինուորներու եւ անոնց կարօտ ընտանիքներուն օգնութեան մարմիններ կազմելու համար: Մարսէյլը դեռ նոր սկսած է շարժիլ, իսկ ուրիշ հայաշատ քաղաքներէ «Ձայներ» կը պակսին:

Մեր «ջիղերու պատերազմ»ը ոչ բազմակողմանի տաղանդ կը պահանջէ, ոչ մեծագումար հարստութիւն, ոչ ալ հովանաւորութիւն: Այլ միայն կազմակերպութիւն եւ սրտցաւ աշխատանք: Իսկ այս անմիջական գործին համար տարրեր չեն պակսիր ամէնէն համեստ գաղութին մէջ ալ:— Շ.

Դիմում հայ զինուորներու հպատակութեան համար

Հ. Հ. Գաղթ. Գրասենեակի նախագահ Պ. Ա. Խատիսեան արտաքին գործերու պաշտօնատունը դիմելով, հաղորդած է հայ զինուորներու շնորհակալութիւնը իրենց մասին ցոյց տրուած բարեացակամութեան համար, ինչպէս եւ Ֆրանսացի սպաներու գոհունակութիւնը հայ զինուորներու հանդէպ: Այս առթիւ ցաւ յայտներ է որ հայ զինուորներու տետրակներուն վրայ դեռ կը մնայ «ne possède pas la nationalité Française» արձանագրութիւնը: Ցաւոք, շատեր զինուորութիւն բռած են, իրենց շրջանը աւարտած են, բայց տակաւին հպատակ չեն եղած:

Նախարարութեան կողմէ թելադրեր են պատրաստել ցանկը այն զինուորներուն որոնք այդ երկու հարցերու մասին բողոքներ ունին, ինչպէս եւ անոնք որ զինուորութիւն բռած, բայց տակաւին հպատակ չեն եղած:

Այդ ցանկին պատրաստութիւնը դիւրացնելու համար, կը յանձնարարենք դիմել 71, Ave. Kléber, տալով զինուորներու անուն, մականուն, հասցէ եւն.:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԸ, որ փակուած էր տարէ մը ի վեր, վերաբացուեցաւ երկաթուղիներու համար:

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Սպասողական վիճակը եւ անորոշութիւնը կը շարունակուին արեւմտեան ճակատին վրայ: Պաշտօնական զեկոյցներն ալ միայն շրջուն պահակախումբերու ընդհարումներ կը ծանուցանեն: Կը թուի թէ Հիթլէր տակաւին վճռած չէ ձեռնարկել ընդհ. յարձակողականի մը, նախատեսելով հետեւանքները: Աւելի մեծ գործունէութիւն կը նշմարուի ծովերու վրայ:

Հաշտութեան ձեռնարկն ալ կը մնայ առկախ: Գերմանիոյ պատասխանին բնագիրը չհրատարակուեցաւ դեռ, բայց նոր տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ բովանդակութիւնը ժխտական է: Գերմանիա չուզեր հրաժարիլ իր յաղթանակներէն, եւ կը շարունակէ Դաշնակիցներուն վրայ ձգել պատերազմին երկարաձգման պատասխանատուութիւնը:

Իտալական մամուլը, որ մինչեւ հիմա վերապահ կամ չափաւոր դիրք բռնած էր, ուրիշ լեզու կը գործածէ, քանի մը օրէ ի վեր, համաձայն «Թան»ի մասնաւոր թղթակցին հաղորդած տեղեկութեանց: Այսպէս, ամէնէն հեղինակաւոր թերթերը սուր սլաքներ կ'արձակեն Դաշնակիցներուն դէմ, ամբաստանելով թէ երկիւղալի լուրեր կը տարածեն Հոլանտայի մասին: Միեւնոյն ատեն դժգոհութիւն կը յայտնեն Դաշնակիցներուն միջերկրականեան քաղաքականութեան դէմ:

Ռուսեւֆինլանտական յարաբերութիւնները կը շարունակեն մտահոգութիւն պատճառել: Կ'ըսուի թէ Մոսկուա պիտի խզէ ոչ - յարձակման դաշինքը, նեղը դնելու համար Ֆինլանտան:

Իտալիա եւ Միջերկրականի խնդիրը

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ խօսելով հաշտութեան ձեռնարկի մասին, դիտել կուտան թէ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահին արտայայտութիւնը՝ «արդարութեան վրայ հիմնուած խաղաղութեան մը» մասին՝ Մուսոլինիի տեսակէտը եղած է սկիզբէն ի վեր: Այս առթիւ կը բացատրեն թէ արեւմտեան պետութիւնները ի զուր իրար անցած են, Հոլանտա արշաւելու ծրագիր մը վերագրելով Գերմանիոյ: Անոնց կարծիքով, անտեղի է այս ահազանգը եւ Գերմանիա երբեք մտքէն չէ անցուցած Հոլանտա արշաւել… «Ճօրնալէ տ'Իթալիա» մասնաւորապէս կը մեղադրէ Անգլիան, պաշտպանելով գերմանական տեսակէտը: «Շատ կը խօսուի ջիղերու պատերազմի մասին: Իրականին մէջ, ժողովրդավար պետութիւնները աւելի շատ այս պատերազմին քան իրենց թնդանօթներուն կ'ուզեն յանձնել իրենց վերջնական յաղթանակին հոգը»:

Ցօղուածագիրը, Կ. Կայտա, ակնարկելով Չըրչիլի ճառին, որ կը յիշէր Իտալիոյ պատմական գործակցութիւնը Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ, Միջերկրականի մէջ, հետեւեալ դիտողութիւնները կ'ընէ.— «Այս խօսքերը չեն համապատասխաներ իրականութեան: Կը բաւէ յիշել 1919էն ի վեր անցած դարձածը եւ Միջերկրականի մէջ յառաջ եկած նոր կացութիւնները, առանց Իտալիոյ մասնակցութեան, կը բաւէ յիշել պատժական տնօրինութիւնները եւ պաշարման քաղաքականութիւնը, համոզուելու համար թէ Չըրչիլի խօսքերը անճիշդ են:

Այսօր իսկ Լոնտոնի մէջ չէ՞ն խօսիր Միջերկրականի 2 դուռներու մասին, այն Միջերկրականի որ վառարանն է ամբողջ իտալական ազգային կեանքին— Ճիպրալթարի եւ Սուէզի մասին, որոնք երկուքն ալ Անգլիոյ ձեռքն են… Ինչ որ եղած է եւ կ'ըլլայ այսօր Միջերկրականի մէջ, կը ձգտի ստորադաս վիճակի մը մէջ եւ սպառնալիքի տակ դնել Իտալիան»: Եզրակացնելով, արտաքին նախարարութեան օրկանը կը յանձնարարէ անգլիական թերթերուն որ չզբաղին Միջերկրականի հարցով եւ Իտալիայով, գոնէ առ այժմ:

*** «Թան»ի թղթակիցը նոր հեռագրով մը կը տեղեկացնէ թէ Հռոմի անգլիական եւ ֆրանսական շրջանակներուն մէջ զարմանք պատճառած է իտալական մամուլին դիրքի փոփոխութիւնը, վերջին օրերու ընթացքին: «Պատերազմին սկիզբէն ի վեր, իտալական թերթերը ընդհանրապէս կը զգուշանային որ եւ է բանավէճէ՝ պատերազմիկներու հանդէպ: Կարելի էր նոյնիսկ ըսել թէ, լրագրական աջակցութիւն ընծայելով հանդերձ Գերմանիոյ, իտալական մամուլը կը մնար առարկայական, ջանալով հաւատարմօրէն ներկայացնել կացութիւնը: Քանի մը օրէ ի վեր, իտալական մամուլը բոլորովին տարբեր լեզու մը կը գործածէ: Բացէք, օրինակ, «Ճօրնալէ տ'Իթալիա»ն, Նոյեմբեր 15ի թիւը: Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահին պատասխանին առթիւ՝ հաշտութեան առաջարկի մասին, թերթը հետեւեալ խորագիրը դրած է.— «Ֆրանսայի հանրային կարծիքին հակազդեցութիւնը Պ. Լըպրէօնի պատասխանին անհաշտութեան մասին»: Փարիզի թերթերուն վերլուծումները կեդր. Եւրոպայի հարցերու մասին կ'որակուին «Ֆրանսական ցնդաբանութիւններ», խոշոր տառերով: Քիչ մը անդին Պրիւքսէլէն քաշուած հեռագրի մը գլուխը կ'երեւայ հետեւեալ վերնագիրը,— «Պելժիական բուռն բողոք անգլեւֆրանսական մամուլի ստայօդ պայքարին դէմ» եւն. եւն.: Ի՞նչ դիտումով իտալական մամուլը այսպիսի վիճաբանական լեզու մը կը գործածէ այսօր: Կ'ուզէ ո՞ւժ տալ Պելժիոյ եւ Հոլանտայի վեհապետներուն հաշտութեան առաջարկին: Արդէն այսպիսի աջակցութիւն մը ընծայուեցաւ Գերմանիոյ, երբ դեռ Հիթլէր չէր խօսած իր մեծ ճառը Տանցիկի մէջ: Ցաւոք իտալական մամուլը պաշտպանեց գերման վարչապետին կարգ մը տեսակէտները, բայց այն ատեն դուրս ելած չէր իր վերապահ դիրքէն ինչպէս այսօր: Թերեւս մօտ օրէն պիտի լուծուի այս հանելուկը»:

*** Մուսոլինի ճառ մը խօսեցաւ առջի օր, Վենեցիա պալատին պատշգամէն, ուսանողական միութեան անդամներուն առջեւ: Ունկնդիրներուն թիւը կը հասնէր 50,000ի: Առաջնորդը բացատրելէ վերջ թէ Իտալիա պիտի շարունակէ «սպառազինեալ խաղաղութիւն մը» պահել, յայտարարեց.

— «Համաձայն Փաշական սովորութեան եւ իբրեւ զգուշութիւն, ձեր հրացանները միշտ քով քովի պահեցէք ձեր գիրքերուն հետ: Փաշական խաղաղութիւնը զինեալ խաղաղութիւն կը նշանակէ»:

ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁԵՐԸ եւ աշխատանքի պայմանները կանոնաւորելու համար նոր հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ երէկ, ճշդելով առաւելագոյն եւ նուազագոյն սակերը, վճարովի արձակուրդի պայմանները եւն.:

300,000 ՖՐԱՆՔԻ պարգեւ մը տրուեցաւ 19 տարեկան աղջկան մը, Լավալի մէջ, «իբրեւ ամէնէն առաքինի աղջիկը իր շրջանին մէջ», համաձայն այրի կնոջ մը ձգած կտակին:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՁԱԽՈՂԱԾ ԿԸ ՆԿԱՏԷ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Գերմանիոյ պատասխանին բնագիրը դեռ հրատարակուած չըլլալով, միջազգային մամուլը կը շարունակէ զանազան ենթադրութիւններ ընել անոր բովանդակութեան մասին: Հոլանտական թերթերը կը գրեն թէ պատասխանը կը բաղկանայ մէկուկէս մեքենագիր էջէ: Առաջին մասով պաշտօնագիրը կը գնահատէ Հոլանտայի եւ Պելժիոյ վեհապետներուն նախաձեռնութիւնը, երկրորդով կը հասկցնէ թէ Չեխոսլովաքիան եւ Լեհաստանը վերահաստատելով, Գերմանիա կորսնցուցած պիտի ըլլայ իր կենսական տարածութիւնը:

Պերլինի պաշտօնական գործակալութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որուն համաձայն արտաքին նախարարը, Ֆոն Ռիպպէնթրոփ, ունկնդրութեան ընդունելով հոլանտական եւ պելժիական դեսպանները, յայտարարած է յանուն Հիթլէրի թէ Պելժիոյ եւ Հոլանտայի վեհապետներուն խաղաղասիրական ձեռնարկին յախուռն մերժումէն վերջ՝ ֆրանսական եւ անգլիական կառավարութեանց կողմէ, Գերմանիա եւս հարկադրուած է ձախողած նկատել ձեռնարկը:

Հավաս հրատարակելով այս հեռագիրը, կ'ըսէ թէ գերմանական պատասխանը նոր օրինակ մը կը կազմէ Գերմանիոյ սովորական ռազմախաղին,— Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վրայ ձգել գերմանական պատերազմին պատասխանատուութիւնը: «Չէ մոռցուած թէ Հոլանտայի վեհօրի առաջարկին առաջին ընդունելութիւնը Պերլինի մէջ՝ յայտնապէս աննպաստ էր: Այն ատեն կ'ըսէին թէ ձեռնարկը շատ ուշ մնացած է, եւ Հոլանտան ու Պելժիան կը մեղադրուէին իբրեւ գործիք Դաշնակիցներուն, բայց պաշտօնապէս չէին պատասխաներ: Կը սպասէին: Այսօր ալ Ֆրանսան եւ Անգլիան են որ կը մեղադրուին թէ անկարելի դարձուցած են երկու չէզոք վեհապետներուն նախաձեռնութեան յաջողութիւնը: Մարդ չի խաբուիր այս ռազմախաղէն: Գերմանական պատասխանին յապաղումն իսկ կ'ապացուցանէ թէ իրմիակ հոգն է ի նպաստ իրեն շահագործել խաղաղասիրական ձեռնարկը: Միայն թէ պարզ է որ Գերմանիա «ոչ» պատասխանած է»:

*** Գերմանական պատասխանը ստացած ըլլալով, Հոլանտա որոշեց քննել կացութիւնը եւ խորհրդակցիլ Պելժիոյ հետ:

Կարգ մը չէզոք շրջանակներու կարծիքով, գերմանական պատասխանը այն տպաւորութիւնը կը ձգէ թէ Հիթլէր ջերմապէս կը բաղձայ բանակցիլ հաշտութեան մասին, բայց կ'ուզէ ժամանակ շահիլ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՍՊԱՍՈՂԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

»»» · «««

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 145, Նոյեմբեր 15, առաւօտ.— Կրճատեալ գործունէութիւն գիշերուան ընթացքին:

Զեկոյց թիւ 146, իրիկուն.— Ընդհարումներ պահակախումբերու եւ տեղական հրետաձգութիւն:

*** Ինչպէս կը հաստատեն այս պաշտօնական զեկոյցները եւ տեղական թերթերու զինուորական տեսութիւնները, բացարձակ հանդարտութիւն կը տիրէ արեւմտեան ճակատին վրայ: Անմիջական յարձակողականի մը նշանները չեն երեւար, ինչպէս անցեալ շաբթու: Տեղատարափ անձրեւները եւ թանձր մշուշը կ'արգիլեն որ եւ է կարեւոր գործողութիւն: Ֆրանսական եւ գերմանական պահակախումբերը կը շարունակեն գործել Սար գետին երկու կողմերը, Պիչի ամրացեալ քաղաքին հիւսիսային արեւելեան շրջանին մէջ եւ Վոժի ռազմաճակատին արտաքին սահմաններուն վրայ: Ֆրանսացի զինուորական մասնագէտները կը շարունակեն այն կարծիքը յայտնել թէ Գերմանացիներու անցեալ շաբթուան օդանաւային լայն հետազօտութիւնները կապ ունէին հոլանտական սահմանին վրայ կատարուած համախմբումներու հետ: Թէեւ գերմանական սպառնալիքը գործի չվերածուեցաւ, բայց Ֆրանսացիները կը կարծեն թէ գերմանական սպայակոյտը լիովին պատրաստուած է հարուածելու արեւմտեան ճակատը, Հիւսիսային ծովէն մինչեւ Զուիցերիա: Նոյն մասնագէտներուն կարծիքով, գերմանական զօրքը այնպէս մը դասաւորուած է որ Հիթլէր կրնայ անջատ յարձակումներ հրամայել Հոլանտայի եւ Պելժիոյ, Մաժինոյի գծին, Զուիցերիոյ կամ ամբողջ այս ամրութեանց դէմ: «Թան»ի զինուորական աշխատակիցը վերլուծելով Հռենոսը անցնելու խնդիրը, կ'եզրակացնէ թէ այսպիսի ռազմավարութիւն մը միշտ ալ հաւանական է, կը բաւէ որ Գերմանացիները կարենան յանկարծակիի բերել ֆրանսական բանակը: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Գերմանացիները արդէն իսկ մեծ տափանաւեր շինած են, որոնք հզօր մեքենաներ ունենալով կրնան դիմադրել Հռենոսի հոսանքին:

*** Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ գերմանական երեք սուզանաւեր եւս ընկղմած են, անգլիական մարտանաւերու եւ առեւտրական նաւերու կողմէ: Սուզանաւերէն երկուքը խորտակուած են սպառազինուած առեւտրական նաւերու միջոցաւ, իսկ երրորդը ջրամոյն կորած է անգլիական երկու մարտանաւերու արձակած ռումբերէն: Գերմանական սուզանաւը ընկղմելէ առաջ շուէտական նաւ մը բռնելով ստիպած էր իրեն յանձնել ուտելիքի պաշարը,— քանի մը պարկ գետնախնձոր, չորցած ձուկ, շաքար եւ հաց: Երբ այս աւարը պիտի բեռցնէին, երկու անգլիական մարտանաւեր երեւցան: Գերմանական մարտանաւը անմիջապէս սուզուեցաւ, բայց անգլիական նաւերը կրակ տեղացին եւ քիչ վերջը իւղ երեւցաւ ջուրին երեսը, ինչ որ կ'ապացուցանէր թէ սուզանաւը զարնուած է: Մանրամասնութիւններ կը պակսին միւս երկու սուզանաւերու խորտակման մասին: Ծովային նախարարութեան զեկոյցը կ'ըսէ թէ առեւտրական նաւ մը նաւահանգիստ կը վերադառնար, երբ գերմանական սուզանաւ մը մօտեցաւ: Առեւտրական նաւը անմիջապէս թնդանօթ արձակեց, որուն պատասխանեց սուզանաւը: Քանի մը ժամուան ճակատամարտէ մը վերջը, առեւտրական նաւը ուղղակի հարուած մը իջեցուց եւ սուզանաւը ջրամոյն կորաւ: Կը կարծուի թէ երրորդ սուզանաւն ալ նոյն ձեւով ընկղմած է:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. Էջ)

Հայ երաժիշտները

«Խորհ. Հայաստան» (23 Հոկտեմ.) կը հրատարակէ Գ. Խուբովի հետեւեալ յօդուածը հայ երաժշտութեան արդի վարպետներուն մասին, Մոսկուայի «տասնօրեակ»ին առթիւ.

— Հայաստանի ինքնօրինակ ժողովրդական երաժշտութիւնը, երկար դարեր, չէր բացուած, գնահատուած, ուսումնասիրուած:

«Կար ժամանակ, երբ գեղջկական եղանակները չէին գնահատուում, կը գրէ հայ մեծ երաժիշտը Կոմիտաս: Անցեալ տարի նոյնիսկ կրթուած մարդիկ գրում եւ ասում էին թէ հայ գիւղացին չունի ոչ բանաստեղծութիւն եւ ոչ երգ»:

Հակառակ աշխատանքին պարտադրած ծանր պայմաններուն, Կոմիտաս կրցաւ դնել հայ ազգային երաժշտական դպրոցին ամուր հիմերը: 1907ին, իր գործունէութեան ամէնէն եռուն շրջանին, Կոմիտաս կը գրէր իր աշակերտին՝ Սպ. Մելիքեանի.— «... Ապագան մերն է: Զինուիր, Սպիրիդոն ջան»: Կոմիտաս հաւատք ունէր իր հայրենիքի ապագային մասին, եւ իր ջերմ կոչը, պայքարելու ժողովրդական արուեստի համար, մարգարէական դարձաւ:

Այդ տարիներուն հրապարակ եկաւ հայ մեծ երաժիշտը եւ նուագախումբի արժէքաւոր վարպետը Ա. Սպենդիարով: Ուսած՝ Կլինովսկիի, յետոյ Ռիմսկի — Կորսակովի մօտ: Իր երաժշտական գործունէութեան առաջին տարիներէն սկսեալ, Սպենդիարով խոր հետաքրքրութիւն ցոյց տուաւ ժողովրդական երաժշտութեան մասին: «Անիկա տարուեցաւ իր հարազատ ժողովուրդին երաժշտութիւնը գեղարուեստական բարձրագոյն աստիճաններու վրայ դնելու խնդրով, կը գրէ Գլազունով, եւ ստեղծագործութեան այդ ասպարէզին մէջ Սպենդիարով չունի իրեն հաւասար ուրիշ արուեստագէտ: Սպենդիարովի երաժշտութեան մէջ կը զգացուի ներշնչումի թարմութիւն, գոյնի բուրմունք, միտքի անկեղծութիւն ու նրբազեղութիւն, մշակումի կատարելութիւն»:

Սպենդիարով առաջաւոր, բազմակողմանի զարգացումով օժտուած, բազմարդիւն արուեստագէտ մըն էր: Հայկական դասական «Ալմաստ» օփերային դատ, Սպենդիարով գրած է շարք մը հիանալի սէնֆոնիք գործեր,— «Համերգային նախերգանք», «Երեք արմաւենի» սէնֆոնիք պատկերը, «Խրիմի էսքիզներ» երկու նուագաշարքը, «Երեւանի էթիւտներ», երգեր ընկերակցելու համար նուագախումբի:

Սպենդիարով իր ստեղծագործութիւններուն համար արժանացած է Գլինկայի մրցանակին, երեք անգամ:

«Ալմաստ» օփերային բեմադրութենէն քանի տարի առաջ, Ալեքսանդրապոլի (այժմ Լէնինական) Հայոց վարժարանին երաժշտութեան եւ երգի համեստ ուսուցիչ Արմէն Տիգրանեան, ներշնչուելով Յովհ. Թումանեանի բանաստեղծութենէն, սկսաւ գրել «Անուշ» օփերան: 1912ին, սիրողներու խումբ մը այդ օփերան բեմադրեց տեղւոյն մէջ: Այսպէս մեծ ժողովրդականութիւն ստացաւ «Անուշ»ը:

Տիգրանեանի օփերային եղանակները խորապէս մտած են ժողովուրդին կեանքին մէջ, եւ այնքան զուգահեռ անէր ժողովրդական արուեստին հետ, որ կարգ մը երաժշտագէտներ կը մեղադրէին Տիգրանեանը թէ այդ եղանակները առած է ժողովուրդէն:

Ընդհակառակն, Տիգրանեան երբեք «մէջբերում» չի կատարեր ժողովրդական եղանակներէն, իր երաժշտութիւնը բոլորովին ինքնատիպ է, թէեւ խորապէս ժողովրդական: «Անուշ»ի մէջ անմիջական եւ թարմ ձեւով կը ցոլանայ հայ ժողովուրդի երգերուն ստեղծագործութիւնը, որ հիանալի կերպով կը զուգակցի Թումանեանի բանաստեղծութեան հետ: Ատոր մէջ կը կայանայ հայկական առաջին օփերային ուժն ու արժէքը:

Հայաստանի երիտասարդ երաժշտական մշակոյթին նոր եւ փայլուն զարգացումը երեւան կուգայ տաղանդաւոր երաժիշտներ Ցարօ Ստեփանեանի եւ Արամ Խաչատրեանի ստեղծագործութեանց մէջ:

Ցարօ Ստեփանեան սանն է Լէնինկրատի Երաժշտանոցին, զոր աւարտած է 1930ին, ուսանելով երաժշտական ստեղծագործութեան դասարանին մէջ, Փրոֆ. Շչերբաչեւի մօտ: Այժմ կ'աշխատի դասական օփերաներ տալ:

Ստեփանեանի գլխաւոր գործերն են «Քաջ Նազար» ժողովրդական — երգիծական օփերան, «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազներգական օփերան, «Լուսաբացին» ողբերգական երաժշտութիւնը: Այս գործերը կը վկայեն թէ որքան բազմազան է երիտասարդ երաժիշտին տաղանդը, որքան խոր եւ լուրջ են իր ստեղծագործական յամառ որոնումները:

Ցարօ Ստեփանեան ծանօթ է ոչ միայն իբրեւ տաղանդաւոր երաժիշտ, այլ եւ իբրեւ եռանդուն գործիչ, ղեկավար՝ Հայաստանի երաժիշտներու ընկերակցութեան, անդամ Հայաստանի Գեր. Խորհուրդի:

Եթէ Ստեփանեանի տաղանդը լիակատար կը բացուի օփերայի մէջ, Խաչատրեանի փայլուն տաղանդը իր վառ արտայայտութիւնը կը գտնէ սէնֆոնիք երաժշտութեան մէջ:

Արամ Խաչատրեան աւարտած է Մոսկուայի Երաժշտանոցը 1934ին, ուսանելով ստեղծագործութեան դասարանին մէջ՝ Փրոֆ. Ն. Միասկովսկիի մօտ: Խաչատրեանի սէնֆոնին, որ ներկայացուցուած է իբրեւ աւարտական վկայում, ցոյց կուտայ երիտասարդ արուեստագէտին ինքնատիպ տաղանդին հսկայական ուժը:

Խաչատրեան այս վերջին տարիներուն տուաւ դաշնամուրի գործեր՝ նուագախումբի ընկերակցելու համար, սէնֆոնիք պոէմա՝ նուագախումբի եւ երգչախումբի համար (աշուղ Միրզայի խօսքերով, նիւթը Սթալին), «Երջանկութիւն» պարախաղը:

Խաչատրեանի երաժշտութեան գլխաւոր թեման է կեանքի ստեղծագործական բերկրութիւնը: Իր նոր ստեղծագործութիւններէն իւրաքանչիւրը կարծես նոր ձեւով կուգայ հաստատել այդ գաղափարը: Այդ գործերուն մէջ ինքնատիպ ուժով մը կ'արտայայտուի երաժիշտին վարպետութիւնը, որ կը գտնէ ոչ միայն ժողովրդական դաշնանուագներու ոսկեբեր հանքը, ըլլայ երգ, պար կամ աշուղի ստեղծագործութիւն, այլ եւ կը վերամշակէ ստեղծագործական ճիգով ու կը մարմնացնէ մեծ երկերու խորութեանց մէջ, մեծ լայն, սէնֆոնիք զարգացումով: Այսպէս տաղանդաւոր հայ երաժիշտին գործերուն մէջ աստիճանաբար կ'ուրուագծուին նոր ոճի, ձեւով ազգային, բովանդակութեամբ ընկերվարական խորհրդային երաժշտութիւնը:

Երբ Պերթան կը ռմբակոծէր Փարիզը...

1918 մարտ 23ին, առտուան ժամը 7ին, խուլ պայթիւն մը կը դղրդացնէր Մոնփառնասի գերեզմանին շրջակայքը: Անցորդները զարմանքով վեր կը բարձրացնէին իրենց քիթերը ու կը դիտէին երկինքը: Ֆրանսական օդանաւերը արագօրէն կը թռչէին դէպի հիւսիս եւ արեւելք: Սէն Տընիի «դիտարանները» արթուն կը հսկէին: Հետազօտութիւն կը կատարուէր վերջապէս ամէն կողմ, մինչեւ կրակի գիծերուն վրայ:

Ու մէկ պատասխան.

— Գերմանական ոչ մէկ օդանաւ տեսնուած է երկինքին մէջ:

Հանելուկ: Ուրկէ՞ ինկաւ այդ ռումբը: Քսան վայրկեան վերջ կ'իյնար երկրորդ ռումբ մը, Փարիզի վրայ: Նոյն դղրդիւնը: Նոյն հանելուկը: Մինչ կ'աճէր սարսափը:

Այս անգամ Փարիզի քաղաքապետական լաբորաթուարի պաշտօնատարներէն մին կը փութայ ռումբին ինկած վայրը, կ'առնէ փշրուած ռումբին մէկ կտորը ու կը վազէ վարչապետին մօտ:

— Տեսա՞ք թշնամի օդանաւերը, կը հարցնէ Վագրը, որ Քլէմանսօն էր:

— Ի՞նչ օդանաւ, Պ. վարչապետ, թնդանօթ մըն է որ կը ռմբակոծէ Փարիզը...

— Շատ աշխատեր յոգներ էք, գացէք խնամեցէք ձեզ քիչ մը...

— Բայց, Պ. վարչապետ...

Ու խօսակիցը ցոյց կուտայ ռումբին կտորը: Թնդանօթի ռումբ մըն էր: Պերթա կը կոչուէր այդ վիթխարի թնդանօթը:

Այդ օրուընէ ասդին, մինչեւ հիմա, ուրեմն աւելի քան քսան տարիէ ի վեր, ինչեր ըսուեցան ու գրուեցան Պերթային մասին: Պերթան դարձաւ հէքեաթ:

Եղան Ֆանատացիներ, որոնք պնդեցին թէ տեսած են Պերթան: Իրողութիւնը այն է, որ այդ վիթխարի թնդանօթը կարելի չեղաւ գտնել, Զինադադարէն վերջ, հակառակ զինաթափութեան յանձնախումբին կատարած բոլոր ճիգերուն:

Այսուհանդերձ, ֆրանսական եւ ամերիկեան գիտական հրատարակութիւններ, ինչպէս նաեւ Զօր. Ն.ի մէկ կարեւոր ուսումնասիրութիւնը բաւական տեղեկութիւններ հայթայթեցին մեզի պատերազմական զէնքի այս գլուխ — գործոց օրինակին մասին, որ ցոյց կուտար գերմանական ռմբաձգութեան գերազանցութիւնը:

Պերթան վիթխարի եւ զանգուածեղ թնդանօթ մըն է: Բերանը 21 սանթիմեթր տրամագիծ ունէր սկիզբները: Թնդանօթը կը նստէր 34 մեթր երկարութեան վրայ, 200 թոն ծանրութեամբ, (երկու անգամ աւելի ծանր քան փայրաշարժ մը): Ունէր 65 ռումբ, մէկը միւսէն մեծ, որովհետեւ իւրաքանչիւր ռմբարձակութիւն այնքան կը մաշեցնէր բերանը, որ 65 ռումբ նետելէ վերջ 23 սանթիմեթր 5ի հասած էր տրամագիծը: Ռումբերուն ծանրութիւնն էր 100 քիլօ, մէկ ծայրը սուր՝ ճեղքելու համար օդը: Ամէն ռումբ ունէր երկու պատրոյգ, որպէսզի մէկն ու միւսը կրակ առնէր անպայման եւ չպայթած ռումբ չիյնար թշնամիին ձեռքը:

Պերթային մէկ պայթումը կ'արժէր 35,000 մարք (կէս միլիոն ֆրանք, ֆրանսական ներկայ դրամով): Ռումբը կը կտրէր մէկ երկվայրկեանի մէջ 1600 մեթր հեռաւորութիւն, բարձրանալէ վերջ 40 քիլոմեթր, ինչ որ կը նպաստէր յետոյ յառաջ սուրալու գրեթէ առանց օդի դիմադրութեան: Գերմանացիները ռմբաձգութեան համար թնդանօթին տուած էին Պուլվար Սեւաստաբոլի ուղղութիւնը, երկրագիտական բարդ հաշիւներէ վերջ:

Մարտ 23ին, առտուան ժամը 5ին, պատրաստ է թնդանօթը՝ լեցուած եւ 62 աստիճանի վրայ նշան տրուած: Մասնաւոր օդապարիկներով՝ կատարուած է հովերուն հաշիւը մինչեւ 35,000 մեթր բարձրութեան վրայ: Ժամը 6ին պատրաստ են օժանդակ մարտկոցները: Ժամը 6.15ին երկինք բարձրացան պաշտպան օդանաւերը, արգելք հանդիսանալու համար ֆրանսական հետազօտութեան փորձերուն: Ժամը 7ին թնդանօթաձիգները մտան իրենց ապաստաններուն մէջ: Ժամը 7ին, 9 վայրկեան եւ 50 երկվայրկեան անցած, դղրդաց վիթխարի թնդանօթը այնպիսի պայթիւնով մը, որ կարելի չէ նկարագրել:

Արձակուած էր առաջին ռումբը:

Անկարելի էր օդանաւեր ղրկել Փարիզի վրայ, ճշդելու համար այս թնդանօթաձգութեան աւերը: Այնպէս որ գերմանական հրամանատարութիւնը առաջուընէ գործի լծած էր լրտեսները, որոնք Զուիցերիոյ ճամբով տեղեկութիւն պիտի տային ռումբին ինկած վայրին, կատարած աւերին ու թողած տպաւորութեան մասին:

Թէ որքան մանրամասն ու խղճամիտ քննութենէ մը վերջ կը գործէր այս թնդանօթը, թէ որքան մանրակրկիտ աշխատանքներ կատարած էին Գերմանացիները՝ արձակել առաջ Պերթան, կը բաւէ յիշատակել սա պարագան,— այնքան երկարանիստ թնդանօթ մը անշուշտ կրնար ծռիլ իբրեւ հետեւանք իր ծանրութեան: Ուստի ուղղելու, եւ նոյն աստիճանին վրայ պահելու համար, առակախ կամուրջ շինած ու բռնած էին թնդանօթը:

Ահա այսպիսի թնդանօթ մըն էր, որ կրակի կը բռնէր Փարիզը:

180 ռումբեր ինկան մայրաքաղաքին վրայ, իւրաքանչիւր ռումբ կը պարունակէր 12 քիլօ բոլիթ: Եւ սակայն Փարիզցին մնաց պաղարիւն: Մէկ ռումբ միայն թողուց ցաւագին յիշատակ մը: Աւագ ուրբաթ օրը ինկաւ Սէն Ժէրվէ եկեղեցիին վրայ, զարնուեցաւ գլխաւոր սիւնին, որու վրայ կը հանգչէին գմբէթները: Այս ձեւով, փլուզումին հետեւանքով, մեռան 100 հոգի:

Ֆրանսական հրամանատարութիւնը շուտով հասկցաւ որ Պերթան մէկ հատ չէր, այլ երեք հատ: Մէկը կը ռմբակոծէր Ֆէռ - ան-Թարտընուայի մէջէն, 80 քիլոմեթր հեռաւորութենէ մը: Յուլիս 18ի ֆրանսական յաղթական յարձակողականին պատճառով, Գերմանացիները արագօրէն փախցուցին զայն: Երկրորդը կը ռմբակոծէր Համէն, երկաթուղիին եզերքէն, 100 քիլոմեթր հեռաւորութենէ մը: Այս Պերթան քաշեցին Օգոստոս 9էն վերջ եւ Գերմանիա տարին: Երրորդը կը ռմբակոծէր Լաօնէն, 122 քիլոմեթր հեռաւորութենէ մը: Ֆրանսական օդանաւերը յաջողեցան ճշդել տեղը եւ կրակի բռնել, այնքան որ լռութեան դատապարտուեցաւ:

Պերթային ռմբակոծութիւնը զինուորական արժէք չունէր, Գերմանացիները աշխատեցան այդ վիթխարի զէնքով կոտրել Փարիզցիներուն բարոյական կորովը: Չյաջողեցան:

Զինադադարէն վերջ ամէն գնով աշխատեցան դաշնակիցներէն պահել Պերթային գաղտնիքն ու նմոյշը: Արդարեւ զինաթափութեան յանձնախումբը չկրցաւ երբեւէ գտնել ոչ Պերթային գործարանը, ոչ ալ քակուած թնդանօթին մնացորդները:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

S. P. 12.— Սիրելի «Յառաջ», մեր շրջանին մէջ 25 հայ զինուորներ երկ-երկու բաժնուած են գունդերու մէջ: Ամէն կիրակի իրար կը տեսնեն: Ինչպէս ուրիշ տեղեր, բոլորն ալ գոհ են իրենց սպաներէն, ինչպէս եւ ուտելիքէն: Շատ լաւ կը նային հայ զինուորներուն, մանաւանդ անոր համար որ բոլորն ալ արհեստաւորներ են: Մարզանքէն վերջը ամէն մէկը իր արհեստին վրայ կ'աշխատի:

Այս առթիւ պզտիկ միջադէպ մը.— Հայ զինուորներէն երկուքը դերձակութիւն կ'ընեն սենեակի մը մէջ, ուր կը պառկի պաշտօնեան: Այս վերջինը կը նեղուի եւ կը պահանջէ որ ուրիշ տեղ երթան աշխատին: Հրամանատարը իմանալով կարգի կը հրաւիրէ պաշտօնեան և հայ զինուորներուն ալ կը պատուիրէ որ խնդիր չհանեն, այլ իրեն դիմեն, երբ նեղութիւն կը կրեն: Ինչպէս կը տեսնէք, միշտ բարեացակամութիւն կը վայելենք: Եթէ սա հպատակութեան խնդիրն ալ կարգադրուէր... Շատերը կը կարծեն որ հայ զինուորները կամաւոր են, իսկ երբ տետրակները կը նային, կը զարմանան, տեսնելով ծանօթ արձանագրութիւնը:— Մ. Պ.

Միայն մէկ հայ զինուոր կը գտնուի այս շրջանին մէջ (Մոզէլի Նահանգ): Ֆրանսացի ընկերները եղբայրաբար կը վարուին, այնպէս որ չի նեղուիր: Այս զինուորին եղբայրն ալ կը գտնուի Ալզասի Նահանգին մէջ, ուր օդը շատ ցուրտ է: Ուրիշ հայ տղաքներ ալ կը գտնուին իրեն հետ, Լիոնի շրջանէն:— Կ. Կ.

ՄԱՐՍԷՅԼ, 13 Նոյ.— Ձեռնարկներ կը կատարուին յարանուանութեանց, Օֆիսներու եւ բարեսիրական ընկերութեանց ներկայացուցիչներուն կողմէ, հայ զինուորներու օգնութեան մարմին մը կազմելու համար: Անշուշտ պիտի ընտրուի մնայուն վարչութիւն մը, որ նախ տեղական իշխանութեան վաւերացումը պիտի խնդրէ: Բազմաթիւ են մեր այն զինուորները որոնք որ եւ է նեցուկ չունին, մինչեւ անգամ երկտող նամակի մը կարօտը կը քաշեն: Ճիշդ ժամանակն է որ գործի լծուին Կ. Խաչերը, Տիկնանցները եւն.: Բուրդէ հագուստ մը, զոյգ մը գուլպայ, քանի մը թաշկինակ սփոփանք մը պիտի դառնային այն զինուորներուն որ զօրանոց կամ ճակատ գացած են: Դեռ չեմ խօսիր բազմանդամ ընտանիքներու մասին, որոնք ոչ միայն նիւթական, այլեւ բարոյական աջակցութեան կը կարօտին: Բարի ձեռնարկները միշտ կը քաջալերուին տեղական իշխանութեանց կողմէ:— Զ.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այրի տիկին Սիրանոյշ Ալէմշահ եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ 19 Նոյեմբեր, կիրակի առաւօտ ժամը 10-ին, Փարիզի Կաթողիկէ Հայոց Ս. Խաչ եկեղեցին, 10bis, Rue Thouin, Métro Place Jussieu, հոգեհանգստեան Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ԱԼԷՄՇԱՀի

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ազգականները, բարեկամները եւ հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

71 ՏԱՐԵԿԱՆ ՀՆԱԿԱՐԿԱՏ ՄԸ, որ այրի մնացած էր, ծանուցում կուտայ Անգլիոյ Թուիքընհէմ քաղաքին մէջ, նորէն կարգուելու համար: Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ անցեալ շաբաթ օրէն մինչեւ այս ուրբաթ աւելի քան 200 կիներ դիմած են քաղաքապետին, իբրեւ թեկնածու: Այս կիներուն մէջ կը գտնուին 27 տարեկան աղջիկներէն մինչեւ 78 տարեկան... թարմացեղ կոյսեր:

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme . . Paris (13)

Շատ մը չէզոքներ ընկղմած

Պալթիկ ծովուն մէջ ընկղմած են երկու լիթուանական նաւեր, որոնց մէկը անգլիական հանքածուխ կը փոխադրէր: Անգլիական փոխադրանաւ մը ընկղմեցաւ, կաթսան պայթած ըլլալով: Յունական փոխադրանաւ մը (2216 թոն) ընկղմեցաւ Անգլիոյ հիւսիսային արեւելեան ափերուն վրայ, ջրամոյն ռմբի մը զարնուելով: 22 նաւաստիները փրկուեցան: Դանիական նաւ մը ընկղմեցաւ Պալթիկի մէջ, գերմանական ականի մը զարնուելով: Կ'ըսուի թէ ընկղմած է նաեւ անգլիական նաւ մը (4650 թոն), որմէ լուր չկար երեք շաբաթէ ի վեր: Ունէր 40 նաւաստիներ: Շուէտական նաւ մը բռնուեցաւ գերմանական թորփիլանաւի մը կողմէ, երբ Հոլանտա կ'երթար, ատաղձ բեռցած:

Գերմանական կառավարութիւնը սպառազինուած առեւտրական նաւերու ցանկ մը հրատարակեց: Այս առթիւ Պերլինի թերթերը կը գրեն թէ Գերմանիա մարտանաւ պիտի նկատէ այս կարգի նաւերը: «Գերմանիա մինչեւ հիմա կը զգուշանար յարձակիլ առեւտրական նաւերու վրայ, բայց հիմա պիտի հարկադրուի բանի ուժ գործածել այն նաւերուն դէմ որ սպառազինուած են»:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ՎՏԱՆԳԻ ՄԷՋ Է,— այս եզրակացութեան կը յանգի տեղեկագիր մը, զոր կազմած է երեսփ. Ժողովին տեղեկութեանց մասնախումբին զեկուցաբերը, անմիջական դարման խնդրելով: Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ տագնապը սաստկացած է հետեւեալ երեք պատճառներով.— 1. Ծանուցումներու անխուսափելի նուազում.— 2. Փոխադրութեան ծախքերու ծանրացում.— 3. Նախանիւթերու եւ մասնաւորապէս թուղթի սղութիւն: Տեղեկաբերին կարծիքով, եթէ կացութիւնը այսպէս շարունակուի, վեց ամիս վերջը ֆրանսական թերթերու մեծ մասը պիտի դադրի: Այս առթիւ կ'առաջարկէ որ գրաքննութեան միութիւն հաստատուի մամուլին, անթելին եւ շարժանկարին վրայ: «Անհասկնալի է որ ձայնասփիւռին միջոցաւ ազատօրէն տարածուած լուր մը արգիլուի թերթերուն: Պէտք չէ որ լուսանկարները արգիլուին օրաթերթերուն, երբ ազատօրէն կ'երեւան շարժանկարի վրայ»:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Խ. Միութիւնը կը խորհի չեղեալ հռչակել Ֆինլանտայի հետ կնքուած ոչ-յարձակման դաշինքը: Ուրիշ լուրեր կը հաստատեն թէ կարգ մը փոքր միջադէպեր պատահած են սահմանագլուխին վրայ, բայց կը հերքուի այն զրոյցը թէ խորհրդային օդանաւ մը երեւցած ըլլալով Ֆինլանտայի վրայ, վար առնուած է: Կարմիր բանակը ռազմափորձեր կը կատարէ սահմանագլուխին վրայ: Խորհրդային մամուլը կը շարունակէ մեղադրել ֆինլանտական կառավարութիւնը, ազդարարելով թէ Խ. Միութիւնը ի վերջոյ պիտի ստանայ իր պահանջած հողերը:

ԻՏԱԼԻՈՅ զինուորներուն զինեն եւ ուտելիքը պիտի աւելնայ, իբրեւ առաջին քայլ շարք մը բարենորոգումներու:— Որոշուեցաւ նաեւ մահճաքարձ վահաններ հաստատել երկաթուղիներու Գ. կարգին մէջ:

ՅՈՒԿՈՍԼԱՎԻՈՅ կառավարութիւնը անխախտ պահելով հանդերձ իր չէզոքութիւնը, որոշեց կարգ մը զգուշական միջոցներ ձեռք առնել ամբողջ երկրին մէջ: Պելկրատի եւ ուրիշ մեծ կեդրոններու քաղաքապետութիւնները վերջացուցած են ապաստարաններու շինութիւնը: Մինչեւ տարուան վերջը հազար նոր օդաչուներ պիտի մարզուին: Միեւնոյն ատեն պաշար կ'ամբարուի եւ կարգ մը սահմանափակումներ հաստատուած են:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ճափոնական դեսպանը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Մոլոթովի հետ, Մանչուրիոյ սահմանագծման մասին: Քսանական պատուիրակներ պիտի մասնակցին երկու կողմէն:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ առաջին ահազանգը հնչեց երկուշաբթի օր, հինգ վայրկեան տեւողութեամբ, անծանօթ օդանաւ մը երեւցած ըլլալով արգիլեալ շրջանին մէջ:

ՄԻՒՆԻԽԻ մահափորձին առթիւ լուրջ կասկածներ կը ծանրանան բանուորի մը վրայ, համաձայն Պերլինի պաշտօնական գործակալութեան զեկոյցին: Մանրամասնութիւններ կը պակսին: Բանուորը չէր ծառայեր գարեջրատան մէջ, բայց հոն տեսնուեր է Օգոստոսի սկիզբը: Քննիչ յանձնաժողովը աւելի քան հազար մատնանշումներ ստացած է, որոնք զարմանազան բաներ կը պատմեն: Հետապնդումները կը շարունակուին միապետականներուն դէմ: Հարիւրաւորներ ձերբակալուած են Պավարիոյ եւ Վիւրթէմպէրկի մէջ: Բազմաթիւ երեւելիներու բնակարանները խուզարկուած են: Կ'ըսուի թէ յայտարարութիւն մը բռնուած է, որով անկախութիւն կը պահանջուի Պավարիոյ համար: Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն ձերբակալուած է Գերմանիոյ նախկին սպարապետը, Զօր. Պլոմպէրկ, ուրիշ կարգ մը բարձր պաշտօնատարներու հետ:

1940Ի ԶՕՐԱԴԱՍԻՆ ցուցակագրութեան առթիւ, որուն մանրամասնութիւնները հրատարակեր էինք արդէն, անգամ մը եւս կը յիշեցնենք հետեւեալ կէտերը.— Պէտք է ցուցակագրուին այն երիտասարդները որ ծնած են 1920 յունուար 1ի եւ դեկտեմբեր 31ի միջեւ, մէջն ըլլալով անոնք որ հպատակութիւն չունին եւ Ֆրանսա կը բնակին:— Այն երիտասարդները որ Ֆրանսա ծնած են օտար ծնողքէ, 1918 մայիս 6ի եւ 1920 դեկտեմբեր 31ի միջեւ.— Այն երիտասարդները որ Ֆրանսացի դարձած են ստացական հպատակութեամբ, վերահաստատումով կամ յայտարարութեամբ, 1939 փետրուար 10էն ի վեր: Այս ցուցակագրութիւնը պարզապէս զգուշական միջոց մըն է եւ չի կանխորոշեր 1940ի դասին զօրակոչի թուականը:

ԱՆԳԼԻՈՅ զինուորական նպաստները պիտի աւելնան: Այսուհետեւ զինուորի մը կինը որ կը ստանայ շաբաթը 25 շիլին (220 ֆրանք), պիտի կրնայ ստանալ մինչեւ 3 ոսկի 5 շիլին (572 ֆրանք), այսինքն 40 շիլին աւելի: Այս յաւելումը կատարուած է բազմանդամ ընտանիքներուն հոգերը թեթեւցնելու համար: Մէկ զաւակի համար շաբաթական վճարումը կը մնայ միշտ 5 շիլին (44 ֆրանք), իսկ երկրորդ զաւկին համար 3 շիլինէն կը բարձրանայ 4ի, միւսներէն իւրաքանչիւրին համար 1 շիլինէն 3ի:— Մեծ բարերար մը, Լորտ Նըֆիլտ, 50,000էն 100,000 ոսկիի բարձրացուց արեւմտեան ճակատի անգլիացի զինուորներուն համար տրամադրած նուէրը, որպէսզի զանազան ժամանցներ վայելեն: Այս գումարէն 15,000 ոսկի պիտի յատկացուի միայն ձայնասփիւռ գործիքներ գնելու:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70

Chèque Postal Paris 1678 - 63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 փրանք	140 փրանք	
Այլ երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ՇԱԲԱԹ 18 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

SAMEDI 18 Novembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 199

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

«ԻՆՉ ԲԱՆԻ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ԿՌՈՒԻՆՔ», ԿԸ ՀԱՐՑՆԵՆ ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Կարեւոր յայտարարութիւններ ի դիմաց վարչապետին

Անգլիոյ երեսփ. ժողովի վերջին նիստին մէջ, աշխատաւորական առաջնորդը, Էթլի, առաջարկեց որ կառավարութիւնը ճշգրտօրէն սահմանէ պատերազմի նպատակները, ոչ միայն Եւրոպայի վերաշինութեան, այլեւ Անգլիոյ վերակազմութեան մասին. «Այս երկրին ժողովուրդը կ՚ուզէ գիտնալ թէ ի՛նչ բանի համար կը կռուինք: Աշխարհ կ՚ուզէ ճշգիւ գիտնալ թէ ինչ բանի համար կը պատերազմինք: Մենք գիտենք ընդհանուր նպատակները եւ սկզբունքները, բայց կը կարծեմ թէ ցանկալի է որ գիտնանք թէ կառավարութիւնը ի՛նչպիսի աշխարհ մը կը նախատեսէ, երբ վերջացնենք այս պատերազմը: Կայ ուրիշ խնդիր մը եւս,— ի՛նչ տեսակ Բրիտանիա մը պիտի ծնի այս պատերազմէն: Մանրամասն յայտարարութիւն մը պատերազմի ճշգրիտ նպատակներու մասին մեծ ազդեցութիւն պիտի ունենար զինուորներու եւ թիկունքի ժողովուրդին բարոյականին վրայ. որովհետեւ մեզմէ շատեր կը յիշեն այն յոյսերը զոր կը սնուցանէինք անցեալ պատերազմին ատեն եւ այն դէպքերը որ տեղի ունեցան հաշտութենէն վերջը»:

Պնդելով իր առաջարկին վրայ, աշխատաւորական վարիչը աղդարարեց թէ մանրամասն վիճաբանութիւն մը պիտի պահանջէ պատերազմի նպատակներու մասին, երբ խորհրդարանը բանայ իր նոր նստաշրջանը, այս ամսուան վերջը:

Ազատական վարիչն ալ ձայնակցելով այս առաջարկին, թելադրեց ամենասերտ գործակցութիւն հաստատել Ֆրանսայի հետ, մասնաւորապէս ելմտական գետնի վրայ:

*** Այս շարժման դեկուցումը ներկայացուց ելմտական նախարարը, Սըր Ճօն Սայմըն, վարչապետը գեռ ապաքինած չըլլալով: Նախարարը ամէնէն առաջ խօսեցաւ Պելժիոյ եւ Հոլանտայի վեհապետներուն հաշտութեան ձեռնարկի մասին եւ յիշեց Թագաւորին տուած պատասխանը: Այս առթիւ յայտնեց թէ նախընթաց պարագաներ յոյս չէին ներշնչեր թէ գերմանական պատասխանը պիտի բանար դուռը՝ խաղաղ եւ գոհացուցիչ կարգադրութեան մը համար: Եւ յիշեց Ֆոն Ռիպպէնթրոփի տուած պատասխանը: Ցետոյ ակնարկելով Հոլանտայի եւ Պելժիոյ սպառնացող վտանգներուն (գերմանական արշաւանք), նախարարը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը պիտի յարգէ այդ երկու երկիրներուն չէզոքութիւնը: «Բայց, գերմանական ստուարաթիւ ուժերու կեդրոնացումը Հոլանտայի եւ Պելժիոյ սահմանագլուխներուն վրայ, ինչպէս եւ գերմանական մամուլին սպառնալից պայքարը կը ներկայացնեն երեւոյթ մը որուն վարժուած չէ ամբողջ աշխարհը: Այսպիսի երեւոյթները ամէն տեղ ալ անմիջական նախանշանը կը համարուին գերմանական արշաւանքի մը: Հետեւաբար, պէտք չէ զարմանալ, երբ աշխարհ այնքան ալ տրամադիր չէ տառապէս ընդունելու Գերմանիոյ խիստ ընդհանուր յայտարարութիւնները իր չէզոքութեան մասին»:

Սըր Ճօն Սայմըն անդրադառնալով բուն պատերազմի դէպքերուն, յայտարարեց թէ Դաշնակիցներուն կացութիւնը աւելի զօրացաւ վերջին չարթուան ընթացքին: «Մասնաւորապէս Մ. Նահանգները իրենց նոր օրէնքով վերահաստատեցին մեր իրաւունքը մեծաքանակ պաշար գնելու»: Ցետոյ յիշեց ռուսեւֆինլանտական բանակցութիւններու ձախողումը, Լեհաստանի վարչապետին եւ Ֆրանսայի ելմտական նախարարին այցելութիւնները, եւ մասնաւոր գոհունակութեամբ հաստատեց թէ կատարեալ համերաշխութիւն կը տիրէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ, թէ ընդհանուր քաղաքականութեան եւ թէ նիւթական եւ ելմտական խնդիրներու մասին: Գալով զինուորական կացութեան, «թէեւ կարեւոր դէպքեր չպատահեցան վերջին 15 օրերու ընթացքին, բայց մեր զօրքին ուժը եւ ժողովուրդին վճռականութիւնը կ՚աճին շաբաթէ շաբաթ»:

Լեհաստանի վարչապետին այցելութեան մասին խօսած ատեն, նախարարը նորէն հաւաստեց թէ Մեծն Բրիտանիա պիտի օգնէ, «անկախ Լեհաստան մը հաստատելու համար» եւ ըսաւ թէ Դաշնակիցները ձեռնարկած են լեհական ինքնապահ բանակ մը կազմելու Ֆրանսայի մէջ: Լեհական մարտանաւեր արդէն կը գործեն բրիտանական տորմիղին մէջ:

Իսկ բոլշեւիկ վարիչներ ձերբակալուած

«Իւմանիթէ»ն գաղտնի կը տպուի

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ հակառակ սեպտեմբեր 26ի հրամանագրին, որ կը լուծէր Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը, եւ հակառակ բազմաթիւ ձերբակալութեանց եւ բանտարկութեանց, անոր վարիչները յարաճուն գործունէութիւն կը ցուցնեն վերջին շաբաթներու ընթացքին: Այս առթիւ կը պահանջեն աւելի խիստ միջոցներ ձեռք առնել դաւաճանիրներուն դէմ: «Լ՚Էփոք»ի խմբագիրը, Քէրիլլիս, առջի օր կը գրէր թէ համայնավար կուսակցութիւնը վերակազմուած է եւ ամէն օր հարիւր հազարաւոր թռուցիկներ կը ցրուէ: «Կացութիւնը այնքան ծանրացած է որ կառավարութիւնը շուտով պիտի հարկադրուի կեդրոնացման կայաններ հաստատել եւ աքսորի պատիժներ տնօրինել, յանուն երկրին ապահովութեան»: «Մաթէն», «Կօէնկիւսոն» եւ ուրիշ հակաբոլշեւիկ թերթեր ալ նմանօրինակ միջոցներ կը պահանջեն: Ամէն օր նոր ձերբակալութիւններ եւ դատապարտութիւններ կը ծանուցուին, խռովարարական գործունէութեան համար:

Առջի օր ձերբակալուեցան հինը կարմիր ականաւոր գործիչներ, որոնց երկուքը, Լը Կալ եւ Ֆրօ, անդամ են Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդին, իսկ մէկը՝ Սուփէ, նախկին քաղաքապետ Մոնթրէօյլի: Այս վերջիններուն եւ ուրիշ կալանաւորներու տուներուն մէջ գտնուեցան արգիլուած թռուցիկներ: Քամիյ Անոէի բնակարանին մէջ գտնուեցաւ մեքենագրուած թռուցիկներու դէզ մը, որ կը ներկայացնէր խափանուած «Իւմանիթէ»ի գաղտնի տպագրութիւնը, պատրաստ՝ բաժնուելու: Ուրիշ գործիչի մը՝ Լոփէսի բնակարանին մէջ բռնուեցան տպագրական նիւթեր, որոնք սահմանուած էին արգիլուած թերթին հրատարակութեան: Վերջապէս ոստիկանութեան ձեռքն անցան բազմաթիւ գրամեքենաներ, մեքենագիր ձեռագիրներ, ցանկեր, հրահանգներ եւն:

Տեղական թերթերու հրատարակութեանց համաձայն, կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է խափանելու համար թռուցիկներու բաշխումը,

Ի՞ՆՉ Կ՚ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Հաշտութեան մասին Գերմանիոյ պատասխանը վերջնական կը նկատուի, — «ոչ» — համաձայն վերջին լուրերու: Գերմանիոյ նպատակն է, կ՚ըսեն, կործանել Մեծն Բրիտանիոյ համաշխարհային տիրապետութիւնը: Եւ սակայն Հոլանտա եւ Պելժիա չեն յուսահատած եւ պիտի շարունակեն ելքեր գտնել:

Պատերազմի նպատակներու խնդիրը նորէն յուզուեցաւ Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, այս անգամ նախաձեռնութեամբ աշխատաւորական խմբակցութեան առաջնորդին, որ պահանջեց բացորոշապէս ճշդել Անգլիոյ նպատակները, փոխանակ ընդհանուր խօսքերու: Վարչապետը դեռ տկար ըլլալով, շաբաթական դեկուցումը ներկայացուց ելմտական նախարարը:

Արեւմտեան ճակատին վրայ հանդարտութիւնը կը շարունակուի. բայց գործունէութիւնը զգալի է ծովու վրայ եւ օդին մէջ: Գերմանական օդանաւերը նորէն անցան սահմանը, եւ ռմբաձիգ մը երեւաց Կրընոպլի կողմերը:

Նախկին բոլշեւիկները կը շարունակեն իրենց դաւադրական գործունէութիւնը, գաղտնի տպելով եւ ցրուելով խափանուած «Իւմանիթէ»ն: Ինը կարեւոր վարիչներ ձերբակալուեցան: Աջակողմեան մամուլը կը պահանջէ խստացնել պատիժները, կեդրոնացման կայաններ եւ աքսոր հաստատելով:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ Կ՚ՈՒԶԷ ԿՈՐԾԱՆԵԼ ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆԸ..

Պերլինէն կը հեռագրեն Պելժիոյ հեռագրական գործակալութեան.— Գերմանիոյ քաղաքական շրջանակներուն մէջ կ՚ըսեն թէ երէկ արտաքին նախարարին կողմէ տրուած բերանացի պատասխանը պելժիական եւ հոլանտ. դեսպաններուն՝ կը կազմէ Գերմանիոյ վերջնական պատասխանը երկու վեհապետներուն հաշտութեան ձեռնարկին: Այս առթիւ դիտել կուտան թէ պայման չէ որ Գերմանիան ալ հեռագրով պատասխանէր, առաջարկը հեռագրով եղած ըլլալուն համար: Նոյնպէս, դեսպանները ամէն բանէ առաջ կը նկատուին ներկայացուցիչները իրենց երկիրներու վեհապետներուն, եւ ոչ թէ կառավարութեանց: Հետեւաբար դեսպաններուն յանձնուած պատասխանը կը նշանակէ յանձնում բուն իսկ վեհապետին: (Այս բացատրութիւնը տրուած է անոր համար որ Հոլանտայի եւ Պելժիոյ մէջ դժգոհութիւն պատճառած էր թէ ինչո՛ւ Հիթլէր ինք անձամբ չպատասխանեց երկու վեհապետներուն, եւ այդ հոգը ձգեց Ֆոն Ռիպպէնթրոփի վրայ): Գերմանիոյ իրաւասու շրջանակները ուժգնօրէն կը բողոքեն Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ կողմէ գերմանական պատասխանին տրուած մեկնութեանց դէմ: Այս առթիւ կ՚ըսեն թէ ամբողջ թշնամի քարոզութիւնը կը տարուբերի երկու բեւեռներու միջեւ,— մերթ Գերմանիան կը մեղադրեն տկարութեամբ, իր հաշտութեան բաղձանքը համարելով անզօրութիւն, մերթ ալ կը պնդեն թէ Գերմանիա պատրաստ չըլլալով չի կրնար յարձակողականի ձեռնարկել: Նոյն շրջանակներուն կարծիքով, նախատինք է ըսել թէ Գերմանիա ճնշում բանեցուցած է Հոլանտայի եւ Պելժիոյ վրայ, որպէսզի այդ երկու երկիրները ձեռնարկ մը կատարեն ի նպաստ հաշտութեան: Դարձեալ նոյն շրջանակներուն տեսակէտով, վերջնապէս ճշդուած է Գերմանիոյ պաշտօնական դիրքը: Գերմանիա միշտ շատ մեծ տրամադրութիւն մը ցոյց տուած է ի նպաստ հաշտութեան, բայց միշտ ալ հաւկցուցած է թէ նոյնքան տրամադիր է պատերազմելու: Եւ քանի որ արհամարհանքով մերժուեցաւ իր տրամադրութիւնը ի նպաստ հաշտութեան, Գերմանիա այժմ ուժգնօրէն եւ տարամերժօրէն կը պահէ իր պատերազմի, մանաւանդ յաղթական պատերազմի տրամադրութիւնը: «Այժմ Գերմանիա չի խօսիր հաշտութեան պայմաններու մասին, անոնց վրայ պիտի խօսի երբ պատերազմը վերջանայ յաղթականօրէն, իրեն համար: Այժմ Գերմանիոյ նպատակն է կործանել բրիտանական կայսրութիւնը: Գերմանիա թշնամի քարոզութեան պիտի չձգէ որոշել թէ ե՛րբ եւ ո՛ւր պիտի յարձակի, այլ յարձակողականի պիտի ձեռնարկէ համաձայն իր յարմարութեանց»:

Ամսթէրտամէն ալ կը հաստատեն թէ Պերլինի արտաքին նախարարութեան շրջանակներէն քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, Ֆոն Ռիպպէնթրոփի պատասխանը՝ Գերմանիոյ վերջին խօսքն է երկու վեհապետներուն հաշտութեան ձեռնարկին: Պերլինի հոլանտական դեսպանը հինգշաբթի առտու կանուխ մեկնեցաւ, Լա Հէյ երթալու եւ զեկուցում տալու համար հաշտութեան ձեռնարկին վերաբերեալ հարցերու մասին: Պերլինի մէջ, օտար թղթակիցներուն յայտարարած են թէ Գերմանիա այսուհետեւ ունի միայն մէկ նպատակ,— կործանել Անգլիոյ համաշխարհային տիրապետութիւնը: «Վերջնապէս անցած է վարանումներու եւ միջնորդութեանց ժամանակը»: Ստիպողաբար յանձնարարուած է Պերլինի օտար թղթակիցներուն այս տեսակէտը յայտարարել արտասահմանի եւ մասնաւորապէս շեշտել Գերմանիոյ անդառնալի որոշումը:

*** Հակառակ այս յոռետես տեղեկութեանց, լաւատեղեակ շրջանակներու մէջ կը հաւատան թէ Հոլանտա եւ Պելժիա պիտի շարունակեն հաշտութեան փորձերը: Ուրիշ իրազեկ աղբիւրի մը համաձայն, Տանըմարքա տակաւին կը սպասէ որ Գերմանիա պաշտօնապէս պատասխանէ հաշտութեան ձեռնարկին:

Թռուցիկներ որոնք մեծ մասով կը դատապարտեն պատերազմը իբրեւ «դրամատիրական» եւ կը հրաւիրեն Ֆրանսան ու Անգլիան որ հաշտութիւն կնքեն:

Փարիզի զինուորական ատեանը երեք տարի բանտարկութեան դատապարտեց բանուոր մը, Շարլ Տիւրան, որ թռուցիկներ բաժնած էր գործարանի մը մէջ:

1911ի զօրակոչին պահեստիները (48 տարեկան) առժամապէս ազատ պիտի արձակուին այս ամսուան վերջը:

ՄԻԱՊԵՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻ մասին զարմանազան զրոյցներ կը շրջին Գերմանիոյ մէջ: Կ՚ըսուի թէ Հիթլէր իր մօտ կանչելով յանդիմանած է նախկին գահաժառանգը, հաւատարմութեան թուղթ մը ստորագրել տալով, թէ ապարապետը՝ Ֆոն Պրաուխիչ եւս կասկածելի դարձած է, թէ նախկին ապարապետը, Պլոմպէրկ, գնդակահարուած է եւն.: Ստոյգ լուրեր կը պակսին:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ ԾՈՎՈՒ ՎՐԱՅ ԵՒ ՕԴԻՆ ՄԷՋ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական դեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 147, Նոյեմբեր 16, առաւօտ.— Ոչ մէկ նշանակելի դէպք դիպուած ընթացքին:

Զեկոյց թիւ 148, իրիկուն.— Տեղական գործունէութիւն պահակախումբերու:

*** Տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները կը գրեն թէ հինգշաբթի օր գերմանական հետազօտիչ օդանաւեր երեւցան Ֆրանսայի հիւսիսային եւ հիւսիսային արեւելեան սահմանին վրայ, երեք անջատ խումբերով: Առաջին խումբը հասաւ ծովէն եւ մեկնեցաւ նոյն ուղղութեամբ: Երկրորդը եկաւ ծովէն եւ Գերմանիա վերադարձաւ Պելժիոյ ճամբով: Երրորդ խումբը երեւցաւ արեւմտեան ճակատին վրայ եւ նորէն հեռացաւ Պելժիոյ ճամբով: Որովհետեւ պաշտօնական դեկոյցը յիշատակութիւն չըներ օդանաւային ճակատամարտի մասին, Փարիզի մէջ կ՚ենթադրեն թէ թշնամի հետազօտիչները չեն հանդիպած դաշնակից օդանաւերու:

Գերմանական օդանաւ մը որ հիւսիսային Ֆրանսայի վրայ թռած էր չաբաթ օր, խորտակուեցաւ եւ ծովն ինկաւ հակօդային կրակով: Գլխաւոր օդաչուն խեղդուեցաւ: Կը կարծուի թէ միւս երեք օդաչուները ազատուած են հոլանտական փոխադրանաւի մը կողմէ: Հաւանաբար այս օդանաւը մաս կը կազմէր այն սաւառնակներուն որ թռան Տէօնքէրքի վրայ:

Մանր ընդհարումներ պատահեցան ֆրանսական եւ գերմանական պահակախումբերու միջեւ, Սար գետին երկու կողմերը եւ Վոժի ռազմաճակատին վրայ: Պահակախումբերը, որոնց իւրաքանչիւրը քանի զինուորէ կը բաղկանայ, վիրաւոր են հետազօտութիւնները, փոխադարձաբար երեւան հանելու համար իրենց յառաջապահ զօրամասերուն բուն դիրքերը:

Ֆրանսական լուրերու համաձայն, Գերմանիոյ ընդհ. սպայակոյտին ուշադրութիւնը կեդրոնացած է Սարրին Վոժի վրայ, վերջին 72 ժամուան ընթացքին, հաւանաբար ճշդելու համար ֆրանսական բանակի դիմադրութեան դիրքերը: Բաց ի քանի մը անկարեւոր ընդհարումներէ, այս ռազմաճակատը անշարժ կը մնար պատերազմի սկիզբէն ի վեր:

*** Գերմանական երկու սաւառնակներ եւս մղուեցան Լիէժի շրջանին մէջ, պելժիական օդանաւերու կողմէ: Գերմանական օդանաւերը գրեթէ ամէն օր թռիչքներ կը կատարեն Պելժիոյ վրայ, ուստի պելժիական օդանաւերը ստիպուած են շարունակ հսկել: Եթէ հետապնդիչ օդանաւերը չբաւեն, Պելժիոյ հակօդային մարտկոցներն ալ պատրաստ են գործելու:

*** Անգլիոյ օդային նախարարութիւնը պաշտօնական դեկոյցով մը կը ծանուցանէ թէ 27 օդաչուներ սպաննուած են, գործօն ծառայութեան ընթացքին:

Անգլիական օդատորմիղէն սաւառնակ մը, որուն մէջ կը գտնուէին օդաչուն եւ երկու ուղեւորներ, Սէն գետն ինկաւ Վիլնէօվ Սէն Ժոռժի մօտ, հինգշաբթի օր: Երեք ուղեւորներն ալ խեղդուեցան: Օդաչուին դիակը գտնուեցաւ, բայց միւս երկուքը ոչ: Արկածին պատճառը չէ ճշդուած:

*** Գերմանական «Լէանտր» շոգենաւը (989 թոն) բռնուեցաւ անգլիական յածանաւի մը կողմէ, թէեւ խորհրդային դրօշ պարզած էր, իր ինքնութիւնը ծածկելու համար: Անգլիացի սպաները կ՚ըսեն թէ գերման նաւաստիները ըմբոստանալով կաշկանդած էին նաւապետը: Ուրիշ անգլիական դեկոյց մը կը հաստատէ թէ Անգլիոյ ամենազօրաւոր նաւաձիգը, «Նէփթիւնիա» խորտակուած է սուզանաւի մը կողմէ, պատերազմի երկրորդ շաբթուն, Ատլանտեանի մէջ: Քանիմէկ նաւաստիները ազատուած են մարտանաւի մը կողմէ, վեց ժամ ծփալէ վերջ ապաստարար մակոյկի մը վրայ: Այս նաւաձիգը 25.000 ձիուժ ունէր եւ ընկղմած է ամբողջութեամբ: Ծովային նախարարութիւնը այս առթիւ կը հաղորդէ նաեւ թէ անգլիական մեծ նաւ մը, 12,390 թոն, խուսափած է գերմանական սուզանաւի մը հետապնդումէն, շնորհիւ իր արագութեան:

Աշխատանքի նոր կանոնագիրը

Ինչպէս հաղորդած էինք, պաշտօնաթերթը նոր հրամանագիր մը հրատարակեց նոյեմբեր 16ին, աշխատանքի տեւողութեան, հաւաքական պայմանագիրներու, աշխատավարձքի, վճարովի արձակուրդներու եւն. մասին:

Ահաւասիկ այդ հրամանագրին գլխաւոր տրամադրութիւնները.—

Աշխատանքի տեւողութեան կարգաւորքը վերջնապէս ճշդուած է 1939 հոկտեմբեր 27ի հրամանագիր - օրէնքով: Ահաւասիկ անոր տրամադրութիւնները.—

1.— Առեւտրական ձեռնարկներու եւ ճարտարարուեստական հաստատութեանց սպասարկութիւններու համար աշխատանքի կանոնական տեւողութիւնն է 43 ժամ: Յաւելուածական աշխատանքի վճարումը կրնայ սկսիլ միայն 44րդ ժամէն:

2.— Ճարտարարուեստական սպասարկութեանց պաշտօնէութեան համար յաւելուածական վճարումը կը սկսի 41րդ ժամէն: Այս վճարումը կը ճշդուի իւրաքանչիւր ժամուան կանոնական սակով, բայց անոր 40 առ հարիւրը վար կը դրուի, ի նպաստ համերաշխութեան սնտուկին (զինուորական նպաստներ):

Հաւաքական պայմանագիրները, ինչպէս կը հաղորդէր արդէն 1939 հոկտեմբեր 27ի հրամանագիրը, ի զօրու կը մնան պատերազմի ընթացքին, առանց պայմանաժամի եւ խզումի, այն բոլոր տրամադրութիւններով որ չեն հակասեր այժմ գործադրուած օրէնքներուն եւ կարգադրութեանց:

Ազգ. պաշտպանութեան համար բանող ձեռնարկներու մէջ, աշխատավարձքերը, ինչպէս եւ աշխատանքի պայմանները ընդհանուր առումով հաստատուն ձեւի մը վերածուած են 1939 սեպտեմբեր 1էն: Ապագային աշխատանքի պայմաններու եւ ի հարկին աշխատավարձքի բարձրացման համար բարեփոխումներ պիտի կատարուին աշխատանքի նախարարին միջոցաւ:

Գործատէրերը պարտաւոր են աշխատավարձքեր չվճարել նշանակուած նուազագոյն չափէն վար եւ առաւելագոյն չափէն վեր: Այսուհետեւ անբաւական կամ աւելորդ վճարումի համար տուգանք պիտի գանձուի ի նպաստ համերաշխութեան սնտուկին, աւելորդ կամ պակաս վճարուած գումարին եռապատիկը: Ասկէ զատ, աւելորդ վճարուած աշխատավարձքերուն համար,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

առաւելագոյն սակէն աւելի եղած վճարումը պիտի չմտնէ գործատիրոջ ծախքերուն մէջ, ի հաշիւ տուրքերու։

Բանուորական պատուիրակները այսուհետեւ ընտրական սկզբունքով պիտի չորոշուին, այլ պիտի նշանակուին օրինաւոր սէնտիքաներու կողմէ։ Ազգային պաշտպանութեան համար բանող ձեռնարկներու մէջ, սէնտիքաներու նշանակումները պէտք է վաւերացուին աշխատանքի նախարարին կողմէ։ Այս փոփոխութիւնը կատարուած է անոր համար որ ներկայ պատուիրակներուն մէջ, առողջ տարրերուն հետ սպրդած են մարդիկ որոնք բացէ ի բաց կամ քօղարկեալ ձեւով կապ ունին լուծուած համայնավար կուսակցութեան հետ։

Զինուորական գործարաններու մէջ պարտաւորիչ աշխատանքի յատկացուած (requis) բանուորները եւ պաշտօնեաները ազատ չեն։ Անոնք այդ գործերուն յատկացուած են զինուորական իշխանութեան կամ աշխատանքի տեսչութեան կողմէ եւ չեն կրնար գործատէր փոխել, այլապէս կը պատժուին։ Ներկայ օրէնքը հաստատութեանց վարիչներուն կ'արգիլէ գործածել այնպիսի բանուորներ որոնք ուրիշ հաստատութեան մը տրամադրութեան տակ դրուած են, մասնաւոր յատկացումով կամ քաղաքային պարտադրութեամբ (réquisition civile), մինչեւ որ ձեռնհաս իշխանութիւնը փոխած չըլլայ անոնց զօրաշարժի կամ պարտադրանքի տեսակը։ Հետեւաբար, գործատէրերը պարտաւոր են ստուգել թէ իրենց վարձած աշխատաւորները կանոնաւոր վիճակի մէջ են եւ մասնաւորապէս ազատ պարտադրանքէ։ Այս առթիւ, հրամանագիրը պարտաւորիչ կը դարձնէ, պատերազմի ընթացքին, աշխատանքի մասնաւոր վկայական մը որ յատուկ յիշատակութիւն մը պարունակէ այդ մասին։

Վճարովի արձակուրդները.— Պատերազմը այնպիսի ատեն մը վրայ եկաւ որ շատ մը աշխատաւորներ տակաւին հնարաւորութիւն ունեցած չէին վայելելու իրենց վճարովի արձակուրդները։ Ներկայ պարագաներուն մէջ անշուշտ կարելի չէ ընդհատել աշխատանքը 1939 տարեշրջանին համար, ինչ որ լրջօրէն պիտի վնասէր ազգային տնտեսութեան եւ ռազմական արտադրութեանց։ Մնաց որ, շատ մը աշխատաւորներ զինուոր են այժմ։ Բայց արդար պիտի չըլլար որ գործատէրերը խնայէին ծախք մը որ իրենց վրայ կ'իյնայ օրէնքով եւ զոր նախատեսած էին։ Ուստի, նոր հրամանագրին տրամադրութեամբ, զինուորեալ թէ ոչ, պիտի ստանան օրինաւոր արձակուրդի տեւողութեան համապատասխան փոխարինութիւնը, երեք ամսուան պայմանաժամի մը մէջ։

Զինուորեալներու արձակուրդէն անոնց կիներուն ալ բաժին մը հանելու համար, նոր հրամանագիրը որոշ տրամադրութիւններ կը պարունակէ։ Գործատէրերը պարտաւոր են խնդրարկու կիներուն տալ չորս օրուան արձակուրդ, իրենց ամուսիններու զինուորական արձակուրդի շրջանին։ Այս չորս օրը կարելի եղածին չափ պիտի յարմարցուի շաբաթական հանգստի օրուան։

*** Հանգստանալու համար արձակուրդ ստացած զինուորներու առաջին կառախումբերը Փարիզ կը հասնին կիրակի օր։

Ծաղկող Հայաստանը

Այս խորագրին տակ, Հայաստանի Գեր. խորհուրդի նախագահ Մ. Պապեան կը գրէ (Խորհ. Հայաստան, 18 Հոկտեմբեր).—

Հայաստան հին երկիր է։ Քանի մը հազար տարեկան։ Հայոց, անասնապահ եւ հողագործ այս ժողովուրդին, անոր կեանքին, բարքերուն ու սովորութիւններուն մասին թանկագին վկայութիւններ կան յունական պատմաբաններուեւ փիլիսոփաներու գործերուն մէջ։ Հայաստանի մեծ բարեկամ բազմահմուտ բանաստեղծ Վալերի Բրիւսով կը գրէ շատ ճիշդ կերպով. «Հայ ժողովուրդը մեր աշխարհը եկած է շատ հեռաւոր հնութենէ, երբ ոչ միայն դեռ գոյութիւն չունէին ժամանակակից եւրոպական ժողովուրդները՝ Ֆրանսացիները, Իտալացիները, Անգլիացիները, Ռուսերը, այլեւ նոր կը մտնէին պատմութեան մէջ Հռովմայեցիները եւ Հելլէնները»։

Հայաստանի աշխարհագրական առանձնայատկութիւնները, տրուած ըլլալով որ երկիրը կը գտնուի Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ երթեւեկող կարաւաններուն ամէնէն բանուկ ճամբաներուն միացման տեղը, եւ երկրին բնական լիառատ հարստութիւնները, հին ժամանակներէ ի վեր, գրաւած էին աշխարհակալներուն ուշադրութիւնը։ Աւարառնչ ասպատակներու մէկ պատերազմին կը յաջորդէր միւսը, Ասորեստանցիներէն վերջ կուգային Հռոմէացիները, Պարսիկներէն վերջ՝ Արաբները։ Ազատասէր հայ գիւղացիները հերոսաբար կը պայքարէին ամէն մէկ թիզ հայրենի հողի համար։ Անոնք սպառելով իրենց յետին ուժերը, կը պաշտպանէին հայրենիքին անկախութիւնը։

Այսպէս Հայաստան մէկ նուաճողին ձեռքէն կ'անցնէր միւսին ձեռքը։ Աշխարհակալները կ'աշխատէին ստրկացնել երկիրը, արեան գետեր կը կազմէին, բայց երբեք չէին յաջողեր ծունկի բերել հայ ժողովուրդը, կամ ընկճել անոր կամքը։ Անյիշատակ ժամանակներէ մնացած «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազներգութեան մէջ, որու հազարամեակը հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ վերջերս, հայ ժողովուրդը կը տեսնէր Մհերի բերնով յայտարարեց իր անսասան հաւատքը հին աշխարհի անխուսափելի խորտակման եւ նոր աշխարհի մը ստեղծումին մասին։ Այդ հաւատքը սնունդ կուտար ժողովուրդին ուժերուն, կ'ոգեւորէր պայքարի համար։ Հրկիզուած գիւղերու մոխիրներուն տակ միշտ վառ է մնացեր ազատագրական շարժումին կայծը։

Այժմ վերստեղծուած է, վառ գոյներով ծաղկած է արփինով ու արցունքով ողողուած հին երկիրը։

Հայաստանի մէջ հիմնուած է ճարտարարուեստ քիմիական, հանքային եւ մեքենական։ Կառուցուած են գործարաններ կարի, կօշիկի, սնունդի արդիւնաբերութեան։ Կ'օգտագործուին սրընթաց գետերու եւ Սեւանի ուժերը։ Իրարու եւեւէ, ջրաելեկտրակայաններ կը հիմնուին ամէն կողմ։ Արդէն աւարտած է «Սովպրէն» գործարանը արուեստական ձգախէժի պատրաստութեան համար, — այս ձեռնարկին կարեւորութիւնն այն է որ ձգախէժը կ'արտադրուի Հայաստանի կրաքարէն։ Ինքնաշարժներու անիւները, որոնք շինուած են այս ձգախէժով, կտրած են 30 հազար քիլոմեթր ճամբայ եւ կը տոկան տակաւին։

Լայն հեռանկարներ կը բացուին Հայաստանի պղնձաձուլական արդիւնաբերութեան առջեւ։ Զանգեզուրի լեռնային շրջանին մէջ երկրաբանները գտած են պղինձի եւ արճիճի մեծ պաշար, — Օխչիի նոր հանքավայրը։ Պարզ հաշիւով, այս հանքավայրը 15 անգամ աւելի հարուստ է քան Ալավերդիի եւ Ղափանի հանքավայրերը՝ երկուքը միասին։

Մասնագէտները կը վկայեն թէ Հայաստանի հողին մէջ կարելի է գտնել հսկայական բնական հարստութիւններ։ Արդէն յայտնի են ածուխի երկու պատկառելի հանքավայրեր, — Ջաջուռը՝ Լէնինականի մօտ եւ ուրիշ մը Ղարաբաղլարի մէջ։

Արդիւնաբերական կայաններուն շուրջ ստեղծուած են նոր աւաններ, իսկ արդէն անճանաչելի դարձած են Լէնինականը, Կիրովականը, Ղափանը, շնորհիւ բանուորական եռուն կեանքին։

Կեանքը սկսած է մտնել մինչեւ հեռաւոր գիւղերէն ներս։ Խմելու ջուր ունեցան ամայի ու խուլ անկիւններու մէջ կորսուած գիւղերը։ Շիրակի եւ Սարդարաբատի ջրանցքները կանանչութիւն տարին Ղռերուն։ Լերկ ու ամայի տարածութիւնները դարձան արգաւանդ դաշտեր բամպակի արտեր, խաղողի այգիներ։ Լեռներուն վրայ կ'արածին կովերու նախիրը, ոչխարներու հօտը եւ ձիերու երամակը։ Առատութիւնը բնակելու եկած է Լօռիի հովիտին եւ Արարատեան դաշտին մէջ։

Հաւաքական գիւղատնտեսութեան անդամ շինականները ձեռնարկեցին Նալբանդի ջրանցքին շինութեան, 47 քիլոմեթր երկար։ Բասարգեչարի շրջանին մէջ շուտով կ'աւարտի Մազրայի ջրանցքը, նոյնպէս հաւաքական գիւղատնտեսութեան անդամ շինականներու ջանքերով։ Ղամարլուի մէջ եւս ծայր տուած է նոյն շարժումը։

Այսօր, Արագածի արօտավայրերէն մինչեւ Երեւանի գործարանները, Ղափանի հանքավայրերէն մինչեւ Հոկտեմբերեան դաւառի բամպակի դաշտերը, Սեւանի ձկնարաններէն մինչեւ Վաղարշապատի այգիները աշխատանքը կ'եռայ գուարթաձայն, հայ ժողովուրդը կը փառաբանէ բնութիւնը։

Ստեղծագործութեան մէջ են նաեւ արուեստի վարպետները։ Հայ գրողները, թատերագիրները, երաժիշտները, նկարիչները արժէքաւոր գործեր տուին եւ լեցուցին հայ ժողովուրդին բազմադարեան մշակոյթի գանձարանը։

Եօթը տարի առաջ հիմնուեցաւ օփերայի եւ պարարուեստի թատրոնը Երեւանի մէջ որ այժմ կը կրէ Սպենդիարեանի անունը։ Այդ թատրոնին գուրս եկան Սպենդիարեանի «Ալմաստ» եւ Տիգրանեանի «Անուշ», երկուքն ալ ներշնչուած Յովհ. Թումանեանի գործերէն, «Լուսաբացինը», որ գործն է երիտասարդ երաժիշտ Ցարօ Ստեփանեանի, եւ վերջապէս նոյն Ստեփանեանի «Քաջ-Նազար» երգիծական օփերան։ Ստեփանեան օփերա մը եւս գրած է Սասունցի քաջերու մասին, «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազներգութեան տօնակատարութեան առթիւ։ Իսկ Արամ Խաչատրեան պատրաստած է մեր ազգային առաջին պարախաղը՝ «Երջանկութիւն», (նիւթը առնուած է հաւաքական գիւղատնտեսութեան առօրեայ կեանքէն)։

Վերելքի մէջ է նաեւ Հայաստանի թատրոնը։ Անցեալ թատերաշրջանին ներկայացուեցան ինքնատիպ եւ արժէքաւոր գործեր։ Յիշենք բեմավար Գուլլակեանի մէկ գործը, «Մեծ բարեկամութիւն», որ կը ներկայացնէ Սուրէն Սպանդարեանի կեանքը։ Այս գործը ներկայացուած է նաեւ Բագուի եւ Թիֆլիզի մէջ, իսկ այժմ կը թարգմանուի ռուսերէնի։

Երեւանի ռուսական թատրոնն ալ մեծ յաջողութիւն գտաւ, շնորհիւ ղեկավար Քալանթարի ջանքերուն։ Ներկայիս ուժ կը տրուի աղէրի թատրոնին զարգացման,— այս թատրոնը կը կրէ Ջաբարլիի անունը։ Ալադեաղի մէջ հիմնուած է քրտական թատրոն մը, միակը բովանդակ Խորհ. Միութեան մէջ։ Հիմնուած են նոյնպէս 15 գաւառական թատրոններ, որոնց կարգին պէտք է յիշել Կիրովականի եւ Լէնինականի թատրոնները։ Լէնինականի թատրոնին մէջ մեծ յաջողութիւն գտաւ Միքայէլեանի մէկ գործը, «Գօշ»։

Այսպէս Հայաստան կը ծաղկի արուեստով ու կեանքով։

Անգլ. դիւանագիտութիւնը Թուրքիոյ մէջ

Մ. Զէֆէրիա Սէրթէլ կը գրէ թուրքերէն «Թան»ի մէջ, այս խորագրին տակ.—

Անգլիացիները, որոնք մինչեւ հիմա առհասարակ Մերձ. Արեւելքի եւ մասնաւորաբար Թուրքիոյ հետ տնտեսական յարաբերութիւններու շատ կարեւորութիւն չէին ընծայեր, Թուրքեւանգլ. համաձայնութենէն յետոյ այս յարաբերութիւնները վերահաստատելու, նոյնիսկ զօրացնելու որոշում տուած են։ Պատերազմի պատճառաւ դէպի Գերմանիա մեր արտածումը գրեթէ դադրած է եւ մեր արտածելի նիւթերուն համար նոր հրապարակներ փնտռելու հարկին տակ կը գտնուինք։ Այսօրուան պայմաններու մէջ մեզի համար ամէնէն լաւ յաճախորդը Անգլիա ու Ֆրանսա կրնան ըլլալ։ Թէեւ, կարգ մը Պալքանեան երկիրներ Թուրքիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ միջնորդի դեր կատարելու փափաքը կը յայտնեն, բայց կարելի է ենթադրել որ այս ձեռնարկն ալ դրական արդիւնք մը պիտի չտայ. որովհետեւ Գերմանիա Պալքանեան պետութիւններէն մեծ մասին պարտական է։ Անոնցմէ իսկ ապրանք չկարենալ առնելու վիճակին մէջ կը գտնուի։ Երբ այսպէս է, քիչ մը կասկածելի կը դառնայ այս պետութեանց Թուրք ապրանքներուն համար միջնորդի դեր կարենալ կատարելը։

Ասոր փոխարէն Անգլիոյ հետ լայն վարկի հաշիւ մը ունինք։ Ասկէ վերջ պատերազմական նիւթերու կարեւոր մէկ մասը Անգլիայէն պիտի գնենք։ Ասոր փոխարէն, Անգլիացիներն ալ պէտք է գնեն Թուրքիոյ արտածելի նիւթերը։ Գոհութեամբ կ'իմանանք որ, անգլ. տուները սկսած են Թուրքիոյ հետ շփման մէջ գտնուիլ։ Անգլիացի դրամատէրները Թուրքիոյ մէջ գործելու համար դիմումներ կը կատարեն։ Այս առթիւ կարգ մը անգլիական հաստատութիւններ դիմում կատարելով յայտնած են թէ պատրաստ են ստանձնելու Անգարայի եւ Իսթանպուլի կաթի եւ հացի գործարաններուն շինութիւնը։

Երէկ ալ Լոնտոնէն կարեւոր ելմտական հաստատութեանց ներկայացուցիչներ քաղաքս եկած են։ Իրր սկզբունք ըսուած փոխադրութիւնը կազմող այս ձեռնարկները գոհունակութեամբ արձանագրելու արժանի են։ Կը յուսանք թէ այս ձեռնարկները պիտի աւելնան եւ Թուրքեւանգլ. առեւտրական յարաբերութիւնները բնականոն ձեւ մը պիտի ստանան։

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԺԱՄԸ կը սկսի օր, կիրակի, 19 նոյեմբեր։

ՆԵՐՔԻՆ նամակներու գինը բարձրացաւ 1 ֆրանքի։ Արտասահմանի համար յաւելումը պիտի կատարուի 10 յունուար 1ին։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ մէջ ստացուած ունեցողներուն կ'ազդարարուի թէ յայտարարութեանց համար սահմանուած վերջին պայմանաժամը, դեկտեմբեր 1, երկարաձգուած է մինչեւ 1940 յունուար 15։ Զանցառուները պիտի պատժուին համաձայն 1939 սեպտեմբեր 9ի հրամանագիր-օրէնքին։

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ վերջին նաւահանգիստն ալ, Փաքոյ, Ճափոնցիներուն ձեռքն անցաւ։ Այս նաւահանգիստը կը գտնուի ֆրանսական Հնդկաչինի մօտ։

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակցութեան առաջնորդ եւ ընդդիմադիրներու պաշտօնական պետ վերընտրուեցաւ Գ. Էթլի։ Այս պաշտօնը կը վճարուի նախարարական թոշակի մը պէս, բայց տարեկան 2000 ոսկի, փոխանակ 500ի։

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ոստիկանութիւնը շարունակելով իր հետապնդումները, գերմանական զօրաւոր կազմակերպութիւն մը երեւան հանած է սահմանագլուխին վրայ։ Կ'ըսուի թէ կազմակերպութիւնը կը ձգտէր արշաւ մը սարքել, հիթլէրական կարգուսարք հաստատելու համար։ Ուրիշ աղբիւրի մը համաձայն, գերման լրտեսներ յաջողած են 500 հոլանտական համազգեստներ փախցնել Գերմանիա եւ այս առթիւ ձերբակալուած են 60 սպաներ։

ԱՆԻՇԽԱՆԱԿԱՆ մը, Ֆէրնան Վէնթրիկէր որ 1938 դեկտեմբեր 22ին տպուած բուռն յօդուածի մը առթիւ միայն տուգանքի դատապարտուած էր մայիս 24ին եւ վերաքննութեան դիմած, դատապարտուեցաւ 15 ամիս բանտարկութեան, տուգանքէն զատ։

Մեր թղթակիցներուն

«ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ»ը կը ճոխանայ հետզհետէ։ Այս առթիւ ջերմապէս գնահատելի են Մարսէյլի եւ Վիէնի թղթակիցները։ Ուրիշներ կը յամենան տակաւին։ Երկար ատենէ ի վեր ոչ մէկ ձայն Լիոնէն, Տէսինէն, Վալանսէն, Սէնթ էթիէնէն, Սէն Շամոնէն, Կրընոպլէն եւ ուրիշ աւելի կամ պակաս հայաշատ վայրերէ։ Այս պարագան զարմանալի կը թուի մանաւանդ անոր համար որ ոչ գրողներ կը պակսին, ոչ ալ նիւթ։

Այս կոչը կը վերաբերի նաեւ փարիզեան շրջանի մեր աշխատակիցներուն։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խումբը որ կազմուած էր անցեալ տարի, վերսկսաւ իր մրցումները։

Այս կիրակի, 12 հոկտեմբեր հայկական խումբը խաղաց եղանակին երրորդ մրցումը, պատուաւոր արդիւնք մը ձեռք ձգելով։ 1 — 0 յաղթեց C. A. Françaisի առաջին եւ զօրաւոր խումբին։ Առաջին մրցումը եւս յաղթանակ մըն էր A. S. Perreuxի դէմ 2—0, իսկ երկրորդը F. C. Montgeronի դէմ պարտուեցանք 3—1։ Բոլոր հայ տղաքը երիտասարդ են, 18էն 19 տարեկան։— Զ. Մ.

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17. Rue Damesme .. Paris (13)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այրի տիկին Սիրանոյշ Ալէմշահ եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ 19 նոյեմբեր, կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Փարիզի Կաթողիկէ Հայոց Ս. Խաչ եկեղեցին, 10bis, Rue Thouin, Métro Place Jussieu, հոգեհանգստեան Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ԱԼԷՄՇԱՀի

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ազգականները, բարեկամները եւ հանգուցեալին յիշատակը յարգողները։

ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՕԳՏՈՒԻԼ

Կ'իմանանք թէ Արեւելեան լեզուներու պետական վարժարանի արձանագրութիւնները երկարաձգուած են։ Ուրեմն հայերէն լեզուի եւ գրականութեան դասաւանդութեանց հետեւիլ փափաքողները կրնան արձանագրուիլ դեռ, ամէն օր, ժամը 2ուկէսէն 4ուկէս, իբրեւ ունկնդիր կամ կանոնաւոր ուսանող։ Կանոնաւոր ուսանողները կը վճարեն տարին 100 ֆրանքի վարձք մը, բայց կ'ունենան բազմաթիւ առաւելութիւններ, ինչպէս քննութեանց մասնակցիլ եւ վկայական ստանալ, օգտուիլ վարժարանին ճոխ մատենադարանէն եւն.։

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ելմտական նախարարութիւնները զեկոյց մը հրատարակեցին, որ կ'ըսէ թէ երկու նախարարները մանրամասնօրէն քննելով կացութիւնը, հաստատեցին թէ անհրաժեշտ է սերտ եւ տեւական գործակցութիւն մը հաստատել տնտեսական եւ սեղանաւորական գետնի վրայ։ Այս առթիւ որոշուեցաւ պարբերաբար շարունակել խորհրդակցութիւնները, փոխադարձ այցելութիւններով։

ՍԷՆ Է ՈՒԱՅԻ նահանգային ժողովը փակելով իր նստաշրջանը, նոր բանաձեւ մը քուէարկեց որով անգամ մը եւս կը դատապարտէ նախկին բոլշեւիկ վարիչներու դաւադրական գործունէութիւնը։ Այս առթիւ «զայրոյթով կը հաստատէ որ, հակառակ իր լուծման, համայնավար կուսակցութեան նախկին անդամները կը շարունակեն հակաֆրանսական քարոզութիւնը, օտար պետութեանց դրդումով»։ Նահանգային ժողովը կը պահանջէ որ «այս դաւաճանական ձեռնարկը վերջնապէս խորտակուի երկրին մէջ, ինչպէս եղած է բանուորական մեծ կազմակերպութիւններու ծոցին մէջ, բուն իսկ աշխատաւորներու ձեռքով»։ Ցետոյ վստահութիւն կը յայտնէ կառավարութեան, որպէսզի հրաժարեցնէ բոլոր բոլշեւիկ ներկայացուցիչները եւ ամէնէն ազդու միջոցները ձեռք առնէ անոնց եւ մեղսակիցներուն դէմ, յանուն ազգային պաշտպանութեան գերագոյն շահերուն։ Երկու բոլշեւիկ ներկայացուցիչները, որոնք ներկայ էին ժողովին, ձայն չհանեցին այս բանաձեւին դէմ։

ՃԱՓՈՆԻ թերթերը գոհունակութիւն կը յայտնեն որ Անգլիա եւ Ֆրանսա որոշած են ետ քաշել իրենց զինուորները Հիւսիսային Չինաստանէն։ Խ. Միութեան հետ ալ յարաբերութիւնները բարուոքած են, թէեւ շատ մը խնդիրներ առկախ կը մնան երեք պետութեանց հետ։

ՏԱՆՑԻԿԻ բոլոր օտարականները հրաման ստացան նորոգելու իրենց բնակութեան արտօնագիրները, դեկտեմբեր 1էն առաջ։

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 500,000 ԱՆԳԼՈՒՀԻՆԵՐ կամաւոր արձանագրուած են, կրաւորական պաշտպանութեան աջակցելու համար, ամբողջ Անգլիոյ մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ կը հեռագրեն թէ հրդեհ մը մոխիր դարձուց առեւտրական մեծ հաստատութիւն մը, Պուլվառ տը Փարիի վրայ։ Նաւահանգիստին հրամանատարը եւ նահանգապետը աղէտին վայրը դացին գիշերանց։

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ նաւերէն անոնք որ եւրոպական ջուրերը կուգան, կազարդել դիմակներ պիտի բաժնեն իրենց բոլոր ուղեւորներուն։

ՏԱՆԸՄԱՐՔԱ եւս պարտաւորիչ զինուորութիւն հաստատեց, նկատի առնելով միջազգային կացութեան ծանրացումը։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ հիւպատոսական ներկայացուցիչներէն հինգ հոգի, որոնք իրենց երկիրը կը վերադառնային արեւմտեան Ափրիկէէն, Մարսէյլի մէջ ձերբակալուելով կեդրոնացման կայան ղրկուած էին, բայց ազատ արձակուեցան եւ իտալական սահմանագլուխը փոխադրուեցան ոստիկաններու ընկերակցութեամբ, որովհետեւ Գերմանիան ալ իր կարգին ազատ արձակած էր հինգ անգլիացի հիւպատոսներ։

ՔՍԱՆ ՏԱՐԻ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ դատապարտուեցաւ գերման լրտես մը, որ ձերբակալուած էր անցեալ յունուարին։ Ծնունդով Աւստրիացի է եւ մաս կը կազմէր Գերմանիոյ գաղտնի ոստիկանութեան (կէսթափօ)։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ հունձքը սպասուածէն վար կը մնայ այս տարի, համաձայն Ազգաժողովին քաղած տեղեկութեանց։ Աննպաստ օդերը ուշացուցած են ցորենի հունձքը կարգ մը շրջաններու մէջ։ Բանջարեղէնի եւ գետնախնձորի արտադրութիւնն ալ տկար է։ «Փրավտա» կը գրէ թէ բամպակի արտադրութիւնը 36 առ հարիւր պակաս է, մինչդեռ 1938ին միայն 23 առ հարիւր էր նուազումը։

ԱՄԻՍԸ 1250 ՕԴԱՆԱՒ կը շինեն Մ. Նահանգներու գործարանները։ Այս արտադրութիւնը պիտի աճի, երբ լրանայ օդանաւային հաստատութեանց ընդարձակումը։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ թերթերը նորէն կ'ազդարարեն որ Մ. Նահանգները չխառնուին ֆինլանտական վէճին։ Վերջին անգամ ուժգին յօդուած մը հրատարակեց «Թրուտ», արհեստակցական միութեանց օրկանը։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ նպատակները ճշդելու եւ անոնց իրականացման անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնելու համար, Քանատացիները կ'առաջարկեն խորհրդաժողովի մը հրաւիրել բրիտանական կայսրութեան ներկայացուցիչները, կարելի եղածին չափ շուտ։

35,000 ԺԱՄ աշխատելէ վերջ, բանուորները վերջացուցին Էյֆէլի աշտարակին ներկումը։ Այս առթիւ գործածուած է 40 թոն գորշ ներկ։ Աշխատանքները կը շարունակուէին անցեալ ապրիլէն ի վեր, մասնակցութեամբ 40 բանուորներու որոնց 8ը մինչեւ վերջին օրը կը տքնէին, աշխատանքը լրացնելու համար։

ՕՍԿԱՐ ՇԹՐԱՈՒՍ, հռչակաւոր երգահանը, որ ծանօթ է իբրեւ «վալսի թագաւորը», ֆրանսական հպատակ դարձաւ մասնաւոր հրամանագրով մը։ Շթրաուս Փարիզ կը բնակի տարիներէ ի վեր եւ 70 տարեկան է։ Իր ասպարէզը սկսաւ իբրեւ նուագախումբի վարիչ, 1885ին եւ յետոյ սկսաւ արտադրել։ Գրած է 38 օփէրէթներ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70

Chèque Postal Paris 1678 - 63

(ԾՐԹՍԻՍԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Եւրոպա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 19 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 19 Novembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4200

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

25 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Քսանըհինգ տարի առաջ ալ աշխարհ բռնկած էր, շատ աւելի լայն տարածութեան մը վրայ, եւ միեւնոյն չարժառիթներով,— պայքար գերակշռութեան կամ աշխարհակալութեան :

Այն ատեն, բոլորովին տարբեր կացութեան մը մէջ կը գտնուէինք մենք: Հաստատուն եւ համախումբ ժողովուրդ ունէինք Թուրքիոյ ինչպէս Կովկասի մէջ: Մեր երիտասարդութիւնը զինուոր էր այն ատեն ալ, երկու թշնամի ճակատներուն վրայ. իսկ ժողովուրդը, իբրեւ ամբողջութիւն, անձկութեամբ կը հետեւէր պատերազմի ելեւէջներուն, ճակատագրական հետեւանքներ սպասելով :

Ի՛նչ վարդագեղ, նոյնիսկ սուտանամթի յոյսեր՝ այդ օրերուն ...

Այն ատեն ալ, մեր ճակատագիրը կապուած էր Դաշնակիցներուն հետ, որոնք մէջտեղ դրած էին շողշողուն նշանաբաններ,— ազատութիւն, արդարութիւն, ինքնորոշման իրաւունք :

Երկու բանակցութիւններէն օսմանեան - իթթիհատականը կը ջանար մոլորեցնել մեզ, Կովկաս արշաւելու համար, խոստանալով ինքնավարութիւն շնորհել, ռուսական եւ թրքական հողերու միացումով :

Միւսը, ցարականը, ժպիտներ կ'արձակէր, խրախուսելով հայ կամաւորական գունդերու կազմութիւնը, մինչեւ որ չադանակը կրակէն հանէր:

Աղբին, արտասահմանի եւ մանաւորապէս Ամերիկայի մէջ, ուր այն ատեն ալ ստուարաթիւ գաղութներ ունէինք, թերթերը աւետիսներ կը հաղորդէին ամէն օր,— կամաւորական այսինչ վաշտ, այնինչ գունդ, այս ճակատին վրայ, այն ճակատին վրայ են. :

Մնացեալը բոլորդ ալ գիտէք: Ցիշելու փորձն անգամ սիրտ կը խոցուէ :

... Այժմ ժողովուրդ չունինք Թուրքիոյ մէջ, բացի Պոլսոյ վերջին մնացորդէն: Իսկ սահմանէն անդին կը շնչէ մինուճար հայրենիք մը, ծուարած՝ լեռներու մէջ, ամփոփուած ինքն իր վրայ: Մէկ մասնիկը Խ. Միութեան:

Մնացեալը ժողովուրդը ահա ցիրուցան՝ աշխարհի բոլոր ցամաքներուն վրայ: Բարեբախտաբար մեծ մասով տեղաւորուած այն երկիրներուն մէջ որ կը համարուին դաշնակից, բարեկամ, ժողովրդավար կամ չէզոք: Եւ մեր պարտականութիւններն ալ սահմանուած են, իւրաքանչիւր երկրի մէջ: Մանաւանդ այս երկրին մէջ, ուր զինուորական բոլոր ծառայութիւնները հաւասարապէս պարտադրուած են նաեւ մեզի :

Արդ, մենք ալ ունի՞նք ակնկալութիւններ, այս նոր ալեկոծութեան մէջ, որ սահմանափակուած է առ այժմ, բայց կրնայ տարածուիլ եւ դառնալ աւելի ահաւոր քան այն որ կոչուեցաւ Մեծ Պատերազմ :

Ի՛նչ միամտութիւն: Բայց այո՛, ունինք հիմնական հոգ մը,— մաղթել որ մեր հայրենիքը — վերջին խարիսխը — ազատ մնայ այս քստմնելի փոթորիկէն :

Անշուշտ Հայաստանը չունի սեփական քաղաքականութիւն, ամբողջապէս կապուած ըլլալով Մոսկուայի :

Բայց, ահա Մոսկուան ինքն ալ կեցած է զառիթափի մը վրայ, իբրեւ հետեւանք հիթլէրական Գերմանիոյ հետ կնքած դաշնագրին: Արդ, ներկայ ապահովութիւնը կրնա՞յ տեւել, եթէ պատերազմը երկարաձգուելով, Խ. Միութիւնն ալ դարձնէ ուղղակի թշնամի Դաշնակիցներուն:— Շ.

Գերմանիա ի՞նչպէս պիտի կործանէ բրիտանական կայսրութիւնը

»»» · «««

Հաշտութեան կոչին ժխտական պատասխան տրուելէ վերջ, գերմանական մամուլը վերսկսաւ իր բուռն յարձակումները Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ: Զէզոք թերթերու վերջին տեղեկութիւններն ալ կը հաստատեն թէ Գերմանիա որոշած է շարունակել պատերազմը, մինչեւ որ անհետանայ բրիտանական կայսրութիւնը: Այնուհետեւ Գերմանիան է որ հաշտութեան պայմանները տուն պիտի տայ Ֆրանսայի... Այս առթիւ նոյն թերթերը կ'ըսեն թէ Գերմանիա իր յոյսը դրած է Խ. Միութեան վրայ: Գերմանական թերթերը այժմ կը փառաբանեն խորհրդային բանակը, մոռնալով իրենց զօրքը :

Պերլինի մամուլը սաստկացնելով իր յարձակումները Անգլիոյ դէմ, միշտ անորոշութեան մէջ կը պահէ կառավարութեան բուն դիտումները: Միւս կողմէ գաղտնի խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին Պերլինի մէջ, Հիթլէրի եւ իր խորհրդականներուն, մանաւանդ զօրավարներուն միջեւ: Այս առթիւ Պերլինի թերթերը կը հասկցնեն թէ Գերմանիա այլեւս հաշտութեան առաջարկ պիտի չներկայացնէ: Գերման դիւանագէտները Իտալիան չխրտչեցնելու համար, կը ջանան Պալքաններէն հեռացնել Մոսկուայի ուշադրութիւնը եւ կեդրոնացնել դէպի Մօտաւոր Արեւելք եւ Հնդկաստան: Մարաջախտ Կէօրինկի օրկանը յղուած մը հրատարակեց նշանակալից խորագրով մը,— « Դանուբ, Նեղոս, Հնդկաստան»: Յօդուածագիրը կը ջանայ համոզել Խ. Միութիւնը թէ իր շահը կը պահանջէ դրաւել Հնդկաստանով: Նոյնպէս, գերման թերթերը ուշադրութեամբ կ'արձանագրեն Խ. Միութեան եւ Ճափոնի յարաբերութեանց բարւոքումը :

149 ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ կազմակերպութեանց գոյքերը հաշուեյարդարի ենթարկուած են արդէն: Մնացեալներն ալ շուտով կը լրանան: Միեւնոյն ատեն կը շարունակուին հետապնդումները: Անցի օր խուզարկութիւններ կատարուեցան Ժընվիլիէի եւ Իվրիի քաղաքապետներուն բնակարաններուն մէջ: Ուրիշ բոլշեւիկի մը տունին մէջ գտնուեցան ապագրական բազմաթիւ նիւթեր մօտ 10,000 ֆրանք արժէքով: Ասոնք յատկացուած էին գաղտնի տպելու «Իւմանիթէ»ն եւ ուրիշ թռուցիկներ: Պանեօլէի մէջ ձերբակալուեցաւ քաղաքապետութեան պաշտօնեայ մը, Կոտալիէ, որ կարմիր թռուցիկ մը խմբագրած էր հետեւեալ խորագրով.— « Բոլոր երիտասարդներուն»: Ձերբակալուեցաւ նաեւ 59 տարեկան խանութպան մը, որուն աղջիկը ամբաստանուած է թէ թռուցիկներ կը մեքենագրէր :

ԵԼՄՏԱԿԱՆ նախարարը ներկայացուց 1940ի նախահաշիւը, որ կը ներկայացնէ 79 միլիառ ֆրանքի գումար մը, առանց հաշուելու պատերազմական ծախքերը: Աւելի վերջը պիտի պատրաստուի բուն զինուորական ելմտացոյցը:

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Դաշնակիցներու Գերագոյն խորհուրդին երրորդ ժողովը, որ տեղի ունեցաւ Լոնտոնի մէջ, կը կազմէ ներկայ պատերազմին ամենամեծ դէպքը: Գերագոյն Խորհուրդը որոշեց միացնել երկու պետութեանց տնտեսական զօրծունէութիւնը, որպէսզի կարենան պատերազմը շահիլ կարելի եղածին չափ շուտ, առանց իրենց ծրագիրները եւ միջոցները ցրուելու: Ամէն բան պիտի գնուի մէկ ձեռքով եւ միեւնոյն աղբիւրէն, զէնքէն, ռազմանիւթէն մինչեւ ուտելիքը: Այս որոշումը տրուեցաւ հիմնուելով նախորդ պատերազմին փորձառութեան վրայ. բայց մինչ այն ատեն երեք տարիէն այս եզրակացութեան եկած էին, այս անգամ երկուքուկէս ամիսը բաւեց :

Արեւմտեան ճակատին վրայ կացութիւնը կը մնայ միշտ անփոփոխ եւ անորոշ: Ամէնէն աւելի օդանաւային գործունէութիւնն է որ աչքի կը զարնէ: Անցի օր ահազանգը հնչեց Լիլի, Փուաթիէի, Նիմի, Լիոնի, Քլէրմոն Ֆէռանի եւ Մարսէյլի մէջ, ինչպէս եւ Անգլիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ:

Բրիտանական կայսրութիւնը կործանելու, ուրիշ խօսքով՝ Մեծն Բրիտանիոյ համաշխարհային տիրապետութիւնը խորտակելու ազատանալիքը, որ եղած է Պերլինի մէջ, զանազան ձեւերով կը բացատրուի միջազգային մամուլին կողմէ: Շատեր կը կարծեն թէ Հիթլէր իր յոյսը դրած է Խ. Միութեան վրայ, անակնկալներ սարքելու համար Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի մէջ: Գերմանական թերթերը կը շարունակեն կրակ տեղալ:

Պոլսէն Զուիցերիա հասած լուրերու համաձայն, Խ. Միութիւնը առաջարկած է վերսկսիլ ռուսեւթուրք բանակցութիւնները, ոչ - յարձակման դաշինք մը կնքելու համար: Իբրեւ թէ Թուրքիա հաւանութիւն յայտներ է, բայց կ'ուզէ նախապէս խորհրդակցիլ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ, համաձայն Հոկտեմբեր 19ի դաշնագրին :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆՈՐ ԱՐՇԱՒՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԱՆԳԼԻՈՅ ՎՐԱՅ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 149, նոյեմբեր 17, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ ընդհանրապէս :

Զեկոյց թիւ 150, իրիկուն.— Տեղական գործունէութիւն յառաջապահ խումբերու եւ հրետանիներու :

*** Տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները կը հաստատեն թէ գերմանական օդանաւերը ուրբաթ օր լայն հետազօտութիւններ կատարեցին իրարմէ հեռու շրջաններու վրայ, ինչպէս Լիլ, Փուաթիէ, Նիմ, Աննըմաս, Լիոն, Քլէրմոն Ֆէռան եւ Մարսէյլ: Ահազանգը հնչեց այս բոլոր քաղաքներուն եւ մանաւանդ Լիոնի մէջ. բայց գերմանական օդանաւերը ռումբ չձգեցին եւ ընդհարում չպատահեցաւ: Անըմասի մօտ գերմանական սաւառնակ մը թռաւ Սալէվ լերան վերեւ որ կ'իշխէ Ժընեւի վրայ: Կ'ըսուի թէ նախորդ օրն ալ երկու սաւառնակներ երեւցած են այդ շրջանին վրայ:

Լիոնի մէջ ահազանգը հնչեց երկու անգամ, առաջինը ժամը 9.30ին, երկրորդը՝ 2.15ին, որ ատեն Ֆրանսայի պաշտպանողական թնդանօթները կ'որոտային: Նիմի մէջ ահազանգը տեւեց մէկ ժամ 20 վայրկեան: Լիլի մէջ ահազանգը հնչեց ժամը 2.20ին: Ահազանգը հնչեց նաեւ Ամիէնի, Աննըսիի եւ Ավինեոնի մէջ: Կ'ըսուի թէ թշնամի օդանաւերը թռուցիկներ ձգած են Վոգլիւզի եւ Վիէնի մէջ:

Միեւնոյն օրը թշնամի օդանաւեր երեւցան Անգլիոյ զանազան մասերուն վրայ, ինչ որ ենթադրել կուտայ թէ գերմանական սպայակոյտը որոշած է աւելի յարձակողական ռազմավարութեան մը հետեւիլ, գոնէ օդին մէջ: Այս արշաւներուն հետեւանքով ահազանգը հնչեց 13 քաղաքներու, մանաւանդ Լիվըրփուլի եւ Մանչեսթըրի մէջ: Կարգ մը օդանաւեր շատ բարձրէն կը թռչէին, եւ անմիջապէս անհետացան, երբ հակօդային թնդանօթները կրակ բացին :

Ոչ մէկ նշանակալից գործողութիւն Մաժինոյի եւ Զիկֆրիտի գիծերուն վրայ: Գերմանական ուժեղ պահակախումբեր եւ մղուեցան ֆրանսական թնդանօթներու կրակով, Մոզէլի արեւելեան կողմը, Սարպրուքէնի հարաւային եւ Վիսէնպուրկի հիւսիսային շրջանին մէջ: Աւելի փոքր պահակախումբեր առանց դժուարութեան ետ մղուեցան Պլիսի շրջանին մէջ, ուր ֆրանսական ջոկատներ յանկարծակիի բերին թշնամի հետեւակազօրքեր, երբ նոր խրամներ կը փորէին եւ դիրքեր կը պատրաստէին գնդացիրներ եւ փշաթելեր տեղաւորելու համար :

Համաձայն Լեհաստանի պարտութենէն վերջը հաստատուած ծրագրին, Ֆրանսական սպայակոյտը կը շարունակէ Գերմանացիներուն ձգել նախաձեռնութեան մը հոգը: Ինչպէս քանիցս յայտարարած են զինուորական մասնագէտներ, Ֆրանսական սպայակոյտին ռազմավարութիւնն է սպասել որ Գերմանացիները ճակատամարտ մը սկսին Մաժինոյի գծին դէմ: Ֆրանսացի հրամանատարները վստահ են թէ Մաժինօն պիտի խորտակէ Գերմանիոյ յարձակումը: Այս է պատճառը որ Ֆրանսացիները անտարբերութեամբ կը չարժին Գերմանիոյ յարձակողականի սպառնալիքներուն հանդէպ, որովհետեւ այդպիսի ձեռնարկ մը կատարելապէս պիտի համապատասխանէ իրենց զինուորական ծրագրին :

Կարգ մը մասնագէտներու կարծիքով, Գերմանացիները կրնան յանկարծ լայն գործողութեան մը ձեռնարկել, առանց սովորական հրետաձգութեան:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Հ. Գաղթ. գրասենեակէն ստացանք հետեւեալ ազդը.—

Այն հայ զինուորները որ կատարած են իրենց զինուորական զործօն ծառայութիւնը ներկայ պատերազմէն առաջ եւ խնդրագիր տուած են ֆրանսահպատակ դառնալու համար, բայց դեռ պատասխան չեն ստացած, թող հաճին Գաղթ. գրասենեակը (71, Ave. Kléber) հաղորդել հետեւեալ տեղեկութիւնները.

1.— Ե՞րբ են կատարած իրենց հպատակութեան դիմումը: 2.— Զինուորական ծառայութեան շրջանը: 3.— Այն հասցէն որ տրուած է իրենց դիմումը կատարած ատեն :

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԳՈՒՄԱՐՈՒՄԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ մէկ ձեռքով պիտի գնեն ամէն բան, ռազմանիւթէն մինչեւ ուտելիքը

Դաշնակիցներու պատերազմական Գերագոյն Խորհուրդը գումարուեցաւ ուրբաթ օր, Լոնտոնի մէջ: Ֆրանսայի կողմէ կը մասնակցէին վարչապետ Պ. Տալատիէ, սպարապետ Զօր. Կամլէն, ծովակալ Տարլան եւ օդանաւային հրամանատարը, Զօր. Վիւիլմէն: Անգլիոյ կողմէ՝ Պ. Չէյմպըրլէն, արտաքին նախարարը՝ լորտ Հալիֆաքս, ազգային պաշտպանութեան եւ օդանաւային նախարարութեանց ներկայացուցիչները: Ժողովը գումարուելով ժամը 11.45ին, քննեց զինուորական կացութիւնը, ինչպէս եւ անոր ազդակ հոլովումները: Կատարեալ համաձայնութիւն գոյացաւ ֆրանսական եւ անգլիական ուժերու միացեալ գործունէութեան մասին, ամէնէն ազդու ընթացքը տալու համար գործողութեանց :

Այս առթիւ հետեւեալ յայտարարութիւնը հրատարակուեցաւ.

— Ֆրանսական եւ անգլիական կառավարութիւնները, օգտուելով 1914—1918 տարիներու փորձառութենէն, պատերազմին սկիզբէն իսկ որոշած էին ամենայն կատարելութեամբ ներդաշնակել երկու երկիրներուն պատերազմի տնտեսական ճիգը: Այս առաջադրութեամբ անմիջական միջոցներ ձեռք առնուած էին պատերազմին սկիզբէն իսկ: Ի գործադրութիւն Գերագոյն Խորհուրդին վերջին նիստին մէջ Պ. Պ. Տալատիէի եւ Չէյմպըրլէնի տուած որոշումներուն, երկու կառավարութեանց կողմէ արդէն իսկ ձեռք առնուած միջոցները այժմ զօրացած եւ լրացած են, ապահովելու համար հաւաքական գործունէութիւն մը հետեւեալ ասպարէզներուն մէջ,— օդատորմիղ, ապառազինութիւն եւ հում նիւթեր, քարիւղ, պարենաւորում, ծովային փոխադրութիւն, տնտեսական պատերազմ :

Երկու կառավարութեանց կողմէ ձեռք առնուած նոր միջոցներուն շնորհիւ, կարելի պիտի ըլլայ լաւագոյնս օգտագործել, հասարակաց շահուն համար, երկու երկիրներուն աղբիւրները՝ նախանիւթերու, արտադրութեան միջոցներու, նաւերու եւն. տեսակէտով, ինչպէս եւ երկուքին միջեւ հաւասարապէս բաժնել ամէն սահմանափակում որ կրնայ յառաջ գալ ներածումներու ծրագիրներուն կրճատումէն, պարագաներու հարկադրանքով: Երկու երկիրները այսուհետեւ հաւաքաբար պիտի հաստատեն իրենց ներածումներու ծրագիրները եւ պիտի խուսափին որ եւ է մրցակցութենէ այն գնումներուն համար զոր պիտի կատարեն արտասահմանի մէջ, այս ծրագիրներուն գործադրութեան համար: Այս որոշումներուն գործադրութիւնը յանձնուած է ֆրանքօ-անգլիական մնայուն գործադիր կոմիտէներու եւ ընդհանուր կոմիտէի մը, որոնք նշանակուած են անմիջապէս: Կնքուած համաձայնութիւնը, որ կրնայ, եթէ պարագաները պահանջեն, տարածուիլ ուրիշ ասպարէզներու վրայ, անգամ մը եւս կը հաստատէ երկու երկիրներուն որոշումը՝ համակարգելու իրենց պատերազմական ծրագիրը, ամենայն կատարելութեամբ: Այսպէս պատերազմէն երկու ամիս վերջը կ'իրականանայ երկու երկիրներուն հաւաքական գործունէութիւնը, որ վերջին պատերազմին ատեն գլուխ հանուած էր միայն թշնամութեանց երրորդ տարին» :

*** Ինչպէս կը բացատրեն Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը, տրուած որոշումներուն համաձայն, այսուհետեւ Անգլիա եւ Ֆրանսա կը ներկայացնեն մէկ մարմին: Անոնք միասին պիտի գործածեն իրենց նիւթական աղբիւրները եւ միասին պիտի գնեն ամէն բան: Օտար առեւտրականները, հում նիւթ ծախեն թէ գործուած ապրանք, զէնք թէ ուտելիք, իրենց դիմացը պիտի գտնեն միայն մէկ գնորդ, որ պիտի ներկայացնէ թէ Ֆրանսան եւ թէ Անգլիան: Ժողովէն անմիջապէս վերջը կազմուեցան վեց կոմիտէներ,— օդանաւային, ապառազինութեանց եւ հում նիւթերու, քարիւղի, ուտելիքի, ծովային փոխադրութեան եւ տնտեսական պատերազմի: Այս վեց կոմիտէները պիտի պատրաստեն ցանկը երկու պետութեանց նիւթական աղբիւրներուն եւ պէտքերուն, առաջինները լաւագոյնս օգտագործելու, միւսները ամէնէն աժան գիներով հոգալու համար, ի շահ երկու Դաշնակիցներուն: Անոնք պիտի զբաղին ոչ միայն ազգային արտադրութիւններով, այլեւ արտաքին գնումներով, այնպէս որ մրցակցութիւնը ինքնին պիտի դադրի: Վեց կոմիտէները պիտի կազմուին հաւասար թիւով ներկայացուցիչներէ, եւ պիտի գտնուին անգլեւ-ֆրանսական ընդհ. յանձնաժողովի մը հսկողութեան տակ:

Երկու կողմի թերթերը կը չեշտեն թէ այս լայն եւ սերտ գործակցութիւնը լաւագոյն երաշխաւորութիւնը կը կազմէ պարբերական տագնապներու դէմ :

*** Պ. Տալատիէ եւ իր հետեւորդները Լոնտոն գացին օդանաւով եւ ժողովին հասան վար իջնելէ մէկ ժամ վերջը: Վարչապետը եւ միւս ներկայացուցիչները աննշմար անցան Լոնտոնի փողոցներէն, բայց բազմաթիւ ոստիկաններու ներկայութիւնը եւ ֆրանսական եռագոյնով զարդարուած ինքնաշարժներու երթեւեկը ուշադրութիւն գրաւած եւ մեծ բազմութիւն մը հաւաքած էին: Երբ Պ.Տալատիէ եւ Զօր.Կամլէն ժողովէն դուրս ելան, բազմութիւնը անմիջապէս ճանչցաւ զանոնք եւ ջերմապէս ծափահարեց: Պ. Չէյմպըրլէն ալ ծափահարուեցաւ, երբ առաջին անգամ կ'երեւար իր հիւանդութենէն վերջը : Ֆրանսացի ներկայացուցիչները Փարիզ վերադարձան ուրբաթ իրիկուն:

ՉԵԽԱԿԱՆ ԱԶԳ. ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՄԸ կազմուեցաւ Փարիզի մէջ, նախագահութեամբ Պ. Պենէշի, մանաւանդ գործադրելու համար Հոկտեմբեր 2ի որոշումը՝ չեխական բանակին վերակազմութեան մասին:

100,000 ԹՈՆ ՑՈՐԵՆ պիտի դրկուի Ռումանիայէն Իտալիա, համաձայն նոր պայմանագրի մը:

ՀՐՈՍԱԿԱՅԻՆ ԿՌԻՒՆԵՐԸ կը շարունակուին Լեհաստանի մէջ, համաձայն անգլիական թերթերու ստացած տեղեկութեանց:

ՄՈՆԹԷ ՔԱՐԼՈՅԻ խաղարանը, որ փակուած էր պատերազմին սկիզբը, վերաբացուեցաւ նոյեմբեր 16ին: Պիտի վերաբացուին նաեւ Նիսի չարք մը պանդոկները, հակառակ զինուորական շրջանի սահմանափակումներուն: Միջոցներ կը խորհուին կարգ մը սահմանափակումներ վերցնելու համար:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Մայքըլ Արլէն եւ իր արժէթուղթերը

Անգլիերէն «Սփիր» շաբաթաթերթը, հրատարակելով անգլիագիր վիպասան՝ Հայկազն Մայքըլ Արլէնի պատկերը, անոր ներքեւ կը գրէ.

— «Մայքըլ Արլէն կը քննէ իր ելմտական կացութիւնը: Նշանաւոր գրող Մայքըլ Արլէն, որուն գիրքերը լաւագոյն վաճառումը ունին, Ռիվիէրայի իր գեղեցիկ պարտէզին մէջ ուշադրութեամբ կը քննէ «Ֆինանշըլ Թայմզ»ը:

Աշխարհահռչակ «Թայմզ»ին ելմտական բաժինն է այդ «Ֆինէնշըլ Թայմզ»ը:

«Սփիր» հանդէսը ուրիշ տեղ մը կը գրէ Մայքըլ Արլէնին համար.

— «Քաղաքական վերջին դէպքերուն եւ մանաւանդ պատերազմին հետեւանքով, սակարանական արժէքները լուրջ անկումներ ունենալով, բազմաթիւ մեծահարուստներ ըղձալի վնասներու ենթարկուած են: Ասոնց կարգին իր գրիչով մեծ հարստութիւն դիզած Մայքըլ Արլէնի արժէթուղթերն ալ կրած են կարեւոր անկումներ»:

Արեւելեան իմաստուն առած մը կ'ըսէ.

— Չիջնող, չելլող միայն Աստուած:

Մայքըլ Արլէն պէտք է գիտնար որ ամենայն ինչ ենթակայ է անկումի եւ բարձրացումի, բացի Աստուծմէ:

Ան, դեռ ինչերու ելլելը ու իջնելը պիտի տեսնէ:

Կեանք, մարդկութիւն, քաղաքակրթութիւն, նիւթական բարւոք վիճակ, համբաւ, սէր, ազնուութիւն, կամք, ճակատագիր, երկրագունդ, ովկէանոս, աստղ, շոգի, կայծակ, պոչ, այս բոլորը ենթակայ են մեծ ելեւէջի:

Իսկ արժէթուղթերը աւելի քան ելեւէջ են:

Իրենց էջերուն էջքը աւելի շատ:

Ոչինչ կայ կայուն, ոչինչ հաստատուն: Ոչինչ տափարակ ու ոչինչ շիտակ: Աշխարհը որ կայ ուղտի սապատ է: Մէկ վեր ու մէկ վար: Այդ սապատին վերը նստողը, երբ արժէթուղթ ալ ունի գրպանը՝ կը կարծէ թէ կրնայ անցնիլ արքայութեան դռնէն: Չէ՞ որ Յիսուս ըսաւ. «ուղտը ասեղին ծակէն կրնայ անցնիլ սակայն հարուստը չի կրնար անցնիլ արքայութեան դռնէն:

Աշխարհը կը քալէ եւ սապատը ելեւէջի մէջ է ու հարուստը կը կարծէ որ ամէն ծակէ ու տունէ կրնայ մտնել իր բախտորեացի ուղտով:

Ելեւէջը սակայն տիեզերական օրէնք է:

Բոլոր անկուած քիթերը օր մը պիտի կախուին: Բոլոր քիթը վեր եղողները օր մը գետին պիտի քսուին ... հանդերձ քիթով: Թերեւս օրէնքը արդար ըլլալէ աւելի անողորմ է, ինչպէս աշխարհի բոլոր օրէնքները եւ օրէնքի մարդիկը:

Ամէն վերելք ունի իր վայրէջը ու կապիտոլին մօտ են Տարպեան ժայռերը:

Իսկ արժէթուղթ ըսուածը փետուր մըն է: Թուղթակի փետուր: Նետէ հովին մէջ ու կ'ելլէ: Հովը երբ դադրի՝ կ'իջնէ ու կ'իջնէ եւ կ'իյնայ ցեխը կամ կ'իյնայ ջուրը:

Հոգդ թող չըլլայ, Մայքըլ Արլէն, նոր վէպ մըն ալ կը գրես, ապրուած կեանքէ: Արժէթուղթերը ինկած մարդուն վէպը: Հոգեբանութիւնը առատ, զգայնութիւնը խոր, երեւակայութիւնը բռնկած: Հոգիիդ խորէն կը հանես վէպդ: Համբաւդ ալ կը բարձրանայ, ելմտական կացութիւնդ ալ:

Հապա մենք, ի՞նչ ընենք, մենք հայ գրողներս, եղբայր պատուական:

Մեր նիւթական վիճակը անկումի մէջ է առանց բարձրացում տեսած ըլլալու:

Արեւելեան առածը շատ ալ ճիշդ չէ: Երբ կ'ըսէ.

— Չիջնող, չելլող միայն Աստուած:

Ուրիշ բան մըն ալ կայ որ ոչ կ'իջնէ, ոչ ալ կը բարձրանայ: Հայ գրողին նիւթական կացութիւնն է:

Սա տարբերութեամբ, մինչ չիջնող չելլող Աստուածը վերը կանգնած է, հայ գրողին չիջնող - չելլող կացութիւնն ալ վարը կանգնած է:

Թող չիջնող ու չելլող Աստուածը ողորմի բոլոր իջնող - ելլողներուն՝ այլ մանաւանդ չիջնող չելլող հայ գրողին անսասան կացութեան:

Սիրելի Մայքըլիկ, չարի մը խօսքերը չկարծես ասոնք: Արժէթուղթերուդ անկումը իմանալով, յուզումէս, հաւատա, սիրտս ելաւ, ելաւ ու նստաւ: Քու հոգիդ ալ թող նստի, նստի ու ելլէ:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

«Ալմաստ»

«Հայկական արուեստի տասնօրեակ»ին առթիւ, Ա. Ծահվերդեան «Պըրավդա»յի մէջ (21 հոկտ.) հրատարակեց հետեւեալ յօդուածը, որ կը ներկայացնէ «Ալմաստ»ի նիւթը, բեմադրութիւնը Մոսկուայի մեծ թատրոնին մէջ եւ արժէքը.—

Ա. Սպենդիարեանի «Ալմաստ»ը երաժշտական վիպակ մըն է հայ ժողովուրդի հերոսական անցեալէն, օտար նուաճողներու դէմ յանուն ազգային անկախութեան կատարուած պայքարէն: Այդ պատմական ստեղծագործութեան նիւթը առնուած է «Թմկաբերդի առումը» անմահ պօէմէն, զոր գրած է Յովհ. Թումանեան:

Վեհ եւ ազնուական են Թումանեանի պօէմին գիծերը, այդ պօէմը գրուած է դիւցազներգական աւանդութեան ոգիով: Պօէմին երաժշտական ներդաշնակ ձեւը յագեցած է հայկական ժողովրդական արուեստի մոթիֆներով: Կարծես թէ աշուղը — ժողովրդական բանաստեղծութեան անսպառ գանձերու պահապանը — վեհօրէն պարզ ու ճշմարիտ պատմութիւն մըն է որ կը կատարէ: Եւ պատահական չէ, եթէ պօէմը կը սկսի աշուղական նախերգանքով.

Էյ պարոններ, ականջ արէք
Թափառական աշուղին.
Սիրուն տիկնայք, ջահէլ տղէք,
Լաւ ուշ դրէք իմ խաղին:

Թումանեանի գաղափարներէն ու ստեղծած դէմքերէն ներշնչուելով, Ա. Սպենդիարեան, իր կեանքի վերջին տասնամեակին, կլանուած էր այս օփերային պատրաստութեամբ: 1918-ին արդէն պատրաստ էր Ս. Պարնիկի օփերային թատերակը (libretto):

«Ալմաստ» օփերան հանդիսացաւ Սպենդիարեանի ամբողջական գործունէութեան ստեղծագործական արդիւնքը: Ունենալով եւրոպական երաժշտական վարպետութեան հսկայական փորձառութիւն, կրցաւ այդ փորձառութիւնը օգտագործել իր հիմնական ստեղծագործական ծրագրին համար,— ազգային նոր ոճ ըստեղծել օփերայագրութեան մէջ: «Ալմաստ»ի լաւագոյն էջերը արուեստի օրինակներ են, որոնք խորապէս կապուած են հայկական ժողովրդական երաժշտութեան եւ անոր գեղարուեստական արտայայտութեան հետ:

Այդ քնարերգական - հերոսական օփերային մէջ գործող գլխաւոր անձերը նկարագրուած են հոգեբանական խորութեամբ,— ազնիւ իշխանը Թաթուլ, որ նուիրուած է իր հայրենիքին եւ ժողովուրդին, անկուշտ ու փառասէր Ալմաստը, որ թշնամիներուն առջեւ կը բանայ ամրոցին դարպասները, բռնակալ Շահ Նադիրը, որ հակառակորդի դէմ մղած իր պայքարին մէջ պատրաստ է խաբէութեան եւ ուխտադրժութեան:

Օփերային մէջ մեծ տեղ կը գրաւեն զանգուածային տեսարանները, — բազմաթիւ խմբերգներ ու պարեր, որոնք մեծ մասամբ հիմնուած են ժողովրդական թեմաներու վրայ: Ներշնչումով խոր եւ ձեւով կատարեալ այդ տեսարաններուն երաժշտութեան մէջ դրուած է ժողովրդական արուեստի քնարական եւ խիզախ հարստութիւնը:

Իր ստեղծագործական աշխատանքին մասին ծայր աստիճան պահանջկոտ Ա. Սպենդիարեան չկրցաւ լիովին աւարտել «Ալմաստ»ի հսկայական երաժշտութիւնը: Մահէն վերջ անհրաժեշտ եղաւ մշակել երկրորդ գործողութեան եզրափակող շրջանը եւ վախճանին ողբերգական պատկերը: Սպենդիարեանի մահէն վերջ լրացումի այդ պատասխանատու աշխատանքը կատարեցին թատերագիր Տ. Հախումեան եւ երաժիշտ Մ. Շտէյնբերգ:

«Ալմաստ» օփերային բեմական ձեւաւորումը չափազանց դժուար խնդիր մըն է, զոր լուծելու համար անհրաժեշտ են ոչ միայն դերասաններու ուժեղ կազմ, լաւ նուագախումբ, խոր ու մեծ ձայն, բեմական շնորհ ունեցող սոլիստներ, այլեւ թատերական բարձրագոյն զարգացում, Թումանեանի եւ Սպենդիարեանի ստեղծած դէմքերուն բարդ աշխարհը ստեղծագործօրէն թափանցելու կարողութիւն:

«Ալմաստ»ի ներկայացումը ցոյց տուաւ Երեւանի օփերային ստեղծագործական ուժերը եւ վարպետները:

Հիանալի էր նուագախումբը, ներդաշնակ, արտայայտիչ եւ բազմերանգ: Դժուար է հաւատալ, որ այդ կազմին մէջ կը գերակշռէին երիտասարդները, որոնք դեռ նոր են աւարտած իրենց մշակումը Երեւանի Երաժշտանոցին մէջ: Նուագախումբի ամբողջական արտայայտութեան մէջ կը զգացուէր ղեկավար Գ. Բուդաղեանի — լաւ երաժիշտ, Սպենդիարեանի ըստեղծագործութեան ջերմ փրոփականտիսթներէն մէկն — լուրջ ու խնամքով կատարած աշխատանքը:

Երգչախումբը եւս (ղեկավար՝ Վ. Նիկոլսկի) հրճուանք կը պատճառէր ձայներու թարմութեամբ եւ գոյներու բազմազանութեամբ: Մանաւանդ շատ բանաստեղծական էին կիներու խմբերգները երկրորդ գործողութեան մէջ:

Նուագախումբին եւ երգչախումբին կողքին իրաւամբ բարձր գովասանքներու արժանի էր պարախումբը, զոր կը ղեկավարէր Ի. Արբատով (Եաղուպեան): Երկրորդ գործողութեան խմբական պարերը, մանաւանդ այրերու քաջարի պարը հսկայական յաջողութիւն ունեցան:

Դերասանական կազմին գալով, գերակշիռ էին երիտասարդները: Երիտասարդ Տ. Սազանդարեան, այս շնորհալի արուեստագէտը կրցաւ հոգեբանական մեծ ուժով մարմնացնել Ալմաստի դերը: Ձայնական մեծ շնորհ, փափուկ «թէմպր», համաչափ «տիափազոն», անթերի եւ ճշգրիտ «էնթոնասիոն» ունի երիտասարդ երգիչ Պ. Լիսիցեան, որ հանդէս եկաւ Թաթուլի դերին մէջ:

Մեծ յաջողութիւն ունեցաւ նաեւ Գ. Գաբրիէլեան, սքանչելի թէնոր, իբրեւ աշուղ: Այդ յաջողութիւնը կը բաժնէր ջութակահար Ա. Գաբրիէլեան, որ գեղեցկօրէն նուագեց ջութակի սոլոն, ինքնատիպ կերպով տալով քեմանչէին հնչական նրբերանգները:

Նադիր - Շահի վեհ եւ ահեղ կերպարանքը ստեղծած էր օփերայի աւագ արուեստագէտներէն Լ. Խաչիկեան, ցոյց տալով արուեստագէտի արտասովոր հասկացողութիւն:

Շէյխի իր դերը յստակօրէն ու գեղեցկօրէն երգեց Վ. Գուսելնիկով: Ռուբէնի եւ Գայիանէի դերերուն մէջ յիշատակութեան արժանի էին Դ. Պօղոսեան եւ Ա. Անանեան: Ծաղրածուին եւ գուշակուհիին դերերուն մէջ՝ Գ. Բաղդասարեան եւ Մ. Դեղմար:

Առանձինն պէտք է յիշատակել նըկարիչ Մ. Սարեանի աշխատանքները: Մեծանուն նկարիչը շատ քիչ կը մասնակցի թատերական արուեստին: Իր նուաճումները ուշագրաւ էին «Ալմաստ»ի մէջ: Անոնց համար, որոնք կը ճանչնան Սարեանը՝ իր գեղեցիկ եւ խորապէս իւրօրինակ բնանկարներով ու դիմանկարներով, անսպասելի էին գոյներու ժլատութիւնը «Ալմաստ»ի բեմական ձեւաւորումին մէջ: Անսպասելի էր նաեւ այն որ նկարիչը մեծ տեղ տուած էր ճարտարապետական կառուցումներուն:

Սարեան կրցած էր իր ստեղծագործութիւնը պատշաճեցնել համադրական ներկայացման ընդհանուր պահանջներուն: Ինչպէս Թումանեանի բանաստեղծութեան եւ Սպենդիարեանի երաժշտութեան մէջ, այնպէս ալ Սարեանի բեմազարդութեան մէջ իրարու կը յաջորդէին մեղմ քնարական եւ խիստ դաժան գիծերը: Սարեան իրապաշտ մեծ ուժով եւ բանաստեղծականութեամբ բեմ հանած էր լեռնային Հայաստանի բնանկարները, վերստեղծել անոր հնադարեան հարուստ մշակոյթին պատկերը: Իր տաղանդով, իր մտքի ուժով, վարպետութեամբ եւ ներկայացման գեղարուեստական ամբողջականութեան հետ միաձուլուելու կարողութեամբ՝ նկարիչին այս աշխատանքը կը հանդիսանայ թատերական զարդանկարչական արուեստի մեծ նուաճում մը:

Բեմադրիչ Գ. Յովհաննիսեանի առջեւ ծառացած էին մեծ ու փարթամ օփերա մը ներկայացնելու բոլոր հրապոյրներն ու դժուարութիւնները:

Բեմադրութեան մէջ ցոյց տուած իր զուսպ ու խիստ նկարագիրը կը վկայէ այն զարգացման մասին, որով օժտուած է բեմադրիչը: Ան կրցած է լուծել զանգուածային ամենաբարդ տեսարանները լաւագոյն ձեւով տալու հարցը:

Վերջապէս նուագախումբի, երգչախումբի, պարախումբի, թատերախումբի, բեմանկարչութեան եւ բեմավարութեան համագործակցութիւնը կը վկայէ որ բոլորը աշխատած են ծառայել ընդհանրական նպատակին,— միութեան, որ գլխաւոր պայմանն է ներկայացումներուն:

«Ալմաստ»ը այս ձեւով կը հանդիսանայ հայ թատրոնին անվիճելի յաղթանակը:

«Բոլշեւիկները պէտք չէ Պալքան եւ Միջերկրական իջնեն»

Իտալական կարեւոր թերթ մը, «Կածէթթա տէլ Փոփոլօ» կ'ազդարարէ թէ Իտալիա «երբեք պիտի չկրնայ թոյլ տալ որ բոլշեւիկ Ռուսաստանը նոր յառաջխաղացութիւն մը կատարէ Կարպաթներէն անդին, Դանուբի հովտին մէջ, Պալքաններու մէջ եւ դէպի Միջերկրական: Բացորոշ է եւ անվիճելի որ Մոսկուայի կառավարութիւնը աշխարհական բազուկն է համայնավարութեան: Քրէմլինը ոչինչ կորսնցուցած է իր բարբարոսական եւ հակեւրոպական ժահրէն»:

Իտալական թերթը կ'ողբայ որ արեւմուտքի դուռը բացուեցաւ ռուսական ծաւալման առջեւ, «որ կը սպառնայ Պալքաններուն, Սեւ ծովու եւ, այս վերջիններուն միջոցաւ, բուն իսկ Միջերկրականի: Ուստի անհրաժեշտ է որ Իտալիա, որուն դիրքը շատ յստակ է, խորհի հսկողութիւն կատարել եւ երբեք աչքէ չհեռացնել Ռուսաստանի այսպէս կոչուած «կայսերական» դիտումները»:

Ուրիշ թերթ մըն ալ կը ծաղրէ Հռոմի այն շաբաթաթերթերը որ նպաստաւոր յօդուածներ հրատարակեր էին Խ. Միութեան մասին: Այս թերթը կ'ազդարարէ թէ Իտալացիները այլեւս ձանձրացած են «կարգ մը գործակալներէ որոնք միշտ կ'ուզեն պատմական եւ բարոյական արդարացում մը գտնել համայնավարութեան համար: Իտալացիները հակաբոլշեւիկ են եւ այնպէս ալ պիտի մնան»:

Վերջապէս «Թրիպունա» խօսելով Հունգարիոյ բոլշեւիկեան շարժումին ջախջախման տարեդարձին տօնակատարութեան վրայ, կը յանձնարարէ որ «փաշական Իտալիան մնայ կատաղօրէն հակաբոլշեւիկ»:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

Թղթակից մը հաղորդեր էր «Յառաջ»ի նոյեմբեր 15 թիւով թէ «Յիշէ» մասնախումբը 25 ֆրանք ղրկեր է Սէն - Պրիէն գտնուող 20 զինուորի համար:

Այս առաքումը կատարուած ըլլալով Հայ Զինուորներու Օգն. մասնախումբի գործադիր ժողովին միջոցաւ, որուն կը մասնակցի նաեւ «Յիշէ»ն, կը փութամ յայտնել թէ Սէն-Պրիէնէն մէկ նամակ միայն եկաւ «Յիշէ»ի անունով: Այդ նամակով, 9 զինուորներ, մասնանիշ կ'ընէին իրենց մէկ ընկերը, թելադրելով որ օգնութիւն մը ըլլայ անոր: Խնդրոյ առարկայ 25 ֆրանքը, իբր առաջին օգնութիւն, միայն այդ շրջանին համար ղրկուեցաւ, որովհետեւ միւս ստորագրողները ոչ միայն իրենց համար ո եւ է խնդրանք չէին ըրած, այլ նոյնիսկ յայտնած էին թէ իրենց միջոցներով ալ կ'օգնեն նոյն զինուորին:

Եթէ կան ուրիշներ որ օգնութեան պէտք ունին, թող փութան իմացնել իրենց անունը օգնութեան մասնախումբին: Ցարդ ոչ մէկ խնդրանք մերժուած է մասնախումբին կողմէ:

Առիթ մըն է սակայն խնդրելու հայ զինուորներէն որ չթերանան իրենց ցուցակը ղրկելու օգնութեան մասնախումբին, եկեղեցիին հասցէով, 15, Rue Jean Goujon, խաչանշանով մը նըշանակելով անոնք որ պէտք ունին դրամի եւ կամ տաք ներքնազգեստներու:

Պէտք է գրել անուն եւ մականուն:

Արամ Անտոնեան

(Քարտուղար՝ Հայ Զին. Օգն. մասնախումբի գործադիր ժողովին):

ԽՄԲ.— Թղթակցութիւնը գրուած էր վէրծանքէն, բանն եւ ոչ թէ ինը զինուորներու անունով, ուրեմն տեղափոխուա՞ծ են: Ամէն պարագայի մէջ գոհ ենք որ թիւրիմացութիւն մը կը ճշդուի:

ՎԱՐՁՔԻ ՁԵՂՉ ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ

Իրաւագէտ - խորհրդական ԱՐՏԱԽԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ արձակուրդէ վերադարձած ըլլալով, ըստ առաջնոյն իր յաճախորդները կ'ընդունի ամէն առաւօտ 10 — 12 եւ երեկոները 6—8, 122, Bld. Murat (Porte de St. Cloud):

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17. Rue Damesme .. Paris (13)

Մեր թղթակիցներուն

«ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ»ը կը ճոխանայ հետզհետէ: Այս առթիւ ջերմապէս գնահատելի են Մարսէյլի եւ Վիէնի թղթակիցները: Ուրիշներ կը յամենան տակաւին: Երկար ատենէ ի վեր ոչ մէկ ձայն Լիոնէն, Տէսինէն, Վալանսէն, Սէնթ Էթիէննէն, Սէն Շամոնէն, Կրընոպլէն եւ ուրիշ աւելի կամ պակաս հայաշատ վայրերէ: Այս պարագան զարմանալի կը թուի մանաւանդ անոր համար որ ոչ գրողներ կը պակսին, ոչ ալ նիւթ:

Այս կոչը կը վերաբերի նաեւ փարիզեան շրջանի մեր աշխատակիցներուն:

Ինչպէս պիտի վճարուին տուրքերը

Պաշտօնաթերթը ուրբաթ օր հրատարակեց հրամանագիր օրէնք մը, որուն համաձայն ազգ. պաշտպանութեան սովորական տուրքը (1938 նոյեմբեր 12) 2 առ հարիւր կը մնայ մինչեւ 1939 դեկտեմբեր 31, իսկ 5 առ հարիւրի կը բարձրանայ 1940 յունուար 1էն սկսեալ: Ասկէ զատ, 1938 նոյեմբեր 1էն մինչեւ պատերազմին վերջը ամէն այր քաղաքացի ենթակայ է մասնաւոր տուրքի մը, 15 առ հարիւր: Այս բացառիկ տուրքէն ազատ են.— Գործօն ծառայութեան ռաճիկ ստացող զինուորները եւ նաւազները.— Անոնք որ տակաւին զինուորական պարտաւորութեանց ենթարկուած չեն իրենց տարիքին կամ ֆիզիքական յարմարութեան պատճառով.— Անոնք որ ազատած են զինուորական պարտաւորութիւններէ, իրենց տարիքին պատճառով, կամ իբրեւ նախկին կամաւոր ֆրանսական բանակին, կամ իբրեւ հայր առ նուազն վեց զաւակներու, ինչպէս եւ զօրակոչի ենթակայ այն այրերը որ իրենց տունները վերադարձուած են.— Ռազմիկանութեան գործօն ծառայութեան պատկանող անձերը.— Առեւտրական նաւերու սպաները եւ նաւազները:

15 առ հարիւրի տուրքը միշտ գործադրելի է մասնաւոր ծառայութեան յատկացուած անձերու համար:

Այս տուրքը պիտի գանձուի 7000էն վեր եղած արհեստակցական տարեկան զուտ եկամուտին վրայ: Այս հիմնական զեղչին վրայ հազար ֆրանք եւս կ'աւելնայ առաջին զաւկին համար, 2000 ֆրանք՝ երկրորդ զաւկին համար, 3000 ֆրանք՝ երրորդին, 4000 ֆրանք՝ չորրորդին եւ 5000 ֆրանք՝ հինգերորդին համար, երբ հայրը կը հոգայ ծախքերը:

Օրէնքին միւս մանրամասնութիւնները հրատարակած ենք ասկէ առաջ:

*** Ինչպէս գրած էինք, մասնաւոր հրամանագիր մը 90 սանթիմէն 1 ֆր.ի կը բարձրացնէ ներքին նամակներու գինը (մինչեւ 20 կրամ): Այս ծանրութենէն վեր՝ մինչեւ 50 կրամը՝ 1.30 ֆրանք, 50—100 կրամ՝ 1.80, 100էն 200 կրամ՝ 2.40 եւն.: Պարզ քարտ-փոսթալներու գինը պիտի ըլլայ 80 սանթիմ, յանձնարարեալ նամակներու եւ ծրարներու տուրքը՝ 2 ֆրանք: Մանտաներու գինը՝ մինչեւ 20 ֆրանքի համար մէկ ֆրանք, 20—50 ֆրանքի համար 1.50 ֆրանք, 50—100 ֆրանքի համար՝ 2, 100էն 200 ֆրանքի համար 2.50, մինչեւ 300 ֆրանք 4 եւն.: Շէք - փոսթալի տուրքն է 1 ֆրանք, մինչեւ 5000 ֆրանքի համար, 2 ֆրանք՝ 5000էն վեր եղած գումարներու համար: (Յառաջի բաժանորդներուն եւ գործակալներուն մասնաւոր ուշադրութեան կը յանձնենք այս պարագան): Հեռաձայնով խօսակցութիւն (տեղական) տուրքը՝ մէկ ֆրանք, միջքաղաքայինը՝ 2 ֆրանք:

Այս հրամանագրին գործադրութեան թուականը պաշտօնապէս հաղորդեց Թղթատարական նախարարութիւնը.— Դեկտեմբեր 1:

*** Արտասահմանի նամակներուն գինը պիտի ըլլայ 2.50 ֆրանք: Անոնք որ անթելի գործիքներ ունին առանց լամբարի, պիտի վճարեն տարեկան 15 ֆրանք, միւսները՝ 90 ֆրանք: Այն հաստատութիւնները որ դրամ չեն գանձեր ձայնասփիւռի ունկնդրութեան համար՝ պիտի վճարեն 180 ֆրանք, իսկ գանձողները՝ 300 ֆրանք:

Ճաշարաններու, սրճարաններու եւ ուրիշ հանրային վայրերու մէջ արգիլուած է օտար լեզուներով լուրեր տարածել անթելի միջոցաւ:

ԺԱՄԱՑՈՅՑԸ ՄԷԿ ԺԱՄ ԵՏ՝ շաբաթէն կիրակի լուսնալու գիշերը: Այս տարի մէկ ամիս ուշացաւ այս գործողութիւնը, թէ Ֆրանսայի եւ թէ Անգլիոյ մէջ:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ կեդրոն մը պիտի հաստատուի Մատրիտի մէջ, մասնաճիւղեր ունենալով գլխաւոր քաղաքներու մէջ:— Սպանիոյ վերաշինութիւնը պիտի լրանայ տասը տարիէն:

ՊԱՊԸ ունկնդրութեան ընդունեց Տիւրզիներու մեծ շէյքին եղբայրը՝ էմին պէյ, եղբօր աղջիկը եւ իր քոյրը:

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ քննական պտոյտի մը ձեռնարկեց Զօր. Վէկան, Արեւելքի բանակին հրամանատարը: Զօրավարը նախ այցելեց Ռայաք եւ Պաալպէք, ուր հազար հեծեալներ իրեն ընկերացան մինչեւ քաղաքապետարան: Պատասխանելով բարի գալուստի ճառերուն, Զօր. Վէկան իր գոհունակութիւնը յայտնեց Լիբանանի հաւատարմութեան համար եւ հաւաստեց թէ ամէն միջոց ձեռք առնուած է, պաշտպանելու համար Լիբանանի եւ Սուրիոյ անդորրութիւնը եւ բարօրութիւնը: Խումբ մը անգլիացի սպաներ ալ այցելեցին Ռայաքի օդակայանը, ջերմ ընդունելութիւն գտնելով:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ կառավարութիւնը որոշեց նոր միջոցներ ձեռք առնել երկրին պաշտպանութեան համար: Ծրագիր մը պատրաստուած է, կարգ մը սահմանամերձ շրջաններ պարպելու համար: Հիւանդանոցներուն յանձնարարուեցաւ 25 առ հարիւր աւելցնել իրենց անկողինները:

ԼԵՀԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԸ օրէ օր կ'աճի Ֆրանսայի մէջ, հրամանատարութեամբ սպարապետ Սիքորսքիի: Հսկայական բանակատեղի մը կազմուած է Ֆրանսայի մէկ վայրին մէջ որ կ'եռայ փեթակի մը պէս: Հազարաւոր կամաւորներ արձանագրուած են արդէն: Ասոնց մէջ կը գտնուին դրագէտներ, բանաստեղծներ, ուսանողներ եւն.: Լեհ զինուորները Ֆրանսացիներէն կը զանազանուին իրենց կապոյտ գլխանոցներով որոնց վրայ թառած է լեհական արծիւը:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԹՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 21 Novembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4201

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Արեւմտեան ճակատին վրայ, շաբաթը վերջացաւ ծովային արկածներով, որոնց մէկը՝ հոլանտական «Սիմոն Պոլիվար» շոգենաւին խորտակումը կը համարուի պատերազմին ամենամեծ աղէտը, երկու անգլիական մարտանաւերու ոչնչացումէն ի վեր: Կը կարծուի թէ Գերմանացիները ական ցանած են անգլիական ջուրերուն մէջ:

Պատերազմի նպատակներուն մասին երկու կողմերը կը շարունակեն տարփողել իրենց տեսակէտները: Գերմանական ձայնասփիւռը զեկոյց մը հաղորդեց, որ կ'ազդարարէ թէ Գերմանիոյ նպատակն է Անգլիան ոչ թէ կործանել, այլ «հեռացնել այն շրջաններէն ուր գործ չունի»: Այս առթիւ հետզհետէ աւելի մեծ ուշադրութիւն կը գրաւէ Իտալիոյ քաղաքականութիւնը, որ կը ձգտի խափանել համայնավարութեան ծաւալումը դէպի Պալքանները: Մուսոլինի որոշեց զէնքի տակ պահել 1.500.000 զինուորներ: Իտալիա մինչեւ այժմ կը ջանայ արգիլել պատերազմին ծաւալումը :

Խլրտումները կը շարունակուին Չեխոսլովաքիոյ, մասնաւորապէս Փրակայի մէջ, ուր արիւնալի դէպքեր պատահած եւ հազարաւոր ձերբակալութիւններ կատարուած են: Մինիխի մէջ ալ կացութիւնը շատ ծանր է, իբրեւ հետեւանք ծանօթ մահափորձին: Գերմանիա խիստ գրաքննութիւն հաստատած ըլլալով, ստոյգ լուրեր կը պակսին:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՉՈՐՍ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐ ԸՆԿՂՄԵՑԱՆ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՋՈՒՐԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Հոլանտական նաւ մը 400 ուղեւորներէն 90ը խեղդուած, 107ը վիրաւոր

Կիրակի եւ երկուշաբթի օր հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 151, նոյեմբեր 18, առաւօտ.— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք ճակատին վրայ գիշերուան ընթացքին: Երէկ ցերեկ թշնամի օդանաւեր թռան ֆրանսական հողի մէկ մասին վրայ:

Զեկոյց թիւ 152, իրիկուն.— Պահակախումբերու եւ հրետանիներու գործունէութիւն ճակատի զանազան կէտերուն վրայ :

Զեկոյց թիւ 153, նոյեմբեր 19, առաւօտ.— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք գիշերուան ընթացքին :

Զեկոյց թիւ 154, իրիկուն.— Ցերեկը հանդարտ անցաւ: Տեղական հրետաձգութիւն: Պատերազմի վերջին չորս շաբաթներու ընթացքին մեր պահականաւերուն կողմէ բռնուած գերմանական առեւտրական նաւերուն տարողութիւնը քանի մը հազար թոն աւելի է թշնամիին գործողութեանց հետեւանքով կորսուած ֆրանսական առեւտրական նաւերու տարողութենէն:

*** Շաբաթ օր Անգլիոյ արեւելեան ջուրերուն մէջ ընկղմեցաւ հոլանտական շոգենաւ մը, «Սիմոն Պոլիվար», որ ունէր 8300 թոն տարողութիւն, 400 նաւաստի եւ ճամբորդ: Վերջին լուրերու համաձայն, մեռած են 90 ուղեւորներ, իսկ վիրաւորուած 107 հոգի, որոնց 50ը ծանրապէս: Այս առթիւ հրատարակուած անգլիական զեկոյցը կ'ըսէ թէ Գերմանիա անգամ մը եւս խախտած է միջազգային օրէնքը, ական կամ թորփիլ արձակելով չէզոք նաւի մը դէմ:

Հոլանտական շոգենաւը Ամսթէրտամէն մեկնած էր ուրբաթ օր, հոլանտական Կուիանա երթալու համար: Ունէր 265 ճամբորդ եւ 135 նաւաստի: Ընկղմեցաւ Հիւսիսային ծովուն մէջ, Հարուիչի մօտ, իբրեւ հետեւանք երկու պայթումներու: Կարգ մը ճամբորդներ կը կարծեն թէ շոգենաւը թորփիլահար եղած էր սուզանաւի մը կողմէ եւ թէ գերմանական օդանաւ մը կը սաւառնէր շրջակաները, պայթումէն առաջ: Զոհերէն շատերը կիներ եւ մանուկներ են : Սրտաճմլիկ տեսարաններ պարզուեցան, երբ 259 ազատուածները նաւահանգիստ հասան: Անգլիական զեկոյցը կ'ըսէ թէ ականները դրուած էին առանց ազդարարութեան այն ճամբուն վրայ ուր սովորաբար կը նաւարկեն անգլիական եւ չէզոք առեւտրական նաւերը «եւ տարակոյս չկայ թէ անոնք դրուած էին յատկապէս այդ կարգի նաւեր ոչնչացնելու համար»:

Ազատուած ուղեւորներէն մէկուն պատմութեան համաձայն, երկրորդ պայթիւնը ուժգնօրէն ցնցեց նաւը, երբ ազատարար մակոյկ մը վար կ'իջեցնէին: Մակոյկը ամբողջովին ոչնչացաւ եւ մէջը գտնուող այրերն ու կիները վայրկենապէս մեռան: Առաջին պայթումէն վերջը նաւը այնքան ծռեցաւ որ կարելի չէր վար իջեցնել ազատարար մակոյկները եւ շատ մը ուղեւորներ խուճապատ ծովն ինկան: Կը կարծուի թէ շատերը մեռած էին պայթումին հետեւանքով: Ականահար նաւէն քիչ անդին երկու նաւեր ալ վնասուեցան, բայց կրցան նաւահանգիստ հասնիլ: Աղէտին վայրէն քառորդ մղոն հեռաւորութեան վրայ բոլոր նաւերը ազդուեցան ցնցումէն: Նաւապետը կամրջակին վրայ կը գտնուէր երբ առաջին պայթիւնը տեղի ունեցաւ եւ տեղն ու տեղը սպաննուեցաւ: Կը կարծուի թէ ականները դրուած էին շաբաթ գիշեր: Ազատուածները մաս - մաս Լոնտոն փոխադրուեցան: Տասնըմէկ ամսուան մանուկ մը շարունակ կը ճչար,— «Ո՞ւր է հայրիկս»: Գիշերը չափազանց մութ ըլլալով, ազատուածներուն ժամանումը աւելի եղերական տեսարան մը կը պարզէր: Այրեր, կիներ եւ մանուկներ սեւ - սեւ դարձեր էին ծովուն երեսը փռուած վառելանիւթի իւղէն եւ լեղապատառ լուրեր կը պահանջէին իրենց ազգականներէն: Հնդիկ մը կորսնցուց իր կինը եւ երկու զաւակները, բայց երեք տարեկան տղայ մը ազատած ըլլալով ալիքներէն, խնդրեց անմիջապէս որդեգրել զայն: Կին մը կորսնցուց իր ամուսինը եւ երկու զաւակները, իսկ ինք ազատուած էր երրորդ զաւկին, հինգ տարեկան աղջկան մը հետ: Ճամբորդներուն մէջ կը գտնուէին 90 Անգլիացիներ, ինչպէս եւ փախստականներ Գերմանիայէն, Եուկոսլավիայէն եւ Պալքաններէն:

Յաջորդ օրը, կիրակի, երեք նաւեր եւս ընկղմեցան, մէկը անգլիական (2492 թոն), երկրորդը՝ շուէտական (1586 թոն), իսկ երրորդը՝ իտալական (5857 թոն): Մարդկային կորուստները չեն ճշդուած տակաւին:

Լիթուանական նաւ մըն ալ ականի զարնուեցաւ Ռոթէրտամի մօտ, երբ Անգլիա կ'երթար :

*** Պերլինի իրաւասու շրջանակներուն մէջ «պարզապէս քարոզչական» նպատակներու կը վերագրեն անգլիական այն յայտարարութիւնը թէ «Սիմոն Պոլիվար» գերմանական ականի մը զարնուած է. հետեւաբար «անարժան կը համարին մասնաւոր ուշադրութեան»:

*** Ոչ մէկ նշանակալից գործողութիւն ցամաքի վրայ, ինչպէս կը հաստատեն պաշտօնական զեկոյցներն ալ: Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, Գերմանիոյ սպարապետը, Զոր. Պրաուխիչ, հակառակ է Հոլանտա արշաւելու ծրագրին: Սպայակոյտն ալ վտանգաւոր կը գտնէ այդ ծրագիրը: Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ Գերմանիա պիտի փորձէ Անգլիան զարնել օդանաւային արշաւներ կատարելով Հոլանտայի եւ Պելժիոյ վրայէն:

Գերմանիա ինչո՞ւ կը պատերազմի

Գերմանական անթելը զեկոյց մը հաղորդելով, հետեւեալ չորս կէտերուն մէջ ամփոփեց Գերմանիոյ պատերազմական նպատակները.—

1.— Մեծն Բրիտանիան հեռացնել «այն շրջաններէն ուր գործ չունի»:

2.— Սահմաններ կազմել համաձայն պատմական ըմբռնումներու, Գերմանիոյ արեւելեան, արեւմտեան եւ հարաւային կողմերը:

3.— Լեհական պետութիւն մը հաստատել (Փոլնիշէր Ռէսթշտատ) նախկին Լեհաստանի մնացորդէն, պետութիւն մը որ երբեք չկարենայ յարձակման կեդրոն մը դառնալ Գերմանիոյ դէմ:

4.— Շահիլ գերմանական յաղթանակ մը որ ընդ միշտ երաշխաւորէ պետութեան ապահովութիւնը :

Տեղական թերթերու հրատարակութեանց համաձայն, անթելը այս առթիւ ազդարարած է թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա մերժած ըլլալով Հոլանտայի եւ Պելժիոյ միջնորդութեան առաջարկը, պատերազմը կը մտնէ այնպիսի շրջանի մը մէջ ուր զէնքը միայն կրնայ վճիռ արձակել:

*** Կիրակի օր օդանաւային արշաւի ահազանգը հնչեց Անգլիոյ զանազան մասերուն մէջ, երբ անծանօթ սաւառնակներ թռան շատ բարձրէն, արեւելեան Անգլիոյ եւ հիւսիսային արեւելեան Սկովտիոյ վերեւ: Ամբողջ տասը վայրկեան սաւառնակներու ձայներ լսուեցան Ֆըրթ ավ Ֆորթի շրջանին մէջ, ուր գերմանական ռմբաձիգներ վնասած էին երկու անգլիական մարտանաւերու, հոկտեմբեր 16ին: Օդանաւերը այնքան բարձրէն կը թռչէին որ պարզ բիծերու կը նմանէին երկինքին մէջ: Անգլիական մարտանաւերը յարձակեցան, բայց թշնամի սաւառնակներու չհանդիպեցան :

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԴԷՊՔԵՐ ԵՒ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Չեխոսլովաքիոյ եւ Մինիխի մէջ

»»» • «««

ՓՐԱԿԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, զոր կը հաստատէ Պերլինի պաշտօնական գործակալութիւնը, ինը չեխ հայրենասէրներ գնդակահարուած են Նոյեմբեր 17ի առտուն: Ուսանողները համալսարան մտնելով ձերբակալած էին այս հայրենասէրները: Համալսարանը փակուեցաւ երեք տարուան համար: Ուրիշ աղբիւրներէ կը հաղորդեն թէ 1200 չեխ ուսանողներ ձերբակալուած են Փրակայի մէջ, թէ տանտիրուհիները բուռն ցոյցեր կատարած են Վիէննայի մէջ եւն.:

*** Վերջին լուրերու համաձայն, կացութիւնը շատ աւելի ծանր է քան կ'ենթադրուէր: Խռովութիւնները պայթած են իբրեւ հետեւանք 22 տարեկան չեխ ուսանողի մը սպանութեան: Այս ուսանողը իր ընկերներուն հետ ցոյց մը կատարած էր հոկտեմբեր 28ին, Անծանօթ Զինուորի դամբարանին առջեւ, երբ հիթլերական հարուածային վաշտերը յարձակում գործեցին, 120 հոգի սպաննելով եւ 3000 հոգի ձերբակալելով: Տղուն ընտանիքը լուր չունէր, երբ, համաձայն կէսթափոյի քստմնելի սովորութեան, անոր աճիւնը պարունակող տուփ մը յանձնեցին տունը եւ պատուիրեցին թաղումը կատարել յաջորդ գիշեր, առանց բան յայտնելու ո եւ է մէկուն: Հակառակ այս ազդարարութեան, տղուն քոյրը դէպքը պատմեց իր դասընկերներուն: Բազմաթիւ բժշկական ուսանողներ հաւաքուեցան Անծանօթ Զինուորի դամբարանին առջեւ, ազգային քայլերգը երգելու համար, յետոյ փորձեցին Հրատքանի դղեակը երթալ, բողոքի ցոյց մը կատարելու համար գերման հովանաւորին՝ Ֆոն Նէօրաթի կեդրոնին առջեւ: Չեխական ոստիկանութիւնը հրաման ստացաւ խափանելու ցոյցը, բայց գոհացաւ ետ մղելով 200 ուսանողները, փոխանակ ջարդ մը սարքելու: Ուսանողները համալսարանին թաղը գացին նեղ փողոցներէ անցնելով, բայց հազիւ հասած էին, երբ ստուարաթիւ գերման հարուածային խումբեր եւ ոստիկաններ կրակ բացին, բազմաթիւ մարդիկ սպաննելով կամ վիրաւորելով: Յետոյ կատարուեցան հազարաւոր ձերբակալութիւններ: Բուն թիւը յայտնի չէ, բայց վերջին լուրերու համաձայն շատերը արձակուած են: Գերմանական աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ «կատարեալ հանդարտութիւն կը տիրէ Փրակայի եւ երկրին միւս մասերուն մէջ»:

Փարիզի մէջ կը կարծեն թէ դժգոհութիւնը երթալով կ'աճի: Կատարեալ ամայութիւն կը տիրէ Փրակայի փողոցներուն մէջ. բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ չեխական ներքին ճակատ մը կազմուած է որ լրջօրէն պիտի դրադեցնէ գերմանական զօրքը: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Նախագահ Հաշա, որ միշտ հաւատարիմ կը մնայ Գերմանիոյ, մերժած է ստորագրել գերմանական պահանջները: Նախագահը ինքն ալ հսկողութեան տակ է, եւ հարկադրուեցաւ ձայնասփիւռ կոչ մը ուղղել չեխ ժողովուրդին, բացատրելով թէ դիմադրութիւնը աւելի պիտի խստացնէ զսպումը :

*** Աժանս Հավաս կ'իմանայ թէ 5000 հոգի ձերբակալուած են Մինիխի մէջ, ծանօթ մահափորձէն ի վեր: Կալանաւորներուն մէջ կը գտնուին շատ մը նացիներ եւ կաթոլիկներ: Կ'ըսուի թէ բազմաթիւ գնդակահարութիւններ ալ տեղի ունեցած են :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ օդանաւային տեսչութիւնը սկսաւ ուսումնասիրել կարեւոր ծրագիր մը որուն համաձայն Անգարան պիտի կապուի Թիֆլիսի, Թաւրիզի, Պէյրութի, Մուսուլի եւ Աթէնքի հետ: Այս գծին վրայ բանող օդանաւերը անշուշտ պիտի հանդիպին նաեւ թրքական քաղաքներ :

ՊՐԻՒՍԷԼԻ բոլշեւիկեան օրկանը, «Ժողովուրդի Ձայն», խափանուեցաւ կառավարութեան կողմէ, որ մինչեւ տաեն կնքեց խմբագրատան դուռները:

Թուրքիա, Գերմանիա եւ դաշնակիցները

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ ձերբակալուեցան տասնի չափ Գերմանացիներ, որոնց մէկը կին: Ասոնք ամբաստանուած են թէ լրտեսութիւն կը կատարէին ի նպաստ Գերմանիոյ :

*** Լոնտոնի թերթերը կը լսեն թէ Հիթլէր հրամայած է Թուրքիոյ գերման զինուորական եւ նաւային պատուիրակութեան որ անմիջապէս Գերմանիա վերադառնայ: Այս պատուիրակութիւնը կը բաղկանայ երկու զօրավարներէ եւ երկու ծովակալներէ: Պերլին վերադառնալու հրաման ստացած են նաեւ երկու գերման բարձրաստիճան սպաներ որոնք պաշտօն ունէին Թուրքիոյ զինուորական վարժարանին մէջ:

*** Անգարայէն կը հեռագրեն թէ մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ճամբայ ելած է դէպի Լոնտոն, նախագահութեամբ արտաքին նախարարութեան խորհրդական Մէնէմէնճիօղլուի: Պատուիրակութիւնը Փարիզ կը հասնի ուրբաթ օր: Պ. Մէնէմէնճիօղլու պիտի զբաղի տնտեսական զանազան խնդիրներով: Միւս կողմէ կը ծանուցուի թէ ֆրանսական կառավարութիւնը արտօնած է Ֆրանսա փոխադրելու մեծ քանակութեամբ չոր բանջարեղէն, 40 միլիոն ֆրանք արժէքով :

*** Անգարայէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը մօտերս պիտի արձակէ այն պահեստիները որ դրօշի տակ առնուած էին անցեալ սեպտեմբերին, ինչպէս եւ այն զինուորները որ վեց ամսուան համար զինուորագրուած էին անցեալ ապրիլին, բայց մինչեւ հիմա չեն արձակուած, միջազգային կացութեան հետեւանքով: Նոյն աղբիւրին համաձայն, այս առթիւ պիտի վերաքննուի զինուորագրութեան օրէնքը: Հետեւակազօրքը այսուհետեւ պիտի ծառայէ երկու տարի, փոխանակ 18 ամսուան եւ ամէն քաղաքացի ենթակայ պիտի ըլլայ զինուորութեան: Պահեստիներու արձակումը կը վերագրուի Պալքաններու կացութեան մեղմացման :

*** Պալքանեան համաձայնութիւնը ժողով պիտի գումարէ մօտերս: Պուլկարիան ալ պիտի հրաւիրուի այս ժողովին: Կ'ըսուի թէ պուլկարական կառավարութիւնը հաւանութիւն յայտնած է սկզբունքով: Անգարայի եուկոսլավ դեսպանը իր պաշտօնատեղին վերադարձաւ, հաղորդելու համար իր կառավարութեան տեսակէտները պալքանեան գործերու մասին:

Նոր զօրագաւեր դրօշի տակ

Ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը կը ծանուցանէ.—

Նորագիր զինուորներու յառաջիկայ շարքը դրօշի տակ պիտի կանչուի 1939 նոյեմբեր 27ին, 28ին եւ 29ին: Այս շարքը պիտի բաղկանայ զինեալ եւ օժանդակ ծառայութեան ընդունակ այն զինուորներէն որ կը մտնեն հետեւեալ դասակարգերուն մէջ.—

1.— Այն երիտասարդները որ ծնած են 1918 դեկտեմբեր 1ի եւ 1919 յունիս 30ի միջեւ :

2.— Նախընթաց զօրագաւերէն յետաձգուածները, որոնք զինեալ ծառայութեան ընդունակ հռչակուած են բժշկական քննիչ յանձնաժողովներուն կողմէ:

3.— Այն երիտասարդները որոնք Ֆրանսացի դարձած ըլլալով զինուորագրութեան օրէնքներուն 12 եւ 13 յօդուածներուն գործադրութեամբ, ցուցակագրուած եւ քննուած են բժշկական քննիչ յանձնաժողովներուն կողմէ 1939ի զօրագաւին հետ եւ ենթակայ են գործօն ծառայութեան:

4.— Անոնք որ զանց առնուած են (omis) եւ պատկանելով 1939էն առաջուան զօրագաւերուն, քննուած են այդ զօրագաւերուն հետ:

5.— Այն երիտասարդները որոնք առժամապէս զօրաթողեալ (réformés) ըլլալով, իրենց խնդրանքին վրայ ընդունակ դատուած են զինեալ կամ օժանդակ ծառայութեան քննիչ յանձնաժողովի մը կողմէ, զօրաթողեալ հռչակուելէ առ նուազն երեք ամիս վերջը:

Դրօշի տակ պիտի առնուին նաեւ, յառաջիկայ շարքին հետ, ծառայութենէ ազատ (exempté) կամ զօրաթողեալ համարուած այն երիտասարդները որ կը պատկանին 1933ի եւ 1937ի դասերուն եւ վերջերս քննութեան ենթարկուելով քննիչ յանձնաժողովներուն կողմէ, յարմար դատուած են զինեալ կամ օժանդակ ծառայութեան :

Սակայն, առ այժմ պիտի չկանչուին անոնք որ հայր են չորս կամ հինգ զաւակներու: Պիտի չկանչուին նաեւ անոնք որ 3 զաւակ ունին եւ զօրաթողեալ համարուած են, կատարելէ վերջ իրենց գործօն եւ պահեստի ծառայութիւնը:

Այս առթիւ մասնաւորապէս կը յանձնարարուի երիտասարդ զինուորներուն որ իրենց զօրակոչին առեն միասին բերին տաք զգեստներ, ծածկոցներ, եւ եթէ կարելի է՝ կամրակներ (բարձրաւուն կօշիկներ, brodequin), որոնց գինը պիտի վճարուի :

1939ի զօրագաւին երկրորդ շարքին զօրակոչը հաւանաբար տեղի պիտի ունենայ 1940ի գարնան (երիտասարդներ որ ծնած են 1919 յուլիս 1ի եւ 1919 դեկտեմբեր 31ի միջեւ):

ՆՈՐ ՕՐԷՆՔՆԵՐ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Վտանգաւոր մարդիկը պիտի աքսորուին

Պաշտօնաթերթը կիրակի առտու հրատարակեց կարեւոր հրամանագիր - օրէնք մը որ նախընթաց օր ընդունուած էր նախարարական խորհուրդին կողմէ եւ որ սահմանուած է աւելի ամրապնդելու ազգային պաշտպանութիւնը եւ ներքին ապահովութիւնը: Հրամանագրին նպատակն է անվնաս վիճակի մէջ դնել կասկածելի եւ վտանգաւոր տարրերը: Ահաւասիկ անոր տրամադրութիւնները.—

ՅՕԴ. Ա.— 1938 յուլիս 11ի օրէնքին առաջին յօդուածով նախատեսուած պարագաներուն մէջ, երբ պաշարման վիճակ յայտարարուած է, այն անձերը որ վտանգաւոր են ազգային պաշտպանութեան կամ հանրային ապահովութեան համար, կրնան, նահանգապետին որոշումով, զինուորական իշխանութեան կողմէ հեռացուիլ իրենց բնակած վայրերէն եւ ի հարկին բռնադատուիլ բնակելու ազգ. պաշտպանութեան նախարարին եւ ներքին նախարարին կողմէ նշանակուած կեդրոնի մը մէջ:

ՅՕԴ. Բ.— Առաջին յօդուածով նախատեսուած տնօրինութիւնները կրնան ետ առնուիլ որ եւ է առեն եւ չեն կրնար երկարաձգուիլ, երբ պաշարման վի-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ճակը վերնայ ենթակային բնակած նահանգէն:

ՅՕԴ. Գ.— Ներկայ հրամանագրին տրամադրութեանց ենթարկուած անհատները կրնան պարտաւորիչ ծառայութեան տակ դրուիլ, ազգ. պաշտպանութեան վերաբերեալ աշխատանքներ կատարելու համար: Այդ պարագային, կը դրուին 1927 յուլիս 13ի օրէնքին 40րդ յօդուածին համաձայն կազմուած մասնաւոր զօրախումբերու մէջ:

ՅՕԴ. Դ.— Ամէն անհատ որ առանց արտօնութեան կ'երթայ այն վայրը ուրկէ հեռացուած է համաձայն ներկայ հրամանագրի Ա. յօդուածին, եւ ամէն անհատ որ Բ. յօդուածով նախատեսուած կեդրոններու մէջ բնակելու պարտադրուած ըլլալով, անկէ կը մեկնի առանց արտօնութեան, պիտի դատապարտուի մէկ տարիէն հինգ տարի բանտարկութեան: Ամէն անհատ որ Գ. յօդուածին համաձայն պարտաւորիչ ծառայութեան ենթարկուելով կը մերժէ կատարել յանձնարարուած աշխատանքը, պիտի պատժուի համաձայն 1938 յուլիս 11ի օրէնքին 31րդ յօդուածին տրամադրութեանց (փոփոխուած 1939 սեպտեմբեր 1ի հրամանագրով):

*** Պաշտօնաթերթը միեւնոյն թիւով հրատարակեց ուրիշ հրամանագիր մը որ կը դիւրացնէ պետական պաշտօնեաներու կամ հաստատութեանց հանդէպ գործադրելի պատժական տնօրինութիւնները, պատերազմի ընթացքին, կրճատելով զանազան ձեւակերպութիւններ:

*** Նոյն օրը պաշտօնաթերթը հրատարակեց նաեւ ուրիշ հրամանագիր մը, որ կը բարեփոխէ եւ ներկայ պարագաներուն կը յարմարցնէ 1935 օգոստոս 8ի հրամանագիրը՝ Ֆրանսացիներու եւ օտարականներու շրջագայութեան, անցագիրներու, ինչպէս եւ օտարականներու բնակութեան մասին:

Օտարականներու խաղաղութեան ատենի անձնագիրը (ինքնութեան թուղթ) միշտ ի զօրու է պատերազմի ատեն: Սակայն պատերազմական եւ ներքին նախարարները կրնան զայն վերածել պատերազմական շրջանի անձնագրի:

Ո՛վ որ օտարական մը ներս կ'առնէ, նոյնիսկ ձրի, կամ պարապ շէնք մը վարձու կուտայ օտարականներու, պարտաւոր է ոստիկանութեան իմացնել ժամանումէն կամ վարձումէն 24 կամ 48 ժամ վերջը: (Ուրիշ մանրամասնութիւններ յաջորդով):

Ինքնութեան թուղթերու նորոգումը L.—Z.

Ոստիկանութեան վերատեսչութիւնը կը ծանուցանէ.—

Փարիզ բնակող այն օտարականները որոնց մականունները կը սկսին L. եւ Z. տառերէն մէկով եւ որոնց եռամեայ կանոնական անձնագիրը կը լրանայ 1939 դեկտեմբեր 31ին, թող հաճին ներկայանալ Quai de l'Horloge, թիւ 1, Conciergerieի սրահին մէջ հաստատուած գրասենեակը, երկարաձգելու համար իրենց ինքնութեան թուղթին պայմանաժամը:

Որպէսզի կարելի եղածին չափ քիչ սպասեն, ենթականերէն կը խնդրուի ներկայանալ հետեւեալ թուականներուն, համաձայն իրենց մականունի առաջին տառին.—

L. Նոյեմբեր 20էն 23 (այս վերջին թուականն ալ մէջն ըլլալով).— M. Նոյ. 24էն 27.— N. եւ O. Նոյ. 28էն 30.— P. դեկտեմբեր 1էն 4.— Q. եւ R. դեկտ. 5էն 7.— S. դեկտ. 8էն 11.— T. եւ U. դեկտ. 12էն 14.— V. եւ W. դեկտ. 15էն 18.—X. Y. Z. դեկտ. 19էն 23 (բոլոր վերջին թուականները մէջն ըլլալով):

Ասոնց անձնագիրներուն պիտի կցուի թղթիկ մը, որ պիտի ցուցնէ այն թուականը ուր պիտի յանձնուի իրենց անձնագիրը, կանոնաւորելով իրենց կացութիւնը մինչեւ այդ թուականը:

*** Նախապէս հրատարակած ենք A.—K. տառերով սկսող մականուններու թուականները:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ խորհրդարանին 15րդ նստաշրջանին բացման առթիւ Ֆարուք թագաւորը ճառ մը խօսելով, հանդիսաւորապէս հաստատեց իր երկրին հաւատարմութիւնը Անգլիոյ հանդէպ: «Հաւատարիմ՝ մեր խոստումներուն, մենք կանգնեցանք մեր բրիտանական զինակցի կողին, պատրաստ պաշտպանելու մեր երկիրը Աստուծոյ օգնութեամբ, մեր բոլոր տրամադրելի ուժերով: Այս պարագան արգելք չէ խաղաղութիւն մաղթելու, առանց որու քաղաքակրթութիւնը չի կրնար պահպանուիլ: Մեր գործակցութիւնը մեր բրիտանական զինակցին հետ միշտ պիտի ըլլայ մեր լաւագոյն առաջնորդը: Մեծն Բրիտանիա մեզմէ պիտի ստանայ մեր աջակցութիւնը, համաձայն մեր կարողութեան: Մենք մէկ վայրկեան իսկ չենք կասկածիր արդարութեան եւ իրաւունքի յաղթանակէն եւ համոզուած ենք թէ Եգիպտոս աւելի զօրաւոր պիտի ելլէ, կատարելու համար իր առաքելութիւնը Արեւելքի մէջ»:

ԶՈՐՍ ՌՈՒՄԲԵՐ պայթեցան Լոնտոնի կեդրոնական թաղին մէջ, չաբաթ գիշեր, բազմաթիւ պատուհաններ խորտակելով եւ խուճապի մատնելով ժողովուրդը: Ուրիշ երեք ռումբեր ալ տեղաւորուած էին, բայց չպայթեցան: Մարդկային զոհ չկայ: Կը կարծուի թէ դաւադիրները իրլանտացի յեղափոխականներ են, որոնք օգտուած էին մութէն:

ՈՒԹ ՕՐ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ եւ 50 ֆրանքի տուգանքի դատապարտուեցաւ Թրքահպատակ Ադամ Տանըլեան կամ Ճանճիկեան, խաղողը սովորական գինէն աւելի ծախած ըլլալով, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ օդանաւային տարեկան արտադրութիւնը, որ 16,000 է այժմ, 1940 դեկտեմբերին պիտի հասնի 40,000ի: Իւրաքանչիւր օդանաւ պիտի ունենայ առ նուազն 1000 ձիու ուժ:

Անցից անցնող

Հ. Ս. համառօտ տողերով գեղեցիկ պատկերացուց հանգուցեալ Տ. Սահակ կաթողիկոսի կենսագրութիւնը: Արժանի էր մարդը ամէն գովեստի: Նախ՝ պարկեշտ իր բովանդակ գործունէութեան շրջանին, սկսեալ Երուսաղէմէն: Երկու սերունդ, լրիւ զարգացած ուսումով թէ տարիքով ճանչցան եւ կը ճանչնան զայն: Իսկ բուն նոր սերունդ կոչուած հայութիւնը պիտի հասկնայ զայն, աչքին առնելով վերջին եօթանասուն տարիներուն պատմութիւնը կարդալով: Մենք մեր պատանեկութեան արդէն կը ճանչնայինք զայն իբրեւ քաջ հաշուագէտ եւ հմուտ՝ ատղաբաշխական ծանօթութիւններու: Ու. դաս կ'առնէինք իր Տիեզերագրութենէն:

Բայց այս ու այսպիսի անհամար գիծերու մասին չէ որ կը համարձակիմ այսօր, դէպքերուն եւ կեանքին առ հասարակ հեւիհեւ ու աղիտալի մէկ անցուդարձին, մեր ազգային շրջանակի մէջ անհետացող հոյակապ դէմքին ակնարկել զանազան դրուագներով: Անոնցմէ երկուքը միայն կը բաւեն եւ հարկ է որ պատմուին խոկոյն, ի պէտս Զարգացելոց, հին ու նոր սերունդէն: — Ա. իր ընտրութեան պարագան իբրեւ կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, Օրմանեան Պատրիարքի օրով: Օրմանեան Ս., որքան չափազանց խիկ ըլլային պատրիարքութեան հոգերը, փափաքող էր կաթողիկոսութեան: Եւ ամենեւին թելը չէր խզեր էջմիածնի եւ Կիլիկիոյ աչքի զարնող երեւելի ու ազդեցիկ անձերու հետ իր մտերմական թղթակցութիւններուն: Խրիմեանի անցքը էջմիածին փակած էր անոր ցանկութեան մէկ աղբիւրը: Ու երբ Կիլիկիոյ կաթողիկոսի ընտրութեան ժամը հնչեց, Պատրիարքը Ըթըր փողոցի իր բնակարանին մէջ յատակագիծ մը պատրաստեց — Ջանալ ըլլալ Կիլիկիոյ կաթողիկոս՝ պահելով հանդերձ պատրիարքութիւնը: Այս յիշողութիւններուն համառօտութեան անհրաժեշտութիւնը կը մղէ զիս հարեւանցի միայն քերել այս ու այսպիսի իրողութիւններու սփոփանքը: Պէտք է միանգամ ընդ միշտ գիտնալ թէ Օրմանեան այս, եւ յաճախակի եւս այսպիսի առիթներու, իր անձը մէջտեղը հանելով, անպատճառ չէր չարժեր փառասիրութեան մարմաջէն, զոր ունէր արդարեւ, այլ այն գիտակցութենէն աւելի, թէ ինք բոլոր միւսներէն աւելի կարող էր իր հմտութեամբ, մանաւանդ դիւանագիտական խորունկ եւ վատիկանեան համբաւով ծանօթութիւններուն շնորհիւ, օգտակար հանդիսանալ: Մենք, այն ատենուան հետաքրքիրներս ու հետեւողներս, գիտէինք— արդէն Օրմանեան Ս. մտերմութեան մէջ չէր ալ ծածկեր այնքան—թէ Քէյֆսիզեան կաթողիկոսի յաջորդութեան կը բաղձար, ինչպէս ըսինք, էջմիածինը փակուած ըլլալով այդ շրջանին, եւ կ'աշխատէր, անշուշտ լռելեայն, բայց իբրեւ պատրիարք իր ունեցած մեծ ազդեցութենէն ալ քաջալերուած, Սիս կամ Ատանա փոխադրուիլ: Չյաջողեցաւ: Որովհետեւ Կիլիկիոյ այն ատենուան յայտնի կամ թաքուն գործօղ ջոջերը, աւելի աշխարհական դասակարգէն, շատ զոհ չէին Սրբազանին պաշտօնավարութենէն իբրեւ Պատրիարք Հայոց Թուրքիոյ եւ քաղաքական գործերու կամ յարաբերութիւններու մէջ ալ իբրեւ պաշտօնական պետ կամ վարիչ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան: Ըսինք՝ չյաջողեցաւ: Եւ սրբազանը իրաւամբ դժգոհեցաւ, երբ մանաւանդ, քուէարկութեան անակնկալ արդիւնքով՝ կաթողիկոսութեան կը կոչուէր Գրիգորիս Եպս. Ալէաթճեան, նշանաւոր կասկածելի մը յաչս Համիտի եւ... ականներուն: Իրաւցնէ անակնկալ մը այս տեսակէտով, բովանդակ Հայութեան համար, որովհետեւ Թօշնիկ անունով յեղափոխականի մը,աւելի կամ նուազ յայտնի գործիչի մը այդ մեծ եւ իրաւասու պաշտօնի մը բարձրանալը նոր ապացոյց մը պիտի ըլլար, թէ ոչ միայն բարձրացողը, այլ բարձրացնողներն ալ տակաւին նոյն արինը կը փչէին յամառութեամբ...: Օրմանեանի թեկնածութիւնը, այս ընտրութեամբ, գոնէ իր անպատեհութիւններուն մէկ մասը կորսնցուց:

Աւելորդ իսկ է յիշեցնել թէ Բ. Դուռը չէր վաւերացներ Թօշնիկին ընտրութիւնը, որ նոր փորձանք մը պիտի բանար... Չէյթունով: Թօշնիկ ինք ալ շատ գոհ չմնաց, խորհելով թէ, քանի որ ապահովաբար իր ընտրութեան վաւերացումը անկարելի է, հիմա իր հանգիստը պիտի աւրուի նաեւ Պոլսոյ մէջ, ուր իբրեւ քարոզիչ Սկիւտարի Ս. Խաչին, սանկ նանկ գլուխը կը ծածկէր:

Ու եղաւ որ նոր ընտրութիւն կատարուէր, երբ արդէն Պոլսոյ Պատրիարքը փարսախներով հեռացած էր իր յայտնի կամ թաքուն գիտաւորութենէն, եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ աթոռը յանձին Տ. Սահակ Խապայեանի կ'ունենար իր արժանաւոր, խոհական, պարկեշտ ու անսեթեւեթ գահակալը:

Թէ ինչ է երկրորդ կէտը՝ որուն կը փափաքիմ ակնարկել, յաջորդով:

ԵՏԱՆ

Անգարայէն Էրզրում

Անգարա - Էրզրում շոգեկառքի գըծին մասին, որուն բացումը կատարուեցաւ վերջերս, «Ճիւմհուրիյէթ» կը հրատարակէ Ապիտին Տավէրի մէկ երկար յօդուածը, զոր կը ներկայացնենք այստեղ ամփոփ.—

Թուրքիա ամբողջականութիւն մը չէր ներկայացներ հանրապետութենէն առաջ: Երբ Թուրքիան ծովու մը նմանցնենք, Էրզրումը, Երզնկան, Տիարպէքիրը կղզիներ կը համարուէին այդ ծովուն մէջ: Հաղորդակցութենէ կտրուած էին, այդ կղզիները, հեռաւոր աշխարհներու նման: Խարբերդ Էրզրումէն, կամ Պոլիսը Տիարպէքիրէն, որքան Լոնտոնէն կամ Պոլիսը Փարիզէն: Նոյնիսկ աւելի: Որովհետեւ Պոլիսէն Փարիզ ճամբորդութիւնը կը տեւէր երեք օր, Պոլիսէն Լոնտոն երեքուկէս օր, մինչդեռ Պոլիսէն Էրզրում կամ Տիարպէքիր ճամբորդութիւնը կը տեւէր 45 օր: Երբ քաղաքակիրթ աշխարհի մէջ, Ամերիկա եւ Եւրոպա իրենց հաղորդակցութեան տեւողութիւնը կ'աշխատէին օրերու նոյնիսկ ժամերու վրայ հաշուել, Թուրքիոյ մէջ մէկ նահանգէն միւսը հաղորդակցութիւնը շաբաթներ ու ամիսներ կը տեւէր: Դեռ աւելին,— երբ ձմեռ ըլլար, արեւելեան եւ արեւմտեան նահանգներուն միջեւ ոչ թէ ճամբորդութիւն, այլեւ նոյնիսկ նամակով հաղորդակցութիւնը կը դառնար անկարելի: Վերջապէս Թուրքը իր երկրին այս կամ այն հեռաւոր նահանգին բընակչութեան մասին տեղեկութիւն ունէր կամ չունէր, Էրզրումցին Իզմիրի անունը միայն լսած էր բայց Իզմիրցի մը տեսած չէր:

Երբ պատերազմ ծագէր, բանակները տեղափոխելու համար պարտաւոր էին սպասել ոչ թէ ամիս մը կամ երկու ամիս, այլ մինչեւ որ եղանակը փոխուէր, ձմեռը վերջանար եւ գարունը սկսէր: Արեւելեան նահանգները մինչեւ որ օգնական ուժ հասցնէին արեւմուտքի, կը վերջանար պատերազմը, ճիշդ ինչպէս պատահեցաւ Պալքանեան պատերազմին: Իսկ խաղաղութեան ժամանակ, երբ երկրին մէկ կողմը սով պատահէր, մինչեւ որ հարուստ նահանգներէն օգնութիւն հասնէր, սովահարները կը մեռնէին:

Արեւելեան նահանգները այսպէս զրկուած ըլլալով քաղաքակիրթ շրջաններէ, աքսորուելու համարժէք կը համարուէր՝ երբ մէկը նահանգապետ կը նշանակուէր Վանի, Էրզրումի կամ Տիարպէքիրի:

Եւ մինչեւ որ հանրապետութիւնը 45 օրուան հեռաւորութիւնը 45 ժամուան չափ նուազեցուց, երկրին արեւելեան շրջանները մնացին աւերակ, ամայի, աղքատ եւ քաղաքակրթութեան բարիքներէն զրկուած:

Այսօր բոլորովին տարբեր է կացութիւնը: Երկաթուղին իրար կապած է երկրին չորս անկիւնները: Ամբողջականութիւն մը կը ներկայացնէ Թուրքիան: Այլեւս չկան կղզիներ:

Էրզրում կապուած է Էնկիւրիի: Այժմ վայրաշարժը շրջան կ'ընէ նահանգէ նահանգ եւ մինչեւ Էրզրում:

Բայց այս աշխատանքին մեծութիւնը հասկնալու համար, կ'արժէ անգամ մը տեսնել Սվազ - Չէթինքայա- Երզնկա- Էրզրում գիծը:

Այս գիծին մէկ կարեւոր մասը կ'անցնի այնպիսի շրջաններէ, ուր աշխարհի ստեղծումէն ի վեր մարդկային ոտք կոխած չէ երբեք:

«Աթմա պողազը» կոչուած վայրը այնքան դահավէժ եւ ժեռոտ է, որ այծերն իսկ չեն կրնար կենալ: Դէպի երկինք սլացող այս ապառաժեայ լեռներուն վրայ արծիւներէն զատ ուրիշ կենդանի էակ տեսնուած չէր երբեք: Այժմ պատի պէս ուղղահայեաց այդ ժայռերուն ստորոտէն, փրփրակոծ գետերու եզերքէն, երկաթուղին կ'անցնի փչալով:

Այդ կիրճին մէջ, ուր կատու մը անգամ անցնելու տեղ պիտի չգտնէր, ամբողջ քարաժայռը փորուած փապուղիներ բացուած են ու կամուրջներ շինուած, եւ քանի՜ հատ:

Աշխարհի վրայ ոչ մէկ տեղ երկաթուղին այսպիսի մեծ դժուարութիւններու յաղթած է:

Սվազ - Էրզրում գիծը 690 քիլոմեթր երկարութիւն ունի եւ 132 փապուղի, որոնց մեծ մասը՝ Աթմա-Պողազին մէջ: Մալաթիոյ գծին վրայ գտնուածներն ալ հաշուելով՝ փապուղիներուն թիւը կը հասնի 153ի: Այս 153 փապուղիներուն երկարութիւնը, բոլորը միասին, 31,949 մեթր է, ուրեմն 32 քիլոմեթր: Թուրքիոյ նորաշէն երկաթուղիներուն երկարութիւնն է 3189 քիլոմեթր, որու վրայ 370 փապուղիներու երկարութիւնը՝ 77,100 մեթր, կը նշանակէ թէ փապուղիներուն կէսը կը գտնուի Սվազ - Էրզրում գծին վրայ: Այս թիւերը գաղափար մը կուտան թէ որքան դըժուար շինութիւն մըն է որ կ'աւարտի:

Գերմանական միլիոնաւոր օդանաւեր

«Փըթի Փարիզիէն»ի Լոնտոնի թղթակիցը կը գրէ թէ բրիտանական ռազմական նաւատորմի նախարարութեան յայտարարութեանց համաձայն թշնամին միայն եօթը նաւ ընկղմած է այն 3,070 նաւերէն, որոնց կ'ընկերանային, պաշտպանութեան համար, պատերազմական նաւեր: Ճիշդ է թէ առեւտրական նաւերու պաշտպանութիւնը բաւական դժուարութիւններ կը ներկայացնէ: Ճիշդ է նոյնպէս որ առեւտրական նաւերը չեն կրնար արագ կատարել փոխադրութիւնները, եւ մեծ յապաղումներով կը հասնին նաւահանգիստ: Այսուհանդերձ յուսալի է որ կացութիւնը բարուոքի մէկ օրէն միւսը, մասնաւորաբար ածուխի փոխադրութեան մէջ:

Նկատելով որ շատ վտանգաւոր է, առեւտրական նաւերու համար, ճամբայ ելլել առանձին, որովհետեւ թշնամի սուզանաւերը ոչ միայն կը յարձակին, այլ եւ ական կը զետեղեն ծովային ճամբաներուն վրայ, բրիտանական ծովակալութիւնը կը խորհի զարգացնել առեւտրական նաւերու պաշտպանութեան եղանակը: Միւս կողմէ, ինչպէս «Տէյլի Էքսփրէս» կը գրէ, Գերմանիա շինած է ամբաձիգ սարսափելի օդանաւ մը, որ տասնեւվեց գնդացիրներով օժտուած՝ կը սպառնայ Ատլանտեանի ճամբով կատարուած փոխադրութեանց, որքան ալ պաշտպանուած ըլլան այդ փոխադրանաւերը:

Նոյն թերթին թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ վերջերս Ամսթէրտամ այցելած ժամանակ, հոլանտացի օդանաւային մասնագէտներու խօսելակով կրցած է մանրամասն տեղեկութիւններ ստանալ այդ վիթխարի օդանաւերուն մասին, որոնք կը թուի թէ պիտի յաջողին զարմանել այն ձախողութիւնը, զոր կրեց գերման սուզանաւերով յարձակման ծրագիրը դաշնակից փոխադրանաւերու դէմ:

Այդ օդանաւերը, որոնք Հայնքէլ կը կոչուին, արդիական ծովահեններ են: Շինուած են բաւական թիւով, այնպէս որ կարելի է անմիջապէս կազմել քանի մը տորմիղ: Անոնք կրնան թըռչիլ 13,000 քիլոմեթր չառնելիք վրայ: Ամէն օդանաւի վրայ կը գտնուի տասներկու հոգի, որոնց ութը ռմբաձիգ, իւրաքանչիւրը կրնայ գործածել երկու գնդացիր: Օդանաւը ունի նաեւ քանի մը անկողին, որպէսզի կարգով հանգչին օդանաւորդները, երկար թռիչքներու ժամանակ:

Ըստ հոլանտացի մասնագէտներուն, այս օդանաւերը կրնան կտրել Ատլանտեանի մէկ կարեւոր մասին տարածութիւնը առանց դժուարութեան, եւ այդ թռիչքներուն ընթացքին՝ ծովահէններու նման հարուածել հանդիպած փոխադրանաւերը, յետոյ վերադառնալ իրենց կայանները՝ առանց բոլորովին սպառելու իրենց վառելանիւթը:

Արդեօք այս օդանա՞ւն է այն գաղտնի զէնքը, որով Հիթլէր կը սպառնար վերջերս, իր ճառերուն մէջ: Որքան ալ սարսափ պատճառեն այդ օդանաւերը, «Տէյլի Էքսփրէս» կը գրէ թէ բրիտանական օդանաւային ուժերը ի վիճակի են կռուելու անոնց դէմ:

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԷՄ հրատարակութիւնները կը շարունակուին Գերմանիոյ մէջ, մասնաւորապէս անվստահութիւն ներշնչելու համար պալքանեան պետութեանց: «Փոլթիշէ Քորէսփոնտէնց» թերթը բաղդատելով Թուրքիոյ խաղաղարար դերը Աթաթիւրքի օրով, 1939ի գարունէն ի վեր տիրող թրքական քաղաքականութեան հետ, զայն կը գտնէ բոլորովին «միակողմանի, ի նպաստ պատերազմիկ ճակատներէն մէկուն»: Այս առթիւ զանազան աղբիւրներէ կը հաղորդեն թէ Թուրքիա չուզեր խառնուիլ Պեսարապիոյ հարցին, ոչ պալքանեան համարելով զայն, իսկ Տոպրուճայի ճակատագրով շատ կը հետաքրքրուի եւ վճռած է պաշտպանել Ռումանիան, համաձայն Պալքանեան ուխտին:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ԵՒ ՊԵԼԺԻՈՅ չէզոքութիւնը անխախտ պահելու համար, գերմանական կառավարութիւնը թելադրութիւններ ստացած է Իտալիայէն եւ Սպանիայէն, ինչպէս կ'իմանայ Հավաս: Այս առթիւ շատ մը թերթեր կը գրեն թէ Վիլհելմ Բ. ուշադրութեամբ կը հետեւի կացութեան եւ հաւաստեր է իր շրջապատին թէ վստահ է որ Նացիները Հոլանտա պիտի չարշաւեն: Նախկին կայսեր վրայ խիստ հսկողութիւն կը կատարեն Նացիները: Կայսրը ստիպուած է համակերպիլ այս հսկողութեան, վախնալով որ հակառակ պարագային կը դադրեցնեն դրամի առաքումը Գերմանիայէն:

ԶԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ կը շարունակուին Գերմանիոյ մէջ, ինչպէս կը հաղորդեն Լոնտոնի թերթերը: Կալանաւորներուն մէջ կը գտնուին բազմաթիւ սպաներ, որոնցմէ շատեր գնդակահարուած են: Չորս «դաւաճաններ» գնդակահարուած են Պերլինի, երկու հոգի ալ Միւնիխի մէջ: Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, միայն 150 սպաներ ձերբակալուած են իբրեւ մեղսակից նախկին սպարապետ Ջօր. Պլոմպէրկի, որ իբրեւ թէ դաւադրութիւն մը սարքած է Հիթլէրի դէմ: Դարձեալ նոյն աղբիւրներուն համաձայն արտաքին նախարարը, Ֆոն Ռիպպէնթրոփ ամէն օր սպառնական նամակներ կը ստանայ որոնք կ'ամբաստանեն զինքը թէ «Ռուսերուն ծախեց Գերմանիան»: Վերջապէս, կ'ըսուի թէ Հիթլէր կ'ուզէ ընդհ. յարձակողականի մը ձեռնարկել արեւմտեան ճակատին վրայ, բայց իր զօրավարները հակառակ են, անկարելի գտնելով ճեղքել Մաժինոյի գիծը: Շատ մը զօրավարներ նպատակայարմար կը գտնեն որ բանակը անվթար մնայ, որպէսզի Գերմանիա կարենայ իր ձայնը լսելի դարձնել հաշտութեան սեղանին առջեւ, եւ ոչ թէ ուժասպառ գլուխ ծռէ, ինչպէս 1918ին:

ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԱՐԶՊԱՆԸ, Պ. Կապրիէլ Փիւօ, Պաղեստին երթալով, ջերմ ընդունելութեամբ դիմաւորուեցաւ անգլիական իշխանութեանց կողմէ: Այս առթիւ Պաղեստինի թերթերը համակրական գրութիւններ կը հրատարակեն Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի սերտ գործակցութեան մասին: Մարզպանը Երուսաղէմ հասած ատեն ջերմ ցոյցերու արժանացաւ եւ ճաշի հրաւիրուեցաւ բրիտանական մարզպանին կողմէ:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ բոլշեւիկեան խմբակցութիւնը 12 աթոռ կորսնցուց Ժընեւի մէջ, վերջին ընտրութեանց առթիւ:

ՆՈՐՎԵԿԻԱ վեց օդանաւեր գնեց Անգլիայէն, իր մայրաքաղաքին պաշտպանութեան համար:

ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ ՌՈՒՍԻԱ ելեկտրական երկաթուղի մը շինելու ծրագիր մը պատրաստած են գերման ճարտարագէտներ: Այս ծրագրին շնորհիւ, կարելի պիտի ըլլայ օրական 40 — 50 բեռնատար կառախումբեր բանեցնել:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ նախկին ամբութիւնները պիտի օգտագործուին գերմանական չարժանկարի ընկերութեան մը կողմէ, պատկերացնելու համար հետեւեալ գործողութիւնը,— «Գերմանական յարձակում Մաժինոյի գծին վրայ»:

ՖՆՈՒՆԴԻ առթիւ խանութներու լուսավառութեան սահմանափակումները պիտի կրճատուին Լոնտոնի մէջ:

4,700,000 ԱՆԴԱՄՆԵՐ մասնակցեցան Խ. Միութեան օդանաւային կազմակերպութեան (Օսավիաքիմ) կրաւորական պաշտպանութեան փորձերուն, Մոսկուայի եւ ամբողջ Խ. Միութեան մէջ:

360 ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐ մասնակցեցան թռիչքի մը որ կատարուեցաւ Մինսքի վրայ,— մայրաքաղաքը Լեհաստանէն խլուած երկրամասին:

ԶԻՆՈՒՈՐԵԱԼ երեսփոխանները արտօնութիւն պիտի ստանան ներկայ ըլլալու խորհրդարանի նիստերուն: Այս նոր որոշումէն պիտի օգտուին 104 երեսփոխաններ, որոնց 20ը կը գտնուին ճակատի գիծերուն վրայ:

40,000 ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐ, այր թէ կին, ծառայութեան հրաւիրուեցան Անգլիոյ մէջ, պատերազմի տեւողութեան ընթացքին: Երկասարդ կամաւորները պիտի բռնեն 35 — 50 տարեկաններու տեղը: Անգլիոյ ներքին պաշտպանութեան վաշտերը պիտի հասնին 57ի, երբ լրանան: Ասոնց պարտականութիւնը պիտի ըլլայ պաշտպանել երկրին խոցելի կէտերը եւ արգիլել ազգային ճարտարագործութեան խանգարումը: Այս կամաւորները նոյն համազգեստները պիտի հագնին ինչ որ կանոնաւոր զինուորները եւ պիտի ստանան միեւնոյն վճարումը, երկու շիլլին: Կամաւոր ծառայութեան հրաւիրուած են նաեւ 20,000 կիներ, 18էն 43 տարեկան, օժանդակ խումբերու մէջ մտնելու համար: Այս կիները ծառայութեան ենթակայ են թէ Անգլիոյ եւ թէ Ֆրանսայի մէջ եւ օրական մէկ շիլլին չորս փէննի պիտի ստանան:

ՔՐՈՒՓԻ ԶԻՆԱԳՈՐԾԱՐԱՆԸ 40 միլիոն մարքի փոխառութիւն մը խնդրեց, հաստատութիւնը աւելի ընդարձակելու համար:

Le Gerant : H. STEPHAN — Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme .. Paris (13)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԾՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Օտար երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱՐԹԻ 22 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI 22 Novembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4202

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԷՆ 25 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Նորէն ակնարկ մը նետելով 25 տարի առաջուան փոթորիկին վրայ, եւ բաղդատելով զայն այսօրուան վիճակին հետ, կարգ մը խորհրդածութիւններ եւս կ'իյնան մեր գրիչին տակ:

Մեր ոտքը գետնէն կտրած էր, 25 տարի առաջ: Եւ մանաւանդ Արտասահմանի մամուլը սանձակոտոր ճախրանքներ կը կատարէր: Հերարձակ թռիչք մը, որ ըսել կ'ուզէր,— Հասա՛ծ է փրկութեան ժամը: Աշխարհի բոլոր «մեծ»երը մեզի հետ են... Ամբողջ Եւրոպան մեր փառքը կ'երգէ...

Ոչ իսկ երկու տարի տեւեց պատրանքը: Եւ «ամբողջ Եւրոպան», որ իրականին մէջ կը բաղկանար ափ մը ազնիւ բարեկամներէ կամ վարպետ պոլիտիկոսներէ, ոչ իսկ փոքրամասնութեան մը տարրական իրաւունքները կրցաւ ապահովել «փոքրիկ դաշնակցին»: «Փոքրիկ»ը մինչեւ անգամ մեղադրուեցաւ իբրեւ աշխարհակալ,— կուսակից «հայկական կայսրութեան մը» (Թաճ):

Այսօր, այնքան քստմնելի վերիվայրումներէ վերջ, ունինք մէկ սփոփանք,— աչօք բացօք տեսանք «ամբողջ Եւրոպան», իր մեծութիւններով եւ արատներով:

Այսօր, ամէնէն միամիտն ալ բաւական բան գիտէ Եւրոպայի կարողութեան, մանաւանդ անոր գործնական, իրական քաղաքականութեան մասին: Գիտէ որ տերեւ չի շարժիր առանց քաղաքական եւ տնտեսական շահերու, եւ թէ այդ շահերը դժբախտաբար երբեք իրարու չեն հանդիպիր, հայկական տեսակէտով:

Ընդհակառակն, մանաւանդ ներկայ պատերազմին մէջ, այդ շահերը այնպէս մը դասաւորուած են որ, կրնան աւելի ծանր, ճակատագրական յուսախաբութիւններ պատճառել մեզի, եթէ նոր փոթորիկը սաստկանալով, բանկի նաեւ Մօտաւոր Արեւելքը:

Դժուար է ըսել թէ հայկական բոլոր հոսանքներն ալ հաւասարապէս կ'ըմբռնե՞ն այս հեռանկարին բովանդակութիւնը:

Բայց ունինք մխիթարական պարագայ մը եւս,— դատելով Արտասահմանի հայկական մամուլին դիրքէն, կը թուի թէ գրեթէ բոլորն ալ թօթափած են աժան պատրանքները, եւ որոշ լրջութեամբ կը հետեւին դէպքերու ընթացքին:

Հարկ է աւելի զօրացնել, ամրապնդել այս հիմնական գիծը, որպէսզի ոչ մէկը համարձակի ինքնագլուխ գործեր կատարել, կամ աւր հաւաքել, կամ պարզամիտ հաւաստիքներ ընծայել «յանուն հայ ազգին»:

Մենք յաւելեալ արիւն չունինք այս կամ այն ճակատին համար: Մեր տարագիր բազմութիւններն ալ իրենց կենսական արիւնը — 18էն 48 տարեկան— արդէն ի սպաս դրած են հիւրընկալ երկիրներու բարիքին համար: Մնացեալն ալ կը տանի ընկերային եւ տնտեսական բեռը, մաղթելով որ պատերազմին չարիքներէն ազատ մնայ իր մանրանկար հայրենիքը:

Եթէ պատմութեան դասերը եւ մանաւանդ սա վերջին չորս - հինգ տարիներու դէպքերը որ եւ է արժէք ունին, ամէնէն աւելի մեր տարագիր բազմութեանց կ'իյնայ վերլուծել անոնց իմաստը: Վերլուծել եւ անոր համեմատ գործել:— Շ.

ԵՐԿՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ՄԷՋ 10 ՆԱՒԵՐ ԸՆԿՂՄԵՑԱՆ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԾՈՎՈՒՆ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 19—20ին,— նախօրեակը գերմանական նաւատորմին անձնատուութեան 21րդ տարեդարձին — տասը դաշնակից եւ օտար նաւեր զոհ գացին գերմանական ականներու եւ սուզանաւերու, ինչպէս կը հաստատէ Անգլիոյ ծովային նախարարութեան զեկոյցը: Ընկղմած նաւերէն հինգը կը պատկանին չէզոք պետութեանց: Այդ նաւերուն գլխաւորն է «Սիմոն Պոլիվար», հոլանտական, 8309 թոն, որուն խորտակման մանրամասնութիւնները հաղորդեր էինք երէկ: Միւսներն են.— մէկ շուէտական, 1586 թոն, մէկ իտալական՝ 5857 թոն, մէկ եուկոսլաւ՝ 6371 թոն, մէկ լիթուանական՝ 1520 թոն: Յետոյ մէկ անգլիական ածխանաւ՝ 1267 թոն, ուրիշ անգլիական նաւ մը՝ 2492 թոն, երրորդ մը՝ 4258 թոն, եւ փոքր նաւ մը՝ 345 թոն: Տասներորդ նաւը ֆրանսական է, նոյնպէս ընկղմած Հիւսիսային ծովուն մէջ, երեք վայրկեանէն: Կը կարծուի թէ 35նաւաստիներէն 13ը կորսուած են: Աղէտը այնքան սրընթաց հանգամանք ունէր որ կարելի չեղաւ իջեցնել մակոյկները եւ քանի մը հոգի քշուեցան ալիքներէն: Դանիական նաւ մը ազատեց նաւապետը եւ նաւաստիներուն մէկ մասը: Այս վերջիններէն չորս հոգի ծանրապէս վիրաւորուած են:

Թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, 177 հոգի զոհ գացած են այս նաւային արկածներուն, մէջն ըլլալով «Սիմոն Պոլիվար»ին զոհերը: Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը որոշեց հաւաքել Հիւսիսային ծովուն մէջ ցանուած գերմանական ականները, աչք առնելով ամէն վտանգ: Անգլիական նաւերէն մէկը ընկղմած է սուզանաւի մը կողմէ, որ թորփիլները արձակելէ եւ երկու պայթումներ պատճառելէ ետք, ջուրին երեսը ելած է: Նաւաստիները ազատարար մակոյկները նստելով, ազատուած են անգլիական մարտանաւի մը կողմէ: Անգլիական միւս նաւերէն մէկն ալ սուզանաւի մը կողմէ խորտակուած է: Իտալական նաւին մէջ սպաննուած են հինգ հոգի:

Անգլիական զեկոյց մը կ'ըսէ թէ Գերմանացիները յայնօրէն ձախողելով սուզանաւային պայքարին մէջ, այժմ ձեռնարկած են ական ցանելու բանուկ ճամբաներու վրայ, մանաւանդ որ ձմրան երկար գիշերները ամէն յարմարութիւն կը ներկայացնեն: Եւ նորէն կը շեշտեն թէ այս արարքը հակառակ է միջազգային օրէնքի: «Բրիտանական կառավարութիւնը միշտ հաղորդած եւ հրատարակած է ամէն տեղեկութիւն իր դրած ականներու մասին: Գերմանական կառավարութիւնն ալ նոյն բանը ըրած է Պալթիկ ծովուն մէջ եւ այլուր դրուած ականներու մասին, բայց ոչինչ յայտնած է Հիւսիսային ծովուն մէջ զետեղուած ականներու համար»:

Գերմանական 14 ականներ ցամաք նետուեցան Պելժիոյ ափերուն վրայ: Քանի մը հատը պայթելով, վնասներ պատճառեցին: Մէկը խորտակեց Օսթանտի զինուորական հիւանդանոցին ապակիները, եւ երկու մեծ նաւաձիգներ ոչնչացան: Պրիւքսէլի մէջ կը կարծեն թէ Պելժիա, Ֆինլանտա, Հոլանտա եւ սկանտինաւեան պետութիւնները միջոցներ ձեռք պիտի առնեն, պաշտպանելու համար իրենց նաւագնացութիւնը:

*** Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը բուռն զայրոյթ յայտնելով գերմանական մեթոտներուն դէմ, այն եզրակացութեան կը յանգին թէ Հիթլէր բացէ ի բաց պատերազմ յայտարարած է չէզոք պետութեանց նաւերուն դէմ, առանց նկատի առնելու անմեղ զոհերը: Այս առթիւ մասնագէտներ կը կարծեն թէ Գերմանիա սկսեր է գործածել այն գաղտնի զէնքը որով Հիթլէր կը սպառնար Անգլիոյ: Հաւանաբար այդ զէնքը մագնիսական ական մըն է, որ գերմանական սուզանաւերու կողմէ կը տեղաւորուի ծովուն խորը: Զետեղումը կը կատարուի այնպիսի խորութեամբ մը որ ականահաւաք ցանցերը չեն կրնար բռնել, եւ ականը ջուրին երեսը կ'ելլէ միայն քաշուելով նաւերու պողպատեայ պատեանէն: Շատ քիչ նաւեր կրնան դիմանալ այս կարգի պայթումի մը: Երեք շաբաթէ ի վեր կը խօսուի այս մագնիսական ականներու մասին, բայց Անգլիոյ պաշտօնական շրջանակներուն մէջ հաւատք չեն ընծայեր:

*** Հիւսիսային ծովը բուռն փոթորիկի մը բռնուած ըլլալով, բազմաթիւ ականներ կը փրթին եւ ծովափի կը նետուին Հոլանտայի ինչպէս Պելժիոյ մէջ:

*** Մեծ պատերազմին ատեն 160,000 ականներ, թորփիլներ եւ ռումբեր հաւաքուեցան Դաշնակիցներուն կողմէ:

ԻՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Օդամարտ, ականամարտ, ջղամարտ,— Այս երեք բառերուն մէջ կը խտանայ օրուան կացութիւնը: Արդարեւ, ոչ մէկ նշանակալից գործողութիւն ցամաքի վրայ. իսկ օդին մէջ եւ մանաւանդ ծովուն վրայ ընդհարումները իրար կը հրմշտկեն: Վերջին երկու օրերու ընթացքին ընկղմեցան տասը դաշնակից եւ չէզոք նաւեր, Հիւսիսային ծովուն մէջ, ականներու զարնուելով կամ թորփիլահար ըլլալով: Միւս կողմէ պարբերաբար կը վերսկսին օդանաւային հետազօտութիւններ՝ Անգլիայէն մինչեւ Ֆրանսայի միջին եւ հարաւային շրջանները: Ու վերջապէս անընդհատ կը շարունակուի ջիղերու պատերազմը,— ջղամարտ, ձայնասփիւռ ազդարարութիւններով եւ զարմանազան զեկոյցներով:

Պոհեմիայէն եւ Մորավիայէն (Չեխոսլովաքիա) հասած լուրերը միշտ ծանր են: Տագնապի մասին գաղափար մը կրնայ տալ նաեւ նախագահ Հաշայի ձայնասփիւռ ճառը, որ թելադրուած է գերմանական իշխանութեան կողմէ, հանդարտեցնելու համար չեխ ժողովուրդը:

Դիւանագիտական մեքենան ալ անընդհատ կը բանի, մանաւանդ հարաւային-արեւելեան Եւրոպայի մէջ, ուր նորէն սեղանի վրայ դրուած է պալքանեան նոր խմբակցութեան մը կազմութիւնը, առաջնորդութեամբ Իտալիոյ: Այս վերջինը կը շարունակէ լարուած ուշադրութեամբ հետեւիլ Խ. Միութեան ձեռնարկներուն, ի հարկին հակազդելու համար: Գերմանիա եւս նոր փորձեր կը կատարէ, ոչ միայն իր տնտեսական ազդեցութիւնը ամրապնդելու, այլեւ նոր ապրանքներ ստանալու համար Ռումանիայէն, Եուկոսլավիայէն, Պուլկարիայէն, Յունաստանէն, մինչեւ անգամ Թուրքիայէն:

Անուասարսափը Չեխոսլովաքիոյ եւ Լեհաստանի մէջ

Ամսթէրտամ հասած լուրերու համաձայն, հիթլէրական սեւ պահակագունդին «Մահագլուխ» վաշտը, որ մասնագէտ է Հրեաներ եւ հականացիներ հետապնդելու վայրագութեան մէջ, ճամբայ ելած է դէպի Լեհաստան եւ առաջին առթիւ պիտի երթայ Քրաքովիա: Այս առթիւ կ'ըսուի թէ գերմանական սաւառնաթիւ բանակ մը դիրք բռնած է գերմանեւխորհրդային սահմանին վրայ, արեւելեան Փրուսիայէն մինչեւ Սլովաքիա, իսկ հազարաւոր Լեհեր բանադատուած են նոր ամրութիւններ շինելու: Միեւնոյն աղբիւրներուն համաձայն, բռնի գերմանացումը կը շարունակուի ամբողջ Լեհաստանի մէջ: Նացիները արագօրէն կը հարթեն լեհական կեանքի ամէն արտայայտութիւն: Լեհերէն ազդերը եւ արձանագրութիւնները անհետացած են քաղաքներու մէջ, լեհական դպրոցները փակուած, թերթերը դադրած: Հրեաներու բնակութեան համար մասնաւոր կեդրոններ հաստատուած են Վարշաւայի, Քրաքովիոյ եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ եւ 50,000 Հրեաներ փոխադրուած Լուպլինի հրէական հաւաքավայրը: Պարտաւորիչ աշխատանք հաստատուած է երկու սեռերուն համար:

Փրակայէն ալ կը հաղորդեն թէ 20,000 սեւ պահակներ հսկողութիւն կը կատարեն քաղաքին մէջ: Ուսանողական կեանքը դադրած է Պոհեմիոյ եւ Մորավիոյ մէջ: Կ'ըսուի թէ 8000 ուսանողներ եւ փրոֆէսէօրներ ձերբակալուած են անցեալ հինգշաբթի գիշեր եւ ուրբաթ օր: Ձերբակալութիւններ կատարուած են նաեւ ուրիշ քաղաքներու մէջ: Փրակայի մէջ գնդակահարուած ինը ուսանողներէն մէկուն համար կ'ըսեն թէ զաւակն է առեւտրական նախկին նախարարին՝ Մաթուշէքի:

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, ձերբակալուած են նաեւ բազմաթիւ չեխ սպաներ եւ ոստիկաններ: Սահմանագլուխը փակուած է Չեխիոյ եւ Սլովաքիոյ միջեւ եւ չեխ պահակներուն տեղ Գերմանացիներ դրուած են: Վերջապէս կ'ըսուի թէ արտակարգ ատեաններ պիտի հաստատուին Պոհեմիոյ եւ Մորավիոյ մէջ:

*** Հոլանտաւորեալ երկրին չեխ նախագահը, Հաշա, ձայնասփիւռ յորդոր մը ուղղած է իր ժողովուրդին, ինչպէս կը հաղորդէ գերմանական գործակալութիւնը: Նախագահը բացատրելէ ետք թէ վերջին օրերու դէպքերը լրջօրէն կը վտանգեն Առաջնորդին հաստատած կարգուսարքը, յայտարարած է.

—«Չեխ ժողովուրդը մինչեւ հիմա օրինակելի ընթացք մը բռնեց եւ հաստատեց թէ կ'ըմբռնէ իր կացութիւնը, ներկայ պատմական օրերուն մէջ: Դժբախտաբար, ան խիստ ցաւալի արարքներու մղուեցաւ փոքրաթիւ անպատասխանատու խմբակներու միջոցաւ: Այդ կոյր տարրերը ենթարկուած են թշնամի քարոզութեան եւ տարագիրներու խռովարարական ազդեցութեան. մենք պէտք է խստօրէն խափանենք անոնց միջամտութիւնը չեխական գործերուն մէջ: Չեխ ժողովուրդը Գերմանիոյ կենսական տարածութեան մէջ առնուեցաւ եւ պէտք է հետեւի համապատասխան եզրակացութեանց: Աւելորդ է ըսել թէ գերման ժողովուրդը պարտի ամէն միջոցներով ապահովել անհրաժեշտ պայմանները յաղթանակին համար: Ան ունի անհրաժեշտ միջոցները: Պատերազմին աղէտը խնայեց չեխ ժողովուրդի երկրին: Հակառակ նախկին Աւստրիոյ սովորութեանց, չեխ ժողովուրդը ռազմադաշտ չի տարուիր: Ան կրնայ հանդարտօրէն շարունակել իր խաղաղ գործը, եւ, զանազան տեսակէտներով, կը գտնուի աւելի լաւ կացութեան մը մէջ քան կարգ մը չէզոք երկիրներու ժողովուրդները»:

*** Կ'ըսուի թէ Հիթլէր Պերլին կանչած է Պոհեմիոյ եւ Մորավիոյ հովանաւորը, ինչպէս եւ Լեհաստանի կառավարիչը, խորհրդակցելու համար կացութեան մասին:

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՄԱՀԸ ԵՒ ԹԱՂՈՒՄԸ

Օրը օրին հաղորդած էինք Սահակ Բ. կաթողիկոսին մահը: Պէյրութի «Ազդակ»էն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները մահուան պարագաներու եւ թաղման մասին.—

Նոյեմբեր 6ին կաթողիկոսը կը սկսի տկարութիւն զգալ: Իսկոյն բժշկական քննութեան կ'ենթարկուի եւ կը հասկցուի որ ցնցդատապ ունեցած է:

Նոյեմբեր 7ին բժիշկը կը հաստատէ թէ հիւանդութիւնը հետզհետէ ծանրանալու վրայ է եւ շնչառութիւնը սկսած է դժուարանալ: Անհանդիստ եւ անքուն գիշեր մը կ'անցընէ Հայրապետը եւ կը զգայ թէ պիտի մեռնի: Նոյնիսկ հրաժեշտ կուտայ Սարաճեան արք.ի որ ժամերով կը հսկէ իր անկողնին վրայ:

Յաջորդ օրը, հակառակ հիւանդութեան այնքան արագ զարգանալուն, կաթողիկոսը բացարիկ անհանգստութիւն մը ցոյց չի տար, ընդհակառակն աւելի կը պայծառանայ յիշողութիւնը եւ ախորժակն ալ կը բացուի: Կէսօրին սովորականէն աւելի ախորժակով կը ճաշէ եւ կը խօսի: Շատ չանցած սակայն կը սկսի թմրիլ եւ կը ծանրանայ վիճակը: Սարաճեան եւ Կարոյեան արք.ները չեն հեռանար քովէն: Ժամը 2.30ին առանց շարժումի եւ խօսքի կը շիջի յանկարծ:

*** Ողբացեալ կաթողիկոսին թաղումը սկսաւ նոյեմբեր 11ին, շաբաթ իրիկուն եւ վերջացաւ կիրակի օր: Առաջ օծումը կատարուեցաւ Նոր Մարաշի (Պէյրութ) Քառասուն Մանկանց եկեղեցին, նախագահութեամբ Երուսաղէմի պատրիարքին եւ մասնակցութեամբ եպիսկոպոսներու, վարդապետներու եւ քահանաներու: Իսկ բուն յուղարկաւորութիւնը՝ Պէյրութի Ս. Նշան եկեղեցին:

Շաբաթ օր շատ կանուխէն, խուռն բազմութիւն մը, հակառակ աննպաստ օդին, խռնուած էր ճամբաներու երկայնքը, յարգանքի իր վերջին տուրքը մատուցանելու տառապեալ ու վշտաչարչար կաթողիկոսին: Անդր Նահրի խանութները բոլորովին փակ էին սուգի ի նշան: Ընդհատ զօղանջները Անդր Նահրի հայկական եկեղեցիներուն, կը բազմապատկէին յորդ յուզումը հայ ժողովուրդին:

Նոր Մարաշի Ս. Քառասուն Մանկանց եկեղեցիին առջեւ թափօր մը կազմուելով, դագաղը ուսամբարձ տարուեցաւ ներս, ու դրուեցաւ նախապէս պատրաստուած մահարձանին վրայ, խորանին առջեւ:

Յաջորդ օրը, կիրակի, Ս. Նշան եկեղեցին ասեղ ձգելու տեղ չկար: Ներկաներուն մէջ կը նշմարուէին Լիբանանի հանրապետութեան նախագահը եւ պետական քարտուղարը, Զօր. Վէկանի ներկայացուցիչները, գնդ. Քոլէ, բոլոր դաւանութեանց հոգեւոր պետերը եւ փոխանորդները, պապական նուիրակին փոխանորդը, ամերիկացի միսիոնարներ, Տոքթ. Տաճ, ֆրանսացի եւ լիբանանցի բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ: Հայ արինները գլխահակ եւ երկիւղած հսկում կը կատարէին հինգ թեմական առաջնորդներու հետ: Դագաղը ծածկուած էր ծաղկեպսակներով: Պատարագիչն էր Երուսաղէմի պատրիարքը, Մեսրոպ արք.: Հալէպի առաջնորդ Արտաւազդ արք. ֆրանսերէն քարոզ մը կարդաց, ներկայացնելով վախճանեալ կաթողիկոսին կեանքն ու գործը:

Արարողութիւններէն վերջը մարմինը մեռելակառքի մը մէջ դրուելով թափօրը ճամբայ ելաւ դէպի Տօրա: Առջեւէն կ'երթային լիբանանցի ոստիկաններ հեծելանիներով, անոնց կը հետեւէին նուագախումբը, աշխարհու խումբը, Անթիլիասի դպրաց դասը, քահանաները, յետոյ մեռելակառքը՝ շրջապատուած եպիսկոպոսներէ եւ վարդապետներէ: Ահագին բազմութիւն մը խռնուած էր Ս. Նշանէն մինչեւ Մարտիրոսներու հրապարակը (Պուրճ), խափանելով երթեւեկը: Թափօրը հասնելով Տօրա, դագաղը կը զետեղուի մեռելակառքի մը վրայ եւ կը փոխադրուի վերջին կայանը, Անթիլիաս:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՕԴԱՐՇԱՒԻ ՌՈՆԻ ՀՈՎԻՏԻՆ ՎՐԱՅ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 155, նոյեմբեր 20, առաւօտ.— Ոչ մէկ նշանակելի դէպք գիշերուան ընթացքին:

Զեկոյց թիւ 156, իրիկուն.— Կրճատեալ գործունէութիւն ճակատին վրայ: Գործողութիւններ քանի մը պահակախումբերու կողմէ եւ հրետաձգութիւն:

*** «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցը քննելով Գերմանիոյ օդանաւային գործունէութեան սաստկացումը վերջին օրերու ընթացքին, կ'եզրակացնէ թէ Հիթլէր այժմ նոր խաղ մը կը փորձէ,— ծրագրեալ եւ միաժամանակ օդարշաւներ կատարել Անգլիոյ դէմ, Պելժիոյ եւ Հոլանտայի վրայէն, ինչպէս եւ հարաւային-արեւելեան եւ կեդրոնական Ֆրանսայի խորերը, Ռոնի հովիտին ճարտարարուեստական մեծ կեդրոններուն դէմ, որոնք ուշադրութենէ բոլորովին վրիպած էին Մեծ Պատերազմին ատեն: Երկուշաբթի օր գերմանական օդանաւային արշաւները Ֆրանսայի վրայ՝ տեղի ունեցան գլխաւորաբար հարաւային - արեւել. շրջանին մէջ, Ռոնի արեւելեան եւ Ժիւռա լեռներու հարաւային կողմը: Առտուն ահազանգը նորէն հնչեց Նորմանտիոյ մէջ:

Ցամաքի վրայ բաղդատաբար հանդարտութիւն կը տիրէ, բաց ի Սարպրուքէնի շրջանէն ուր գերմանական հրետանին ռումբ տեղաց, մինչեւ որ ֆրանսական հրետանին սարսափելի կրակ մը բացաւ եւ լռութեան դատապարտեց գերմանական մարտկոցները: Պահակախումբերու սովորական գործունէութիւնը կը շարունակուի, բայց գիտելի է որ Գերմանացիները աւելի շատ պահակախումբեր կը ղրկեն վերջին գիշերները: Այս պարագան նշան կը համարուի նոր յարձակումի մը. բայց մասնագէտներ դեռ հաւանական չեն գտներ ընդհանուր յարձակողական մը Մոզէլի եւ Հռենոսի միջեւ, քանի որ անձրեւներն ու ցեխը կը խափանեն հրասայլերու գործունէութիւնը: Հռենոսը կը շարունակէ բարձրանալ: Կիրակի օր ջուրին բարձրութիւնը հասած էր 60 սանթիմեթրի: Լոթէր, Սար, Նիտ եւ ուրիշ գետեր եւս 3—4 անգամ բարձրացած են, ողողելով շրջականները: Մոզէլէն Հռենոս հարիւր մղոն ճակատին վրայ չկայ մէկ հատիկ գետ որ ողողուած չըլլայ: Ինչպէս ըսինք, այս պարա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

գան անյաղթելի դժուարութիւններ կը ներկայացնէ հրասայլերու գործունէութեան համար։

«Մաթէն»ի զինուորական թղթակիցն ալ պարզելով կացութիւնը, կը գրէ թէ օդը սարսափելի է. անձրեւը կը տեղայ անընդհատ, Հռենոսը կը յորդի, միւս գետակները նոյնպէս։ Եւ կ'եզրակացնէ թէ գերմանական սպայակոյտին համար դժուար է աւելի երկար շարունակել այս անշարժ եւ սպառողական վիճակը։

*** Երկուշաբթի օր գերմանական օդանաւ մը թռաւ Անգլիոյ հարաւային արեւելեան մասին վրայ։ Ահազանգը չհնչեց, բայց հակօդային թնդանօթներ արձակուեցան անընդհատ, եւ թշնամի օդանաւը հարկադրուեցաւ շատ բարձրէն սաւառնիլ։Պայթած ռումբերու ծուխին շնորհիւ հետաքրքիրները կրցան հետեւիլ օդանաւին որ ծածկուած էր ամպերու եւ մշուշի մէջ։ Գերմանական օդանաւը մօտեցաւ մինչեւ Լոնտոնի արուարձաններուն։

Ուրիշ գերմանական օդանաւ մը յարձակեցաւ անգլիական թորփիլահալածի մը վրայ, առանց վնաս պատճառելու, ինչպէս կ'ըսէ անգլիական գրոյցը։

*** Հոլանտական սահմանագլուխի կայանէն արձակուած մէկ հարիւր գնդակ վար իջեցուց գերմանական սաւառնակ մը որ բռնաբարելով չէզոքութիւնը, թռած էր Լիմպուրկի նահանգին վրայ։ Սաւառնակը, որուն վարիչը 18 տարեկան երիտասարդ մըն էր, զարնուելէ վերջը վար իյնալով ջախջախուեցաւ ծառի մը վրայ։ Նախ կարծուեցաւ թէ օդաչուն մեռած է օդանաւին խորտակման հետեւանքով, բայց քննութեամբ հաստատուեցաւ որ գնդակը մահացու վէրք մը բացած էր իր մարմնին մէջ։

Երեք օրուան մէջ այս երրորդ անգամն է որ գերմանական օդանաւեր կը բռնաբարեն Հոլանտայի չէզոքութիւնը։ Կառավարութիւնը անմիջապէս իր երրորդ բողոքագիրը ուղղեց Գերմանիոյ։ Առջի օր հոլանտական օդատորմիղը յարձակեցաւ երկու գերմանական սաւառնակներու վրայ, վիրաւորելով օդաչուներէն մէկը որ սակայն յաջողեցաւ Գերմանիա տանիլ օդանաւը։

*** Ի պատասխան Զուիցերիոյ բողոքներուն, գերմանական դեսպանը հանրապետութեան նախագահին այցելելով ցաւ յայտնեց Զուիցերիոյ վրայ ակամայ կատարուած թռիչքի մը համար, որուն հետեւանքով վիրաւորուած էր 17 տարեկան աղջիկ մը։

Ճեպել Մուսայի տարագիրներուն ողբալի վիճակը

56 հազ. մէկուկէս ամսուան ընթացքին

Այնճարէն կը գրեն «Ազդակ»ի (5 Նոյեմբեր).—

Առաջին անձրեւը եկաւ եւ նախատեսուածէն աւելի անտանելի ողբերգութեան մը մատնեց Ճէպէլ Մուսայի տարագիր ժողովուրդը։ Անարգել բոլոր վրաններէն ներս խուժեց անձրեւը, ողողելով ամէն կողմ։ Ինչ որ ունէր մեր դժբախտ ժողովուրդը — աւի մը ալիւր կամ սաւան, փսիաթ մը, քանի մը վերմակ եւ բարձոց — մնացին ջուրերուն մէջ։ Հետեւաբար՝ խեղճ երեխաները եւ մանուկները մնացին անպատսպար, ցուրտին ու բուքին դէմ։

Հիւանդութիւնը, որ արդէն շատ լայն համեմատութիւններ ստացած էր Հայրենիքէն տեղահանուելէ վերջ, անտանելի չափերու հասաւ։ Ընտանիք չկայ առանց հիւանդի։ Բայց բազմաթիւ ընտանիքներ կան առանց առողջ անդամի. բոլորը պառկած են, յաճախ չգտնելով ջուր տուող մը։ Մասնաւորաբար ճահճատենդը, թանչքը եւ աչքի ցաւերը աւերներ կը գործեն։ Հիմա սկսած են շատնալ նաեւ ցնցդատապը եւ թոքատապը։ Շնորհիւ Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանի անձնուէր բժիշկներուն (Տօքթ. Ներ Ենիգոմշեան, Պէրպէրեան եւ Պաղտասարեան) ճահճատենդի երկրորդ պատուաստը արգիլեց այդ հիւանդութեան տարածումը։

Հիւանդութեանց առաջին եւ անմիջական զոհերը կը դառնան երախաները, որոնց մօտ այնքան լայնօրէն տարածուած են աչքի ցաւն ու թանչքը։ Զարմացած չենք ըլլար, եթէ ըսենք թէ երախաներուն կէսէն աւելին վարակուած են այդ հիւանդութիւններէն։

Աղէտին համեմատութիւնը ըմբռնելու համար բաւական է յիշել թէ մինչեւ հիմա մեռած են 56 զաղթականներ (մէկուկէս ամսուան ընթացքին), առանց հաշուելու հիւանդանալով Այնճարէն մեկնող եւ Զահլէ կամ Պէյրութ մեռնողները։

Անկողին պառկող հիւանդներէն դուրս հարիւրաւորներ կան, որոնք ուժասպառ են եւ գունատ, իբրեւ արդիւնք երկարատեւ հիւանդութեան կամ ապրուստի խեղճ պայմաններու։

Այս մօտ 5000 գաղթականներուն առողջապահական պէտքերը գոհացնելու համար յատկացուած է միայն մէկ բժիշկ, Տօքթ. Բրուտեան, որ անձնուիրաբար կ'աշխատի։ Դժբախտաբար, սակայն անկարող կը մնայ հարկ եղած դարմանումները ընելու։ Մէկ շաբթուան մէջ ան այցելած եւ քննած է 1800 հիւանդներու։ Հիւանդները ստիպուած են կարգի սպասել, քննութեան ենթարկուելու համար։

Բնակարաններու չինութեան աշխատանքները յառաջ կը տարուին, սակայն յուսահատական դանդաղութեամբ։ Նախ բաւականաչափ վարպետներ չեն գտնուիր այս շրջաններու մէջ՝ պեթոնի գործը շարունակելու համար։ Հեռուներէն բերելու համար պէտք եղած ծախքերն ու գումարները չեն յատկացուիր։

Ասկէ զատ, հիւանդութիւնը թոյլ չի տար որ գաղթականները հարկ եղած թափով նուիրուին չինութեան գործին։ Այսօր աշխատողը վաղը կը հիւանդանայ եւ կիսատ կը թողու սկսած գործը։ Ուրիշներ ալ ուժասպառ վիճակ ունին եւ անկարող են աշխատելու։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ, ուրեմն, վիճակը այս տարաբախտ գաղթականներուն։ Դժբախտաբար ոչ ոք կը հետաքրքրուի։ Հակառակ աղէտին մեծութեան, ոչ մէկ կրօնական պետ կամ ազգային մարմին լրջօրէն հետաքրքրուած եւ քննած է կացութիւնը։ Ղրկուած տեղեկագիրներն ու նամակներն ալ, հարկ եղած կարեւորութեամբ նկատի չեն առնուած։ Դարձեալ Հալէպի խնամատարական մարմինն էր որ հետաքրքրուեցաւ եւ իր ներկայացուցիչները ղրկեց մեր մօտ, տեղին վրայ քննելու համար գաղթականներու վիճակը։

Երէկ հոս հասան Գասպարեան վարդապետ եւ Պ. Արմէն Մաղլումեան, Հալէպի խնամատարութեան կողմէ եւ ծանօթանալով տխուր իրականութեան, խոստացան հարկ եղած աշխատանքները տանիլ Պէյրութի մէջ, որպէսզի առաջքը առնուի աղէտին։

Ժողովուրդը շատ գոհ մնաց տրուած այցելութենէն եւ յուսադրուեցաւ։ Հասան նաեւ Հալէպի խնամատարական Մարմնի եւ Օգնութեան Խաչի կողմէ ղկուած դեղօրայքն ու հագուստեղէնները։

Անհրաժեշտ է օգնութեան հասնիլ մեր այս թանկագին բեկորներուն եւ փրկել զանոնք ճմրան ցուրտէն ու հովէն։ Բնակարաններու չինութեան սպասել՝ պարզապէս յուսախաբութեան մատնուիլ կը նշանակէ։ Անհրաժեշտ է ժամանակաւոր կայաններ գտնել մօտակայ գիւղերու մէջ եւ հոն տեղաւորել այս գաղթականները, այլապէս հիւանդութիւնն ու սովը միացած կը բնաջնջեն այս արի ժողովուրդը։

*** Վերջին թղթարերէն կ'իմանանք թէ Սուրիոյ մարզպանը Այնճար երթալով, անձամբ քննած է տարագիրներուն կացութիւնը եւ անհրաժեշտ հրահանգները տուած, կացութիւնը բարւոքելու համար։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Դրուագներ Սահակ Բ. կաթողիկոսի կեանքէն

Սահակ Կաթողիկոս 1913ի երկրորդ վեցամսեային կ'երթայ Մարաշ, Զէյթունի մէջ ծագած միջադէպի մը կարգադրութեան համար։ Վերադարձին կ'այցելէ Տէօրթ Եօլ ու ներկայ կ'ըլլայ Հայ գիւղերու գիւտի 1500ամեակի տօթիւ սարքուած հանդէսին եւ կը խօսի, ոգեւորելով ներկաները։

Կիլիկիոյ եղեռնէն ազդին սահող չորս տարիներու ընթացքին հազիւ անհետացած էին արիւնի հետքերը, ցամքած՝ արցունքները, եւ գեղածիծաղ յոյսերու արշալոյսներ բացուած՝ ահա վրայ կը հասնի 1914 չարաշուք թուականը, կը շղթայազերծէ համաշխարհային պատերազմը, որուն կը խառնուի եւ Թուրքիա։

Այդ օրերուն Զէյթունի մէջ տըխուր պատահար մը կը հարկադրէ Սահակ Կաթողիկոսը՝ երթալ Հալէպ՝ խնդրոյն Զէյթունէն դուրս ծաւալ չգտած առաջքը առնելու համար։

Հալէպի մէջ կը տեսնուի կուսակալին հետ եւ կը գանգատի միւթէսարըֆի բարբարոսական արարքներուն դէմ։ Կուսակալը իրաւացի կը գտնէ եղած գիտողութիւնները եւ կը խոստանայ կարելին ընել, խնդիրը խաղաղօրէն կարգադրելու համար եւ կը թելադրէ որ ինքն ալ իր կարգին դիմէ հեդր. իշխանութեանց։

Սահակ կաթողիկոս ներքին եւ դատական նախարարներուն ուղղեալ հեռագրով եւ ընդարձակ պաշտօնագրով կը բողոքէ եղած անիրաւութեանց եւ ի մասնաւորի Նազարէթ Եէնի Հիւնեանի՝ բանտին մէջ ծեծի տակ մահացած ըլլալուն դէմ։

Եղելութիւնը կը տեղեկագրէ նաեւ Ջաւէն պատրիարքի եւ կը խնդրէ որ ուժ տայ իր դիմումներուն։

Կաթողիկոսի կողմէ կատարուած դիմումներուն իբր հետեւանք բանտարկեալներէն մաս մը ազատ կ'արձակուին եւ Գարանֆիլեան Յովհ. վարդապետն ալ կը յանձնուի Առաջնորդարանին՝ անգամ մըն ալ Զէյթուն չդրկուելու յանձնարարութեամբ։

Հոկտեմբերի վերջերը Պէյրութի ճամբով կը դառնայ Ատանա եւ այնտեղէն դատական նախարարին ուղղուած կրկնակի հեռագրով կը յաջողի նպաստաւոր լուծում մը տալ Առաջնորդի խնդրոյն որ տրուած սխալ դեկոյցի մը վրայ կը հրամայուէր հեռացնել իր պաշտօնէն եւ ղրկել Սիս։

Դեկտեմբերին կ'այցելէ Հաճըն՝ տեղւոյն վրայ ստուգելու համար տիրող թշուառութեան աստիճանը։

1915 փետրուարի վերջերը Ատանայի Առաջնորդարանէն ստացած սուգ տխրալի պաշտօնագրին վրայ կ'երթայ Ատանա։ Մարտ 2ին Ատանայի վաճառականներէն Կիւրինցի Վարդան Փիրանեանը կը ղրկէ Պոլիս՝ Զաւէն Պատրիարքին՝ Կիլիկիոյ եւ ի մասնաւորի Զէյթունի մէջ տիրող կացութեան խախուտ ... [illegible]

կը հաղորդէ Փիրանեանի, որ մարտ 12ին կը վերադառնայ Ատանա։

Մէկ կողմէն ներքին գաւառներէն հասած սահմռկեցուցիչ լուրերը, միւս կողմէ Զէյթունի, Հաճընի, Ատանայի եւ Տէօրթ Եօլի զանգուածային տարագրութիւնները կը պարտաւորեն Սահակ կաթողիկոսը մարտ 25ին մեկնիլ Ատանայէն եւ երթալ Հալէպ, այնտեղէն ալ եթէ պէտք ըլլայ՝ Սահակ Զորափորեցիի նման մինչեւ Դամասկոս՝ Սուրիոյ ընդհ. հրամանատար Ճէմալ փաշայի՝ անձամբ դիմելու եւ խստութիւնը մեղմացնելու համար։

Յունիս 2ին ընդարձակ գրութիւնով մը կը դիմէ Ճէմալին եւ գթութիւն կը հայցէ։

Ճէմալ մօտերս Հալէպի մէջ իրեն հետ տեսնուելու յոյսը կը յայտնէ հեռագրով։

Յունիս 15ին կուգայ Հալէպ, կը տեսնուի կաթողիկոսին հետ եւ անոր մատուցած յիշատակագիրը կարդալէ յետոյ, կը խոստանայ ծպտեալ պաշտօնեաներ ղրկել ճամբաները, ստուգելու համար պատահած դէպքերը։

Հալէպի մէջ տիրող թշուառութեան տեսարաններէն ազդուած, գերման կայսեր կը հեռագրէ եւ միջնորդութիւնը կը խնդրէ, դառնութեան բաժակը հեռացնելու համար հայ ժողովուրդի շրթներէն։

Ինչպէս կը գրէ Սահակ Կաթողիկոս յետ տարագրութեան՝ 1919 հոկտ. 7 թուակիր իր «վերապրեալ սիրելի Որդւոց» ուղղած կոնդակին մէջ «... փոխանակ գիս մօտեցնելու բազմաչարչար ժողովուրդին, շատ իսկ տեսնելով բազմահայ կեդրոնի մէջ բնակութիւնը եւ ոճիր համարելով ժողովուրդիս արցունքն ու արիւնը՝ անգութներու գթութեան ներկայացնելու ձեռնարկներս, դահիճներու նախարարական ժողովը որոշեց նետել գիս մի վայր, ուր Հայու բեկորն անգամ չկայ ...»։

Արդարեւ Սահակ կաթողիկոս՝ Արդարութեան եւ կրօնից նախարարութեան կողմէ եկած հեռագրական հրամանին վրայ հոկտեմբեր 21ին, առաւօտուն կը տարագրուի Իտլիպ՝ Սարաճեան Պետրոս, Կարօեան Եղիշէ եպիսկոպոսներու եւ Կիրակոս, Եփրեմ եւ Խադ վարդապետներու հետ եւ մէկ գիշեր միայն մնալով, Ճէմալ փաշայի հրամանով կը դառնայ Հալէպ եւ հոնկէ կը ղրկուի Երուսաղէմ, ուր կը հասնի 1915 հոկտեմբեր 31ին, կէս գիշերէն յետոյ։

ԳԻՒՏ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ՓՈՔՐԱՑԷՔ ՕԳՏՈՒԻԼ

Կ'իմանանք թէ Արեւելեան լեզուներու պետական վարժարանի արձանագրութիւնները երկարաձգուած են։ Ուրեմն հայերէն լեզուի եւ գրականութեան դասաւանդութեանց հետեւիլ փափաքողները կրնան արձանագրուիլ դեռ, ամէն օր, ժամը 2ուկէսէն 4ուկէս, իբրեւ ունկնդիր կամ կանոնաւոր ուսանող։ Կանոնաւոր ուսանողները կը վճարեն տարին 100 Ֆրանքի վարձք մը, բայց կ'ունենան բազմաթիւ առաւելութիւններ, ինչպէս քննութեանց մասնակցիլ եւ վկայական ստանալ, օգտուիլ վարժարանին ճոխ մատենադարանէն եւն.։

Աշխատանքի Դաշնակցութեան պայքարը Մոսկուայի գործակալներուն դէմ

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը սկսաւ հրատարակել շաբաթաթերթ մը, «Շաբաթական Տեղեկութիւններ», պատասխանելու համար այն զրպարտութեանց զոր կը տարածեն արհեստակցական շարժման հակառակորդները, գաղտնի թռուցիկներով։ Տեղական թերթերը հետեւեալ քաղուածքները կը հրատարակեն առաջին թիւէն, որ լոյս տեսաւ շաբաթ օր.

— «Դէպքերու արագ հոլովումը կը ստիպէ ռուսական կառավարութեան ֆրանսացի օժանդակները փութացնել իրենց կողմնակի շարժումը։ Այս մարդիկը, որ ամիսներով եւ տարիներով այնքան ուժգնօրէն կը պահանջէին միշտ աւելի վճռական դիմադրութիւն մը ցուցնել միահեծան դիկտատուրաներու դէմ, այս մարդիկը որ յայտնապէս դրդիչ եւ ռազմաշունչ դերք մը բռնած էին, այժմ հարկադրուած են բոլորովին տարբեր լեզու մը գործածել։ Անհաշտ հաստատակամութեան այս ախոյեանները այժմ դարձած են ախոյեանները անձնատուութեան՝ Հիթլէրականութեան առջեւ։ Անոնք դարձեր են կուսակիցները անմիջական հաշտութեան,— հաշտութիւն որ եւ է գնով, Հիթլէր առաջարկներուն հիման վրայ, համաձայն Հիթլէրի նոր բաղձանքներուն եւ այսօրուան շահերուն... Անոնք նոր նշանախօսքերը գործադրելու աճապարանքին մէջ, կոնցուցած են ամէն չափ, հասնելով չնականութեան գագաթնակէտին։ Բայց իրենց աղտոտ արարքը դատապարտուած է ձախողումի։ Իրենք զիրենք դուրս ձգած ըլլալով երկրէն, որուն դէմ դաւաճանեցին, խստօրէն դատուած եւ դատապարտուած բանուոր դասակարգին կողմէ որ Սթալինը, Մոլոթովը եւ իրենց բոլոր գործակալները կը նկատէ առաջին պատասխանատուն պատերազմին, անոնք յայտնապէս կը տեսնեն որ իրենց զարշելի քարոզութիւնը ամէն տեղ կ'ընդհարի աշխատաւորներու ողջմտութեան եւ հիմնական ուղղամտութեան։ Ոչ, աշխատաւորները չեն խաբուիր Սթալինականներուն խաղավարութեան կոյրիտ ծուղակէն»։

*** Մարսէյլի աշխատանքի Դաշնակցութեան մասնաճիւղը որոշեց վտարել բոլոր բոլշեւիկ ներկայացուցիչները արհեստակցական միութեան գեկավարութեան մէջ։ Այն սէնտիքաները որ չեն դատապարտեր գերմանեւխորհրդային դաշինքը, պիտի հեռացուին Աշխատանքի սակարանէն։— Մարսէյլի մէջ ձերբակալուեցան երկու յանձնակատարներ, որոնք փորձեր էին արգիլեալ տպրանք փախցնել, հակառակ պաշարման օրէնքին։

Թղթատարական գաղտնութիւնը Անգլիոյ մէջ

Լիվրփուլէն կը գրեն «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի.— Հարիւր հազարաւոր նամակներ եւ կապոցներ, որոնք սահմանուած են չէզոք երկիրներու, Անգլիայէն կ'անցնին ամէն օր։ Անոնց որ եւ է մէկը կրնայ պարունակել տեղեկութիւն մը որ կենսական կարեւորութիւն ունենայ թշնամիին համար։ Այսօր թղթատարական գրաքննութիւնը, որուն կեդրոնը Լիվրփուլ է, ազդու ցանց մը կազմած է այս կարգի տեղեկութիւններու համար։ Ամէն առաւ հազարաւոր թղթատարական պայուսակներ կը յանձնուին Լիվրփուլ։ Ընդհանրապէս անոնց պարունակութիւնը կը մաղուի եւ ճամբայ կը հանուի գիշերանց։

Գրաքննութեան գործը երկու մասերէ կը բաղկանայ.— արտօնագիրներու ճիւղը որ կը զբաղի տպագիր նիւթերով եւ ծրարներով, եւ նամակներու բաժինը։

Անոնք անջատօրէն տեղաւորուած են ընդարձակ շէնքի մը մէջ որ նախապէս կեդրոնն էր Փութպոլի կազմակերպութեանց։

Արտօնագիրներու ճիւղին մէջ անցեալ շաբթու 360 պաշտօնեաներ վերջացուցին 14,000 լրագրական եւ 44000 ուրիշ տպագրական ծրարներ։ Արտօնագրի կանոնին համաձայն անհատներ չեն կրնար լրագրական կապոց - ներ կամ տպագրեալ նիւթեր ղրկել գրաքննութեան ենթակայ երկիրներ։ Առեւտրականները եւ արտածողները կը ստանան արտօնագիրներ որոնց շնորհիւ կրնան ապրանքներ կամ ծրարներ ղրկել իրենց յաճախորդներուն։ Մինչեւ հիմա տրուած են 7000 արտօնագիրներ։

Գրաքննութիւնը շատ նեղութիւն չի պատճառեր այս կարգի յայտնի առեւտրականներու ղրկած ապրանքներուն քննութեան համար, բայց զանազան կապոցներ կ'ենթարկուին մանրակրկիտ քննութեան։ Մինչեւ անգամ չուանը կը քակեն, կը քրքրեն, ստուգելու համար թէ երկտող մը տեղաւորուած չէ անոր մէջ։

Նամակները մաղելու գործը կը կատարեն 1700 պաշտօնեաներ։ Ասոնք փորձ լեզուագէտներ են եւ կատարեալ վարժութիւն մը ստացած են գրաքննութեան մանուածապատ գործին մէջ, այս պարտականութիւնը ստանձնելէ առաջ։ Շատեր որոնք ականաւոր դէմքեր են վաճառականութեան եւ գիտութեան մէջ,կ'աշխատին շաբաթական 3—4 ոսկիով։

Ինծի ցոյց տուին լուսանկարը գերման լրտեսի մը տեղեկագրին որ գրուած էր անտեսանելի մելանով, անվնաս նամակի մը պահարանին ներսը։ Լուսանկարչական գործիքը, անդրմանիշակագոյն ճառագայթը եւ քիմիական գաղտնի մեթոտները մեծ դեր կը կատարեն։Այս ամթիւղրասենեակին վարիչը ըսաւ.— «Մեր կատարածը կը նմանի ասեղ փնտռելու յարդի դէզին մէջ. բայց քանի մը ասեղներ գտած ենք արդէն»։

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԱՆԳԼԻՈՅ պատերազմական նախարարը, որ ճակատ գացած էր, Փարիզ վերադառնալով տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Տալատիէի եւ զօրավար Զօր. Կամլէնի հետ։ Այս առթիւ ջերմապէս գովեց ֆրանսական զօրքին բարոյական կորովը եւ յայտարարեց թէ երկու զինակիցները յաղթանակը պիտի չահին անվրէպ։ Պ. Իտըն, գաղթապետութեանց նախարարը, որ նոյնպէս ճակատ գացած էր, ձայնասփիւռ ճառով մը իր խանդավառութիւնը յայտնեց զինուորներու եւ քաղաքացիներու վճռականութեան մասին։— Անգլ. նոր զինուորներ պիտի գան Ֆրանսա։

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ քաղաքական եւ առեւտրական շրջանակներու մէջ ապշութիւն պատճառած է Գերմանիոյ յամառութիւնը՝ պարբերաբար նորոգել ձեռնարկները, դէպի Գերմանիա ուղղելու համար Թրքական ներածումները։ Թուրք արտածիչները չեն ուզեր ականջ կախել գերմանական առաջարկներուն եւ աճապարանքով կը պատրաստեն իրենց առաջին կարեւոր առաքումը դէպի Ֆրանսա,— հողագործական արտադրութիւններ 40 միլիոն ֆրանք արժողութեամբ։ Թուրքիոյ իրաւասու շրջանակներուն մէջ համոզուած են թէ Գերմանիոյ առեւտրական խաղերը կապ ունին քաղաքական նոր խաղերու հետ եւ կը ձգտին տկարացնել երրեակ զինակցութիւնը (Անգլիա, Ֆրանսա եւ Թուրքիա)։— Անգարայի գերմանական դեսպանը նոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Թուրքիոյ անտեսական նախարարին հետ, առեւտրական նոր դաշնագիր մը կնքելու համար։ Դեսպանը առաջարկած է որ բանակցութիւնները սկսին այս շաբթու։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ չքանչան ստացած չորս զինուորներու խմբանկար մը հրատարակելով նոյեմբեր 19ի թիւին մէջ, «Միռուառ» չորրորդը կը կոչէ սէռժան Դուրեան կամ Տիւրեան։ Ինչպէս դէմքն ալ հայկական է։

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ ՔԱՐԻՒՂԸ ձեռք ձգելու համար արտակարգ ճիգեր կը թափէ Գերմանիա։ Արտաքին նախարարութեան տնտեսական բաժնի վարիչը Գուբբէ կը գտնուի այժմ եւ ամէն օր տեսակցութիւններ կ'ունենայ Ռումանիոյ նախարարներուն հետ։ Իր գլխաւոր նպատակն է կարելի եղածին չափ աւելցնել ռումանական քարիւղին արտածումը դէպի Գերմանիա, միեւնոյն տանելագոյն գինը ապահովելով մարքի փոխանակութեան համար։ Այժմ Ռումանիա Գերմանիոյ կը յանձնէ իր քարիւղի արտադրութեան 25 առ հարիւրը։ Ռումանական կառավարութիւնը յայտարարած է թէ իր սեփական պէտքերը չեն կրնար 40 առ հարիւրէն վար մնալ, մանաւանդ բանակին եւ օդատորմիղին համար։ Այսպէս կամ այնպէս տրամադրելի կը մնայ միայն 30 առ հարիւր, որուն կարեւոր մէկ մասն ալ ձեռք անցընել կ'ուզէ Գերմանիա։ Արդ, Դաշնակիցներն ալ իրենց կարգին կը ճնշեն, ռումանական քարիւղ գնելու համար։ Պերլին մտահոգութեան մատնուած է նաեւ փոխադրութեան համար, քանի որ Դանուբը տեղ - տեղ կը սառի ձմեռը։ Դաշնակիցներուն եւ Գերմանիոյ միջեւ մրցումը սաստկացած է նաեւ Եուկոսլավիոյ եւ Պուլկարիոյ մէջ, ուրիշ ապրանքներ գնելու համար։

39 ՀՈԳԻ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԵՑԱՆ Անքէռի մէջ, Ավընիւ տ'Արժանթէյի վրայ, երբ հանրակառքը հեծելանուի մը չհանդիպելու համար մայթին վրայ նետուելով, արճարանի մը մէջ խրեցաւ։ Վիրաւորներէն 7ը հիւանդանոց փոխադրուեցան։

ՎԻԼՀԷԼՄ Բ. քիչ մնաց որ ջախջախուէր ծառի մը տակ, Հոլանտայի իր աքսորավայրին մէջ, երբ ուժգին փոթորիկ մը արմատախիլ տապալեց բազմաթիւ ծառեր։

ԼԸՈՆՍ ԱՐՍԼԱՆՆԻԿԼ, թէնիսի երբեմնի ախոյեանը, մեռաւ կիրակի օր Փարիզի մէջ։

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՑՈՒՆԱՍՏԱՆ առեւտրական բանակցութեան ձեռնարկեցին Փարիզի մէջ, նոր համաձայնութիւն մը կնքելու համար։

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme .. Paris (13)



ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameame, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ՏՐԹԻԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
[illegible] եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Օտար Երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI 23 Novembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4203

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԾՈՎԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

ԱՆԳԼԻՈՅ ՆՈՐ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԴԷՄ

»»» · «««

16 նաւեր ընկղմած հինգ օրուան մէջ

Վերջին 48 ժամուան ընթացքին վեց նոր նաւեր եւս ընկղմեցան Հիւսիսային ծովուն մէջ, Անգլիոյ արեւելեան կողմը, զարնուելով գերմանական ականներու: Առաջինը ճափոնական նաւ մըն է, Թէրուքինի Մարու, 11,930 թոն, չորսը անգլիական փոքր նաւեր են, իսկ հինգերորդը դարձեալ անգլիական ականահաւաք մը, որ ունէր 520 թոն տարողութիւն: Նախապէս ընկղմած տասը նաւերն ալ հաշուելով, ընդհանուր գումարը կ'ըլլայ 16, հինգ օրուան մէջ:

Անգլիական ականահաւաքը, որ անցեալ տարի լրացած էր 46,000 ոսկի ծախքով, ընկղմեցաւ գերմանական ականի մը պայթումին հետեւանքով, ինչպէս կը հաստատէ ծովային նախարարութիւնը: Ճափոնական նաւը, որ Լոնտոն կ'երթար Ծայր-Արեւելքէն, ունէր 180 նաւաստի եւ 26 ուղեւոր: Ինչպէս հոլանտական «Սիմոն Պոլիվար» շոգենաւին, այս նաւուն ալ խորտակումը կը տեսնուէր անգլիական ափէն:

Անցեալ հինգշաբթի օրէն մինչեւ երեքշաբթի ընկղմած 16 նաւերուն վեցը չէզոք պետութեանց կը պատկանին, մէկը ֆրանսական է, մնացեալ ինը անգլիական են: Ընկղմած նաւերը կը ներկայացնեն համագումար 36,000 թոն տարողութիւն:

*** Անգլիոյ երեսփ. ժողովին երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, Պ. Չէմպըրլէն, որ առաջին անգամ կ'երեւար իր ապաքինումէն ի վեր, վճռական ազդարարութիւններ ուղղեց Գերմանիոյ դէմ, խստօրէն ճաղկելով անոր դաւադրական մեթոտները, որոնք հակառակ են ընկալեալ սովորութեանց: Ահաւասիկ իր յայտարարութեանց գլխաւոր մասերը.

— «Լա Հէյի պայմանագրին (1907) տրամադրութեամբ, երբ տեղաւորուած ականներ կը գործածուին, ամէն կարելի զգուշութիւն պէտք է ձեռք առնուի, նաւային երթեւեկի ապահովութեան համար: Վերջին երեք օրերու ընթացքին տասնէ աւելի նաւեր, որոնց վեցը չէզոք պետութեանց կը պատկանին, ընկղմեցան գերմանական ականներու միջոցաւ, մարդկային ծանր կորուստներով: Պայմանագիրը մասնաւորապէս կը տրամադրէ որ վտանգաւոր գօտին ծանուցուի, որքան թոյլ կուտան զինուորական պահանջները, անմիջապէս որ ականները այլեւս չեն գտնուիր զանոնք դնողներու հսկողութեան տակ: Այս եւ ուրիշ տրամադրութիւններէ ոչ մէկը յարգուած է գերմանական կառավարութեան կողմէ: Կառավարութիւնը երբեք թոյլ պիտի չտայ որ պատերազմի այս մեթոտները շարունակուին առանց փոխարինութեան: Անցեալ պատերազմին, երբեւ փոխադարձ միջոց սուզանաւերու արշաւին դէմ, գրաւման ենթարկուեցան այն ապրանքները որ Գերմանիայէն եկած էին կամ այդ երկրին կը պատկանէին: Միջազգային օրէնքի բազմաթիւ բռնաբարումները եւ գերմանական մեթոտներու անողոք վայրագութիւնը կը ստիպէ մեզ նոյն ընթացքին հետեւիլ այժմ եւ մօտերս հրամանագիր մը պիտի հրատարակուի, այս որոշումը գործադրելու համար»:

Այս յայտարարութենէն կը հետեւի թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնեն, բոլորովին պաշարելու համար Գերմանիան, գրաւելով ոչ միայն անոր սահմանուած ապրանքները, այլեւ Գերմանիոյ արտածումները, առանց խտրութիւն դնելու գերմանական թէ չէզոք նաւերու միջեւ:

*** Գերմանական մամուլը փառաբանելով ծովային պատերազմի յաջողութիւնները, կ'ազդարարէ թէ չէզոք նաւագնացութիւնը այլ եւս չի կրնար ենթարկուիլ Մեծն Բրիտանիոյ հրամաններուն, առանց հետեւանքները կրելու: Բոլոր թերթերը խոշոր խորագիրներով կը հաղորդեն նաւային խորտակումները, միեւնոյն ատեն չեշտելով թէ նաւագնացութիւնը այլեւս ապահով չէ անգլիական ջուրերուն մէջ: Թերթ մը գիտել կուտայ իր խմբագրականին մէջ.

—«Բացորոշ է թէ անգլիական նաւատորմիղը այլեւս չի կրնար երաշխաւորել նաւագնացութեան ապահովութիւնը, նոյնիսկ Անգլիոյ անմիջական ծովեզերքի կանոնաւոր ճամբաներուն վրայ կամ բուն իսկ այն կէտերուն վրայ ուր բրիտանական մարտանաւերը կը բանադրաւէին չէզոք նաւերը: Բրիտանիա այնքան անճարակ է նաւային պատերազմի ռազմավարութեան մէջ որ, նոյնիսկ չի կրնար ականներու վտանգէն պաշտպանել իր նաւահանգիստները տանող ջուրերը»:

*** Անգլիական մարտանաւեր բռնեցին գերմանական նաւ մը որ ցորեն կը փոխադրէր:

*** Անգլիական կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց Ազգերու Դաշնակցութեան թէ՝ Գերմանիոյ դէմ պատերազմ յայտարարած ըլլալով, այլ եւս պիտի չկրնայ գործադրել հետեւեալ յանձնառութիւնները.— 1. Նաւային սպառազինութեանց սահմանափակման դաշնագիրը (1936 մարտ 25).— 2. Մեծն Բրիտանիոյ եւ Խ. Միութեան միջեւ կնքուած նաւային համաձայնութիւնը (1937 յուլիս 17).— 3. Անգլիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ կնքուած նաւային համաձայնութիւնը (1938 ապրիլ 27):

Միւնիխի մահափորձին հեղինակը ձերբակալուած

Պերլինի պաշտօնական գործակալութիւնը երկար եւ մանուածապատ զեկոյցով մը կը ծանուցանէ թէ ձերբակալուած է Միւնիխի մահափորձին հեղինակը, որ կը կոչուի Կէորկ Էլզէր, 36 տարեկան: Զեկոյցը կ'ըսէ թէ Էլզէր մէկն էր այն կասկածելիներէն որ ձերբակալուեցան մահափորձին գիշերը, եւ թէ ամբաստանեալը նախապէս ուրանալէ վերջ, խոստովանած է ամէն բան: Այդ խոստովանութեանց համաձայն, Էլզէր իր ոճիրը յղացած էր անցեալ տարի սեպտեմբերին կամ հոկտեմբերին: Ան պայթուցիկները տուցած էր Միւնիխի գարեջրատան ժողովէն եօթը օր առաջ: Յաջորդ երկու օրերու միջոցին փորձած էր դժոխային մեքենան տեղաւորել գարեջրատան ձեղնայարկին մէջ, բայց չէր յաջողած: Չորրորդ կամ երրորդ օրուան գիշերը — ժողովէն առաջ— կը յաջողի տեղաւորել մեքենան եւ անմիջապէս կը հեռանայ Միւնիխէն, Շթութկարտ երթալու եւ յետոյ Զուիցերիա անցնելու համար: Բայց, կարգ մը պատճառներով Միւնիխ կը վերադառնայ Նոյեմբեր 7ին եւ գիշերը կը մտնէ Պիւրկէրպրաու գարեջրատունը, լսելու համար դժոխային մեքենային «թիք-թիք»ը, ստուգելու համար թէ լաւ կը բանի՞: Զեկոյցը կ'ըսէ թէ դաւադիրը

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Ծովային պատերազմը պիտի սաստկանայ, ինչպէս ազդարարեց Պ. Չէմպըրլէն: Գերմանիա իր ուժը թափած ըլլալով «ականագործութեան» վրայ, որուն հետեւանքով 16 նաւեր ընկղմած են հինգ օրուան մէջ, Անգլիա եւ Ֆրանսա որոշեցին փոխադարձաբար սաստկացնել ծովային պաշարումը: Դաշնակից մարտանաւերը այսուհետեւ պիտի գրաւեն ոչ միայն Գերմանիոյ սահմանուած ապրանքները, այլեւ Գերմանիոյ արտածումները, անոնք 'փոխադրուին գերմանական թէ չէզոք նաւերով: Անգլիական կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց Ազգաժողովին թէ այլեւս չի կրնար յարգել կարգ մը յանձնառութիւններ՝ ծովային պատերազմի մասին:

Պալքան-Միջերկրականեան նոր խմբակցութեան մը մասին զարմանազան զրոյցներ կը շրջին ամէն օր: Այս ծրագրին գործադրութեան համար մասնաւոր դեր մը կը վերագրուի ոչ միայն Իտալիոյ, այլեւ Թուրքիոյ: Ամէն պարագայի մէջ, պատերազմիկ թէ չէզոք լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին ինչպէս պատերազմին եւեւէջներուն, նոյնպէս Կեդր. եւ Արեւելեան Եւրոպայի ու Միջերկրականի անցուդարձին:

Միւնիխի մահափորձին հեղինակը ձերբակալուած է, ինչպէս կը հաղորդէ Պերլինի պաշտօնական գործակալութիւնը: Այս առթիւ կարգ մը թերթեր դիտել կուտան թէ հիթլէրական ռեժիմը նոյնիսկ Գերմանիոյ խորհրդարանին հրկիզման ատեն ալ «հեղինակ մը ճարեց»: Ըսել կ'ուզեն թէ գործը շատ աւելի խորհրդաւոր հանգամանք ունի:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԳՈՐԾՕՂՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ԱՃԻ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 157, նոյեմբեր 21, առաւօտ.— Ոչ մէկ նշանակելի դէպք գիշերուան ընթացքին:

Զեկոյց թիւ 158, իրիկուն.— Ցերեկը ուժգին հրետաձգութիւն Սարի արեւելեան շրջանին մէջ, ինչպէս եւ Վոժի արեւելեան կողմը: Գործունէութիւն երկու կողմի օդաչուներու: Թշնամի հետազօտիչ օդանաւ մը վար առնուեցաւ մեր գիծերուն մէջ: Երկու հետապնդիչ օդանաւեր բոցավառ ինկան թշնամի գիծերուն մէջ: Մեր բոլոր օդանաւերը իրենց կայանը վերադարձան:

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ երեքշաբթի օր օդանաւային արշաւի ազդանշանը լսուեցաւ հարաւային արեւելեան Ֆրանսայի մէջ, ժամը 11.15-ին, իսկ ընդհանուր ահազանգը հնչեց քսան վայրկեան վերջը: Բուն ճակատին վրայ բուռն հրետաձգութիւն, ինչպէս կը հաստատէ պաշտօնական զեկոյցը:

Ֆրանսայի զինուորական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ Գերմանիա որոշած էր Հոլանտայի վրայ արշաւել նոյեմբեր 12 — 14, բայց Հիթլէր չկրցաւ որոշում տալ,— յարձակի՞լ Մաժինոյի գծին վրայ, միեւնոյն ատեն սահմանափակ արշաւ մը կատարելով դէպի Հոլանտա: Նոյն շրջանակներուն կարծիքով, գերմանական զօրքը միշտ կը պահէ իր դիրքերը եւ կրնայ յարձակում գործել որ եւ է ատեն, եթէ օդը բարւոքի:

Նոյն օրը ահազանգը հնչեց նաեւ Անգլիոյ մէջ, գերմանական օդանաւեր երեւցած ըլլալով: Առ նուազն հինգ թշնամի օդանաւեր մասնակցեցան արշաւանքի մը որ կատարուեցաւ Անգլիոյ արեւելեան ափերուն վրայ: Ռմբաձիգ օդանաւ մը կը սաւառնէր Սկովտիոյ վրայ, ուրիշներ դէպի հիւսիս:

*** «Մաթէն»ի զինուորական աշխատակիցն ալ կը հաստատէ թէ Գերմանիա որոշած էր Հոլանտայի վրայ յարձակիլ նոյեմբեր 12—14ին, բայց յետոյ մէկդի դրաւ այդ ծրագիրը, թէեւ կը շարունակէ զինուոր համախմբել, միշտ զաղտնի պահելով իր դիտումները:

միջոցներ ձեռք առած էր, որպէսզի մեքենային ձայնը չլսուի սրահին մէջ: Նոյեմբեր 8ի առտուն կը ճաշէ եւ յետոյ կառախումբ կը նստի, Զուիցերիա երթալու համար, բայց նոյն գիշերը կը ձերբակալուի:

Զեկոյցը այս պատմութիւններէն վերջը կ'եզրակացնէ թէ մահափորձին դրամական միջոցները ճարած է բրիտանական Ինթէլիճընսը:

Լուսաբանութիւններ 10 առ հարիւր տուրքի մասին

Քանի մը օր առաջ հաղորդած էինք 15 եւ 5 առ հարիւր տուրքերու վերաբերեալ օրէնքները: Ահաւասիկ շարք մը լուսաբանութիւններ եւս, թիւրիմացութեանց չմատնուելու համար.—

Ելմտական նախարարը 15 առ հարիւրի այս գանձումը սահմանելով, նոր տուրք մը հաստատելէ աւելի, ուզած է համերաշխութեան տնօրինութիւն մը կատարել ի նպաստ զինուորներու ընտանիքներուն, համաձայն կառավարութեան եւ ապայակոյտին թելադրութեան: 15 առ հարիւրի տուրքին ենթակայ են բոլոր եկամուտները, ինչ որ ալ ըլլայ անոնց աղբիւրը, բոլոր այն հարկատուները որոնք թէեւ ենթակայ զինուորական պարտաւորութեանց, տակաւին դրօշի տակ չեն առնուած. այսինքն անոնք որ յատկացուած են մասնաւոր եւ յարակից գործերու, անոնք որ կ'օգտուին զօրակոչի յետաձգումէն, անոնք որոնց զօրաշարժի թերթիկը նոյնիսկ առժամապէս իրենց տուներուն մէջ կը պահէ զիրենք, մէկ խօսքով բոլոր անոնք որոնց զինուորական տետրակը կարելի կը դարձնէ անոնց զօրակոչը:

Օտարականներն ալ ենթակայ են այս տուրքին, նոյն պայմաններուն մէջ ինչպէս Ֆրանսացիները:

Բոլոր անոնք որ զինուորի տարիք չունին կամ անցուցած են այդ տարիքը, անոնք որ զինուորութենէ ազատ (exemptés), կամ զօրաթողեալ (réformés) համարուած են, անոնք որ իրենց տուները վերադարձուած են իրենց զօրադասին պատճառով կամ ընտանեկան հոգերու բերումով, ազատ են 15 առ հարիւրի տուրքէն եւ պիտի վճարեն միայն 5 առ հարիւրը:

Միւս կողմէ, 15 առ հարիւրի տուրքը կարեւոր կրճատումներ կը պարունակէ բազմանդամ ընտանիքներու համար: — Այսպէս, բացի 7000 ֆրանքի հիմնական զեղչէն, 1000 ֆրանք վար պիտի դրուի առաջին զաւկին համար, 2000 երկրորդին, 3000 երրորդին, 4000 չորրորդին համար եւն.: Ուրիշ խօսքով, ընտանիք մը որ չորս զաւակ ունի, պիտի օգտուի 17,000 ֆր.ի զեղչէ մը:

Այս բացառիկ տուրքին ենթականերու թիւը կը հաշուեն 800,000 հոգի:

Սուրիոյ մարզպանը նոր Մուսա Լերան մէջ

Ինչպէս գրած էինք, Սուրիոյ մարզպանը անձամբ Այնճար գնաց, մօտէն ուսումնասիրելու համար Մուսա Լերան տարագիրներուն վիճակը:

Մարզպանը Նոյեմբեր 10ին այցելեց Այնճարի գաղթակայանը, ընկերակցութեամբ քաղաքական դիւանի պետ Պ. Քոնթիի եւ Թիկնապահ տեղակալ Հիւնցինժէրի:

Մեծանուն հիւրը դիմաւորելու փութացած էին գնդապետ Նատէր, տեղակալ Մովսէս Տէր Գալուստեան եւ Կոմս տը Սալէնս, որ այնքան ջերմութեամբ նուիրուած է մեր հայրենակիցներու ծով կարիքներուն դարման մը գտնելու եւ անոնց անսահման ցաւերը ամոքելու գործին:

Ամէն կողմ, ճամբաներու երկայնքը, շարուած էին գաղթական ուսանողները որոնք խելայեղ «կեցցէ Ֆրանսա» կ'աղաղակէին:

Մարզպանը երկարատեւ ու մանրակրկիտ քննութենէ մը անցուց գաղթակայանը, շատ մօտէն տեղեկացնելու համար կատարուած գործին եւ ծանօթանալու համար դարմանի կարօտ պահանջներուն:

Քննական պտոյտէն վերադարձին, Պ. Մովսէս Տէր Գալուստեան մեծ հիւրին ներկայացուց գաղթակայանի կրօնական պետերը, յանձնախումբի անդամները, Ֆրանսացի եւ հայ բժիշկը, ինչպէս նաեւ մնայուն հիւանդապահուհին:

Պ. Փիւօ, իր ականատեսի տպաւորութիւններէն յուզուած, հետեւեալ քաջալերական խօսքերը ըրաւ.

— «Ես հոս եկայ, անձամբ տեսնելու համար ձեր վիճակը, նպատակ ունենալով ընել անհրաժեշտ կարգադրութիւնները, որպէսզի ձեր կացութիւնը հասնի բաղձալի վիճակի մը: Ճիշդ է որ, ամէն ինչ դեռ կատարեալ չէ այստեղ, բայց ես անձնական իմ շփումներէս եւ ձեր պատմութիւններէն սորված եմ որ Հայը քաջ, ուշիմ եւ աշխատասէր ժողովուրդ մըն է ու կը շէնցնէ իր գտնուած վայրերը: Հետեւաբար, ես բացարձակապէս վստահ եմ թէ դուք ձեր ճիգերով մօտ ատենէն այս գաղթակայանին վրայ պիտի ապահովէք երջանիկ կեանք մը»:

Իր խրախուսական խօսքերուն գործնական ապացոյցը տալու համար, մարզպանը 50 ս. ոսկի նուիրեց յանձնախումբին, յատկացուելու համար անմիջական օժանդակութեան պէտք ունեցող անչափահասներուն:

Քահանաներէն մին, յայտնապէս ինքն ալ յուզուած մարզպանին խօսքերէն ու գործնական արարքէն, այսպէս պատասխանեց, հարազատ թարգմանը հանդիսանալով մեր ժողովուրդին աւանդական զգացումներուն.

— «Մեր առօրեայ կեանքը կը մթագնի մահերուն յարաճուն հանգամանքովը. բայց մենք մեր ցաւը կը մոռնանք, երբ կը վերյիշենք թէ կը գտնուինք ասպետական Ֆրանսայի եռագոյնին ծալքերուն տակ, որովհետեւ բացարձակ այն համոզումը ունինք թէ մեզի ո եւ է բան պիտի չպակսի, այնքան ժամանակ որ անոր հովանին մեր վրայէն անպակաս է»:

*** «Ազդակ» հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ տարագիրներու տեղաւորման մասին (11 նոյեմբեր).—

Մեր առած վերջին տեղեկութեանց համաձայն մինչեւ հիմա աւարտած է ամբողջական շինութիւնը 15 բնակարաններու: 100ի մօտ բնակարաններու ալ պատերը կառուցուած են եւ յոյս կայ որ մինչեւ նոյեմբերի վերջը 200 տուներ բնակելի վիճակի մէջ դրուին:

Կը տեղեկանանք նաեւ որ կիներու եւ երախաներու մօտակայ գիւղերու մէջ տեղաւորման աշխատանքները սկսած են մարզպանի Պէքաայի պատուիրակին հսկողութեանը տակ: Ոստիկան - զօրքի հրամանատարութիւնը կը կատարէ բնակարաններու ընտրութիւնն ու փոխադրութիւնը: Շուտով տեղաւորուած կ'ըլլան բոլորը:

Բժշկական վերջին քննութիւնները կը հաստատեն որ Այնճարի գաղթականները հիւանդութեան եւ տկարութեան պատճառաւ բնակարաններու շինութեան աշխատանքներուն մէջ գործելու ի վիճակի չեն: Բոլորն ալ հանգիստի պէտք ունին: Նկատի ունենալով այդ պարագան, ֆրանսական իշխանութիւնը որոշած է Պէյրութէն եւ ուրիշ վայրերէ 10 օրուան համար 500 գործաւոր փոխադրել Այնճար, որպէսզի աշխատանքէ զերծ մնան Ճէպէլ Մուսացի Հայերը եւ հանգիստ ընեն:

Միւս կողմէ ուրախութեամբ կը տեղեկանանք թէ Օգնութեան Խաչի Պէյրութի վարչութիւնը մասնաւոր յանձնախումբեր նշանակած է, ի նպաստ Այնճարի գաղթականներուն հագուստ հանգանակելու համար թաղերու եւ շուկաներու մէջ: Արդէն ձեռնարկած են աշխատանքի:

Վստահ ենք որ մեր բոլոր հայրենակիցներն ալ պիտի մասնակցին հանգանակութեան, մասամբ մեղմելու համար Ճէպէլ Մուսացի գաղթականներու խոր թշուառութիւնը:

*** Ազգային Միութեան Դիւանն ալ կը հաղորդէ հետեւեալ կոչը.—

Այս օրերս, ձմրան եղանակին սկիզբը, մեր գաղթական արենակիցները նոր կարիքի մը առջեւ կը գտնուին:

Լիբանանի Հայ Օգնութեան Խաչը գործակցութեամբ Պէյրութի Աղքատասիրաց եւ Ս. Նշանի Աղքատախնամին Պէյրութի եւ Լիբանանի կարգ մը շրջաններուն մէջ կազմակերպած է յանձնախումբեր որոնք պիտի ձեռնարկեն հագուստ, կօշիկ, գուլպայ, շապիկ եւ այլն հաւաքելու: Անոնք սիրով պիտի ընդունին ամէն տեսակ նուէր Այնճարի եւ Ռաս Իւլ Այնի մեր տարագիրներուն համար:

Նոր ճակատ Պալքաններու եւ Միջերկրականի մէջ

Պալքանեան թերթերը կը շարունակեն հակասական տեղեկութիւններ հրատարակել նոր խմբակցութեան մը մասին, որ պիտի կազմուի նախաձեռնութեամբ Իտալիոյ կամ Թուրքիոյ: Այս առթիւ բոլորն ալ կը հասկցնեն թէ Գերմանիա եւ Խ. Միութիւնը մտահոգութեամբ կը հետեւին այս ձեռնարկին:

Ուրիշ աղբիւրներէ կը հաղորդեն թէ Իտալիա չուզեր որ եւ է նախաձեռնութիւն ստանձնել այս մասին եւ կը գոհանայ ուշադրութեամբ հետեւելով դէպքերու ընթացքին: Աւելի շատ կը խօսուի Թուրքիոյ նախաձեռնութեան վրայ: Այս տեսակէտէն ուշագրաւ են թուրք մամուլին հրատարակութիւնները: Այսպէս, Թուրքերէն «Թան»ի մէջ գրադէտ Ազա Կիւնտիւզ խօսելով իտալեւթուրք դաշնակցութեան մը մասին, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.

— «Եթէ Թուրքիա եւ Իտալիա այսպիսի դաշնակցութիւն մը կամ սերտ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

համաձայնութիւն մը կնքեն, բացարձակ է որ, երկու պետութիւններն ալ նոյն բարեկամական եւ մարդկային զգացումներէն ներշնչուելով է որ պիտի ընեն անիկա։

Միջերկրականի հաւասարակշռութեան տեսակէտէն, կասկած չկայ թէ շատ օգտակար պիտի ըլլայ այսպիսի ուխտ մը։ Իտալիա եւս, որ ցոյց կուտայ թէ հեռատես վարչութեան մը տակ կը գտնուի, իբրեւ այս հաւասարակշռութեան գլխաւոր մէկ տարրը, գոհ է անկէ։ Կարգ մը քաղաքական դէպքեր եւ գրոյցներ յետին միտումներով հրապարակ հանուելուն համար անմիջապէս կը հերքուին։ Իսկ այս գրոյցը, մինչեւ այս վայրկեանս կողմերէն ոչ մէկը չէ հերքած. որովհետեւ անիկա խաղաղութիւնը ապահովելու, հաւասարակշռութիւնը ամբողջացնելու, իրաւունքներն ու հաւասարութիւնները հաստատելու նպատակը հետապնդող գրոյց մըն է։ Եթէ իր արդիւնքը ուշանայ իսկ, իր էութիւնը արժէքաւոր է։ Ահա այս պատճառով է որ իմաստալից եւ ճիշդ կը գտնենք անոր չհերքուիլը»։

*** Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ քաղաքական շրջանակներու մէջ շրջած լուրի մը համաձայն, կարելի կը նկատուի Պալքան-Միջերկրականեան դաշինք մը Թուրքիոյ, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Յունաստանի, Եուկոսլավիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ։ Ուրիշ գրոյցի մը համաձայն, Մոսկուայի Թուրք դեսպանը խորհրդային կառավարութեան հաղորդած է այս կարգի ծրագրի մը գոյութիւնը։ Բացորոշ է Թուրքիոյ շահը այսպիսի դաշինքի մը մէջ. Ռումանիա, Եուկոսլավիա եւ Յունաստան եւս նպաստաւոր կ'երեւան, բայց առ այժմ ստոյգ լուրեր կը պակսին Իտալիոյ դիտաւորութեանց մասին։ Քանի մը օր առաջ «Թան»ի թղթակիցը կը հաղորդէր թէ Իտալիա հասկցուցած է որ հակառակ չէ չէզոք խմբակցութեան մը կազմութեան՝ հարաւային-արեւելեան Եւրոպայի մէջ, բայց կը կարծէ թէ այդպիսի խմբակցութիւն մը շատ աւելի դիւրութեամբ կը յաջողի, եթէ փորձուի մեծ պետութիւններէն դուրս։ Գալով Պուլկարիոյ, եթէ իսկապէս միանայ ծրագրուած խմբակցութեան, պիտի հարկադրուի զոհել իր հողային պահանջները։ Մինչեւ վերջերս Պուլկարիա կը մաղթէր որ յաջողի ռուսեւթուրք համաձայնութիւնը, որպէսզի անոր շնորհիւ կարենայ ետ առնել Տոպրուճան։ Ամէն պարագայի մէջ, ծրագրուած դաշինքը երբեք հաճութեամբ չի դիտուիր Մոսկուայի եւ Պերլինի մէջ եւ հաւանական է որ երկուքն ալ ամէն միջոց փորձեն, զայն խափանելու համար։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ արտաքին նախարարը ճառ մը խօսելով, պարզեց երկրին քաղաքականութիւնը։ Այս առթիւ չեշտեց թէ ամենասերտ բարեկամութեամբ միացած են Իտալիոյ հետ եւ թէ երկու երկիրներուն ճակատագիրը իրարու կապուած է դարերէ ի վեր։ Պալքաններու մասին ալ խօսելով, նախարարը գոհունակութեամբ յիշեց թէ յարաբերութիւնները կը բարւոքին Եուկոսլավիոյ հետ, իսկ Ռումանիոյ հետ կարգ մը խնդիրներ ունին։ Խ. Միութեան հետ եղած յարաբերութեանց մասին եւս լաւատես յայտարարութիւններ ըրաւ, իսկ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մասին ըսաւ.— «Քանի որ մենք պատերազմին չենք մասնակցիր, մեր յարաբերութիւնները չեն փոխուած»։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԵՐԳԵՐ յօրինելու համար երկու մրցանակներ հաստատուեցան Փարիզի մէջ, առաջինը 10,000, երկրորդը 5000 ֆրանքի։ Պայմանաժամն է վեց ամիս։ Արձակուրդ ստացած զինուորները պիտի հրաւիրուին ունկնդրելու, իրենց սիրած երգերը քուէարկելու համար։

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ ազգ. պաշտպանութեան փոխառութիւնը, 500 միլիոն մարք, արձանագրուեցաւ մեծ խանդավառութեամբ, որոշուած գումարէն ալ 100 միլիոն մարք աւելի։ Այս յաջողութիւնը ապացոյց կը համարուի թէ Ֆինլանտա կրնայ դիմանալ տնտեսական ճնշումին։

Հոլանտա եւ Ամերիկա

Ամերիկա հսկայ կղզի մըն է, Եւրոպայի դիմաց։ Միացեալ-Նահանգներու կղզիացումի քաղաքականութիւնը, որ վարդապետութեան ձեւ առած է, ապահովաբար կը բխի այդ աշխարհագրական դիրքէն։ Եւ սակայն ամերիկացի բազմաթիւ քաղաքագէտներ կան, որոնք կ'աշխատին քանդել այդ վարդապետութիւնը, աւելի ճիշդ՝ մերժել Ամերիկայի «կղզի»ի հանգամանքը։ Հաղորդակցութեանց միջոցներու զարգացումը եւս կը նպաստէ այդ պայքարին։ Եւ ճիշդ ինչպէս Անգլիացիները կ'ըսեն թէ բրիտանական կղզիներուն սահմանները կը գտնուին Հռենոսի վրայ, Մ. Նահանգները եւս — գէթ կղզիացումին հակառակորդները — կը յայտարարեն թէ Ամերիկա սահմանակից է Եւրոպայի։

Ահա թէ ինչու Միացեալ Նահանգները մեծ շահագրգռութիւն ցոյց կուտան եւրոպական վէճերու մասին, հակառակ իրենց «կղզեբնակութեան», հակառակ իրենց հեռաւորութեան, հակառակ իրենց չէզոքութեան։ Եւ ինչպէս համակրանք յայտնեցին Ֆինլանտայի դատին, երբ Ռուսերը սկսան նեղել այս պզտիկ երկիրը, այնպէս ալ հետաքրքրուեցան Հոլանտայի տագնապով, որ սուր հանգամանք ըստացաւ անցեալ շաբաթ՝ գերմանական բանակին ճնշումին տակ։ Պատճառն այն է որ Ֆինլանտայէն մեկնած գաղութ մը Ամերիկեան խորհրդարանին տուած է բազմաթիւ ծերակուտականներ, եւ Հոլանտայէն մեկնած գաղութ մը հիմնած է Նիւ Եորքը, որ սկիզբները կը կոչուէր Նոր-Ամսթէրտամ։ Հոլանտայէն մեկնած գաղթականներէն կը սերի նաեւ Րուզվէլթ, Ամերիկայի նախագահը, որու հոլանտական անունը փաստ մըն է արդէն։

Ուրեմն, քաղաքական ու տնտեսական յարաբերութիւններէ զատ զգացական կապեր ալ կան, որ Ամերիկան կը միացնեն Եւրոպայի։

Ո՞ւր էր Ս. Մամասի պալատը

(ԻԲՐԵՒ ԶԲՕՍԱՆՔ)

Վեց ամիսէ ի վեր անկողին ինկած եմ, եւ բժիշկներն արգիլած են մտաւոր աշխատանքը։

Աշխարհիս վրայ ասկէ աւելի մեծ եւ անհարկու պատիժ չեմ տեսած, նոյն իսկ եռամեայ բանտարկութեան ընթացքին, երբ կը գտնուէի Կ. Պոլսոյ Կեդրոնական Բանտին մէջ, ի Մէհթէրհանէ, ուր ամէն տեսակ թերթ եւ գիրք ձեռք կը բերէինք, շնորհիւ անիրաւ կամ՝ աւելի ճիշդը՝ պիտանի «մամոնային»...։

Արդ, ներկայ յօդուածս կը գրեմ, իմ անձնական մատենադարանէս հեռու, իբրեւ զբօսանք։

Հայկական Ընդհ. Դրամագիտութեան գործիս մէջ (երես 82) ըսած եմ, թէ բիւզանդական Վասիլ կայսրը՝ 867ին՝ քանի մը դաւակից ընկերներով կ'երթայ կը սպաննէ հայածին Միքայէլ Գ.ը (842—867), Բիւզանդիոնի կից Ս. Մամասի պալատին մէջ, որ կը գտնուէր արդի Ղալաթիոյ Թաղը, եւն.։

Ես այդ եզրակացութեան հասած էի այն պատճառով, որ Սուրբ Մամասի ոճիրէն անմիջապէս ետք՝ դաւադիրները ծովի վրայ երկար ճամբորդութիւն կատարելով՝ գացած ոտքի հանած են արքունի Մեծ Պալատին հայ պահապաններն ու հայ պահապանապետը, Արտաւազդ, զահ բարձրացնելու համար միւս հայազարմ Վասիլ Ա.ը (867—886)։

Այս թուականին, արքունի Մեծ Պալատը կը գտնուէր Բուկոլէոնի մէջ, Մարմարայի ծովեզերքին վրայ, Ախըր-քափուի մօտերը, արդի Աթ-Մէյտանի՝ Սուլթան Ահմէտի հրապարակին ետեւը՝ դէպի ծով, հոն ուր Սիրքէճիէն մեկնող շոգեկառքին գիծը՝ Գում Գափու չհասած՝ երկուքի կը բաժնէ գետինն ու աւերակները։ 1884ին՝ եւրոպացի հնախոյզներ՝ իմ աչքերուս առջեւ պեղումներ կը կատարէին հոն, ի խնդիր Յուստինիանոս կայսեր պալատին, որ Մեծ Պալատ կոչուեցաւ յետոյ, Բլաքէրնայի արքունի պալատէն զանազանելու համար զայն։

Ինծ համար շատ երկար կը թուէր ծովային այս ճամբորդութիւնը, ուստի՝ հաւանական կը կարծէի Ղալաթիոյ մէջ փնտռել Ս. Մամասի պալատը, Ղալաթիոյ՝ ուր այնքան յիշատակարաններ կան բիւզանդական ու գենուական։ Բայց սխալած եմ. եւ ամօթ չեմ համարեր այս խոստովանութիւնը, մանաւանդ երբ ինքնակամ է, եւ ուրիշներու դրդումով չէ, խրծ բծանքով։

Համբաւաւոր բիւզանդագէտ Գ. Շլումբերգերի համաձայն՝ վերոյիշեալ Ս. Մամասի պալատն ու համանուն եկեղեցին կը գտնուէին Կ. Պոլսոյ արուարձաններէն արդի Եյուպի թաղին մէջ, յՈսկեղջիւր։ Այդ պալատն ու շրջակայ վայրերը՝ բիւզանդական կայսրերու իբրեւ ամարանոց, ճեմելավայր, ձիարձակարան, որսավայր, եւ այլ զբօսանքի յատկացուած էին, իրենց զանազան վանքերով, մատուռներով, բազմաթիւ սրբավայրերով եւ ուխտատեղիներով։

Ֆաթիհի կողմէ Կ. Պոլսոյ գրաւման ժամանակ, ճիշդ առ ճիշդ՝ 1453 Մայիսի 28—29ին, բիւզանդական այս փառաւոր ու վիթխարի մայրաքաղաքին եւ անմիջական դրացնութեան մէջ կը գտնուէին հինգ հարիւր եկեղեցիներ, որոնց գլխաւորները մզկիթի վերածուած են, մաս մըն ալ՝ բաղնիքի եւ մթերանոցի, իսկ մնացած մասը՝ քարահանքի։

Բիւզանդիոնի այս հինգ հարիւր եկեղեցիները կրնանք բաղդատել մեր դարաւոր ու սգաւոր Անի քաղաքի առասպելական կոչուած «հազար եւ մէկ» եկեղեցիներու հետ, որոնց հետքերը քայլ առ քայլ քննած եւ համբուրած եմ պապակած շրթունքով։

Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Ժ. ԿՐԻՆՖԻԼՏ

Թէհրանի «Ալիք»էն ցաւով կ'իմանանք թէ Հոկտեմբեր 21ին մեռած է եկեղց. վարչութեան նախագահը՝ տոքթ. Ժէյմս Կրինֆիլտ եւ յուղարկաւորութիւնը կատարուած է մեծ հանդիսաւորութեամբ։ Ծնած էր 1870ին, Թաւրիզի մէջ։ Հազիւ 7—8 տարեկան, ծնողները կը փոխադրեն Գերմանիա, Կէօթինկ քաղաքը, ուր կը ստանայ տարրական կրթութիւն։ Ճեմարանի շրջանը լրացնելով, 1890ին կ'անցնի Լայփցիկի համալսարանը, եւ կը հետեւի ընկերային գիտութեանց եւ իրաւաբանութեան։ Յաջողութեամբ վերջացնելով համալսարանը, Կրինֆիլտ 1895ին կ'անցնի Պերլին եւ կը մտնէ համալսարանի իրաւագիտական ճիւղը, կատարելագործելու համար իր մասնագիտութիւնը։ 1899ին կ'անցնի Բագու եւ ամուսնանալով մեծահարուստ Թումանեանի աղջկան հետ, կ'ունենայ երեք զաւակներ, որոնք նոյնպէս ստացած են գերմանական կրթութիւն։ Բագու մնալով 3—4 տարի, Կրինֆիլտ 1903—4ին կ'անցնի Թաւրիզ, 1905ին՝ նորէն Գերմանիա եւ կը հաստատուի Պերլինի մէջ, ուր ուսուցչական պաշտօններ վարելէ վերջ, քանի մը ընկերներու հետ կը հաստատէ առեւտրական տուն մը, «Մասիս»։ Կը հետաքրքրուի նաեւ Պերլինի հայ գաղութին ազգային գործերով եւ կը ծանօթանայ Տոքթ. Լեփսիուսի հետ։ 1914ին Հայեւգերման ընկերութեան օժանդակութեամբ եւ Տոքթ. Կրինֆիլտի խմբագրութեամբ լոյս կը տեսնէ ամսագիր մը, «Մեսրոպ»։ 1918ին կը նշանակուի դեսպան Հայկական Հանրապետութեան, յաջողութեամբ վարելով իր պաշտօնը։ 1936ին նորէն կը վերադառնայ իր ծննդավայրը, Թաւրիզ, եւ ապա վերջնապէս կը հաստատուի Թէհրան, նուիրուելով հանրային աշխատանքներու։ Իր գլխաւոր գործերէն մէկն եղաւ վերամշակել ազգային-եկեղեցական օրէնքը, զայն յարմարցնելով Իրանի պետական օրէնքներուն, աջակցութեամբ առաջնորդ Ներսէս արք. Մելիք-Թանգեանի։

*** Յուղարկաւորութեան առթիւ դամբանականներ խօսած են Բժ. Յ. Ստեփանեան, յանուն Թէհրանի Համայնական վարչութեան, Պ. Յ. Թադէոսեան, «Ալիք»ի խմբագիրը՝ Անտրէ Տ. Օհանեան եւ ուրիշներ։

ՀԱՄԱԿՐԱՆՔ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Օրիորդ մը 50 ֆրանք տրամադրած է, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներուն։

Ուղեգիծ

«Յուսաբեր» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (8 նոյ.)․

— «Շատ բան ըսուած է ու գըրուած հայ ժողովուրդի քաղաքական մտքին ու որոնումներուն համար, անոր ընդունակութիւններուն, ճարտարութեան եւ յաջողութիւններուն համար, թեր կամ դէմ։

Տեղը չէ այս խնդիրը քննելու, որ մեծապէս շահեկան է եւ պէտք է քննութեան ու վերաքննութեան ենթարկուի, հայ քաղաքական մտքին յատկանիշը ցոյց տալու համար Հայոց պատմութեան մէջ։

Կարեւորը, այժմէականը, այս պահուս ներկայ կացութեան մէջ յարմարագոյն ճամբան փնտռելու փորձն է։ Անշուշտ, ոչ թէ իբրեւ գործնական քայլ, այլ իբրեւ տեսութիւն ու նախապատրաստութիւն ապագայ անակնկալներու առջեւ։ Իբրեւ որոնում։

Կասկած չկայ, որ մենք, արտասահմանի գաղութներու մէջ, որ եւ է քաղաքական նպատակներ չունինք։ Մեր միակ մտահոգութիւնը՝ մեր գոյութեան ու զարգացման ապահովումն է, խաղաղութեան մէջ։ Կենսական մտահոգութիւն մը՝ որ ինքնին քաղաքականութիւն մը կրնայ կազմել։

Ուր, որ երկիրներու մէջ որ ապահով կը զգանք մենք մեզ ու կ'ապրինք, պէտք է բաղձանք ու ջանանք որ շարունակուի այդ ապահովութիւնը։ Ուր կայ զարգացման հնարաւորութիւն, պէտք է աշխատինք որ այդ հնարաւորութիւնը աւելնայ, աճի ու ամրանայ։

Այս պահուս, կ'ապրինք երկիրներու մէջ, որոնց կեանքի պայմանները, քաղաքական ազատութեամբը, կարգերու եւ իրաւունքներու հաւասարութիւններովը շահագրգռուած ենք։ Մեծ թէ փոքր, այս երկիրները պէտք է հետաքրքրեն մեզ եւ մենք ոչ միայն պիտի փափաքինք, այլեւ պիտի աջակցինք անոնց, ամրանալու, անոնց կեանքի վերելքին ու մակընթացութեան ալիքին հետ մենք ալ կարենալ բարձրանալու համար։ Անոնց վերելքը՝ մերն է, եւ անոնց անկումը, տկարացումը, անխուսափելիօրէն, պիտի ըլլայ նաեւ մերը։

Այս մասին երկու կարծիք չի կրնար ըլլալ։

Ներդաշնակութիւն մեր եւ մեր բընակակից ժողովուրդի կեանքին ու պայմաններուն միջեւ. գործակցութիւն, փոխադարձ ճանաչողութիւն, համարում ու համակրանք։ Հիմնական կէտ մը, որ աչքի առջեւ պէտք է ունենանք շարունակ։

Սակայն բացի այս զուտ գաղթային ու առօրեայ, թէեւ կենսական շրջանակէն, ունինք դեռ աւելի լայնը, համազգայինը,— այսինքն՝ Հայ Դատը։

Կը ձգտինք եւ ինչ ուժգնութեամբ, կ'աշխատինք, եւ ինչ վրիպումներով եւ յուսախաբութիւններով, անոր լուծումին, քանի մը տասնեակ տարիներէ ի վեր։ Այդ լուծումը կապուած է անշուշտ մեր ներքին կեանքին ու կենսունակութեան, մեր քաղաքական հեռատեսութեան, բայց նաեւ մեծ չափով մը արտաքին պայմաններու հետ։

Ուրեմն, ոչ միայն ներքին, այլեւ արտաքին նպաստաւոր մթնոլորտի մէջ կրնայ շնչել մեր Դատը եւ ընթանալ դէպի ապահով լուծում։ Արդ, ի՞նչ մթնոլորտի մէջ կրնայ ապահով ըլլալ ան, եւ աւելի շատ հաւանականութիւններ ներկայացնել։

Կը թուի թէ առաջին ու էական պայմաններէն մէկը՝ փոքր ազգերու ազատագրութեան գաղափարին յաղթանակն է. անոնց ազատութեան ու անկախութեան, ինքնուրոյն գոյութեան հասկացողութեան ծաւալումը միջազգային կեանքին ու գործունէութեան մէջ»։

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Կեանքը Լիոնի մէջ

ԼԻՈՆ, 20 Նոյեմբեր.— Կրկնութիւն պիտի ըլլար նկարագրել զօրակոչի օրերուն պատկերը։ Հայ երիտասարդները սիրով պատասխանելով զօրակոչին, անմիջապէս մեկնեցան զանազան շրջաններ։ Զինուորներէ եկած նամակներէ կը տեղեկանանք թէ բոլորն ալ սիրուած են իրենց սպաներէն, եւ իրենց ֆրանսացի ընկերներուն պէս սիրով կը կատարեն զինուորական պարտականութիւնները։ Դժբախտաբար իմ գործս չէ մարդահամար կազմել, ճշգրիտ գաղափար մը տալու համար, բայց երբ նկատի առնենք Վիէնի թղթակցութիւնը (այդ գաղութը տուած է 100 զինուոր), եւ եթէ Լիոնի ու Վիէնի հայկական համրանքը բաղդատենք, կարելի է ըսել թէ Լիոնէն զինուորագրուած են 3—500 հոգի։ Ունինք անմիջապէս կանչուելիքներու երկրորդ դասակարգ մը, 1920ի դասը, եւ անոնք որ մէկ ամիս առաջ կանչուելով կրկին քննութեան ենթարկուեցան եւ մեծ մասով գործօն ծառայութեան ընդունակ գտնուեցան։

Իսկ երրորդ դասակարգին մաս կը կազմեն 20էն 48 տարեկանները, որոնք արձանագրուած են։ Կառավարութիւնը զինուորագրեալներու ընտանիքներուն կուտայ միեւնոյն նպաստը ինչ որ ֆրանսացի ընտանիքներու։ Այն ընտանիքները որ օրէնքէն անտեղեակ ըլլալով չեն օգտուած, կրնան տեղեկութիւններ ստանալ իրենց թաղի ոստիկանութենէն եւ պէտք եղած կարգադրութիւններն ընել։

Գալով աշխատանքի հրապարակին, շատ մը գործեր կանգ առած կամ նըւազած են։

Քանի մը շաբաթ առաջ կարգ մը ձուլարաններ եւ երկաթի գործարաններ աշխատաւորի պէտք ունենալով, մեր հայրենակիցները կրցան գործ ճարել այդ հաստատութեանց մէջ։ Պէրլիէ օթօի հսկայ գործարանն ալ բաւական թիւով Հայեր ներս առնելով, անգործութեան մղձաւանջէն ազատեց։

Դժբախտաբար վերջերս կառ. տը Վէզի մետաքսի գործարանը բաւական թիւով հայ կիներ արձակեց իբրեւ օտարական, մինչդեռ անոնց ամուսինները կամ զաւակները զինուորագրուած են եւ կը գտնուին իրենց պարտականութեան գլուխը։ Շատ անգամ անտեղեակ պաշտօնեաներ մեզ բոլորովին օտարի տեղ դնելով, այսպիսի թիւրիմացութիւններու պատճառ կը դառնան։

Ժողովուրդը կը յուսայ թէ այս խնդիրը կրնայ վերջնապէս կարգադրուիլ, երբ հաւաքական ձեռնարկ մը կատարուի։— Մ.

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ նախագահը հիւսիսային շրջանի ածխահանքերը այցելելով, ջերմապէս գովեց աշխատաւորներուն հայրենասիրութիւնը։ Այս առթիւ քաջալերական խօսքեր ուղղեց նաեւ լեհ բանուորներուն, որոնք մեծ թիւ մը կը կազմեն։ Նախագահը շեշտեց թէ անհրաժեշտ է տարեկան 60 միլիոն թոնի բարձրացնել հանքածուխի արտադրութիւնը։ Ասոր համար պիտի վարձուին 30,000 նոր բանուորներ։ Նախապէս 248,000 հանքագործներ կը բանէին, բայց այս թիւը 207,000ի իջած է, զօրաշարժին հետեւանքով։

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ կառավարութիւնը արտօնեց խորհրդային թերթերու մուտքը երկրին մէջ, հակառակ զանազան խմբակցութեանց ընդդիմութեան։

ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ արշաւանքին ֆրանսացի հրամանատարը, ծովակալ Կէփրաթ, մեռաւ հիւանդանոցին մէջ, երկու օրուան հիւանդութենէ մը վերջը։ 83 տարեկան էր։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԵՒ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ փոքրամասնութիւնները պիտի փոխանակուին մօտերս։ Այս առթիւ խառն յանձնաժողով մը կազմուած է։ Կը կարծուի թէ Գերմանիա պիտի փոխադրուին 115,000 գերմանացեղ բնակիչներ որ այժմ կը գտնուին Լեհաստանի ռուսական մասին մէջ, իսկ գերմանական շըրջանէն պիտի տեղափոխուին մէկ միլիոն Ուկրայնացիներ, Ռութէններ, Սպիտակ Ռուսեր եւ ուրիշ բնակիչներ։

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ վեց ճեպընթաց կառախումբեր վերսկսան բանիլ մինչեւ Չէրնաուցի, քանի մը մղոն հեռու Լեհաստանի նախկին սահմանագլուխէն։ Պատրաստութիւնները յառաջ կը տարուին, ուղղակի հաղորդակցութիւններ հաստատելու համար Պուքրէշի, Պերլինի եւ Վարշաւայի միջեւ, Չէրնաուցիի ճամբով, որ ամէնէն կարճն է ռումանական քարիւղը եւ ցորենը Գերմանիա փոխադրելու համար։ Այս ճամբան փակուած էր լեհական արշաւանքէն ի վեր։ Գերմանական պատուիրակութիւնը կը ճնշէ Ռումանիոյ վրայ, որպէսզի փոխադրութիւնները փութացնէ, ձմեռէն առաջ, մանաւանդ որ Դանուբը կը սառի վեց շաբաթէն։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կայսերական գերդաստանին անդամներէն իշխան Աւկուսթ Վիլհելմ ունկնդրութեան ընդունելով օտար թղթակիցները, յայտարարեց.— «Կայսերական գերդաստանին անդամներէն ոչ մէկը պիտի չմասնակցի որ եւ արարքի որ ուղղուած է Առաջնորդին դէմ։ Հիթլէրի դէմ ուղղուած որ եւ է արարք Հոհէնցոլէրն ընտանիքին կողմէ կը նկատուի Գերմանիոյ դէմ ուղղուած արարք մը»։ Փարիզի թերթերը հրատարակելով այս տեղեկութիւնը, կ'ըսեն թէ Միւնիխի մահափորձէն վերջը, Հիթլէր մասնաւոր ճնշում բանեցուցած է կայսերական գերդաստանին վրայ, մեղայի բերելու համար անոր անդամները, գլուխն ըլլալով դահաժառանգը։

ԼԵՀԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ հաստատուեցաւ Անժէ, 18րդ դարէն մնացած դղեակի մը մէջ։ Ֆրանսական, անգլիական եւ ամերիկեան դեսպաններն ալ նոյն շրջանին մէջ հաստատուած են։ Լեհաստանի Հանրապետութեան նախագահը եւ նախարարները նոր պաշտօնատեղին կը հասնին այս շաբթու։ Այդ «լեհական պետութիւնը» ունի մէկ մղոն երկայնութիւն եւ կէս մղոն լայնութիւն եւ կը գտնուի Լուարի հովիտին մէջ, Փարիզէն չորս ժամ հեռու, ինքնաշարժով։ Լեհաստան ունէր 36,000,000 բնակիչ, այս մանրանկար պետութիւնը պիտի ունենայ միայն 50 հոգի։ Ֆրանսական դեսպանատունը չորս պաշտօնեայ պիտի պահէ, մօտակայ պանդոկի մը մէջ, ամերիկեանն ալ չորս հոգի, բայց առանձին շէնքի մը մէջ որ ունի 6—8 յարկ։ Երբ լեհական կառավարութիւնը տեղաւորուի, դեսպանները պաշտօնական այցելութեան պիտի երթան եւ վարչական մեքենան պիտի բանի, մինչեւ որ բուն լեհական պետութիւնը վերահաստատուի։

ԶՈՐՍ ԱՄԻՍ բանտարկութեան դատապարտուեցաւ գրագէտ Անրի Ժանսոն, որ դրգռիչ գրութիւն մը հրատարակած էր փետրուար 9ին, յեղափոխական թերթի մը մէջ։ Ամբաստանեալը նախապէս 18 ամսուան բանտարկութեան դատապարտուած էր ի բացակայութեան, բայց վերաքննութեան դիմեց։— Պրիվի պատժական ատեանը ութ ամիս բանտարկութեան դատապարտեց համայնավար քաղաքապետ մը, պատերազմին շարունակութեան դէմ խօսած ըլլալով։

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ սպարապետը յայտարարեց թէ ոչ մէկ զինուոր պիտի արձակուի։ «Արձակումը կախում ունի զինուորական ընդհանուր կացութենէն։ Կարելի չէ բանակը ցրուելու մասին խօսիլ, երբ տակաւին անստոյգ է դէպքերու ընթացքը արեւմտեան Եւրոպայի մէջ։ Անշուշտ զոհողութիւն մըն է զէնքի տակ մնալ, պատրաստ՝ որ եւ է բանի, բայց այդ զոհողութիւնը ոչինչ է բաղդատելով արշաւանքի մը հետեւանքներուն հետ, երբ Զուիցերիան ալ ռազմադաշտի վերածուի։ Մեր ժողովուրդը պէտք է հասկնայ թէ վտանգը շատ հեռու չէ եւ թէ այժմ կարելի չէ ցրուել զինուորները»։

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Հ. Գաղթ. գրասենեակէն ստացանք հետեւեալ ազդը.—

Այն հայ զինուորները որ կատարած են իրենց զինուորական գործօն ծառայութիւնը ներկայ պատերազմէն առաջ եւ խնդրագիր տուած են ֆրանսահպատակ դառնալու համար, բայց դեռ պատասխան չեն ստացած, թող հաճին Գաղթ. գրասենեակը (71, Ave. Kléber) հաղորդել հետեւեալ տեղեկութիւնները.

1.— Ե՞րբ են կատարած իրենց հպատակութեան դիմումը։ 2.— Զինուորական ծառայութեան շրջանը։ 3.— Այն հասցէն որ տրուած է իրենց դիմումը կատարած ատեն։

Le Gerant : H. STEPHAN   Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17. Rue Damesme . . Paris (13)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameane, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 24 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 24 Novembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4204

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿԱՏԱՐԵԱԼ ՊԱՇԱՐՈՒՄ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ

ՈՉ ՆԵՐԱԾՈՒՄ, ՈՉ ԱՐՏԱԾՈՒՄ

Գերմանական եւ կու սուզանաւեր խորտակուեցան

Անգլիոյ վարչապետին ազդարարութենէն անմիջապէս վերջ, ֆրանսական կառավարութիւնն ալ պաշտօնապէս հաղորդեց թէ Ֆրանսայի նաւատորմը սերտօրէն պիտի գործակցի, սաստկացնելու համար Գերմանիոյ պաշարումը, իբրեւ պատասխան Գերմանիոյ «ականային» պատերազմին, որ չի յարգեր միջազգային օրէնքները: Այս առթիւ Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Գերմանիան ալ ստորագրած է 1930 օգոստոս 22ի դաշնագիրը ընդծովեայ պատերազմի մասին, իսկ պատերազմէն մէկ չարաթ առաջ յայտարարած էր թէ պիտի չընկղմէ առեւտրական նաւ մը, մինչեւ որ չապահովուի անոր ուղեւորներուն եւ նաւաստիներուն պաշտպանութիւնը: Հակառակ այս յանձնառութեանց, գերմանական սուզանաւերը ծովուն վրայ կը լքեն իրենց զոհերը, ինչպէս պատահեցաւ ֆրանսական «էմիլ Միկէ» շոգենաւին: Գերմանիա ստորագրած է նաեւ Լա Հէյի 8րդ պայմանագիրը (1907 հոկտեմբեր 1), որ կ'արգիլէ ականներ գործածել, երբ անոնք անվնաս չեն դառնար իրենց խարիսխէն փրթելէ վերջը: Այս պայմանագիրը կը տրամադրէ նաեւ որ նախապէս լուր տրուի, երբ ականներ կը ցանուին: Բայց եւ այնպէս, Գերմանիա հարիւրաւոր ականներ ցանած է առանց ազդարարութեան, պատճառ դառնալով բազմաթիւ նաւերու խորտակման, ինչպէս եւ շատ մը կիներու եւ մանուկներու մահուան: Ուրեմն Գերմանիա բռնաբարած է միջազգային օրէնքը, որպէսզի անգլիական ափերը անմատչելի դառնան չէզոք նաւերու համար: Իբրեւ հետեւանք այս ապօրինութեան, Անգլիա եւ Ֆրանսա կը կարծեն թէ բարոյապէս եւ իրաւապէս իրաւունք ունին փոխադարձ միջոցներ ձեռք առնելու, ինչպէս ըրին 1915ին:

Մինչեւ հիմա Անգլիա եւ Ֆրանսա իրենց նաւային գործողութիւնները սահմանափակած էին գերմանական ներածումներուն դէմ, հետեւեալ երեք միջոցներով.— 1. Գրաւել արգիլեալ ապրանքները: 2.— Բանակցիլ Գերմանիոյ չէզոք դրացիներուն հետ, որպէսզի ջանան ընկալեալ սովորութեանց սահմանին մէջ պահել իրենց արտաքին առեւտուրը եւ արգիլեալ ապրանքներու փոխադրութիւնը դէպի ի թշնամի երկիրը: 3.— «Պաշարողական գնումներ» կատարել, այսինքն Գերմանիոյ չէզոք դրացիներէն գնել այն ապրանքները որ կենսական են թշնամի պետութեան ազգային պաշտպանութեան համար:

Հիմա որ պաշարումը պիտի սաստկանայ, Գերմանիա անտեսական ծանրագոյն հարուածը պիտի կրէ, որովհետեւ այսուհետեւ օտար հրապարակներու հետ առեւտուր պիտի կրնայ ընել միայն երկաթուղիով կամ Պալթիկ ծովէն, եւ պիտի զրկուի ամերիկեան, ափրիկեան եւ ասիական բոլոր շուկաներէն, որոնք իր գլխաւոր աղբիւրներն են, օտար դրամ ճարելու համար:

Ֆրանսական տորմիղը Գերմանիոյ պաշարումը պիտի կատարէ գլխաւորաբար Միջերկրականի վրայ — Սուէզ եւ Ճիպրալթար— եւ հարաւային Ատլանտեանի մէջ: Ֆրանսացիները համոզուած են թէ երբ Գերմանիա զրկուի օտար հրապարակներէն, իր գործուած ապրանքները ծախելու համար, պիտի չկրնայ դրամ գտնել, հում նիւթեր ճարելու համար: Ճիշդ է որ անգլեւֆրանսական նոր գործակցութիւնը մեծ վնաս պիտի պատճառէ չէզոք նաւագնացութեան, բայց այս վնասը անխուսափելի է, քանի որ հետեւանքները շատ աւելի ծանր պիտի ըլլան, եթէ Գերմանիա կարենայ անարգել շարունակել ականներու պատերազմը:

Անգլիական կառավարութիւնը հաւաստեց թէ կարելի միջոցները ձեռք պիտի առնէ, որպէսզի չէզոք նաւագնացութիւնը նուազագոյն վնասը կրէ նոր գործողութեանց հետեւանքով:

Նոյեմբեր 18ին վերջացող շաբթուն անգլիական մարտանաւերը բռնած են 14,000 թոն ապրանք, որ սահմանուած էր Գերմանիոյ:

*** Նոր տեղեկութեանց համաձայն, 18ի կը հասնի վերջին օրերու ընթացքին ընկղմած նաւերուն թիւը: Իտալական երկրորդ նաւ մը, «Ֆիանոնա» (6660 թոն) եւս ականի մը զարնուեցաւ, բայց ջուրին երեսը մնացած ըլլալով, անգլիական նաւահանգիստ մը առաջնորդուեցաւ նաւաձիգներու միջոցաւ: Նաւը ճեղքուած եւ ծանրապէս վնասուած էր, բայց 33 նաւաստիները յաջողեցան ջուրը պարպել եւ կանգուն պահել, մինչեւ որ նաւաձիգները օգնութեան հասան:

Միեւնոյն ատեն Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը հաղորդեց թէ անգլիական մարտանաւ մը 14 ռումբ արձակելով հրկիզած է գերմանական շոգենաւ մը, Իսլանտայի մօտերը: Նաւաստիները գերի բռնուեցան, իսկ նաւը ժայռի մը զարնուելով երկուքի բաժնուած է: Կը կարծուի թէ այս նաւը, որ ունէր 4100 թոն տարողութիւն, Իսլանտայի նաւահանգիստը ապաստանած էր ուրիշ նաւերու հետ, պատերազմի յայտարարութենէն վերջը եւ թէ կը ծածկէր անունը:

Իտալական երկրորդ նաւին խորտակումով եօթնի կը հասնի ընկղմած չէզոք նաւերուն թիւը: Նոյն օրը անգլիական թորփիլահալած մըն ալ ականի զարնուելով ընկղմեցաւ, իսկ ֆրանսական թորփիլանաւ մը ոչնչացուց երկու գերմանական սուզանաւեր, ինչպէս կը հաստատէ պաշտօնական զեկոյցը:

*** Նորվեկիոյ եղերապահ նաւերը կը հաղորդեն թէ տեսած են գերմանական ջրօղանաւեր որոնք 600 քիլոնոց ականներ կը տեղաւորէին: Ուրիշ լուրի մը համաձայն, գերմանական օդանաւեր ական կը ցանեն ծովերուն վրայ:

*** Իտալական թերթ մը կը գրէ թէ ծովային պաշարումը մահացու հարուած մը պիտի հասցնէ Գերմանիոյ: Չէզոք պետութիւնները վերապահ դիրք մը բռնած են առ այժմ: Գալով Գերմանիոյ, կը սպասէ չէզոք պետութեանց բողոքին ընթացքին, անոր համեմատ որոշելու համար իր դիրքը:

*** Անգլիոյ ելմտական նախարարը յայտարարեց թէ պատերազմը օրական վեց միլիոն ոսկիի կը նստի Անգլիոյ (մօտ մէկ միլիառ ֆրանք): «Երկու ամիս առաջ ես երեսփ. ժողովին առաջարկեցի ամէնէն ծանր տուրքը որ երբեք ճնշած ըլլայ Անգլիոյ ժողովուրդին վրայ: Արդ, մեր երկրին վճռականութեան ամէնէն հրաշալի ապացոյցը այն եղաւ որ ժողովուրդը այնքան համակերպութեամբ եւ վաւերական ընդունեց այդ բեռը»:

150,000 ԼԵՀԵՐ կը բանին Ֆրանսայի ածխահանքերուն մէջ: Անցեալ պատերազմին հիւսիսային շրջանները մեծ մասով Գերմանիոյ ձեռքն անցած ըլլալով, ածխահանքերը չէին կրնար բանիլ, իսկ այժմ անընդհատ կը գործեն, ինչպէս հանրապետութեան նախագահն ալ անձամբ հաստատեց, այցելութիւն մը տալով եւ քաջալերելով բանուորները:

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Փարիզի ութերորդ ահազանգը հնչեց չորեքշաբթիէն հինգշաբթի լուսնալու գիշերը, տեւելով ժամը 12.10էն մինչեւ 1.5: Նոյն օրը ահազանգը հնչած էր նաեւ հիւսիսային շրջանին մէջ, ժամը 11.35էն 12.35: Որ եւ է դէպք չպատահեցաւ: Չորեքշաբթի իրիկուն ուրիշ ահազանգ մը լսուեցաւ ժամը 19.32էն 19.47, ինչպէս կը գրէ «Փոփիւլէռ»:— Օդը բացուած ըլլալով, գործունէութիւնը կ'աճի ցամաքի թէ ծովու վրայ, ինչպէս եւ օդին մէջ:

Գերմանիոյ պաշարումը պիտի սաստկանայ, ինչպէս ազդարարեց Պ. Չէմպըրլէն: Անգլիական եւ ֆրանսական տորմիղները ամէն միջոց ձեռք առած են, խափանելու համար Գերմանիոյ թէ ներածումները եւ թէ արտածումները, ինչ որ ալ ըլլան: Կարգ մը նոր նաւեր ալ ընկղմեցան, գերմանական ականներու միջոցաւ, մէկը անգլիական թորփիլահալած մը: Իսկ ֆրանսական մարտանաւ մը խորտակեց երկու գերմանական սուզանաւեր:

Միւնիխի մահափորձը կատարեալ հանելուկի մը հանգամանքն առած է: Գերմանական ոստիկանութիւնը յայտնապէս կ'ամբաստանէ բրիտանական Ինթէլիճընսը (Ապահովութեան Տեսչութիւն), իբրեւ թէ ձերբակալած ըլլալով անոր երկու անդամները, հոլանտական սահմանին վրայ:

Անգլիոյ պատերազմական նախարարը, որ վերջերս արեւմտեան ճակատը գացած էր, երեսփ. ժողովին մէջ յայտարարեց թէ դաշնակից ուժերը կ'աճին օրէ օր: Ֆրանսայի մէջ կը գտնուին աւելի քան 158,000 անգլիացի զինուորներ, իսկ մօտ մէկ միլիոն զինուորներ ալ կը մարզուին Անգլիոյ մէջ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆ ՈՒՂՂՈՒԹԵԱՄԲ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 159, Նոյեմբեր 22, առաւօտ.— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք գիշերուան ընթացքին:

Զեկոյց թիւ 160, իրիկուն.— Օդանաւային գործունէութիւն երկու կողմէն, ցերեկուան ընթացքին: Երկու թշնամի սուզանաւեր, որուն մէկը երեւան հանուած էր օդանաւային ուժերու կողմէ, խորտակուեցան միեւնոյն թորփիլանաւին կողմէ, երեք օրուան ընթացքին:

*** Օդը բացուած ըլլալով, ֆրանսական եւ գերմանական հրետանիները աւելի մեծ գործունէութիւն ցուցնել սկսան հարիւր մղոն ճակատին վրայ, Հռենոսի եւ Մոզէլի միջեւ: Ծանր թնդանօթաձգութիւն տեղի ունեցաւ Սարպրուքէնի եւ Վիսէնպուրկի շրջանին մէջ: Վերջին երկու գիշերուան պայծառ լուսինը օգնեց նմանեւ պահակախումբերու գործունէութեան եւ երկու կողմերու օդանաւերը արշաւներ կատարեցին փոխադարձաբար: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ երեքշաբթի օր վար առնուած գերմանական երեք օդանաւերով, Գերմանիա 55 օդանաւ կորսնցուցած կ'ըլլայ արեւմտեան ճակատին վրայ: Զանազան լուրերու համաձայն, գերմանական սպայակոյտը նոր ուժեր աւելցուցած է այն 70 զօրաբաժիններուն վրայ որ դիրք բռնած են Մաժինոյի գծին դիմաց: Կարգ մը աղբիւրներ կ'ըսեն թէ մօտ 100,000 երիտասարդ զինուորներ հասած են Հռենոսի շրջանը, իբրեւ յաւելուածական ուժ: Վերջապէս նոյն աղբիւրներուն համաձայն նոր զինուորներ մարզելով ձմրան ընթացքին, Գերմանիա պիտի կրնայ 120 զօրաբաժին կազմել մինչեւ գարուն: Բայց այս թիւը նորէն վար կը մնայ ֆրանսական բանակին թիւէն:

Զուիցերիական թերթերը կը գրեն թէ չարժանիւներով օժտուած բազմաթիւ լաստեր յանձնուած են Հռենոսի գերմանական բանակին, հաւանաբար անակնկալ մը սարքելու եւ գետը անցնելու համար: Այս լաստերէն իւրաքանչիւրը կրնայ փոխադրել 50 զինուոր կամ հրասայլ մը, եւ այնքան զօրաւոր է որ կրնայ դիմադրել գետին յորձանքներուն: Կը կարծուի թէ այս լաստերը պիտի գործածուին կամ գիշերը, եւ կամ ցերեկ ատեն, արուեստական մշուշի մէջ, մինչ խոշոր անկարգելներ վար պիտի իջեցնեն գնդացիր արձակողներ, օգնելու համար գործողութեանց: Իսկ «Թան»ի զինուորական աշխատակիցը կ'իմանայ թէ գերմանական նոր զօրաբաժիններ տեղափոխուած են դէպի հոլանտական սահմանագլուխը եւ գերմանական ոչ մէկ զօրաբաժին ետ քաշուած է այդ ճակատէն:

*** Գերմանական օդանաւերը նոր արշաւ մը կատարեցին Անգլիոյ վրայ, թէ սպառնալով անգլիական նաւերուն եւ թէ հետազօտութիւններ կատարելով: Վեց խոշոր ռմբաձիգներ թռան Շէթլէնտ կղզիներուն վրայ եւ ռումբեր ձգեցին: Անգլիական օդանաւերը կրակ բացին, բայց կը թուի թէ իրենց նպատակին չհասան: Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ «անյաջող յարձակում մը կատարուեցաւ անգլիական նաւերուն վրայ եւ ետ մղուեցաւ հակօդային կրակով: Թշնամին յետոյ ռումբերով յարձակեցաւ ջրօղանաւի մը վրայ որ խարիսխ նետած էր եւ հրկիզեց զայն: Մարդկային կորուստ չունեցանք»:

Այս երկրորդ յարձակումն էր որ կը կատարուէր Շէթլէնտ կղզիներուն վրայ, որոնց ներքին մասերը իբրեւ խարիսխ կը ծառայեն անգլիական մարտանաւերուն: Առաջին յարձակումը տեղի ունեցաւ նոյեմբեր 13ին եւ այդ առթիւ անգլիական զեկոյցը կ'ըսէր թէ միայն ճագար մը զարնուեցաւ: Կը կարծուի թէ գերմանական օդատորմիղը շատ կարեւոր նպատակ մը կը հետապնդէ, պարբերաբար յարձակելով այս կղզիներուն վրայ:

Միեւնոյն օր գերմանական սաւառնակ մը երեւցաւ Քենթի ծովափին վրայ, հանդիպելով անգլիական մարտկոցներու կրակին: Գիւղացիները փողոց թափած էին, դիտելու համար ճակատամարտը: Գերմանական օդանաւը շատ բարձրէն կը թռչէր: Վերջապէս գերմանական ջրօղանաւ մը յարձակեցաւ անգլիական հակօդային մարտկոցի մը վրայ, առանց վնաս պատճառելու:

ԳԵՐՄԱՆԵՒՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ բանակցութիւնները կը շարունակուին առանց վերջնական ելքի մը յանգելու: Գերմանական պատուիրակութիւնը կը ջանայ բարեփոխել նախկին համաձայնութիւնը, մասնաւորապէս վճարման պայմանները, կարգ մը ապրանքներու փոխարէն մարք վճարելով, փոխանակ օտար դրամի կամ գերմանական արտադրութեանց: Բայց Ռումանացիները կ'ուզեն անփոփոխ պահել անցեալ մարտին որոշուած պայմանները, վախնալով մարքին անկումէն:

ՏԱՔ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ պիտի բաժնուին բոլոր զինուորներուն, մօտ օրէն, ինչպէս կը ծանուցանեն տեղական թերթերը:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԸ ԵՒ ՄԵՐ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ

Տասը տարիէ ի վեր Կապոյտ Խաչը չէ բացակայած երբեք ֆրանսահայ գաղութի հանրային կեանքէն, միշտ պատրաստ կատարելու իր պարտականութիւնը:

Պատերազմի այս տագնապալի օրերուն երբ ամէն տեղ բոլոր կանացի ձեռքերը շարժման մէջ են, խնամելու, սփոփելու, հիւսելու կամ կարելու համար, Ֆր. Կ. Խաչը կրկնապատկած է իր ճիգերը, բան մը աւելի ընելու նախանձախնդրութեամբ:

Շրջ. Վարչութիւնը չուտով կը լրացնէ, շնորհիւ Տիկին Վ. Բէօլէեանի աջակցութեան, իր առաջին 100 ծրարները, յանձնելու համար Զինուորներու Օգնութեան Մարմնին, որուն անդամ է նաեւ Ֆր. Կ. Խաչը: Այդ ծրարներուն մէջ մեր զինուոր տղաքը պիտի գտնեն իրենց քոյրերու ձեռքով հիւսուած տաքուկ գուլպայ մը, ծրար մը շօքոլա, երեք կտոր պանիր եւ օճառ մը:

Ասկէ զատ Շրջ. Վարչութիւնը իր մասնաճիւղերու օգնութեամբ կը պատրաստէ ուրիշ շարք մը «նուէր — ծրարներ», ղրկելու համար նոյնպէս զինուորներուն, անոնց պարունակութիւնը քիչ մը աւելի ճոխացնելով:

Սիրելի հայրենակիցներ, այս բոլորը շատ քիչ են ընդհանուր պահանջին առջեւ, մասնաւորաբար յառաջիկայ տօնական օրերուն, երբ Ֆրանսացի զինուորը ուրախութիւնը պիտի ունենայ իր «կնքամօր» նուէրը ստանալու: Մեր Միութիւնը 1000 կնքամայրներ կը համրէ իր մէջ, պէտք է նոյնքան մը մարտիկներ վայելեն անոր գուրգուրանքը:

Ահա այս նախանձախնդրութեամբ Շրջ. Վարչութիւնը կոչ կ'ուղղէ բոլոր սրտցաւ հայրենակիցներու, որպէսզի սիրայօժար տրամադրեն իրենց նուէրը «ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ՀԱՄԱՐ», երբ յառաջիկայ տասնըհինգ օրերու ընթացքին մեր ընկերուհիները դիմեն իրենց: Բոլորն ալ կրնան սրտաբուխ տալ իրենց կրցածը, նիւթ կամ դրամ, վստահ որ մեր զինուոր եղբայրները, որքան ալ հեռու իրենց տուներէն, ուրախութիւնը պիտի ունենան կաղանդը մեզի հետ տօնելու, իրենց ստացած նուէրներով:

Նուէրներ կ'ընդունուին նաեւ Շրջ. Վարչութեան հասցէով, 3, Rue Cacheux, Courbevoie (Seine).— ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Յ. Գ.— Այս առթիւ Շրջ. Վարչութիւնը «Յառաջ»ի տրամադրութեան տակ կը դնէ 375 ֆրանք, հինգ օրինակ (կէս գինով) «Յառաջ» նուիրելու համար հինգ զինուորական խմբաւորումներու:

Միւնիխի մահափորձին հանելուկը

Երէկ հաղորդած էինք Գերմանիոյ գաղտնի ոստիկանութեան տեղեկագիրը, որ կ'ըսէր թէ ձերբակալուած է Միւնիխի մահափորձին հեղինակը, ամն Կէօրկ Էլզէր: Նոր տեղեկութեանց համաձայն, գերմանական ոստիկանութիւնը կը ջանայ անգլիական Ինթէլիճընսին վրայ ձգել դաւադրութեան պատասխանատուութիւնը, պարզ գործիք մը համարելով Կէօրկ Էլզէրը: Գերմանական թերթերը հրատարակեցին պատկերները երկու Անգլիացիներու որոնք նոյեմբեր 9ին առեւանգուած են հոլանտական սահմանին վրայ, իբրեւ անդամները Ինթէլիճընսին: (Մահափորձը տեղի ունեցաւ նոյեմբեր 8ին): Այս Անգլիացիներէն մէկը սպաննուած է հոլանտական հողին վրայ, Կէսթափօյի գործակալներուն կողմէ: Անհետացած է նաեւ հոլանտացի կառավար մը, որ Անգլիացիներուն հետեւած էր մինչեւ սահմանագլուխ: Կը կարծուի թէ Հոլանտացին ալ սպաննուած է: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, այս երեքին առեւանգումը տեղի ունեցած է մահափորձէն քանի մը ժամ վերջը: Կէսթափօ երկու Անգլիացիները սահմանագլուխ բերել տալով, յաջողած է թակարդ մը լարել եւ ձեռք անցընել երկու գիւղ եւ մէկ ողջ մարդ: Նոյն լուրերուն համաձայն, հոլանտական կառավարութիւնը ծանուցագիր մը պիտի ուղղէ գերմանական կառավարութեան, այս դէպքին առթիւ:

*** Գերմանական անթելը շարք մը հարցումներ ուղղեց, որոնք խմբագրուած են ոստիկանութեան վերատեսուչին կողմէ: Ահաւասիկ այդ հարցումները, որոնք աւելի խորհրդաւոր հանգամանք մը կուտան մահափորձին.— 1. Ո՞վ կը ճանչնայ Կէօրկ Էլզէրը.— 2. Որո՞ւ հետ յարաբերութիւն ունէր ան.— 3. Ո՞ւր տեսնուած էր վերջին տարիներու ընթացքին.— 4. Ո եւէ մէկը կրնա՞յ ըսել թէ կը հետաքրքրուէ՞ր մասնագիտական գիտերով.— 5. Ո՞վ տեսած է զայն մինակ, ընկերովի, հանրակառքի եւ ինքնաշարժի մէջ, ծովու վրայ եւն.:

*** Գերմանական թերթերը Միւնիխի մահափորձին առթիւ յիշած էին նաեւ նախկին գործիչ մը, Օթթօ Շթրասէր, որ Զուիցերիայէն Անգլիա գնաց վերջերս եւ այժմ Հիթլէրի մահացու թշնամին կը համարուի: Շթրասէր յայտարարութիւն մը ուղղելով թերթերուն, կ'ըսէ թէ չի ճանչնար Կէօրկ Էլզէրը: Իր կարծիքով, այդ մարդը նոր Վան տէր Լիւպէ մըն է եւ թերեւս լուր անգամ չունի մահափորձէն, ինչպէս միւսը որ գլուխը վրայ տուաւ, իբրեւ հեղինակը Գերմանիոյ խորհրդարանին հրկիզման: Շթրասէր գերմանական ոստիկանութեան կը վերագրէ այս մահափորձն ալ եւ անխուսափելի կը նկատէ յեղափոխութիւն մը Գերմանիոյ մէջ: «Պատեհ ժամուն Հիթլէր եւ իր հրոսախումբը պիտի սրբուին անդիմադրելի յորձանքով մը: Յեղափոխութիւնը պիտի ծագի վերէն, երբ Գերմանիոյ համբերութիւնը սպառի պատերազմէն եւ անօթութենէն, երբ հասկնայ թէ յաղթութիւնը անկարելի է: Չեմ կարծեր թէ կը սխալիմ, եթէ ճշդեմ որ փրկութեան այդ ժամը պիտի հնչէ յառաջիկայ գարնան»:

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ լուրեր եւ զեկուցումներ պիտի հաղորդէ Լոնտոնի անթելը: Բացումը կատարուեցաւ առջի օր եւ այս առթիւ ճառ մը խօսեցաւ Թուրք դեսպանը, Րիւշտի Արաս, ջերմագին շնորհակալութիւն յայտնելով անգլիական կառավարութեան եւ գոչելով.— «Կեցցէ անգլեւթուրք բարեկամութիւնը»:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ երկրաշարժի ցնցումներ զգացուեցան արեւելեան նահանգներուն մէջ: — Գերմանական դեսպանը ունկնդրութեան ընդունուեցաւ նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւի կողմէ:

ԼԷՆԻՆԻ ՇՔԱՆՇԱՆԸ տրուած է Գերմանիոյ արտաքին նախարարին, Ֆոն Ռիպպէնթրոփի, ինչպէս կը հաղորդէ Հավաս:

ՇԷՅՔՍՓԻՐԻ գործերուն ռուսերէն լեզուով առաջին կատարեալ տպագրութիւնը լոյս պիտի տեսնէ մօտերս, Մոսկուայի մէջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Դաշնակիցներու ուժը օրէ օր կ'աճի

Անգլիոյ պատերազմական նախարարը հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ երեսփ. ժողովին մէջ.

— «Վերջին անգամ երբ խօսք առի այս ժողովին առջեւ, մենք Ֆրանսայի մէջ ունէինք 158,000 զինուոր: Այդ օրէն ի վեր ամէն շաբթու քանի մը հազար հոգի ալ անոնց հետեւեցան: Յառաջիկայ գարնան մեր զօրքին թիւը պիտի աւելնայ մեծապէս: Եւ այսպէս շարունակ, մինչեւ որ մեր դատը շահինք: Մօտ մէկ միլիոն զինուորներ այժմ կը մարզուին Անգլիոյ մէջ: Մաժինոյի գիծը որոշ չափով կը կազմէ պարտք մը որ կ'իյնայ ազատ ազգերուն վրայ. որովհետեւ ան գոհողութիւնն է երկրի մը որ եւրոպական ամէնէն մեծ դժուարութեանց մէջ իսկ չվարանեցաւ իր նիւթական աղբիւրներուն մէկ մեծ մասը յատկացնել այդ շինութեան: Մաժինոյի գիծը ունի երկու հարիւր մղոն երկայնութիւն, բայց Գերմանիոյ խօսքին հանդէպ տիրող անվստահութիւնը պահանջեց որ Ֆրանսայի այս պաշտպանութեան գիծը այդ սահմանէն ալ անդին անցնի: Մինչ Գերմանիա միայն երկու հարիւր մղոն սահմանագլուխ ունի Դաշնակիցներու յարձակման դէմ, Ֆրանսա գերմանական յարձակում մը նախատեսած է 800 մղոնի վրայ, Հիւսիսային ծովէն մինչեւ Ալպեան լեռները: Եւ մենք հիմա միասին կը սահմանենք այս հողը: Այս պատերազմը ամրոցներու պատերազմ մըն է, ուր ես անձամբ հաստատեցի երկու բանակներուն համաձայնութիւնը: Զօրքին բարոյական կորովը սքանչելի է: Սպարապետը ո եւ է մէկէն աւելի լաւ գիտէ ներկայ պայքարին հանգամանքները: Իր ներկայութիւնը վստահութիւն կը ներշնչէ զօրքին եւ մենք պատրաստ ենք ամէն պատահականութեան հանդէպ: Մենք դիմանալու պատերազմ մըն է որ կը մղենք: Մինչ այս մինչ այն, մեր բանակը կ'աճի: Մենք զէնք եւ ռազմանիւթ կը գնենք աշխարհի ուրիշ մասերուն մէջ եւ կը պատրաստուինք ամէն պատահականութեան հանդէպ: Ամէն օր որ կ'անցնի աւելի կը զօրանանք, իսկ թշնամին կը տկարանայ տնտեսապէս: Յաղթելու համար, ան պէտք է ճամբայ մը բանայ դաշնակից ամրութեանց մէջէն: Մենք կրնանք ընտրել նպաստաւոր առիթը: Ոչ մէկ անհամաձայնութիւն մեր միջեւ»:

ԱՆԳԼԻՖՐԱՆՔԵՒԹՈՒՐՔ դաշնագիրը, որ ստորագրուած էր հոկտեմբեր 19ին, յատուկ հրամանագրով մը յայտարարուեցաւ պաշտօնաթերթին նոյ. 22ի թիւին մէջ:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ պատժական ատեանը դատելով հիթլէրական կազմակերպութեան մը անդամները, կէսթափոյի մէկ գործակալը դատապարտեց մէկ տարի բանտարկութեան, ուրիշ Գերմանացի մը՝ 10 ամսուան, ի բացակայութեան: Իսկ Զուիցերիացի մը դատապարտուեցաւ ութ ամիս բանտարկութեան եւ հինգ տարի քաղաքացիական իրաւունքներէ զրկումի:

ՀԱԳՈՒՍՏ-ԿԱՊՈՒՍՏԻ ՏՈՄՍԵՐԸ շրջաբերութեան հանուեցան Գերմանիոյ մէջ, նուազագոյն աստիճանին իջեցնելով ժողովուրդին գնելու իրաւունքը: Այս տոմսերուն համաձայն, քաղաքացիները իրաւունք չունին հագուստ գնելու այս ձմեռ, այն պատճառաբանութեամբ թէ անցեալ տարուան զգեստները դեռ կրնան գործածուիլ: Անոնք որ վերարկու չունին, պէտք է մասնաւոր խնդրագիր մը ներկայացնեն: Միեւնոյն ատեն խիստ հսկողութեան տակ առնուած են հիւսուածեղէնի գործարանները: Կառավարութիւնը կը յուսայ օգտուիլ Լեհաստանի անտառներէն, արուեստական բուրդ ճարելու համար, յառաջիկայ եղանակին:

ՀԻԹԼԷՐԻ դէմ զանազան թատերախաղեր եւ զաւեշտներ պատրաստուած ըլլալով, անգլիական գրաքննութիւնը արգիլեց ներկայացումը: Հիթլէրի դերը կատարելու կոչուած դերասանին ալ հաղորդուեցաւ այս արգելքը:

ԳԱՂՏՆԻ ԶԷՆՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ խօսելով, Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Անգլիան ալ իր գաղտնիքներն ունի, ի հարկին չափուելու համար Գերմանիոյ հետ: 1914ին հազիւ 40 գիտնականներ կ'աշխատէին պատերազմական նախարարութեան մէջ, նոր զէներ հնարելու համար, այսօր այդ նպատակով պաշտօնի կոչուած են ութ հարիւր հոգի, որոնց մէջ կը գտնուին ամէն տեսակ մասնագէտներ՝ բնագիտութեան, քիմիագիտութեան եւ ճարտարագիտութեան ասպարէզներէն: Մասնաւորապէս 17 ականաւոր գիտնականներ իրենց 14 օգնականներուն հետ ձգելով իրենց անձնական զբաղումները, նուիրուած են այս գործին:

ԿՈՉ ԲԱԼՈՒՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 20 նոյեմբեր.— Բալուի Հայր. Միութեան վարչութիւնը կը յայտարարէ բոլոր Բալուցիներուն թէ Միութիւնը վաւերացուած է համաձայն վերջին հրամանագիր օրէնքին եւ իր գործունէութիւնը կը շարունակէ առաջուան պէս:

Կը խնդրենք բոլոր մեր հայրենակիցներէն, Ֆրանսայի մէջ ըլլան թէ արտասահման, որ իրենց լայն աջակցութիւնը ընծայեն Միութեանս, որպէսզի օգնենք մեր չքաւոր հայրենակիցներուն:

Մանաւանդ կը խնդրենք մեր զինուոր հայրենակիցներէն որ իրենց հասցէները հաղորդեն մեզի եւ տեղեկութիւններ տան իրենց կարօտութեանց մասին: Մենք ամենայն սիրով պիտի օգնենք բոլորին, համաձայն մեր կարողութեան: Թղթակցութեանց հասցէն.— U. C. P. 116, La Canebière, Marseille:

Պատերազմ եւ ինքնաբաւութիւն

Մուսոլինի, կիրակի. օր, Իտալիոյ ինքնաբաւութեան գերագոյն յանձնախումբին առջեւ խօսեցաւ երկար ճառ մը:

Այս մարմինին մաս կը կազմեն քսաներկու արհեստակցութեանց նախագահները, նախարարութեանց ներկայացուցիչները, իտալական Ակադեմիային կողմէ ընտրուած գիտնականներ, գիտական պրպտումներու գերագոյն յանձնախումբին կողմէ նշանակուած մասնագէտներ, ազգ. պաշտպանութեան Խորհուրդին անդամները, երկրին ճարտարարուեստին ներկայացուցիչները: Նիստերուն կը մասնակցին նաեւ իտալական գլխաւոր թերթերու վարիչները:

Ինքնաբաւութեան գերագոյն յանձնախումբը արհեստագիտական այն գլխաւոր մարմինն է, որ կը միացնէ, կը հակակշռէ եւ կը քաջալերէ այն բոլոր աշխատանքները, որոնք կապ ունին մտածման, արտադրութեան եւ կազմակերպչութեան հետ: Այս մարմինը ամէն տարի կը քննէ կատարուած նուաճումները եւ նոր հրահանգներ կուտայ: Այս Գեր. Խորհուրդին կապուած են գործադիր մարմինները, որոնց պաշտօնն է իրականացնել փորձնական աշխատանքները:

Մուսոլինի, ահա այս Մարմինին առջեւ պարզելէ վերջ տնտեսական նոր կացութիւնը զոր պատերազմը ստեղծեց աշխարհի մէջ ամէն կողմ, եզրակացուց թէ գոյութեան իրաւունք շահած է ֆաշական վարչաձեւին ինքնաբաւութեան Խորհուրդը, մասնաւորաբար այսօր, այն տեսակէտով որ՝ կ'աշխատի իրականացնել Իտալիոյ տնտեսական անկախութիւնը:

Ֆաշական ինքնաբաւութիւնը, այնպէս ինչպէս յղացուած է Դուչէին կողմէ, միջոց մըն է գործնապէս եւ բանաւոր կերպով հրապարակ գնելու իտալական ուժին ամբողջական ճառագայթումը: Այս տեսակէտով, ինքնաբաւութիւնը կը հետապնդէ ոչ միայն տնտեսական նպատակներ (ապահովել Իտալիոյ միջազգային ելմտական հաւասարակշռութիւնը), այլ եւ քաղաքական ու զինուորական խէալներ (ապահովել երկրին անկախութիւնը հանդէպ օտար պետութեանց): Մեկնելով այս գաղափարներէն, կարելի է հետեւցնել թէ տնտեսական դերութիւնը կ'առաջնորդէ քաղաքական դերութեան եւ զինուորական ստորադասութեան: Ահա թէ ինչու համար Իտալիա հարկ կը տեսնէ աւելցնել իր տնտեսական արտադրութիւնը եւ ապրիլ իր միջոցներով: Այս ձեւով միայն կարելի է յաղթել դժուարութիւններուն եւ չենթարկուիլ օտար ուժերու օրէնքին:

Այս առթիւ Դուչէ դիտել տուաւ որ եթէ Իտալիա, եւրոպական պատերազմին սկիզբը, կրցաւ խուսափիլ պատերազմէն, պատճառն այն էր որ Իտալիա կը գործադրէր ինքնաբաւութեան սկզբունքը, իբրեւ տնտեսական, քաղաքական եւ զինուորական անհրաժեշտութիւն: Առանց տարբերութիւն դնելու պատերազմի շրջանի տնտեսութեան եւ խաղաղութեան շրջանի տնտեսութեան միջեւ, Իտալիա պատրաստուեցաւ եւ աշխատեցաւ ապրելու համար իր սեփական միջոցներով: Ինքնաբաւութեան կազմակերպութեան շնորհիւ Իտալիա ոչ միայն կրցաւ մնալ չէզոք, այլ եւ վայելել քաղաքական լայն ազատութիւն գործելու այնպէս ինչպէս կը թելադրեն երկրին կամքը եւ իտալական շահերը:

Առաջնորդը իր այս ճառին մէջ ցոյց տուաւ որ ներշնչուած է այն սկզբունքներէն, համաձայն ֆաշական վարդապետութեան, որոնք ժողովուրդներու, ինչպէս անհատներու պատմութիւնը կը համարին գոյութեան պայքար: Մեր մոլորակին վրայ, կեանքը յաւիտենական կռիւ մըն է եւ պատերազմը՝ մարդկային իրականութիւն: Ահա թէ ինչու պէտք է պատերազմի պատրաստուիլ, տեւական ճիգերով:

Այս ճառէն վերջ, ինքնաբաւութեան գերագոյն խորհուրդը քուէարկեց բանաձեւ մը, որ կը թելադրէ անընդհատ եւ աննկուն շարունակել ինքնաբաւութեան յառաջխաղացութիւնը մինչեւ յաղթանակ: Այս բանաձեւը չի նշանակեր սակայն թէ Դուչէ կ'ուզէ պետականացնել իտալական տնտեսութիւնը: Մուսոլինի օր մը յայտարարեց թէ ֆաշական պետութիւնը կը մերժէ դառնալ հրէշատիպ եւ անդամալոյծ, ինչպէս է Խորհրդային պետութիւնը: Գործելու ազատութիւնը գոյութիւն ունի ամէն ասպարէզի, մասնաւորաբար հողագործութեան մէջ: Ֆաշական պետութեան ուզածն այն է որ երկրին բոլոր հարստութիւնները օգտագործուին բանաւոր ձեւով, օժանդակութեամբ գիտութեան եւ արհեստագիտութեան:

Տնտեսական ազատագրութեան այս ճիգ անշուշտ զրկանք պիտի պատճառէ,— սահման պիտի դնէ դիւրակեցութեան եւ զուարճութեան: Միջին Իտալացին, իր զինուորական պարտաւորութիւններէն զատ, պիտի ապրի տեւական զօրաշարժի վիճակին մէջ, ուր անհատական շահին փոխարէն պիտի հետապնդուի ազգային շահը, պետական հսկողութեան տակ: Այս ձեւով երկիրը պիտի ստանայ նոր խոյանք մը:

Այս ամփոփումէն վերջ, հետաքրքրական է կարդալ Մուսոլինիի ճառին հետեւեալ հատուածները.—

«Պատերազմը, որ, զինուորական տեսակէտով (եւ շնորհիւ Իտալիոյ), ընդարձակուեցաւ այլուր, բովանդակ Եւրոպայի մէջ, համաշխարհային պատերազմ մըն է տնտեսական տեսակէտով, քանի որ այս պատերազմը կ'ընդգրկէ, տակնուվրայ կ'ընէ, կը խանգարէ ամբողջ աշխարհի ընկերային ու տնտեսական աշխատանքները: Այս պայմաններուն մէջ Իտալիոյ ինքնաբաւութեան քաղաքականութիւնը իր արդարացումը կը գտնէ վերջնապէս, բացարձակօրէն եւ կարելի է ըսել՝ ողբերգականօրէն: Անհեթեթ է, ինչպէս կ'ընեն ոմանք, տարբերութիւն մը դնել խաղաղութեան շրջանի տնտեսութեան եւ պատերազմի շրջանի տնտեսութեան մէջ: Գոյութիւն ունի միայն պատերազմի շրջանի տնտեսութիւն մը, որովհետեւ նախ ժողովուրդներու բնականոն կեանքը պատերազմական վիճակ մըն է, գէթ Եւրոպայի մէջ, յետոյ որովհետեւ տեսանք որ, խաղաղութեան տարիներ կոչուած ժամանակներու մէջ, տեղի կ'ունենային տարբեր տեսակի պատերազմներ, որոնք ի վերջոյ յանդեցան արիւնահեղ պատերազմի:

Կը նշանակէ թէ արիւնահեղ պատերազմն է որ կը տիրապետէ տնտեսութեան վրայ: Եւ իտալացի ժողովուրդը շատ լաւ կ'ըմբռնէ այժմ թէ որքան օգտակար, սրբազնօրէն անհրաժեշտ է կռուիլ յանուն իր տնտեսական ինքնաբաւութեան»:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՓԱՐԻԶ, 20 նոյեմբեր.— Անցնող Օգոստոսի վերջին շաբթուան ընթացքին ընդհանուր զօրակոչի ենթարկուած հայ զինուորները ընդհանրապէս, նոյեմբերի վերջը զինուորական եռամսեայ շրջան մը կը բոլորեն:

Այս եռամսեակը մարզանքի շրջան մը ըլլալով, թերավարժ զինուորներու կարգապահական մանր թերութիւնները միշտ ներողամտութեան կ'արժանանան:

Ուրեմն զինուորական ծառայութեան 91րդ օրէն սկսեալ, ամէն զինուոր մարզուած եւ օրէնքին ծանօթ կը համարուի, հետեւաբար ներողամտութիւնը վերջ կը գտնէ եւ խիստ պատիժներու կ'ենթարկուին կարգապահութեան տարրական կանոնները անտեսողները:

Մեր արենակիցները մարզանքի շրջանէն իսկ օրինաւոր եւ կարգապահ զինուորներ դարձան եւ ատոր համար ջերմապէս գնահատուեցան իրենց սպաներուն կողմէ: Եւ սակայն աւելորդ չըլլար յիշեցնել թէ այսուհետեւ պարտաւոր են զգուշանալ տարրական թերութիւններէ, որպէսզի իրենց տետրակները միշտ անբիծ մնան:

Ուրիշ պարագայ մը եւս.— Շատեր անհոգութեամբ չեն յայտներ թէ այս ինչ արհեստը գիտեն, մինչդեռ կրնան մեծապէս օգտուիլ:

Հետեւաբար արհեստաւոր կամ արուեստագէտ, մինչեւ իսկ երաժշտագէտներ թող փութան լուր տալ իրենց տեղակալներուն եւ կամ ուղղակի իրենց հարիւրապետներուն:

Իրարու մօտ ապրող հայ զինուորները միշտ կը գուրգուրան իրարու վրայ, եւ երբ կը բաժնուին, մեծապէս կը տխրին: Յանձնարարելի է որ այսպիսի բաժանումներու առթիւ, հայ տղաքը թղթակցին իրարու հետ, տեւական դարձնեն սէրն ու գորովը իրենց մէջ, որպէսզի նոյն եղբայրասիրութեամբ վառ պահուի այն ատրուշանը, որ օր մը անպայման մեզ բոլորս պիտի առաջնորդէ դէպի մայր Հայաստան:— Մ. Ճ.

ՇԱՆԹԻՅԻ.— Այստեղ կը գտնուին հինգ հայ զինուորներ, բոլորն ալ առողջ եւ հանգիստ: Մեր սպաները շատ բարեացակամութեամբ կը վարուին մեզի հետ: Շնորհակալութեամբ կը ստանանք «Յառաջ»ը, եւ անոր շնորհիւ կը հետեւինք հայկական կեանքին: Զինուորներէն մէկը, որ զօրակոչին երկրորդ օրը մեկնած էր տունը ձգելով տկար կինը եւ երկու զաւակները, կը գտնուի դժբախտ վիճակի մէջ: Ընտանիքը զինուորական նպաստ ալ չէ ստացած:

ԽՄԲ.— Հասցէն հաղորդեցինք Զինուորներու օգնութեան մարմինին:

S. P. 216.— Լիոնի եւ Տէյնի շրջանէն հինգ հայ զինուորներ այստեղ կը գտնուին ընդհ. զօրակոչէն ի վեր, ծառայելով իրենց երկրորդ հայրենիքին: Բոլորն ալ հանգիստ են: Կը խնդրենք մեզ ալ չզրկել սիրելի եւ թանկագին «Յառաջ»էն: Մեր սպաները միշտ բարեացակամ են:— (Բոլորն ալ ստորագրած են):

ԽՄԲ.— Թերթը կը ղրկուի օրը օրին:

S. P. 322.— Այստեղ երկու հայ զինուորներ կան եւ ահա երկու ամիս է որ կը ծառայեն իրենց երկրորդ հայրենիքին: Մեր մեծերը շատ գոհ են մեզմէ, թէեւ ընդհանրապէս անտեղեակ հայ ժողովուրդի կեանքէն: Անցեալ օր մեր գրասենեակին գրագիրը հարցումներ ուղղեց եւ պատասխանեցինք թէ Թուրքիոյ մէջ առաջին անգամ հայ ժողովուրդն էր որ ֆրանսական գրականութիւնը տարածեց: Պաշտօնեան հետաքրքրուեցաւ հայկական տառերով եւ գրել տուաւ թուղթի մը վրայ: Երբ «Յառաջ»ը ցոյց տուի, զարմացաւ որ հայերէն եւ ֆրանսերէն տառերը բոլորովին տարբեր են:

Երկու հայ զինուորներն ալ ամուսնացած են եւ ապրիլեան սերունդէն: Նախապէս չորս հոգի էին, երկուքը այլուր փոխադրուեցան:— Ա. Զ. եւ Մ. Ճ.

ՄՈՌԷ, 17 նոյեմբեր.— Այստեղ կան 12 հայ զինուորներ, Մարսէյլի շրջանէն: Շատ ուրախացանք որ «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը մեզի ալ թերթ ղրկել սկսած է, ինքնաբերաբար: Առաջին օրը երբ տասնապետը ներս մտաւ «Յառաջ»ի ծրարը ձեռքը, բոլոր տղաքը իր վրայ վազեցին: Տասնապետը զարմանալով հարցուց. —«Ի՞նչ է պատահեր, տղաք»: Այնքան կարօտցեր էինք որ մարդը ապշեցաւ:— Յ. Խ.

S. P. 5579, նոյեմբեր 18.— «Յառաջ»ի այն թիւը որուն մէջ ֆրանսերէն գրութիւն մը հրատարակուած էր հայ զինուորներու մասին, մեծ տպաւորութիւն գործեց: Հարիւրապետն ալ զայն կարդաց ուշադրութեամբ: Ֆրանսացի սպաները եւ զինուորները բաղդատելով մեր տառերը, տեղեկութիւններ կը հարցնեն հայկական պատմութեան եւ մշակոյթի մասին:— Ա. Ա.

ԽՄԲ.— Թիւրիմացութեանց տեղի չտալու համար, կը յիշեցնենք թէ ամէն անգամ որ հասցէ մը ստանանք, թերթը կը ղրկենք նամակագիրին հասցէով, բայց կը պատկանի բոլորին: Երբ շատուոր են, կը ղրկենք մէկէ աւելի օրինակներ:

ՀԱՄԱԿՐԱՆՔ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Իսի լէ Մուլինոյէն ընկեր Արսէն Փօյաճեան, աշխատաւոր եւ հայր 3 զաւակներու, խանդավառուելով հայ զինուորներու նամակներէն, 50 ֆր. կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներուն: Այս առթիւ կ'առաջարկէ ցանկ մը բանալ. բայց մենք աւելորդ կը նկատենք: «Յառաջ» սիրով կը ստանձնէ թերթէն բաժին հանել հայ զինուորներուն, իբրեւ տարրական պարտականութիւն մը:

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme . . Paris (13)

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՆՈՐ ԽՄԲԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ կազմելու համար փորձեր կը կատարուին, համաձայն Փէշթայէն հասած լուրերու: Իտալիա հակառակ չէ այս ծրագրին, բայց Հունգարիոյ մէջ կը վախնան որ եթէ Իտալիան անցնի այս գործին գլուխը, յարաբերութիւնները պիտի լարուին Հռոմի եւ Մոսկուայի միջեւ եւ երկու պետութեանց շահերը իրարու պիտի ընդհարին Պալքաններու մէջ: Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, հակառակ ֆինլանտական տագնապին, Խ. Միութիւնը կը շարունակէ իր քարոզութիւնները պալքանեան երկիրներու մէջ:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ խիստ գրաքննութիւն հաստատուած ըլլալով, օտար թղթակիցները չեն կրնար լուր հաղորդել հեռաձայնով, իսկ հեռագիրները 24 ժամ կ'ուշանան: Գերմանիոյ ոստիկանութեան վերատեսուչը Փրակա գացած է:

ՊԱՏԺԱԿԱՆ անօրինութիւնները դիւրացնելու եւ քրէական յանցանքները արագօրէն դատելու համար, կառավարութիւնը կարգ մը կրճատումներ հաստատեց հարցաքննութեան ձեւակերպութեանց մէջ:

ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ամուսնութեան մասին նոր հրահանգներ հրատարակուեցան պաշտօնաթերթին նոյեմբեր 21ի թիւին մէջ, աւելի դիւրացնելու համար ձեւակերպութիւնները: Թեկնածուն աղերսագիր մը գրելով իր անմիջական հրամանատարին, արտօնութիւն կը խնդրէ: Այս առթիւ անուն-մականունի մանրամասնութիւններէն զատ, պէտք է բացատրէ թէ ինչո՛ւ չուզեր սպասել զինուորութենէ արձակման: Հրամանատարը կրնայ արտօնել կամ մերժել: Օտար աղջկան հետ ամուսնանալու հրաման կրնայ տալ միայն ազգ. պաշտպանութեան նախարարը:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ճամբով Գերմանիա մտնելու համար խիստ ձեւակերպութիւններ հաստատեց գերմանական կառավարութիւնը: Այսուհետեւ բոլոր դիմողները պէտք է սպասեն առ նուազն հինգ օր, անցագրի վաւերացում ստանալու համար: Առաջ կարելի էր մէկ օրէն ստանալ վաւերացումը: Անցագրին գինն ալ աւելցած է:

ԱՆԳԼԻՈՅ ելմտական նախարարը ծրագիր մը ներկայացուց որուն համաձայն 15 շիլինի խնայողութեան «ազգային վկայագիր» մը պիտի հաստատուի, որպէսզի հարուստ եւ աղքատ կարենան մասնակցիլ պատերազմի ծախքերուն: Այս մուրհակները ունեցողները եթէ հինգ տարիէն դանձեն, պիտի ստանան 17ուկէս շիլին, իսկ տասը տարիէն՝ 20ուկէս շիլին: Ո եւ է անհատ չի կրնար 500 մուրհակէն աւելի ունենալ: Անոնք որ կ'ուզեն այս գումարէն աւելի ունենալ, կրնան գնել ազգ. պաշտպանութեան պարտաթուղթերը, որ կը ծախուին հինգ ոսկինոց կտրօններով եւ տարեկան 3 առ հարիւր տոկոս կը բերեն: Նախորդ պատերազմին այս ազգային մուրհակներէն ծախած էին 273,869,000 հատ, այս անգամ կը յուսան շատ աւելի ծախել:

ՉՈՐՍ ԿԱՐՄԻՐ ՍՊԱՆԵՐ Ռումանիա մտած ըլլալով, արգելափակուեցան:

ՄՈՐԻՍ ԹՈՐԷԶԻ համար զրոյց կը շրջի թէ Լիւքսէմպուրկ ապաստանած եւ յետոյ Պելժիա գացած է: Ինչպէս կը յիշուի, համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը դասալիք յայտարարուած է, բանակէն խոյս տուած ըլլալով:

ՆԱՐԻՆՋ ԳՈՂՆԱԼԸ կամ հունձքին վնասելը զինուորական ըմբոստութիւն պիտի համարուի Սպանիոյ մէջ, համաձայն մասնաւոր հրամանագրի մը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Կ. ԽԱՉԸ աւելի քան 150 օժանդակ հիւանդանոցներ կազմակերպած է, որոնց շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ տեղաւորել 20000 հիւանդներ եւ վիրաւորներ: Կազմակերպութիւնը բանակին տրամադրութեան տակ դրած է հազարաւոր հիւանդապահներ եւ հիւանդապահուհիներ: Կարմիր Խաչի օրը պիտի տօնուի այս կիրակի:

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ ղեկաւոր օդապարիկներ պիտի շինեն այս տարուան սկիզբը: Մօսկուա Պերլին պիտի հանեն ռուս ճարտարագէտներ, ուսումնասիրելու համար Ցէփլինի գաղտնիքները: Երկու երկիրները կը յուսան մեծաքանակ ապրանք փոխադրել այս օդապարիկներուն միջոցաւ:

650,000 ՀՐԵԱՆԵՐ պիտի տեղաւորուին Լուպլինի շրջանին մէջ (Լեհաստան): Այս հրեաներուն 250,000ը պիտի փոխադրուին Գերմանիայէն, 65,000ը Աւստրիայէն, 150 հազարը Չեխոսլովաքիայէն, 30 հազարը բուն Լեհաստանէն:

39 ԹՈՆ պղպեղ եւ 120 թոն թէյ բռնուած ըլլալով դաշնակից մարտանաւերու կողմէ, ծախու հանուած են Մարսէյլի մէջ, ծովային հրամանատարութեան միջոցաւ:

ՄԱՐԴ ԳԼՈՒԽ 375 կրամ բրինձ պիտի բաժնուի Գերմանիոյ մէջ, դեկտեմբեր 18էն յունուար 14:

«ԲՐԻՆՁԻ ՕՐ» յայտարարուած ըլլալով Ճափոնի մէջ, նոյեմբեր 21ին պատերազմական նախարարութեան 1500 պաշտօնեաները միայն մաքարոնի եւ հաց կերան: Բրինձը, որ կենսական ուտելիք մըն է Ճափոնի մէջ, այս տարի 3 առ հարիւր պակաս ըլլալով, սահմանափակումներ հաստատուած են:

ԱՇԽԱՐՀԻ բնակչութիւնը կը հասնի 2,143,000,000 հոգիի, համաձայն Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ հրատարակուած տեղեկագրի մը: Այս բազմութեան կէսէն աւելի կը բնակի Ասիոյ մէջ: Եւրոպան ունի 400 միլիոն բնակիչ, առանց հաշուելու Ռուսաստանը, Ափրիկէն՝ 150 միլիոնէն քիչ մը աւելի, Հիւս. Ամերիկան 142 միլիոն, Կեդր. եւ Հարաւային Ամերիկան 130 միլիոն, հարաւային ծովու կղզիները՝ 10,500,000: Չինաստանի բնակչութիւնը կը կազմէ ամենամեծ զանգուածը,— 450 միլիոն հոգի: Հնդկաստան ունի 360 միլիոն բնակիչ: Յետոյ կուգան Ռուսաստան,— 170 միլիոն, Մ. Նահանգները 130 միլիոն, Գերմանիա 79 միլիոն (մէջն ըլլալով Աւստրիան եւ զաւթեան երկիրը): Հոլանտական Հնդկաստանի մէջ կան 68 միլիոն հոգի, Անգլիոյ մէջ՝ 48 միլիոն: Բրազիլիա եւ Իտալիա ունին 44ական միլիոն բնակիչ, Ֆրանսա՝ 42 միլիոն: Հոգատարութեան ենթակայ երկիրներու բնակչութիւնն է 20 միլիոն:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Անգլիա եւ Ամերիկա	265 փրանք	140 փրանք	
Այլ երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ՇԱԲԱԹ
25
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI
25 Novembre
1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4205

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏՆ ԱԼ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ ԶԱՐԿԻՆ ԵՕԹԸ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐ, ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ՝ ՀԻՆԳ ՀԱՏ. ԳՈՒՄԱՐ 12

»»» · «««

Անկարգելով ականներ կը ձգեն Լոնտոնի մեծ գետին վրայ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 161, Նոյեմբեր 23, առաւօտ.— Գիշերը բաւական հանդարտ էր ճակատին վրայ: Հրետաձգութիւն զանազան կէտերու վրայ:— Նոյեմբեր 22ի ցերեկը վար առինք հինգ թշնամի հետախուզիչ օդանաւեր որոնք ինկան մեր հողին վրայ: Ասկէ զատ, գերմանական հետազօտիչ օդանաւ մը մեր հետախուզիչ օդանաւերուն կողմէ յարձակում կրելով Կրավլինի վերեւ, ինկաւ պելժիական հողին վրայ: Մենք կորսնցուցինք մէկ հետախուզիչ օդանաւ:

Զեկոյց թիւ 162, իրիկուն.— Օդանաւային մեծ գործունէութիւն:

*** Ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը, առնուազն 12 գերմանական օդանաւեր վար առնուած են Դաշնակիցներուն կողմէ, վերջին 48 ժամուան ընթացքին: Օդին պայծառութիւնը եւ լուսինը մեծապէս նպաստաւոր շրջան մը բացած են օդանաւային կռիւներու համար: Ֆրանսացիները չորեքշաբթի օր վար առին վեց թշնամի օդանաւեր, որոնց հինգը ինկան ֆրանսական հողին վրայ, իսկ վեցերորդը՝ հետազօտիչ մը, ջախջախուեցաւ պելժիական սահմանին վրայ: Ֆրանսական հետախուզիչ օդանաւ մըն ալ կորսուեցաւ նոյն օրը, իսկ հինգշաբթի օր գերմանական օդանաւ մը բոցավառ ինկաւ Ֆրանշ-Քոնթէի մէջ:

Անգլիական օդատորմիղն ալ վար առած է չորս գերմանական սաւառնակներ՝ Ֆրանսայի մէջ: Գերմանական ջրօդանաւ մըն ալ խորտակուած է չորեքշաբթի գիշեր, երբ ականներ կը ձգէր Թէմզի գետաբերանին վրայ, անկարգելներու միջոցաւ: Ոչ-պաշտօնական լուրի մը համաձայն, Անգլիացիները ուրիշ երեք յաղթանակներ եւս տարած են:

Իրազեկներ կը հաշուեն թէ աւելի քան 60 գերմանական օդանաւեր խորտակուած են Ֆրանսացիներու կողմէ, արեւմտեան ճակատին վրայ եւ Ֆրանսայի մէջ, պատերազմին սկիզբէն ի վեր, իսկ Անգլիացիները վար առած են 25 հատ, իրենց ափերուն վրայ: Հինգշաբթի օր, երբ ահազանգը կը հնչէր Փարիզի եւ հիւսիսային շրջաններու մէջ, ֆրանսական օդանաւերը հետազօտութիւններ կատարեցին Գերմանիոյ ներսերը: Անգլիոյ մէջ ալ հնչեց ահազանգը, երբ գերմանական երկու օդանաւեր ական կ'իջեցնէին:

ԿԱՏԱՂԻ ՕԴԱՄԱՐՏ ԵՒ ՅԱՆԴՈՒԳՆ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Թերթերը կը գրեն թէ հազարաւոր քաղաքացիներ դիտեցին անգլիական յարձակումը գերմանական ջրօդանաւի մը վրայ, երբ ան կը փորձէր մագնիսական ականներ իջեցնել Թէմզի գետաբերանին մէջ: Ուրիշ օդանաւ մըն ալ կը մասնակցէր այս գործողութեան: Երկու թշնամի օդանաւերը բաւական ցած իջած էին եւ ականները կը տեսնուէին վար ձգուած ատեն: Լուսարձակներու ցոլացումին ենթարկուելով, գերմանական ջրօդանաւերէն մէկը սուզուեցաւ եւ փորձեց գնդակահարել լուսարձակին վարիչները: Անգլիական հակօդային մարտկոցները կրակ բանալով օդանաւերէն մէկը քշեցին, իսկ միւսը վար առին:

Ինչպէս Անգլիոյ պաշտօնական զեկոյցն ալ կը հաստատէ, անկարգելներով ական ձգելու այս յանդուգն փորձը աննախընթաց է զինուորական պատմութեան մէջ: Ականատեսներու պատմութիւնները մեծ տպաւորութիւն գործեցին նաւային շրջանակներու մէջ: Կը կարծուի թէ Գերմանացիները փորձած են երկու տեսակ ընդծովեայ ականներ ձգել գետին մէջ, մէկը՝ ծփուն, որ ջուրին ունի նոյն պայթուցիկուժը:նետուած ականներէն մէկը, որ կը ծփար ջուրին երեսը կը մնայ, միւսը՝ աւելի փոքր, որ կը սուզուի ջուրին յատակը, բայց երեսը, պայթեցաւ արձակուած կրակէն: Լոնտոնի նաւային շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ վերջին նաւային կորուստները մասամբ հետեւանք են օդանաւերու կողմէ ձգուած ականներու: Այս ականները շատ ծանր ըլլալով, օդանաւ մը չի կրնար 3—4 հատէն աւելի տանիլ:

24ի հասաւ ընկղմած շոգենաւերու թիւը

Վերջին լուրերու համաձայն, 24ի կը հասնի շաբաթ օրէն ի վեր ընկղմած առեւտրական նաւերու թիւը: Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը հաստատեց թէ ականի մը զարնուելով ընկղմած է ականահաւաք նաւ մը, «Ճիփսի» Թորփիլահալածին խորտակումէն անմիջապէս վերջը: Անցեալ երկուշաբթի օր ընկղմած էր ուրիշ ականահաւաք նաւ մը, «Մէսթիֆ»: Հինգշաբթի օր ծանուցուեցան հինգ նոր կորուստներ.— Երեքը անգլիական, մէկը յունական, մէկը ֆրանսական: Յունական շոգենաւը, «Էլէնար», որ ունէր 4576 թոն, ընկղմեցաւ Անգլիոյ հարաւային - արեւելեան ափերուն վրայ: Միւս անգլիական եւ ֆրանսական նաւերն ալ, որոնք մեծ տարողութիւն չունին, խորտակուած են ականներու զարնուելով կամ սուզանաւերու կողմէ թորփիլահար ըլլալով: Մարդկային կորուստը ճշդուած չէ տակաւին:

● ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ ռազմափորձեր կը կատարէ Տակօ եւ Օղէլ կղզիներուն բացերը, Ռիկայի ծոցին մէջ: Այս առթիւ նաւատորմին հրամանատարը յօդուած մը հրատարակեց, սպառնալիքներ ուղղելով Ֆինլանտայի:

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Օդանաւային ճակատամարտը սաստկացած է քանի մը օրէ ի վեր: Վերջին 48 ժամուան ընթացքին Ֆրանսացիները վար առին 7 գերմանական օդանաւեր, Անգլիացիները՝ 5: Կ'ըսուի թէ ուրիշ երկու գերմանական օդանաւեր ալ խորտակուած են, որով գերմանական կորուստներուն գումարը կը հասնի 14ի, իսկ պատերազմին սկիզբէն հաշուելով՝ 85ի:— Հինգշաբթի օր Գերմանացիները յանդուգն փորձ մը կատարեցին, ականներ ձգելու համար Թէյմզ գետին բերանը, մասնաւորապէս ծածկուած անկարգելներու միջոցաւ:

Ծովային պաշարման խստացումը մեծ մտահոգութեան մատնած է Հոլանտան եւ Պելժիան, ինչպէս ուրիշ չէզոք երկիրներ: Հոլանտա ծանուցագիր մը ուղղեց Անգլիոյ: Պելժիա եւս կը պատրաստուի դիտողութիւններ ուղղելու:

Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի պատերազմին եւեւէջներուն: Նախագահ Րուզվէլթ Ուաշինկթըն հրաւիրած է Լոնտոնի, Փարիզի, Պրիւսէլի եւ Վարշաւայի դեսպանները, խորհրդակցելու համար կացութեան մասին:

Ռումանիոյ դահլիճը հրաժարեցաւ: Կ'ըսուի թէ գլխաւոր պատճառը Գերմանիոյ հետ կատարուած տնտեսական բանակցութիւնն է, որուն հետեւանքով հրաժարեցաւ առեւտրական նախարարը:

Հոլանտա եւ Պելժիա կը գանգատին ծովային պաշարման խստացումէն

Ծովային պաշարման խստացումին առթիւ, Հոլանտայի կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց անգլիական կառավարութեան: Նախապէս Հոլանտայի նաւատէրերը ժողով գումարեցին, բայց չկրցան վերջնական եզրակացութեան մը յանգիլ, նաւարկութիւնը շարունակելու մասին: Իւրաքանչիւր ընկերութիւն ազատ ձգուած է դէպի Անգլիա նաւագնացութիւնը շարունակելու կամ ընդհատելու: Խորհրդակցութիւնները շարունակուեցան յաջորդ օրը, խմբակցութիւն մը կազմելու համար, որ պիտի ջանայ ականներէ մաքրել ճամբաները, ծախքերը բաժնելով նաւային ընկերութեանց միջեւ:

Պելժիոյ կառավարութիւնն ալ կը պատրաստուի ծանուցագիր մը ուղղելու Անգլիոյ, գանգատելով ծովային պաշարման դէմ, բայց միայն իրաւագիտական հիմերու վրայ: Մ. Նահանգներն ալ շահագրգռուած են այս հարցով, բայց չի կարծուիր որ ծանուցագիր ուղղեն: Ամերիկայի առեւտուրը Գերմանիոյ հետ 1,815,000 տոլարի իջած էր 1939 Սեպտեմբերին, մինչդեռ 5,801,000 տոլարէն աւելի էր 1938 սեպտեմբերին:

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ ուրիշ չէզոք պետութիւններ ալ բողոքած են ծովային պաշարումի խստացման դէմ: Տանըմարքայէն պատուիրակութիւն մը գնաց Լոնտոն, բանակցելու համար արտածումներու մասին:

*** Անգլիոյ Թագաւորը խորհրդարանի նստաշրջանին երկարաձգման առթիւ ճառ մը խօսելով, մեղադրեց Գերմանիան, իբրեւ պատասխանատու պատերազմին: Արքայական ամէնէն կարճ բանախօսութիւնն էր այս, հազիւ 400 բառերէ բաղկացած: Թագաւորը բացատրեց թէ, հակառակ «իր կառավարութեան ջանքերուն, Գերմանիա բռնաբարելով իր հանդիսաւոր յանձնառութիւնները, վայրագօրէն արշաւեց Լեհաստան: Գերմանիոյ նախայարձակման եւ նենգամտութեան այս նոր փաստը մարտահրաւէր մըն էր զոր չէինք կրնար մերժել առանց անպատուութիւն կրելու եւ առանց վտանգելու ազատութեան եւ մարդկային յառաջդիմութեան դատը: Մենք նիւթական շահեր չենք փընտռեր: Ազատութիւնը եւ ազատ հաստատութիւնները կը կազմեն մեր անդրանկութեան իրաւունքը, եւ մենք վճռած ենք պահպանել զանոնք, ինչպէս մեր նախահայրերը: Բացայայտ են մեր պատերազմի նպատակները: Իմ ժողովուրդներս, այստեղ եւ ծովերէն անդին, պայքարին նուիրուած են միացեալ կամքով: Իմ գաղթապետութիւններուս ինքնաբեր որոշումը մասնակցելու պատերազմին եւ այն թանկագին աջակցութիւնը զոր կ'ընծայեն հասարակաց դատին, ամենամեծ խրախոյսը եղան ինծի համար: Ֆրանսայի եւ Լեհաստանի մեր հաւատարիմ դաշնակիցներուն օգնութեամբ, մենք տարակոյս չունինք թէ մեր դատը պիտի յաղթէ: Կ'աղօթեմ որ Ամենակարողն Աստուծոյ օրհնութիւնը հովանաւորէ ձեր աշխատանքները»:

Ռումանիոյ դահլիճը հրաժարեցաւ իր եւ հետեւանք միջազգային տագնապին

Ռումանիոյ դահլիճը հրաժարեցաւ, իբրեւ անուղղակի հետեւանք մը Գերմանիոյ հետ կատարուած առեւտրական բանակցութեանց: Նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ Պ. Թաթարէսքուի: Այս տագնապին հետ միաժամանակ թերթերը հաղորդեցին թէ անգլիական կառավարութիւնը 36 ռմբաձիգ օդանաւեր յանձնած է Ռումանիոյ, վերջին քանի մը շաբաթներու ընթացքին: Այս օդանաւերուն շնորհիւ, Ռումանիա պիտի կազմէ երեք նոր օդատորմիղներ, որոնք ի հարկին պիտի գործեն Գերմանիայէն գնուած օդանաւերուն հետ:

Ռումանիոյ վարչապետը, Արճէշոյանու, հրաժարելէ առաջ ընդունած էր առեւտրական նախարարին հրաժարականը: Այս վերջինը կը գանգատէր թէ չարաշահութեան դէմ հրատարակուած հրամանագիրը պէտք եղած արդիւնքը չի տար: Տագնապին անուղղակի պատասխանատու կը համարուի Գերմանիան անոր համար որ, մեծաքանակ գնումներ կատարած ըլլալով, ներքին գիները չափազանց բարձրացած են: Գերմանիոյ հետ կատարուած բանակցութիւնները վերջացած էին եւ գերմանական պատուիրակութիւնը կը մեկնէր Պուքրէշէն, երբ ծագեցաւ նախարարական տագնապը: Իբրեւ հետեւանք այս տագնապին, գերմանական պատուիրակութեան նախագահը Պուքրէշ վերդարձաւ, աւելի նպաստաւոր պայմաններ ձեռք բերելու համար:

Գերմանացիները կը պահանջեն,— 1. Մարքին սակը հաշուել 60 լէյ, փոխանակ 41.3ի.— 2. Բարիւղ եւ ուրիշ կարգ մը արտադրութիւններ գնել մարքով.— 3. Մասնաւոր դիւրութիւններ, ռումանական ապրանքները Գերմանիա փոխադրելու համար, մանաւանդ գործածելով ռումանական շտեմարան-կառքերը եւ երկաթուղիները, քարիւղի համար: Նոր դահլիճին կազմութիւնը յաջողի թէ ոչ, իրազեկներ չեն կարծեր որ Գերմանիա կարենայ աւելի նպաստաւոր պայմաններ ստանալ: Նոր վարչապետը բարեկամ է Ֆրանսայի, եւ նախապէս վարած է առեւտրական նախարարութիւնը:

Կոչ Մարսէյլի ժողովուրդին (ԿԱՐՕՏ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ)

ՄԱՐՍԷՅԼ, 22 Նոյեմբեր.— Ազգ. Կեդր. վարչութեան կողմէ հրաւիրուած խորհրդակցական նիստի մը մէջ, որուն կը մասնակցէին երեք յարանուանութեանց պետերը, Օֆիսի, Բարեգործականի, Աղքատախնամի եւ Կապոյտ Խաչի ներկայացուցիչները, չքաւոր զինուորներու օգնութեան մարմնի մը կազմութեան հարցը մանրամասն քննելէ վերջ, բոլորին հաւանութեամբ որոշուեցաւ այս յոյժ կարեւոր եւ սրտցաւ գործին վերաբերող բոլոր աշխատանքները վստահիլ Կապոյտ Խաչի վարչութեան, որ նոյն նպատակին ձգտող որոշումներ եւ նախաքայլեր առած էր: Այս առթիւ յարանուանութեանց պետերն ու յիշուած մարմիններու ներկայացուցիչները կը մնան օժանդակ գործակիցներ Կապոյտ Խաչի վարչութեան, որուն անվերապահ վստահութիւն յայտնելով, խոստացան նիւթական եւ բարոյական ամէն աջակցութիւն ցոյց տալ, որպէսզի կարելի եղածին չափ, բրդեղէն հագնելիքներ եւ զանազան պիտոյքներ ճարելով, կապոցներ ղրկուին կարօտ զինուորներուն:

Բարեգործականի եւ Աղքատախնամի ներկայացուցիչները մասնաւորապէս, խոստացան կարելի չափով օժանդակել, բարեխօսելով իրենց վարչութեանց մօտ:

Մեր շրջանի բոլոր եկեղեցական եւ թաղային մարմիններն ալ պարտին օժանդակել Կ. Խաչի վարչութեան, անոր ձեռնարկը արդիւնաւորելու համար:

Կը յայտարարենք ուրեմն մեր շրջանի զոհաբերող եւ պարտաճանաչ ժողովուրդին թէ՝ վերոյիշեալ որոշման համաձայն չքաւոր հայ զինուորներու օգնութեան մարմնի աշխատանքները ստանձնած է Հ. Կ. Խաչի վարչութիւնը, բոլորին վստահութեամբ եւ հաւանութեամբ:

Ուստի, կոչ կ'ընենք բոլոր պաշտօնական մարմիններուն եւ ժողովուրդին որ իրենց օգնութիւնն ու աջակցութիւնը չզլանան Կապոյտ Խաչի կողմէ եղած դիմումներուն:

Մեզմէ իւրաքանչիւրը պարտի իր մասնակցութիւնը բերել չքաւոր զինուորներու օգնութեան այս նպատակին, ով ինչով եւ որքանով որ կրնայ օգնել:

Մարսիլահայ գաղութը անգամ մը եւս պէտք է ցոյց տայ թէ՝ ամէն տեսակ բարեսիրական ձեռնարկ յաջողութեամբ եւ արդիւնաւորապէս կը վերջանայ մեր շրջանին մէջ: Ամէն մէկս եղբայրութեան եւ խղճի պարտք մը ունինք մեր զինուորներու օգնութեան գործին մէջ: Աննշան խնայողութեամբ մը՝ ամէն ոք կրնայ պարտականութիւն մը կատարել՝ այս առթիւ:

Ձմեռ է եւ պէտք է փութացնել օգնութիւնները, ղրկելով Կապոյտ Խաչի վարչութեան, հետեւեալ հասցէով.—Prélature des Arméniens, 57,Rue duTapisVert

Ի դիմաց Ազգ. Կեդր. վարչութեան նախագահ՝ Կարապետ Ա. Խ. Քհնյ. Երեւանեան, ատենապետ՝ Տոքթ. Յ. Սիվրիհիսարեան:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ պատերազմական գործավարը, մարաջախտ Վորոշիլով ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ կարմիր բանակը նորէն կը գտնուի խաղաղութեան վիճակի մէջ, եւ թէ զինուորները աստիճանաբար կը քաշուին Լեհաստանէն: Մաս մը պահեստիներ դեռ կը մնան զանազան քաղաքներու մէջ, փոխադրութեանց դժուարութեան պատճառով:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ երկրաշարժը մեծ աւերներ գործած է Անատոլուի մէջ: Տասնըութ հոգի մեռած են, իսկ վիրաւորներուն թիւը կարելի չէ հաշուել: Երկրաշարժը ընդհատ - ընդհատ շարունակուած է 24 ժամուան ընթացքին: Կարգ մը նահանգներ ծանր վնասներ կրած են եւ հեռագրական հաղորդակցութիւնները խզուած են: Մասնաւորապէս վնասուած են քանի մը քաղաքներ եւ գիւղեր: Հեռագիրը անուններ չի յիշեր, իսկ Աժանս Ռատիօ հարիւրի չափ մեռեալներ եւ վիրաւորներ կը հաշուէ:

ՄԻՈՒՆԻԽԻ մահափորձին բուն ծալքերը չեն լուսաբանուած տակաւին, թէեւ գերմանական ոստիկանութիւնը կը շարունակէ պնդել թէ բուն կազմակերպիչը անգլիական Ինթէլլիճընս է: Զրոյցի մը համաձայն, Կէորկ Էլզէր, որ ձերբակալուած էր իբրեւ հեղինակը մահափորձին, գնդակահարուած է արդէն:

ԱԶԳ. ՊԱՐԳԵՒԱՍԱՂԻ 17րդ շարքին վիճակահանութիւնը պիտի կատարուի դեկտեմբեր 8ին, Սէնթ Էթիէնի մէջ:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ գաղտնի նիստ մը պիտի գումարէ, եթէ բոլոր կուսակցութիւններէն բաւական թիւով երեսփոխաններ պահանջ դնեն: Այս խնդիրը երկար ատենէ ի վեր կը յուզուի, ճշդելու համար պատերազմին նպատակները:

ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ աւելցած ըլլալով, խումբ մը երեսփոխաններ պահանջեցին կրճատել լուսավառութեան սահմանափակումները: Ուրիշներ ալ երթեւեկի դիւրութիւններ կը պահանջեն, որպէսզի երկիրը տնտեսապէս օգտուի ձմեռնային եղանակէն:

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ «Թէրքուքի Մարու» շոգենաւին խորտակումը Հիւսիսային ծովուն մէջ, մեծ յուզում պատճառեց Ճափոնի մէջ: Կառավարութիւնը մանրամասն տեղեկագրի մը կը սպասէ, պատասխանատուութիւնները ճշդելու համար: Նաւին կորուստը կը հաշուեն հինգ միլիոն եէն, զոր պիտի վճարէ Ճափոնի ծովային ապահովագրութեան ընկերութիւնը:Նաւը1,500,000 եէն արժողութեամբ ապրանք կը տանէր Անգլիա: Այս ապրանքին մեծ մասը մետաքս էր, 500,000 եէն արժէքով:

470 Մ. ՏՐԱՄԱԳԾՈՎ վեց վիթխարի թնդանօթներ կը շինուին չեխական Շքօտա զինագործարանին մէջ, Գերմանացիներու կողմէ, համաձայն պելժիական թերթերու քաղած տեղեկութեանց:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ երեսփոխանները եւ միւս բոլոր ընտրովի ներկայացուցիչները պաշտօնանկ հռչակելու համար, ոստիկանական նախկին վերատեսուչը՝ Քիափ, հարցաքննում պիտի ուղղէ կառավարութեան: 15 օր բանտարկութեան եւ 50 փրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ համայնավար երեսփոխան մը, Էմիլ Ֆուշառ, նախկին քաղաքապետ Շէլի, զէնք պահած ըլլալով: Ուրիշ համայնավար գործիչ մը, Քուանիա, 23 տարեկան, դատապարտուեցաւ հինգ տարի բանտարկութեան, պատերազմին դէմ խօսած ըլլալով փողոցին մէջ:

ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆ ՏԱՐԵԿԱՆ բանաստեղծ մը, Ֆիլէաս Լըպէկ, շահեցաւ կիսաթալ ժոֆրուայի մրցանակը, 25,000 փրանք:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

«Ինչո՞ւ համար կը պատերազմինք»

Լորտերու ժողովի վերջին նիստին, անգամ մը եւս խնդրոյ առարկայ դարձաւ խաղաղութեան հարցը։

Յանուն աշխատաւորական կուսակցութեան, լորտ Սնէլ կառավարութենէն նորէն պահանջեց ճշդել «պատերազմին նպատակները»։ Այս առթիւ ակնարկեց գերմանական սպառնալիքներուն, եւ աւելցուց թէ Անգլիա պատրաստ է դիմադրաւելու ամէն վտանգ։ «Եթէ պիտի գան Գերմանացիները, թող հրամմեն, պատրաստ կը սպասենք»։

Այսուհանդերձ, լորտ Սնէլ անհրաժեշտ կը համարի պատրաստ գտնուիլ նաեւ քննելու ամէն առաջարկ, որ թոյլ պիտի տայ Անգլիոյ, ինչպէս նաեւ այլ ժողովուրդներու, ապրիլ տեւական խաղաղութեան մը մէջ։

Յետոյ խօսելով Պելժիոյ Թագաւորին եւ Հոլանտայի Թագուհիին հաշտութեան կոչի մասին, աշխատաւորական կուսակցութեան ներկայացուցիչը ըսաւ թէ ամբողջ ազգը պէտք է երախտապարտ ըլլայ կատարուած ձեռնարկին համար։ Գէթ աշխատաւորական կուսակցութիւնը ինքզինք երախտապարտ կը զգայ։ Ցուցիչ բան մը կայ այն իրողութեան մէջ, որ սպառնալիքի տակ գտնուած եւ բաղդատաբար տկար այս երկու ազգերը, որոնց մին անգամ մը ճանչցաւ օտար ներխուժումին սարսափն ու աւերնները, կ'աշխատին պատերազմի արհաւիրքէն խնայել Եւրոպայի երեք մեծածաւալոյն պետութիւնները։

Փոքր ազգերը միշտ ալ նպաստած են միջազգային բարօրութեան։ Հարկ կը համարիմ ոգեկոչել այն օրերը, երբ Գերմանիա մեծազօրյն պետութիւնն էր, բայց իմացական արժէքով, եւ մարդկութեան հիացումին արժանացած, ոչ անշուշտ ներկայ պետութեան ձեւով, այլ փոքր պետութիւններու համախմբումի ձեւին տակ։

Եթէ Պելժիոյ եւ Հոլանտայի բարի ջանքերով կարելի ըլլար կարճեցնել պատերազմը կամ վերջ դնել պատերազմին, փոքր ազգերը անգամ մը եւս մեծ ծառայութիւն մը մատուցած պիտի ըլլային մարդկութեան (Ձայներ.— Շատ ճիշդ է, շատ ճիշդ է)։ Երկու վեհապետներուն անհատական առաքինութիւնները եւ բարձր հեղինակութիւնը պատճառներ էին որ լրջօրէն նկատի առնուէր առաջարկը։

Ծանօթ է մեր Թագաւորին պատասխանը, որ ճշդեց այն սկզբունքները, որոնց վրայ միայն, ըստ իրեն, կարելի է հաստատել խաղաղութիւնը»։

Լորտ Սնէլ կ'աւելցնէ թէ նպատակ չունի քննադատելու ինչ որ ըսուած է։ Ըստ էութեան, սկզբունքները ճիշդ են եւ անհրաժեշտ։ Այդ տեսակէտները կը պահանջէին որ Գերմանիա խաղաղութեան բերէ իր սեփական նպաստը նախ ձեւով մը վերահաստատելով Լեհերու եւ Չեխերու քաղաքական անկախ կեանքը, յետոյ երաշխիք մը տալով որ խաղաղութիւնը, պատիւով կնքուած հաշտութիւնը, խաղալիկ չդառնայ փառասէր վարիչներու, երբեմն ալ հիւանդ ուղեղներու։ Եթէ Գերմանիա ընդունէր այդ սկզբունքները, արահետ մը կը բացուէր դէպի խաղաղութիւն։ Սակայն, Լորտ Սնէլ կը կարծէ թէ պէտք է փորձել աւելին։

«Մենք պէտք է կարենանք գերման ժողովուրդին տալ այն ապահովութիւնը թէ պիտի յարգուի իր հողային ամբողջականութիւնը։ Թէ պաշարման շղթան պիտի վերցուի, անմիջապէս որ կարելիութիւն ստեղծուի։ Անմիջապէս որ Գերմանիա ուզէ մտնել խաղաղութեան եւ ոչ թէ պատերազմի ճամբուն մէջ, ամբողջական օժանդակութիւն ցոյց պիտի տանք իրեն որ վերաշինէ իր քայքայուած կեանքը։ Կը կարծեմ որ եթէ կարելի ըլլար ասիկա ըսել գերման ժողովուրդին այժմէն եւ պայծառօրէն, պատասխանը պիտի ըլլար անմիջական եւ անակնկալ։

Հիմնուելով Թագաւորին պատասխանին վրայ, ոչ պաշտօնական բազմաթիւ առաջարկներ բանաձեւուեցան վերջերս։ Լորտ Սնէլի կարծիքով, լաւ չէին այդ առաջարկները։

Աշխատաւորական կուսակցութիւնն ալ հրատարակեց իր պաշտօնական թելադրանքները։

Բոլոր այդ այլազան առաջարկներէն, որոնք կատարուեցան հաշտութեան համար, կարելի է կազմել ազգին տեսակէտը։ Բայց նախ քան այդ՝ անհրաժեշտ է հաղորդել գերման ժողովուրդին, որ թունաւորուած է քարոզութիւններով, թէ ինչ զգացումներ ունինք հանդէպ իրեն, որպէսզի չշարժի առանց գիտնալու»։

Ընդծովեայ զէնքը

Հիմա որ ընդծովեայ պատերազմը սաստկացած է, մասնաւորապէս ականներու անխնայ գործածութեամբ, անհրաժեշտ կը նկատենք շարք մը գիտելիքներ հաղորդել, կարելի եղածին չափ մատչելի լեզուով մը.—

Երեք տեսակ ընդծովեայ զէնքեր կան,— ծովառումբ, թորփիլ եւ ական։

Ընդհանրապէս արագասոյր նաւեր են, ազդանաւ (aviso) կամ թորփիլահալած, որոնք ծովառումբ կը գործածեն։ Մինչ նաւը արագօրէն կը սուրայ, երբեմն զիկզակ կը դառնայ, միքրոֆոններու միջոցաւ հետապնդելով սուզանաւը, որ կորսուած է ջուրին մէջ, խելքին վրայ կանգնած՝ նաւազները ջուրին ակօսին մէջ կը նետեն սեւ գլաններ, եւ քանի մը երկվայրկեան վերջ ծովը հրաբուխի նման կը պոռթկայ, շատրուան կը շինէ։ Նաւը իր այս գործողութեան լուրը անթելով կը հաղորդէ ջրօդանաւերուն, որոնք կը հասնին վկայելու համար ծովառումբերու յաջողութեան մասին։

Այս ծովառումբը (grenade) 150 քիլօ ծանրութեամբ պայթոց մըն է, որ ջրամեքենական օրէնքներու համաձայն՝ կը պայթի որոշ խորութեան մը մէջ։ Շնորհիւ այդ պայթումին, ջուրին մէջ կը ստեղծուի վիթխարի ճնշում մը, որ կը քանդէ սուզանաւերու պատեանը։

Հաստատուած է որ 10 քիլոնոց ծովառումբ մը կրնայ վնասել սուզանաւերուն՝ երբ պայթի 2 մեթր հեռու։ 50 քիլոնոց ծովառումբ մը՝ 7 մեթր հեռու։ 100 քիլոնոց ծովառումբ մը՝ 11 մեթր հեռու։ Ներկայիս կը փորձուին 300, մինչեւ իսկ 500 քիլոնոց ծովառումբեր։ Կրնաք երեւակայել այդպիսի պայթուցիկներու ստեղծած ծովային «հրաբուխը», որ տակն ու վրայ կ'ընէ ջուրի հսկայ տարածութիւն մը։

Այս ռումբերը հրաշք կը գործեն օժանդակութեամբ ձայնորս մեքենաներու (microphone), որոնք կ'արձանագրեն ամենատկար ձայներն անգամ, ծովուն խորութեան մէջէն։

Ընդծովեայ երկրորդ զէնքն է թորփիլը։ Ահարկու զէնք մըն է այս, աւելի ճիշդ՝ գլուխ-գործոց մը ռազմական ճարտարարուեստի։ Կարելի է այս զէնքը նմանցնել ինքնաշարժ ընդծովեայ մանրանկար նաւի մը, 8 մեթր 50 երկարութեամբ եւ 55 սանթիմեթր տրամագիծով, որ ունի երկու ղեկ, մէկը սուզելու, միւսը ուղղութիւն տալու համար։ Ունի նաեւ երկու պտուտակ։ Այս կլաձեւ վտանգաւոր զէնքը կրնայ սուրալ ժամական 80 քիլոմեթր արագութեամբ, եւ երբ հանդիպի նաւու մը՝ կը պայթի, այլապէս 20 քիլոմեթր հեռուն կ'ընկղմի կը կորսուի։

Թորփիլը կը պարունակէ 300 քիլօ պայթուցիկ նիւթ, «պատրոյգ» մը որ կրակ կուտայ բախումով, 4 մեթր երկար «սննակ»մը ուր մթերուած կը պահուի 200 քիլօ ճնշուած օդ ի սպաս պտուտակները դարձնող մեքենային, քարիւղով ջեռուցիկ մը, օդը տաքցնելու համար, զոր կը վառեն փամփուշտով մը՝ թորփիլը արձակուած ժամանակ, եւ երկու մասնաւոր մեքենաներ, որոնց առաջինը կը վարէ թորփիլին սուզումը՝ այնպէս մը որ որոշ խորութեան մէջ ճամբորդէ, երկրորդը ուղղութիւն կուտայ թորփիլին։

Թորփիլը կ'արձակուի օդին կամ ջուրին մէջէն։

Սքանչելի զէնք մըն է թորփիլը, որ ունի, սակայն, երկու անպատեհութիւն,— նախ շատ սուղ կ'արժէ, յետոյ ինքզինք կը մատնէ փրփուրէ ճերմակ գիծ մը գծելով ջուրին երեսը, իրեն զուգահեռ։

Ընդծովեայ երրորդ զէնքն է ականը, նոյնքան ահարկու։ Պողպատեայ ծփան (flotteur) մըն է այս, գնդաձեւ, որ կը պարունակէ 200 քիլօ պայթուցիկ նիւթ։ Պողպատեայ բայց ճապուկ պարանով մը կապուած է ձուլածոյ «ղօղօշ»ի մը, որ կը հանգչի ծովուն յատակը։ Այսպէս, ուրեմն, ջուրին մէջ առկախ կը մնայ օրերով, ամիսներով, մինչեւ որ նաւ մը բախի։

Պայթումը տեղի կ'ունենայ զանազան մեքենականութեամբ։ Նկարագրենք դասական ձեւը։

Ականը ունի կապարեայ եղջիւր մը, որ կը պարունակէ «ասիտ քրոմիք» ապակեայ սրուակի մը մէջ դրուած։ Երբ նաւ մը բախի եղջիւրին, բախումին հետեւանքով սրուակը կը փշրուի եւ «ասիտ»ը կ'երթայ թրջել երկու ելեկթրոններ, որոնք բարդ մը (pile) կը շինեն,— այս բարդին յառաջ բերած ելեկտրական հոսանքով կրակ կ'առնէ պայթուցիկը։

Ներկայիս կը պատրաստուին 1000 քիլոնոց ականներ, օժտուած աւելի «զգայուն» եղջիւրներով, այնպէս մը որ կը պայթին երբ նաւ մը կ'անցնի շատ մօտէն։

Ականը զետեղելու համար կը գործածուին արագասոյր նաւեր, յաճախ մէկ նաւ մը բաւական է, բայց թշնամի ջուրերու մէջ գործելու համար՝ պէտք է որ լաւ զինուած ըլլայ։ Իսկ ական որսալու համար անհրաժեշտ է գործել երկու նաւերով միասնաբար, — այդ նաւերը իրենց միջեւ կը կախեն պարան մը, որ մկրատներ ունի։ Մէկ նաւով ալ կը փորձուի։ Երբ մկրատը կտրէ ականին պարանը, ականը դուրս պիտի ջուրին երեսը կուգայ։ Այն ատեն բաւական է նշան առնել հրացանով։

Դաշնակիցները, 1914 — 1918 պատերազմին, ցանած էին 160,000 ական, իսկ Գերմանացիները՝ միայն 50,000։ Գերմանական 36 սուզանաւեր զոհ գացին այդ ականներուն, իրենց խոստովանութեամբ։ Իրականին մէջ այդ թիւը կը հասնէր 44ի։

Դաշնակիցները պատերազմէն վերջ ականահաւաք նաւազներուն 5 ֆրանք կուտային որսացուած իւրաքանչիւր ականի համար։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Օտար հողը

ԼԻՈՆ, 21 Նոյեմբեր.— Սիրելի «Յառաջ», խղճահարուած ձեր վերջին յայտարարութենէն պարտք սեպեցի, քանի մը ընդհանուր տեղեկութիւններ հաղորդել մեր գաղութի մասին։

Դժբախտաբար ի վիճակի չեմ թըւանշաններով հաստատելու թէ որքան երիտասարդներ մեկնեցան ճակատ։ Ամէն պարագայի մէջ կարելի է հաշուել քանի մը հարիւր։ Ընդհ. առումով բոլորն ալ գոհ են առայժմ իրենց վիճակէն եւ սիրուած իրենց մեծերէն։ Ինչպէս Ֆրանսացիները, հայ ծնողներն ու պարագաներն ալ իրենց կարելին կ'ընեն, իրենց զաւակները չզրկելու համար անհրաժեշտ պիտոյքներէ, անոնց նամակներ եւ ծրարներ ղրկելով։ Միակ ցաւալի պարագան այն է որ հակառակ օրէնքին տրամադրութեանց, շատեր դժուարութիւն կը կրեն աշխատանքի, հպատակութեան եւ զինուորական նպաստներու մասին, միշտ օտարական համարուելով։

Մեր քաղաքը չունի հեղինակաւոր մարմին մը, ինչպէս Մարսէյլ եւ ուրիշ վայրեր։ Տեսակ մը անկերպարան վիճակ։ Աշխատելու ընդունակ տարրեր չեն պակսիր, բայց անոնք ալ չեն համարձակիր հանրային աշխատանքի նուիրուիլ։

Գաղութին տնտեսական վիճակը մխիթարական չէ։ Աշխատողներ կ'ապրին ինչպէս որ կը հասկնան, իսկ շատեր ծանրաբեռնուած՝ ընտանիքներով, ճարահատ օգնութիւն սպասեն Ազգատախնամէն եւ կամ Բարեգործականէն։ Առեւտուրը թուլցած է պատերազմէն ի վեր, փոխադարձ վստահութիւնը պակսած եւ գրեթէ ամէն բան կանխիկի վերածուած ըլլալով, մեր հայրենակիցներէն շատեր կը ստիպուին քիչով գոհանալ։ Հայ անգործներու թիւը փոփոխական է։

Ազգ. Միութեան կողմէ խորհրդակցական ժողով մը գումարուելով, որոշուեցաւ մարմին մը կազմել, օգնելու համար կարօտ ընտանիքներուն եւ մեր զինուորներուն, մասնակցութեամբ Ազգատախնամի եւ Ֆ. Կ. Խաչի։ Կ'իմանամ թէ ձեռնարկուած է կազմելու Լիոնի եւ շրջանի զինուորներու մանրամասն ցանկը, սակայն երկու շաբաթ անցած է այդ օրէն ի վեր եւ շօշափելի արդիւնք մը չերեւցար։ Անշուշտ գովելի է այս ձեռնարկը եւ կը մաղթենք որ յաջողի օր առաջ։

Լիոնի գաղութը երրորդն է, իբրեւ բազմահայ կեդրոն՝ Փարիզէն եւ Մարսէյլէն վերջ։ Ուրեմն իրեն կ'իյնայ լարել բոլոր ուժերը, օրինակելի գործունէութիւն մը ցուցնելու համար ներկայ ծանր տագնապին մէջ, որ կրնայ հետզհետէ սաստկանալ։ Հառաչանքները անօգուտ են, իրական աշխատանքն է որ դարման պիտի ճարէ մեր բազմազան ցաւերուն։ Երբ ամբողջ Եւրոպան բռնկած կամ ալեկոծութեան մատնուած է, մենք ալ ըստիպուած ենք մեր կարելին փորձել, փոխանակ մեր պատեանին մէջ քաշուելու։— Թորգոմ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՔՕԼՓՕ (Մորպիհան), 19 նոյ.— Այստեղ կը գտնուին 25 հայ զինուորներ, զանազան վայրերէ։ Նախապէս 55 հոգի էին, երբ հաւաքուեցան մեծ զօրանոցի մը մէջ, բայց կանոնաւոր քննութենէ մը վերջ 20 հոգի արձակուեցան, իբրեւ հիւանդ, իսկ մնացածները փոխադրուեցան Քօլփօ, Կէնկանէն 150 քիլոմեթր հեռու։ Մէկ ամիսէն աւելի է որ կը գտնուին այս վայրին մէջ, որ շրջապատուած է ընդարձակ անտառներով։ Օդը նպաստաւոր է։ Իբրեւ պտուղ միայն խնձորն է որ համբաւ շահած է եւ վայրի ծառերէ աւելի խնձորենիներ կան։ Իբրեւ Արեւելքցի եւ պտղասէր, մեր առաջ ժամերը կ'անցընէինք խնձոր հաւաքելով, բայց հիմա տխուր ենք, որովհետեւ աշնան հովը ոչ թէ խնձոր, տերեւ անգամ չէ ձգած...

Հայ զինուորները բոլորն ալ իրարու հետ համերաշխ են, եղբօր պէս։ Ֆրանսացի զինուորները կը զարմանան, տեսնելով անոնց փոխադարձ գուրգուրանքը։ Բոլորը մէկ զօրախումբի մէջ են եւ մէկ յարկի ու մէկ շարքի վրայ կը պառկին։ Այս պարագան շատ կը յիշեցնէ որբանոցի օրերը։ Բայց երբ հրացանը առնելով մարզանքի կ'երթան, պատկերը բոլորովին կը փոխուի։ Եւ իրենց մտահոգութիւնը փարատելու համար զուարճալիքներ կը սարքեն։ Նշանառութեան փորձերու համար յաճախ 20 քիլոմեթր ճամբայ կը կտրեն եւ կը սկսին երգել «Լուսին չկար», «Կովկասի քաջեր», «Իբրեւ Արծիւ» եւն., ինչ որ զարմանք կը պատճառէ Ֆրանսացի զինուորներուն եւ սպաներուն։ Անոնք ալ կը գնահատեն հայկական ոգեւորիչ երգերը։

Երկու օր առաջ բոլոր հայ զինուորները պատուաստուեցան, որպէսզի հիւանդութենէ չբռնուին։ Ատոր համար երկուքուկէս օր անկողին մնացին, եւ յետոյ ոտքի ելան բոլորովին կազդուրուած։ Կ'ըսուի թէ նորէն պիտի պատուաստեն, աւելի զօրաւոր։ Մեր տղաքը վերջերս հրամանատարութեան դիմած էին, որպէսզի դիւրութիւններ ընծայէ, հպատակ դառնալու համար։ Հրամանատարը յանձնարարեց ծննդեան վկայագիր, անուն, մականուն եւ աշխատած վայրէն վկայական մը բերել, որպէսզի պատերազմական նախարարին ղրկէն եւ կարգադրեն։ Դժբախտաբար ծննդեան վկայական չունինք, ինչ որ կը դժուարացնէ գործողութիւնը։ Կը խնդրենք ազգ. մարմիններէն որ միջոց մը ցուցնեն, այս վկայականը ճարելու համար։ (ԽՄԲ.— Դիմել Օփիսներուն)։

Առաջին մէկուկէս ամսուան ընթացքին շատ կը նեղէինք, հայկական կեանքէն զրկուած ըլլալով, բայց սիրելի «Յառաջ»ը մեզ չմոռցաւ եկաւ գտաւ մեզ, իբրեւ սփոփանք մեր այրած սիրտերուն։ Շնորհակալութիւն խմբագրութեան որ մեր մէկ խօսքը երկուք չըրաւ։— Ն. Ց.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՌԱԳԱՍՏՆԵՐ (բանաստեղծութիւններ). գրեց՝ Ա. Ծառուկեան։ Տպ. Հալէպ։ Գին 10 ֆրանք, արտասահմանի համար կէս տոլար։ Հեղինակին հասցէն.— B. P. 353, Alep (Syrie)։

ԿՈՉ ԲԱԼՈՒՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 20 նոյեմբեր.— Բալուի Հայր. Միութեան վարչութիւնը կը յայտարարէ բոլոր Բալուցիներուն թէ Միութիւնը վաւերացուած է համաձայն վերջին հրամանագիր օրէնքին եւ իր գործունէութիւնը կը շարունակէ առաջուան պէս։

Կը խնդրենք բոլոր մեր հայրենակիցներէն, Ֆրանսայի մէջ ըլլան թէ արտասահման, որ իրենց լայն աջակցութիւնը ընծայեն Միութեանս, որպէսզի օգնենք մեր չքաւոր հայրենակիցներուն։

Մանաւանդ կը խնդրենք մեր զինուոր հայրենակիցներէն որ իրենց հասցէները հաղորդեն մեզի եւ տեղեկութիւններ տան իրենց կարօտութեանց մասին։ Մենք ամենայն սիրով պիտի օգնենք բոլորին, համաձայն մեր կարողութեան։ Թղթակցութեանց հասցէն.— U. C. P. 116, La Canebière, Marseille։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

26 Օգոստոս — 4 սեպտեմբեր

ԼԱՖՐԻՔ, Հ. Նաճ. — 40
ՖԼԱՎԻԱԿ, Գրէմ. — 50
ԱՌՆՈՒՎԻԼ, Ս. Պառ. — 50
ՄԱԶԱՄԷՆ, Ղուկ. — 150
ՓԻԿԵԹԷՕ, Վարդ. — 50
ՊՈՒՐԿՈՒԱՆ, Ց. Ժամ. — 40
ՊՈԼԷՆ, Ց. Ման. — 40
ԹԱԼՈՍԻՆՕ, Ա. Ա. — 40
ԺԸՆԷՒ, Տիկ. Գ. — 40
ՓՈՆ Տ'ԸՎԷՔ, Ա. Ա. — 45
ՍԷՆ ՍԻՌ, Ց. Խ. — 40
ՄԷԼԱՆ, Դ. Մարգ. — 75
ՍԱԼԻՆ ՏԸ ԺԻՌՕ, Զատ. — 75

ՓՈՐՁԱՑԷՔ ՕԳՏՈՒԻԼ

Կ'իմանանք թէ Արեւելեան Լեզուներու պետական վարժարանի արձանագրութիւնները երկարաձգուած են։ Ուրեմն հայերէն լեզուի եւ գրականութեան դասաւանդութեանց հետեւիլ փափաքողները կրնան արձանագրուիլ դեռ, ամէն օր, ժամը 2ուկէսէն 4ուկէս, իբրեւ ունկնդիր կամ կանոնաւոր ուսանող։ Կանոնաւոր ուսանողները կը վճարեն տարին 100 ֆրանքի վարձք մը, բայց կ'ունենան բազմաթիւ առաւելութիւններ, ինչպէս քննութեանց մասնակցիլ եւ վկայական ստանալ, օգտուիլ վարժարանին ճոխ մատենադարանէն եւն.։

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ՉԵԽԱԿԱՆ ԱԶԳ. ԿՈՄԻՏԷՆ, որ կառավարութեան դերը պիտի կատարէ Փարիզի մէջ, պատերազմի ընթացքին, յառաջիկայ շաբթու ժողով պիտի գումարէ, քննելու համար Գերմանիոյ դէմ գործադրելի ամէնէն ազդու միջոցները։ Այս առթիւ զօրաշարժի յայտարարութիւն մը պիտի հրատարակուի Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ, համաձայն չեխական հանրապետութեան օրէնքներուն, անկախ բանակ մը կազմելու համար, չեխ սպաներու հրամանատարութեամբ, ենթակայ դաշնակից սպարապետութեան։ Հաւանաբար հրամանատար նշանակուի Զօր. Ինկր, Սլովաքիոյ բանակին նախորդ սպարապետը։ Ներկայիս 3500 չեխ զինուորներ կը գտնուին Ֆրանսայի մարզավայրերուն մէջ, մեծ մասով կամաւորներ։ Ֆրանսայի 50,000 եւ Անգլիոյ 15,000 չեխ տարագիրներէն կարեւոր մաս մը պիտի զինուորագրուի։ Բանակցութիւններ կը կատարուին Ֆրանսա փոխադրելու համար այն չեխական լեգէոնը որ կը կռուէր լեհական պատերազմին մէջ եւ որ այժմ արգելափակուած է Լեհաստանի ռուսական մասին մէջ։ Փարիզի չեխական դեսպանին յայտարարութեան համաձայն, չեխական բանակը բացարձակապէս անկախ պիտի ըլլայ, եւ զինուորները իրենց երդումը պիտի կատարեն յանուն Չեխոսլովաքիոյ հանրապետութեան։ Ծախքերն ալ չեխական ազգ. կոմիտէն պիտի հոգայ, վարկեր ստանալով Դաշնակիցներէն։

ԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ՀՐԵԱՆԵՐ պիտի տեղաւորուին 1800 քառակուսի քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ, Լեհաստանի մէջ, շրջապատուած փշաթելերով։ Գէթ այսպէս կը պատմեն պելժիական թերթերը։ Ինչպէս գրած էինք արդէն, 150,000 Հրեաներ պիտի փոխադրուին Լեհաստանէն, 65,000 հոգի Վիեննայէն, 30,000 Պոհեմիայէն եւ արեւելեան Փրուսիայէն, 240 հազար հոգի ալ Գերմանիայէն։ Տեղահան Հրեաներուն արգիլուած է 300 մարքէն աւելի տանիլ իրենց «նոր հայրենիքը», որ պիտի կառավարուի Լեհաստանի կուսակալին՝ Տոքթ. Ֆրանքի կողմէ։ Մինչեւ 70 տարեկան այրերը պիտի գործածուին ճամբաներ շինելու, ճահիճներ չորցնելու եւ ուրիշ ձեռական աշխատանքներ կատարելու։ Մինչեւ 55 տարեկան կիներն ալ պիտի աշխատին, ընդհանրապէս հողագործութեան մէջ։ Օրական աշխատանքը պիտի ըլլայ 12 ժամ, միայն կէս ժամ դադարով, կէս օրին։ Մասնաւոր կայաններ հաստատուած են Գերմանիոյ զանազան մասերուն մէջ, ուր պիտի համախմբուին տեղահան Հրեաները, երկու երեք օրուան պաշար, հագուստ - կապուստ եւ ուրիշ անհրաժեշտ առարկաներ առնելով։ Իւրաքանչիւր Հրեայ պարտաւոր է ներկայացնել իր անձնական թուղթերը,— անցագիր, ծնունդի եւ բնակութեան վերաբերեալ վկայականներ եւն.։ Այն կիները որոնց ամուսինները նոր շրջանը կը ղրկուին (Լուպլին), պարտաւոր են մեկնումը ոստիկանութեան հաղորդել միեւնոյն օրը։ Անոնք որոնց ընտանիքներէն անդամներ կը մնան, պէտք է տունէն ըսեն մնաք բարով, որովհետեւ ազգականներուն թոյլ պիտի չտրուի կայանները երթալ։

«ԳՈՀՈՒԹԻՒՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ եւ գերման ժողովուրդին» — այս բովանդակութեամբ յայտարարութիւն մը հրատարակեց Հիթլէր, նոր հունձքին յաջողութեան առթիւ։ «Հունձքը վերջացած է այժմ։ Յառաջիկայ տարուան սերմնցուն հողին տակն է արդէն, հակառակ օդին անյարմարութեան եւ աշխատաւորներու նուազութեան։ Գերման ժողովուրդը շնորհակալութիւն կը յայտնէ իր հողագործներուն այս մեծ գործին համար որ վճռական արժէք ունի իրեն պարտադրուած կռիւին մէջ։ Ամենակարողին օգնութեամբ, գերման ժողովուրդին սնունդը ապահովուած է յառաջիկայ տարուան համար, իր իսկ հողէն»։

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔԻ նուէր մը տրամադրած է անծանօթ մը, ֆրանսացի զինուորներու օգնութեան համար։

ԱՊՐՈՒՍՏԻ ԳԻՆԸ հետզհետէ կը բարձրանայ Անգլիոյ մէջ։ Զգալի բարձրացում ունեցած են հաւկիթը, խոզեղէնը եւ հանդերձեղէնը, իբրեւ հետեւանք պատերազմին։

ԾԽԱԽՈՏԻ ԳԻՆԸ տարապայման բարձրացում կրած ըլլալով, զարմանք պատճառած էր ժողովուրդին (28 առ հարիւր յաւելում)։ Ձեռնհաս իշխանութիւնը զեկոյց մը հրատարակելով, կը բացատրէ պատճառները,— Այս յաւելումը կատարուած չէ աւելի շահելու համար, այլ զսպելու համար ծխախոտի սպառումը քաղաքացի ժողովուրդին կողմէ, սպառում մը որ մեծ համեմատութիւններ ստացած էր, մինչդեռ կառավարութիւնը հարկադրուած է ծխախոտ ճարել բանակին։ Յետոյ, պատերազմը շահելու համար, պէտք է զօրաւոր ըլլալ նաեւ տնտեսապէս։ Արդ, Ֆրանսա ծխախոտ գնելով ոսկի կը հանէ երկրէն դուրս, որովհետեւ միշտ օտար ծխախոտ կը խառնուի ֆրանսականին, մանաւանդ արեւելեան եւ ամերիկեան։ Կարելի չէ ետ կենալ այդ խառնուրդէն, որովհետեւ Ֆրանսայի եւ իր գաղթավայրերուն արտադրութիւնը չի բաւեր սպառման։ Ուրեմն, գիները բարձրացնելով եւ սպառումը սահմանափակելով, կառավարութիւնը կը խնայէ իր ոսկիի եւ օտար դրամի մթերքը, եւ կը նպաստէ յաղթանակը փութացնելու։

Le Gerant : H. STEPHAN — Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme. Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15-70
Chèque Postal Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
[illegible]	285 ֆրանք	140 ֆրանք	
[illegible]	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 26 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 26 Novembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4206

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՕՐԻ ԽՕՍՔ

ԱՊԱՑՈՒՑԱՆԵՆՔ ԹԷ ՆԵՐԿԱՅ ԵՆՔ

Երկու կոչեր՝ իրարու ետեւէ, մէկը Փարիզէն, միւսը՝ Մարսէյլէն: Երկուքն ալ յատկացուած զինուորներու օգնութեան ձեռնարկին: (Տես «Յառաջ», ուրբաթ եւ շաբաթ):

Ո՞ւշ մնացած ենք: Ոչինչ: «Ուշ լինի, նուշ լինի»: Այս երկու կոչերէն առաջ, Փարիզի մէջ կազմուած էր արդէն Զինուորներու Օգնութեան Մարմին մը, որ կը գործէ երկու ամիսէ ի վեր, սպասելով պետական վաւերացման:

Ուրեմն համերաշխութեան ցանցը կ՚ընդարձակուի հետզհետէ:

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան կոչը, եւ Մարսէյլի Ազգ. Կեդր. վարչութեան ձեռնարկը, որով նոյնպէս Կապոյտ Խաչին կը վստահի օգնութեան կազմակերպութիւնը, անշուշտ գործի պիտի մղեն միւս շրջաններն ալ: Որքան գիտենք, Վալանսի եւ Լիոնի մէջ եւս խորհրդակցութիւններ կատարուած են այս հարցի մասին:

Ամէն պարագայի մէջ, այլեւս աններելի է որ եւ է վարանում կամ ձգձգում, ամէնէն համեստ գաղութին մէջ իսկ:

Երբ կառավարութիւնը ինք անհրաժեշտ համարած է «համերաշխութեան սնտուկ մը» կազմակերպել եւ խրախուսել ուրիշ ձեռնարկներ, աւելորդ պիտի ըլլար բացատրել թէ ո՛րքան աւելի աճապարելու, գործելու հարկադրուած են մեր ազգային մարմինները ու միութիւնները:

Պատերա՛զմ է եւ մարդիկ ոչ սրտառուչ յորդորներու կը կարօտին, ոչ ալ ակադեմական մարզանքներու:

Յիշեցէք միայն մէկ պարագայ,— Երկու ամսուան ընթացքին, միայն ութ անգամ հնչեց ահազանգը: Ամէն անգամ ալ, շատ շատերը նահատակի ձեւեր կ՚առնէին, իրենց տունին մառանը իջած կամ դիմացի պատսպարանը վազած ատեն: Հառաչանք, ախ ու վախ...

Արդ, ոչ թէ ութ անգամ, այլ գիշեր ցերեկ ահազանգի, աղաղակի, մարտակոչի տակ է որ կը շնչեն միլիոնաւոր երիտասարդներ, եւ անոնց կարգին քանի մը հազար հայ զինուորներ:

Ձեր մէջէն ո՞վ պիտի համարձակէր նոյն իսկ աղօտ գիծերով պատկերացնել այս անդոհագին անձկութիւնը,— Հազարաւոր զինուորներ խրամներու մէջ, կրակին կամ ջուրին տակ, հրասայլի մը կամ թնդանօթի մը կատարը, կամ դէպի դաշտ՝ 20—25 քիլօ ծանրութիւն շալակը, ամբողջ գիշերներ անքուն, աչքերն ուղղած դէպի երկինք, կամ դիրք բռնած ամրոցի մը լուսամուտին մէջ...

Եւ այս՝ մօտ երեք ամիսէ ի վեր, ամբողջ երկրին տարածութեան վրայ, այլ մանաւանդ կրակի գիծերուն մէջ, ուր մահը կը սպասէ դարանակալ, ամէն ժամ:

Կրնայի՞ք նախատեսել, նաեւ, թէ տակաւին քանի՞ ամիս կամ տարի կրնայ տեւել այսպէս, եթէ հրաշք մը օգնութեան չհասնի, կարճ կապելու համար սպանդը...

Այս ահաւոր պատկերին առջեւ, ի՞նչ կ՚արժէ «թիկունք»ին զոհողութիւնը, — բարոյական թէ նիւթական: Բառն անգամ, «զոհողութիւն», ինքնին կը դառնայ հեգնութիւն:

Ցաճախ սփոփանքի մը, տաք խօսքի մը կարօտը կը քաշեն մեր զինուորները: Եւ կան կարօտներ ալ, որ հազիւ կը համարձակին զգացնել իրենց թշուառութիւնը:

Աւելի քան երբեք ժամանակն է ապացուցանելու թէ ներկայ ենք,— միշտ պատրաստ՝ կատարելու մեր համերաշխութեան, եղբայրակցութեան անխուսափելի պարտքը:— Շ.

ԱԿԱՆԱՄԱՐՏ ԵՒ ՕԴԱՄԱՐՏ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՅԱԾԱՆԱՒ ՄԸ ՎՆԱՍՈՒԱԾ ՈՒՐԻՇ ՆԱՒԵՐ ԱԼ ԸՆԿՂՄԱԾ

Գերմանական ականները կը շարունակեն աւեր գործել անգլիական ջուրերուն մէջ: Ուրբաթ օր ծանրապէս վնասուեցաւ անգլիական յածանաւ մը, «Պէլֆասթ», իսկ չորս նաւեր ընկղմեցան:

Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց այս առթիւ.— Ն. Վեհափառութեան «Պէլֆասթ» յածանաւը վնասուեցաւ թորփիլէ մը կամ ականէ մը, Ֆըրթ աֆ Ֆորթի մէջ, Մէյ կղզիին շրջականները, Նոյեմբեր 21ին: Մարդկային կորուստները կը հասնին 20 վիրաւորներու: Յածանաւը նաւարան փոխադրուեցաւ նորոգուելու համար եւ ճամբայ ելաւ իր սեփական ուժերով:

Ուրիշ տեղեկութեանց համաձայն, յածանաւին նաւաստիներէն հինգը կը տառապին ուժգին ցնցումէն, ծանրապէս վիրաւորուած ըլլալով: Ուրիշ 15 նաւաստիներ որոնք թեթեւ վէրքեր ստացած էին, կը դարմանուին նաւային հիւանդանոցի մը մէջ: Յածանաւը իր խարիսխէն մեկնած էր երեքշաբթի օր, ուրիշ քանի մը մարտանաւերու հետ եւ նաւահանգիստ վերադարձաւ արկածէն վեց ժամ վերջը: Շինուած էր 1938ին եւ մաս կը կազմէր Ներքին Նաւատորմին:

Ընկղմած նաւերէն մէկն ալ անգլիական է, «Մանկալոր», որ ունէր 8000 թոն տարողութիւն եւ ականի մը զարնուեցաւ Հիւսիսային ծովուն մէջ: Նաւաստիներէն 77 հոգի ազատուեցան: Մարդկային զոհ չկայ. միայն ութ հոգի վիրաւորուած են: Ընկղմած է նաեւ հոլանտական շոգենաւ մը, գերմանական սուզանաւի մը կողմէ: Նաւաստիներէն հինգ հոգի անգլիական ափերը հասնեցան, եօթնուկէս օր մակոյկի մը վրայ մնալէ վերջ:

*** Անգլիոյ ծովային նախարարութեան քաղած տեղեկութեանց համաձայն, գերմանական ջրօդանաւերը ականներ ցանած են հինգ վայրերու մէջ, Անգլիոյ արեւելեան ափերուն վրայ, Նոյեմբեր 20—21: Վեց օրուան մէջ ընկղմած են 25 նաւեր, անգլիական կամ չէզոք: Նոյեմբեր 23ին ընկղմած ութ նաւերէն հինգը անգլիական են, երկուքը ֆրանսական, մէկը յունական: Կորսուած են 30 հոգի: Ծովային նախարարութիւնը կը հասկցնէ թէ երկար ատենէ ի վեր կը կասկածէր որ Գերմանիա այսպիսի մեթոտի մը պիտի դիմէ, ականներ ցանելու համար: Ճիշդ է որ Գերմանիա կրնայ առժամապէս վնասել չէզոք նաւագնացութեան, սակայն ծովային նախարարութիւնը այժմ երեւան հանած ըլլալով գերմանական մեթոտը, պիտի կրնայ փոխադարձ միջոցներ ձեռք առնել արագօրէն: Ինչպէս բացատրած էինք երէկ, նոր ականները փոխադրուած են ջրօդանաւերու միջոցաւ, որոնք զանոնք վար կ՚իջեցնեն անկարգելներով եւ կամ իրենք ջուրը իջնելով կը տեղաւորեն: Անկարգելները կը գործածուին անոր համար որ ականը ուժգնօրէն վար չիյնայ եւ չպայթի: Մինչ սովորական ականները ջուրերուն մէջտեղը կը մնան, մագնիսական ականները յատակին կը փակչին եւ հոն կը մնան, մինչեւ որ նաւ մը անցնի ջուրին երեսէն: Այն ատեն նաւուն մետաղեայ զանգուածը ուժգնօրէն կը քաշէ ականը որ անմիջապէս կը պայթի:

Իրազեկներու կարծիքով, այս ականամարտին դրդիչն է Վէրնէր Տիւց, նացի տնտեսագէտ մը, Հիթլէրի առեւտրական խորհրդականներէն մէկը: Պատերազմը սկսած ատեն, Հիթլէր անորյանձնարարած է ծրագիր մը պատրաստել, բրիտանական կղզիները պաշարելու համար, որպէսզի ամբողջովին խափանեն պարենաւորումը եւ չէզոք նաւերը հարկադրուին հեռանալ Անգլիոյ վտանգաւոր ափերէն: Պ. Տիւց Հիթլէրի ներկայացուցած է իր ծրագիրը՝ անկարգել-ականներու մասին, բայց Առաջնորդը մէկդի դրած է զայն, լսելով նաւային հրամանատարութեան կարծիքը: Յետոյ տեսնելով որ սուզանաւային պատերազմը սպասուած արդիւնքը չի տար, Հիթլէր հրամայած է գործադրել ծրագիրը:

Քոփէնհակէն հասած լուրերու համաձայն, գերմանական նաւագործարանները թեթեւ սուզանաւեր կը շինեն, սաստկացնելու համար ականամարտը:

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ 200 ականներ խրած են Նորֆոլքի ափերուն վրայ: Անգլիա եւս լայն միջոցներ ձեռք առած է, պայքարելու համար Հիթլէրի նորագոյն ականամարտին դէմ: Լոնտոնի մէջ այն կարծիքն ունին թէ գերմանական սպարապետութիւնը կը յուսայ այնքան ականներ ցանել բրիտանական ջուրերուն մէջ որ հաղորդակցութիւնները բոլորովին ջլատուին: Այս նորաձեւ ականամարտին հետ պիտի շարունակուին օդանաւային եւ սուզանաւային յարձակումները:

Ի՞ՆՉ Կ՚ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Ականամարտը եւ օդամարտը երթալով կը սաստկանան: Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնն ալ կը խոստովանի թէ Գերմանացիները ականներ ցանած են օդանաւերու միջոցաւ: Առջի օր ուրիշ նաւեր ալ ընկղմեցան, իսկ անգլիական յածանաւ մը, «Պէլֆասթ», ծանր վնասներ կրեց:— Վերջին երկու օրերու ընթացքին խորտակուած թշնամի օդանաւերու թիւը կը հասնի 18ի: Թէեւ գերմանական սպայակոյտը ուրիշ բաներ պատմած էր, բայց ֆրանսական ընդհ. սպայակոյտը կարճ զեկոյցով մը հաստատեց բոլոր մանրամասնութիւնները, տեղով եւ թուականով:

Տնտեսական պատերազմը պիտի սկսի երեքշաբթի օր, ինչպէս յայտարարեց բրիտանական կառավարութիւնը: Փարիզի մէջ ալ Պ. Տալատիէ խորհրդակցութիւն մը կատարեց իրաւասու նախարարներուն հետ, անմիջապէս գործի ձեռնարկելու համար:— Այլեւս բոլոր ծովերը վտանգաւոր կը համարուին, անելի մը մատնելով չէզոք պետութիւնները, մանաւանդ Գերմանիոյ դրացիները: Պելժիական կառավարութիւնը բողոքագիր մը ղրկեց Լոնտոն, ինչպէս գրած էինք: Միւս պետութիւններն ալ կը խորհրդակցին:

Ռումանիոյ նոր դահլիճը կազմուեցաւ առանց մեծ դժուարութեան, անգամ մը եւս խանդարելով Գերմանիոյ հաշիւները:— Թրքական պատուիրակութիւն մը եկաւ Փարիզ, առեւտրական բանակցութիւններ կատարելու համար:

Տնտեսական պատերազմը կը սկսի Գշ. օր

Հիթլէր առջի օր խորհրդակցութեան հրաւիրած էր 140 զինուորական, նաւային, օդանաւային եւ քաղաքական վարիչներ, քննելու համար պատերազմի յառաջիկայ ընդհ. ծրագիրը: Այս խորհրդակցութենէն քանի մը ժամ վերջը, Պ. Տալատիէ խորհրդակցութեան հրաւիրեց սպարապետը, օդանաւային եւ ծովային հրամանատարները, ծովային նախարարը, արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը, Պերլինի նախորդ դեսպանը եւ ուրիշ պաշտօնատարներ: Ժողովի ընթացքին վարչապետը մանրամասնօրէն բացատրեց տնտեսական պաշարման ծրագիրը, կարելի եղածին չափ խափանելու համար Գերմանիոյ ներածումները եւ արտածումները: Դաշնակիցները որոշած են թոյլ չտալ որ չէզոքներու բողոքները խախտեն իրենց որոշումը: Գերմանիոյ ներքին եւ արտաքին առեւտուրին խափանումը կենսական ջիղը պիտի դառնայ Դաշնակիցներու տնտեսական պատերազմին: Զինուորական յարձակման նախաձեռնութիւնը միշտ Գերմանիոյ ձգելով, Դաշնակիցները կը ջանան ամէն բանէ առաջ Գերմանիան զրկել պատերազմի ջիղէն, որուն գլխաւոր աղբիւրը արտաքին առեւտուրն է: Դաշնակիցները չեն ուզեր նկատի առնել չէզոք պետութեանց բողոքները, այն պատճառաբանութեամբ թէ Գերմանիոյ ականամարտը մասնաւորապէս ուղղուած է Անգլիոյ դէմ, խափանելու համար անոր պարենաւորումը: Կ՚ըսուի թէ Հիթլէր կը խորհի համոզել չէզոք պետութիւնները որ սահմանափակեն օդանաւային տարածութեան կաշկանդումները: Եթէ յաջողի այս ձեռնարկը, գերմանական օդանաւերը պիտի կրնան թռչիլ Պելժիոյ եւ Հոլանտայի վրայ, առանց բռնաբարելու անոնց չէզոքութիւնը:

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ երեքշաբթի օր պիտի հրատարակուի մասնաւոր հրամանագիր մը, գրաւելու համար Գերմանիոյ արտածումները: Անգլիոյ իրաւասու շրջանակներուն մէջ կը ժխտեն այն առարկութիւնը թէ այսպիսի գործողութիւն մը կը հակասէ 1856ի յայտարարութեան տրամադրութեանց:

Հոլանտայի նաւատէրերը մերժեցին օգտուիլ անգլիական մարտանաւերու պաշտպանութենէն, իսկ Պելժիոյ նաւատէրերը որոշեցին գերմանական ապրանք չփոխադրել Ամերիկա:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Քոմէտի Ֆրանսէզը շարք մը ներկայացումներ պիտի տայ մօտերս, Թուրքիոյ մայրաքաղաքին մէջ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

18 ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐ ԽՈՐՏԱԿՈՒԱԾ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 163, Նոյեմբեր 24, առաւօտ.— Ոչ մէկ նշանակելի դէպք գիշերուան ընթացքին: Նոյեմբեր 23ի ցերեկը ութ թշնամի հետազօտիչ օդանաւեր վար առնուեցան մեր հողին վրայ, չորսը բրիտանական, չորսն ալ ֆրանսական օդանաւերու կողմէ: Մեր հետապնդիչ օդանաւերէն մէկը չվերադարձաւ իր կայանը:

Զեկոյց թիւ 164, իրիկուն.— Զախողեցաւ թշնամի արշաւ մը Մոզէլի արեւելեան կողմը: Քանի մը գերիներ բռնուեցան: Տեղական հրետաձգութիւն: Օդանաւային կրճատեալ գործունէութիւն ցերեկուան ընթացքին:

*** Տեղական թերթերու զինուորական տեսութեանց համաձայն, չորեքշաբթի եւ հինգշաբթի օրուան կատաղի օդամարտներուն մէջ խորտակուած գերմանական օդանաւերուն թիւը կը հասնի 18ի: Բրիտանական բոլոր օդանաւերը իրենց կայանները վերադարձած են, թէեւ մէկը ծանրապէս վնասուած էր: Իբրեւ հետեւանք 48 ժամուան ընթացքին պատահած շատ ծանր կորուստներուն, որ Գերմանիոյ արժած են աւելի քան 25 օդաչու, դնդացիր արձակող եւ հետազօտիչ, գերմանական օդարշաւը զգալապէս թուլցած է այժմ:

Չորեքշաբթի օր Ֆրանսացիները վար առած են վեց թշնամի օդանաւեր, իսկ չորս հատ հինգշաբթի օր, բոլորն ալ ֆրանսական հողի վրայ: Ասկէ զատ գերմանական օդանաւ մը խորտակուած էր պելժիական սահմանին վրայ, չորեքշաբթի օր: Անգլիացիները վար առած են թշնամի ջրօդանաւ մը, երբ ականներ կը ձգէր Թէյմզի գետաբերանին մէջ, իսկ եօթը հատ ալ խորտակած՝ հինգշաբթի օր: Այս վերջիններէն վեցը ինկած են ֆրանսական հողին վրայ, եօթներորդը՝ գերմանական գիծերուն մէջ: Անգլ. զեկոյցը կ՚ըսէ թէ գերմանական եօթը օդանաւերը խորտակուեցան, երբ զատ-զատ հետազօտութիւններ կը կատարէին 2000 ոտք բարձրութեան վրայ:

*** Ընդհ. սպայակոյտը պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակեց, իբրեւ պատասխան գերմանական զեկոյցին որ կ՚ըսէր թէ Նոյեմբեր 22ի մեծ օդամարտին ատեն միայն մէկ օդանաւ չէր վերադարձած իր կայանը: Ընդհ. սպայակոյտին զեկոյցը կը յայտարարէ.— Նոյեմբեր 22ին վեց թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան, հինգը մեր հողին վրայ. (կը յիշէ օդանաւերուն անունները, թիւերը եւ անոնց ինկած վայրերը). — Նոյեմբեր 23ին ութ թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան մեր հողին վրայ, անգլեւֆրանսական օդանաւերու կողմէ: (Այստեղ ալ կը յիշէ մանրամասնութիւնները, սակայն ցանկէն դուրս կը մնան Անգլիոյ մէջ վար առնուած երեք օդանաւերը):

*** Օդանաւային գործունէութիւնը թուլցած ըլլալով, հրետաձգութիւնը սաստկացաւ արեւմտեան ճակատին վրայ: Դաշնակիցներու օդանաւային յաղթանակները, որոնց կը մասնակցէին 60 ֆրանսական եւ անգլ. օդանաւեր, ապացոյց մը կը համարուին թէ Ֆրանսա եւ Անգլիա կը տիրապետեն օդին մէջ, արեւմտեան ճակատին վրայ: Ֆրանսայի զինուորական մասնագէտներուն կարծիքով, Գերմանիոյ թուական առաւելութիւնը հարթուած է ֆրանսական եւ անգլիական օդանաւերու գերազանց ռազմավարութեամբ եւ յառաջիկայ գարնան Դաշնակիցները անվիճելի գերակշռութիւն պիտի ունենան օդին մէջ, ինչպէս ունին ծովուն վրայ: Վերջին 48 ժամուան կռիւներու մէջ Գերմանիոյ օդանաւերուն կրած կորուստը կը գերազանցէ անոր կառուցման կարողութիւնը, քանի որ Դաշնակիցները աւելի արագօրէն վար կը ձգեն թշնամի օդանաւերը քան գերմանական գործարանները կրնան արտադրել: Մասնագէտներ շատ աւելի ծանր կը գտնեն մարդկային կորուստը, քանի որ առնուազն երեք ամիս պէտք է, սկսնակ օդաչու մը պատրաստելու համար:

Գերմանական օդանաւային երկու արշաւներ եւս կատարուեցան Անգլիոյ Շէթլէնտ կղզիներուն վրայ, ուր կը գտնուին շատ մը մարտանաւեր: Ահազանգը այս առթիւ ալ հնչեց, տեւելով երկու ժամ:

*** Տեղական թերթերուն մէջ հրատարակուած պատմութեան մը համաձայն, Հիթլէր հրամայած էր Հոլանտա արշաւել նոյեմբեր 12ի կիրակի օրը, առտուան ժամը 6ին: Որոշուած պահէն չորս ժամ առաջ, հրամանը հաղորդուած էր բանակին, բայց յետոյ ետ առնուեցաւ, իբրեւ հետեւանք հրամանատարներու բուռն բողոքին: Գլխաւոր առարկողն եղած է սպարապետը, որ բուռն բանավէճէ մը վերջ յայտարարած է թէ չեն կրնար պատասխանատուութիւն ստանձնել այդպիսի արշաւանքի մը համար: Հիթլէր խորապէս յուզուելով հանդերձ, տեղի տուած է, վերջին պահուն:

Թրքական պատուիրակութիւն մը Փարիզի մէջ

Փարիզ հասաւ Թուրքիոյ արտաքին նախարարութեան խորհրդականը, Նուման Մէնէմէնճիօղլու, բազմանդամ պատուիրակութեան մը հետ: Թրքական պատուիրակութիւնը կայարանին մէջ ընդունուեցաւ դեսպանին եւ Զօր. Քեազիմ Օրպէյի կողմէ: Յանուն կառավարութեան պատուիրակութիւնը դիմաւորեցին Պերլինի դեսպանը եւ ուրիշ պաշտօնատարներ:

Բանակցութիւնները պիտի սկսին անմիջապէս, համաձայն անգլեւֆրանքեւթուրք դաշնագրին տրամադրութեանց: Թուրքիա կ՚ուզէ անխախտ պահել իր տնտեսական անկախութիւնը, մանաւանդ որ հիմա միայն երկրագործական երկիր չէ, այլեւ դարձած է ճարտարագործական: Երկար ատեն Թուրքիա կախում ունէր Գերմանիայէն, երկաթուղիներու կազմածներ ճարելու համար, բայց հիմա կ՚ուզէ կապուիլ արեւմտեան պետութեանց հետ, շահաւէտ փոխանակութիւններով: Անգլիա, Ֆրանսա եւ Թուրքիա այժմ զինակիցներ ըլլալով, շուտով համաձայնութիւն պիտի գոյանայ:

*** Թուրքիոյ սպայակոյտին նախագահը, Զօր. Քեազիմ Օրպէյ, որ ատենէ մը ի վեր Լոնտոն կը գտնուէր եւ Փարիզ եկած է չորեքշաբթի օրէն ի վեր, տեսակցութիւններ ունեցաւ ֆրանսական սպայակոյտին անդամներուն հետ, անգլեւֆրանքեւթուրք դաշնագրին վերաբերեալ հարցերու մասին:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ նոր դահլիճը կազմուեցաւ նախագահութեամբ Պ. Թաթարէսքուի, որ պահեց արտաքին նախարարը, Կաֆէնքու: Այս ելքն ալ պարտութիւն մը կը համարուի Գերմանիոյ համար, որովհետեւ նոր դահլիճը մեծ փոփոխութիւն մը չի ներկայացներ ուղեգծի տեսակէտով: Նախկին դահլիճէն քանի մը անդամներ եւս կը մասնակցին նոր կառավարութեան: Գերմանական պատուիրակութիւնը դեռ Պուքրէշ կը մնայ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Պուլկարական գրականութիւն

ՀԱՅՐԻԿԸ ԵԿԱՒ..

Ծունը սկսաւ հալչիլ:

Փէնքովիցա մայրիկը մէկ կողմ հրեց աղեկատը, ձեռքն առաւ փոքրիկ ճրագը եւ վախն ի վախ դուռը բացաւ կիսովին:

Դուրսը խաւար էր:

Դողալով կանչեց. «Ո՞վ է ան»: Մարդ - մարդասանք չկար: Ուզեց փակել դուռը, բայց շունը, ի պատասխան, սկսաւ ոստոստել զուարթօրէն, իր տոտիկներուն տակ չխրտացնելով եղիպտացորենի տերեւներ, որոնք գետինը տարածուած էին բակին մէջ: Եւ յանկարծ յառաջ նետուեցաւ ուրախ գոչիւններ արձակելով, նորէն ետ եկաւ եւ ի վերջոյ գլուխովը հրեց դուռը որ բացուեցաւ լայնօրէն:

Փէնքովիցա վերցուց ճրագը, թեւը աղեղ չինեց եւ աչքերուն դէմ բռնեց՝ զննելու համար մթութեան մէջ ստուեր մը, որ կը մօտենար վարանումով, լոյսի չեղբին վրայէն: Ուսերն ի վար գինուորական տաւատոկ մը:

Ուրախ նախազգացումով մը, որ ցնցեց կուրծքը, Փէնքովիցա նորէն կանչեց, այս անգամ քաջաբար.

— Ո՞վ է ան:

— Ես եմ, պատասխանեց խեղդըւած ձայն մը:

— Փէթքօ՛...

Վազեց ընդառաջ, հովին դէմ ափովը պաշտպանելով ճրագին լեզուն:

Տղաքը, որոնք դեռ նոր սկսեր էին մրափել, արթնցած՝ բարձրացուցին իրենց գլուխը: Մեծը հրեց իր փոքրիկ քոյրիկը, որ պառկած էր քովը:

— Միչէ, հայրիկը եկաւ:

Սենեակը ոգեւորուեցաւ: Ամբողջ ընտանիքը ոտքի կանգնած էր, ուրախ, ու շրջապատած հայրիկը որ կը վերադառնար ռազմաճակատէն, այժմ նստած եռոտանիի մը վրայ: Ընկճըւած ու տկար կը թուէր ան, ստուերներ կային դէմքին վրայ, տխրօրէն կը դիտէր իր զաւակները, բայց լուռ էր բոլորովին: Աչքերուն մէջ կը փայլէին խոշոր մարգրիտներ: Ցցուած այտոսկրին վրայ թուչերը այրած հողի եւ կաւի գոյն ունէին: Սակայն ծածկելու համար իր յուզումը, գլուխը կը կախէր մէկ ուսին վրայ եւ ուսին քսելով կը սրբէր արցունքները:

— Ինչքան կը սպասէինք քեզի... ըսաւ Փէնքովիցա քաղցր եւ անձկալից: Ինչ երազներ տեսայ, Աստուած իմ: Գիշեր մը, երազիս մէջ տեսայ բոցավառ փուռ մը: Մարդիկ կ'ուզէին փուռը մտցնել ձի մը, ողջ ողջ այրելու համար: Ձին կը քաշէր խելօք, բայց երբ մօտեցաւ փուռին՝ սկսաւ աքացի զարնել, ու ծառացաւ ետեւի ոտքերուն վրայ կանգնած: Պոռացի ամբողջ ուժովս: «Մի՛ ընէք, մի՛ ընէք մեղք է այրել ողջ անասուն մը»: Բայց մէկը գլխս ետ հրեց եւ ըսաւ. «Դուն մի խառնուիր մեր գործին, կորսուէ հեռացիր»: Կարծես ձին հասկցաւ ըսածըս եւ տխուր ու փաղաքուշ հայեացք մը ուղղեց ինծի, այնքան որ արցունք եկաւ աչքերէս: Յետոյ ձին նորէն աքացի զարկաւ, բայց եւ այնպէս հրեցին մինչեւ փուռին բերանը: Ձին առջեւի ոտքերը կոթնցուց փուռին: Յետոյ այրած միսի հոտ մը առի, ու տեսայ որ ձին ինկած է գետին,— առջեւի ոտքերը չկային: Ծուրջս նայեցայ, բոլորը անհետացած էին: Սարսափէս արթնցայ: Վառեցի սուրբ ճրագը, ելայ քառասուն անգամ խաչակնքեցի երեսս՝ ծունր դնելով Ս. Կոյսին առջեւ: Ինչ սարսափելի երազ էր, Փէթքօ...

Մարդը հառաչեց, նայեցաւ տղոց, յետոյ կնոջ, ծանրօրէն ցնցեց գլուխը, եւ ըսաւ ձայնով մը որ երկրին խորերէն կուգար.

— Բոլոր այդ բաները կրնան պատահիլ:

— Երազի մէջ ինչ չի պատահիր որ..., աւելցուց Փէնքովիցա, մօտենալով բուխերիկին, որ մարած էր կիսովին: Ես ալ ինչ չատախօս դարձայ, յոգնած եւ անօթի եկեր ես տուն, ու ես նստեր կը խօսիմ: Ինչո՞ւ չհանեցիր վերարկուդ:

Փէթքօ գլուխը դարձուց անդին: Յետոյ գտաւ պատճառ մը.

— Ցուրտ է:

Երախաները, տեսնելով որ իրենց մայրը հեռացաւ գնաց կրակով զբաղելու, օգտուեցան առիթէն եւ պաշարեցին հայրիկը՝ չաղակրատելով չարունակ: Ամէն մէկը կ'աշխատէր հասկցնել թէ որքան ուրախացած է որ վերադարձած է հայրիկը, ու մրցում կը կատարէին մէկը միւսէն առաջ պարծենալու համար պատմութիւնով մը որու հերոս էին հանդիսացեր: Խրիսթօն, վեց տարու մանչուկ մը, սկսաւ հայրիկին պատմել թէ օր մը ինք մինակը արածելու տարեր է անասունները, բայց անասունները փախեր էին դաշտէն, ինք ալ լացեր էր ու լալով հետապնդեր զանոնք:

— Ճիշդ է, անասունները արածելու ղրկած էի Խրիսթօն, ըսաւ մայրը:

— Լաւ ես ըրեր, թող վարժուին աշխատելու: Այսուհետեւ ասոնք են որ պիտի փոխարինեն:

— Տես, մայրիկ, հայրիկը մանուկ ունի, ըսաւ Միչէ, երեք տարու աղջնակը, ձեռքերը երկարելով հօրը կուրծքին:

— Մանեակ չէ, ըսաւ Տիմչօ, խաչ է:

— Ոչ, մանեակ է, պնդեց Միչէ:

Քրիսթօ մօտեցաւ եւ ձեռքովը շօյեց խաչը:

— Ինչ գեղեցիկ է: Քանի՞ կ'արժէ, հայրիկ:

Հայրը լուռ մնաց, ուսովը արցունք մը եւս սրբեց եւ տառապանքէն խեղդուած ձայնով ըսաւ.

— Պարզապէս համեմատ: Երբեմն սրունք մը կ'արժէ, երբեմն երկու աչք, կամ երկու...

Ձկրցաւ աւարտել: Անսպասելի հեծկլտուք մը սեղմեց կոկորդը:

— Փէթքօ, կուլա՞ս...

— Ոչ, ցաւ մը յիշեցի: Այս խաչը շատ սուղ է, զաւակներս, շատ սուղ..

Քիչ վերջ շտկուած էր սեղանը: Ընտանիքին պետը, որու սպասեր էին երկար, ահա նստեր էր սեղանին գլուխը: Երախաները կանուխէն խմած էին իրենց ապուրը: Բայց անչարժ աչքերով կը դիտէին տապկուած հաւկիթները, իրենց սրունքները ցածլիկ սեղանին տակ ծալած:

Հայրը սակայն չարժում մը անգամ չըրաւ, չմօտեցաւ սեղանին:

— Կերէք, դուք կերէք, ես անօթի չեմ:

Նայուածքը ապակիի պէս էր եւ պաղ: Կուրծքը յաճախ կ'ուռէր հառաչանքով մը, երբ խաչը, զարնուելով տառատոկին կոճակներուն, մեղաղեալ փոքրիկ ձայն մը կը հանէր:

— Կեր, Փէթքօ, կեր, մարդ երբեմն անօթութիւնը չի զգար, բայց երբ կը սկսի ուտել, ախորժակը կը բացուի...

Երախաները վրայ թափեցան եւ սկսան ուտել որկրամոլի պէս, մատներով հացի պատառները թաթխելով պնակին մէջ:

Անոնց մայրը, ահաւոր նախազգացումի մը մատնուած, յանկարծ փոխեց դիմագիծը: Հիւա՞նդ է արդեօք: Ոչ: Վախէն չէր ուզեր հարցնել: Իրեն այնպէս կը թուէր թէ լուռ մնալովը պիտի անհետանար այն սարսափելի անձկութիւնը, որ իր հոգին կը ճնչէր, ու վերստին պիտի դտնէր նախկին երջանկութիւնը ինքնաբերաբար: Յոգնած է անշուշտ: Կատակ չէ. այնքան չարչարանքներէ վերջ՝ ան քալելով կտրած է երկար ճամբայ մը: Բայց այս անգամ ուրիշ վախեր կը պաշարէին իր միտքը: Ինչո՞ւ չի փայփայեր, չի դգուեր իր երախաները: Գէթ փոքրիկը:

— Փէթքօ, բոլոր այս կրած չարչարանքներդ ու վիշտերդ կարծես թէ քեզ անտարբեր դարձուցեր են զաւակներուդ հանդէպ:

— Հայրիկ, բռնէ գիս եւ ծունկերուդ վրայ բարձրացուր...

Հայրը չկրցաւ դիմանալ այլեւս: Հեծկլտուքի սարսռացնող եւ անհասկնալի ձայն մը լեցուց սենեակը: Մարդկային ոչինչ կար այդ հեծկլտուքին մէջ: Մարդը քիչ մնաց դէտին ինկնար տապալէր: Կինը վազեց, փարեցաւ վզին: Յետոյ ետ քաշուեցաւ խուժռադէմ:

— Օ՜:

Հանեց տառատոկը կռնակէն եւ մէկ կողմ նետեց:

— Ձեռքե՞րդ... բազուկնե՞րդ... ո՞ւր են թեւերդ...

Եւ երախաները բոլորը մէկ իրենց լացը խառնեցին դժբախտ մօտ յուսահատ հեծկլտուքին:

Իսկ ընտանիքին հայրը, տառապանքէն ու ցաւէն դէմքը պրկուած, փակեց աչքերը, որոնց արտեւանունքներէն կը կախուէին արցունքները, եւ գլուխը կախեց վար, շատ վար, թաղելով ծունկերուն մէջ:

Ծունը հրեց դուռը, անմիջապէս զգաց ընտանիքին վրայ պայթած մեծ դժբախտութիւնը եւ սկսաւ ոռնալ ողբագին:

Ս. ՁԻԼԻՆԿԻՐՈՎ

ԽՄԲ.— Ձիլինկիրով ծնած է 1881 ին, Շումէնի մէջ: Աւարտած է Սոֆիայի համալսարանը (փիլիսոփայութեան եւ մանկավարժութեան դասընթացք): Գրական նախափորձերը՝ ոտանաւորներ: 1914ին հրատարակեց «Գիւղացիին պօէման», որու մէջ կ'երգէ պուլկար գիւղացիութեան առաքինութիւնները: Յետոյ հրատարակեց վէպ մը, «Վլատօ Պուլարով», չափածոյ: Այս վերջին տարիներուն տուաւ հետեւեալ վէպերը իրարու ետեւէ.— «Հանապազօրեայ մեր հացը», «Տառատոկ առանց ուսնոցի», «Դժոխքին տղաքը», «Առաջին զոհողութիւնը»: Ունի նաեւ պատմուածքներու քանի մը հատոր:

ՎԱՐՁՔԻ ՁԵՂՉ ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ

Իրաւագէտ - խորհրդական ԱՐՏԱԽԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ արձակուրդէ վերադարձած ըլլալով, ըստ առաջնոյն իր յաճախորդները կ'ընդունի ամէն առաւօտ 10 — 12 եւ երեկոները 6—8, 122, Bld. Murat (Porte de St. Cloud):

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՍՏԵՊՂԻՆ

Գիտէք թէ ինչ անհնարին տաժանք է մեր սրբազան լեռը՝ Արարատը բարձրանալը: Պարրոտի առաջին յաջողութենէն վերջ՝ Փրոֆ. Աբիխ քանի քանի անգամ փորձած է բարձրանալ սստուածանիստ լերան կոյս կատարը: Անթիւ արհաւիրքներէ, արկածներէ, տանջանքներէ ետքը միայն յաջողած է կանգնիլ Հայաստանի բարձրագոյն կէտին վրայ, դիտելու համար վարը փռուած աշխարհը եւ իր անսահման ունայնութիւնը:

Իր արմենական գեղեցկութեամբ անզուգական այս վեհափառ կոթողը՝ Արարատը, մեծագոյն բարձրութիւնը չէ աշխարհի: Ուրեմն աւելի տաժանք պահանջող կատարներ կան:

Հիմալայա լեռնադօտիին Էվէրէսթ գագաթը՝ ամպերէն շատ վեր, անմատչելի բարձրունք մը եղած է: Քանի գիտնականներ, քանի փորձեր էն ըրած, հազիւ հասնելով լերան միջին մասերը: Որքան գիտական արշաւախումբեր կորսուած են վիհերուն անլոյս լաբիւրինթոսներուն մէջ: Եւ ինչքան ոսկի վատնուած է զուր տեղը, հասնելու համար անոր անկոխ գագաթը, որուն ադամանդափայլ ձիւներուն վրայէն կ'անցնի միմիայն Աստուծոյ շուքը:

Գագաթ՝ անմերձենալի, անհպելի, անհասանելի:

Գագաթ՝ որուն շուրջը կը զօտեմարտին մրրիկն ու փոթորիկը եւ ամպեր, քամիներ ու կայծակներ կը ցոլացնեն Եհովական բարկութեանց ողբանուագները:

Գագաթ՝ որ աւելի մօտ է Անդենականին քան մեր աշխարհին:

Այս տիեզերական գագաթը սակայն ներկայիս, կորսնցուցած է իր հեռաւորութիւնը, իր հմայքը, իր համբաւը, իր հրաշալի եւ անհպելի հանգամանքը:

Ամերիկացի բժիշկ մը՝ Քէմպլ, մէկ հարուածով կը հասնի ու կը հասցնէ փափաքողները՝ Էվէրէսթի կատարը:

Գիտական հանդէսի մը մէջ, յիշեալ բժիշկը խորին ուսումնասիրութեամբ մը կը յայտարարէ պարզօրէն եւ վճռապէս.

— Ով որ ստեպղին կ'ուտէ՝ Հիմալայայի գագաթը կը հասնի:

Ու պրծաւ: Ստեպղինը կը խոնարհեցնէ երկնամերձ հսկան՝ Հիմալայան:

Բժիշկին ուսումնասիրութիւնը հիմնաւորուած է՝ սա տեսակէտին վրայ.— այն բոլոր գաղաթապաշտ լեռնագնացները որոնք փորձեցին բարձրանալ Էվէրէսթ եւ անկեալ մահացան այդ ամեհի լերան բրդաձեւ ձերեղմաններուն մէջ, պարզապէս զոհ գացած են աղիքներու մէջ գոյացող մանրէներու, որոնք կ'օգտուին՝ բարձունքներու վրայ զգալի դարձող թթուածինի պակասէն եւ իրենց աւերը կը գործեն լեռնագնացներու աղիքներուն մէջ, տեղն ու տեղը մահացնելով զանոնք:

Ու ճիշդ այս պատճառով, Տոքթ. Քէմպլ կը յանձնարարէ ստեպղին ուտել անդադար, բարձունքէ մը վեր ելլելու ատեն, քանզի հրաշագործ ըստեպղինը կը փճացնէ աղիքի մանրէները, կը թարմացնէ մեզ, կը հանդարտեցնէ մեր ջիղերը, աշխատունակ կը դարձնէ մեզ, կը զօտեպնդէ, վերջապէս կ'ընէ մեզ ճամբան չմնացող, չյոգնող, գագաթ հասնող:

Ամէն մարդ, կեանքի մէջ, կ'ուզէ բարձունքէ մը վեր: Ինչ տաժանելի ճամբորդութիւն: Այդ բարձունքը մերթ Էվէրէսթ է, մերթ Կապիտոլին, մերթ Ակրոպոլ, մերթ Գողգոթա: Բարձունքը բարձունք է: Ուրեմն ինչ պարզ, դիւրին միջոց բարձրանալու,— ուտել ստեպղին:

Հ. Մ. Ը. Մ.ը այսուհետեւ աւելի պարզաբանելով իր նշանաբանը «բարձրացիր, բարձրացուր»ը՝ կրնայ ըսել.

— Ստեպղին կեր ու ստեպղին կերցուր:

Պէտք է խոստովանիլ եւ վկայել որ ստեպղինը — չատերէ արհամարհուած — պատուական սնունդ մըն է, կարելի է անկէ պատրաստել կերակուր, աղցան (մանրելով) ու կարելի է իրրեւ պտուղ ալ ուտել հում, հում եւ խրթըր, խրթըր: Համակ վիթամին է:

Մերձաւոր Արեւելքի իշապանները իրենց յամառ ու յիմար էշերը քալեցնելու կամ բարձունքէ մը վեր հանելու համար՝ աւանակին առջեւը կը բռնէին ստեպղինը: Խեղճ կենդանին ստեպղինին հասնելու համար, կը քալէր ու կը բարձրանար: Երբ ստեպղինին տեսքն իսկ կը բարձրացնէ, ուր մնաց ստեպղինին ճաշակումը:

Ֆրանսայի մէջ բարկացած մէկուն կ'ըսեն.— Ստեպղին կեր:

Ու ճիշդ խորհուրդ է, քանզի ինչպէս ըսինք, ստեպղինը կը հանդարտեցնէ, կամք կ'ընծայէ:

Եւ բարեբախտաբար աժան բոյս մըն է ստեպղինը:

Ուրեմն մեզի կը մնայ առատօրէն ստեպղին ուտել:

Հիմա, երբ պատերազմին պատճառով, գրեթէ ամբողջ մարդիկը կը բարձրանան նոր Գողգոթայէ մը վեր, յարմարագոյն առիթն է ստեպղին կըծելու:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Մուսա Լերան տարագիրներուն տեղաւորումը

Ինչպէս գրած էինք, Սուրիոյ մարզպանը Այնճար այցելելով, քննեց Մուսա Լերան տարագիրներուն կացութիւնը, որ ծանրացած էր ատենէ մը ի վեր. (56 մահ մէկուկէս ամսուան մէջ):

Վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ մարզպանը Դամասկոս երթալէ վերջ, երկրորդ անգամ հանդիպած է Այնճար եւ հետաքրքրուած մասնաւորապէս հիւանդանոցով:

Այնճարի գաղթականներուն վիճակը զգալի բարելաւում մը ունեցած է եւ հիւանդութիւններն ալ բաղդատաբար նուազած են: Կիներն ու երեխաները մօտակայ գիւղերը տեղաւորելու աշխատանքները կը շարունակուին: Շինութիւններն ալ առաջ կը տարուին թափով: Այժմ, բացի ձեռնհաս Մուսացիներէ, դուրսէն բերուած գործաւորներ ալ կը բանին, որպէսզի որոշուած ժամանակին աւարտեն շինութիւնները:

Մօտաւորապէս 70 բնակարաններու պատերը բարձրացած են եւ սկսած տանիքները զոցելու աշխատանքը: Ինչպէս նախատեսուած էր, Նոյեմբերի վերջը 150—200 բնակարաններու կառուցումը աւարտած պիտի ըլլայ:

Սկսած են նաեւ հողային աշխատանքները: Մեքենաշարժ արօրներ բերուած են, հերկելու համար բերրի եւ մշակելի հողերը: Ֆրանսական իշխանութիւնը պիտի տրամադրէ սերմնցուն: Հողային աշխատանքներուն հսկելու համար նշանակուած է մասնաւոր հողագէտ մը՝ Պ. Զարմայր Գրիգորեան: Պ. Պ. Վասիլէ եւ Պուայէ յաճախ կ'այցելեն Այնճար եւ ամէն ջանք ի գործ կը դնեն շինութեան ձեռնարկները փութով առաջ տանելու համար:

*** Ռաս իւլ Այնի գաղթականներէն քանի մը Սուեդ Օլուգցի Հայեր կը պատմեն թէ վերջերս շատցած են հիւանդութիւնները եւ ամէն ընտանիք գրեթէ քանի մը հիւանդ ունի: Կը գանգատին թէ դեղ չկայ: Նաեւ կը յայտարարեն թէ Ռաս իւլ Այնի օդն ուջուրըչենյարմարած իրենց կազմին, հետեւաբար որոշած են ուշ կանուխ հեռանալ այդ շրջանէն:

Ինքնութեան թուղթերու նորոգումը L.—Z.

Ոստիկանութեան վերատեսչութիւնը կը ծանուցանէ.—

Փարիզ բնակող այն օտարականները որոնց մականունները կը սկսին L. եւ Z. տառերէն մէկով եւ որոնց եռամեայ կանոնական անձնագիրը կը լրանայ 1939 դեկտեմբեր 31ին, թող հաճին ներկայանալ Quai de l'Horloge, թիւ 1, Conciergerieի սրահին մէջ հաստատուած դրասենեակը, երկարաձգելու համար իրենց ինքնութեան թուղթին պայմանաժամը:

Որպէսզի կարելի եղածին չափ քիչ սպասեն, ենթականերէն կը խնդրուի ներկայանալ հետեւեալ թուականներուն, համաձայն իրենց մականունի առաջին տառին.—

L. Նոյեմբեր 20էն 23 (այս վերջին թուականն ալ մէջն ըլլալով).— M. Նոյ. 24էն 27.— N. եւ O. Նոյ. 28էն 30.— P. դեկտեմբեր 1էն 4.— Q. եւ R. դեկտ. 5էն 7.— S. դեկտ. 8էն 11.— T. եւ U. դեկտ. 12էն 14.— V. եւ W. դեկտ. 15էն 18.—X. Y. Z. դեկտ. 19էն 23 (բոլոր վերջին թուականները մէջն ըլլալով):

Ասոնց անձնագիրներուն պիտի կցուի թղթիկ մը, որ պիտի ցուցնէ այն թուականը ուր պիտի յանձնուի իրենց անձնագիրը, կանոնաւորելով իրենց կացութիւնը մինչեւ այդ թուականը:

*** Նախապէս հրատարակած ենք A.—K. տառերով սկսող մականուններու թուականները:

Ջանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ մը կնքուեցաւ Անգլիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ, զարկ տալու համար փոխանակութեանց: Կը հաստատեն թէ Իտալիա յանձն առած է իր կանեփի աւելորդ մասը, 2 միլիոն ոսկի, ամբողջութեամբ ծախել, հնդկական կանեփ (ժիւթ) գնելու համար: Ուրիշ ապրանքներ ալ պիտի փոխանակուին: Իտալիա տրամադիր կ'երեւայ տարեկան 8 միլիոն թոն անգլիական հանքածուխ գնելու, մէկ մասին փոխարէն մեքենաներ ծախելով:

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ մասին եղած հարցումի մը պատասխանելով, Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան խորհրդականը յայտարարեց թէ այդ հաստատութիւնը կը պահէ իր ուժը, թէեւ չի կրնար ընդհ. ժողով գումարել այժմ: «Այն սկզբունքները որոնց համար կը կռուինք ճիշդ անոնք են որոնց վրայ հիմնուած է Ազգաժողովը: Կրնանք դասեր քաղել Ազգաժողովին փորձառութիւններէն եւ ձախողանքներէն, բայց չափազանց եռանդէ մղուած չկործանենք հաստատութիւն մը որ հիմնուեցաւ մարդկութեան յամառ ճիգերով»:

ԻՐԼԱՆՏԱ 2000 թոն կարագ եւ խոզեղէն պիտի ղրկէ Անգլիոյ, այս ձմրան եղանակին:

ՊԵԼԺԻՈՅ հեռագրական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ այսուհետեւ բոլոր Գերմանացիները անձնագիր պիտի ունենան:

ՍՊԱՆԻԱ պայմանագիրներ կնքեց չէզոք պետութեանց հետ, նարինջի փոխարէն գործուած ապրանքներ ստանալու համար: Ծուէտ պիտի ղրկէ փայտի խիւս, 500,000 սնտուկ նարինջի փոխարէն, Նորվեկիա՝ 250,000 փոքր սնտուկ՝ ուրիշ արտադրութեանց փոխարէն, իսկ Հոլանտա եւ Պելժիա պիտի փոխանակեն ձկախէժ, սուրճ, շաքար եւ ուրիշ գաղթային արտադրութիւններ: Զուիցերիա պիտի փոխանակէ իր արջառը եւ կաթնեղէն: Բանակցութիւններ կը կատարուին նաեւ Ֆրանսայի եւ Տանըմարքայի հետ:

ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԹԻՒ պատրաստութիւններ կը տեսնուին Գերմանիոյ մէջ: Միայն խաղալիկները սահմանափակման ենթակայ չեն. ուրիշ ամէն բան չափի եւ կանոնի տակ է: Ծնունդի ծառերը որոշ գին մը պիտի ունենան, մոմերուն տեղ ուրիշ ճրագներ չինած են բուսական արտադրութիւններէ: Կարկանդակները պիտի պատրաստուին առանց հաւկիթի եւ կարագի. շոքոլան տոմսով պիտի բաժնուի, որպէսզի ամէն մարդ կարենայ օգտուիլ: Խաղալիկի խանութները գործի վրայ են արդէն: Մասնաւորապէս կը սպառին թիթեղէ եւ կապարէ չինուած զինուորներ,— Գերմանացի, Ֆրանսացի, Անգլիացի եւն.: Զինուորներ կան ձեռնառումբերով, հրացանով կամ սուինով, ինչպէս եւ «մեռած» զինուորներ, ապացուցանելու համար գերմանական քաջագործութիւնները: Ծատ կը սպառին նաեւ գերման զօրավարներուն պատկերները, Հիթլէրի եւ միւս երեւելիներուն հետ: Ժողովրդական խաղալիկ մըն է ութ մատնաչափնոց հրասայլ մը, որ կրակ կ'արձակէ չարժած ատեն: Ամէնէն աւելի չափահասներն են որ պիտի նեղուին, որովհետեւ թաշկինակները, գուլպաները, փողկապները եւ ուրիշ հանդերձեղէնները տոմսերով կը ծախուին: Գիրքերը, պատկերները եւ ձայնագիրները առատ են: Պտուղները եւ կաղիները անբաւական են այս տարի:

ՍԹՈՔՀՈԼՄԻ գերմանական դեսպանատունը դատ բացաւ շուէտական չաբաթաթերթի մը դէմ, որ անուանարկիչ գրութիւն մը հրատարակած էր, «Դժոխային մեքենան Միւնիխի մէջ» խորագրով:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ մամուլը աւելի մեծ անկախութիւն պիտի վայելէ քանի մը շաբաթէն, համաձայն Լոնտոն հասած լուրերու: Մշակոյթի նոր նախարարը անհրաժեշտ գտած է այս միջոցը, որպէսզի թերթերը կարենան դիմանալ, աւելի հրապուրիչ դառնալով ընթերցողներուն համար:

ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԻ դուրս հանուեցան կարգ մը նահանգներ եւս,— էն, Հօթ Սավուա, Սավուա, Իզէր, Հօթ Ալփ, Պաս Ալփ, Ալփ Մարիթիմ, Վառ եւ Քորսիքա: Սակայն սահմանամերձ շրջաններու մէջ, մասնաւոր կարգուսարք մը պիտի գործադրուի երթեւեկի, հեռագրի եւ հեռաձայնի համար:

15 ԱՌ ՀԱՐԻՒՐԻ տուրքին ենթակայ են նաեւ առժամեայ զօրաթողեալները (ռէֆօրմէ) եւ յետաձգուած զինուորցուները, համաձայն նոր հրամանագրի մը: Տուրքէն ազատ կը մնան անոնք որ բոլորովին անյարմար նկատուած են զինուորական ծառայութեան:

10,000 ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ (ֆութպոլ) կը պահանջուի բանակի զինուորներուն համար: Այս առթիւ կոչ մը ուղղուեցաւ մարզական միութեանց կողմէ: Կը խորհուի տուրք մը դանձել բոլոր մարզական ընկերակցութեանց անդամներէն եւ այս ձմրան մրցումներու արդիւնքէն 1/4ը յատկացնել զինուորներուն: Մեր Հ. Մ. Ը. Մ.ն ալ չի՞ կրնար քանի մը գնդակ ճարել, կամ անոնց փոխարժէքը:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ լրտես մը, Ժան Կոտփրուա, որ չորս տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր 1936 յունիս 17ին: Կարծելով թէ աւելի աժան կ'ազատի, դատապարտեալը վերաքննութեան դիմած էր, բայց այս անգամ աւելի բարձր ատեան մը բանտարկութիւնը վերածեց մահավճիռի: Խեղճը կ'ենթադրէր թէ մահէն կ'ազատի, քանի որ լրտեսութեան համար մահավճիռ չկար մինչեւ 1938 յունիս 29:

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme . Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
[illegible]	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
[illegible]	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 28 Novembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4207

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՉԷՅՄՊԸՐԼԷՆ ԿԸ ՊԱՐԶԷ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ.—

Խորտակել թշնամին, նոր Եւրոպա մը ստեղծել

Անգլիոյ վարչապետը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ պատերազմի նպատակներու մասին, ուղղուած՝ ամբողջ բրիտանական կայսրութեան: Երկուքի բաժնելով այդ նպատակները — պատերազմի եւ հաշտութեան նպատակներ — Պ. Չէյմպըրլէն յայտարարեց թէ Դաշնակիցներուն առաջին մտքն է պարտութեան մատնել թշնամին,— ոչ միայն անոր զինուորական ուժերը, այլ եւ այն հոգեբանութիւնը որ մշտնջենապէս կը ձգտի տիրապետութիւն հաստատել ուրիշ ժողովուրդներու վրայ, բռնի ուժով եւ դրժելով իր խոստումը: «Պէտք է մէկդի դրուի այդ մեթոտը, որ անսանձ գոհացում մը կը գտնէ հալածելով եւ չարչարելով անմեղ քաղաքացիներ եւ որ յանուն պետական շահերու կ'արդարացնէ տրուած խոստումին դրժումը, ամէն անգամ որ յարմար դատէ: Եթէ կարենանք համոզել գերման ժողովուրդը թէ այս հոգեբանութիւնը նոյնքան վնասակար է իրեն ինչպէս աշխարհի մնացեալ մասին համար, ան պիտի հրաժարի այդ մտայնութենէն: Եթէ վստահ ըլլանք թէ այդ հոգեբանութենէն կը հրաժարի առանց արխնահեղութեան, աւելի լաւ, բայց, ամէն պարագայի մէջ, պէտք է որ մէկդի դնէ զայն: Ահաւասիկ մեր պատերազմի նպատակը, բայց մենք պիտի շարունակենք պայքարը, մինչեւ որ այդ նպատակին հասնինք:

«Գանք հաշտութեան նպատակներուն:— Կարելի չըլլալով այժմէն որոշապէս նախատեսել դալիքը, ստիպուած ենք այդ նպատակները սահմանել աւելի ընդհանուր խօսքերով, բայց կրնանք ճշդել ընդհանուր սկզբունքները: Ուրեմն, երբ հասնինք մեր պատերազմի նպատակներուն, պիտի ջանանք ստեղծել նոր Եւրոպա մը: Մեր միտքէն չանցնիր քանդել հին սահմանաձողերը եւ քարտէսները վերակազմել համաձայն մեր յաղթականի գաղափարներուն, այլ Եւրոպան օժտել նոր ոգիով մը, ուր անոր բաղկացուցիչ ազգերը իրենց վէճերը քննեն ամենայն բարեացակամութեամբ եւ փոխադարձ հանդուրժողութեամբ: Այլեւս նախայարձակման վախ պիտի չըլլայ այդպիսի Եւրոպայի մը մէջ եւ սահմանագլուխներու անհրաժեշտ համարուած վերյարդարումները պիտի քննուին դրացիներու միջեւ, նստած՝ սեղանի մը շուրջը, հաւասարութեան դրօշին տակ, ի հարկին ոչ - շահակիցներու աջակցութեամբ: Այդ Եւրոպային մէջ մարդիկ պիտի ընդունին թէ տնտեսական խաղաղութիւն չի կրնար ըլլալ առանց առեւտրական առատ եւ տնտեսական փոխանակութեանց, շահակից ազգերու միջեւ: Այդ Եւրոպային մէջ ամէն ազգ ազատ պիտի ըլլայ իր վարչաձեւը ընտրելու, ցորչափ այդ կառավարութիւնը չի հետեւիր քաղաքականութեան մը որ կրնայ վնասել իր դրացիներուն: Վերջապէս, այդ Եւրոպային մէջ սպառազինութիւնները կամաց կամաց պիտի կրճատուին, որովհետեւ անոնք աւելորդ բեռ մը կը դառնան երբ կ'անցնին այն սահմանը որ անհրաժեշտ է ներքին բարեկարգութեան եւ օրինապահութեան համար: Անշուշտ այս նոր Եւրոպան քանի մը շաբթուան կամ քանի մը ամսուան գործ չէ, այլ տեւական աշխատանք մը որ պիտի տարածուի քանի մը տարիներու վրայ: Արդարեւ, կարելի չէ հաստատուն սահմաններ գծել անոր համար, որովհետեւ պայմանները միշտ կը փոխուին եւ անհրաժեշտ է պատշաճ յարդարումներ կատարել, վանելու համար որ եւ է ընդհարում: Ուրեմն անհրաժեշտ են կարգ մը օրկաններ, վարելու համար նոր Եւրոպայի զարգացումը, զայն առաջնորդելով ուղիղ ճամբու մէջ: Հարկ չեմ դատեր ճշդել այդ օրկաններուն էութիւնը: Անկարելի է այդ, ներկայ պարագաներուն մէջ: Միայն կ'ուզեմ իմ անձնական կարծիքս յայտնել,— թէ այսպիսի կազմակերպութիւն մը պիտի ստեղծուի եւ կը յուսամ թէ Գերմանիան ալ նոր ոգիէն ներշնչուելով, կրնայ երեւալ այն ազգերուն մէջ որ պիտի մասնակցին այդ աշխատանքներուն: Առ այժմ աւելի բան չեմ կրնար ըսել մեր հաշտութեան նպատակներու մասին: Նորէն կը յիշեցնեմ թէ նախ անհրաժեշտ է հասնիլ մեր պատերազմի նպատակներուն,— շահիլ պատերազմը: Ուրեմն ամուր կենանք, վստահ՝ մեր յաղթանակին, անսասան՝ մեր վճռականութեան մէջ եւ յառաջ քալենք: Աստուծոյ օրհնութիւնը կը հովանաւորէ մեր զէնքերը եւ մենք տարակոյս չունինք յաղթութեան մասին»:

Ճառին սկիզբը Պ. Չէյմպըրլէն դատապարտեց գերմանական նոր մեթոտները,— ականներ ցանել աջ ու ձախ, հակառակ միջազգային օրէնքներու, ամէն օր անգլ. կամ չէզոք նաւեր պայթեցնել եւ քաղաքացիներ խեղդել կամ յօշոտել: «Անոնք կը յուսան այս բարբարոսական մեթոտով խափանել մեր պարենաւորումը եւ խոնարհեցնել մեզ: Մի' վախնաք թէ կը յաջողին: Մենք պարտութեան պիտի մատնենք մագնիսական ականն ալ, ինչպէս ըրինք սուզանաւերը: Այս պատերազմը չի նմանիր մեր նախատեսածին: Թերեւս հարցնէք թէ ինչո՞ւ մենք աւելի ուժգնօրէն չենք յարձակիր: Յիշեցէք որ պատերազմի արուեստը կը տրամադրէ ամենամեծ ճիգը կեդրոնացնել ամէնէն լաւ ընտրուած կէտին վրայ եւ ամէնէն յարմար պահուն: Մեր մասին խօսելով, տեղը եւ ժամը պիտի վճռուին դաշնակից հրամանատարներուն կողմէ: Մինչ այս մինչ այն, մենք բան մը չենք կորսնցներ սպասելով, որովհետեւ ժամանակը մեզի համար կը բանի: Ամէն շաբաթ որ կ'անցնի կը սաստկացնէ պաշարման ճնշումը Գերմանիոյ վրայ»:

Մոսկուա կը սպառնայ Ֆինլանտայի

Ռուսեւֆինլանտական յարաբերութիւնները նորէն ծանրացան կիրակի օր, երբ խորհրդային իշխանութիւնը հաղորդեց թէ Ֆինլանտական հրետանին յարձակած է իր սահմանապահ զինուորներուն վրայ եւ պահանջեց որ Ֆինլանտա անմիջապէս 25 քիլոմեթր ետ քաշէ իր զօրքը: Մոսկուա այս իմաստով ծանուցագիր մը ուղղեց Ֆինլանտական դեսպանին. բայց Ֆինլանտացիները կը հերքեն ռուսական պատմութիւնը: Պաշտօնական պատասխանի կը սպասուի ժամէ ժամ: Խորհրդային մամուլը այս առթիւ կրակ կը տեղայ Ֆինլանտայի կառավարութեան եւ մասնաւորապէս վարչապետին վրայ, ամբաստանելով թէ բանակցութիւնները խզեցին երկու անգամ: Կ'ըսուի թէ պալթեան պետութիւնները պիտի միջնորդեն, խաղաղութեամբ լուծելու համար վէճը: Ուրիշ գրոյցի մը համաձայն, Գերմանիա թելադրած է Ֆինլանտայի որ ընդունի Մոսկուայի պահանջները, այլապէս հետեւանքները շատ ծանր կրնան ըլլալ:

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Գերմանական ականները կը շարունակեն աւեր գործել: Վերջին 48 ժամերու ընթացքին ընկղմեցան կամ վնասուեցան շարք մը նաւեր եւս, որոնց երեքը մեծ արժէք ունին,— Սըսէքս (անգլիական, 11,000 թոն, վնասուած), դարձեալ անգլիական օժանդակ յածանաւ մը, Րավալփինտի, մօտ 17,000 թոն եւ լեհական Փիլզուտսքի շոգենաւը, 14,000 թոն, որ կը գործածուէր անգլիական կառավարութեան կողմէ: Լոնտոնի թերթերը կը հաւաստեն թէ միջոցներ հնարուած են, խափանելու համար ականամարտը, իսկ տնտեսական պաշարման հրամանագիրը պիտի հրատարակուի այսօր, երեքշաբթի, հակառակ վեց չէզոք պետութեանց բողոքներուն:

Պատերազմին նպատակները պարզելով, Պ. Չէյմպըրլէն որոշապէս ճշդեց զանոնք— խորտակել թշնամին— իսկ հաշտութեան նպատակներու մասին գոհացաւ ընդհանուր սկզբունքներ յայտնելով:

Ցամաքային գործողութիւնները կրճատուած են, ձիւն - ձմեռը սաստկացած ըլլալով: Օդանաւային եւ ծովային գործողութիւնները կը շարունակուին աւելի կամ նուազ ուժգնութեամբ:

Ռուսեւֆինլանտական տագնապը նորէն ծանրացաւ: Մոսկուա զանազան մեղադրանքներ ուղղելով Ֆինլանտայի դէմ, պահանջեց սահմանագլուխէն 25 քիլոմեթր ետ քաշել զօրքը:

Ռումանիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը կը մնայ անփոփոխ: Մտահոգութիւնը կը շարունակուի Պեսարապիոյ մասին:

Հունգարիա եւս մտահոգութեան մատնուած է եւ կը պատրաստուի Թրանսիլվանիա արշաւել, եթէ Ռուսերը դէպի հարաւ իջնեն:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՁԻՒՆ ՁՄԵՌ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

Կիրակի եւ երկուշաբթի օր հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ **165**, նոյեմբեր **25**, առաւօտ.— Ոչ մէկ նշանակելի դէպք գիշերուան ընթացքին:

Զեկոյց թիւ **166**, իրիկուն.— Օրը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ:

Զեկոյց թիւ **167**, նոյեմբեր **26**, առաւօտ.— Պահակախումբերու գործունէութիւն գիշերուան ընթացքին, Վոժի շրջանին մէջ:

Զեկոյց թիւ **168**, իրիկուն.— Կրճատեալ գործունէութիւն յառաջապահ զօրախումբերու եւ հրետաններու:

*** Անգլիոյ տեղեկութեանց նախարարութիւնը կը հաղորդէ նոյեմբեր 25 թուակիր զեկոյցով մը.— Գերմանական օդատորմիղը երկու ոմբաձգութիւններ կատարեց բրիտանական մարտանաւերուն դէմ, Հիւսիսային ծովուն մէջ: Շատ մը ռումբեր ձգուեցան, բայց ապարդիւն: Մարդկային կորուստ չկայ: Անգլիական «Սըսէքս» առեւտրական նաւը ականի մը զարնուելով վնասուեցաւ Մանշի մէջ, բայց կրցաւ նաւահանգիստ հասնիլ, նաւաձիգներու օգնութեամբ: (Այս նաւը շինուած է 1937ին, ունի 11,066 թոն տարողութիւն եւ ընդհանրապէս Աւստրալիա կ'երթեւեկէր:

*** Առատ ձիւն եկած եւ ցուրտը սաստկացած ըլլալով, երեք մեծ բանակներ գրեթէ անշարժութեան դատապարտուած են արեւմտեան ճակատին վրայ, իրենց հզօր ամրութեանց մէջ: Երկու ամրացեալ գիծերուն միջեւ, տասը մղոն տարածութեան վրայ, ցրտահար պահակախումբեր ստիպուած են անկարելին փորձել, հաղորդակցութիւնը պահպանելու համար թշնամի յառաջապահներու հետ:

Եթէ հաւատանք զանազան աղբիւրներէ հաղորդուած տեղեկութեանց, Հիթլէր իր ցամաքային, օդանաւային եւ ծովային հրամանատարներուն հետ խորհրդակցելէ վերջ, առ այժմ մէկդի դրած է «շանթահարիչ պատերազմի» ծրագիրը, այնպէս որ, ընդհանուր յարձակողական մը պիտի չփորձէ Մաժինոյ գծին դէմ, այս ձմեռ, այլ պիտի սաստկացնէ օդանաւային եւ ընդծովեայ պատերազմը:

Ինչպէս կը բացատրեն տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները, վերջին օրերս ամէնէն բանուկ ռազմաճակատը հանդիսացած է Լոռէնի արեւելեան եւ Սառըին Վոժի միջեւ տարածուած շրջանը, մինչեւ Վիսէնպուրկ: Գերմանական հրետանին կրակ տեղաց Լոթէրի հովիտին երկայնքը, Վոժի անտառապատ բլուրներու ֆրանսական դիրքերուն վրայ: Զինուորական մասնագէտները զարմանալի կը գտնեն որ Գերմանացիները այնքան ուշ հետաքրքրուեցան այդ ռազմաբեմով, որ հանդարտ է պատերազմին սկիզբէն ի վեր: Անոր մէկ մասը, Վոժի բարձրաւանդակը, ճիշդ Ալզասի դաշտերուն արեւմտեան կողմը, ճակատի ամէնէն վտանգուած դիրքերէն մէկն է, ինչպէս կը գրէ «Նիւ Եորք Հէրըլտ»: Լոռէնի մէջ, ճիշդ Մոզէլի արեւելեան կողմը, ուր գերմանական երկու պահակախումբեր սպրդեցան ուրբաթ օր, ֆրանսական թընդանօթներու կրակէն, Գերմանացիները վերսկսան նոյն գործողութիւնը շաբաթ օր: Երրորդ անգամ ըլլալով գերմանական ստուարաթիւ պահակախումբ մը փորձեց ֆրանսական գիծերէն ներս մտնել Սիէրքի մօտ, բայց ֆրանսական հետազօտիչ խումբերը կռահեցին այս խաղը եւ երբ գերմանական պահակախումբը թակարդը մտաւ, կատաղի կրակ մը բացուեցաւ երկու կողմերէ: Գերմանացիները աճապարանքով քաշուեցան, վիրաւորներ եւ գերիներ ձգելով:

Դաշնակից օդանաւերու հետազօտութիւնները հաստատեցին թէ Գերմանացիները սկսած են ընդարձակել Զիկֆրիտի գիծը, Լիւքսէնպուրկի արեւելեան կողմը, այն եռանկիւնին մէջ որ կազմուած է Մոզէլ եւ Սար գետերէն եւ ֆրանսական սահմանագլուխէն: Գերման բանուորական վաշտերը անընդհատ կը բանին, բարձր պատուարներու ետին: Միեւնոյն առեն պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ լրացած է Մաժինոյի գծին երկարաձգումը Մէզիէռէն մինչեւ Հիւսիսային ծով, Տէօնքէրքի մէջ եւ թէ այժմ ամբողջ ռազմաճակատը ի վիճակի է դիմագրելու անակնկալ յարձակումի մը, ինչպէս գծին գլխաւոր մասը, Հռենոսի դիմաց:

*** Անգլիական օդանաւերը նորէն թռան Գերմանիոյ վրայ, յաջող արդիւնքներ ձեռք ձգելով: Գերմանական օդանաւերն ալ արշաւներ կատարեցին Անգլիոյ վրայ, եւ կ'ըսեն թէ յաջողած են զարնել կարեւոր մարտանաւ մը:

Չէզոք պետութեանց բողոքը տնտեսական պաշարման դէմ

Վեց չէզոք պետութիւններ պաշտօնապէս բողոքեցին անգլիական կառավարութեան, տնտեսական պաշարումի խստացման դէմ, որով Դաշնակիցները պիտի գրաւեն Գերմանիոյ ոչ միայն ներածումները, այլեւ արտածումները: Այսպէս, ճափոնական կառավարութիւնը ծանուցագիր մը յանձնեց Լոնտոնի դեսպանին միջոցաւ, դիտել տալով թէ որոշուած տնօրինութիւնը կ'անցնի միջազգային օրէնքի թոյլատրած սահմանը եւ կը խախտէ Անգլիոյ կողմէ տրուած յանձնառութիւնը: Ճափոն, Շուէտ, Տանըմարքա եւ Իտալիա իրենց դիտողութիւնները ներկայացուցին շաբաթ օր, իսկ Պելժիա եւ Հոլանտա, որոնք ամէնէն աւելի պիտի վնասուին առաջադրուած տնօրինութենէն, բողոքած էին աւելի առաջ: Շաբաթ օր Իտալիոյ արտաքին նախարարը ունկնդրութեան ընդունելով անգլիական եւ ֆրանսական դեսպանները, յայտնած էր իր երկրին տեսակէտը: Անգլիոյ արտաքին նախարարը, լորտ Հըլիֆաքս, բոլոր չէզոք դեսպաններուն հաւաստեց թէ կառավարութիւնը ուշադրութեամբ պիտի քննէ իրենց դիտողութիւնները եւ կարելին պիտի փորձէ, նուազեցնելու համար չէզոք պետութեանց կրելիք վնասները: Այս առթիւ կ'ըսուի թէ Անգլիա պիտի թելադրէ որ չէզոք պետութիւնները նախ Գերմանիոյ դիմեն, որովհետեւ անոր մղած ականամարտն է պատճառը, եթէ Անգլիա կը ստիպուի փոխադարձ միջոցներ ձեռք առնել:

Միւս կողմէ, շուէտական կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց գերմանական կառավարութեան, գանգատելով թէ ականներ ցանուած են Շուէտի ներքին ջուրերուն հետ, 4000 մղոն տարածութեան վրայ:

Մասնագէտներու կարծիքով, Գերմանիոյ դէմ սարքուած պաշարումը, ներածումներու եւ արտածումներու խափանումը եւ ուրիշ խստութիւններ բաւական են Գերմանիան տնտեսապէս քայքայելու 18 ամիսէն: Բայց միեւնոյն առեն կը խոստովանին թէ Գերմանիա տակաւին կրնայ առեւտուր ընել չէզոք Իտալիոյ միջոցաւ, որուն նաւերը պետական հսկողութեան տակ են եւ ոչ թէ անհատական սեփականութիւն, ինչպէս սկանտինաւեան նաւերը: Անոնց կարծիքով, անգլիական կառավարութիւնը կը վարանի բռնել իտալական նաւերը, քանի որ առով ուղղակի գործած պիտի ըլլայ իտալական կառավարութեան դէմ: Բայց եւ այնպէս, Անգլիոյ տնտեսական պատերազմի նախարարութիւնը վերջերս կը հաստատէր թէ բրիտանական մարտանաւերը 30 իտալական նաւեր կեցուցած են, քննութեան համար:

Ամէն պարագայի մէջ, հաւանական չէ որ չէզոք պետութեանց գանգատները կարենան փոխել Դաշնակիցներու որոշումը, տնտեսական պաշարման մասին:

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ ծովային նախարարութեան մասնագէտները անմիջապէս միջոց մը հնարած են, ելեկտրա-մագնիսական զօրութեամբ ոչնչացնելու համար գերմանական նոր ականները: Այս առթիւ բազմաթիւ կամաւորներ արձանագրուած են, ականներ որսալու համար, ձկնորսանաւերու միջոցաւ:

Երկու մեծ նաւեր ալ ընկղմեցան, մէկը անգլիական (17,000 թոն), միւսը լեհական (14,000 թոն)

»»» · «««

Զոհերու թիւը կը հաշուեն 300

Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը երկու կարեւոր նաւերու կորուստներ հաղորդեց, համագումար 31,000 թոն տարողութեամբ: Առաջինը անգլիական օժանդակ յածանաւն է, Րավալփինտի, որ ունէր 16,697 թոն տարողութիւն: Կը կարծուի թէ 300 նաւաստիներէն ողջ մնացած են միայն մէկ սպայ եւ 16 նաւաստի: Երկրորդը լեհական Փիլզուտսքի շոգենաւն է, 14,294 թոն տարողութեամբ: Այս նաւէն ալ կորսուած են 18 հոգի:

Անգլիական օժանդակ յածանաւը շինուած էր 1925ին: Պաշտօնական զեկոյցը հաղորդելով անոր խորտակումը, չի յիշեր պատճառները: Լեհական շոգենաւը ընկղմած է Հիւսիսային ծովուն մէջ, երկու պայթումներու հետեւանքով: Շոգենաւը ունէր 173 հոգի, մէջն ըլլալով անգլիացի սպայ մը եւ 14 անգլիացի նաւաստիներ: 155 հոգի փրկուեցան ազատարար մակոյկներով: Եղերական տեսարաններ պարզուեցան շոգենաւին խորտակման հետեւանքով:

Նոյն օրը եւ աւելի առաջ ընկղմեցան ուրիշ կարգ մը փոքր նաւեր ալ,— անգլիական թէ չէզոք: Գերմանացիները բռնեցին ֆինլանտական շոգենաւ մը, երբ Շուէտ կ'երթար: Այս վերջին կորուստներէն առաջ, ընկղմած 24 նաւերու տարողութիւնը կը հաշուէին 79,892 թոն, (14ը ականներու զարնուած, 10ը թորփիլահար): Գերմանական նաւ մըն ալ ականի զարնուելով ընկղմեցաւ, դանիական ջուրերուն մէջ: Ցիսուն նաւաստիներէն ազատեցան միայն տասը հոգի, ազատարար մակոյկ չգտնելով:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՊԻՏԻ վերջանայ մինչեւ գարուն, համաձայն նախագահ Րոզվէլթի մէկ յայտարարութեան, որ կ'արտայայտէ Մ. Նահանգներու պաշտօնական շրջանակներուն լաւատեսութիւնը: Նախագահին կարծիքով, մինչեւ գարուն կամ Դաշնակիցները պիտի յաղթեն, եւ կամ Գերմանիան ներքին յեղափոխութեան մը մատնուելով, հաշտութիւն պիտի կնքուի, մանաւանդ որ Գերմանիա չի կրնար երկար դիմանալ տնտեսական տեսակէտով: Առանց ստորագնահատելու Գերմանիոյ զինուորական ուժը կամ անկարելի համարելու մեծ յարձակողական մը ծովու եւ ցամաքի վրայ թէ օդին մէջ, Ամերիկայի մասնագէտները կը կարծեն թէ այլեւս անցած է այն ժամանակը երբ այդպիսի յարձակողական մը կրնար յանկարծակիի բերել դաշնակից հրամանատարութիւնը:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ որոշեց դեկտեմբեր 15ին ազատ արձակել ութ զօրադասեր (1928—1933), որոնք դրօշի տակ առնուած էին վերջերս: Այս որոշումը սրբուած է անոր համար որ Իտալիա ետ քաշած է Ալպանիոյ սահմանագլուխը ղրկուած զօրքին մեծ մասը:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ վաւերացման կանոնը ջնջուեցաւ ամբողջ երկրին մէջ: Միայն զինուորական շրջաններու եւ սահմանամերձ նահանգներու յատուկ հեռագիրներ ղրկած ատեն, անհրաժեշտ է յայտնել ինքնութիւնը:

ՀԵՌԱՒՈՐԱԽՕՍԻ գործածողները պարտաւոր են սպիտակ ներկել իրենց հեռախօսին եռեւը, մինչեւ դեկտեմբեր 6: Անոնք որ այս կանոնը գործադրած չեն դեկտեմբեր 7ին, պիտի հետապնդուին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՊԻՏԱՆԻ ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՎԱՐՁԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

Նախորդ պատերազմին առաջին օրերուն իսկ կառավարութիւնը ընդհանուր պարտաժողութիւն (moratoire) հռչակեց, որմէ օգտուեցան նաեւ վարձակալները, որոնք չվճարեցին իրենց վարձքը։

Այդ դրութիւնը կը ներկայացնէր սակայն կարգ մը անպատեհութիւններ, մանաւանդ անոր համար որ ունեւորներն ալ կ'օգտուէին եւ մանր սեփականատէրերու համար կը ստեղծուէր շատ դժուարին վիճակ մը ։

1939 Սեպտեմբեր 26ի նոր օրէնքը թէեւ աւելի բարդ, բայց միեւնոյն ժամանակ աւելի ճկուն է եւ զգուշաւոր՝ նոյն անպատեհութիւններուն մէջ չիյնալու համար։

Երեք տեսակ դիւրութիւններ կ'ընծայէ այդ օրէնքը, բնակութեան սահմանուած վայրերու թէ գործատեղիներու վարձակալներուն.—

1.— Վարձակալութեան պայմանագրութիւններու ջնջում (résiliation).

2.— Զեղչ վարձքի վրայ ։

3.— Պայմանաժամ, յետամնաց վարձքերը վճարելու համար ։

Ա. Վարձակալութեան պայմանագիրու ջնջում.— Վարձակալը երբ որ զինուորութեան մէջ կը գտնուի, իրաւունք ունի՝ առանց այլ եւ այլի ու պարզ յայտարարութեան մը հիման վրայ, ջնջուած նկատելու իր վարձակալութեան պայմանագրութիւնը ։

Ոչ-զինուորագրեալ վարձակալ մըն ալ նոյն իրաւունքը կրնայ վայելել, եթէ հաստատէ որ պատերազմին հետեւանքով զրկուած է, մասամբ կամ ամբողջովին, իր բնակարանէն օգտուելէ եւ կամ զրկուած է իր հասոյթներուն մէկ կարեւոր մասէն եւ այդ հասոյթներուն վրայ է որ յոյս դրած էր վճարելու համար իր վարձքը ։

Օրէնքը նոյն դիւրութիւնները կը ճանչնայ նաեւ առեւտրական կամ ճարտարարուեստական վայրերու վարձակալներուն, որոնք կրնան նոյնպէս առարկել թէ պատերազմի վիճակին բերումով չեն կրնար շարունակել այն առեւտուրը կամ արհեստը որուն համար վարձած էին այդ վայրերը ։

Այս վերջինները իրենց ջնջումի խնդրանքին պէտք է կցեն վաւերաթուղթ մը, հաստատելու համար որ իրենց առեւտրական կամ ճարտարարուեստական ձեռնարկին վրայ ոչ մէկ աննկլիքելոր գոյութիւն ունի։ Հակառակ պարագային, պէտք է ջնջումի խնդրանքին տեղեակ պահել այդ առնելիքաւորները, որոնք արգելք յարուցանելու իրաւունք կը վայելեն, կը բաւէ որ այդ պարագային յանձնառութիւն ստանձնեն իրենք շարունակելու այդ գործը կամ առեւտուրը ։

Պայմանագրութեան ջնջումը վերջնական կը դառնայ, խնդրանքի թղթականէն մէկ ամիս վերջ։

Բ. Զեղչ վարձքերու վրայ.— Զինուորութեան մէջ գտնուող վարձակալները առանց այլեւայլի կամ ձեւակերպութեան իրաւունք ունին իրենց վարձքին երեք չորրորդը զեղչել տալու իրենց զինուորութեան շրջանին տեւողութեանը համար ։ Ընդդիմութեան պարագային տանտէրերուն կը մնայ փաստացի հաստատել թէ այդ վարձակալը ի վիճակի է իր վարձքին ամբողջութիւնը եւ կամ մէկ քառորդէն աւելին վճարելու ։

Ոչ-զինուորեալներն ալ կրնան մինչեւ նոյնքան զեղչ պահանջել եւ տանտէրերը չընդունելու պարագային ստանալ դատարաններէն՝ եթէ հաստատեն որ պատերազմի վիճակին հետեւանքով զրկուած են վարձուած վայրերուն ամբողջութիւնը կամ մէկ մասը գործածելէ եւ կամ զրկուած են, կարեւոր չափով մը, իրենց հասոյթներէն եւ կամ չեն կրնար շարունակել, բնականոն եղանակով, այն առեւտուրը կամ արհեստը, որուն համար վարձած էին այդ վայրերը ։

Այս զեղչերը պիտի շարունակուին ի զօրու մնալ մինչեւ այն տարուան վերջը որու ընթացքին պիտի հրատարակուի պատերազմին վերջաւորութիւնը աւետող հրովարտակը ։

Ինչ որ ալ ըլլան կողմերու միջեւ ստորագրուած պայմանները վարձակալութեան տեւողութեան մասին՝ զեղչ ստացող վարձակալը իրաւունք պիտի ունենայ տեղւոյն վրայ բնակելու կամ աշխատելու մինչեւ պատերազմին վերջաւորութիւնը աւետող հրովարտակին թուականը, կը բաւէ որ փոխադարձ համաձայնութեամբ ընդունուած եւ կամ դատարանի վճռով պարտադրուած պայմանները գործադրած ըլլայ անիկա ։

Գ.— Պայմանաժամ.— Բացի վերեւ յիշուած զեղչէն՝ զինուորութեան մէջ գտնուող վարձակալները կրնան իրենց յետնեալ վարձքերու գումարին վրայ եւս զեղչ ստանալ, նոյն իսկ ամբողջովին՝ եթէ կարենան հաստատել որ բացարձակապէս անկարող են այդ գումարը հատուցանելու ։

Իսկ ոչ-զինուորեալները կրնան այդ յետնեալ վարձքերու գումարը մէկ անգամէն կամ մաս առ մաս վճարելու համար պայմանաժամ ստանալ եւ նոյնիսկ երկարաձգել տալ այդ պայմանաժամը մինչեւ այն տարուան վերջը՝ որու ընթացքին պիտի հրատարակուի պատերազմին վախճանը աւետող հրովարտակը ։

Իրաւասու դատարաններ.— Վարձակալութեան պայմանագրի ջնջումի, վարձքերու զեղչին եւ կամ յետնեալ վարձքերու վճարման պայմանաժամ ստանալու համար եթէ փոխադարձ համաձայնութիւն չգոյանայ տանտիրոջ ու վարձակալին միջեւ, դատարաններուն կը մնայ կողմերը համաձայնեցնել եւ կամ վճիռ կայացնել։

Դատարանի պէտք է դիմեն տանտէրերը։

Մինչեւ 4500 ֆրանք, կամ անկէց պակաս վարձքերու վերաբերող դատերը պիտի տեսնուին հաշտարար դատարաններու առջեւ (Justice de Paix):

Բացակայութեան հետեւանքով ընդդիմութիւն յարուցանելու իրաւունք չի տրուիր երկուքին ալ ։

Վճիռները վերաքննելի են։

4500 ֆրանքէն աւելի բարձր վարձքերու դատերը պիտի ենթարկուին քաղաքային դատարանի նախագահին եւ կամ անոր փոխանորդին։

Վերաքննութեան ենթարկուած վճիռներուն համար կողմերը կրնան նաեւ դիմել Վճռաբեկ Ատեանին (Cour de Cassation):

Օտարականները եւ նոր օրէնքը.— կրնան օգտուիլ Սեպտեմբեր 26ի վարձակալութեան նոր օրէնքին տրամադրութիւններէն այն օտարականները.—

1.— Որ հպատակ են ֆրանսական պաշտպանութեան կամ հոգատարութեան ենթակայ երկրի մը, (Օր. Սուրիական հպատակները, Լիբանանի հպատակները են):

2.— Որ կը ծառայեն, կամ ծառայած են այս օրէնքին գործադրութեան թուականէն առաջ՝ ֆրանսական կամ դաշնակից բանակներու մէջ։

3.— Որոնց մէկ զաւակը, կամ ամուսինը, կը ծառայէ կամ ծառայած պիտի ըլլայ, թշնամութիւններու ընթացքին՝ ֆրանսական կամ դաշնակից բանակներու մէջ։

Ա. ՀԱՆԸՄԵԱՆ

Ծ. Խ.— Նկատի ունենալով այն բացառիկ կարեւորութիւնը որ կը ներկայացնէ այս օրէնքին գործադրութիւնը հայ վարձակալներուն համար, անհրաժեշտ է որ մեր ազգային իշխանութիւնները դիմում կատարեն առ որ անկ է, որպէսզի անկից կարենան օգտուիլ, առանց խտրութեան՝ մեր անգործները ։

ԽՄԲ.— Պիտի շարունակուի պիտանի գիտելիքներու այս շարքը, հանրամատչելի լեզուով մը բացատրելու համար զանազան հրամանագիր - օրէնքներ ։

Մագնիսական ականներ

Վերջերս երբ բազմաթիւ շոգենաւեր ընկղմեցան ականահար, թերթերը սկսան հարցնել թէ արդեօք «մագնիսական» ականնե՞ր են այդ խորհրդաւոր զէնքերը ։

Մասնագէտները շատ չեն հաւատար «մագնիսական» ականներու գոյութեան։ Անոնց կարծիքով, ատոնք սովորական ծփուն ականներ են, որոնք ցանուած են նաւարկութեան ճամբաներուն վրայ։ Ծփուն ականները արգիլուած են Լա Հէյի միջազգային համաձայնութեամբ (10 Հոկտեմբեր 1907), այնպէս որ միջազգային օրէնքներու բռնաբարում է ծփուն ականներ ցանել ։

Այսուհանդերձ շատեր կը պնդեն թէ ծփուն ականներ չեն այդ խորհրդաւոր զէնքերը, այլ իրապէս մագնիսական։

Ականները պայթելու համար պէտք է բախին նաւերուն ։ Արդ, «մագնիսական» կոչուած այդ ականներուն տարբերութիւնն այն է որ կը պայթին առանց բախումի, երբ նաւ մը կը մօտենայ։ Բացատրելու համար այս երեւոյթը, զանազան վարկածներ հրատարակուեցան վերջերս ։

Առաջին վարկած.— Խորհրդաւոր ականները կը պարունակեն ելեկտրամագնիս մը, որ ականը կը քաշէ կը տանի զարնուելու նաւերու մետաղեայ պատեանին ։

Երկրորդ վարկած.— Խորհրդաւոր ականները կը պարունակեն մագնիսական ասեղ մը, որ կը շարժի «խելօք»՝ ծովին հոսանքին պատճառով, բայց անմիջապէս կը սկսի շարժիլ «խենթի պէս» (չափազանց լայն եւ անկանոն), երբ ականը կը գտնուի մագնիսական դաշտի մը մէջ, որ կը ստեղծուի մօտեցող նաւու մը մետաղեայ պատեանին պատճառով։ Ասեղին այս լայն շարժումներուն հետեւանքով կը պայթի ականը ։

Երրորդ վարկած.— Խորհրդաւոր ականը կը գտնուի այնքան խոր, որ ականահաւաք նաւերը չեն կրնար որսալ։ Նոյն մագնիսական ասեղը, նաւ մը մօտեցած ժամանակ, շարժման մէջ կը դնէ ականը հաստատ բռնող մեքենականութիւնը եւ ականը կը բարձրանայ ծովուն երեսը ու կը բախի նաւին ։

Անշուշտ բոլոր ասոնք վարկածներ են միայն, բայց մասնագէտները շատ չանցած՝ կը գտնեն գաղտնիքը ։

Գիւտերը շուտ «կը մեռնին», երկար տարիք չունին ։

Փարիզի Զին. կառավարիչը

La Revue des Deux Mondes-ի մէջ, Անտրէ Լիշթէնպէրժէ կը ներկայացնէ Զօր. Հէրինկը, որ Փարիզի զինուորական կառավարիչն է ներկայիս ։

(Ֆրանսացիներու եւ ֆրանսական քաղաքներու անուններ կան, որոնց հնչումը վէճի նիւթ է դարձած յաճախ։ Փարիզի զին. կառավարիչին անունը կը գրուի Héring, ինք կը հնչէ Էռէն, ֆրանսական ձեւով, մինչ ուրիշներ գիտել կուտան թէ պէտք է հնչել Հէրինկ, Ալզասեան հնչումով, քանի որ Ալզասցի է։ Այս առթիւ աւելցնենք որ Փարիզի նախկին ոստիկանական վերատեսուչ Քիափփին անունն ալ շատեր կը հնչեն Շիափ։ Ցեւտոյ մինչ Նանսէնեան գրասենեակին տնօրէնին անունը Paon կը հնչուի Փան, անդին Saône գետին անունը կը հնչուի Սոն։ Անգլիացիներուն մօտ շատ աւելի զարմանալի են հնչական այս քմայքները):

Զօր. Հէրինկ ծնած է Սթրազպուրկ 1874ին։ Շատ համեստ ընտանիքի զաւակ։ Դեռ պատանի, նախասիրութիւն ցոյց կուտայ զինուորական ասպարէզին, «եւ առնելու համար Ալզասը» ։ Քսան տարեկանին, կը մտնէ Բազմարուեստեան վարժարան։ 1903ին Պատերազմական վարժարանէն շրջանաւարտ կ'ելլէ առաջնութեամբ։ 1914-ին, Բ. բանակի սպայակոյտին մէջ է։ Պատերազմին վերջաւորութեան՝ հրամանատար 71 զօրաբաժնի հրետանիին։ Գնահատութեան կ'արժանանայ նահանջող թշնամին հետապնդելու գործողութիւններուն մէջ։ Յետոյ տնօրէն կը կարգուի Պատերազմական բարձր. վարժարանին։ Այսպէս ոչ միայն կը պատրաստէ հրաշալի հրամանատարներ, այլեւ ինք կը դառնայ ֆրանսական բանակին սիրուած արժէքներէն մին։ Այնուհետեւ հրամանատար կը նշանակուի 15րդ զօրաբաժինին, 1930ին հրամանատար եօթներորդ զինուորական շրջանին (Պըզանսոն), եւ կը վարէ 1934ի ռազմափորձերը, այդ առթիւ արժանանալով Վէյկանի յաղթականին բարձր գնահատութեան, իբրեւ իր «իմացական զաւակը»։ 1936ին, զին. կառավարիչ է Սթրազպուրկի ։

Այս տարի, մարտ ամսուն, հանգստեան կոչուած էր, տարիքը հասած ըլլալով։ Կամըլէն ճառով մը իր գնահատութիւնը կը յայտնէ եւ հրաժեշտ կուտայ։ Զօր. Հէրինկ կը պատասխանէ ։

— Պիտի մնամ Սթրազպուրկի մէջ, Զօրավարս, միշտ պատրաստ ձեր կոչին, ծառայելու համար ձեր հրամանին տակ՝ գլուխս բարձր եւ սիրտս տաք, այս անգամ առանց տարիքի սահմաններով բաժնուելու ։

Արդարեւ անցեալ Սեպտեմբերին, երբ պատերազմը պայթեցաւ, Զօր. Կամըլէն լաւագոյն ընտրութիւնը կ'ընէր Զօր. Հէրինկը զին. կառավարիչ նշանակելով Փարիզի ։

ԽՄԲ.— Յաջորդաբար պիտի ծանօթացնենք Ֆրանսայի ներկայ մեծափոյն դէմքերը, քաղաքական ու զինուորական) ։

Թուրքիա, Ֆրանսա, Անգլիա եւ Գերմանիա

«Փառի - Սուառ»ի մասնաւոր թղթակիցը, Ժիւլ Սորվէն, այս միջոցին պտոյտ մը կը կատարէ Արեւելքի մէջ եւ արդէն շարք մը գրութիւններ հրատարակեց, մասնաւորապէս հիացում յայտնելով Թուրքիոյ յառաջդիմութեան համար։ Վերջին թղթակցութեան մէջ կը պատմէ իր տեսակցութիւնը Սարաճօղլուի հետ, փառաբանելով անոր պայծառատեսութիւնը եւ քաջութիւնը։

Թուրքիոյ արտաքին նախարարը չի հաւատար որ ընդհարում ծագի Պալքաններուն մէջ։ «Ոչ, ես շատ չեմ հաւատար ատոր, հարկ է որ Խ. Միութիւնն ալ մեղսակից դառնայ։ Ի՞նչ կարեւոր չահ կրնայ հարկադրել որ այդ պետութիւնը պատերազմի բռնուի, յարձակելով այն պետութեանց վրայ որ մեր բարեկամներն են Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ»։

Բայց եւ այնպէս, կ'աւելցնէ թղթակիցը, Սարաճօղլու իրատես մարդ է եւ կենսական պարտականութիւն կը սեպէ պատրաստ գտնուիլ։ Խօսելով գերմանեւթուրք առեւտրական յարաբերութեանց մասին, Սարաճօղլու ըսաւ.

— «Տնտեսական կեանքը հետեւանքն է քաղաքականութեան։ Մենք իբրեւ ընկերակից ունինք ազատական պետութիւնները ոչ միայն քաղաքական պատճառներով, այլ եւ անոր համար որ կ'ուզենք ապագային վերագտնել ազատ դրամներու փոխանակութիւնը։ Ատոր համար անհրաժեշտ էր Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ կապել այն առեւտուրը զոր ունէինք Գերմանիոյ հետ եւ որ մինչեւ 50 առ հարիւրի կը հասնէր։ Քանի մը ամիս առաջ, երբ գերմանեւթուրք պայմանագիրը իր վախճանին կը մօտենար, բանակցութիւններ սկսանք։ Գերմանացիները երբեք աճապարելու պէտք չէին զգար։ Կ'ենթադրէին թէ հունձքերը մօտ ըլլալով, մենք աւելի դիւրաւ պիտի յարմարինք. անոնք ուշ կը յանձնէին մեր ապսպրանքները. կ'առարկէին թէ մեր արտադրութիւնները՝ ծխախոտ, թուզ, չամիչ, կաղին պերճանքի նիւթեր են։ Ո եւ է տրամադրելի բանտգնաց չունէին գրկելու համար։ Ցանկարծ, երբ հասաւ դաշնագրին լրացման ժամը, մէկ ամիս երկարաձգում պահանջեցին, նոր դաշնագիր մը կնքելու համար։ Արդ, պատերազմը կը սկսէր։ Ես վճռապէս մերժեցի, ըսելով թէ Գերմանիա պատերազմի մէջ ըլլալով կրնար մերժել մեր ապսպրանքներուն յանձնումը, իսկ Թուրքիա խաղաղութեան մէջ ըլլալով պիտի հարկադրուէր յանձնել իր ապրանքները։ Անկէ ի վեր խնդիրը առկախ կը մնայ։ Մենք Թուրքերս կը նախընտրենք մեղմ ձեւերը, եւ ոչ թէ բռնութիւնը։ Երկու թրքական առածներ կան. մէկը կ'ըսէ.— «Շոյէ կռնակս, նոյնիսկ բերնիս հացը կրնաս առնել»։ Միւսը.— «Կարելի չէ թէ լերան վրայ յարձակիլ եւ թէ փայտ գտնել հոն»։ Մինչ այս մինչ այն, բանակցութիւնները յառաջ գացին Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ։ Մենք ունինք արտադրութիւններ զոր յօժարութեամբ կ'առնեն.— Հանքածուխ, բուրդ, բամպակ, մետաղ եւ մանաւանդ քրոմ։ Մ. Նահանգները 50,000 թոն կը պահանջեն, Ֆրանսա՝ մեծաքանակ ապսպրանք ամէն ամիս, Անգլիա պատրաստ է ամբողջովին գնելու մեր տրամադրելի արտադրութեան մնացեալ մասը։ Բայց մենք պարտաւոր ենք մտածել նաեւ մեր գիւղացիներու մասին, որոնք կ'ուզեն ծախել իրենց հունձքը.— Ծխախոտ, չամիչ, թուզ, կաղին։ Մեր գործակցութիւնը ձեզի հետ պատրաստուած է երկար աշխատանքով։ Ան անխախտելի է այսուհետեւ եւ ամէն օր կ'աճի սերտ եւ աւելի լայն գործակցութեամբ։ Մենք ոչինչ զանց կ'առնենք, զայն տարածելու համար բոլոր ասպարէզներուն մէջ»։

ԼԵՀԱՍՏԱՆ նոր պատուիրակ մը նշանակեց Ազգերու Դաշնակցութեան համար։ Պատուիրակը յայտարարութիւն մը ուղղելով մամուլի ներկայացուցիչներուն, բացատրեց թէ սխալ է երկու ազգերու մէջ եղած վէճի մը վերագրել ներկայ պատերազմը։ «Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի քաջարի բանակները պատերազմի չմտան միայն լեհական հողը ազատելու համար։ Լեհական խնդիրը խորհրդանշանն է մեր եւ մեր դաշնակիցներուն ձեռնարկած պայքարին, իրաւունքի եւ արդարութեան վերջնական յաղթանակին համար, յետոյ հաստատելու համար նոր Եւրոպա մը, որ կարենայ ապահովել տեւական խաղաղութիւն մը, գործակցութեամբ ազատ երկիրներու։ Ես հաստատապէս համոզուած եմ թէ մենք եւ մեր դաշնակիցները կը կռուինք արդար դատի մը համար եւ թէ պիտի յաղթենք Աստուծոյ օգնութեամբ եւ մեր յաղթանակէն պիտի ծնի նոր աշխարհ մը»։

ՌՈՒՍ Ը պէտք եղածէն աւելի ուտելիք գնել Գերմանիոյ մէջ, ինչպէս կը բացատրէ գերմանական անթելը, մասնաւորապէս յիշելով հացը եւ գետնախնձորը ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԸ ՀԱՅԵՐԷՆ, գրեց՝ Հ. Սահակ Կոգեան, վիէննական Մխիթարեան։ Հրատ. Մխիթարեան։ 1939, տպ. «Արազ», Պուքրէշ ։ Գին 10 ֆրանք կամ 40 սէնթ ։

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՀԱՅԵՐԸ հրաման ստացած են հեռանալու Աստիս-Ապապայէն (Եթովպիա).— Օրիորդներ՝ Անահիտ Գրիգորեան եւ Աննա Եպրեճեան։ Պ. Պ. Աւետիս Սրվաճեան, Գէորգ Նալպանտեան, Նազարէթ Գըլճեան, Սամուէլ Պէհեսնիլեան, Երուանդ Նորաբեւեան, Միսաք Մելիքեան, Վահան Գալուստեան, Վահրամ Յարութիւնեան, Յարութիւն Թովմասեան, Եղիա Պէհեսնիլեան, Ռոպէրթ Եպրեճեան, Արտաշէս Փէշտիմալճեան եւ Հայկ Բաթարեան։ Պատճառները կը մնան անյայտ։ (Յուսաբեր)։

ՆԱՒԱՑԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿԸ ապահովելու համար, կարգ մը միջոցներ եւս ձեռք առնուեցան։ Համաձայն պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուած հրամանագրի մը, ասկէ վերջ առեւտրական նաւերը պարտաւոր են աւելցնել ազատարար զօտիները եւ միշտ տրամադրելի պահել, գիտական միջոցներ ձեռք առնել, որպէսզի նաւը կարենայ ջուրին երեսը մնալ, թորփիլի մը կամ ականի մը զարնուած ատեն իսկ.։ Նոր կանոնները նոյն խստութեամբ պիտի չգործադրուին այն նաւերուն համար որ կը բանին Միջերկրականի եւ Սեւ ծովու մէջ ։

ՔԼԷՄԱՆՍՈՅԻ մահուան տասնամեակին առթիւ, յիշատակի հանդէս մը կատարուեցաւ Փարիզի մէջ։ Այս առթիւ թերթերը բազմաթիւ յուզիչ դրուագներ կը յիշեն «Վագր»ին կեանքէն, մանաւանդ պատերազմի շրջանէն։ Ինչպէս յայտնի է, Քլէմանսօ իշխանութեան գլուխ կը գտնուէր Մեծ պատերազմին ամէնէն եղերական շրջանին եւ անձամբ ճակատ գնաց բազմաթիւ անգամներ, ապահովելու համար վճռական յաղթանակը։ Այս ճամբորդութիւնները յաճախ կը կատարուէին յանկարծակի, այնպէս որ մարդ լուր չէր ունենար, բացի իր հաւատարիմ շարժավարէն՝ Պրապան։ Այս վերջինը գիտէր ճակատ տանող բոլոր ճամբաները։ Յաճախ ռումբեր կը պայթէին կառքին մօտ, խորտակելով ապակիները։ «Ոչինչ, կ'ըսէր վարչապետը, աւելի արագ քշէ»։ Քլէմանսօ եւ կառավարը միասին կը ճաշէին ճամբուն եզերքը, սանտուիչ կրծելով, եւ ոչ մէկուն միտքէն կ'անցնէր թէ Ֆրանսայի վարչապետին առջեւ կը գտնուէին։ Անգամ մը,առաւօտեան ժամը5ին Քլէմանսօ յանկարծակիի բերաւ զօրաբաժնի մը սպայակոյտին կեդրոնը, երբ ամէնքը մէկ խոր քունի մէջ թաղուած էին։ Կառավարը հնչեցուց վարչապետին մասնաւոր փողը եւ շատ չանցած զօրավարն ու իր սպաները իրար անցան, հագուստները հագնելով։ Վարչապետը յայտարարեց իրեն յատուկ սառնութեամբ.— «Օրուան այս ժամուն ես ձեզ տեսնել կ'ուզէի ոչ թէ անկողնին մէջ, այլ ուրիշ տեղ։ Ես ինքս արթուն եմ։ Ո՞ւր են զինուորները»։ Եւ անմիջապէս խրամները իջաւ։ Ուրիշ առտու մը Քլէմանսօ իրեն առաջնորդ ընտրեց հարիւրապետ մը որ զինուորութենէ բարձրացած էր իր բացառիկ քաջութեան համար։ Հարիւրապետը շատ բնական դտաւ բռնել արահետ մը որ ենթակայ էր գերմանական կրակին եւ լեցուած ռումբերու հետքերով։ Զօրավար մը ճանչցաւ վարչապետը եւ աղաղակեց.— «Այդ ճամբէն մի՛ արթաք, Պ. վարչապետ, շատ վտանգաւոր է»։ Հազիւ խօսքը վերջացուցած էր երբ ինկաւ ռումբի մը բացած ահագին փոսին մէջ, խախտելով ուսը։ «Գնա բանդ, ըսաւ Քլէմանսօ, չոր ու ցամաք։ Երբ խրամներէն հեռացաւ, զինուոր մը ծաղկեփունջ մը մատոյց իրեն։ Քլէմանսօ զայն դրաւ իր վերարկուին գրպանը, եւ պահեց մինչեւ մահը, երբ զետեղուեցաւ իր դագաղին մէջ, համաձայն իր կտակին, իր գաւազանին հետ։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ արհեստակցական Միութեանց վարիչները ժողով պիտի գումարեն Փարիզի մէջ, դեկտեմբեր 14ին, քննելու համար իրենց գործակցութիւնը պատերազմի մէջ եւ փոխադարձ շահերու պաշտպանութեան համար։ Յետոյ ամէն ամիս խառն ժողովներ պիտի գումարուին Փարիզի կամ Լոնտոնի մէջ։ Դեկտեմբեր 14ի ժողովին պիտի մասնակցին 7 պատուիրակներ Անգլիոյ Արհեստակցական Միութեանց վարչութենէն, 7 հոգի ալ Ֆրանսայի Աշխատանքի Դաշնակցութենէն ։

ՀԻԹԼԷՐԻ « Իմ Պայքարը» գրքին գրպանի տպագրութիւնը մօտերս ծախու պիտի հանուի Գերմանիոյ մէջ, անշուշտ «բարեփոխուած» ։

ՊԵԼԺԻԱ ամէն օր 13 միլիոն ֆրանք կը ծախսէ, իր չէզոքութիւնը պաշտպանելու համար։ Այս գումարին մէջ են բանակին, ոստիկան զօրքին եւ կրաւորական պաշտպանութեան ծախքերը ։

ՄԱԳՆԻՍԱԿԱՆ ԱԿԱՆՆԵՐՈՒ խնդիրը լրջօրէն կը զբաղեցնէ պատերազմիկ պետութիւնները։ Կարգ մը թերթերու քաղած տեղեկութեանց համաձայն, այս ականները հնարուած են 1936ին։ Երկու տարիէ ի վեր անոր զանազան մասերը կը շինուէին Տիւսէլտորֆի եւ Շթէթինի մէջ, յետոյ հաւաքուելով կ'ամբողջացուէին Համպուրկի մօտերը, մասնաւոր հաստատութեան մը մէջ։ Բաղդատաբար փոքր ըլլալով, սուզանաւերը եւ պզտիկ նաւեր կրնան տեղաւորել զանոնք, բայց շինութիւնը շատ սուղ է, մանաւանդ որ մեծ քանակութեամբ փլաթին կը պահանջէ։ Կը հաստատեն թէ գործածութեան առաջին տասը օրերու ընթացքին Գերմանացիները իրր 500 մագնիսական ականներ տեղաւորած են, գրեթէ ամբողջ տրամադրելի մթերքը։ Միւս կողմէ, մասնագէտներ կ'ըսեն թէ որպէսզի հոսանքը բանի, պէտք է որ նաւը 70 — 100 մեթրէն աւելի հեռու չըլլայ ականին վայրէն ։

ՌԱԶՄԱԴԱՇՏԻՆ վրայ մեռած զինուորներու ժառանգութեան յանձնումը դիւրացնելու համար, հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ որ կը կրճատէ օրինական ձեւակերպութիւնները։ Այսպէս, հանգուցեալին պատկանող դրամները անմիջապէս պիտի վճարուին անոր ուղղակի ժառանգորդին, երբ ներկայացնէ վկայագիր մը, հաստատուած քաղաքապետին, հաշտարար դատաւորին կամ նօտարին կողմէ ։

1940ի ԶՕՐԱԴԱՍԻՆ ենթակաները պարտաւոր են իրենց բնակավայրի քաղաքապետութեան զինուորագրութեան գրասենեակը ներկայանալ 1939 դեկտ. 15էն առաջ, ցուցակագրուելու համար։ Բանաւոր արգելքի մը պարագային, արձանագրութիւնը կրնան կատարել ծնողքը կամ խնամակալները ։

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme .. Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameseme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ — ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ .... 150 ֆրանք 75 ֆրանք 40 ֆր.
Անգլիա եւ Պալքաններ .... 245 ֆրանք 140 ֆրանք
Այլ երկիրներ .... 215 ֆրանք 116 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI 29 Novembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4208
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԵԾ ՆԱՒԱՄԱՐՏԸ

«ՑԷՕՑՉԼԱՆՏ» Կ'ԸՆԿՂՄԷ «ՐԱՎԱԼՓԻՆՏԻ»Ն

Երէկ հաղորդած էինք անգլիական օժանդակ - առեւտրական - յածանաւի մը, «Րավալփինդի»ի խորտակումը (16,699 թոն)։ Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը նոր հրատարակեց այս խորտակման մանրամասնութիւնները։ Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցին համաձայն, անգլիական յածանաւը իր 300 սպաներով եւ նաւաստիներով ընկղմած է գերմանական «Տէօյչլանտ» զրահաւորին կողմէ, որ ունի 10,000 թոն տարողութիւն եւ որ կը հետապնդուի երկար ատենէ ի վեր։

Նաւամարտը տեղի ունեցած է Իսլանտայի հարաւային արեւելեան ափերուն վրայ եւ տեւած է 30 — 40 վայրկեան։ Ահաւասիկ պաշտօնական պատմութիւնը.—

Նոյեմբեր 23ին, հինգշաբթի կէսօրէն վերջը ժամը 3.30ին, Րավալփինտի երբ կը յածէր Իսլանտայի հարաւային արեւելեան ջուրերուն մէջ, թշնամի նաւ մը նշմարեց։ Հրամանատարը հեռադիտակով հաստատեց թէ «Տէօյչլանտ»ն է եւ նաւաստիները անմիջապէս հրաման ստացան պատրաստուելու։ Միջոցներ ձեռք առնուեցան թշնամի նաւը յածանաւին աջակողմը դարձնելու եւ խուսափելու համար։ Բայց ահա երկրորդ թշնամի մարտանաւ մը երեւցաւ։ «Տէօյչլանտ» մօտենալով հրամայեց կանգ առնել, եւ երբ տեսաւ որ մեր նաւը կը շարունակէ ճամբան, բացած իր չորս թնդանօթները (150 միլիմեթր), կրակ բացաւ իր 280 միլիմեթրնոց թնդանօթներով, 10,000 եարտա (քանի մը հազար մեթր) հեռուէն։ Երկրորդ համազարկ մը եւս տեղի ունեցաւ։ «Րավալփինտի» պատասխանեց իր չորս թնդանօթներով։ «Տէօյչլանտ»ի երրորդ համազարկը մարեց բոլոր լոյսերը եւ խորտակեց ելեկտրական մեքենան, իսկ չորրորդը՝ ամբողջ կամուրջը եւ անթելի սենեակը։ Այդ պահուն գերմանական երկու մարտանաւերը արագօրէն կը մօտենային եւ երկրորդն ալ կրակ բացած էր։ «Րավալփինտի» շարունակեց կրակը մինչեւ որ բոլոր թնդանօթները անգործածելի դարձան եւ նաւը բռնկեցաւ։ Երեսուն - քառասուն վայրկեանի այս անհաւասար ճակատամարտէն վերջը, ժամը 4.15 — 4.25ին թշնամին դադրեցուց կրակը եւ վար իջեցուցինք երեք մակոյկներ որոնք ջախջախուած չէին։ Այս մակոյկներէն երկուքը, որոնց մէջ աւելի քան 30 հոգի կը գտնուէին, կը կարծուի թէ բռնուած են գերմանական մարտանաւերուն կողմէ։ Տասնըմէկ հոգի որոնք միւս մակոյկին մէջ կը գտնուէին, նոյնպէս պիտի բռնուէին, հաւանօրէն, եթէ թշնամին անմիջապէս անհետացած չըլլար, տեսնելով անգլիական յածանաւի մը մօտենալը։ «Րավալփինտի» վառեցաւ մինչեւ ժամը 8 եւ յետոյ ընկղմեցաւ մնացեալ բոլոր նաւաստիներով։ Անգլիական յածանաւը փորձեց հետապնդել գերմանական նաւերը, բայց անոնք յաջողեցան փախչիլ, օգտուելով անձրեւաբեր փոթորիկէ մը եւ մութէն։ Երկու թշնամի մարտանաւերուն հետապնդումը շարունակուեցաւ փոթորկալի օդի մը մէջ, թէ գիշերը եւ թէ արշալոյսի առաջին ժամերուն»։

Ինչպէս կ'երեւայ, կորսուած են մօտ 300 սպաներ եւ նաւաստիներ։ «Րավալփինտի» մաս կը կազմէր Անգլիոյ հիւսիսային շրջանի շրջուն նաւաբաժնին որ կը հետապնդէ Գերմանիոյ առեւտրական փոխադրութիւնները։ Իսկ «Տէօյչլանտ», «գրպանի զրահաւորը», առաջինն է նոյն դասակարգի երեք փոքր մարտանաւերէն եւ ծով իջաւ 1931 մայիսին, Քիլի մէջ, մարաջախտ Հինտէնպուրկի նախագահութեամբ։ Միւս երկու զրահաւորներն են «Ծովակալ Շէր» եւ «Կրաֆ Շփէ»։ «Տէօյչլանտ» թէեւ իրապէս զրահապատ յածանաւ մըն է, վեց խոշոր թնդանօթներով եւ վեց թորփիլարձակ խողովակներով, բայց յածանաւի մը արագութեան կը միացնէ զրահաւորի մը ոյժը, եւ կը համարուի նմոյշ մը գերմանական հնարագիտութեան, քանի որ սահմանափակումներ հաստատուած էին Վերսայլի դաշնագրով։ Երբ ծովը կ'իջեցնէին, Տէօյչլանտ գլուխն առաւ գնաց, մինչ Հինտէնպուրկ տակաւին չէր կրցած պայթեցնել շամփանեան։ Բուն արարողութիւնը կատարուեցաւ աւելի վերջը։ Աւելոր - դապաշտներ չարաշուք նշան մը կը համարէին այս պարագան։

*** Լեհական մեծ շոգենաւին՝ «Փիլզուտսքի»ի նաւապետը հերոսական մահ մը ունեցաւ, ինչպէս կը պատմեն ականատեսներ։ Նաւապետը, Սթանկէվիչ, թէեւ վիրաւորուած, ծով նետուեցաւ, ամէնէն վերջը եւ ամբողջ մէկ ժամ պայքարեցաւ, ջուրին երեսը մնալու համար։ Երկու պայթումներէն վերջը, երբ նաւը սկսած էր ընկղմիլ, նաւապետը կամուրջին վրայ մնաց մինչեւ որ բոլոր մակոյկները վար իջեցուցին եւ նաւաստիները ազատեցան։ Մինչ ալիքներուն դէմ կը մաքառէր, երկու նաւաստիներ լողալով օգնութեան հասան եւ լաստի մը վրայ հանեցին զինքը։ Յետոյ թորփիլահալած մը եկաւ եւ հաւաքեց երեք զոհերը, բայց նաւապետը մեռաւ քիչ վերջը։ Կը կարծուի թէ նաւը երկու ականներու զարնուած էր։ Լեհաստանի պարծանքն էր այս նաւը եւ կրնար 770 ճամբորդ առնել։

Խորհրդարանը կը գումարուի վաղը

նորոգելու համար դահլիճին լիազօր իրաւունքները

Երեսփ. Ժողովը եւ Ծերակոյտը բացառիկ նիստի հրաւիրուած են վաղը, հինգշաբթի, 30 նոյեմբեր, երբ կը լրանայ կառավարութեան լիազօրութեանց պայմանաժամը։ Երեսփ. Ժողովը պիտի գումարուի ժամը 9.30ին։ Բացառիկ նիստի հրաւիրելով խորհրդարանը, Պ. Տալատիէ կատարած կ'ըլլայ հոկտեմբեր 23ին տուած խոստումը։

Խորհրդարանին գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ նորոգել կառավարութեան արտակարգ լիազօրութիւնները։ Ինչպէս յայտնի է, կառավարութիւնը ութ ամիսէ ի վեր հրամանագիր օրէնքներով կը կառավարէ երկիրը։ Այս լիազօրութիւնները տրուեցան անցեալ մարտին, երբ Գերմանիա գրաւեց Չեխոսլովաքիան եւ ծանր տագնապ մը բացաւ, որ պատերազմի յանգեցաւ անցեալ սեպտեմբերին։ Խորհրդարանը պիտի քուէարկէ նաեւ պատերազմական առաջին նախահաշիւը, 79 միլիառ ֆրանք, առանց հաշուելու զինուորական ծախքերը։

Հաւանական է որ դահլիճը կարգ մը քննադատութիւններ լսէ, բայց լուրջ ընդդիմութիւն չկայ։ Բոլոր կուսակցութիւնները համաձայն են պատերազմին, բաց ի համայնավարներէն որոնք օրէնքէ դուրս հռչակուած են արդէն։ 72 համայնավար երեսփոխաններուն մեծ մասը պիտի չկրնայ երեւալ երեսփ. ժողովին մէջ, քանի որ կամ բանտարկուած կամ փախած են։ Հաւանաբար ժողովը պաշտօնանկ պիտի հռչակէ այն համայնավար երեսփոխանները որ չեն խզած իրենց կապերը Սթալինի կուսակցութեան հետ։ Աջակողմեան երեսփոխանները եւ թերթերը մանաւանդ կը պնդեն այս կէտին վրայ։

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՑ

Գերմանիոյ պաշարման խստացումը սկսաւ երէկ, երեքշաբթի։ Անգլիոյ Թագաւորը եւ Ֆրանսայի նախագահը անմիջապէս ստորագրեցին համապատասխան հրամանագիրները։ Ուրիշ չէզոք պետութեանց հետ, Իրանի կառավարութիւնն ալ բողոքագիր մը ուղղեց անգլիական կառավարութեան։ Դաշնակիցները խոստացած են ուշադրութեամբ քննել բոլոր դիտողութիւնները եւ կարելի եղածին չափ խնայել չէզոք պետութեանց։ Սակայն պաշարումը պիտի գործադրուի ամենայն խստութեամբ, խափանելու համար Գերմանիոյ ներածումները եւ արտածումները։ Լոնտոնի սեղանաւորական մեծ օրկանին կարծիքով, Գերմանիոյ արտածումներուն մօտաւորապէս կէսը պիտի խափանուի, ինչ որ կը նշանակէ տարեկան 90 միլիոն ոսկիի գումար մը (16 միլիառ Ֆր.)։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, տնտեսական պատերազմին այս երկրորդ շրջանը Գերմանիան պիտի զրկէ իր նիւթական աղբիւրներէն, մանաւանդ օտար դրամէն, 45 առ հարիւր համեմատութեամբ։

Ռուսեւփինլանտական վէճը աւելի ծանրացաւ, իբրեւ հետեւանք Մոսկուայի սպառնալից դիրքին։ Այս վերջինը պահանջած էր 25 քիլոմեթր ետ քաշել Ֆինլանտական զօրքը։ Ֆինլանտա պատասխանեց թէ կը հաւանի, եթէ խորհրդային զօրքն ալ նոյնքան ետ քաշուի։

Առաջին մեծ նաւամարտը տեղի ունեցած է Իսլանտայի բացերը, գերմանական «Տէօյչլանտ» զրահաւորին եւ անգլիական «Րավալփինտի» օժանդակ յածանաւին միջեւ, ինչպէս կը հաստատէ պաշտօնական զեկոյցը։ Անգլիական յածանաւը ընկղմեցաւ 40 վայրկեան մարտնչելէ վերջ։

Խորհրդարանը բացառիկ նիստի հրաւիրուած է վաղը, հինգշաբթի։ Կառավարութեան լիազօրութիւններու պայմանաժամը լրացած ըլլալով, Պ. Տալատիէ նոր լիազօրութիւններ պիտի պահանջէ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐԸ Կ'ՍՃԻՆ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ **169**, նոյեմբեր **27**, առաւօտ.— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք գիշերուան ընթացքին։

Զեկոյց թիւ **170**, իրիկուն.— Հետեւակազօրքի եւ հրետանիի տեղական գործողութիւն մը տեղի ունեցաւ առուան դէմ, Մոզէլի արեւելեան շրջանին մէջ։ Ոչ մէկ նշանակելի դէպք ճակատի մնացեալ մասին վրայ։

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ՝ հակառակ վերջին երկու օրերու ծանր կորուստներուն, Գերմանացիները շարունակեցին պահակախումբերու գործունէութիւնը գրեթէ ամբողջ հարիւր մղոն ճակատին վրայ, Մոզէլէն Հռենոս։ Կը կարծուի թէ գերմանական սպարապետութիւնը աչք առած է այս կորուստները, ստուգելու համար Ֆրանսական բանակին ճշգրիտ դասաւորումը ձմեռնային բանակատեղիներուն մէջ։ Գերմանական պահակախումբերուն մեծ մասին նպատակը եղած է գերիներ բռնել, բայց Ֆրանսայի պաշտպանողական ցանցը այնքան լաւ կազմակերպուած է որ մէկ հատիկ Ֆրանսացի գերի չէ ինկած 10 — 12 արշաւներու ընթացքին։ Ֆրանսացիները փոխանակ իրենց առաջին գիծերը պաշտպանելու ստուարաթիւ ուժերով, զանոնք կը պահեն միայն գնդացիր արձակողներով եւ հետազօտիչներով որոնք դաշտային հեռաձայն ունին յարենման զօրախումբերու եւ հրետաձիգներու, երկրորդ եւ երրորդ գիծերուն մէջ, ամայի տարածութենէ մը անդին, Մաժինոյի գծին դիմաց։ Երբ Ֆրանսացի հետազօտիչները գերմանական շրջուն պահակներ տեսնեն, կը քաշուին երկրորդ գծին վրայ որ թակարդներ կը լարէ եւ երբ թշնամի պահակները յառաջ կը խաղան, Ֆրանսական թնդանօթները մահացու կրակ մը կը բանան։ Յետոյ կը յարձակին ձեռնառումբերով եւ սուիններով, գերիներ ալ բռնելով։ Գերման պահակները շատ կը վախնան Ֆրանսական ձեռնառումբերէն։ Իրենք դարձեալ կը գործածեն Մեծ պատերազմին ատեն փորձուած ձեռնառումբերը — «գետնախնձոր փչրող» — որոնք կը սպաննեն կամ կը յօշոտեն միայն ուղղակի պայթումի մը մօտ գտնուած զինուորները, իսկ Ֆրանսացիները կը գործածեն անգլիական եւ ամերիկեան ռումբերուն նման ձեռնառումբեր, որոնք պայթած ատեն 80 փոքր կտորներու կը բաժնուին, շատ աւելի լայն տարածութիւն մը բռնելով։

*** Լոնտոնի «Իվնինկ Սթանտարտ» թերթին մէջ հրատարակուած տեղեկութեան մը համաձայն, որ արտատպուած է «Մաթէն»ի մէջ, պատերազմին սկիզբէն ի վեր անգլիական նաւատորմը ունեցած է 1526 զոհ, իսկ առեւտրական նաւատորմը՝ 250 հոգի։ Ասոնց 170ը զոհ գացած են սուզանաւերու, 80ը ականներու։ Իսկ օդատորմիղը ունեցած է 370 մեռեալ կամ վիրաւոր։ Թերթը 2000էն պակաս կը հաշուէ Ֆրանսական կորուստները (գրաքննուած)։

*** Հոլանտական նաւ մը, որ ունէր 8857 թոն տարողութիւն, ականի մը զարնուելով ընկղմեցաւ Թէյմզ գետին բերանը։ Անգլիական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ թշնամին 12,000 թոն տարողութեամբ նաւ կորսնցուցած է վերջին օրերս։ Իսկ Անգլիոյ կորուստները կը հասնին 25,787 թոնի, վերջին շաբթուան ընթացքին, երբ ընկղմեցան 11 անգլիական, չորս չէզոք եւ երկու - երեք Ֆրանսական նաւեր։ Վերջին երկու օրերու ընթացքին ուրիշ քանի մը չէզոք նաւեր ալ ընկղմեցան։ Գերմանական սուզանաւ մը ընկղմեց գերմանական «Պորքում» շոգենաւը որ բռնուած եւ անգլիական նաւահանգիստ մը փոխադրուած էր։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ հանքածուխի մթերքը նուազած ըլլալով, շատ մը գործարաններ կիսահող կը գործեն։

ՀՈԼԱՆՏԱ պատերազմին սկիզբէն ի վեր արտակարգ միջոցներ ձեռք առած է, պաշտպանելու համար իր գեղարուեստական գանձերը։ Թանգարանի անգին պատկերները Ամսթէրտամ փոխադրուելով, պահուած են ամբարդել պատսպարաններու մէջ։ Միւս թանգարաններու գեղարուեստական գանձերն ալ աւելի ապահով վայրեր փոխադրուած են։

ԱՆԳԼԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ նոր կոմիտէ մը կազմուեցաւ, ներդաշնակելու համար երկու դաշնակիցներուն տնտեսական գործառնութիւնները, ռազմանիւթի եւ պաշարի գնումը եւն.։ Կեդրոնը պիտի ըլլայ Լոնտոն, նախագահը՝ Ֆրանսացի մը։ Այս կոմիտէին կապուած են այն անգլիական եւ Ֆրանսական պատուիրակութիւնները որ Ամերիկա կը գտնուին, գնումներ կատարելու համար։

Ֆրանսա եւ Անգլիա սկսան գործադրել

Գերմանիոյ պաշարման խստացումը

Անգլիոյ Թագաւորը նոյեմբեր 27ին ստորագրեց այն հրամանագիրը որով կառավարութեան արտօնութիւն կը տրուի գրաւել գերմանական արտածումները, իբրեւ փոխադարձ միջոց Գերմանիոյ բացած ականամարտին։ Հրամանագիրը մասնաւորապէս կը յիշէ այն զգուշական միջոցները որ պէտք է ձեռք առնուին, ապահովելու համար չէզոք պետութեանց առեւտուրը։

Ֆրանսական կառավարութիւնն ալ վաւերացուցած ըլլալով այս նոր պայքարը, համապատասխան հրամանագիրը երէկ իսկ հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին մէջ։ Այս առթիւ հրատարակուած յայտարարութեան համաձայն, գերմանական նաւահանգիստներէն կամ սահմանակից երկիրներէ ճամբայ ելած բոլոր չէզոք նաւերը պէտք է ներկայանան դաշնակիցներու քննութեան կայանները (Տէօնքէրք, Հավր, Մարսէյլ, Օրան, Տովր, Փ. Սայիտ, Ճիպրալթար եւայլն)։ Ամէն միջոց ձեռք առնուած է, ձեւակերպութիւնները փութացնելու համար։ Այն չէզոք նաւերը որ կը մերժեն ներկայանալ, պիտի բռնուին եւ ամէնէն մօտ կայանը պիտի տարուին, քննութեան համար։ Կասկածելի բեռները կրնան վար դրուիլ, իսկ եթէ գերմանական արտածումներ են, գրաւման ենթարկուելով պիտի ծախուին։ Նոյեմբեր 28էն առաջ չէզոքներու կողմէ ծախու առնուած գերմանական ապրանքները պիտի չբռնուին, կամ եթէ բռնուին, փոխարժէքը պիտի վճարուի։

Այս տնօրինութիւնները պարզելով, Ֆրանսայի պաշարման նախարարը բացատրեց թէ մինչեւ հիմա ձեռք առնուած միջոցները միակողմանի էին, եւ կը հարուածէին միայն թշնամի պետութեան ներածումները,— իրաւունք մը որ ընդունուած է բոլորին կողմէ։ «Բայց Գերմանացիները ծովային պատերազմի նոր ձեւ մը սկսան որ ապօրէն է եւ տմարդի։ Անոնք թորփիլահար կ'ընկղմեն առեւտրական նաւեր, կը բռնաբարեն 1936ի պայմանագրին տրամադրութիւնները, եւ ականներ կը տեղաւորեն առանց տեղեկութիւն հաղորդելու, հակառակ 1907ի պայմանագրին, որ նոյնպէս ստորագրուած է Գերմանիոյ կողմէ։ Անոնք չեն գոհանար փոխադրանաւեր բռնելով, այլ զարհուրելի մահուան մը կը դատապարտեն ուղեւորներ, կիներ եւ մանուկներ, չէզոք թէ դաշնակից»։

Մոսկուա կը սպառնայ Ֆինլանտայի

Ֆինլանտայի կառավարութիւնը պատասխանելով Խ. Միութեան ծանուցագրին, որ կը պահանջէր 25 քիլոմեթր ետ քաշել իր զօրքը, յայտնեց թէ պատրաստ է այդպէս ընելու, եթէ Խ. Միութիւնն ալ նոյնքան հեռաւորութեամբ ետ քաշէ իր զօրքը։ Այս առթիւ Ֆինլանտա նորէն մերժելով խորհրդային կառավարութեան վերագրումները, կը յայտարարէ թէ կրակ բացողները իրենք չեն, այլ կարմիր զօրքը։ (Ռուսերը կ'ըսէին թէ եօթը թնդանօթ արձակուած է, չորս հոգի մեռցնելով եւ ինը հոգի վիրաւորելով։ Ֆինլանտացիները կը պատասխանեն թէ իրենց սահմանապահ զօրքը եօթը պայթումներ լսեց սահմանին ռուսական մասէն)։

Հակառակ այս բացատրութիւններուն, խորհրդային մամուլը եւ անթելը կը շարունակեն գրգռիչ լուրեր տարածել Ֆինլանտայի մասին։ Միւս կողմէ զրոյց կը շրջի թէ խորհրդային օդանաւերը թռիչքներ կատարած են Ֆինլանտայի վրայ, բայց այս վերջինը զգուշացած է կրակ բանալու։

Խորհրդային մամուլին հրատարակութիւններէն կը հետեւի թէ Ֆինլանտան ալ երկրորդ Լեհաստան մը պիտի դառնայ, եթէ չփոխէ իր ընթացքը։ Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ հրապարակային ժողովներ գումարուած են բոլոր գործարաններուն մէջ, իրենց զայրոյթը յայտնելու համար Ֆինլանտայի դէմ։ Շարք մը կրակոտ ճառերէ վերջ, խորհրդային անթելը հաղորդեց բանուորներու կողմէ «քուէարկուած» բանաձեւերը, որոնք բոլորն ալ յանցաւոր կը հռչակեն Ֆինլանտան եւ կ'աղաղակեն թէ Խ. Միութիւնը պատրաստ է պաշտպանելու իր սահմանագլուխը Ֆիններու «արիւնոտ ձեռքերուն դէմ»։ Բոլոր բանաձեւերն ալ հաւանութիւն կը յայտնեն Մոլոթովի ծանուցագրին եւ կը վերջացնեն հետեւեալ բացագանչութեամբ.— «Կեցցէ՛ մեր անպարտելի կարմիր բանակը»։ Կարմիր բանակին ներկայացուցիչը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով յայտարարեց.

— «Կարմիր բանակին բոլոր զինուորները եւ հրամանատարները, ինչպէս եւ Խ. Միութեան բոլոր ժողովուրդները կը ծափահարեն ընկեր Մոլոթովի ձեռնարկը։ Ասկէ կը հետեւի թէ Ֆինլանտական կառավարութիւնը պիտի հարկադրուի ընդունիլ մեր պահանջները։ Եթէ չընդունի, միայն ինք պիտի ըլլայ պատասխանատու իր արտառոց ընթացքին հետեւանքներուն։ Եթէ խորհրդային կառավարութիւնը հրամայէ մեզ կռուիլ, մենք անողորմաբար պիտի ջախջախենք Խ. Միութեան բոլոր թշնամիները։ Մենք համոզուած ենք թէ Ֆինլանտացի ժողովուրդը պատերազմ չուզեր, բայց անոր վարիչները չլսանալով անգլեւֆրանսական ոսկիներէն, զայն կ'առաջնորդեն ճամբայ մը որ ելք չունի»։

*** Գերմանական թերթերը տեսակ մը անտարբերութիւն կը ցուցնեն այս վէճին առթիւ, բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ պաշտօնական շրջանակները գոհ չեն կացութեան ծանրացումէն եւ կը ջանան համոզել որ Ֆինլանտա տեղի տայ։

*** Մոլոթով ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, ազդարարեց որ եթէ Ֆինլանտա չճամբէ իր ներկայ վարչապետը — «անշուշտ վճարուած երրորդ պետութեան մը կողմէ»— կարմիր բանակը կրնայ յառաջ խաղալու հրաման ստանալ, ոչնչացնելու համար գրգռիչները։

Լոնտոնի մէջ կը կարծեն թէ Մ. Նահանգները ազդարարութիւն մը պիտի ուղղեն Մոսկուայի, եթէ Խ. Միութիւնը լրջօրէն սպառնայ Ֆինլանտայի։

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ հպատակութեան մասին եղած հարցումի մը պատասխանելով, Անգլիոյ ներքին նախարարը յայտարարեց թէ՝ հակառակ պատերազմական վիճակին, կառավարութիւնը տրամադիր է հպատակութիւն շնորհելու խնդրարկուներուն։ Չորս հազար հոգի դիմում կատարած են պատերազմի յայտարարութենէն ի վեր, հազար հոգի ալ պատերազմէն վերջը։ Կառավարութիւնը նախապատուութիւն պիտի ընծայէ անոնց որ դիմած են պատերազմէն առաջ։ Նախարարը այս առթիւ ըսաւ թէ Անգլիա բնակող 35,000 թշնամի օտարականներէն արգելափակուած են միայն 348 հոգի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԱԿԱՆԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

«Թան»ի զինուորական աշխատակիցը երկու ուսումնասիրութիւններ նուիրած է «ականային պատերազմ»ին, որ օրուան նորութիւնն է ներկայիս:

Ականը 1914 — 1918 պատերազմի մեծագոյն յայտնութիւններէն մին էր իբրեւ ահարկու զէնք մը, որ գործածուեցաւ անխնայ: Չորս տարուան ընթացքին, պատերազմիկները բոլոր ծովերուն մէջ ցանած էին 300,000 «նռնուֆար», ինչպէս կ'ըսուի երբեմըն նմանողաբար, — 129,000ը՝ Անգլիացիներու կողմէ, 56,000ը Միացեալ Նահանգներու նաւատորմին կողմէ, 46,000ը՝ Գերմանացիներուն եւ իր Թուրք դաշնակիցին կողմէ, 50,000ը՝ ցար. Ռուսիոյ նաւատորմին կողմէ: Եւ այդ ականներուն զոհ գացին աւելի քան մէկ միլիոն թոնօ տարողութեամբ շոգենաւեր, որոնք կը պատկանէին զանազան ազգերու:

Սկիզբները Գերմանացիները շատ ական չգործածեցին: Բաւականացան փակելով Եատէի եւ Էլպայի գետաբերանները, Քիէլի բերանը, Հէլիկոլանտի ծովախորշին մուտքը: Պատերազմին առաջին վեց ամիսներու ընթացքին, ական նետելու վեց գործողութիւն միայն կատարեցին Անգլիոյ դէմ,— յաջողեցան միայն եօթնին մէջ, ցանելով մօտ հազար ական: Այդ ականներուն զարնուելով ծովամոյն կորսուեցան «Օտէշըս» առաջին կարգի զրահաւորը, «էմֆիըն» փոքր ու նորաշէն յածանաւը, D — 5 սուզանաւը, մօտ 30 ականահաւաքներ եւ վաճառանաւեր: Այս աղէտին հետեւանքով, քանի մը շաբաթ անշարժութեան դատապարտուեցան Անգլիոյ արեւելեան եզերքներու նաւահանգիստները, որովհետեւ ականահաւաքութեան համար կը պակսէին միջոցները:

Եւ սակայն գերման ծովակալութիւնը ընդհատեց իր ականային պատերազմը, զոր սկսած էր, 1915ի սկիզբները, օժանդակութեամբ իր մարտանաւերուն: Այսպէս «Քէօնիկին-Լուիզ», «Ալպաթրոս», «Նաութիլուս», «Պերլին», «Շթրալսունդ», «Քոլպէրկ», «Մէթէօր» եւ «Մէօվէ» մարտանաւերը իրենց ցանքը կը կատարէին Սկովտիոյ եւ Իրլանտայի հիւսիսային ծայրերէն սկսեալ մինչեւ Փա տը Քալէի բացերը: Այդ գործողութեանց մէջ ամէնէն յանդուգն ձեռնարկը պէտք է համարել «Մէթէօր»ի կատարած ցանքը Մորէ Ֆըրթի բերանը եւ «Մէօվէ»ի կատարած ցանքը (1916 Յունուարին) Սքափա Ֆլոյի արեւմուտքը, պատճառ դառնալով «Քինկ Էտուըրտ Է.» զրահաւորին կորստեան:

Գերմանացիները ականային պատերազմ վարեցին նաեւ ծովահէն նաւերով,— այսպէս գործեց «Վոլֆ»ը, 1916ի վերջերը եւ մինչեւ 1918ի սկիզբը: «Վոլֆ» 465 ական նետած է Հարաւային Ափրիկէի, Հնդկաստանի, Աւստրալիոյ եւ Նոր Զելանտայի առեւտրական ճամբաներուն վրայ, ուր կորսուեցան, այդ ականներուն զարնուելով, 74,000 թոնօ տարողութեամբ շոգենաւեր:

1915 ամառը, Գերմանացիները ականային պատերազմը վարեցին գլխաւորաբար սուզանաւերով: Պատրաստեցին սուզանաւերու գործունէութեան յատուկ ականներ: Ընդհանրապէս U—C տիպի սուզանաւեր էին ատոնք, որ 12ական, յետոյ 18ական ականներ առնելով կը փոխադրէին նախապէս ճշդուած «հորերու» մէջ, ուր ամրապէս կը կախէին:

Ականային պատերազմը սկսաւ նախ Ֆլանտրի ծովեզերքներուն վրայ եւ Անգլիոյ հարաւ-արեւելեան ափերուն դէմ, յետոյ այդ պատերազմը տարածուեցաւ եւրոպական բոլոր ջուրերուն, Հիւսիսային Ափրիկէի եզերքներուն եւ Միացեալ Նահանգներու արեւելեան ծովեզերքներուն դէմ: Այդ պատերազմին զոհ գացին «Րըսէլ» անգլիական զրահաւորը Մալթայի առջեւ, «Րէճինա Մարկէրիթա» իտալական զրահաւորը Վալոնայի առջեւ, «Փէրէսվէթ» ռուսական զրահաւորը Փորթ Սայիտի առջեւ, «Հէմշայր» անգլիական զրահաւորը որու մէջ կը գտնուէր լորտ Քիչնէր, «Քլէպէր» ֆրանսական զրահաւորը Պրէսթի առջեւ, ամերիկեան «Սան Տիէկօ» զրահաւորը Նիւ Եորքի առջեւ:

Ըստ մասնագէտներու հաշիւներուն, գերմանական սուզանաւերը 13 հազար ական ցանած էին անգլիական ջուրերու մէջ, 1300 գծի վրայ: Հետեւաբար զարմանալի չէ, եթէ Գերմանացիները դարձեալ սկսան իրենց սիրելի ականային պատերազմը, որ նոյնքան խնայողական է, որքան ահարկու:

Հիւսիսային ծովը շատ յարմար է ականային պատերազմի: Գերմանացիները թէեւ կը պնդեն որ Հիւսիսային ծովուն ականները անգլիական են, որոնք իբր թէ փրթած են հովին եւ ալիքներուն պատճառով, բայց հաւատացող չկայ:

Հիւսիսային ծովը նման պատերազմի մը յարմար է անոր համար, որ շատ խոր չէ, ամէնէն խոր տեղերը 200 մեթրը չեն անցնիր: Արդ, ական ցանելու համար անհրաժեշտ է որ ականային պարանը (orin) շատ երկար չըլլայ եւ ոչ ալ շատ ծանր:

Ոչ ոքի համար գաղտնիք է որ պատերազմիկ պետութիւնները,թշնամութիւնները սկսած օրն իսկ, ական կը ցանեն ոչ միայն իրենց ջուրերուն մէջ, այլեւ թշնամիին «դուռներուն» առջեւ: Բայց 1914ի պատերազմը ցոյց տուաւ որ սխալ է ականներով փակել թշնամիին «դուռները» ծովեզերքին շատ մօտէն, լաւագոյնն է ականները ցանել թշնամի ականահաւաք նաւերու գործունէութեան շառաւիղէն հեռու:

*** Նոյն մասնագէտին վկայութեամբ, 1776ին էր որ նաւերը պայթեցնելու գաղափարը ծնաւ: Այն ատեն վառօդ կը գործածուէր եւ դիւտը աւելի մեծ յաջողութեամբ կատարուեցաւ ամերիկեան պատերազմին ատեն, 1861էն 1865, ինչպէս եւ ռուսաճափոնական պատերազմին (1904 — 1905): Անուհետեւ, ինչպէս եւ 1914 — 1918ի պատերազմին դիւտը կատարելագործուած էր եւ երեք տեսակ ականներ կը գործածուէին, որոնց մասին խօսած ենք արդէն:

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17. Rue Damesme .. Paris (13)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Յուսատու նշաններ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 24 նոյեմբեր.— Շատ բնական էր որ նախընթաց դէպքերն ու ներկայ պայմանները վերի վայր շրջէին նաեւ մեր գաղութի հանրային կեանքը: Մէկ օրէն միւսը հազարաւոր հայ երիտասարդներ իրենց ետին թողած բազմանդամ ընտանիքներ, տարիներու ջանքերով ստեղծուած անհատական գործ եւայլն, ճակատ կը մեկնէին, իրենց պարտականութիւնը կատարելու գիտակցութեամբ: Պարզ է որ երիտասարդութեան մեծ մասին բացակայութեամբ անշարժութեան պիտի մատնուէր մեր հանրային կեանքը:

Բարեբախտաբար, շատ մը դառնութիւններու բովէն անցած ըլլալով, ժամանակին եւ պայմաններուն յարմարելու իր ընդունակութեամբ կը տոկայ մեր ժողովուրդը, լաւագոյն օրերու սպասումով եւ յոյսով: Կամաց կամաց գործերու բարուոքման նշաններ կը տեսնուին: Զինուորներու ընտանիքներուն նպաստները, որ քիչ մը ուշացած էին, սկսած են վճարել: Շատ մը ընտանիքներ, բեռնաւորուած քանի մը անչափահաս պզտիկներով եւ անգործ, այս նպաստին շնորհիւ կը մխիթարուին:

Բաւական թիւով հայ գործաւորներ կային մեր շրջանին մէջ: Երկու շաբաթէ ի վեր է, գործաւորներու տեղաւորման գրասենեակը բժշկական քննութենէ մը անցընելէ վերջը, բազմաթիւ հայ եւ ֆրանսացի գործաւորներ կը ղրկէ, Մարսէյլէն 70—80 քիլոմեթր հեռու, աշխատելու: Մերժողները և անսատողները անմիջապէս նպաստէ կը զրկուին: Նկատելի է որ՝ միայն Ֆրանսացի եւ հայ գործաւորներ կը ղրկուին, եւ մասնաւորապէս նախընտրութիւն կը տրուի ամուրիներու եւ կամ զաւակ չունեցող բանուորներու: Քանի մը զաւակի տէրերը չեն ղրկուիր: Առնուած տեղեկութեանց համաձայն, լաւ վճարումներ կ'ըլլան,— 1500 ֆր. ամսական: Թէեւ կ'ըսուի թէ գործը վտանգաւոր է եւ ծանր, թերեւս մասնաւոր ճիւղերու եւ ոչ թէ գործարանին բոլոր մասերուն մէջ: Մանաւանդ որ՝ դուրսի աշխատանքներ ալ կան:

Ամէն պարագայի մէջ, հարիւրէ աւելի հայ գործաւորներ ղրկուած են արդէն եւ մնացեալները մաս առ մաս կը ղրկուին, ամէն շաբաթ:

Հինգ Հայեր, կարճ ժամանակ մը բանտարկուելէ վերջ (անձնագրի, գողութեան եւ այլ յանցանքներով) ղրկուած են Vernet sur Ariège - Tarnի կեդրոնացման կայանը: Ասոնք են.— Լ. Համբարձումեան, Վ. Արիքեան, Ս. Քանտեան, Հ. Գէորգեան եւ Յ. Խաչատուրեան:

Յարանուանութեանց պետերու, Օֆիսի եւ բարեսիրական մարմիններու ներկայացուցչական նիստին մէջ, որոշուեցաւ, բոլորին համաձայնութեամբ, չքաւոր հայ զինուորներու օգնութեան գործը յանձնել Հ. Կ. Խաչի վարչութեան որ նախաքայլեր առած էր այս նպատակով: Բոլոր բարեսիրական, թաղային եւ եկեղեցական մարմինները օժանդակ եւ աջակից պիտի հանդիսանան Կապոյտ Խաչի վարչութեան որ իր աշխատանքները պիտի տանի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան հսկողութեամբ եւ գործակցութեամբ:

Արդէն գործի ձեռնարկուած է, եւ կը յուսացուի թէ՝ մինչեւ դեկտեմբերի կէսը, բրդեղէն հագնելիքներու եւ զանազան պիտոյքներու ծրարներ պիտի սկսին ղրկել ճակատի կարօտ զինուորներուն: Գնահատելի են Ազգ. Կեդր. Վարչութեան ջանքերը, այս առթիւ, նոյնպէս Կապոյտ Խաչի մեր քոյրերուն սիրայօժար պատրաստակամութիւնը: Լուրջ եւ հիմնական աշխատանք մը մեծ արդիւնք պիտի տայ, իբրեւ սփոփանք մը մեր զինուորներուն, երբ նոր տարուան առթիւ, իրենց զինակից ընկերներուն հետ իրենք ալ ստանան իրենց ղրկուած ծրարները: Բայց այս աշխատանքը պէտք չէ օգնութեան սահմանափակ գործի մը վերածուի, այլ լաւ հիմերու վրայ դրուելով, տեւական օժանդակութեան աղբիւր մը դառնայ: Ո՞վ է որ՝ մնացողներէն, պիտի չուզէ շաբաթական 5 — 10 ֆրանքով ուրախացնել ճակատի վրայ կռուող իր կարօտ եղբայրակիցներէն մէկը: Հետեւաբար գործը պէտք չէ պատահականութեանց թողուլ, այլ հիմնական միջոցներու մասին մտածել, տեւականացնելու համար զայն:

Ուրախալի է որ՝ մեր բոլոր յարանուանութեանց պետերն ու բարեսիրական մարմինները հետզհետէ աւելի կը զօրացնեն գործակցութիւնը, ինչպէս որ հաստատուեցաւ Սանճաքի գաղթականներու եւ մեր զինուորներու օգնութեան ձեռնարկներուն մէջ: Մաղթենք որ նոր եւ օգտաշատ ձեռնարկներով մեղմանան մեր գաղութին դժուարութիւնները:— Թղթակից

ՀԱՄԱԿՐԱՆՔ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, 26 նոյեմբեր.— Սիրելի «Յառաջ», հեռաւոր անկիւններու մէջ գտնուող մեր հոգեհատոր հայ զինուորները «Յառաջ»ով մխիթարելը հրճուանք կը պատճառէ հայ մայրերու, երբ ամէն օր կը կարդանք զինուորներու ձայնը: Ուզելով թեթեւցնել քու բեռդ, Մէզոն Ալֆորի զինուորական կարի աշխատանոցի կարուհիները՝ Տիկին Նազելի Կակօեան, Տիկին Վարդուհի Յովհաննէսեան, Տիկին Հանըմիկ Պետրոսեան, Տիկին Հռիփսիմէ Մուրատեան, Օր. Մարգարիտ Տօնիկեան, 10ական ֆրանք, համագումար 50 ֆրանք կը ղրկենք, որպէսզի շարունակէք մեր հոգեհատորները սփոփել «Յառաջ»ով:— Տիկին Հանըմիկ Պետրոսեան

ԲԱՆԿԱԼԹԻԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ ՊԻՏԻ ՎԵՐՑՈՒԻ

Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը զեկոյց մը հրատարակած է, որով կը ծանուցանէ թէ Բանկալթիի գերեզմանատունը պիտի վերցուի (այսինքն՝ գերեզմանատան վիճակէ պիտի հանուի):

Բանկալթիի գերեզմանատան մէջ կը գտնուին Պատրիարքներու, եպիսկոպոսներու դամբարաններ, մանաւանդ Հոգեւոր Տիրոջ դամբարանը:

Կ'ըսուի թէ գերեզմանատունէն 8 մեթր պիտի թողուի, պողոտան ընդարձակելու համար: Եթէ ստուգուի այս լուրը, կառամներէն մաս մը եւ միւս հայկական կալուածները ամբողջութեամբ կամ մեծ մասով պողոտային կը ձգուին:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Անգլիոյ մէջ մեռած է Փրոֆ. Կ. Թումայեան, 88 տարեկան հասակին մէջ: Ամուսնացած էր Անգլուհիի մը հետ: Ծանօթ էր իբրեւ ուսուցիչ Մարզուանի ամերիկեան քոլէճին, Փրոֆ. Գայաեանի հետ եւ դատապարտուած իբրեւ յեղափոխական: Տարիներով աշխատակցած է մամուլին:

Գերմանիոյ պատերազմական նպատակները

Լոնտոնի կիրակնօրեայ մեծ օրկանին, «Օպզըրվըր»ի դիւանագիտական խմբագիրը կը գրէ թէ Գերմանիա հետեւեալ չորս նպատակները կը հետապնդէ, փորձելով ստիպել իր դրացիները որ դադրեցնեն ամէն առեւտուր Անգլիոյ հետ.— 1. Պաշարել Անգլիան.— 2. Դէպ ի Գերմանիա դարձնել չէզոք առեւտուրը.— 3. Վտանգել չէզոք պետութիւնները, գերմանական դատին կապելով զանոնք.— 4. Օտար դրամ ապահովել:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Գերմանիա ուրիշ միջոցներ ալ կը փորձէ, օտար դրամ ճարելու համար, գործարաններ հաստատելով պալթեան երկիրներու եւ մասնաւորապէս Խաթոնիոյ մէջ: Գերմանիա պաշարելով Անգլիան եւ միայն գերմանական հրապարակը բաց թողլով չէզոք պետութեանց առջեւ, կը յուսայ վարկ ստանալ երկար ատենի համար, իր յաղթանակէն վերջը վճարելու պայմանով: Այս իմաստով հրահանգներ տրուած են եղեր Ռումանիոյ եւ Տանըմարքայի գերմանական պատուիրակութեանց:

Ուրիշ անգլիական թերթ մը կը գրէ թէ Գերմանիոյ օդանաւային եւ ծովային պատերազմին սաստկացումը արդիւնքն է անցեալ շաբթու կատարուած խորհրդակցութեանց եւ թէ մեծ գործողութիւններ պիտի չկատարուին արեւմտեան ճակատին վրայ: Թերթին քաղած տեղեկութեանց համաձայն, Հիթլէր իր զօրավարներուն հետ խորհրդակցելէ վերջ որոշած է.— Օդանաւային ընդարձակ արշաւներ կատարել Անգլիոյ ծովեզերեայ եւ ամրացեալ քաղաքներուն վրայ, յառաջիկայ գարնան.— Մինչեւ այն ատեն շարունակել օդանաւային փոքր արշաւները, «խորտակելու համար անգլիական ջիղերը».— Սաստկացնել ընդծովեայ պատերազմը եւ ականամարտը բրիտանական տորմիղին, ինչպէս եւ անգլիական եւ չէզոք նաւագնացութեան դէմ.— Ահաբեկել չէզոքները, որպէսզի դադրեցնեն իրենց առեւտուրը Մեծն Բրիտանիոյ հետ: Մէկ խօսքով, Նափոլէոնի երազը.— Մեկուսացնել եւ սովամահութեան դատապարտել Անգլիան:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ հրէա քաղաքապետը, Սթարզինսքի, կեդրոնացման կայան մը աքսորուած է գերմանական իշխանութեանց կողմէ, համաձայն Լոնտոնի հասած լուրերու: Կ'ըսուի թէ ութ լեհ երեւելիներ ալ գնդակահարուած են եւ թէ ահուսարսափը կը շարունակուի: Բոլոր փախստական Լեհերուն գոյքերը գրաւուած են եւ բազմաթիւ Լեհեր բանի զինուորագրութեան ենթարկուած: Ուրիշ աղբիւրի մը համաձայն, Քրաքովիոյ համալսարանին ուսուցիչներէն 120 հոգի Գերմանիոյ ներքին նահանգները աքսորուած են:

ԱՀԱԶԱՆԳԻ ատեն շատ մը քաղաքացիներ կը շարունակեն անհոգութիւն ցուցնել: Ձեռնհաս իշխանութիւնը նորէն կը յիշեցնէ կարգ մը կանոններ.— Միշտ ձեռքի տակ ունենալ կազպաշտպան դիմակը, լոյսերը այնպէս մը մարել որ չերեւան ոչ փողոցէն, ոչ ալ բակին մէջ, գրպանի լապտերներով չլուսաւորել գետինը, կապոյտ ներկել այդ լապտերներուն ապակին, շատ չխօսիլ պատսպարաններուն մէջ եւ աւելորդ շարժումներ չընել հոն.:

ՌՈՒՍԵՒ-ԳԵՐՄԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ, իրազեկ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Հիթլէր Գերմանիոյ նախկին վարչապետին՝ Վիրթի քաղաքականութիւնն է որ կը շարունակէ: Դեռ անցեալ յուլիսին նախկին վարչապետը կ'աւետէր ռուսեւգերման դաշնագրին կնքումը եւ Լեհաստանի չորրորդ բաժանումը: Ռափալլոյի դաշինքը կնքելով Խ. Միութեան հետ, նախկին վարչապետը կը ձգտէր նախ կազմակերպել ռուսեւգերման զինակցութիւնը, յետոյ Լեհաստանի վրայ յարձակելով բաժնել: Ճիշդ այս գործն է որ կատարեց Հիթլէր, բայց միջազգային տեսակէտով շատ աւելի աննպաստ կացութեան մը մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՆ եւ ԱՆԳԼԻԱՆ իրարմէ բաժնելու համար պայքարը կը շարունակուի գերմանական մամուլին մէջ: Գերմանական թերթ մը կը գրէ թէ «Ֆրանսա անգլիական գաղթավայրի մը մակարդակին իջած է եւ թէ Անգլիա իր դաշնակիցը կը շահագործէ ուժասպառ ընելու աստիճան»: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Ֆրանսա ստիպուած է տրամադրել իր ոսկին, գնելու համար անգլիական ապսպրանքները Մ. Նահանգներուն մէջ, թէ Ֆրանսա կը կերակրէ անգլիական զօրքը ինչպէս եւ կ'օգնէ Անգլիոյ ժողովուրդին պարենաւորման եւ թէ վերջապէս ֆրանսական նաւատորմիղը պիտի հարկադրուի պաշտպանել անգլիական նաւերը: (Ն. Ե. Հէրըլտ):

ՅՈՒՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը 40 տարուան համար Մ. Նահանգներուն յանձնեց Մակեդոնիոյ լինեիթի հանքերուն մենաշնորհը:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ արհեստակցական միութեանց նոր կազմակերպութիւնը իր առաջին ժողովը գումարելով, ընտրեց վարչական մարմինը, որուն մէջ ոչ մէկ համայնավար կը գտնուի: Այս առթիւ Աշխատանքի Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Պ. Լէոն Ժուհօ ճառ մը խօսելով յայտարարեց.— «Մենք վերջնապէս խզեցինք ամէն կապ համայնավարներուն հետ: Այլեւս պէտք չէ պառակտում, կազմալուծում կամ վերակազմութիւն տեղի ունենայ մեր մէջ: Այլ եւս կարելի չէ գործակցիլ անոնց հետ որ կը դաւաճանէին մեզի: Եթէ արհեստակցական միութիւնը պէտք է անկախ ըլլայ իր երկրի կառավարութենէն, ալ աւելի անկախ պէտք է ըլլայ օտար կառավարութենէ մը: Սթալինի գործակալներուն դարչելի եւ ծածկամիտ պայքարին մենք պիտի պատասխանենք ինչպէս որ պէտք է»:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ կիսապաշտօնական շրջանակներուն մէջ կ'ըսեն թէ հունգարական բանակը Թրանսիլվանիա պիտի մտնէ, եթէ Խ. Միութիւնը գրաւէ Պեսարապիան: Չի կարծուիր որ կարմիր բանակը այս ձմեռ անցնի Տնիէսթէրը, Ռումանիա մտնելու համար, նկատի առնելով Պեսարապիոյ ճամբաներուն անտանելի վիճակը: Բայց ընդհանրապէս այսպիսի դէպքի մը կը սպասուի յառաջիկայ գարնան, եւ հունգարական բանակը կ'ուզէ օգտուիլ յառաջիկայ 3—4 ամիսներէն, աւելի զօրացնելու համար իր կազմը: Փէշթայի մէջ բացէ ի բաց կ'ըսեն թէ երբ Ռուսաստան գրաւէ Պեսարապիան, Հունգարիոյ նուիրական պարտականութիւնը պիտի ըլլայ կեդր. Եւրոպան պաշտպանել կարմիր վտանգէն»: Արդ, այս գործը կարելի է կատարել միայն Կարպաթեան լեռներու միջոցաւ: Հունգարները միշտ կը պարծենան իբրեւ «պաշտպան քրիստոնէութեան», դեր մը զոր կատարած կը կարծեն հազար տարիէ ի վեր: Հիմա որ բոլշեւիկները իրենց դրացի են, անոնք կը կարծեն թէ կոչուած են անգամ մը եւս կատարելու այդ առաքելութիւնը, որ պիտի զուգադիպի Թրանսիլվանիոյ վերագրաւման: Հունգարական կառավարութիւնը բնականաբար չանտեսեր բոլշեւիկներուն հետ կռուելու դժուարութիւնները, մանաւանդ որ հազիւ երեք տարիէ ի վեր սկսած է բանակ մը կազմել, բայց մեծ յոյս ունի թէ Իտալիա եւ Եուկոսլավիա եւս պիտի աջակցին: Խնդիր է թէ Գերմանիա ի՛նչ դիրք պիտի բռնէ, քանի որ իրազեկներու կարծիքով Մոլոթով եւ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ համաձայնած են առ այժմ խաղաղութիւնը չվրդովել Պալքաններու մէջ: Այս համաձայնութեան ապացոյց կը համարուի այն իրողութիւնը որ ռուսական բանակը Պեսարապիա չէ մտած տակաւին, թէեւ ճամբան բաց է: Գերմանիա ամէն բանէ առաջ կ'ուզէ իր առեւտուրը շարունակել Ռումանիոյ հետ, ուստի կարգ մը շրջանակներ կը կարծեն թէ կրնայ տեսակ մը հովանաւորութիւն տարածել այդ երկրին վրայ, որպէսզի չխանգարուի ռումանական քարիւղին արտադրութիւնը:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ զեկոյցի մը համաձայն, պատերազմի սկիզբէն ի վեր խորտակուած են 46 գերմանական սուզանաւեր, իսկ Մեծն Բրիտանիա կորսնցուցած է միայն 27 հատ: Կը կարծուի թէ ուրիշ 20 գերմանական սուզանաւեր ալ կորսուած են, քանի որ պաշտօնական զեկոյցը կը յիշէ միայն վերջնապէս ճշդուած կորուստները: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Անգլիոյ վրայ թռած գերմանական օդանաւերուն գրեթէ մէկ երրորդը վար առնուած է:

ՎԻԼՀԷԼՄ Բ. պատրաստուած է փախչելու Հոլանտայէն, եթէ վտանգ պատահի: Չորս օդանաւեր տրամադրուած են, որոնց երկուքը կրնան փոխադրել 14ական հոգի, իսկ մնացեալ երկուքը պիտի յատկացուին գոյքերու փոխադրութեան: Փախչելու պարագային, նախկին վեհապետը պիտի երթայ Նորվեկիա, ուր մասնաւոր տուն մը յարդարուած է:

ԼԵՀԱԿԱՆ ԴՐԱՄԸ, զլոտի, այլեւս պիտի չգործածուի Լեհաստանի այն մասին մէջ որ կը գտնուի Գերմանիոյ ձեռքը: Անոր փոխարէն պիտի գործածուի գերմանական մարքը:— Լեհական համալսարան մը պիտի բացուի Փարիզի մէջ, դեկտեմբեր 1ին:

ՀՐԵԱՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ 185,000ի իջած է Գերմանիոյ մէջ, առանց հաշուելու Աւստրիան, Լեհաստանը եւ Չեխոսլովաքիան: Այս Հրեաներուն 95,000ը կ'ապրին Պերլինի մէջ: 1933ին, հիթլէրական իշխանութեան հաստատումէն առաջ, 500,000 Հրեաներ կը բնակէին Գերմանիոյ մէջ:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ վերջին մարդահամարին համաձայն, երկրին բնակչութեան թիւն է 11,900,000 հոգի, մէջն ըլլալով վերջերս կցուած հողերը:

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ որոշեց իսլամական գաղութներուն զարկ տալ Լիբիոյ մէջ, ինչպէս եւ քաջալերել Իտալացիներու գաղթը դէպ ի հիւսիսային Ափրիկէի գաղթավայրերը:— Մասնաւոր ինքնաշարժներու երթեւեկը, որ արգիլուած էր պատերազմի սկիզբէն ի վեր, պիտի վերսկսի դեկտեմբեր 8ին, Իտալիոյ մէջ:— Իտալիոյ 1913ի զօրադասը ձմեռնային յաւելուածական արձակուրդ մը պիտի ստանայ, 37 ամիս զէնքի տակ մնացած ըլլալով:

ՊԵՐՃԱՆՔԻ ՆԻՒԹԵՐՈՒ ԱՐՏԱԾՈՒՄԸ քաջալերելու համար, կառավարութիւնը որոշեց աժանցնել գինը եւ ուրիշ դիւրութիւններ ընծայել, որպէսզի առեւտրական կեանքը աշխուժանայ եւ օտար դրամ գայ: Բաց ի գինիներէն, անուշահոտութիւններէն և հանդերձեղէններէն,որոնք ամէն տարի միլիոններ կը հասցնեն Ֆրանսա, կան ուրիշ կարգ մը նիւթեր ալ,— Օրինակ՝ գլանիկի թուղթը որ ամէն տարի 323 միլիոն ֆրանքի գումար մը կը բերէ Ամերիկայէն: Պտուղներէն կը գոյանայ տարեկան 150 միլիոն ֆրանք, ձէթէն՝ 185 միլիոն, պահածոյ ձուկերէն՝ 130 միլիոն, պանիրներէն՝ 150 միլիոն, ժանեակէն՝ 180 միլիոն եւայլն: Այս առթիւ կը յիշուին կարգ մը զարմանալի արտադրութիւններ ալ,— ողջ կրիայ, 3,500,000 ողջ խղունջ, 10,000 փեթակ մեղու եւ 17,000 սրինգ եւն.:

ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ նպաստներու յաւելում պիտի ըլլայ զինուորներու ծնողքին համար, եթէ շատ ծանրաբեռնուած են, անկախ գլխաւոր նպաստէն:

ՊԵԼԺԻԱ որոշեց նոր զօրադասեր կանչել դրօշի տակ, որպէսզի կարելի ըլլայ արձակել հինները:

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Dameme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70

Chèque Postal Paris 1678 - 63

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Միւս երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30 ՆՈՅԵՄԲԵՐ JEUDI 30 Novembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4209

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄՈՍԿՈՒԱ ՋԵՂԵԱԼ ՀՌՉԱԿԵՑ
ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ ՀԵՏ ԿՆՔԱԾ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Վրան-բաց սպառնալիքներ եւ զօրաշարժ

Խ. Միութիւնը նոյեմբեր 28ին չեղեալ հռչակեց իր ոչ - յարձակման դաշինքը Ֆինլանտայի հետ, առարկելով թէ Ֆինները քանիցս խախտած են անոր տրամադրութիւնները: Խզումը գործադրելի է անմիջապէս: Այս յայտարարութիւնը կը համարուի Մոսկուայի պատասխանը ֆինլանտական կառավարութեան վերջին ծանուցագրին, որ կ'առաջարկէր 25ական քիլոմեթր ետ քաշել երկու պետութեանց սահմանամերձ զինուորները եւ խառն յանձնաժողով մը կազմել, վէճերը քննելու համար:

Խորհրդային կառավարութեան պատասխանը հաղորդեց Մոլոթով, քանի վայրկեանի չափ խօսակցելով ֆինլանտական դեսպանին հետ: Պատասխանը կը բաղկանար երեք մասերէ: Առաջին մասով խորհրդային կառավարութիւնը կը պնդէր թէ ֆինլանտական հրետանին նոյեմբեր 26ին կրակ բացած է կարմիր զօրքին դէմ, սպաննելով չորս հոգի եւ վիրաւորելով ինը հոգի: Երկրորդով կը յայտնէր թէ ֆինլանտական կառավարութիւնը մերժած է 25 քիլոմեթր ետ քաշել իր զօրքը եւ կ'առարկէր թէ ֆինլանտական կառավարութիւնը նոյն պահանջը դնելով խորհրդային զօրքին համար, կ'ապացուցանէ թէ կ'ուզէ իր բանակին անմիջական սպառնալիքին տակ պահել Լէնինկրատը: «Ֆինլանտական զօրքը մեծ մասով համախմբուած է սահմանագլուխի այն կէտին վրայ որ ամէնէն մօտն է Լէնինկրատի: Խորհրդային զօրքը չի կրնար սպառնալ Ֆինլանտայի, քանի որ համախմբուած է սահմանագլուխէն հարիւրաւոր քիլոմեթր անդին, մինչդեռ ֆինլանտական զօրքին ներկայութիւնը անմիջական սպառնալիք մը կը կազմէ Լէնինկրատի կեանքին համար: Ասկէ զատ, անհեթեթ բան պիտի ըլլար սահմանագլուխէն 25 քիլոմեթր ետ քաշել խորհրդային զօրքը, որովհետեւ այդ պարագային կարմիր զինուորները պիտի գտնուէին Լէնինկրատի արուարձաններուն մէջ եւ պիտի վտանգուէր քաղաքը: Խորհրդային առաջարկները նուազագոյն առաջարկներն են: Եթէ ֆինլանտական կառավարութիւնը մերժէ զանոնք, կը նշանակէ թէ կ'ուզէ իր զինուորներուն սպառնալիքին տակ պահել Լէնինկրատը»:

Երրորդ մասին մէջ, խորհրդային պատասխանը կը կրկնէ թէ «իր զօրքին մեծ մասը Լէնինկրատի դիմաց կեդրոնացնելով, ֆինլանտական կառավարութիւնը թշնամական արարք մը կատարած կ'ըլլայ Խ. Միութեան հանդէպ, արարք մը որ չի համապատասխաներ երկու երկիրներուն միջեւ կնքուած ոչ - յարձակման դաշինքին: Կը նշանակէ թէ ֆինլանտական կառավարութիւնը այլեւս չուզեր յարգել դաշնագիրը: Արդ, Խ. Միութիւնը չի կրնար ընդունիլ որ դաշնագիր կողմերէն մէկը չյարգէ այս դիւանագիտական վաւերագիրը, երբ միւս կողմը հարկադրուած է յարգել: Հետեւաբար, Խ. Միութիւնը հարկադրուած է ազատ համարել ինքզինքը, այս օրէն իսկ, դաշնագրով կնքուած յանձնառութիւններէն, դաշնագիր մը որ ծրագրեալ եղանակով մը բռնաբարուած է ֆինլանտական կառավարութեան կողմէ»:

Միեւնոյն օրը Մոսկուայի անթելը զեկոյց մը հաղորդեց, որուն համաձայն հինգ ֆինլանտացի զինուորներ կրակ բացած են խորհրդային ջոկատի մը դէմ: Երեք ֆինլանտացի զինուորներ գերի բռնուած են երկու հրացաններով եւ մէկ ատրճանակով, իսկ խորհրդային զօրքը կորուստ չէ կրած: Անթելը ուրիշ դրդիչ արարքներ ալ կը վերագրէ, ըսելով թէ ֆինլանտական հողէն հինգ հրացան պարպուած է դէպի խորհրդային հողը, թէ երկու անգամ ալ թնդանօթ արձակուած է, թէ խորհրդային գնդացիրներու կրակով ետ մղուեցաւ ֆինլանտական հետեւակազօրքը, երբ կը փորձէր անցնիլ սահմանագլուխը եւայլն:

Կարմիր անթելը այս տեղեկութիւնները հաղորդելով, ազդարարեց թէ «խորհրդային ժողովուրդին համբերութիւնը սպառած է: Հէլսինկֆորսի աշխարհակալ խեղկատակները պէտք է հասկնան թէ կարմիր բանակը կրնայ հրաման ստանալ պատասխանելու իրենց գրգռութեանց: Խորհրդային ժողովուրդը տոգորուած՝ բոլշեւիկեան ամենաջերմ հայրենասիրութեամբ, հանդարտօրէն կը սպասէ դէպքերու ընթացքին: Ան ամէն վստահութիւն ունի անպարտելի կարմիր բանակին վրայ եւ լիովին կը վաւերացնէ ամէն որոշում զոր կրնայ տալ խորհրդային կառավարութիւնը»:

Վերջին լուրերու համաձայն, Լէնինկրատի շրջանին մէջ արձակուրդ ստացած բոլոր սպաները եւ զինուորները հրաման ստացած են վերադառնալու իրենց զօրանոցները: Բոլոր արձակուրդները ջնջուած են: Կ'ըսուի թէ 3500 խորհրդային օդանաւեր համախմբուած են Ռուսաստանի արեւմտեան մասին մէջ, մինչ Ֆինլանտացիները հազիւ 150 օդանաւ ունին:

*** Լեհաստանի գրաւման մասնակցող խորհրդային զօրքին ներկայացուցիչները ժողով գումարելով Քիեւի մէջ, հետեւեալ բանաձեւը քուէարկեցին.

— «Ֆինլանտացի ռազմատենչները պէտք է գիտնան թէ մենք գիտենք եւ կը սիրենք պատերազմիլ: Ֆինլանտայի վարիչները պիտի երթան պատմութեան աղբանոցին մէջ միանան ուրիշ ազգերու այն վարիչներուն որ կործանեցին իրենց երկիրները»:

Խորհրդային անթելը ժամէ ժամ սպառնալիքներ տեղալով, կ'ազդարարէ թէ «մենք պիտի կրնանք բռնաշապիկ հագցնել Հէլսինկֆորսի խեղկատակներուն»:

*** Ֆինլանտայի նախարարական խորհուրդը գիշեր ցերեկ նիստ կը գումարէ, ելք մը գտնելու համար:

Ֆինլանտայի կառավարութիւնը եւ սպարապետը անմիջապէս հերքեցին Խ. Միութեան մեղադրանքները, բայց Մոսկուա կը շարունակէ պնդել եւ սպառնալ: Լէնինկրատի զինուորական հրամանատարը պատուիրեց իր զօրքին «ոմբակոծել եւ ջախջախել անոնք որ կրակ կը բանան, հետեւելով Ֆինլանտայի զինուորական խմբակին գրգռութեանց»:

Գերմանական կառավարութիւնը ուժ կուտայ Խ. Միութեան պահանջներուն, այն պատճառաբանութեամբ թէ Ռուսաստանի պէս մեծ պետութիւն մը իրաւունք ունի կազմակերպելու իր սահմանագլուխներուն ապահովութիւնը եւ թէ Ֆինլանտան գրգռողը Անգլիան է: Այս առթիւ ալ հակասական լուրեր կը շրջին: Գերմանիա թէ շահեր կը սպասէ Ֆինլանտայի խորտակումէն եւ թէ կը վախնայ որ Խ. Միութիւնը մինչեւ Շուէտի սահմանները հասնելով, պիտի գրաւէ անոր երկաթի հանքերը, որոնք այնքան կենսական են իր սպառազինութեանց համար:

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՑ

Ֆինլանտական տագնապը երթալով կը ծանրանայ: Մոսկուա ոչ միայն խզեց այդ փոքր երկրին հետ կնքած ոչ - յարձակման դաշինքը, այլեւ կը շարունակէ չանթեր տեղալ, եւ կը սպառնայ «բռնաշապիկ հագցնել Հէլսինկֆորսի խեղկատակներուն»: Բացատրութեան չի կարօտիր այս սպառնալիքը: Լեհաստանի պատմութիւնն է որ կը կրկնուի, այս անգամ կարմիր շապիկ հագած: Գերմանիան ալ ուժ կուտայ Մոսկուայի, նոր շահեր նախատեսելով:

Պատերազմի նպատակներու մասին նոր ճառ մը խօսեցաւ Անգլիոյ վարչապետը, այս անգամ երեսփ. ժողովին մէջ: Եւ նորէն բացատրեց թէ կարելի չէ այժմէն ճշդել զանոնք: «Նախ պատերազմը շահինք, յետոյ կը խորհինք: Չենք կրնար ըսել թէ որքան պիտի տեւէ պատերազմը, կամ ո՛վ մեզի հետ, ո՛վ մեզի դէմ պիտի ըլլայ, երբ վերջանայ»:

Մանակի գործողութիւնները կը շարունակուին արեւմտեան ճակատին վրայ: Ականամարտը չէ մեղմացած եւ միշտ նոր նաւեր կ'ընկղմին: Գերմանիոյ պաշարման խստացումը յետաձգուեցաւ երկուշաբթի օրուան (4 դեկտեմբեր), որպէսզի Դաշնակիցները կարենան ճշդել մանրամասնութիւնները, կարելի եղածին չափ խնայելու համար չէզոք պետութեանց:

Պալքանները եւ Թուրքիան կը շարունակեն զբաղեցնել քաղաքական շրջանակները եւ միջազգային մամուլը: «Փառի Սուառ»ի մասնաւոր թղթակիցը, Ժիւլ Սովէն, որ Անգարայէն Պոլիս վերադարձաւ, կը շարունակէ տեղեկութիւններ հաղորդել Սարաճօղլուի հետ ունեցած տեսակցութեանց մասին: Իր կարծիքով, եթէ անցեալ օգոստոսին Գերմանիա փոխանակ Խ. Միութեան հետ դաշնակցելու իր բանակներուն ծանրութիւնը թափած ըլլար Պալքաններու վրայ, «անշուշտ Պոլիս հասած պիտի ըլլար, Թուրքիոյ սթափումէն եւ մեր օգնութեան հասնելէն առաջ: Իր յիմարութիւնը այլապէս տնօրինեց»: Թղթակիցը կը ջանայ համոզել թէ Թուրքիա եւ Իտալիա նոյն շահերն ունին: Այս առթիւ կը պատմէ թէ Սարաճօղլու Մոսկուա գտնուած ատեն Մոլոթով ըսեր է.— «Նեղուցներուն դռնապանը եղէք»: Թուրքիոյ արտաքին նախարարը պատասխաներ է,— «Ներողութիւն, մենք անոր տանտէրն ենք»:

Ո՞ւրկէ ուր, թղթակիցը Հայերու անունն ալ կը յիշէ.— «Ան այժմ Գերմանիա եւ Ռուսիա կը գոհանան խաղեր սարքելով, առաջինը կրկնելով իր առաջարկները Թուրքիոյ քրոմը ձեռք ձգելու համար, որ անհրաժեշտ է սպառազինութեան համար, երկրորդը Պուլկարիոյ մէջ շոյելով սլաւական վաղեմի համերաշխութիւնը եւ շահագործելով Հայերու վիրաւոր զգայնութիւնը»:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՍՈՒԻՆԱՄԱՐՏ ԵՒ ԾԽԱՐՁԱԿ ՌՈՒՄԲ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 171, նոյեմբեր 28, առաւօտ.— Ոչ մէկ նշանակելի դէպք գիշերուան ընթացքին:

Զեկոյց թիւ 172, իրիկուն.— Ցերեկը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ: Քանի մը տեղական հրետաձգութիւն:— Գերմանական «Թրիֆէլս» (6000 թոն) եւ Սանթա - Ֆէ (4600 թոն) փոխադրանաւերը բռնուեցան ծովուն բացերը, մեր մարտանաւերուն կողմէ եւ առաջնորդուեցան ֆրանսական նաւահանգիստներ:

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Գերմանացիները օգտուելով իրենց վերջին երկու արշաւներէն, Մոզէլի արեւելեան կողմը, այս անգամ ծխարձակ ռումբեր արձակեցին յարձակումէն առաջ, անտեսանելի դառնալու համար: Ֆրանսացիները պատասխանեցին բուռն կրակով մը եւ երեք վաշտեր փոխն ի փոխը կռուի բռնուեցան թշնամի զօրքին հետ: Կռիւը վերջացաւ ծխապատ գետնին վրայ, եւ երկու կողմերը սուինամարտի մը բռնուեցան: Երկու կողմերն ալ ծանր կորուստներ կրեցին, ինչպէս կը հաստատէ «Ն. Ե. Հէրըլտ»:

Ֆրանսացիները միշտ պատրաստ ըլլալով գերմանական բոլոր խաղերուն հանդէպ, անմիջապէս ծխապատ շրջանակէն ետ քաշեցին իրենց պահակախումբերը եւ ուժգին կրակ մը բացին, յետոյ յարձակում գործեցին: Այսպէս Ֆրանսացիները խլեցին յարձակման նախաձեռնութիւնը: Մասնագէտներու կարծիքով, գերմանական ծանր յարձակման մէկ պատճառը այն է որ Գերմանացիները կը փորձեն պաշտպանել Մոզէլի ռազմաճակատը, ուր աճապարանքով կը լեցուի լայն բացուածք մը՝ Զիկֆրիտի գլխաւոր գծին եւ սահմանագլուխին միջեւ: Ֆրանսացիները լիովին տեղեակ են այս ռազմավարութեան:

Ամերիկացիները «նստուկ պատերազմ»ի նմանցնելով արեւմտեան ճակատին գործողութիւնները, կը կարծեն թէ գերմանական սպայակոյտը փոխած է իր ծրագիրները, որովհետեւ պիտի ստիպուէին 800,000 զինուոր զոհել, ճեղքելու համար Մաժինոյի գիծը: Այդ պարագային ալ, ֆրանսական բանակը պատրաստ է վճռական ճակատամարտներ մղելու:

Պաշարման խստացումը պիտի սկսի դեկտ. 4ին

Գերմանիոյ պաշարման խստացումը պիտի գործադրուի երկուշաբթի օրէն սկսեալ, քննելու համար կարգ մը պարագաներ: Մինչեւ հիմա պաշտօնապէս բողոքած են չորս պետութիւններ,— Պելժիա, Հոլանտա, Տանիմարքա եւ Ճափոն: Շուէտ առարկելով հանդերձ բողոքագիր չէ ղրկած, իսկ Իտալիա միայն տեղեկութիւններ պահանջած է նոր օրէնքին գործադրութեան մասին:

*** Գերմանական ականները հոլանտական ափերը կը նետուին փոթորիկին հետեւանքով կամ կը ծփան ամէն ուղղութեամբ, նոր վնասներ պատճառելով: Անգլիական շոգենաւ մը եւս ընկղմեցաւ (2483 թոն): Լոնտոնի մասնագէտները կը հաւաստեն թէ գտած են մագնիսական ականները անվնաս դարձնելու գաղտնիքը:— Գերմանական անթելը առջի օր կը հաղորդէր թէ սուզանաւ մը ոչնչացուցած է անգլիական յածանաւ մը, 10,000 թոն տարողութեամբ: Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը անմիջապէս հերքեց այս լուրը:

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ արտակարգ նիստի հրաւիրուած է այսօր, հինգշաբթի, ինչպէս գրած էինք: Պ. Տալատիէ պիտի պահանջէ նորոգել իր լիազօրութիւնները:

ՉԷՅՄՊԸՐԼԷՆ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ՊԱՐԶԷ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ

«Չենք գիտեր որքան պիտի տեւէ, ո՛վ մեզի հետ պիտի ըլլայ, ո՛վ մեզի դէմ»

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ ընդդիմադիրները նորէն քննադատեցին կառավարութիւնը, դիտել տալով թէ «տարտամ» են անոր հաշտութեան եւ թէ ոչ պատերազմի նպատակները: Մասնաւորապէս աշխատաւորական առաջնորդը իր յուսախաբութիւնը յայտնեց վարչապետին կիրակի օրուան ճառին առթիւ:

Պ. Չէյմպըրլէն պատասխանելով այս քննադատութեանց, կարճ կապեց «պատերազմի նպատակները», որոնց մասին շատ խօսուած է եւ որոնք կրնան ամփոփուիլ երկու բառի մէջ,— խորտակել նացիականութիւնը: Յետոյ անցնելով հաշտութեան նպատակներուն, յայտարարեց.

— «Շատերու կարծիքով, մեր հաշտութեան նպատակներուն չենք կրնար հասնիլ, մինչեւ որ պատերազմը վերջանայ: Մնաց որ այդ նպատակները չեն կրնար սահմանուիլ միայն այս երկրին կողմէ, պէտք է ուրիշներու հետ ալ խորհրդակցիլ, մեր գաղթապետութեանց ինչպէս եւ մեր դաշնակիցներուն հետ: Թերեւս պարտեալներն ալ պէտք է մասնակցին այդ խորհրդակցութեանց, մինչեւ որ կարենանք որոշել թէ ինչպէս կարելի է նոր եւ աւելի լաւ աշխարհ մը կազմակերպել: Գերմանացիները այս պատերազմը պարտադրեցին մեզի, եւ ցորչափ չէ փոխուած անոնց քաղաքականութիւնը, անկարելի է որ եւ է վստահութեամբ կամ ստուգութեամբ ձեռնարկել այս ծրագիրներուն գործադրութեան: Երբ ես խօսեցայ կիրակի օր, ըսի թէ առ այժմ կարելի չէ իրականացնել մեր հաշտութեան նպատակները: Ես չըսի թէ հեռաւոր ապագայի մը խնդիր է այդ: Չեմ գիտեր: Ներկայիս չենք կրնար ըսել թէ որքան պիտի տեւէ պատերազմը: Ոչ ոք գիտէ թէ ի՛նչպէս պիտի զարգանայ կամ երբ պիտի վերջանայ, ո՛վ մեզի հետ, ո՛վ մեզի դէմ պիտի ըլլայ: Ոչ միայն անօգուտ, այլեւ վնասակար է այսօրուընէ ճշդել ստեղծուելիք նոր աշխարհին պայմանները: Մենք այս պատերազմին մէջ չմտանք որ եւ է վրէժխնդրական ոգիով, հետեւաբար մեր միտքէն չանցնիր վրէժխնդրական հաշտութիւն մը պարտադրել: Մենք ամէն բանէ առաջ կ'ուզենք վերջ տալ այն սպառնալիքին որուն ենթարկուած է Եւրոպան տարիներէ ի վեր: Ես կը հաւատամ թէ Եւրոպան է կացութեան բանալին եւ եթէ եւրոպական խնդիրները կարգադրուին, աշխարհի մնացեալ մասը դժուարին հարց մը պիտի չներկայացնէ: Անգամ մը որ վստահութեան մթնոլորտ մը վերահաստատենք, շատ մը ուրիշ բաներ որոնք անկարելի կը թուէին անցեալին մէջ, եթէ ոչ դիւրին, գէթ իրագործելի պիտի դառնան: Աշխատաւորական առաջնորդը կը պահանջէ ետ կենալ աշխարհակալութենէ, բայց չի սահմաներ աշխարհակալութեան իմաստը: Չըսեր թէ ո՛ր երկիրն է որ աշխարհակալութեան քաղաքականութիւն մը կը հետապնդէ: Չեմ հասկնար ի՛նչ ըսել կ'ուզէ: Եթէ աշխարհակալութիւնը կը նշանակէ ցեղային գերակշռութիւն, եթէ կը նշանակէ ջնջել ուրիշ ժողովուրդներու քաղաքական եւ տնտեսական ազատութիւնը, եթէ կը նշանակէ ուրիշ ազգերու հարստութիւնները շահագործել յօգուտ աշխարհակալ ազգին, այն ատեն կը յայտարարեմ թէ այդ բաները յատկանիշը կը կազմեն ոչ թէ այս երկրին, այլ Գերմանիոյ ներկայ կառավարութեան»:

Վարչապետը այս առթիւ ակնարկելով Ազգերու Դաշնակցութեան, հաստատեց թէ այդ հիմնարկութիւնը «ձախողեցաւ իբրեւ խաղաղութեան ազդակ, բայց անգնահատելի աշխատանքներ կատարած է եւ կը շարունակէ կատարել ուրիշ ասպարէզներու մէջ.— ուսումնասիրութիւն տնտեսական եւ ընկերային, առողջապահական եւ բարոյական խնդիրներու»: Յետոյ նորէն պատասխանելով աշխատաւորական առաջնորդին որ ըսած էր թէ պատերազմը լաւագոյն պատեհութիւնն է ընկերվարութիւն հաստատելու, Պ. Չէյմպըրլէն յայտարարեց.

—«Մենք այնքան խստակրօն չենք մեր տեսակէտներուն մէջ որ երբեք չհաւանինք մեր մեթոտները յարմարցնել նոր պայմաններու: Տակաւին պարզ չէ թէ ի՛նչ պայմաններու առջեւ պիտի գտնուինք, երբ վերջանայ պատերազմը: Նոր աշխարհի մը, տեսակ մը կէս դրախտի երեւակայական ծրագիրներ մէջտեղ նետուեցան վերջին պատերազմին ատեն, բայց հիասթափումը չուշացաւ: Մենք պէտք ունինք մեր բովանդակ յարատեւութեան, քաջութեան եւ հայրենասիրութեան, հասնելու համար մեր պատերազմի նպատակներուն: Երբ մեր նպատակին հասնինք, կրնայ ըլլալ որ աւելի վառ երեւակայութեան եւ կամեցողութեան պէտք ունենանք, շահելու համար խաղաղութիւնը»:

ՄՈՐԻՍ ԹՈՐԷԶ, համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, վեց տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, իբրեւ դասալիք: Եթէ հաստատուի որ արտասահման փախած է, այս պատիժը պիտի կրկնապատկուի: Վճռագիրը կը տրամադրէ գրաւել դատապարտեալին բոլոր գոյքերը:

ՊԵԼԺԻՈՅ կառավարութիւնը որոշեց տոմսեր բաժնել պարենաւորման համար, որ առ այժմ ապահովուած է, բայց կրնայ դժուարանալ յառաջիկային:

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ արկածները շատցած են վերջերս: Միայն վերջին շաբթուան ընթացքին 37 արկածներ պատահեցան, որոնց հինգը մահացու: Ոստիկանութիւնը ազդարարութիւն մը ուղղեց շարժավարներուն, որպէսզի աւելի զգուշութեամբ վարեն իրենց կառքերը: Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ «կարգ մը շարժավարներ, բարեբախտաբար փոքրաթիւ, կ'օգտուին երթեւեկի նուազումէն, մրցադաշտի վերածելով փողոցները»: Այսուհետեւ աւելի խստօրէն պիտի պատժուին անոնք որ սրընթաց կը քշեն իրենց կառքերը, առանց աջ ու ձախ նայելու:

48 ՆԱՒԵՐ յատկացուած են, Լեհաստան փոխադրելու համար Լեթոնիոյ եւ Էսթոնիոյ Գերմանացիները: Մինչեւ հիմա փոխադրուած են աւելի քան 7000 հոգի:

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը հպատակութենէ զրկեց 73,000 Հրեաներ, համաձայն Կոկայի հակահրէական օրէնքին: Աւելի քան 125,000 Հրեաներ կրցած են պահել իրենց հպատակութիւնը:— Ռումանիոյ գահաժառանգը, Իշխան Միհալ, ծերակոյտին անդամ հռչակուեցաւ, չափահասութեան տարիքը թեւակոխած ըլլալով:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Ֆինլանտական ծոցին ռազմագիտական արժէքը

Ֆինլանտական հարցը, կը գրէ «Թան»ի զինուորական աշխատակիցը, սուր հանգամանք առաւ վերջերս, ռուսական պահանջներուն հետեւանքով։

Խորհ. Միութիւնը կ'աշխատի ազատ ծով իջնել, այդ եղած է արդէն Ռուսիոյ դարաւոր քաղաքականութիւնը։

Եթէ չյիշենք այն հեռաւոր ժամանակները, երբ Վիքինկները, Կարելիացիները եւ Շուէտացիները ֆինլանտական ծովախորշ կ'երթային՝ առեւտուրի համար, արդէն ԺԸ. դարուն ընթացքին եւ ԺԹ. դարուն սկիզբը բախումներ կ'ունենային Ռուսերը, որոնց ուժը կ'աճէր տարուէ տարի, Շուէտացիներուն հետ, որոնք տէր դարձած էին Պալթիկի արեւելեան եւ հիւսիսային աւազանին։

Զարմանալի է սակայն դիտել որ ռուս ծովակալութիւնը շատ ուշ հասկցաւ թէ ինչ մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ Պալթիկի բանալին ցարերու կայսրութեան համար։ Արդարեւ, Օզէլ, Տակօ եւ Ալանտ կարելի է համարել Պալթիկի բանալիները։ Ընդհակառակն, ցարական քաղաքականութիւնը դուրս չելաւ ծովախորշին խորէն, մնալով Քրոնշթատի մէջ, մինչեւ 1914ի պատերազմը։ Իր ծովեզերքներուն պաշտպանութիւնն ալ այնքան անտես թողած էր որ Խրիմի պատերազմին ժամանակ անգլեւֆրանսական նաւատորմը կրցաւ արագօրէն քանդել Պոմարսունտի ամրութիւնները եւ ռմբակոծել Սվէապորկի հզօր ամրոցը, զոր կառուցած էին Շուէտացիները ժամանակին, — այդ ամրոցը, որ կը գտնուի Հէլսինկֆորսի բերանը, ներկայիս կը կոչուի Սուոմէնլիննա։

Մեծ պատերազմին, Ռուսիա նախընտրեց պաշտպանողական ռազմավարութիւն մը ծովու վրայ։ Թէեւ ունէր սքանչելի եւ նորակերտ զրահաւորներ, «Գանգուտ», «Պոլտաւա», «Պետրոպաւլովսկ», Սեւաստապոլ, 23,400էն մինչեւ 26000 թոնօ տարողութեամբ, 23էն 24.6 հանգոյց արագութեամբ, զինուած 305 միլիմեթրնոց 12 թընդանօթներով, թողուց որ գերման ծովակալութիւնը, աւելի յանդուգն եւ ձեռներէց, իր տիրապետութեան տակ առնէ Պալթեան ծովը։ Բայց գէթ իր ծովեզերեայ ամրութիւններով եւ ականներու զետեղումով կրցաւ արգելք հանդիսանալ որ Գերմանիա մտնէ Ֆինլանտայի ծոցէն ներս։ Գերմանիոյ նաւային ուժերը այս ծոցէն ներս կրցան մտնել միայն ցարական կառավարութեան տապալումէն վերջ։ 1918ին Գերմանացիները կը տիրապետէին ֆինլանտական ծոցին մէջ։ Իսկ Գերմանիոյ պարտութենէն ետքը, 1919ին, այնտեղ մտան Անգլիացիները։

Թէ ֆինլանտական ծոցը ռազմագիտական ինչ մեծ արժէք կը ներկայացնէ, հասկնալու համար բաւական է աչք մը պտըտցնել քարտէսին վրայ։ Արդարեւ առաջին իսկ նայուածքով կը տեսնուի, որ դէպի արեւմուտք, Մաք-Էլինթի ամրոցներուն միջեւ՝ ֆինլանտական կողմէն, եւ Նարկոյի հիւսիսային ծայրը՝ էսթոնական եզերքներուն վրայ, հազիւ 35 քիլոմեթր լայնք ունի այն միջոցը որ օգտագործելի է զինուորական տեսակէտով։ Անկէ զատ, Հանկուտէն մինչեւ Վիպորկի ծովախորշը, ֆինլանտական եզերքները ծածկուած են պարիսպներով ու խութերով, այնպէս որ զինուորական գործողութեանց համար օգտագործելի միջոցը վերջ կը գտնէ 20 քիլոմեթրի վրայ, ֆինլանտական ծովեզերքին առջեւ։

Այս աւազանը աւելի մեծ դժուարութիւններ կը ներկայացնէ ընդծովեայ գործողութիւններու համար։ Ֆինլանտական եզերքի ջուրերը կը հանդչին կրանիթեայ սեմի մը վրայ, իսկ էսթոնական ջուրերը՝ սիլուրեան սեմի վրայ, այնպէս որ սուզումը վտանգաւոր է բացի Տակոյի հիւսիսային մասէն, Պալթիկի բերանը։

Այս բնական խոչընդոտներէն վերջ պէտք է ըսել նաեւ որ ծովային քարտէսը լաւ ուսումնասիրուած չէ այստեղ։ Ռուսական առաջին ծովագրութիւնը կատարուած է 1853ին։ Եւ երբ վերջին տարիներուն ֆինլանտական ծովագրութիւնը փորձեց նոր ստուգումներ կատարել, նշմարեց քարտէսագրական բազմաթիւ անճշդութեանց կարգին շարք մը ծովլեռներ, որոնք կը կազմեն սուզանաւերու սարսափը։ Միւս կողմէ, ֆինլանտական ծոցին բերանը, հարաւային եզերքներուն վրայ կը գտնուի Եուսսարայի երկաթի հանքը, որ իր մագնիսական ուժով կը խանգարէ սուզանաւերու կողմնացոյցին ասեղը։

Կլիման եւս չափազանց աննպաստ է նաւային գործողութեանց համար։ Քրոնշթատի խորշը սառ կը կապէ Նոյեմբերի սկիզբը մինչեւ Մարտ ամսուան վերջերը։ Հետեւաբար նաւամարտը անկարելի։ Ծովային պատմութիւնը կը հաստատէ նոյնպէս որ ԺԸ. դարուն առագաստանաւերը այստեղ կրնային պատերազմիլ միայն Մայիսէն վերջ։

Ուրիշ երեւոյթ մը եւս, ծովին աղային խտութեան յանկարծական փոփոխութիւնները եւս կը դժուարացնեն ընդծովեայ պատերազմը։

Աւելցնենք դարձեալ, որ հիւսիսային գիշերները բացառեղծականօրէն պայծառ են, այնպէս որ Մայիսի վերջերէն սկսեալ մինչեւ յուլիսի երկրորդ կէսը անկարելի է գիշերային գաղտնի գործողութիւններ կատարել ծովային այս աւազանին վրայ, ոչ ալ նաւատորմը կրնայ գաղտնօրէն դուրս ելլել Քրոնշթատէն։

Այս պայմաններէն առաջնորդուելով, Ֆինլանտա չէ ուզած բաց ծովերու նաւատորմ մը ստեղծել ու պահել այս ծոցին մէջ։ Ռուսիան ալ նաւային համեստ ուժեր պահած է այդ աւազանին խորը, ինչպէս 700 թոնօ տարողութեամբ թորփիլանաւեր եւ 200 թոնօ տարողութեամբ սուզանաւեր։ Բայց Ռուսիա կրնայ, Սթալինի ջրանցքով, դէպի Սպիտակ ծով, յետոյ Բեւեռային ծով եւ անկէ Ատլանտեան իջեցնել նաւային մեծ ուժեր, օգտուելով ծովախաղացքէն որ մեծ չէ, բայց կը թուի թէ իր նաւային շինութիւնները շատ համեստ են, ջրանցքն ալ շատ գէշ խնամուած է, նոյնիսկ տեղ տեղ քանդուած։

Ֆինլանտական ծոցը մեծ յարմարութիւն կը ներկայացնէ սակայն օդանաւային գործունէութեան։ Ճիշդ է թէ եզերքը գտնուող պետութիւնները չեն ուզած օգտուիլ այդ առաւելութենէն, Ռուսիան անգամ օդանաւակիր չունի այդտեղ, միայն Շուէտն է որ իր արդիական օդանաւակիրով կը տիրապետէ Պալթիկի մէջ։

Կը թուի թէ Ռուսիա, որ քշուած է մինչեւ աւազանին խորը, օգտուելով իր թէքնիք ու նիւթական միջոցներէն, ներկայիս կ'աշխատի ամուր կէտեր ապահովել իր աճուն տինամիզմին համար, եւ չէզոքացնել փորձելով ֆինլանտական դիրքերը՝ կը վերադառնայ Մեծն Պետրոսի աւանդութիւններուն, դէպի Պալթիկ ազատ մուտքի քաղաքականութեան։

Թղթատար աղաւնիներ

Արդի պատերազմներուն մէջ շատ կը գործածուի աղաւնին իբրեւ թղթատար։ Բայց նորութիւն մը չէ ատիկա։ Պատմութեան առաջին օրէն սկսեալ աղաւնին ծառայած է իբրեւ թղթատար, այնպէս որ նամակի պահարան շինող առեւտրական տուները սովորութիւն ունէին ժամանակ մը տպել աղաւնիի մը պատկերը՝ նամակ մը կտուցին։

Եթէ չյիշենք Նոյեան աղաւնին, կարելի չէ մոռնալ հին Պարսիկները, յետոյ Հելլէնները, որոնք աղաւնի կը թռցնէին, մասնաւորաբար այս վերջինները՝ ամէն անգամ որ կ'աւարտէր Ողիմպիականը, լուրը եւ յաղթականներուն անունները տարածելու համար երկրին մէջ ամէնուրեք։

Յետոյ այս թղթատարը գործածուեցաւ պատերազմներու ժամանակ, պաշարեալ քաղաքի մը կողմէ հաղորդակցութիւն ապահովելու համար թիկունքին հետ։ Երբ Կիլիկիոյ հայկական անկախութիւնը կործանեցաւ, Հայոց մայրաքաղաքին անկումի լուրը աղաւնիներով էր որ թշնամին հասցուց անմիջապէս Գահիրէ, Մէմլուքներու պալատը։

Երկու դար առաջ Հոլանտացիները թղթատար աղաւնին բերին Եւրոպա, նախ Անգլիա։ Այդ շրջանին աղաւնին կը գործածուէր իբրեւ... սակարանի յայտարար։ Հարուստներն էին, դրամատէրները, որ աղաւնի կը գնէին,— այդ պատճառով՝ շատ սուղ,— որպէսզի աղաւնիներու միջոցով օրը օրին իմանային դրամին արժէքին ելեւէջները։

Եւ որովհետեւ այս շրջանին՝ հաղորդակցութեան միջոցները այնքան զարգացած չէին, որքան հիմակ, աղաւնին գործածուեցաւ նաեւ իբրեւ տեղեկարեր ձիարշաւի մրցումներու, մաքսային սպասարկութեանց եւ լրագիրներու։

1870 — 1871ին էր, որ աղաւնին գործածուեցաւ դարձեալ զինուորակ. գործողութիւններու մէջ։ Երբ Փարիզ պաշարուած էր, Թուրի զինուորական իշխանութիւնը աղաւնիներով հաղորդակցութեան մէջ մտաւ մայրաքաղաքին հետ, եւ այսպէս հաստատուեցաւ նաեւ թղթատար մը պաշարուած Փարիզի եւ թիկունքին միջեւ,— նամակները հազիւ քանի մը բառ կրնային պարունակել եւ սովորական դրօշմաթուղթի մը ծաւալը միայն ունէին։ Ոլորուելէ վերջ, կը զետեղուէին փետուրի մը ծայրէն ներս, յետոյ կը կապէին աղաւնիին ոտքին։ Գերմանացիները սակայն արթուն կը հսկէին, այնպէս որ չորս աղաւնիէն մէկը միայն կրնար Փարիզ հասնիլ։

1914ին աղաւնիներու թղթատարը կազմակերպուած սպասարկութեան մը ձեւը առած էր։ Սոմի ճակատամարտին մէջ կարեւոր դեր խաղացին 5000 աղաւնիներ, որոնց 100ը միայն կրցաւ որսալ թշնամին։

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԿՐԸՆՈՊԼ, 27 նոյեմբեր.— Այստեղ կան 18 հայ զինուորներ, 25 — 28 տարեկան, Վիէնէն, Լիոնէն, Փոն տը Շէրիւրէն, Կրընոպլէն։ Բոլորն ալ սիրուած են եւ ո եւ է մէկը չի կրնար «օտարական» բառը գործածել։ Կը խնդրենք մեզի ալ «Յառաջ» ղրկել։ Ֆրանսերէն կարդացողներ կան, բայց մեր մայրենի լեզուին կարօտը կը քաշենք։— Գ. Ս.

S. P. 311, 25 Նոյեմբեր.— Սիրելի «Յառաջ», նոյեմբեր 5էն ի վեր ամէն օր կուգայ «Յառաջ»ը, մեծ ուրախութիւն պատճառելով երկու հայ զինուորներու որոնք երկու ամիսէ ի վեր զրկուած էին անոր ընթերցումէն։ Մեր ֆրանսացի ընկերներն ալ կը հետաքրքրուին եւ զանազան հարցումներ կ'ուղղեն Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան մասին։ Շատեր կան որ գաղափար անգամ չունին հայ ժողովուրդի մասին։ Երկու զինուորներէն մէկը նախկին ռազմիկ է, միւսը նորագիր, երկուքն ալ սիրով կը կատարեն իրենց պարտականութիւնները։— Մ. Ք.

S. P. 6933, նոյեմբեր 24.— Սիրելի «Յառաջ», քանի մը հայ զինուորներ ալ այստեղ կը գտնուին,— «Բէլըը փառ ան Ֆրանս»։ Գոհ ենք մեր վիճակէն։ Շատ լաւ կը վարուին մեզի հետ։ Սնունդն ալ լաւ է։ Կը փափաքին «Յառաջ» ստանալ, տեղեակ մնալու համար հայկական կեանքին։ (Երեք ստորագրութիւն։ Թերթը կը ղրկուի)։

S. P. 90, Նոյեմբեր 25.— Սիրելի «Յառաջ», Փարիզէն երեք հայ զինուորներ այս շրջանը փոխադրուեցան, զօրաշարժին հինգերորդ օրը ուրիշ վայր մը գտնուելէ վերջ։ Մեր սպաները շատ բարեացակամ են եւ զինուորները իբրեւ եղբայր կը վարուին մեզի հետ։ Անցեալ տարի 15 օր զինուորութիւն ըրած ըլլալով հոս փոխադրուեցան իբրեւ վարժ զինուորներ։ Նոյեմբեր 17ի «Յառաջ»ը կարդալով շատ ուրախացանք որ Պ. Ա. Խատիսեան դիմում կատարած է, հայ զինուորներու հպատակութեան համար։ (Երեք ստորագրութիւն)։

ԱԼԱՆՍՈՆ (Օրն), 22 նոյեմբեր.— Սիրելի «Յառաջ», այս քաղաքը կը գտնուի Փարիզի հիւսիսային արեւմտեան կողմը, 250 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ։ Այստեղ կան 7 հայ զինուորներ, բոլորն ալ քաջառողջ եւ զինուորական կրթութիւն կը ստանան մօտ երկու ամիսէ ի վեր (զինավարժութիւն, ձիավարութիւն, օրօ-մորօ վարել եւայլն)։ Այսպէս վարժուելով կը յուսանք ծառայել մեր հիւրընկալ երկրին, իսկ եթէ ողջ վերադառնանք եւ մեր տանջուած հայրենիքը մեզի պէտք ունենայ, բոլորս ալ պատրաստ ենք ամէն զոհողութեան։ Բոլորն ալ վստահ են թէ շատ չանցած ֆրանսական բանակները պիտի վերադառնան յաղթական, ազատութեան երգը հնչեցնելով։ Կեցցէ Ֆրանսա, կեցցէ Հայաստան։— Ց. Ց.

ՄԱՄԷՌՍ (Սարթ), նոյեմբեր 21.— Սիրելի «Յառաջ», այստեղ փոխադրուած հայ զինուորներ վերջերս փափաք յայտներ էին ֆրանսական հպատակ դառնալու։ Տասնհինգ օր առաջ հրամանատարը կանչելով զանոնք, ըսաւ թէ անոնք որ հպատակութիւն չունին (Հայ, Ռուս եւն.) թող անմիջապէս խնդրագիր ներկայացնեն, լեցնելով չորս էջնոց թուղթ մը։ Իրիկուն մը բոլորը մէկ ստորագրեցին եւ տարին հրամանատարին, որ նախապէս խօսած էր նախկին վարչապետ Պ. Քայեոյի հետ։ Յարգելի ծերակուտականն ալ բացատրած է թէ քանի որ այս զինուորները հաւասարապէս կը ծառայեն հայրենիքին, պէտք է հպատակ համարուին։ Հրամանատարն ալ յոյս յայտնեց թէ շուտով պիտի կարգադրուի այս խնդիրը։ Կը խնդրենք հրապարակաւ մեր շնորհակալութիւնը յայտնել հրամանատարին, Capitaine Picard, որ մեծ բարեացակամութիւն կը ցուցնէ հայ զինուորներուն հանդէպ։— Ց. Ք.

S. P. 124.— Ինը հայ զինուորներ, բոլորն ալ քաջառողջ, յօժարութեամբ կը կատարեն իրենց պարտականութիւնը այս շրջանին մէջ։ Առաջին քանի մը օրերը քիչ մը նեղուեցան, բայց հիմա իրենց ճարպիկ շարժումները զարմանք կը պատճառեն սպաներուն, որոնք մեզի կը հարցնեն թէ նախապէս զինուորութիւն ըրա՞ծ են։ Շնորհակալութիւն «Յառաջ»ին համար զոր կը ստանանք ամէն օր։ Կարելի չէ՞ գիրքեր կամ պարբերականներ ալ ղրկել, մենք չենք ուզեր սրճարաններու մէջ անցընել մեր ազատ ժամերը։— Մ.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

5 Սեպտ. — 19 սեպտ. 1939

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԹՈՒՌ, Մ. Ի.— 50
ՊԱՆԵՈՒԼ, Գալուստ.— 120
ՄԱՆԶԷՔՈՒ, Մ. Թ.— 215
ՎԵԶԻՆԷ, Վ. Մ.— 75
ՄԻՌԱՆՏ, Մ. Սար.— 100
ՇԱՎԱՆՈԶ, Խ. Մ.— 55
ՎԻՎԻԷ, Ա. Ա.— 75
ՍԷՆ ԹՐՈՓԷԶ, Ա. Է.— 40
ՆԻՍ, Մ. Ս.— 40
ՆԻՍ, Օր. Հ. Մ.— 40
ԼԱ ԿԱՌԷՆ, Տիկին Օ.— 40
ԼԱ ԿԱՌԷՆ, Գ. Մ.— 150
ՓԱՐԻԶ (18), Օր. Պ.— 35

ԱՆԳԱՐԱՅԻ գերմանական դեսպանը, Ֆոն Փափէն, ուժգին բողոքագիր մը ուղղած է Թուրքերէն «Թան» թերթին դէմ, որ գրած էր թէ Ֆոն Փափէն վերջերս, ռումանական դեսպանին միջոցաւ, առաջարկած է «Զիկֆրիտ»ի գիծ մը հաստատել Ռումանիոյ եւ Ռուսիոյ սահմանին վրայ, բայց ռումանական կառավարութիւնը մերժած է, նկատելով որ ան կրնայ կասկածի մղել Խ. Ռուսիան։ Այս առթիւ դիտել տրուած է թէ Թուրք թերթը կ'ուզէ երկպառակութիւն մը սերմանել Ռումանիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ։ Պերլինի գործակալութիւնն ալ մեղադրած ըլլալով «Թան»ը, Թուրք թերթը երկար - բարակ կը պատմէ թէ գերմանական դեսպանատունը փորձած է կաշառել զինքը, ծանուցում խոստանալով, «բայց կարելի չէ դրամով գնել Թուրք մամուլը»։

15 ՌՈՒՄԲԵՐ ՊԱՅԹԵՑԱՆ Լոնտոնի եւ Պըրմինկէմի մէջ։ Մասնաւոր պահակներ դրուեցան, կամուրջներու, նաւարաններու եւ կայարաններու պաշտպանութիւնը զօրացնելու համար։ Այս դաւն ալ կը վերագրուի իրլանտացի յեղափոխականներու։

«ՇՔԱՆՇԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԻՍՊԻ»— այս անունով պատուանշան մը հաստատեց Հիթլէր, վարձատրելու համար անոնք որ կարեւոր ծառայութիւններ մատուցած են, Զիկֆրիտի գծին շինութեան համար։ Առաջին վեց շքանշանները բաժնուած են արդէն։

ՆՈՐ ՆԱՄԱԿԱԴՐՈՇՄՆԵՐ պիտի չպատրին թղթատարական ծախքերու յաւելման առթիւ, որ կը սկսի դեկտեմբեր 1ին։ Պիտի օգտագործուին հինները, մինչեւ որ պաշարը սպառի, որովհետեւ մեքենաները այլուր փոխադրուած են եւ դեռ չեն բանիր։ Հաւանական է որ լեհական նամակադրոշմներ ալ շրջաբերութեան հանուին, ինչպէս եղաւ Մեծ պատերազմին, երբ պելժիական կառավարութիւնը Ֆրանսա փոխադրուած էր։

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17. Rue Damesme .. Paris (13)

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՌՈՒՍԵՒԳԵՐՄԱՆ յարաբերութեանց մասին խօսելով, «Փարի Սուար» կը պատմէ թէ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ ամէն խաղ կը փորձէ, անոր գործօն աջակցութիւնը ապահովելու համար։ «Այսպէս, Մոլոթով կը խոստանայ ամէն ինչ որ իրեն չի պատկանիր,— Պոլիսը եւ Տարտանէլը, Գերմանիոյ վերապահելով Սելանիկը։ Եւ սակայն Մոլոթով ականջները փակած է, որոշումը կը ձգձգէ եւ առ այժմ կը գոհանայ Ֆինլանտան ահաբեկելով»։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ Թագաւորը ունկնդրութեան ընդունեցաւ խառնակ պատուիրակութիւն մը որուն գլուխը կը գտնուի կրթական նախարարը, Պոթայ։ Թագաւորը պատուակալ վարդապետ նշանակուած ըլլալով Հռոմի համալսարանին բնական գիտութեանց, պատուիրակութիւնը այս առթիւ յանձնեց պաշտօնական վկայագիրը։

ԱՆԳԼԻՈՅ սպառազինութեանց նախարարը յայտարարեց թէ պատերազմի առաջին 80 օրերու ընթացքին 183 միլիոն ոսկիի (31 միլիառ ֆրանք) ապրանք յանձնուած է, որուն շնորհիւ շատ մը այրեր եւ կիներ գործ պիտի գտնեն։ «Եւ դեռ սկիզբն է այս»։

ԶՈՐՍ — ՀԻՆԳ ԶԱՒԱԿ ունեցող զինուորեալներուն արձակման խնդիրը կը քննուի պատերազմական նախարարութեան կողմէ։ Եթէ մեծ թիւ մը չեն կազմեր ասոնք, պիտի արձակուին։ Վեց զաւակի տէր հայրերը արձակուեցան հոկտեմբեր 20ին։

ՄԱԳՆԻՍԱԿԱՆ ԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ պաշտպանողական միջոցներ ճարելու համար, աշխատանքները յառաջ կը տարուին Անգլիոյ մէջ եւ կը յուսացուի գործնական արդիւնքի մը յանգիլ շուտով։— Շուէտական կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց գերմանական կառավարութեան, գանգատելով թէ շուէտական ջուրերուն մէջ ալ ականներ ցանուած են։

ԵԹԷ ՃԻՇԴ Է.— Հաւաս հետեւեալ տեղեկութիւնը կը հրատարակէ, «բացարձակապէս վստահելի» աղբիւրէ մը քաղելով, Մոսկուայի քաղաքական բիւրոյի օգոստոս 19ի իրիկուան նիստին եւ մասնաւորապէս Սթալինի զեկուցման մասին.— Քաղաքական Բիւրոյին անդամները գաղտնի ժողովի հրաւիրուած էին ստիպողաբար։ Սթալին անմիջապէս խօսք առնելով յայտարարեց. — «Եթէ ընդունինք Գերմանիոյ առաջարկը ոչ-յարձակման դաշինքի մասին, Գերմանիա ապահովաբար պիտի յարձակի Լեհաստանի վրայ, եւ անխուսափելի պիտի դառնայ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջամտութիւնը այս պատերազմին։ Այդ պարագային մենք պատեհութիւն պիտի ունենանք մեկուսի մնալու եւ սպասելու մեր կարգին, համաձայն մեր շահուն։ Այսպէս, ընտրութիւնը պարզ է,— պէտք է ընդունինք առաջարկը եւ քաղաքավարութեամբ ճամբենք անգլեւֆրանսական պատուիրակութիւնները։ Դժուար չէ նախատեսել մեր շահելիք առաւելութիւնը։ Բացայայտ է որ Լեհաստան պիտի ոչնչանայ, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի օգնութենէն շատ առաջ։ Այդ պարագային, Գերմանիա մեզի կը ձգէ Լեհաստանի մէկ մասը, մինչեւ Վարշաւայի շրջակաները, Ուկրայնական Կալիցիան ալ մէջն ըլլալով։ Մեր նպատակը այն է որ Գերմանիա կարենայ կարելի եղածին չափ երկար շարունակել պատերազմը, որպէսզի Անգլիա եւ Ֆրանսա յոգնին եւ այն աստիճան ուժասպառ ըլլան որ այլեւս չկարենան զգետնել Գերմանիան։ Միեւնոյն ատեն, մենք պարտաւոր ենք համայնավարական գործօն քարոզութիւն մը կատարել մասնաւորապէս անգլեւֆրանսական ճակատին վրայ եւ յատկապէս Ֆրանսայի մէջ։ Հաւանական է որ Ֆրանսայի մեր կուսակցութիւնը հարկադրուի գաղտնի գործունէութեան նուիրուիլ։ Գիտենք որ այսպիսի գործունէութիւն մը մեծ գումարներ կը պահանջէ, բայց պէտք է անվարան յանձն առնենք այդ զոհողութիւնները։ Եթէ այս նախապատրաստական աշխատանքը լաւ կատարուած ըլլայ, Գերմանիոյ ապահովութիւնը երաշխաւորուած է եւ այդ երկիրը պիտի կրնայ նպաստել սովետացնելու Ֆրանսան։ Եթէ Գերմանիա յաղթէ, այնքան յոգնած պիտի ըլլայ որ պիտի չկրնայ զինեալ պայքար մը մղել մեզի դէմ, առաջին տասնամեակի ընթացքին։ Այն ատեն իր գլխաւոր հոգերը պիտի ըլլան հսկել պարտեալ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի վրայ, որպէսզի չկարենան ոտքի կանգնիլ։ Ընկերներ, կը կրկնեմ թէ մեր շահը կը պահանջէ որ պատերազմը պայթի Գերմանիոյ եւ անգլեւֆրանսական ճակատին միջեւ։ Մեզի համար էական է որ այս պատերազմը կարելի եղածին չափ երկար տեւէ, որպէսզի երկու կողմերն ալ ուժասպառ ըլլան։ Ուստի պէտք է ընդունինք Գերմանիոյ առաջարկած դաշինքը եւ աշխատինք որ պատերազմը կարելի եղածին չափ երկարի»։

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐՈՒ դաշնակցութեան գործադիր խորհուրդը ժողով գումարելով, բանաձեւ մը քուէարկեց որ խստօրէն կը դատապարտէ որ եւ է գործակցութիւն համայնավարներուն հետ։ Գործադիր ժողովը անգամ մը եւս բողոքելով «ռուսական աշխարհակալութեան եւ գերմանական աշխարհակալութեան դաւակցութեան դէմ, գարշելի խաբերայութիւն կը նկատէ այն վերագրումը թէ Ֆրանսա, Անգլիոյ դաշնակիցը, կը կռուի դրամատիրութեան կամ աշխարհակալութեան համար»։

1939Ի ԱՌԱՋԻՆ ԶՕՐԱՇԱՐՔԻՆ զինուորները սկսան իրենց զօրանոցները երթալ (1939 յունուար 1էն յունիս 30 ծնած զինուորներ եւ 1938ի վերջին զօրաշարքը, այսինքն 1918 դեկտեմբերին ծնածներ)։ Բոլորն ալ ճարած էին տաք հագուստներ, նկատի առնելով ձմրան խստութիւնը։

ՔՍԱՆ ԿԱՍԿԱԾԵԼԻՆԵՐ ձերբակալուեցան իբրեւ հետեւանք նոր խուզարկութեանց։ Բոլորն ալ ամբաստանուած են թէ բոլշեւիկեան քարոզութիւններ կը կատարէին։ Տէր եւ Տիկին Լավոյի տան մէջ խուզարկութիւն կատարուելով, կարեւոր քանակութեամբ «Իւմանիթէ» գտնուեցաւ, բազմագրութեամբ տպուած։ Այր եւ կին եւ իրենց գործակիցները անմիջապէս ձերբակալուեցան։ Ոստիկանութիւնը գաղտնի ժողով մը երեւան հանեց Սէն Տընիի մէջ, եւ ձերբակալեց մասնակցողները, 15 հոգի։